

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Ans 82119.2 (3)

The gift of

GEORGINA LOWELL PUTNAM

HARVARD COLLEGE LIBRARY

Tyroler J. mezz.

MÁTYÁS KIRÁLY

fiatalabb korában.

1132
86

HUNYADIAK KORA

MAGYARORSZÁGON.

ÍRTA

GRÓF TELEKI JÓZSEF.

" 3 "

III

HARMADIK KÖTET.

*Mátyás király, Szilágyi Mihály és II. Pius pápa acsél-
metszetü képeivel.*

" 1853 "

PESTEN,
EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.
M. DCCC. LIII.

A HARMADIK KÖTET TARTALMA.

XXIX.

1 4 5 7. 1 4 5 8.

Podiebrád csehországi kormányzó 3. l. — Mátyás ifjúsága 3. l. — Gondos neveltetése 4. l. — A tudományokban nagy előmenetele 5. l. — Mint udvarnoknak László király melletti tartózkodása 6. l. — Bécsi fogsága 7. l. — Podiebrád őt Prágába hozatja s hatalmába keríti 8. l. — Magyarországon királyválasztó gyűlés hirdettetik 9. l. — Osztrákhonban zavarok támadnak 10. l. — Eizinger Ulrik elfogatik 10. l. — A császár testvér öcsésével vetekedik 11. l. — Szilágyi Mihály öccse mellett mindent elkövet 11. l. — Vitéz János alkudozása Podiebráddal Mátyás szabadon bocsátása iránt 13. l. — A Hunyadi-család ellenségei Budán gyűlnek össze 15. l. — A királyság után vágyók sora 16. l. — Garai egyessége Hunyadi Erzsébettel és Szilágyival 17. l. — melly azonban életbe nem lép 18. l. — Mind Garai mind Ujlaki titkon vágynak a korona után 19. l. — A Hunyadiak pártja Pesten megjelen 19. l. — Szilágyi Mihály tetemes fegyveres erőt hoz magával 20. l. — Meghívja Pestre a nádort és pártját 20. l. — Ez eleintén vonakodik átmenni 21. l. — De a Duna hirtelen befagyván 21. l. — kénytelen a meghívást elfogadni 22. l. — miután Szilágyi a bántalmak ellefejtését és a tanácskozások szabadságának fenntartását ígérte volna 22. l. — Előleges tanácskozások a királyválasztás felett 23. l. — Szilágyi lelkes beszéde 23. l. — nagy

A *

benyomást tesz 27. l. — A nádor időnyerés végett a tanácskozások elhalasztását eszközli 28. l. — Mátyás pártja öregbedik 29. l. — A választás napja megjelenvén 31. l. — a nádor és pártja, bár Szilágyi azt az iránt írásban biztosította, hogy Hunyadi László halála miatt bántalom nem éri 32. l. — új haladékokat sürget 32. l. — De a fegyveresek és az egész népség Mátyás mellett nyilatkozván 33. l. — Garai kénytelen engedni 34. l. — Mátyás választatása 35. l. — Az nem volt törvénytelen 37. l. — Nem erőltetett 38. l. — Köz örömet szül az országban 38. l. — Nem a fejedelmek közt 39. l. — Szilágyi kormányzónak választatik 40. l. — Országgyűlési végzemény 41. l. — Magyar követség Podiebrádkhoz 43. l. — Mátyás tudósítatik fölemeltetéséről 43. l. — Strazniczba érkezik 44. l. — Egység közte és Podiebrád közt 45. l. — A magyar követség átveszi az új királyt 47. l. — Ennek útja Budáig 48. l. — Fényes fogadtatása a fővárosban 49. l.

XXX.

1 4 5 8.

Mátyás átlátja állása nehézségeit 51. l. — Országgyűlést hirdet 53. l. — A kormányt személyesen veszi át 53. l. — Szilágyi Hunyadi László holt tetemeit Gyula-Fejérvárra kíséri 55. l. — Elmellőztetését nehezen veszi 56. l. — III. Kalliszt pápa öröme Mátyás választatásán 57. l. — Podiebrád cseh királynak választatik 59. l. — Öt magyar püspökök koronázzák meg 63. l. — Miután a szent-széknak engedelmisséget fogadott volna 64. l. — Mátyás a császártól visszakéri a koronát, de sikertelen 67. l. — Garai és Ujlaki titkos mesterkedései miatt 67. l. — Fridrik Cillei özvegyével megegyez 68. l. — Albert osztrák herceg Bécszet elfoglalja 69. l. — Giskra a fel-földön új várakat épít 70. l. — Kázmér lengyel királylyal kezd alkudozni 71. l. — Öt a német renddel kibékíteni ügyeszik 71. l. — de siker nélkül 72. l. — Mátyás panaszt emel ellene Podiebrád előtt 72. l. — Mátyás Rozgonyi Sebestyént küldi emberei ellen 73. l. — Vlád Drakul Oláhországot elfoglalja 73. l. — Ennek kegyetlenségei 74. l. — György rácz fejedelem halála 75. l. — A törökök Rácországba s onnan Magyarországra ütnek 77. l. — Lázár, György fejedelem legkisebb fia s országa bitorlója, meghal 78. l. — Özvegye Ilona, a törökök által fenyegettetve, országát a szent-széknak ajándékozza 79. l. — A pápa a török háborút és Rácország oltalmát Mátyásnak

ajánlja 81. l. — Mátyás erre és Magyarország védjogainak fenntartására elégtelen 82. l. — A törökök Rácország nagy részét elfoglalják 82. l. — Mátyás az alföld oltalmát Szilágyira bizza 83. l. — A felföldet zaklató csehek ellen Rozgonyi Sebestyén megindul 83. l. — Hedervári László egri püspök segítségével Vadnát és Galgóczot megvívja 84. l. — A Rima völgyében Valgathát megveri 84. l. — Magyar Balázsszal egyesül 85. l. — Mislyét megvívja 85. l. — Sáros-Patakánál Telefuzt és Axamithot megveri 86. l. — Több várat elfoglal 86. l. — Mátyás Fridrik ellen készül 87. l. — A pápa őt Fridrikkel békére inti 88. l. — Országgyűlés 88. l. — Országgyűlési végzemény 88. l. — Mátyás Szilágyit beszercezi grófnak nevezi 91. l. — Őt a kormányzóságróli lemondásra bírja 92. l. — Fegyverszünet Giskrával 93. l. — Szilágyi a Hunyadi-ház ellenségeivel szövetkezik 96. l. — Az alföldet elhagyva, a makacs beszerceiek ellen fordul 97. l. — A várost megvívja, a lakosok ellen kegyetlenkedik 98. l. — A király az alföldre siet 99. l. — Szilágyit magához rendeli 100. l. — elfogatja 101. l. — és az ország hatóságait ez esetről tudósítja 101. l.

XXXI.

1458. 1459.

III. Kalliszt pápa meghal 103. l. — Aeneas Sylvius választatik II. Pius neve alatt helyébe 104. l. — Fridrik és az ozmánok készülétei Mátyás ellen 107. l. — A magyar békételenek Fridrik császárral kezdenek alkudni 108. l. — Mátyás helyettök párthiveit emeli a főhivatalokba 110. l. — Rozgonyi Sebestyént az új erdélyi vajdát Cserép várával ajándékozza meg 111. l. — és helyette a csehek elleni háború folytatását Olnodi Czudar Simonra bizza 112. l. — Temesvárról országgyűlést hirdet Szegedre 112. l. — Szegedi országgyűlés 114. l. — Annak végzeménye 114. l. — Azon elővétetik Rácország ügye 116. l. — A Fridriktől visszatért követség jelentése 116. l. — Az új pápa buzgósa a törökök ellen 119. l. — Mantuába congressust hirdet 120. l. — Arra Mátyást is meghívja 120. l. — A Hunyadi-család ellenségei Fridrikkel szövetkeznek 122. l. — Mátyás ez iránt a pápának panaszol 123. l. — Hűségeseit összegyűjti 124. l. — őket működésel iránti nyilatkozatra szólítja fel 124. l. — hűségére újra megesketi 125. l. — de viszont ő is az ország szabadalmainak megtartását hit alatt újra fogadja 125. l. — Pozsony városát megnyeri 126. l. — Mátyás pana-

sza a pápa előtt 127. l. — Fridrik is a pápától kér tanácsot a magyar királyság iránt 127. l. — Némellyek által ünnepélyesen magyar királynak választatik 128. l. — mit ő elfogad 128. l. — A pápa erről tudósíttatván, első hevében a sz. Angyal bíbornokának megparancsolja, hogy átok alatt tiltson el mindenkít Mátyás háborgatásától 129. l. — A császárt különösen megintí, hogy a magyar királyt ne bántsa 130. l. — Mátyásnak szentelt zászlót küld az ozmánok ellen 130. l. — Később Fridrik felszólítását vévén, ennek kikerülőleg felel 131. l. — Követét a szentelt zászló átadásától és az átok használatától eltiltja 133. l. — Fridrik megkoronáztatik 133. l. — Elkezdí a háboruzást 135. l. — Seregei Körmendnél diadalmaskodnak 136. l. — Mátyás új sereget küld ellene 138. l. — és ez annak vezéreit megveri 139. l. — A király győztes seregeit Osztrákhonból a sz. Angyal bíbornok unszolására visszavonja 140. l.

XXXII.

1 4 5 9.

Fridriknek nincs kedve a háborút folytatni 143. l. — öccseivel, Alberttel és Zsigmonddal, növekedő kedvetlenségei miatt 144. l. — Ezekkel Bécsben öszvejön 144. l. — Velök meg egyez 146. l. — De az egyesség pontjait egyik fél sem tartja meg 147. l. — Albert Eizinger Ulrikot elfogatja 147. l. — Szabadon bocsátását a cseh király fegyveres erővel eszközli 147. l. — Mátyás sem ezen körülményeket, sem a Fridriken nyert győzdelmet nem használhatja 148. l. — a csehek mozgalmái 148. l. — és az ozmánok előnyomulásai miatt 150. l. — A pápa Mátyást és Fridriket kibékéltetni ügyekszik 151. l. — A mantuai öszvejövetelre megindul 151. l. — Mindenfelé fényesen fogadtatik 152. l. — Mantuában a meghívottak közül keveset talál 153. l. — Az öszvejövetelt még is megnyitja 153. l. — Fridriket és Mátyást újra meghivja ide 154. l. — A köztök támadott ügyet és annak elítélését bírósága elébe kívánja hozni 155. l. — Fridrik párthivei nagyobb részint, nevezetesen Garai, a Kanizsaiak, Ujlaki s Frangepán István megbékélnek Mátyással 156. l. — Alkudozás Fridrik és Mátyás közt 158. l. — Az ozmánok Rácországot fenyegetik 159. l. — Mátyás a pápánál ellenök segedelmet sürget 160. l. — Azalatt a szultán Szendrőt elfoglalja 160. l. — Thomasevich István rác fejedelem Boszniába szökvén, itt apját megöli 162. l. — A pápától a bosnya királyságbani megerősíttetését és megkoronáztatását

sürgeti 163. l. — A szultánnal szövetezik 163. l. — A törökök Magyarországra ütnek 164. l. — Szilágyi fogságából kiszabadul 165. l. — Mátyással megbékél 165. l. — A törökök visszavonják magokat 166. l. — Mátyás személyesen megy a csehek ellen 167. l. — Patát számos más várakkal meghódítja 168. l. — Fridrik Podiebrádot kívánja megnyerni 171. l. — Vele szövetséget köt Mátyás ellen 172. l. — Brünni alkudozások Fridrik és Mátyás közt 174. l. — Fegyverszünet köztök 175. l. — Mátyás megtudván Fridrik és Podiebrád szövetségét, az osztrák határokon sereget gyűjt 175. l.

XXXIII.

1 4 5 9. 1 4 6 0.

Mantuában a tanácskozások fényesen nyitnak meg 179. l. — A törökök ellen misem végeztetik 180. l. — Pius pápa kénytelen a tárgy bevezését új, Nürnbergben és Bécs-Ujvárosban tartandó öszvejövetelre halasztani 181. l. — Pompás kifejezésekben sorolván elő a congressus végzéseit, azt befejezi 181. l. — bár azokkal maga sem volt megelégedve 182. l. — Mind helyben, mind utjában gondoskodik azok sikeresítéséről 182. l. — Fridrik és Mátyás kibékeltetésével megbizza mind Bessariont, mind a sz. Angyal bíbornokát 184. l. — Mátyásnak az ozmán háborúra segédpénzeket küld 186. l. — Olmüczben Podiebrád nem tud a császár és Mátyás közt békét eszközölni 186. l. — Mátyás Szilágyival a megint ingadozni kezdő jó egyetértést tökéletesen helyre állítja 188. l. — Változások a főhivatalokban 190. l. — A nürnbergi, később Wormsba áttett német országgyűlés sikeretlen oszlik el 190. l. — Így a második olműczi öszvejövetel is a császár és Mátyás követei közt 191. l. — a fegyverszünet rövid időre meghosszabbítottván 192. l. — Szilágyi az ozmánok által megveretik, elfogatik, lenyákztatik 192. l. — Drakul Erdélybe üt 194. l. — Mátyás nem fogadja el a törökök-ajánlotta békét 195. l. — Háborús a felföldön a csehek ellen 196. l. — Egyezkedés a cseh vezérekkel 196. l. — Richnó és Sáros megszállása 197. l. — Podiebrád közbe veti magát Carvajal bíbornok felszólítására 197. l. — Bessarion bíbornok ügykezetei Fridrik és Mátyás kibékeltetésében 198. l. — A császárt némelly föltételek elfogadására bírja 199. l. — Mátyáshoz siet ezekkel az egri országgyűlésen 199. l. — A rendek felelete ezen ajánlatokra 200. l. — A bosnya király hitetlensége 201. l. —

Ez megint püspököket és királyi koronát kér a pápától 202. l. — Levelezés Mátyás és a pápa közt e miatt 203. l. — A newstadti és bécsi congressus eredménytelenül oszlik el 204. l. — Bessarion minden megfeszített ügyekezete mellett 206. l. — A keresztyénség hidegsége a török háború iránt 207. l. — Az ázsiai szövetségesek segedelmet nem nyernek 207. l. — Podiebrád ügyekezete trónja megerősítése mellett 209. l. — Mátyást felszólítja mátkája elvitele iránt 212. l.

XXXIV.

1 4 6 0 — 1 4 6 2.

Mátyás a püspökségek elintézéséről gondoskodik 215. l. — Cesinge János lesz pécsi püspök 215. l. — A corbovai püspökség áttétetik Modrusba 216. l. — A zágrábi püspökség javainak rendbe-hozása Elderbach Berchtoldra, egyházi kormányra Vitézre bízatik 217. l. — Vitéz kinevezését a pápa rossz néven veszi 218. l. — Mátyás javaslatai ezen püspökség iránt 219. l. — Vitéz a zágrábi püspökség kormányáról lemond 220. l. — A pápa Mátyás javaslatait ezen püspökségre nézve nem fogadja el 221. l. — Fridrik újabb kedvetlenségei az osztrákokkal 221. l. — Ügyekezetei a jó egyetértést Mátyás és Podiebrád közt gátolni 222. l. — Mind e mellett Mátyás a trencsény-olmücsi congressuson mátkája elhozásáról Podiebráddal megegyez 223. l. — Sikertlenül alkudozik Fridrikkel 225. l. — Giskrával 227. l. — Mátyás mátkáját elhozatja 227. l. — Albert osztrák herceg a császárt megtámadja 228. l. — neki háborút izen 229. l. — Ez Giskrát veszi szolgálatába 229. l. — Az Mátyással szövöttek 229. l. — Albert Bécs alá nyomul 230. l. — Itt a magyar segédcsapattal egyesül 230. l. — Mátyás a pápa unszolására Fridrikkel új alkudozásokat kísért meg, de minden siker nélkül 231. l. — Albert Bécs alól visszaveretik 232. l. — Bátyjával fegyverszünetet köt 233. l. — Az ozmánok az ázsiai szövetségeseket legyőzik 234. l. — Sáros és Richnó sikertelen megszállása 235. l. — Mátyás személyesen indul a felföldre 238. l. — Sáros és Ujvár megadják magokat 239. l. — Mátyás visszafordul seregével 239. l. — Podiebráddal Egerből irt levelében készségét nyilatkoztatja a Fridrikkel kötendő békére 239. l. — Egy más, Gyöngyösről irtban csodálkozását jelenti, hogy Albert bátyjával megegyezett az ő tudta nélkül 240. l. — Ujlaki Podiebráddal szövöttek 241. l. — A császár is közelít a cseh király-

hoz 242. l. — Giskra Késmárkot elfoglalja 243. l. — Vitéz Fridrikkel újra alkudozni kezd 244. l. — A király a krétai érsek és pápai követ által tudósíttatik ezen alkudozásokról 245. l. — A váradi püspököt magához rendeli 246. l. — Az általa megállapított békepontok a váci országos tanács által elfogadtatnak, de a közelebbi országgyűlés elébe utasíttatnak 247. l. — Erről Mátyás a krétai érseket tudósítja 247. l. — Valamint magát a császárt is 248. l. — Ujlaki számára Bosnyországot kívánja meghódítani 249. l. — Ez által Ujlakit megnyeri 249. l. — De a hitetlen bosnya királynak a pápa közbenjárására megenged 250. l. — és Ujlakit tótországi bánnak nevezi ki 252. l.

XXXV.

1 4 6 2. 1 4 6 3.

Mátyás országgyűlést hirdet 253. l. — Albert osztrák fejedelmet erről és a Fridrikkel alkudozásokról tudósítja 254. l. — A raguzaiakat a törökök ellen segedelemmel biztatja 255. l. — A velenceiekkel az ozmánok ellen szövetségre kíván lépni 255. l. — Országgyűlés 255. l. — Ez érdemileg megerősíti a Fridrik császárral kötött pontokat 256. l. — Segedelemajánlatok a korona kiváltására 257. l. — Egyesség Giskrával 258. l. — Ez az országgyűlés által is helyben hagyatik 260. l. — A rendek a bosnya királynak megengednek 262. l. — Törökök elleni készülétek 262. l. — Más országgyűlési végzéseek 263. l. — Rendelkezés a Cillei Ulrik özvegye által elzálogosított várak iránt 264. l. — Drakul oláh vajda kegyetlenségei 265. l. — Ő magát a törököktől elvonja 266. l. — A szultán a vajdát megtámadja 269. l. — Változó szerencsével foly a háború 270. l. — Végre a szultán őt elkergeti, és Radult teszi helyébe 271. l. — A felföldön még Giskrától függetlenül maradt csehek pénzzel elégittetnek ki 273. l. — Mátyás készülétei a török ellen 276. l. — Követséget küld Velenczébe és Rómába 277. l. — Seregeivel Erdélybe ér 279. l. — Mátyás Radult megerősíti vajdaságában 279. l. — a kegyetlen Vládót elfogatja 280. l. — Ali béget megverik a Szakolyi-testvérek 280. l. — A törökök a bosnya dolgokba avatkoznak 282. l. — Podiebrád követségét a pápa roszul fogadja 283. l. — Az alatt a cseh király Kázmérral Gloggauban személyesen szövetezik 284. l. — A cseh követség tudósítása a prágai országgyűlésen 285. l. — Podiebrád Fantin pápai követet elfogatja

286. l. — A bécsiek felzudulnak Fridrik ellen 287. l. — Ez a városban családja segítségére megjelen 288. l. — de a népet nem tudja lecsöndesíteni 289. l. — A császári lak körülfogatik, megszállatik 290. l. — Albert osztrák herceg Bécsbe ér 291. l. — Víváshoz készül 292. l. — Nagy szűkség a császári lakban 292. l. — A császár segítségére érkezett Podiebrád Victorin a város megvívását megkísérti, de visszaveretik 293. l. — Podiebrád maga is megérkezvén, mint közbenjáró lép fel 294. l. — és a felek közt békét eszközöl 295. l. — Fridrik örömeiben kegyelmekkel halmozza el Podiebrádot, családját és a cseheket 296. l. — A háború újra kiüt a két testvér közt 298. l. — Új egyesség 301. l. — Albert herceg halála 302. l.

XXXVI.

1 4 6 3.

A bosnya király megtagadja a szultántól az adót 304. l. — Ez nagy készülteket tesz nyugat felé 305. l. — Mátyás Pongrácz Jánost rendeli az alföldre 306. l. — Követséget küld Olaszországba 307. l. — Pápai segedelem 311. l. — Tolnavári országgyűlés 312. l. — Ez a Fridrikkel kötendő béke pontjait ujjlag elhatározza 313. l. — A vég alkudozások és a korona átvétele végett ünnepélyes követséget nevez ki 314. l. — A törökök ellen közönséges fölkelést rendel 315. l. — Annak egyéb végzése 317. l. — A bosnya király követsége által újra királyi koronát és püspökségeket sürget a pápánál 319. l. — Ez kikerülöleg felel 320. l. — A Mátyás és Fridrik közti további alkudozások vezérlése végett Rüdeshelmi Rudolfot küldi Magyarországra 320. l. — Pongrácz a Magyarországra csapó Alibéget megverve nyomja vissza 322. l. — Mahomed szultán maga Boszniába tít 323. l. — Dorobikát megvívja 323. l. — Babováczt, Jaiczát elfoglalja 324. l. — míg a nagyvezér a királyt Kliutschba szorítja 325. l. — A vár, a király személyére nézve bántatlanságot kötvén ki, megadja magát 325. l. — Követi példáját az egész ország 326. l. — A szultán a királylyal kötött szerződésre nem hajtva, ezt lenyakasztja 326. l. — Kozarics István hercegovinai fejedelmet adóra szorítja 328. l. — Raguzát sikertelen kéri fel 329. l. — és visszavonul 329. l. — A Fridrikhez küldött követség Sopronig hat 330. l. — Innen az alkudozásokat Vitéz János püspök által megindítja 331. l. — és bevégzi 331. l. — A békéről oklevelet ad ki 331. l. — valamint Fridrik is egyet a békéről 334. l. —

XI

egy mást külön a kezében maradandó várakról 334. l. — Uj kérdés támad a korona valósága iránt 335. l. — A magyar követség ennek elhárítása után a váltságpénzt lefizeti 336. l. — a koronát átveszi 337. l. — és ezt az országban köz hirré teszi 337. l. — A pápai követ oklevele a korona kiadása iránt 338. l. — A pápa megerősítése 339. l. — A korona Budára vitetik 339. l.

XXXVII.

1 4 6 3. 1 4 6 4.

Mátyás Bosnyaország visszafoglalását veszi czélba 341. l. — A törökök ellen megindul 342. l. — Futakon várja a külföldi segedelmet 342. l. — A pápai segedelem elmarad 342. l. — E helyett Pius a keresztyénséget buzdítja 342. l. — A király Alibéget Szerémben megveri 344. l. — Péterváradra vonul 345. l. — Itt a velenceiekkel szövetséget köt 346. l. — Innen, miután rövid időre Budán is megfordult volna, Boszniába ront 346. l. — Jaicza városát megvívja 348. l. — A várat feladásra szorítja 350. l. — Bosnyaország nagyobb része meghódol 352. l. — Ellenséges beütés Felső-Magyarországra 352. l. — Mátyás panaszt tesz ez iránt a pápa előtt 352. l. — További hadviselésével kénytelen felhagyni 354. l. — Bosznia elfoglalt részeinek kormányát Szapolyai Imrére bizza 354. l. — Hűségeseit megjutalmazza 354. l. — Boszniát oda hagyja 356. l. — Ut közben a hatóságokat koronázására meghívja 356. l. — A királyné meghal 357. l. — A koronázásra érkezett idegen követségek 357. l. — A francia király követének ajánlatai és az ezekre adott felelet 358. l. — A koronázás ünnepélye 361. l. — A rendek a Fridrikkel kötött egyezményt megerősítvén, azt mind ők mind Mátyás ujra kiadják 364. l. — Országgyűlési végzések 365. l.

XXXVIII.

1 4 6 4. 1 4 6 5.

Mátyás levelezése Podiebráddal 369. l. — A két fél közti egyesség 370. l. — A pápa további lépései Podiebrád ellen 371. l. — A boroszlóiakat a neki adott hódolat ígértétől felmenti 371. l. — Őt eretneknek nyilvánítja 372. l. — 180 nap

alatt törvényszéke elébe idézi 372. l. — Podiebrád ügyekezetei a külső fejedelmeknél 373. l. — Mahomed készülétei Bosznia visszavételére 374. l. — Mátyás megteszi ellenkészléteit 374. l. — Seregével megindul 376. l. — Futaknál megállapodik, várván a további tudósítást az olasz hajóssereg kiindulása iránt 376. l. — A pápai segedelmet sikeretlenül sürgeti 376. l. — II. Pius halála 380. l. — Jelleme 384. l. — II. Pál választatása 385. l. — Nagy segedelem-ígéreték Olaszthonban a török háborúra 386. l. — de el nem fogadható föltételek alatt 387. l. — Mátyás Boszniába út 387. l. — A törökök Jai-czát sikeretlen vívják 389. l. — Mátyás jövetelének hírére elszaladnak 390. l. — Mátyás Zvornikot sikeretlen szállja meg 391. l. — Zendülés táborában 392. l. — Az ozmánok közéletének 392. l. — Mátyás kénytelen nyakra-főre visszavonulni 392. l. — Szegedi országos tanács 394. l. — Üdvözlő követtség az új pápához 395. l. — Az erre bízott mellékes tárgyak 396. l. — Mátyás új kedvetlensége a császárral 398. l. — a lengyelekkel 401. l.

XXXIX.

1465.

Mátyás újabb készülétei az ozmánok ellen 404. l. — A szultán békét ajánl neki s a velenceieknek 405. l. — A király a lengyelek felszólítására a két ország közt támadott kedvetlenségek barátságos elintézésére késznek nyilatkozik 406. l. — A szultán félelmes készülétei 407. l. — Mátyás a törökök ellen e miatt segedelmet sürget a velenceieknél 407. l. — A doge kedvező válasza 409. l. — Mátyás levelezése a francia királlyal 410. l. — Vuk despotát szolgálatába veszi 411. l. — Az új pápát az ozmánok ellen újra buzdítja 413. l. — Ez az üdvözlő magyar követtséget jól fogadja 415. l. — Mátyás ajándékait másokkal viszonzozza 415. l. — Jó indulatáról biztosítja, az ozmánok ellen buzdítja 416. l. — Szécsi Dénes esztergomi érsek meghal 418. l. — Vitéz János lesz helyébe érsek 419. l. — István kalocsai érsek részére a bíbornokkalapöt újra sürgeti a király 420. l. — Beckenslöer János nyeri el a váradi püspökséget 421. l. — Mátyás a pápának a zágrábi püspökségre nézve új ajánlatokat tesz 422. l. — mellyek nem fogadtatván el, ezeket módosítja 424. l. — Pozsonyi főiskola 425. l. — Mátyás a törökök ellen megindul seregével 425. l. — Tótor-

XIII

szágban táborba száll 428. l. — Itt tudósítatik a császár embereinek Magyarországra útéséről 428. l. — Éles levelezése ez iránt Fridrikkel 428. l. — Ennek ellenséges eljárásáról tudósítja a pápát 431. l. — II. Pál levelében Mátyást a török háborúban hanyagsággal, az egyházi javadalmak osztogatásában önkénnyel vádolja 433. l. — Mátyás élesebb válasza 436. l. — A pápa inti Mátyást, ne békélne meg a törökökkel 438. l. — Podiebrád újabb kedvetlenségei a szentszékkal 440. l. — II. Pál megelőzője példája szerint 180 nap alatt törvényszéke elébe idézi őt 441. l. — Mátyást felszólítja: mennyiben volna kész a cseh király ellen hozandó ítélet foganatosítását elvállalni 442. l. — Mátyás egész készségét nyilvánítja 442. l. — Ennek indokai 443. l. — A pápa kegyelme Mátyás iránt 444. l. — Sveta pártütése 445. l. — E miatt kénytelen Mátyás a török táborozást félbe szakasztani 447. l. — A jövő évben ezt megújítandó, Budán országgyűlést tart 447. l. — Ez közönséges fölkelést rendel 447. l. — Mátyás Sveta ellen megindul 448. l. — Őt Kosztolányba szorítja 449. l. — Sveta innen kiszökik, de elfogatk és több társával felakasztatik 449. l. — Kosztolány megadja magát 450. l. — Mátyás Podiebrádot veszi gyanúba Sveta pártütésének előmozdítása iránt 450. l.

XL.

1 4 6 6.

A törökök Szendrőt elfoglalják 452. l. — Magyarországot fenyegetik 452. l. — Mátyás a fölkelést kirendeli 453. l. — Podiebrád segédcsapatokat küld neki 454. l. — A szultán Albanának fordul 454. l. — Skanderbég halála 454. l. — Mátyás az ozmán háborúval felhagy 455. l. — Budán tartózkodik 456. l. — Ágoston győri püspök halálával Csutor Demetert ajánlja győri, Szent-Lászlói Osvátot pedig zágrábi püspöknek 457. l. — mit a pápától meg is nyer 459. l. — Szakolyi János csanádi püspök lesz 459. l. — Mátyás a kalocsai érsek számára a bsbornokságot újra sürgeti 459. l. — Vitéz Jánost az eskü személyes letételétől Esztergomban is fölmenti 461. l. — Változások a polgári főhivatalokban 462. l. — Podiebrád a pápánal valamelly Csehországhoz közel helyeni kihallgattatását sürgeti 463. l. — Ez őt az idézés napjának eljövetele előtt hivatalaitól megfosztja, és alattvalóit a hűségtől feloldozza 464. l. — később eltöltja az en-

gedelmességtől 466. l. — Podiebrád követséget küld Rómába, de siker nélkül 467. l. — Ügyét ajánlja Mátyásnak 467. l. — és több fejedelemnek 472. l. — Ezeknek és több catholicus alattvalóinak közbevetése is sikertelen marad 472. l. — Mátyás egyenes ellenkezésbe jön Podiebráddal 475. l. — Sternberg Máté és Lippai Henrik Magyarországra üt, az első Nagy-Szombath mellett két várat épít 475. l. — Mátyás seregével a hely színére megy és panaszt intéz Podiebrádhoz 476. l. — Ez a dolgot fiára Victorinra bizza; ez a morva rendeket öszvehívja, Sternberg Mátét ezek elébe idézi s erről tudósítja Mátyást 477. l. — ki ezzel nincs megelégedve s elégtételt sürget 477. l. — Később Victorin Mátéval megegyez ügyének egy vegyes bizottmány általi elítélésében 478. l. — Mátyás ezen eljárást roszallja s az elégtételt tovább is sürgeti 479. l. — A pápának a Podiebrád által koronázásakor letett esküt hiteles alakban elküldi 480. l. — Mátyás Victorint sürgeti, hogy leveleit atyjával közölje 481. l. — Ujabb kölesönös pusztító beütések 482. l. — Mátyás Sternberg rabló erősségeihez közelít seregével 482. l. — Podiebrádnak ír Eizinger István ügyében 483. l. — Lippai Henriknek felel a nádor embereinek beütése iránt emelt panaszára 484. l. — Ir e tárgyban Podiebrádnak is 486. l. — Victorin levele a morva rendek újabb öszvehívása iránt 486. l. — Mátyás felelete 486. l. — Az esztergomi érsek tudósítja György királyt ura békés indulatáról 487. l. — Podiebrád Mátyásnak kemény kifejezésekben ír a köztök fenforgó ügyben 488. l. — Az esztergomi érseket felszólítja személyes értekezésre 489. l. — Mátyás felelete Podiebrád sértő levelére 490. l. — Az esztergomi érseké 491. l. — A pápa a lengyel királyt buzdítja a cseh király ellen 492. l. — Nürnbergi német országgyűlés 493. l. — Itt Fantin ügyekszik a rendeket Podiebrád ellen buzdítani 495. l. — de foganatlanul 495. l. — Podiebrád fenyegetve sürgeti a császárt Bécsből kiszabadításakor tett ígéretei teljesítésére 496. l. — Seregei Osztrákhonba ütnek 496. l. — Mátyás azokat elkergeti 497. l. — A pápa a cseh király ellen hozott átkos ítéletet megerősíti 497. l.

XLI.

1 4 6 7. 1 4 6 8.

Mátyás Sternberg Máté erősségei megvívásához készül 499. l. — Podiebrád illendő kifejezésekben ír Mátyásnak 500. l. — Kostka Albertet küldi hozzá 501. l. — Ez egy személyes öszvejövetelre bírja a két fejedelmet 502. l. — mellyből azonban misem lett 503. l. — Mátyás Sternberg embereit megveri, erősségeit Nagy-Szombath mellett megvívja 503. l. — és erről Victorint tudósítja, a régtől fogva Morvaországban letartóztatott magyarok szabadon bocsátását sürgetvén 503. l. — Victorin válasza 504. l. — Mátyás győzödelmei a két szomszéd nemzetben keserűséget szülnek 504. l. — Mi iránt Podiebrád panaszt emel mind Mátyás, mind az esztergomi érsek előtt 504. l. — Mátyás Budára siet 506. l. — Országgyűlés 506. l. — Uj adó 507. l. — és harminczadrendszer 509. l. — Egyéb országgyűlési végzések 510. l. — Mátyás az országgyűlés végzései foganatosításával foglalkodik 511. l. — Ujabb pusztítások Magyarországon morvák, Morvaországban magyarok által 514. l. — Ezeket a felek barátságosan kívánják elintézni 514. l. — Podiebrád ügyekezetei Mátyással a jó egyetértést helyre állítani mind Heimbürg, 515. l. — mind Victorin által 516. l. — ki Mátyásnak nyugtalankodni kezdő alattvalói ellen segedelmet ajánl atyja nevében 517. l. — A pápa új bullák kiadása mellett követe által mind azokat átokba téteti, kik Podiebrádot tüstént el nem hagyják 519. l. — A catholicus Ssvikow levele ez iránt a pápai követhoz 519. l. — Podiebrád ügyét feljebb hívja a közönséges zsinat elébe 520. l. — külső szövetségeseket keres 520. l. — seregeit kiállítja 321. l. — felázadt alattvalói ellen diadalmaskodik mind Csehországban 521. l. — és Morvahonban 522. l. — mind Schlesienben 523. l. — Nürnbergi országgyűlés 323. l. — Podiebrád a német kereszteteket megveri 525. l. — A pápa ellene felszólítja a szász fejedelmeket 526. l. — és Kázmér lengyel királyt 527. l. — Ennek felelete 528. l. — A catholicus csehok Kázmérnak fia számára ajánlják a cseh koronát 528. l. — Ennek felelete 528. l. — Kázmér sikeretlenül ügyekszik Podiebrádot catholicus alattvalóival kibékkeltetni 529. l. — A császár Podiebrád ellen tüzei Mátyást 530. l. — Ez alattvalóival bajoskodik az országgyűlési végzések miatt 530. l. — Szala vármegye nyakasságát megtöri 530. l. — A tótországi papnemeseket lecsöndesíti 531. l. — Vitéz János a pozsonyi főiskola felállításával bajlódik

532. l. — Erdélyi lázadás 532. l. — A király Erdélybe rohog seregével 534. l. — A lázadókat eloszlatja 535. l. — A bűnösöket keményen megbünteti 536. l. — Később sokaknak megkegyelmez 538. l. — Tordán országgyűlést tart 538. l. — István vajda megfenyítésére Moldvába út 539. l. — Ez visszavonja magát 541. l. — A magyar sereg Bányálg hat 541. l. — Itt az oláhok rá rontanak 542. l. — de csúfosan visszaveretnek 543. l. — Mátyás visszavonul 544. l. — István vajda nem meri őt üldözni 545. l. — Erdélybe érvén Mátyás, kegyelmét érezteti Brassóval 546. l. — Beszterczével 546. l. — és Kolozsvárral 547. l.

HUNYADIAK KORA.

HARMADIK KÖTET.

XXIX.

1457. 1458.

Podiebrád mindjárt a király halálának napján tudósítja a magyarokat a gyászos történetről ¹⁾, Csehországban pedig más nap (november 24-dikén 1457.) kihirdeteti a király által halálos ágyán kormányzóvá történt kinevezetését, melly hivatalt ő mindjárt el is vállalt, de csak a közelebbi pünkösdig, midőn az országgyűlése öszvejövén, új király lesz választandó ²⁾. Az országrendei azonban már januarius 7-dikén 1458. öszvejöttek, és a királyválasztó gyűlést martius 2-dikára rendelték ³⁾.

Nevezetesebb volt Magyarországra nézve Hunyadi Mátyás sorsa Csehországban. Mielőtt azonban ezzel megismerkednénk, vessünk egy futó tekintetet következő vizsgálódásaink hősének ifúságára.

Mátyás első gyermekségét anyjával töltötte ⁴⁾, még pe-

¹⁾ Datum ex Praga festo beati Clementis papae ac Martyris (nov. 23-dikén) anno domini 1457. *Kaprinai, Hist. Dipl. II. d. 109. l.*

²⁾ *Aeneas Sylvius, Hist. Boh. LXXI. fej. 78. l., Bonfin III. tis. VIII. könyv, 363. l.*

³⁾ *Pessina, Mars Morav. 688. l.*

⁴⁾ Mathias vero, cum esset adhuc puer, quotiens ejus parens versabatur in rebus gerendis, domi apud Elisabetham matrem

dig alkalmasint Erdélyben Kolosvárt szülötte városában ¹⁾. Később hol anyjánál, hol apjánál különböző helyeken tartózkodott. Szülei, mihelyt az eleven eszű s a legnagyobb reményekre jogosító gyermek fejledezni kezdte, a legszorgalmasabban gondoskodtak neveléséről ²⁾. Vitéz János, ki előbb Hunyadi János titoknok a házi káplánja volt ³⁾,

educabatur. *Ranzan, Ind. XXVIII., Schwandtnernél I. dar. 390. l.*

¹⁾ *Heltai* nyilván mondja *Krónikájában CXIV. rész, II. d. 345. l.*, hogy Hunyadiné Mátyás születése után hosszab ideig mulatott Kolosvárt, és fiát itt nevelte, itt vitte legelőször iskolába. De van egy oklevél is, melly által Mátyás egy város polgárait azon sok jókért, mellyekkel hajdan anyja iránt és iránta viseltettek, a harminczadtól az egész országban fölmenti. A levélnek ugyan nincs kelte és abban a város sincs megnevezve; de *Kaprinai*, ki ezen levelet *I. d. 52. l.*, *Nyir-Kállói Tamás* jegyzőnek *Stylus Curialisából* közli, nem minden alap nélkül azt véli, hogy itt Kolosvárról van szó.

²⁾ *Martius Galeotus* (Mátyásnak kedves embere, és Corvinus Jánosnak, mint Tordai Zsigmond állitja, nevelője, — mások Ugolletto Taddét tartják annak —), *De dictis et factis Mathiae Regis XII. fej. Schwandtnernél I. d. 543. l.*, egy kis költői szabadsággal azt vetvén utána, miként neki szülői királyi, a trón későbbi elfoglalására számított, nevelést adtak. Parentes, ezek szavai, ut prudentes erant tenellos hős affectus notantes, summam de hoc puero Mathia spem conceperunt, maximaque cura et diligentia ad futuri regni adeptionem, literis et moribus artibusque regiis educarunt. Így az is, mit Mátyás neveltetéséről *Bonfin* Szilágyi szájába ad Pesten, midőn őt az országgyűlésen ajánlotta királynak, csak szónoki pipere. Szerinte ugyanis *III. tiz. IX. könyv, 366. l.* a többek közt Szilágyi azt mondotta volna: Non a patre, mihi credite, degenerabit; cum paterno nomine et laude certabit; in castris natus est, alitus in sago, in veteranorum contuberniis educatus; a teneris hic didicit ungviculis Turcarum tumultus et aciem non expavescere, pugnare sub vinea et centurionis praecepta servare, ab equo ac pedibus juxta dimicare, ad palum quotidie exerceri, transnare sepe Danubium, et per frigus et aestatem sub galea diem et noctem agere. De jól tudjuk hogy Mátyás nem született a táborban; e mellett ezen nevelés Mátyás korával nem is fért össze.

³⁾ *Kaprinai e. h.*

mind testvére László mind az ő kiképzésében tettleges részt vett ¹⁾). Csakhamar igen nagy előmeneteleket tett és megkülönböztette magát a kis Mátyás ²⁾ mind szép írása ³⁾ mind jártassága által a tudományokban és különböző nyelvekben. Bizonyítják ezt későbbi megkülönböztetett ismeretei, mint azt annak idejében bővebben kifejtendjük, a tudományok majd minden ágaiban, a történetírásban ⁴⁾, hittanban ⁵⁾, ábrázatok ismeretében ⁶⁾, sőt még az astrologiában is ⁷⁾, valamint kifejlett ízlése az épi-

¹⁾ *Bonfin III. tiz. VIII. könyv, 358. l.* nyilván mondja Vitézről: *Varadiensis episcopus, a Corvino per omnes ordines ad hanc dignitatem evecus, ac filiorum quoque moderator et magister. Schmidt, Archiepisc. Strigon. I. d. 264. l.* őt mondja mind a két Hunyadi nevelőjének, *Timon* pedig *Purp. Pannon. 89. l.* a diák nyelvben Mátyás oktatójának. *Kaprinai e. h. 59. l.* ezt Mátyásra nézve nem hiszi, mivel Vitéz már 1443-ben, és így, még mielőtt Mátyás oktatása megindulhatott volna, váradi püspök lett, következőleg ezen teher elvállalását állása nem engedte, de sok elfoglaltatása miatt ideje sem volt rá. Azonban ő nagy háladatossággal tartozván a Hunyadi-családnak, ezt, mint *Wallaszky, Tentamen Hist. Liter. 14. l.* nem helytelenül jegyzi meg, barátságból megtehetette, s mint püspök is többnyire Hunyadi udvarában tartózkodván, mint bizonyítják számos az ő nevében írt levelei, ennek megtételére szakaszthatott időt.

²⁾ *Mathias — — patri nihilominus erat admodum charus et maxime amoenus; quippe qui in puerili aetate erat tanta corporis dexteritate, tantaque excellentia ingenii, eratque adeo ornatus aliquot aliis virtutibus quibus bene instituti pueri praediti esse solent, ut ad quaevis magna natus, omnium prudentum virorum iudicio putaretur. Ranzan e. h. Ind. XXVIII. Schwandtnernél 390. l.*

³⁾ Tiszta és szép írását dicséri *Galeotus, De dictis et factis Math. Reg. XXVIII. fej. Schwandtnernél 558. l.*

⁴⁾ *Galeotus XV. fej. Schwandtnernél 547. l.* Minden esetekre tudott példát előadni.

⁵⁾ *Galeotus XXX. fej. Schwandtnernél 560. l.*

⁶⁾ *Galeotus XIII. fej. Schwandtnernél 544. l.*

⁷⁾ *Galeotus e. h. és Ranzan Ind. I. 18. l. — Wallaszky* szerint *e. h.* ebbeli tudományát is Vitéz oktatásainak köszönhette.

tészetben ¹⁾). Legtöbb hajlamot mutatott a hadi tudományokhoz ²⁾ és fegyvergyakorlatokhoz, mellyeket már gyermek korában egész szenvedélylyel űzött. Midőn a hősök, nevezetesen a csodás Roland vagy a rettenthetetlen Berni Detre bajnok tetteit dicsőítő dalokat hallotta, néha annyira megragadtatott a gyenge gyermek, hogy kezeivel és lábaival harcolni látszatnék, majd mint vezér, majd mint köz csatár; ekkor mind ételről mind italról megfejtkezék ³⁾). A diák nyelvben csakhamar olly előmeneteleket tett, hogy atyjának, ki, mint azt feljebb megjegyzők, e nyelvben járatlan volt, gyakran tolmács gyanánt szolgálhata ⁴⁾). Tudott egyébiránt e mellett még tótul és németül is ⁵⁾). Később atya László királylyal kibékélvén, ennél is tartózkodott, mint udvarnok, és előtte kedvességben állott ⁶⁾). Tisztes szülői erényes házánál és ezeknek szívemelő példája által az emberiség legszebb oldalai ismeretébe vezérelteték; míg a Cillei ügyekezetei és megvesztegetett példája által megromlott királyi udvarban, hol a gyermek király ártatlan élete minden viszhang nélkül folyt le, legaljasabb undokságainak volt tanúja, a nélkül hogy ezek jellemének tisztaságát megvesztogethették vol-

¹⁾ Galeotus IV. fej. Schwandtnernél 537. l.

²⁾ Galeotus XXX. fej. Schwandtnernél 562. l. Apulejust szorgalmasan olvasta. Ugyanő X. fej. Schwandtnernél 541. l.

³⁾ Galeotus XII. fej. Schwandtnernél 543. l., Curaeus 290. l. és Schickfuss e. h. I. d. 125. l.

⁴⁾ Galeotus XIII. fej. 544. l., Curaeus e. h.

⁵⁾ Galeotus IV. és XXVIII. fej. Schwandtnernél 537. és 557. l. Hogy a görög és török nyelvet kivéve, minden más nyelvet tudott volna, mint Bonfin IV. tiz. VIII. könyv, 467. l. állítja, abban talán még is szabad kételkednünk az olasz tudós minden megsértése nélkül.

⁶⁾ Mathiam filium (Hunyadi Jánosról van szó) adhuc puerum servitio regio dedicavit, quem grato, inter intimos Cubicularios, animo rex accepit, ignorans illum non multo post tempore in utroque regno adjectisque provinciis sibi esse successurum. Bonfin III. tiz. VIII. könyv, 349. l.

na; hosszas fogsága pedig éles, a dolgok mélyébe ható elméjének alkalmat nyujta rövid idő alatt tett sok tapasztalásainak érettebb felfogására és megfontolására. Így gyűjthető már illy fiatal korában az emberek ismeretében azon nagy kincseket, mellyeket olly hamar lett alkalma és olly ügyesen tudá használni.

Az élet viszontagságaival már alig serdült korában megbarátkozott ifjú ugyanis, mint feljebb látók, László király kíséretében Bécsbe vitetvén, itt a királyi lakban záratott el igen szoros fogságba ¹⁾, hol puja érzésű ellenségei csúfolódásainak lett tárgya; az alacsony osztrák udvaroncok gúnyolva nevezék a szerencsétlen foglyot magyarok királyának; „az leszek“, felele a békétürést végre vesztett gyermek, „sőt ha isten megsegít, még nektek is parancsolandok“ ²⁾. Itt volt alkalma a német nyelv bővebb megtanulására is ³⁾. Midőn a király Bécsből Prágába ment, őt nem vitte magával, hanem szoros őrizet alatt és jövődő sorsáról később végzendő, a királyi lakban hagyta. Némellyek szerint azonban még maga ada halála előtt kevéssel parancsot a fogolynak utána hozása iránt, minek következtében ő épen a király halálának napján ért Prágába ⁴⁾. Mások szerint Podiebrád László király halálát

¹⁾ *Ranzan, Ind. XXVIII. Schwandtnernél 392. l — Hann, Alt- und Neu-Pannonia 191. l.* és hihetőleg utána *Podlusányi, De rebus gestis Hung. 317. l.* azt vitatják, hogy Mátyás nem Bécsbe hanem Guttensteinba vitetett és innen egyenesen Prágába. De ezen állításnak mi alapja sincs.

²⁾ Szilágyi beszéde az országgyűlésen Mátyás választásakor. *Bonfin III. tiz. IX. fej. 366. l.*

³⁾ *Galeotus e. h. XXVIII. fej. 557. l.*

⁴⁾ *Turóczi IV. rész, LXIV. fej. 285. l., Bonfin III. tiz. VIII. fej. 363. l., Arenpeck Pez Jeromosnál I. d. 1270. l., Cochlaeus, Hist. Huss. 406. l.* Hasonlót mond *Aeneas Sylvius* is mind *Europájában, Opera 390. l. Frehernél II. d. 41. l.*, mind *Hist. Boh. LXX. LXXI. fej.*, és *Hist. Frid. III. Kollárnál Anal. Vind. II. d. 475. l.* Helytelenül állítja ugyan *Kaprinai e. h.*, hogy ez mindenekezt a király körül volt udvarnokoktól és orvo-

egy pár óráig eltitkolván, nem minden szándék nélkül saját javának előmozdítására, ennek újjáról királyi peccéses gyűrűjét levevé, és a király nevében Mátyás bécsi felvigyázóinak meghagyá, hogy őt küldjék tüstént Prágába. Ezek a fejedelmi peccséttel erősített parancsban mitsem kételkedve és annak egész hitelt adva, a hűségökre bízott foglyot a csehországi határig elkísérték, és itt átadták a már rá várakozó cseheknek ¹⁾. Akárhogy legyen a dolog ²⁾, annyi bizonyos, hogy Mátyás mindjárt a király halálával vagy kevéssel az után, Podiebrád hatalmába került. Ez őt jól tartotta, vele illendően bánt ³⁾; asztalá-

soktól hallott, és maga is jelen volt Prágában; mert azon levél, melly erre nézve bizonyosságul szolgálna, nem tőle való, és ő ekkor Rómában tartózkodott, mint feljebb *II. k. 562. l.* megmutattuk. De azért még is mint egykorú írótól és nagy befolyású férfitől a hitelt nem lehet, és nem akarjuk megtagadni. *Haug* szerint *Ung. Chron. 57. l.* útban volt Mátyás Prága felé, midőn a király megholt. Egyedül *Engel* állítja *Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 212. l.*, hogy mindjárt a király eltávoztával Bécsből ő is elvitetett Csehországba a guttensteini várba. *Kaprinai* szerint *I. d. 387. l.* épen Mátyás megöletéséről folyt a tanácskozás, midőn László király megholt.

¹⁾ Ezen állítást már *Turóczi* is említi *e. h.* Azt egyenesen elfogadják *Ranzan Ind. XXXI. 216. l.*, *Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 280. l.*, *Curæus I. d. 289. l.*, *Boregh, Böhm. Chron. II. d. 535. l.* és *Pethő 78. l.* olly különbséggel, hogy Ranzan és Pethő szerint Podiebrád csak a gyűrűt küldötte Bécsbe, és ott mindjárt átadatott Mátyás a cseheknek. Ezekhez csatolják magokat *Cromer XXIII. könyv, 540. l.* és *de Roo, Hist. Austr. VI. d. 231. l.*

²⁾ *Kaprinai e. h. 192. l.* hosszasan kívánja mutogatni, hogy az utolsó állítás a mesék sorába tartozik; azonban minden ügyekezete mellett is csak az elsőnek valóbszinűségét bizonyította be.

³⁾ Ugy bánt vele, hogy fiával sem bánhatott volna jobban. *Pessina, Mars Morav. 687. l.*, *Bonfin III. tíz. VIII. könyv, 364. l.* Az ellenkezőt állítókat, névszerint *Ranzant*, ki *Index, XXX. Schwandtnernél 396. l.* azt mondja: In Pragensi arce ab ipso quidem liber carcere, sed adhibitis qui illum custodirent militibus detinebatur, megczáfolja maga Mátyás azon oklevelében, mellyben Podiebráddal megegyezik. *Kaprinai e. h. és Okt. CCLXXIX. sz.*

nál étette, de még is a nagy váltságpénz reménye alatt, melyet a minden áldozatra kész anyától várt, szabadon nem bocsátotta ¹⁾. A magyarországi dolgok kifejlődését kíváná a már most nagy tervekkel foglalatatoskodó kormányzó megvárni; sőt hogy ezekre befolyást nyerjen, és általok saját szándékát előmozdíthassa, Szilágyinak segítségére cseh zsoldosokat is küldött ²⁾.

Itt ugyanis László király halálának hírére a háborúzás tüstént megszűnt béke nélkül, minthogy a vetekedő felek bosszúvágyaik és oltalmi törekedéseik helyett nagyobb, érdekesebb ösztönt találának a királyválasztáshoz készületekben. A Budán összevgyült országnagyai: Dénes érsek, László egri, Ágoston győri, Vincze váci és Pál bosnya püspökök, Garai László nádor, Ujlaki Miklós és Rozgonyi János erdélyi vajdák, Perényi János tárnok, Ország Mihály főudvarmester, Marczali János és Ónodi Czudar Simon ³⁾, kikre volt bízva a király távollétében az ország kormányása ⁴⁾, Podiebrád által a király haláláról tudósítva, azt a honban mindjárt kihírdeték ⁵⁾, és csakhamar a következő év első napjára országgyűlést hívnak össze ⁶⁾. Ennek összejövételéig is azonban tar-

¹⁾ *Ranzan és Bonfin e. h.*

²⁾ *Hormayr's Plutarch XVIII. d. 47. l.*

³⁾ Az aláírások után még ez áll: caeterique praelati et barones nunc Budae constituti.

⁴⁾ *Kaprinai e. h. I. dar. 5. l. — Fessler V. dar. 4. l.* ezt csak gyanítva mondja, de ezen fellépésök igazolja Kaprinai állítását.

⁵⁾ Ezen hirdetménynek Bártfa városához intézett példányát november 27-dikéről (Datum Budae Dominico proximo ante festum beati Andreae Apostoli et Confessoris anno domini 1457.) közli *Kaprinai e. h. II. d. 110. l.*

⁶⁾ Ezen összevivő levélnek két példányát birjuk, mely mindenben megegyez, 1-ső decemberről szól 1457. (Datum Bude secundo die festi beati Andreae Apostoli anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo), és az országgyűlés határnapját januarius elsőjére (ad festum circumcisionis domini) 1458. te-

tottak egy országos tanácsot Győrben az előleges rendelkezések végett ¹⁾.

Míg ezek szerint mind Magyar- mind Csehországban az új királyválasztás foglalatoskodtatá az elméket és sok készülétekre ada alkalmat, a pártosság tettelegesen kiütését függőben tartva, Osztrákhonban a nyugtalanságok tetekben is mutatkoznak. Itt az egész népséget forradalomba hozta az ifjú király halálának híre s kivált az osztrákok által csak kevéssel ezelőtt annyira megsértett Friderik császár uralkodásátóli közönséges félelem. Az elkeseredés olly mértékben növekedék, hogy Bécsben Eizinger Ulrikot, — ki a királynak holt hírét hozá, és a kinek tulajdonitá a közvélemény annak prágai utját és ennek folytatában halálát, — az öszve csoportozott néptömeg tüstént elfogta, és csak a városi tanács közbevetésének köszönhette élete megmentését ²⁾. Még jobban fellobbant a tűz kevéssel az után, az örökösök is a nép mozgalmába elegyedvén. László királyban ugyanis családjának egyik ága kihalván, tartományai a másik ágra szállottak; a családi tör-

szí. Mind a kettőben ugyanazon főpapok és zászlósok s úgy vagynak aláírva, mint a király halálát hírdető és most említett levélben. Az egyik Kassa városához van intézve *Kaprinai e. h. I. d. 318. l.* Ennek a Kaprinai lenyomásával mindenekben megegyező eredetije Kassa városa levéltárában van tíz pecsét töredékkel, mellyek közül három veres, hét pedig zöld viaszba volt nyomva; a másik Bártfához. *Ugyanő ugyanott II. d. 113. l.* A nádor Garai által kihírdetett országgyűlést említi *Bonfin is III. tiz. IX. könyv, 364. l.*

¹⁾ Ennek nyoma van egy levélben, mellyet az előbbeni levelekben említett országos nagyok az erdélyi szászokhoz intéztek és mellyről a *Verfassungs-Zustand der sächsischen Nation* emlékezik; a körülmények szerint ezen tanács László királynak halála után, Mátyásnak pedig választása előtt tartatott. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 134. l.*

²⁾ *De Roo, Hist. Austr. VI. könyv, 232. l.* Mit mondanak Eizinger ezen elfogatásáról Dlugoss és utána Michovius, feljebb *II. k. 565. l.* láttuk.

vények szerint maga Osztrákhon nem daraboltathatott fel, és annak birtoka Fridrik császárt illeté, mint a család legöregebbikét; de ennek öcscse Albert herczeg előbbi példákra hivatkozva, annak felosztását sürgette ¹⁾). Egyesült-vele unokaöcscsök, Zsigmond osztrák és tyroli gróf. A tartomány rendei alkalmasint egyiknek sem vágytak különösen uralkodására; azért a dologba vegyülni vonakodtak, s a rokonokat mindig barátságos egyezésre unszolták. De ez nem volt könnyű feladat a három fejedelem személyessége mellett ²⁾). Mindenik készült jogai kivívásához, de egyik sem mert a tartományban erőhatalommal fellépni, és csak alattomosan ügyekezett pártját terjeszteni. Ezen egyenetlenséget használák némely osztrák nemesek, magokat függetlenségbe tevék, és az egész tartományt szorongaták rabló csapataikkal ³⁾).

Magyarországon azalatt közelgetett a választó országgyűlés ideje. A Hunyadi-család ellenségei a király halálán elrémülve, a választandó király iránt meg nem egyezve, minden határozott terv és öszvevágás nélkül munkálkodának. Két feje, Garai László és Ujlaki Miklós, egyaránt vágyott a királyi méltóságra, amaz hosszasabb ideig viselt nádori tisztébe és kiterjedett rokonságába, ez gazdagságába és családjá tekintetébe vetvén reményeit ⁴⁾), de nyíltan fellépni egyik sem mervén. A Hunyadi-ház barátai, mind a felvett czél egységében, mind munkálkodásuk szilárd és czélszerű vitelében sokkal feljűlmulták az ellenfelet. Szilágyi Mihály ⁵⁾ mindjárt László király halála után

¹⁾ *Kurz, Gesch. Friedr. IV. I. dar. 203. l. és Schells, Oest. Gesch. VII. d. 102. l.*

²⁾ *Arenpeck Pez Jeromosnál I. d. 1292. l., Aeneas Sylvius, Europa XXII. fej. 414. l., rövidebben Haselbach Pez Jeromosnál II. d. 889. l.*

³⁾ *Ugyanazok.*

⁴⁾ *Fessler V. d. 5. l.*

⁵⁾ *Haselbach e. h. 889. l. öt rectius Sillada Michaelnek, Henel, Excerpt. Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 184. l.*

elhatározta volt öcsésének Hunyadi Mátyásnak a királyi székbe emelését. Ezen eszme az akkori körülmények közt legszerencsésebb volt, és feltalálójában a kivitelre igen alkalmas eszközt talált, a Hunyadi-párt meghittebb hívei közt köz helybenhagyást nyert, és az országban köz részvétre tarthatott számot. Szilágyi Erzsébet, a nagy Hunyadi lelkes özvegye ¹⁾, különös buzgósággal fogadta családjának ezen czélba vett felmagasztaltatását. Azonban az egész dolgot még titokban kelle tartani a szükséges előkészületek megtétele végett. A két testvér utasításából a Hunyadi-ház régi, már annyi viszontagságok által megkísértett pártfogoltja, Vitéz János nagy-váradi püspök, tüstént Prágába ment ²⁾, Podiebrádnál Mátyás kiszabadulá-

Michael Saladicus Szilagiusnak, *Tubero*, *Schwandtnernél II. d. 113. l.* Szilagiusnak, *Hübner, Fragmente aus der Historie, Hannernél Königl. Siebenb. 184. l.* Zylacknak, *Aeneas Sylvius Frehernél II. d. 52. l.* de talán csak nyomtatási hibából, Rilagnak, *Cribellius, Exp. Pii II. Muratorinál XXIII. d. 64. l.* Cernomichales-nek nevezik. *Ranzan* ugyan *Ind. XXX. 220. l.* azt állítja, hogy Szilágyi Pesten a választó gyűlésen hozta legelőször szóba Mátyást; azonban ez ellenkezik Szilágyinak és Hunyadi Erzsébetnek egyezkedésével Garai nádorral és némely párthíveivel, mellyről mindjárt bővebben szólandunk, de különben is *Ranzan* állítása nem rekeszti ki annak a meghittebb párthívekkeli közlését, mi a terv kivitelére mulhatatlanul szükséges volt.

¹⁾ Cum sit sanctissima et sapientissima mulier, apud omnes est in reverentia. *Relat. nunc. Koeachichnál Script. Min. II. d. 30. l.* E una santissima e sapientissima Donna, da grande reputatione, perche e molto reverita e amata da tutti. A mondott tudósítás eredetije *Engelnél Gesch. v. Serv. 15. l.*

²⁾ Nyilván mondja *Bonfin III. tis. IX. könyve, 365. l.* Joannem igitur Vitesinum Varadiensem nunc episcopum in Bohemiam ea lege miserat (paternorum sane amicorum principem, una Budae cum Ladislao captum ac spectatae fidei ac prudentiae virum) ut nunquam Praga recederet donec, quovis modo posset, filii libertationem transegisset. *Pessina, Mars Morav. 688. l.* még tisztábban így fejezi ki magát: Nam mater Mathiae Elisabetha de filio sollicita, quam primum Ladislaum obiisse intellexit, Joannem cujus jam meminimus, Episcopum Waradiensem, utpote partium sua-

sát akármelly feltétel alatt eszközözendő. December 13-dikán már Prágában volt ¹⁾, és még a választó gyűlés előtt nem csak mindent elvégze Podiebráddal, hanem haza is érkezék ²⁾, némellyek szerint 40, mások szerint 50 vagy 60 ezer arany forint váltságpénzben egyezvén meg vele ³⁾,

rum fidum asseclam in Bohemiam misit, ut Mathiae libertationem quocunque tandem modo procuraret. — *Kaprinai* ugyan *Hist. Dipl. I. dar. 424. l.* némileg ezen előadáson kételkedni látszik; mivel csakugyan Pessina kevéssel előbb Vitézt azon követek közt említette volt, kiket László király kevéssel halála előtt mátkája után küldött, Parizsból pedig illy rövid idő alatt nem jöhetett haza. Azonban maga elismeri, hogy Haselbach őt nem említi mint ezen követség tagját. Ehhez járul, hogy, mint feljebb *II. k. 549. l. látók*, a követségnek adott meghatalmazásban sem fordul elő az ő neve, úgy hogy e részben minden kétségeink megszűnnek. Ezt nem mondhatjuk *Bonfin*nak ezen szavairól *e. h.* Quum vivente Mathia Viennae in artis Magicae disputationem incidissemus Mathiam nemini dixisse, in captivitate sua matrem de se ita fuisse sollicitam, ut cursorem invenerit, qui sex horarum spatio ex Ungaria Pragam ad filium proficisceretur, totidemque rediret, literasque et responsa referret. Itt vagy Mátyás maga, vagy a tudós olasz, mint a magyar közmondás mondja, elvetette a sulykot. Mi örömeztőbb teszszük azt fel az utolsóról, ki ezen mesterségben nem kis ügyességet fejt ki.

¹⁾ In festo Sanctae Luciae, mint nyilván mondja *Pessina, Mars Morav. 688. l.*

²⁾ *Ugyand ugyanott, és Bonfin e. h.*

³⁾ Az írók különböznek ezen váltságpénz mennyiségére nézve. *Chalkokondylasz VIII. könyv, 177. l.* csak közönségesen nagy öszvegről szól, mellyel Mátyás kiváltatott. *Bonfin III. tiz. VIII. könyv, 368. l.* és *de Roo, Hist. Austr. VI. könyv, 235. l.* magok azt mondják, hogy némellyek szerint 40, mások szerint 60,000 forint volt. Kétséges öszvegnek mondja *Turóczi IV. rész, LXIV. fejt. 286. l.* — *Aeneas Sylvius* ellenben *Epist. (CCXXIII. 815. l.,* valamint *Anonym. Chron. Austr. Senckenbergnél V. d. 38. l., Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 114. l.* egy kézirat szerint a Vaticanban, *Curaeus, Annal. Siles. I. d. 289. l., Schickfuss, I. d. 124. l., Boregh, Böhm. Chron. II. d. 543. l., Balbin, Epitome V. könyv, 513. l. 50, Han, Alt- u. Neu-Pannonia 193. l., Haner, Königl. Siebenb. 210. l. és Podluszanyi, Hist. Hung. 325.*

és Mátyás számára annak második feleségétől Sternberg Katalintól leányát ¹⁾ előre eljegyezvén ²⁾. Azalatt Szilágyi maga Hunyadi Erzsébetnek pénzével ³⁾ sereget gyűjtött, ez által magának a választáskor nagyobb befolyást szerzendő. Vitéz visszajövetelével közönségesen elterjedt a hír az alkudozások szerencsés kimeneteléről ⁴⁾, az ifjú Hunyadi jeles tulajdonairól, idejét haladott érett elméjéről és éles eszéről, valamint arról is, hogy Csehországban, mint már is gyanítani lehet, minden idegen versenyző elmellőzésével, Podiebrád fog a királyi méltóságra emeltetni ⁵⁾. Mind ezen gondosan terjesztett híreknek nem

l. 60, Eschenloer I. d. 42. l. pedig 80 ezerről emlékezik. Pessina szerint végre Mars Morav. 688. l. Vitéz csak 40,000-ben egyezett meg, de Erzsébet megtudván, hogy fiát Podiebrád jól tartotta, önkényt adott még ezen öszveghez 20,000 forintot. Ezt elfogadják Kaprinai I. dar. 451. l., Fessler V. d. 22. l. és Pelczel, Gesch. v. Böhm. II. d. 444. l., az utolsó alkalmasint csak nyomtatási hibából mond 40,000 arany helyett 50,000-et. Häberlin szerint Deutsche Gesch. VI. d. 355. l. a magyarok 50,000 arany forintot ígértek ugyan, de Podiebrád azt nem fogadta el, és Mátyást ingyen bocsátotta szabadon. Némellyek szerint (Bonfin e. h. és Timon, Epitome 68. l.) tartás fejében adatott ezen pénz, és mások szerint (Han és Podlusányi e. h.) Podiebrád azt leányának ígérte mindjárt menyasszonyi ajándék fejében. Engel szerint végre e. h. 215. l. Vitéz 40,000 forinttal küldetett Podiebrádhoz.

¹⁾ *Pessina e. h. — Pubitschka szerint Gesch. v. Böhm. IX. d. 6. l. Podiebrádnak e leányát tulajdonképp Katalinnak hívták, de némellyek anyjáról Sternberg Kunegundáról Kunegundának is nevezték.*

²⁾ *Pessina e. h.*

³⁾ *Liszt ugyan Adnot. ad Bonfin. Kovachichnál Script. Min. I. d. 336. l. azt állítja, hogy Szilágyi hugától kéréssel pénzt nem kaphatván, ezt bottal csikarta ki tőle. Hasonl. Schneller, Ungarns Schicksale 241. l.; de Bonfin e. h. nyilván mondja, hogy Erzsébet önkényt ajánlotta a szükséges pénzt, mit az anyai szivről fel is lehet tenni.*

⁴⁾ *Pessina e. h.*

⁵⁾ *Pessina e. h.*

kis befolyása volt a már is Mátyás felé hajló közvéleményre.

Illy körülmények közt jelent meg januarius 1-seje, és vele a választó gyűlés határnapja ¹⁾. Erre igen sokan jelentek meg ²⁾ még a köznép közl is, különböző indulatoktól vezéreltetve ³⁾. A Hunyadi-család ellenségei a másik fél nagy készüléteiben, bár még valóságos céljokat nem tudák, megütközve, Budán gyűltek össze, hol a vár Garainak, mint nádornak, kezében volt, és hol magokat a vár falai megett nagyobb bátorságban érzék. Garai László nádor-, és a büszke Ujlaki Miklóshoz ⁴⁾ mint fejeikhez járultak a hatalmas Lindvai Bánfi Pál ⁵⁾ főajtónálló, s az osztrák széleken lakó nemesség ⁶⁾. Ezek főképp időnye-

¹⁾ Ezen választó gyűlést a *mölki évirat* *Pez Jeromosnál I. d. 258. l.* 1457-re, *de Roo, Hist. Austr. VI. könyv, 215. l., Ortellius redivivus 49. l., Ransan Schwandtnernél I. d. 393. l.* 1459-re; azonban a brassai egyház felírata *Schwandtnernél I. d. 886. l.* és minden más írók, még maga *Turóczi is IV. rész, LXIII. fej. 283. l.* 1458-ra teszik, bár ez László király halálát is *e. h. LXII. fej. 282. l.*, mint feljebb látók, ugyanezen esztendőnek végére teszi, és így maga magával ellenkezésbe jön. Minden kétséget elhárítanak mind az esztendőre mind a napra nézve az arról szóló oklevelek.

²⁾ *Turóczi e. h.*

³⁾ *Pray, Annal. III. d. 212. l.* — *Turóczi e. h.* csak nemességről szól.

⁴⁾ Ez az igazság mellett volt, azt mondja *Fessler IV. d. 525. l.*, mind addig, míg az tiszteletet hozott vagy legalább ígért, s a többség vagy hatalom ahhoz csatolta őt.

⁵⁾ Paulus Lindvanus Bani filius, mint őt *Bonfin e. h.* nevét diákra fordítva nevezi, azt adván hozzá, hogy ezek, tudniillik Garai, Ujlaki és Bánfi, nagyon félték a bosszúállástól Hunyadi László halála miatt; hasonlót mond *Turóczi LXIII. fej. Schwandtnernél I. d. 283. l.*, és mind ez mind amaz e hármat nevezi a budai felekezeti fejének.

⁶⁾ *Pray, Annal. III. d. 212. l.* — *Engel* szerint *Gesch. v. Ung. III. d. 215. l.* az említett három világi főemberen kívül az egyházi rendből Dénes bsbornok és esztergomi érsek valamint a győri és zágrábi püspökök is a budai párthoz tartoztak.

rés és cselszövényeik bővebb kifejtetése vegett azt sürgették, miként most is, mint más hasonló alkalommal, mindenek előtt hallgattassanak ki a királyi széket követelők, hogy kívánságukat indokaikkal előadván, a választás jogszerűleg, és a haza körülményeinek tekintetbe vételével mehessen véghez.

Ezek közt legnevezetesebb volt Fridrik császár, a megholt királynak férfi-ágon legközelebb vére ¹⁾. Követették őt Kázmér lengyel király, követe Voyssik Czechlaus által ²⁾, úgy is mint László király sógora ³⁾, úgy is mint I. Ulászló testvéröccse ⁴⁾, valószínűleg Vilmos szász fejedelem, László királynak másik sógora, valamint a francia király, leányának, mint László király mátkájának, nevében ⁵⁾. Ezekhez járultak maga Garai és Ujla-

¹⁾ Fridrikről ugyan *Dlugoss XIII. könyve*, 220. l. azt állítja, miszerint most még nem akart király lenni, sőt a magyaroknak mind levelei mind követei által Kázmért ajánlotta; de még is őt a követelők sorából nem hagyhatjuk ki, miután *Bonfin e. h. 367. l.* őt egyenesen azok közé számlálja, és különben is Fridriknek ismeretes hiúsága nem engedte volna meg, hogy önkényt háttérbe vonuljon, vagy épen jogairól lemondva, mint Kázmér pártfogója lépjen fel.

²⁾ *Dlugoss, Aeneas Sylvius és Bonfin e. h.*

³⁾ *Aeneas Sylvius e. h.*

⁴⁾ *Guthrie und Gray XLIV. d. 494. l.*

⁵⁾ *Katona e. h. VII. d. 41. l.* egyenesen *Aeneas Sylviusra Hist. Boh. LXXII. fej.* utalva, és utána *Engel e. h.* — Azonban igen helyesen jegyzi meg *Cziráky, De modo consequendi summum imp. 96. l.*, hogy Aeneas Sylvius szavai, melyekben (*e. h. Opera 143. l.*) Fridrik császárról, Vilmos szász fejedelemről és a francia királyról, mint a korona követelőről szól, nem Magyar- hanem Csehországra vitetnek; azonban nem valószínű kívált Vilmos szász fejedelemről, hogy felesége utáni, ha nem is egészen tiszta úgy még is némelly alapokra fektethető jogát elhanyagolta volna. De a francia királyról is feltehető, hogy Csehországra nézve tett követeléseit, melyeknek több alapja nem volt, Magyarországra is kiterjesztette.

ki ¹⁾. Garai ugyan, vagy nem bizván saját pártjának erejében, vagy mi valószínűbb ellenfelét elámítani reménylően ²⁾, az országgyűlés határnapja után de a tanácskozások megnyitása előtt januarius 12-dikén Szegeden özvejővén Hunyadi János özvegyével és Szilágyi Mihályval, velők itt mind maga, mind neje Alexandrina tesczeni herczegnő nevében egy különös rokoni szerződésre lépett volt ³⁾. E szerint egyfelül a Cillei Ulrik és Hunyadi László megöletése miatt a felek közt támadott kedvetlenségek, ide értvén Miklós pécsi püspököt, Bánfi Pál azelőtt királyi főudvarmestert, és Garainak minden más párthiveit, elenyésztetvén, örökre megsemmisítetvén, a nádor és felesége ígérk, hogy Hunyadi Mátyásnak a magyar trónra emeltetését nem csak nem fogják elenezni, hanem a magok és pártjok egész ereje szerint előmozdítandják, és annak mostani fogságából kiszabadítására is segédkezeket nyújtanak, e mellett a választási gyűlés alkalmával a budai várat a Hunyadi-pártnak megnyitják, annak abba szabad menetet és mulatást engednek; másfelül Hunyadié és Szilágyi is fogadják, miszerint Mátyás

¹⁾ Ezt egyenesen mondja *Bonfin e. h.*, ki Fridriken kívül csak ezen kettőt említi. *Chalkokondylasz e. h. 117. l.* Ujlakit Ilokesznek azaz Ilokinak nevezi.

²⁾ *Horváth Mihály, Magyar tört. II. d. 191. l.* ezen szerződést említve azt gyanítja, hogy az a pápai követ közbenjárására történt. Ez nem lehetetlen ugyan, de magában a szerződésben arról említés nincs,

³⁾ Ezen vezetes irományt, Datum Zegedini feria quinta proxima ante Octavas festi epiphaniarum Domini, anno ejusdem 1458., először említette *Horváth Mihály e. h.* Kiadta azt egész kiterjedésében csupán barátai számára egy külön ívecskén *Birk Ernő* a mult évben, és innen átment az *Új Magyar Muzem 1851-diki VI-dik füzetébe 344. l.* Az eredeti most a budai kamarai levéltárban van, és az anspachi levelekkel került oda. *Birk* másolata némelly apróságokban különbözik attól, melyet én az eredeti után bírok, azért azt e szerint is a hazai történetekben gyönyörködőkkel közölni érdekesnek találtam. *Oklécellár CCLXXVI. sz.*

a nádor leányát Annát feleségül veszi, őt magát atyja, a nádornét anyja gyanánt tisztelendi. Ezen házasság végrehajtatik még azon esetre is, ha Mátyás királylyá választását egyesült erővel eszközölni nem tudnák. A nádor mostani birtoka s minden hivatala sértetlenül marad, mi iránt Hunyadiné és Szilágyi a kezességet mind magok, mind Mátyás nevében magokra vállalják, sőt Garai nagyobb biztosítására egyszersmind szentül fogadják, hogy Mátyást az ország, sőt még családi jószágai birtokába sem bocsátják, míg a mondott házasságot végre nem hajtja. E mellett a felek egymásnak kölcsönös segedelmet ígérnek minden más ügyekben és minden személyek ellen, kivéven a nádor részéről Miklós pécsi püspököt és Ujlaki Miklós erdélyi vajdát, kik ellen segedelmet adni nem tartozik, de a Hunyadi-ház ellen őket sem segítheti. Ezen barátságos egyezés a két fél közt az egymás ellen adandó segedelemre nézve megmarad a maga erejében még azon esetre is, ha Hunyadi Mátyás vagy Garai Anna idő közben meg találna is halni. Mind ezeknek megtartására nézve a felek a szent evangéliumra tévén kezeiket és a mindenható átkát mind ezen mind a jövő világban magokra híván, meg esküdtek és ígérék, hogy ezen esküt, a szent-angyal bíbornoka és pápai követ, valamint Dénes esztergomi érsek és bíbornok követ előtt megújítják, mihelyt erre alkalmok leend; különösen Mátyás is kiszabadulása s hazajövelete után köteles lesz huszonöt nap alatt mind ezekre hasonló esküt letenni. Egy ugyanaz nap és ugyanott kelt utóírás által ezen egyességben foglaltatnak: Gersei Pethő Miklós és György, Szomszédvári Henning, Thuróczi Benedek, Gergelylaki Buzlai László, Véglesi Józsa, Szeri Pósa István és Saskői Korláth Péter ¹⁾, a mennyiben tovább is a

¹⁾ *Petrus Korláth in Sasku commorans.* — *Kachelmann* szerint *Új M. Muzéum 1852. 511. l.* ez írásbeli hiba, és Saskut Szászokónak (Körmöcz alatt Hontban), Korláthot pedig Horváthnak kell olvasni. Azonban ezt tartalmazza az eredeti betűinek tisztasága,

nádor párthívei maradnának. Ezen egyezés, mint az egyező felek jellemével ellenkező, soha életbe nem lépett, a legnagyobb titokban tartatott ¹⁾, és Garai Lászlót nem akadályoztatta cselszövényeinek Ujlaki Miklóssal és ez elleni folytatásában ²⁾. Míg a korona elnyerése végett ő fényes és nagy hatásu hivatalán kívül reményeit helyezteté mind atyja mind nagyatyja érdemeibe is, kik mind ketten huzamosabb ideig viselték a nádori hivatalt I. Lajos és Zsigmond alatt; addig a büszke erdélyi vajda nemzetsége régisége s gazdagsága mellett tulajdon érdemeibe is veté bizodalmit, mellyeket még Zsigmond és Albert, de különösen a méhben hagyott László alatt és nagy részint Hunyadi János társaságában harczolva, szerzett magának. Egyik sem merte a másiktól féltében titkos vágyait nyilvánítani, s így büszkeségök és közös félelmök által öszvekötvé fő czéjokban, a Hunyadi-párt ügyekezetei gátlásában megegyeztek ugyan, de mellékes kívánságaik, törekedéseik egymás iránt némi bizodalmatlanságot szült közöttök, erejük nem kis gyengítésével ³⁾.

Számosban és nagyobb egyetértéssel jött öszve az ellenfél Pesten. Itt volt a közönségesen tisztelt özvegy Hunyadiné ⁴⁾, a tudós és ékesen szóló Vitéz Já-

annyival is inkább, mivel Saskő várának romai még ma is megvagnak Barsban a Garan bal partján Szent-Kereszthez fél mérföldre s legkisebb ok sincs arra, hogy Korláthból Horváthot csináljunk.

1) Bizonyítja ezt azon körülmény, hogy az egykorú írók tudomására nem jutott.

2) Ebben megegyeznek az egykorú írók.

3) Ezen párt ügyekezeteinek titkos rugóit igen bőven fejtegeti *Kaprinai I. d. 354—378. l.*, annak bebizonyításául, hogy Lándvai Bánfi Pál, Istvánnak fia s már Zsigmond idejében királyi főlovászmester volt, Zsigmondnak egy különös Prágában 1437-ben halála előtt kevéssel kelt oklevelét adván elő.

4) Hogy ez jelen volt a gyűlésen, nyilván mondja *Turóczi IV. rész, LXIII. fej. 283. l.*, ki már itt egykorú kezd lenni. *Katona VI. d. 20. l.*

nos¹⁾), a bátor vránai perely Székely Tamás, Rozgonyi Sebestyén, Kanizsai László, Szentmiklósi Pongrácz²⁾ és számos mások³⁾), valamint az alföldi és erdélyi nemesség, melly anynyi babért gyűjtött volt a nagy Hunyadi alatt, és azért minden alkalommal buzgósággal ragaszkodott személyéhez és családjához⁴⁾), mindenek felett pedig az egésznek lelke Szilágyi Mihály, öcsece javának fáradhatatlan előmozdítója, ki csak kevéssel a választás előtt jelent meg⁵⁾), de a Szegeden kötött egyezésben nem igen bízva, 20,000 főből⁶⁾), különösen 7000 gyalogból és 13,000 lovag-

¹⁾ Ennek a prágai követség után az országgyűléseni megjelenését mondja *Bonfin és Pessina e. h.*

²⁾ *Turóczi és Bonfin e. h.*

³⁾ Az említettekén kívül *Szirmay* szerint *Notit. Hist. Comit. Zempl. 35. l.* munkások voltak Mátyás választatásában Palóczi László országbíró, Rozgonyi István, János, Rajnáld és Osvát, Perényi István, János fia, kit atyja halála után Mátyás zempléni főispánnak nevezett ki, Homonnai Bertalan és Simon, Szakolyi Péter stb., mire nézve hivatkozik *Prayra Annal. III. d. III. könyv, Kovachichra Vestigia Comit. 353. l.* Azonban ez az idézett helyen azokról szól Mátyásnak alább említendő levele után, kik Fridriknek magyar királylává választatásakor Mátyás hűségében megmaradtak, amaz pedig a mondott helyen 213. l. csak azokat említi név szerint, kiket mf is Bonfin után előadtunk.

⁴⁾ *Turóczi és Bonfin e. h.*

⁵⁾ *Bonfin* ugyan *e. h.* és utána *Timon, Epitome rer. hung. 68. l.* a kassai kiadás szerint azt mondják, hogy Szilágyi IV. idus Februarij azaz februarius 10-dikén ért az országgyűlésére; azonban a választás már, mint maga *Timon* is *elimeri e. h.* és mf alább oklevelekből is bebizonyítandjuk, januarius 24-dikén megesvén, ez lehetetlen. Azért *Kaprinai, Hist. Dipl. I. d. 322. l.* azt véli, hogy tulajdonkép IV. Idus Januarij azaz januarius 10-dikét kell itt értenünk: azonban ez sem elfogadható, miután, mint kevéssel ezelőtt látók, Szilágyi januar. 12-dikén még Szegeden kötött szövetséget Garaival. Ugyanez tiltja *Aeneas Sylvius, Europa I. fej. Opera 390. l.* azon állításának elfogadását is, hogy Szilágyi a kitűzött határnapon azaz januarius 1-sején már jelen volt Pesten.

⁶⁾ *Turóczi e. h.* és *Ranzan Ind. XXX. 220. l.* a sereg számát nem határozzák meg. *Dlugoss XIII. könyv, II. d. 220. l.* és

ból ¹⁾ álló sereggel, melly részint idegen részint magyar zsoldosokból volt alkotva ²⁾, nem erőltetni a választást, mint nyilván mondá, hanem azokat elijeszteni, kik azt erőltetni akarnák ³⁾. Mihelyt ezen párt együtt volt, azonnal egyes akarattal kinyilatkozatta, hogy idegent nem fog a királyi méltóságra emelni ⁴⁾. Köz volt itt a vélekedés Mátyásra nézve is; némelyek ugyan eleintén Szilágyira is vetették szemeiket, de ez szakadással nem akará pártját gyengíteni, ez ellen ünnepélyesen tiltakozott, és minden jogait öcsésére ruházá ⁵⁾.

Szilágyi mindjárt megérkeztevel követeket küldö a nádorhoz Budára, ezt pártjával a szegedi egyezés nyomán is a tanácskozás elindítására meghivandókat. A Duna rendkívüli zajgása ezen sokkal gyengébb felekezetnek még nagy bátorságot nyújta, a Hunyadi-családot pedig gátlá hadi erejének sikeres kifejtésében Buda felé. Azért Garai az átmenetel bátortalanságának ürügye alatt nem fogadta el a meghívást, sőt minden elejébe tett egyező pontokra kereken tagadó választ adott ⁶⁾. Azonban az örök végzésben el volt határozva Mátyás választatása, s még az elemek is segítségül jöttek az akadályok elhárításában. Egy hideg éj megállítá a Duna zaját, és olly kemény jéggel borítá be a kevéssel azelőtt még veszélyes folyót, hogy az az egész sereg megbírására elegendő volt ⁷⁾. Bizonytalan félelem

utána *Cromer*, *Hist. Pol. XXXIII. fej. 541. l.* azt csak 5,000-re, *Bonfin* ellenben *e. h.* és *Aeneas Sylvius*, *Europa I. d. 390. l.* 20,000-re teszik.

¹⁾ *Aeneas Sylvius e. h.* és *Frehernél II. d. 41. l.*, *Cochlaeus* 406. l.

²⁾ *Bonfin e. h.* — *Fessler* szerint mind idegenek voltak, csehok, morvák és lengyelek *V. d. 9. l.*

³⁾ *Aeneas Sylvius e. h.*

⁴⁾ *De Roo*, *Hist. Austr. VI. könyv, 235. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h.*

⁶⁾ *Pray*, *Annal. III. d. 213. l.*, *Fessler V. d. 9. l.*

⁷⁾ *Turóczi IV. rész, LXIII. fej. 283. l.* és *Bonfin III. tiz. IX.*

fogá el Garait és egész pártját, úgy hogy minden további reményeivel felhagyva, megszökekről kezdte tanakodni ¹⁾. Ez ellenkezett a heves, de még is előre látó Szilágyi szándékaival. Jól érzi ő, mennyit fog a választás erejében illy nevezetes, az ország legfőbb hivatalaiban lévő férfiak távolléte által veszteni; nem minden alap nélkül félhete attól, hogy ezek tekintélyök, tetemes birtokuk által veszélyes zavarba hozandják a hazát, sőt nagyravágásuk és félelmök által vezéreltetve, még idegen segedelemmel is éleszteni a belháborút képesek leendenek. Azért mindent elkövetett, hogy a nádort társaival az átjövetelre és a választásbani rész-vételre bírja. Másfelül a nádor is csupán barátságos egyezés által reménylheté személyes bátorságának megszerzését, és a mostani környüállások közt ennek mindent feláldozni kész volt. Az iránt kívánt tehát mindenek felett, a szegedi egyezés következtében ugyan, de még is annak több kedvezéseit hitetlen eljárásának érzetében, úgy látszik, sürgetni nem mervén, bizonyossá tétetni, hogy Hunyadi László érdemetlen halála s a Hunyadi-család ellen elkövetett más vétségek és bántások nem bosszultatnak meg rajtok, annak szerzői és részesei ellen sem most az országgyűlésen sem később akármelly szín alatt semmi törvényes lépések nem tétetnek, és az országgyűlési tanácskozások bátorsága és szabadsága fenntartatik ²⁾. Szilágyi erről nem csak a kívánt biztosító levelet kiadta ³⁾, hanem azt hitével is megerősítette ⁴⁾, és

könyv, 365. l. azt állítják, hogy ez mindjárt Szilágyi megérkezését követő éjjel történt.

¹⁾ *Fessler* szerint *V. d. 9. l.* Szilágyi mindjárt átment 10,000 emberrel a Dunán, a várost elfoglalta és így kényszerítette Garait arra, hogy a pápa követjéhez Carvajal Jánoshoz folyamodjék közbetevéséért, ki az után a felek közt egyességet is eszközölt.

²⁾ *Pray, Annal., és Fessler e. h.*

³⁾ *Turócsi e. h. 284. l. és Bonfin e. h. Has. Haug, Ung. Chron. 57. l.*

⁴⁾ Saniori tandem freti consilio vitae aut rerum dispendium fu-

így ezen párt önkényt megtevő azt, mire különben kényszerítettet volna.

Tettetett bizodalommal mentek a Dunán át mind a nádor egész pártjával, mind a külső hatalmasságok követői, a további tanácskozásokban részt veendő, mellyeket Szilágyi hatalmas pártjától segítettve, vezérelt kirekesztőleg, és a mellyek több napokig tartottak minden eredmény nélkül ¹⁾. Januarius 22-dikén a rendek ünnepélyesen összeülvén ²⁾, a nádor pártja itt is minden gyengesége mellett nem szünt meg a választást akadályoztatni, vagy legalább hátráltatni, ujabban is sürgetvén, hogy az idegen hatalmasságok követségei ősi szokás szerint és az illedelem tekintetéből is hallgattassanak ki mindenek előtt ³⁾. Szilágyi ellenben ezt pártja egész erejével ellenezte, és egy lelkes de kemény beszédében felszólítja a rendeket, választanának szabadon és minden tekintet nélkül a megholt király rokonságára. Gondolják meg, hogy a haza az utolsó években az idegen királyok alatt inkább a szolgáltság csúfos bilincseit, mint a törvények szerinti uralkodás

turis committentes eventibus accepto prius a praefato Michaële Zy-lágyi fideli iuramento quod nunquam futurorum temporum in evolutione hoc crimen (Hunyadi László megöletéséről van szó) ipsis obijcietur et nec aliquando necis ipsius Comitis Ladislai ab ipsis et eorum heredibus, aliqua ultionis exigatur poena. *Turóczi e. h.* — Metum hunc Michaël interceptit, nam edicto suo consiliorum libertatem promulgavit; crebris qui Budae erant internunciis omnes, data fide in Comitibus traxit. *Bonfin e. h.*

¹⁾ *Turóczi és Bonfin e. h.*

²⁾ *Kaprinai e. h. I. d. 392. l.* egy névtelen író után ezen napra teszi ezen gyűlést.

³⁾ *Fessler e. h.* azt állítja, hogy ezen követségek valósággal kihallgattattak, és Fridrik követe által felkérte a magyarokat, hogy Erzsébetet, a megholt király néjét, királynéjoknak ismerve, férjét Kázmért válaszsák uralkodó társnak; minden más választást, ha mindjárt rá magára, vagy testvéreire Albertre esnék is, mint törvénytelen, elvetend. — *Naucerus* szerint, *Gen. XLIX. 962. l.* Fridrik császár eleinte valósággal meg is választatott királynak, és csak későbbre ment át a rendek többsége Mátyáshoz.

tisztes kötelőkeit érzette. Különös lelkesedéssel, melly minden szivben a becsület, a szabadság, és hazaszeretet legtitkosabb húrjait pendfítette meg, festé Zsigmond határozatlan, ingadékony és pazérló igazgatását, Erzsébet hibáit, mellyeket főként az idegen befolyásnak tulajdoníta, László idegenkedését, bizodalmatlanságát a magyarok iránt, és a legaljasabb gondolkozásu idegeneknek ebből következtetett megkülönböztetését. Ha ezek után megint idegen fejedelmet emelnek a rendek a királyi székbe, tulajdon gyengeségükről és elaljasodásukról teendnek vallo mást az egész világ, sőt a későbbi maradék előtt is. Porba tiporva mintegy erőszakosan magokra vonják minden nemzetek megvetését, kik ezen szinte százados szolgálásig bennök egy nagy, vitéz, tiszteletre méltó nemzetet tekintettek. A hazára legkisebb hasznot, legkisebb díszet sem lehet várni azon idegen fejedelmektől, kik elszegényedett, elnyomott és elaljasodott nemzetek közt születve, és az önkény ábrándjai, a kényuraság járma alatt növekedve, igen szegények, igen alacsony gondolkodásúak és mind a mellett ezen elaljasodásukban is botorúl igen büszkék, hogy sem a magyar alkotmány szentségét felfogni, becsülni és megőrizni képesek volnának. Kázmér, ki még örökségül nyert királyi székében is ingadozik, bajosan fogja magát a magyarországiban megtarthatni, mellyhez más joga nincs mint az, hogy olly király néjének férje, kinek sírjára egy magyar könyűje sem hullott. Ha Kázmér előtt meg tudnák hajtani térdeiket, tulajdon becsőket megtagadva, minden honi érdemet kigúnyolva, legcsúfosabban elismernék, hogy Hunyadi Jánossal Magyarországnak utolsó hőst adták át a mulandóságnak, a feledékenységnek. Azért hódoljanak inkább a magyar nemzet becsületének, méltóságának és az igazságnak; tegyék a koronát annak fejére, adják a kormányt annak kezeibe, kire mutat a haza és az erény nemtője. Így elenyésszik a felekezeti szellem, visszajön a rend, és Magyarország önrejét visszanyerve, megint félelmesen tűnik fel külső elenségei előtt. De ki is tudná a testvéri szeretet kötelé-

keit tisztábban és komolyabban, ki a polgári érzést köztők szilárdabbúl és állandóbban fentartani, mint honfitársaiknak egyike, kinek szándékát gyanúba nem vehetik, midőn a polgári alkotmány hiányait bölcs rendelkezéseivel pótolgatni ügyekszik, — kit hazájának tiszta szeretete lelkesít vitézségre, midőn ennek java őket a becsület, a veszély és a diadal harcmezejére hivandja, — ki a rendek öszveségét birájának elismerni kénytelen volna, mihelyt megfelejtkeznek, hogy a rá ruházott hatalom minden magyarnak közös tulajdona, — ki csak az ő egyesült akaratokat tekintheti az ország törvényeinek, csak az ő törvényes ítéleteiket tisztelheti, csak azoktól retteghet, mivel Magyarországon kívül nem lesz hatalma, mellyel visszaélhessen ¹⁾. Eléjükbe adta lelkesítő vonásokban azon idő képét, midőn Hunyadi János tartá kezében az országlás kormányát. Ezen szerencsés idők, azt erősíté ő, a becsület, tisztelet, a fény és vitézség ezen emlékezetes napjai megint feltünendének, ha a nagy kormányzó, a felejthetetlen hős érdemes fiát a börtönből a királyi székbe emelik ²⁾. Hunyadinak, az érdemdús kormányzónak, tettei még a nemzet részéről megjutalmazva nincsenek. Nem elég, hogy ő maga egész haláláig kénytelen volt üldözői ármánya és lesei ellen magát védelmezni; halála után még idősb fia, a honnak reménye, is ártatlanúl a vesztőhelyre

¹⁾ *Fessler* szerint *V. d. 13. l.* ezen szavainál elhallgatott, mire a Budáról átjött urak (mintha csak ezekhez szólott volna) ábrázatvonásaik és mozgásaik által kijelentették szándekukat, hogy őt magát kívánják kikiáltani; ez, úgy véleik ők, valóságos célja Szilágyi fegyveres ékesszólásának. A szíveknek ezen titkos csalódását megsejditvén Szilágyi, csendet parancsolt és beszédét megint folytatá. Rövidebben de így adja elő a dolgot *Pécseli is II. d. 278. l.* megjegyezvén, hogy sokan már éljencztek is Szilágyit.

²⁾ *Fessler* szerint *e. h.* itt megint megállott beszédében, annak benyomását lesvén. Egy hangot sem lehet hallani a népes gyűlésben, olly közönséges volt a bámulás ezen váratlan ajánlásón. Szilágyi használta a pillanatot, hogy a rendek ingadozó értelmét okokkal határozza el. Így folytatá az után beszédét.

vitetett. — A hon nevében kéré fel tehát az ősz szónok a haza atyjait a háladatlanság ezen szennyének lemosására Mátyásnak királylyá nevezése által. Figyelmezteté őket e mellett az ifjú megkülönböztetett lelki tulajdonaira s tehetségeire. Ezeknek ellenében semmit sem lehet tenni, csak csekély származását és ifúságát. Az elsőre nézve Hunyadi ismeretes érdemkoszorúját tévé párhuzamba a tetteben és dicsőségben elaljasodott ősök hosszú sorával, melly tekintetből Mátyás bizvást és megszegyenülés nélkül feléphete akármelly versenytársa ellenében. Épen illy könnyen megczafolá a Mátyás ifúságából vehető ellenvetést. Ifjabb volt Mátyásnál Albertnek fia, midőn neki Magyarország ősz vitézei, tisztos kormányfőriai meghódoltak; mellette pedig egyedül az szólott, hogy fejedelemnek volt fia, kinek uralkodása igen rövid volt arra, hogy jót vagy rosszat tegyen, és fiára a születés igazain kívül az atyai érdemeknek előképét és követeléseit hagyhatta volna. Miért kellene most az ifúság ürügyének olly nagy erőt tulajdonítani és épen azon ifjú ellenében, kinek dicső atya a hazát olly sok veszély közt, annyi nemes áldozattal menté meg? Valóban nálanál senki sem tarthat méltóbb jogot azon koronához, mellynek fenmaradását egyedül atya eszközölte. Hiszen a rendek hatalmában áll melléje kebelökből olly közbizodalmú férfiakat rendelni, kiknek tanácsa nélkül az ifjú fejedelem érettebb idejének eléréseig semmit se tehessen. Meg lesznek így előzve minden veszélyek, mellyektől csak azon esetre lehetne tartani, ha szíve érzeteinek nagyságát, elméjének erejét, jellemének szilárdságát készakarva nem kívánnák elismerni. Ezekben bízva, meg lehetnek győződve, hogy ő mindenben egyedül a haza javát tartván szemei előtt, azt szenvedélyesnek feláldozni, családja megsértéseinek alacsony megbosszulása által az országot gyászba borítani, annak belső csendjét veszélyezni nem fogja; de azoknak bővebb megnyugtására, kik ettől talán még is tartanának, az iránt a kezeséget tünnepélyesen magára vállalni kész, hogy minden eddigi bántalmak, még a testvéri ártatlan

vér kiöntése is, örökre el lesznek felejtve, és e miatt senkinek sem lesz bántódása. Egyébiránt beszéde végével ujabban is erősíté, hogy neki épen nem szándoka a hős Hunyadi legszebb reményű fiának választását erőltetni, választási szabadságukat távolról sem kívánja megszorítani, és ha indítványával nincsenek megelégedve, válaszsszák azt, kit érdemesebbnek találnak ¹⁾).

Ezen és hasonló okoskodások a hallgatóság nagyobb részére olly mély behatást tőnek, hogy magát az öreg szónokot is készek lettek volna a királyi székbe ültetni, ha az ezt elfogadja. Mind e mellett, és bár a tanácskozás helye Szilágyi fegyveres népével körül volt fogva ²⁾, a

¹⁾ Ezen beszédet bőven előadja *Bonfin e. h.* de történeti hibákkal rakva, mint megjegyzi *Kaprinai I. d. 391. l.* Rövidebben említik azt *Aeneas Sylvius, Europa I. fej. 390. l.* és *Ranzan, Ind. XXIX. Schwandtnernél I. d. 393. l.* Mí a három némileg egymástól különböző, de egymással épen nem ellenkező, sőt fő vonásaiban tökéletesen megegyező, előadásból az okoskodások fonálát öszvehúзва adjuk azt elő, Fesslernek remek tollal írt beszédét tartván szem előtt, de annak az egykorú írókkal ellenkező piperéit elhagyván.

²⁾ *Bonfin e. h.*, ki még tovább megy és azt állítja, hogy ezen felül a mezőn több akasztófák és vesztőhelyek voltak felállítva, a gyengébb elmékre a félelem által is hatandók. *In medio deinde campo, így szól ő, quando plures in comitiis dies acti sunt, furcas lanariamque mensam proposuit (Szilágyiról van szó), gravi edicto quicumque Mathiae suffragia reddere recusarent, praesentaneam mortem interminatus est. — Dlugoss XIII. könyve, 220. l.* hasonlólt mond, azoknak felállítását a Duna mellé tévén: *Ad fluenta quoque Danubii patibuli terror, funem et asciam continens, erectus, eos qui Mathiae in regem et Michaelis Zaladin in Gubernatorem electioni contravenirent puniturus. — Heltai szerint Krón. II. d. 5. l.* még a gyűlés helyén is volt illy ijesztő jel felállítva. — *Ebendorfer, Pez Jeromosnál II. d. 889. l.* közönséges kifejezésekben Budára teszi felállítatásukat: *Interea dum haec scriberem Mathias captus olim de Hunyad nominatur in regem Hungariae per populares et eos, qui Michaëli dicto Sillagi (proprie Sillada Michel) de quo supra adhaerebant, qui et in magna pompa de Praga adductus est Budam, ubi ad terrorem tria erecta sunt patibula ad*

választás akadályai még nem voltak elhárítva. A nádor és pártja abban megegyezni nem akara; nyilván ugyan azt gátolni nem meré ¹⁾, hanem időnyerés végett a dolog fontosságának örve alatt gondolkodásra haladékot kére, az ülés felbontását, a választás elhalasztását sürgeté és végre meg is nyéré ²⁾; miután Szilágyi fő törekvése oda ment, hogy a pártokat előbb egyesítve, ücsesének a trónon állandóságot szerezzen, és azért a hatalommal, melly kezében volt és mellyel egy csapással a dolgot annyival könnyebben bevégezhetette volna, mivel a választók kitünő többsége úgy is mellette állott, visszaélni nem akart.

Azonban a Hunyadi-család elleni párt minden ügyeke-

puniendum eos, qui suae adversarentur electioni antefatae. — Ezen körülményeket *Kaprinai* is el látszik fogadni *e. h. 392. l.*, oda módosítván a dolgot, hogy már ekkor a többség Mátyás mellett nyilatkozván, ez a kisebbség elijesztésére történt, nehogy az a csendet zavarni merészelve jogtalan ellenzése által. Iróink közül többen, mint *Pray, Annal. III. d. 214. l.*, főként pedig *Hist. Reg. II. d. 383. l.*, *Engel e. h. 219. l.* minden módosítás nélkül valóság gyanánt veszik fel előadásukba ezen ijesztő látványok felállítását. Mind e mellett szabadjon nekünk az iránt kételkednünk. Heliai Bonfinból, ez pedig hihetőleg vagy Dlugossból vagy Ehen-dorferből vette előadását, ezen két író pedig, mint Mátyásnak és a magyaroknak ellensége, nem nagy hitelt érdemel. Helyesen jegyzi meg *Katona e. h. VII. d. 42. l.*, hogy ezen körülményt a többi egykorú írók egészen hallgatással mellőzik el. Követi őt *gróf Cziráky, De modo consequendi summ. Imp. 67. l.*; *Fessler* pedig *V. d. 16. l.* az egész dolgot a Kázmér elmellőztetésén felindult Dlugoss találmányának tartja, mivel arról az egykorú Aeneas Sylvius nem emlékezik, a Garai-párt nem volt olly gyenge, hogy az effélével arra hatni felbosszantása nélkül lehetett volna, Kázmér pedig és Fridrik az illy rettetető módokról bizonyosan említést tesznek a választás törvénytelenységének behizonyítására, ha azt alaposan tenni lehet vala.

1) *Turóczy e. h.*

2) *Bonfin e. h.* — *Fessler* szerint *V. d. 15. l.* a tárgy nevezettségének színe alatt Garai több napokig halogatta a rendek összehívását.

zetei mellett sem ért czélt ¹⁾, sőt halogatása által csak Mátyás pártja erősödését, öregbedését eszközölte. Szilágyi az így nyert időt használva, maga részéről mindent elkövetve, hogy az ellenkező rendeket öcscsének pártjára hajtassa ²⁾. Az ékes szavú Vitéz János nyilván értésükre adá, hogy Podiebrád, a vitézségéről ismeretes cseh kormányzó és mint gyanítani lehet jövőendő király, Mátyást ohajtja királyi székben látni ³⁾. A Hunyadi-család több barátai sem mulasztottak el semmit is, mi hatalmukban állott; ezek közt megkülönböztette magát Rozgonyi Sebestyén ⁴⁾. Azonban legnagyobb, legsikeresebb szolgálatoakat tett a pápa követje, a szent-angyal bíbornoka, ki előre sejdítvén azon különös tulajdonokat, mellyek később Mátyás-

1) *Pray* ugyan *Hist. Reg. II. d. 383. l.* azt véli, hogy, ha Garai pártja elejétől fogva a lengyel királyt, a szász herceget, a megholt király sógorait, vagy az osztrák hercegek egyikét a Lajos alatt kötött kölcsönös örököségi szerződés következtében hozta volna indítványba, Szilágyi ügyekezeteit nem csak meghiúsítja, hanem Lengyel- vagy Csehországot vagy Osztrákhont Csehországgal megint a honhoz csatolja. Mennyiben van a tudós historiographnak igaza, elhatározni nem merjük; de annyi bizonyos, hogy ez csekély kárpótlás lett volna azon dicsőségnak elvesztéseért, mellyet Mátyás fényes uralkodása honi történeteinkre árasztott, és mellynek emlékezete nemzetünknek ünérzetét a sors minden csapásai közt fentartani képes.

2) *Gebhardi* szerint *e. h. II. d. 115. l.* Szilágyi igen sok pénzt is szőrt ki az országgyűlésen megjelent főrendek közt.

3) *Pessina, Mars Morav. 690. l.* Hogy Podiebrád is előmozdította királylyá választatását, maga is elismeri Mátyás Strazsniczon kötött egységének e szavaiban: Immo etiam in quantum in eo exstitit, fautor noster fuit, et adiutor, ut ad dignitatem regiam eligeremur. *Oklevéltár CCLXXIX. sz.* A mit Podiebrád tett, mind azért tette, mivel hasonlót várt magára nézve mind Mátyástól mind a magyaroktól. *Pubitschka, Gesch. v. Böhm. IX. d. 4. l.* — *Bonfin e. h.* helytelenül állítja, hogy Podiebrád már ekkor cseh király volt.

4) Rozgonyi Sebestyénnek ez alkalommal szerzett érdemeit maga Mátyás elismeri két oklevélben 1458. és 1466-ról, mellyeket kivonatban közöl *Kaprinai I. d. 342. l.*

ban kifejlődtek ¹⁾), mindent elkövetett, hogy a főrendeket Mátyásban egyeztethesse ²⁾), és valósággal a nádor pártjától sokat is áthozott a Mátyáséhoz ³⁾), kivált miután az egész számosan öszvegyült népség nagy zajgással Hunyadi fia mellett jelenté ki magát. Számos csoportokban vonult ez a két testvér város utczáin végig, nagy robajjal kiáltá ki Mátyást királynak. Hozzája csatolták magokat a katonaság, sőt még a gyermekek is. Minden felé csak ezen szavak hallatszottak: Mátyás legyen királyunk, őt az isten jelelte ki védelmünkre, nekünk illendő őt elválasztani ⁴⁾).

¹⁾ Et ille cardinalis, titulo Sancti Angeli, jurisconsultus legatusque pontificis, hispanus, cum plurimo rerum usu et sapientia polleret, palam dictitabit, in puero Mathia animos et virtutes regias jam dudum conjectasse. *Galeotus XII. fej. Schwandtnernél II. d. 543. l. Has. Aeneas Sylvius Frehernél II. d. 41. l.* — Kaprinai mind azokat, kik Mátyás választását előmozdították, egyenként és hosszasan előadván *I. d. 342—354. l.*, hogy itt is csudának hijával ne legyünk, utolsó helyen nevezi Capistranoit, ki, mint feljebb Bonfin után elmondók, Mátyásról előre megjövendölte volt királyi székbe emeltetését. Mátyás fogságában ezen szenthez fohászzkodott, és ezen imádságának köszönte és tulajdonította maga is kiszabadulását, mint mondja Ujlaki Miklós Capistranoi szentté-tétele iránt az olasz fejedelmekhez írt levelében, *Hermann, Capistr. triumph. 697. l.* — Az Ujlaki-családnak egyébiránt ezen szentté tétel igen szívén fektűt; azért Lőrincz 630 forintot rendelt ezen czélra, mellyet II. Lajos a törökök ellen folytatott szerencsétlen háboruzására vett fel a budai Keresztelő Sz. Jánosnak szentelt egyháztól.

²⁾ *Aeneas Sylvius, Europa I. fej. 390. l. Hasonl. Fessler V. d. 15. l.*

³⁾ *Fessler e. h.*, ki azt veti még utána, hogy az idegen követekre senki többé nem hallgatott, Albert leányának alkotmányos örököségi jogai tekintetbe többé nem vétettek; a tiszamelléki és az erdélyi nemesség, az egész egyházi rend és a szabad királyi városok követői egyet értve kívánták már most Hunyadi fiát királyuknak.

⁴⁾ *Turócsi e. h.* Hasonl. *Bonfin és Fessler e. h.*, az utolsó azt is állitván, hogy még a választás előtt Pestnek minden egyházában

Ily előkészületek közt viradt meg januarius 24-dike ¹⁾),
 melly a választási ülés folytatására vala rendelve ²⁾.

annak szerencsés kimenetelén a mindenhatóhoz köszönet, hála és
 dicséret zengett.

¹⁾ *Burghard, Annot. ad Mellen. Series Reg. Hung. 80. l.,*
Buchholzer, in Ind. ad annum 1458. 410. l., Hahn, Alt- und
Neu-Pannonia 192. l., Calcisius, ad annum 1458. 797. l.,
Ziegler, Schauplatz der Zeit I. d. 45. l., Pessina, Mars Mo-
ræo. 688. l., Boregh, Böhm. Chron. II. d. 543. l., Pray, An-
nal. III. d. 214. l. januarius 22-dikére teszik a választást, hihe-
 tőleg *Dlugossi* tartván szem előtt. Azonban ennek szavai *XIII.*
könyv, 220. l. Die dominico S. Vincentii Regni Hungariae prae-
 lati, barones et nobiles celebrato apud Budam, pro eligendo Rege
 Conventu, ad quem ex omni ordine frequens numerus Hungarorum
 convenerat; — Mathiam filium olim Joannis de Hunyad gubernatoris,
 — — — — — in regem — — eligunt, kétségesek
 és bajos elhatározni, hogy a választás történt-e Vincze napján vagy
 az országgyűlés kezdődött ekkor. — *Bouffin* azt februariusra ha-
 lasztja el, Szilágyinak megérkezését, mint teljebb látók, *III. tiz.*
IX. könyv, 365. l. februar 10-dikére tévén: nam quarto idus Fe-
 bruaris, post ubi Michaël Pestinum intraverat, in sequenti nocte.
Pethő is Krón. e. h. egyenesen febr. 10-dikéről szól. Azonban
Aeneas Sylvius, Europa in Oper. 332. l. és *Frehernél II. d.*
41. l. (nono calendas Februarij), *Chron. Leibiczi Wagnernél*
Anal. Scepus. II. d. 48. l., Timon, Epitome Chron. 68. l. ja-
 nuar. 24-dikén történtnek mondják a választást. Gyámolítják ezen
 állítást nem csak a törvénykönyv, melly ezen napon kelt, hanem
 különösen Szilágyinak hirdető levelei, mellyekben a törvényhatósá-
 gokat tudósítja Mátyás választatásáról, mint mindjárt bővebben
 meglátjuk. Azért ezen napban állapodnak meg *Kaprinaitól* szá-
 mitva minden újabb íróink, még maga *Pray is Hist. Reg. II. d.*
383. l. — *Ziegler* és *Pethő* az esztendőben megtévedtek, a dol-
 got 1459-re tévén, így *Palmer Mátyás* és *Lang Pál is Kaprinai-*
nál e. h. 330. l. azt 1457-ben történtnek mondván. Igaz, hogy
 van *Aeneas Sylvius* levelei közt egy *CCCXXIII. szám a.*
Opera 815. l., mellyben Mátyásnak királylyá választatásáról
 szól és melly martius 9-dikén 1457. irottnak állítatik; de hogy
 itt az évben a leirók által hiba csúszott be, kétséget nem
 szenved.

²⁾ *Fessler* szerint *V. d. 15. l.* ekkor is Szilágyi kényszerítette a
 vonakodó Garait a rendek öszvehívására; de ennek az egykorú

A rendek megint Pesten gyűltek össze ¹⁾. Garai és Ujlaki még egyszer meg akarának mérkőzni sokkal szerencsésebb ellenfelökkel, bár Szilágyi számukra kiadott oklevelében még az előtt való nap (januarius 23-dikán) bizonyosakká tette őket, hogy Hunyadi László halála semmikép sem bosszúztatik meg rajtok, ezen ígérését átkozódó esküvéssel is megerősítvén ²⁾. A választást min-

íróknál nyoma nincs, bár a nádor egész magaviselete azt igen valószínűvé teszi.

¹⁾ *Dlugoss e. h. XIII. könyv, 220. l., Balbin, Epitome rer. Boh. 513. l. a választást Budán, Bonfin III. tiz. IX. könyv, 364. l. és Ranson, Ind. XXIX. Schwandtnernél I. d. 393. l. a Rákos mezején történtnek mondják; de több hitelt érdemel Turóczy IV. rész, LXIII. feje. 283. l., kinek állítását gyámoltíják nem csak az országgyűlést Pestre hívó levél hanem Szilágyinak a választást jelentő levelei, mellyek azt Pestre teszik, és magának Szilágyinak törvénykönyve, melly csak ugyan Pesten kelt. A csikorgó hideg a Rákos mezején nem is engedte volna meg. — Oláh a választást a befagyott Duna jegére teszi. Szavai *Hungaria Belső Adpar. I. tiz. 18. l.* ezek: Inter hanc Urbem (Pestről szól) et Budam interfluens Danubius, sicuti etiam in aliis multis locis, quibus quieto delabitur flumine, quolibet fere anno, circa finem Decembris mensis, et initium Januarii, ponte, non ex roboribus aliaque materia, sed frigore constricto consternitur. Nam pro hyemis rigore, tanta glacies ad unum plerumque cubitum alta, subito consistit, ut perinde, ac in latissimo firmissimoque ponte, plaustra onerata, et quaevis alia pondera nunc unius mensis, nunc longioris temporis spatio, sine periculo transvehantur. In huius glacialis pontis medio memoratur Mathias ille Rex Corvinus absens in Regem electus, dum detineretur jussu Ladislai Regis in carcere Pragensi per Georgium Pogyebratium. *Bél e. h.* úgy kívánja ezt magyarázni és ezen előadást a többi írókéval egyhangzatba hozni, hogy a két ellenkező fél egymáshoz a Dunán átsietvén, a jég közepén találkozva s egymásnak kezet nyújtva, Mátyást királynak kikiáltotta. Mennyire erőltetett legyen ezen magyarázat, nem szükség bővebben fejtegetni; további fejtegetésünk némi világot vetend Oláh szavaira.*

²⁾ A Zeeri (ma Pusztaszer, akkor helység Csongrád vármegyében) Pósa (*Kaprinai* azt gondolja, hogy Pósa a régieknél annyit tett mint Pál) István számára kiadott illy értelmű levelét, mellyben foglaltatik az átkozódás és esküvés alakja is, közli *Kaprinai II. d.*

denfélékép huzzták, halasztották ¹⁾. Végre azonban a Duna jegére kiállított 40,000 főből álló sereg és néptömeg

118. l., Datum Pesth feria secunda ante festum Conversionis Sancti Pauli 1458. — *Kovachich, Vest. Com. 292. l.* ezen oklevelet Kaprinai után említvén, alkalmat veszen magának a feria értelméről egy hosszú értekezést tartani és azt mutogatni, hogy az nem az idézett ünnep előtti vagy utáni napok számát (mint Kaprinai latszik hinni), hanem a hét napjait jelenti. Azonban jelen esetben a feria secunda Pál fordulása vagy januarius 25-dike előtt nem csak a napok száma, hanem a hét napjai szerint is januar. 23-dikára, mely a második nap egyszersmind pedig kedd volt, esvén, itt a számításban Kaprinai nem hibázott, és így azon észrevétel ide nem illik. Igaz ugyan, hogy *Kovachich* nyilván állítja, miként Kaprinai ezen hibába több helyen esett. Ezt ugyan egyenesen tagadni nem merjük, de azt tapasztalni nem volt alkalmunk, sőt Kaprinainak mind azon nap-meghatározásaiban, melyeket vizsgálat alá venniünk kelle, az ellenkezőről győződünk meg. — *Birk, Új Magyar Muzzeum 1851. évi foly. VI. füz. 345. l.* azt állítja, hogy ezen nevezetes oklevélben, melyet *Katona* is közöl *VII. d. 26. l.*, a Szilágyi Erzsébet és Mihály valamint Garai nádor és hitvese közt Szegeden januar 12-dikén kötött és általunk feljebb említett szerződésre történik hivatkozás. Igaz ugyan, hogy itt történik említés egy szerződésről, mely Hunyadi Erzsébet, Szilágyi Mihály és a nádor közt előbb kötettet, mellynek azonban sem kelet napja sem kelet helye nem határozatik meg; kétséget nem szenved az is, hogy a szegedi egyezésben említés van ezen Zeeri Pósa Istvánról mint a nádor egyik párthivéről, és az említett szerződésben foglaltatotról; hogy a szegedi egyezésben foglalt átkozódó hitalak, mely alatt annak megtartása fogadtatik, szóról szóra ismételve fordul elő ezen Pósa részére kiadott biztosító levélben is. Mind e mellett azt gondoljuk, hogy az itt felhívott egyezmény egy más későbbi, a szegedi szerződéstől lényegesen különböző, mely nem szállott ránk, vagy legalább nem fedeztetett föl: mert 1-ször. A szegedi szerződésnek egész alapját egy házasság teszi Mátyás és Garai leánya Anna közt, erről pedig, mint a dolgok egész menetele mutatja, többé szó nem volt. — 2-szor. Az egykorú írók e részben egészen megegyező előadása szerint Mátyás választatása felett a felekezetek szinte az utolsó perczig a legnagyobb tüzzel vetekedtek, még pedig a Mátyás elleni párt egyenesen a nádor vezérlete alatt, és így Garai a szegedi szerződéstől titlegesen elállott; ennek tehát, hogy érvényességét visszanyerje, meg kellett újra erősíttetni. — 3-szor. Magában a

is ²⁾ megunván a csikorgó hidegben a hosszas várakozást, békételenkedni, nyughatatlankodni kezdte s Mátyás választatását fenyegetődzések közt sürgeté ³⁾. Az ügy szentségétől lelkesítve, elhatározott bátorsággal, minden harangok kongása, muzsikaszó és a velök egyesült nép örömjaja közt a városba siet, a talán még vetekedő pártokat kívánsága teljesítésére hathatósan felszólítandó. Negyven-ezer elszánt fegyveresnek parancsoló szava megtörte az ellenkezők állhatatosságát, megczáfolt minden ellenvetést, elhárított minden akadályt. A mindenfelül szorongatott nádor kénytelen engedni a köz kívánságnak, és az elejébe szabott egység következtében ⁴⁾ Mátyást királynak elismeri.

szegedi szerződésben ki volt kötve, hogy az abban foglalt hitalaknak a bsbornok követ és az esztergomi bsbornok érsek előtti letétele által meg fog még erősíttetni, mi oda mutat, hogy az Szegeden tökéletes érvényességet nem nyert.

¹⁾ *Fessler* szerint *V. d. 16. l.* egész késő estig.

²⁾ *Fessler* szerint *e. h.* Szilágyi ezen sereget azért állította fel a Duna jegén, mivel az erőltetésnek, vagy kényszerítésnek minden legkisebb színét is el kívánta távoztatni. A mit azonban ez által aligha elért. *Katona e. h. 44. l.* tekintvén, hogy mind *Aeneas Sylvius* mind *Bonfin*, mint feljebb látók, azon sereg számát, melylyel Szilágyi Pesten megjelent, csak 20,000-re teszik, azt véli, hogy a Duna jegén álló tömegnek fele a fegyveresek közé vegyült népségből állott.

³⁾ *Postremo — — — Mathias — — inter quadraginta milia virorum, qui medio in Danubio, tum glacie constricto, impatientes magni frigoris, secretae electionis exitum expectabant, Rex acclamatus. Aeneas Sylvius, Europa e. h. és Frehernél e. h.* — Alkalmasint ezen körülményből vette Oláh Miklós feljebb említett előadását Mátyás választatásának a Duna jegén történte iránt.

⁴⁾ Hogy egyezés következtében és némelly föltételek alatt fogadták el Garai és pártosai a választást, mondja *Ranzan, Ind. XXX., Aeneas Sylvius, Europa,* és legtisztában *Bonfin e. h.* Erre mutatnak Szilágyi végzeményének e szavai is: *Relictis sopitisque et sedatis omnibus et singulis guerris et dissensionibus in alterutrum praevis rationibus excretis et suscitatis.*

Igy választaték el a 15 éves Mátyás ¹⁾, főként atyja érdemei tekintetéből ²⁾, az isteni végzés szemebetűnő ked-

¹⁾ *Dlugoss e. h. XIII. könyv, 220. l., Dresser II. rész, 585. l., Christianus Mathias in Alberto II. d. 691. l., Georgius Nicolasca II. rész, 23. könyv, 758. l., Kaprinainál e. h. I. d. 332. l., Boregh, Böhm. Chron. II. rész, 543. l., Parschitius, Tab. Hung. Duc. et Regum 84. l. és Ens 147. l. tizenhárom, — Bayerlink voce Mors 667. l., Georgius Richter, Axiomata X. 61. l. Kaprinainál e. h., Curaeus I. d. 290. l., Schickfuss I. könyv, 125. l., valamint Galeotus IV. és XII. fej. Schwandtnernél II. d. 537. és 543. l. tizennégy, — Ranzan, Ind. XXX. Schwandtnernél I. d. 396. l. tizenöt, — Ortelius redicivus 49. l. és Verinus (Benczur), Comment. Jurid. 153. l. tizenhat, — Bonfin III. tiz. IX. könyv, 367. l., Pethő 79. l., Jordanus, in Notis ad Hist. Boh. Dubravii XXX. könyv, 768. l. (ki azonban magával ellenkezésbe jön, midőn 804. l. azt mondja, hogy Mátyás 1490-ben 47-éves korában halt meg), Chron. Fuchs. I. d. 38. l., Mosóczy a Törvénytárban, Anonymus, in Mausoleo Reg. Hung. 319. l. Kaprinainál e. h., a Regn. et Status Hungariae névtelen szerzője 131. l. Heltai, Krón. II. d. 8. l. (ki azonban ez által maga magával ellenkezésbe jön, miután előbb I. rész, 345. l. Mátyás születését 1443. évre tette volna), és Pistori, Geneologia Regum Hung. Schwandtnernél I. d. 771. l. tizenhét, — Aeneas Sylvius, Europa, Opera 390. l., Frehernél II. d. 41. l. és Epist. CCCXXIII. Opera 815. l., Nauclerus, Gen. XLIX. 962. l., Cochlaeus 407. l. tizennyolcz esztendősnak mondják. Azonban feljebb (I. k. 333. l.) Heltai után megmutatni ügyekezttünk, hogy Mátyásunk 1443. februarius 27-dikén 3 óraker reggel született; ekkor tehát nem volt egészen tizenöt éves. Gyámelitják ezen állítást mind azok, kik őt halálakor 47 évesnek mondják; ezek közé tartozik maga Bonfin is IV. tiz. VIII. könyv, 473. l. — Az ellenkező vélemények közül csak az egészen egykorú és igen hiteles Aeneas Sylvius érdemel egy kis figyelmet. Azonban meg kell gondolnunk, hogy mind a szinte egykorú Turóczi mind maga Mátyás nyilván mondják, hogy választatásakor gyermek volt (Et quia pueriles ejusdem Comitiss Mathiae artus tam vasti negotia Regni occurrentium rerum prae magnitudine sufferre non valere cogitabant. Turóczi IV. rész, LXIII. fej. Schwandtnernél I. d. 284. l.; a puero enim ad regiam dignitatem evectus, maga Mátyás Galeotusnál XXX. fej. Schwandtnernél I. d. 562. l.), már pedig egy 18 éves ifúról, millyennek állítja Aeneas Sylvius,*

vezései mellett ¹⁾, nemzetségének alacsony eredetét nem tekintve, a rendek többségének köz megegyezésével ²⁾. A kisebb rész ugyan sokáig makacsul ellenzette azt, és ezt végre is némelly keményebb módokkal kelle szorítani a kitünő többség kívánságának elfogadására; de azért a választást magát erőltetettnek nem lehet mondani ³⁾, épen

ezt mondani nem lehet, de különben is egy illy korú ifjú mellé nem lett volna szükség öt évre választani kormányzót.

²⁾ III. Kalliszt pápa levele a szent angyal bíborosokához *Raynaldnál Annal. Eccl. XVIII. d. 509. l., Récai, de S. Corona et Mon. Schwandtnernél II. d. 672. l.*

¹⁾ Hosszasan kívánja ezt *Kaprinai I. d. 379—387. l.* mutogatni, a legkisebb körülményeket is felhozván és a többek közt még László király hirtelen halálát is. *Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 338. l.* De ezt minden vallásos ember minden okoskodás nélkül is elhiszi.

²⁾ Hogy a többség elejétől fogva mindig Mátyás mellett volt, nyilván mondja *Turóczi IV. rész, LXIII. fej. 284. l.*, sőt bizonyítja legfőbb ellensége is az egykorú írók közt, az ellene mindig igazságtalan *Dlugoss e. h. XIII. könyv, 225. l.* azt mondván, hogy *pronis atque concordibus votis, quod raro apud gentem illam contingisse quis meminerit, történt a választás.*

³⁾ *Aeneas Sylvius, Hist. Boh. LXXII. fej. 128. l.*, mint inkább mások véleményét előadva a régiek, — *Eusebius Verinus (Benczur) Comment. de jure haered. 153. l.*, hol azt mondja: *Corvinus ergo ex carcere ad thronum regium non tam liberis suffragiis, quam aperta vi deducebatur, Grossinger 35. l., Eder in Observ. ad Felmer. 145. l.* és *Gustermann e. h.* az újabbak — közöl a választást erőltetettnek mondják, sőt az utolsó Mátyást egyenesen usurpatornak is nevezi *277. l.* — *Eder Kaprinait* azért, hogy *I. d. 402. l.* azt mondja: *Cunctis notum est vim et metum juste incussum nunquam seu libertati seu aequitati officere, megtámadván és azt gúnyolva mira philosophandi arsnak nevezvén, maga részéről csudálkozást gerjesztő elfogulatlanságot tanúsít, midőn az erőszak bebizonyítására a Hunyadi-ház nyilvános ellenségére Dlugossra és Kázmér lengyel királynak későbbi nyílt levelére hivatkozik, melyet midőn némelly békételen magyar nagyok egyoldalu meghívására Magyarországot fegyveres erővel akarván elfoglalni, illy szavakkal intézett hozzája: Domino Mathiae de Hunyad regi intruso et occupatori eiusdem violento, mint annak idejében meglátjuk. Mind*

olly kevéssé, mint a méhben hagyott László testvéreinek elmellőzéseért törvénytelennek ¹⁾). Mert valamint egyfe-

ezek közt legőszintébb és legkevesebbé részrehajló Grossinger, előadását így fejezvé be: *Mathiam idcirco jure Interregem dicerem, nisi heroicis facinoribus suis et virtute plus quam regia ipse Regis nomine se dignum exhibuisset.*

¹⁾ *Dlugoss e. h. XIII. könyv, 220. l.* a Mátyás és a magyarok elleni tehetetlen mérgét kiöntendő, ezen választásról szólva illy alacsony szavakra fakad: *Fridericus Romanorum Imperator et Austriae dux aut discordem, aut ineptam Electionem veritus, persuadere Hungaris et literis et nunciis conatus est: quatenus in eligendo futuro rege omnem in Casimirum, Poloniae regem, cui propter uxorem, regni Hungariae debetur successio, respectum verterent, omnem aliam electionem, etiam si illum de se aut fratre Alberto, Austriae duce et quocumque alio principe celebrari contingeret ad irritum non sine profluvio sanguinis Christiani et regni totius Hungariae collisione recisuram. Hungari tamen nihil eorum, de quibus saluberrime admonebantur, pensi habentes, non solum *injustam*, sed etiam *infamem* sibi electionem conficere non sunt veriti; ut satis mirandum sit Hungaros eo *dementiae* progressos, hominem obscurae stirpis, nulla adhuc probitatis dantem signa, et captivum servumque, nondum liberatione ejus ordinata, — spreta illustri propagine — — — pro rege elegisse. A lengyel, a pártosság lelke által vezérelt író több követőket talált az újabb időkben, még pedig, mint sajnosan kell megjegyeznünk, honfaink közt is. Legelől áll itt *Benczur*, ki saját neve alatt szégyelvén fellépni, *Verinus* álnév alatt *e. h. 126. l.* illy Dlugossal vetekedő illetlen szavakba burkolja állítását: *Non possem tamen a me impetrare, quin moneam proceres illos regni, immemorem prorsus beneficiorum declarasse animum, qui extincto Ludovico (Ladislaó) Postumo sorori Elisabethae, uxori Casimiri Poloniae regis, adolescentem Mathiam Corvinum insano quodam consilio anteposuerunt; valamivel alább 130. l. I. Ulászló választásáról szólva még tovább megy, mondván: Hungari inique immo et imprudenter egerunt, quod rejecta regina Elisabetha, ejusdemque liberis, principem extraneum vix 16. annos natum, ad capessenda gubernacula evocaverint. — Ehhez járul *Eder e. h.* és *Pray*. Az utolsó *Hist. Reg. II. d. 383. l.* csak igen röviden jegyzi meg: *Sed dum omnia non tam consilio ad statum regni accommodatum agerentur, quam vi et metu — — — Mathiam absentem — — — regem renunciarunt.* Az emberiség érdekében sajnálnunk lehet, hogy ezen jeles**

lül az örököségi fogalmak még ezen időben egész Európában zavartak voltak, különösen pedig Magyarországon még maga azon kérdés is: áll-e a koronára nézve az örököségi jog az Arpád fiúágának kihalása után? a szokás által inkább tagadólag volt eldöntve; a nemzet szabad választási jogait minden megszorítás nélkül ügyekezett minden alkalommal fentartani, mint ezt annak idejében bővebben meglátjuk; — úgy másfelül nem csak a rendek nagyobb része, melly csak a nádor és némelly oligarchák zsarnokságát kívánta keményebb fellépése által megtörni, minden erőltetés nélkül járult Mátyás választásához, hanem azt tomboló örömmel fogadta a Pesten öszvetődült nép úgy, mint az egész or-

tudásunk, kinek elsőbb munkáján, az annyira becses évkönyvein, a haza tiszta szeretetének ömledezése leng keresztül, ezen második munkájának majd minden sorát a mellékes czélok kitörő szellem^c ferdíti el. — A kérdés alatti választás törvénytelenége iránt legszelidebben fejezi ki magát *Fessler*. Szerinte *V. d. 3. l.* a magyarok ősi kötésének európai értelme és azon jog szerint, melly az ország rendei által Zsigmond leányának és férjének Albertnek a nem minden megkülönböztetése nélkül tulajdonitva maradékaikra szállott, László halála után a magyar korona testvéreit Annát, Vilmos szász herczeg, vagy Erzsébetet Kázmér lengyel király feleségét illette. A többi említett írók előadását, mellyben a kifejtani elmulasztott okok hiányát nagy részint az illetlenül sértő nagy kifejezéseknek kell pótolni, szántsándékkal mellőzve, meg kell jegyeznünk, hogy mit ért az ábrándos szerző az európai értelem, melly különben is a magyarok alapegyezésére aligha alkalmaztatható lenne, nem tudjuk; hogy pedig minő jogokat ruháztak a rendek Zsigmond leányára és ennek férjére, bővebben láttuk annak idejében. Ezekre valóban bajos volna valamelly tántorithatatlan állítást építeni. — Egyébiránt a Mátyás választása érvényességének és törvényességének két lelkes pártelóját találjuk *Kaprináiban* és *Katonában*. Az utolsó különösen *VII. d. 41. l.* azt jegyzi meg: Cur igitur Hungari his notis et conviciis onerantur, qui deficiente regnantis domus virili stirpe plenam electionis libertatem adepti, sibi principem ac regem elegerunt, de religione regnoque quam optime meriti herois filium, tam insignibus animi corporisque dotibus ornatum? stb.

szág ¹⁾). Sebes hírnökök vitték az örvendetes ujságot az ország minden részébe ²⁾), és ezek több helyen ajándékokkal jutalmaztattak a kellemetes tudósításért ³⁾).

Nem tett illy kellemetes benyomást ezen választás a szomszéd fejedelmekre, kik úgy is versenytársak voltak, kivévén még is Podiebrádot, Csehország kijelelt fejedelmét, és a pápát ⁴⁾), ki már előbb sajnosan vévén Mátyás

¹⁾ *Bonfin III. tis. IX. könyv, 367. l., Turócsi IV. rész, LXIII. fejt. 284. l. és Ransan, Ind. XXIX. e. h.* — A pesti gyerkőczék illy együgyű és darabos versekkel hirdették azt:

Mátyást mostan választotta
Már ez ország királyságra,
Mert ezt adta Isten nekünk
Mennyországból oltalmunkra,
Azért mi is választottuk
Mint Istennek ajándékát,
Kiből Isten dicsértessék
És örökké mondjuk: Amen.

Székely krónikája 216. l.

²⁾ *Turócsi e. h.* — Igy Kassa, Bártfa és a felső vidék némelly más városaihoz Balázs diák solymosi várnagy küldetett. Az általa vitt tudósító levelek illy kelettel szálltak ránk: Datum in Civitate Pestiensis feria tertia proxima ante festum conversionis Sancti Pauli, azaz januarius 24-dikén. A Kassa városához szólót legelőször töredékesen közölte *Pray, Annal. III. d. 215. l.*, egészen kiadta valamivel később *Kaprinai, Hist. Dipl. I. d. 3. l.*; az eredeti megvan Kassa városa levéltárában, innen közlöm én is *Oklevéltár CCLXXVII. sz.*, miután az némellyekben különbözik Kaprinai lenyomásától. A Bártfa városához küldött levelet kiadta csak ugyan *Kaprinai e. h. II. dar. 129. l.*, ez szóról szóra megegyez az előbbenivel. Az erdélyi nemességhez intézett levele Szilágyinak a szövegre nézve különbözik az előbeniektől, bár az érdemre nézve azokkal megegyezik. Ezzel Sárkány Mihály küldetett s annak illy kelete van: Datum in Civitate Pestienise ipso die felicitis electionis Serenissimi Domini Mathiae anno domini 1458. és olvasható *Oklevéltár CCLXXVIII. sz.*

³⁾ *Turócsi e. h.* — Kassa városa Balázs diáknak 20 arany forintot adott, mint az említett levél hátára van írva. *Kaprinai e. h. I. d. 404. l. és Oklevéltár CCLXII. sz.*

⁴⁾ A választás iránti örömet kijelenté a szent atya 1-ször a

elfogatását, februarius 9-dikén felszólította volt követét, a szent-angyal bíbornokát, hogy kiszabadítását mindenkép ügyekezzenek eszközölni ¹⁾. A szent-anya, kire nagy elgyengülése következtében a folytonosan személye körül tartott Aeneas Sylviusnak nagy befolyása volt, mind e mellett fájdalmát nem titkolható el, hogy mind ezen választásban mind később a Podiebrádéban¹ elmellőztetett a szent-szék ²⁾.

Az elválasztott király még igen ifju lévén a kormány személyes vitelére ³⁾, Szilágyi Mihály ⁴⁾ kormányzónak választatott melléje öt esztendőre ⁵⁾, és ez kénytelen volt

szent-angyal bíbornokához írt levelében, mellyet kelet napja nélkül s kivonathban közöl *Raynald XVIII. d. 510. l.* 2-szor. Hunyadi Erzsébethhez írt levelében feleletül a fia választása iránti jelentésére martius 14-dikéről, *Raynald e. h. 510. l.* 3-szor. Mátyáshoz írt levelében csak ugyan mart. 14-dikéről *Raynald e. h. 510. l.* 4-szer. A rendekhez, Szilágyihoz és az esztergomi érsekhez írtban, mellyről *Raynald e. h.* említést tesz. Mind ezekről alább bővebben szólándunk.

¹⁾ A levelet, melly azonban későre, már a dolog megtörténte után, jött rendeltetése helyére, közli *Raynald XVIII. dar. 509. l.*

²⁾ *Raynald e. h. 514. l.* és utána *Kaprinai e. h. 418. l.* — Különös, hogy Szilágyi törvénykönyvében, melly törvénytarunkban találatik, Mátyás választatásáról semmi említés sem fordul elő.

³⁾ *Turóczi, Chron. IV. réss, LXIII. fej. 284. l.*

⁴⁾ Wilhelm Szillag von Horogszeg, mint *Pubitschka Böhm. Gesch. IX. d. 5. l.* nevezi őt.

⁵⁾ Szilágyinak mint kormányzónak neve alatt kiadott végzése törvénytarunkban (magokban a törvényczikkekben ezen választásról sem fordul elő semmi említés), *Turóczi e. h., Bonfin e. h. 367. l.* stb. — *Fessler V. d. 17. l.* azt állítja, hogy Garai László erőltette főként Szilágyinak kormányzóvá választását, még pedig azért, mivel előre látta, hogy a fegyverek közt megőszült hős öcscsének választását egészen magának tulajdonítva, mindent egészen önye szerint kívánand kormányozni, az ifúnak pedig ismeretes hajthatatlan, önállásu jelleme ezt nem tűri el, és így közöt-

öcsese nevében még a következő elég terhes föltételeket aláírni: 1-ször. A király kénytelen közönségesen az országot saját zsoldosaival oltalmazni; a dandárokhoz csak különös, a felkeléshez pedig csak a legnagyobb szükség idejében folyamodhatik. — 2-szor. A nemesek és jobbagyaik semmi szűn és ürügy alatt adó alá nem vettethetnek. — 3-szor. Minden évben pünkösdkor országgyűlést tartatik. — 4-szer. A pénz mindig jó értékben fog vevetni, úgy hogy 200 fillér vagy 400 batka tegyen egy arany forintot. — A törvénykönyv többi pontjai az elrablott jószágok visszaadását a vármegyék ítélete mellett, az újabb időkben épített rabló várak lerontását és a négy törvényes nyolczadok rendes megtartását tárgyazzák. Ezek-

tők meg nem szűnő surlódások lesznek támadandók. — Hogy Garai erőltette volna ezen választást, tudtomra rajta kívül senki sem mondja; de különben is ha vajjon az egyébiránt elég ravasz, de még is az események mélyébe hatni kevésbé tudó nádor előrelátása s erre épült terve ennyire terjedett-e? meghatározni bajos volna, és történelmi adat hiányában nem állíthatatik; annyi azonban bizonyos, hogy ezen körülmény, mint maga *Bonfin e. h.* mondja, sok kedvetlenségekre adott alkalmat, és a Hunyadi-ház ellenségei ezeket éleszteni el nem mulasztották. — *Gustermann*, ki hazánk alkotmányos állását inkább sajátos philosophiájából, mint történeteinkből, ezeket pedig inkább agyából mint hiteles adatokból szereti fejtegetni, híres munkájának *I. d. 275. l.* önkényt elismeri ugyan, hogy Turóczi Szilágyinak kormányzóvá a rendek szabad akaratóból történt választását mondja; de ő ezen állítás valóságát tagadja, és azt vitatja, hogy ő maga magát tette azzá; mivel, miután királyt választani nem volt joguk a rendeknek, annival kevesebbé lehetne ennek, minden hozzájárulta nélkül, kormányzót adni. Ezen okoskodás, melly azon épül, hogy semmi sem történik és történhetik, mi jogtalan, nyilvános adat nélkül, egy hiteles egykorú író előadása ellen már magában sem sokat nyom, de különben is megfelejtkezett a philosopháló történetíró, hogy a választott király ekkor fogságban ült, és még csak 15-dik évét tölté. — Egyébiránt Szilágyinak volt alkormányzója is; legalább Geréb János illy czímmel fordul elő egy levélben, melly kelt *Feria secunda ante festum B. Philippi et Jacobi apostol. Kemény, Notit. Capit. Alb. I. d. 177. l.*

hez járul még azon rendelés, hogy a király rokonai s a Hunyadi-ház eddigi pártfogoltjai a törvényeknek épen úgy alája legyenek vetve, mint mások, az egyházi hivatalok idegeneknek ne adattassanak, az adottak vétessenek vissza, és hogy a királyi városok valamint a kőfállal kerített helyek tüstént adattassanak által a kormányzónak ¹⁾.

¹⁾ Datum in Pesth vigesima quarta die Congregationis supradictae anno Domini 1458. A végzeményt magát a törvénytárból közli *Kaprinai e. h. I. d. 323. l., Katona VII. dar. 62. l.* — *Kovachich* már *Vest. Com. 296. l.* kinyilatkoztatja azon gyanúját, hogy ezen végzemény nem vétetett föl egész épségében törvénytárunkba. Későbbre pedig Nádasdi Tamás, Festetics György és gróf Szapáry kézirati gyűjteményeikből közöl egy cikket a kikiáltott gyűlésekről, melly kimaradott volna a törvénytárból. *Suppl. ad Vestig. Comit. II. d. 135. l.* Azonban azon eredetiben, mellyet én közlöttem a *magyar tudós társaság Évkönyveiben I. köt. 345. l.* és a mellynek hitelessége ellen legkisebb kifogás sem lehet, ezen cikkről hasonlólag semmi emlékezet sincsen, és az igen kevés és nem lényeges különbséggel megegyezik a törvénytárban levő másolattal; e szerint tehát Kovachich cikkjének valósága nagy kérdés alatt marad. Egyébiránt ezen törvénykönyvre, melly előtte, mint mindjárt meglátjuk, nem igen kedves volt, több oklevelében utal Mátyás. Így abban, mellyet *Katona VII. dar. 128. l.* közöl. Katona azt gyanítja ugyan, hogy itt a király a maga elnöksége alatt tartott ezen évbéli második pesti országgyűlésre hivatkozik. Azonban ezen levél, mellyben Mátyás Mathyucz Péter, Palóczi Simonnak helme-czi várnagya, által ura tudtával és megegyezésével a leleszi convent ellen ennek Chernye (ma Ág-csernyő) és Golyán (helyesbeu Polyan) helységekben elkövetett hatalmaskodásnak megvizsgálása irán, az egri káptalanhoz rendelkezik, april. 27-dikén kelt (Datum Budae feria V. proxima post festum b. Marci evang. anno domin 1458.), Mátyásnak pedig most említett végzeménye, mint mindjárt meglátjuk, pünkösd után készült; azért ezen gyanítást nem fogadhatjuk el. Nyilvánosan történik a Szilágyi alatti törvénykönyvre hivatkozás Mátyás azon okleveleiben, mellyeket *Kaprinai e. h. II. d. 155. 189. 190. l.* és innen *Katona VII. d. 136. 137. és 138. l.* ad elő. Az elsőben (Datum Budae in vigilia festi Annunciationis Beatae Mariae Virginis, azaz martius 24-dikén, Anno Domini 1458.) Kassa városának általa tetszése szerint visszavonható engedelmet ad pénzverésre; a másodikban (Datum Budae feria secunda proxima

Ezen törvények következtében az új kormányzó mindjárt átvevé a budai várat Garaitól, kinek kezei alatt volt az, és a ki azt minden vonakodás nélkül át is adá, de rossz kedvvel, az után pedig eltávozék, és biztosabb helyen kerese menedéket ¹⁾).

A választás után mindjárt Prágába követek küldettek, Mátyást a választásról értesítendők, Podiebrádtól szabadon bocsáttatását sürgetendők és őt arról tudósítandók, hogy az országnak fényes küldöttsége a morvaországi széleken várakozandik királyára. Podiebrád épen asztal felett vette az iránt a tudósítást; Mátyás mint jöendő veje ²⁾ az asztalnál ült, de valamely alsóbb helyen. A kormányzó őt mindjárt felhívja, maga mellé a tisztelet helyére ülteti, és

ante festum beati Oswaldi regis; azaz julius 31-dikén, anno domini 1458.) Kassa városa által a budai minta szerint verendő pénz országos elfogadását rendeli; a harmadikban (Datum Budae feria quinta proxima post festum ad vincula beati Petri apostoli, azaz augustus 3-dikán, anno Domini 1458.) Kassa városának két évre ad pénzverő kiváltságot. Mind a háromban a Szilágyi elnöklete alatt tartott országgyűlés végzeményének a pénz iránt hozott rendelkezésére hivatkozik, melly a mai felosztás szerint a XII-dik czikket alkotja. Megjegyzendő, hogy ezen végzeményben Szilágyi Buda városát Civitas nostra Budensis-nek nevezi; mi azonban inkább a jegyzők gondatlanságának, mint a diák nyelvben járatlan ősz bajnok hiúságának tulajdonítható. Egyébiránt *Kovachich, Suppl. ad Vestig. Comit. II. dar. 137. l.* közli azon eskü mintáját is *német nyelven*, melly mellett a királyi városok *vajdafia* Mátyásnak és kormányzójának Szilágyi Mihálynak hűséget fogadtak.

¹⁾ *Turóczi e. h. LXIV. fej. 285. l.*, — *Fessler V. d. 18. l.* a budai váron kívül még a visegrádit is említi, de erről Turóczi, itt egyetlen kútfőnk, mitsem szól.

²⁾ A hazai írók ugyan nem mondják, mikor történt az eljegyzés; de a Mátyás és Podiebrád közt Strazniczon történt és annak idejében bővebben említendő egyezésből nyilván kitetszik, hogy annak már a választás előtt kellett történni. — Egyébiránt a dolgot így adja elő *Bonfin e. h. 368. l.* — *Fessler V. d. 18. l.* azt állítja, hogy megint a nagy-váradi püspök ment Prágába a választás hírével; de ennek mi alapja sinca, bár nem lehetetlen.

így szólítja meg: „Mit adsz nekem, ha kellemetes ujsággal leplek meg?“ — „Nagy dolog nagy jutalmat kíván, felel a szerény ifú; én mint idegen hatalomban lévő miről sem rendelkezhetem.“ Mire Podiebrád felkelvén üléséből, meghajtja magát előtte, és így folytatja beszédét: „Üdv neked, Mátyás, magyarok királya! Mit én tőled kívánok, hatalmadban áll, barátságodra van csak szükségem ¹⁾.“ Így tudta meg Mátyás felmagasztaltatását, melly később a magyar követek által és anyja leveléből bővebben értésére esett ²⁾.

Februarius 5-dikén ³⁾ az ország szélén várta már őt az országos magyar követség. Ebben voltak János váradi és Vincze váczai püspökök ⁴⁾, Szilágyi Mihály kormányzó, Rozgonyi János erdélyi vajda, Ország Mihály főajtónálló, Marczali János sümeghi főispán, Rozgonyi Sebes-

¹⁾ *Pray, Annal. III. dar. 215. l.* még azt is szájába adja Podiebrádnak „pénzedre nincs szükségem“; azonban ez nincs öszhangzásban a nagy váltságpénzzel, mellyről feljebb emlékezőnk és a melly hogy Strazsniczban valósággal le is tétetett, *Bonfin IX. tiz. III. könyv, 369. l.* nyilván állítja. *Ranzan e. h.* ezen váltságpénzről annyit mond, hogy Podiebrád annak megszerzését anyjától csak közönségesen ígértette meg magának Mátyás által. *Engel pedig e. h. III. dar. 217. l.* azt vitatja, hogy Podiebrád igen nagy váltságpénzt kért ugyan Vitéztől, midőn ez előbb megfordult nála, nagy érdemnek tekintvén hogy az ifjút a németek kezéből kimentette, később azonban választatását megtudván, kívánságait nagyon leszállította.

²⁾ Így de némelly az események menetelével ellenkező hozzáadásokkal adja elő a dolgot *Bonfin e. h.* Hogy Mátyásnak Podiebrád adta legelőször tudtára választatását, mondja *Ranzan is e. h.*

³⁾ Hogy vasárnap februarius 5-dike volt az öszvejövetelre határozva, kitészik Giskrának a bártfaiakhoz írt leveléből. *Kaprinai I. d. 426. l.* — *Fessler V. d. 19. l.* febr. 6-dikán Dorottya napjára teszi, *Turóczi pedig e. h. LXIV. fej. 286. l.* csak azt mondja, hogy a dolog tavasszal történt.

⁴⁾ A Szilasy-nemzetsegből. *Mocsáry, Neográd Várm. esmert. III. köt. 5. l.*

tyén főlovászmester, Bátori István főtálnok ¹⁾ több másokkal, és nagy katonai kísérettel fényének öregbitésére. Ezekhez csatlakozott Hunyadi Erzsébet, a szerencsés anya. Nem soká megérkezett Mátyás a Morva vize tulsó partján a strazniczi várba, Victorinnak, Podiebrád legidősb fiának társaságában illendő kísérettel ²⁾. Más nap megjelent Podiebrád is ³⁾, ki foglalatosságai miatt nem kísérhette el őt, de meghallván hogy leseket akarnak az ujonnan választott magyar királynak vetni, 900 lovaggal éjjel nappal utána sietett ⁴⁾.

Itt az alkudozások a felek közt csak kevés napig tartottak. Már februarius 9-dikén alá volt írva az egyesség mind a két rész által ⁵⁾. E szerint Mátyás elismerte, hogy Podiebrád, fogsága egész ideje alatt, igen jól és illendően bánt vele, királylyá lett választását egész erejéből előmozdította, mellyre nézve már előbb örökös barátságot és szövetséget kötött vele, sőt azt is megígérte, hogy leányát Kunegundát ⁶⁾ feleségül veendi ⁷⁾, most pedig

¹⁾ *Bonfin* ugyan *e. h.* 368. l. ezen követek közül csak Szilágyit, János váradi püspököt és Rozgonyi Sebestyént nevezi és ezekhez adja Székely Tamás vranai perelyt, Kanizsai Lászlót és Szentmiklósi Pongráczot. Követi őt *Fessler e. h.*, még Rozgonyi Jánost és Szakolyi Pétert tévén hozzájuk. Azonban az egyező levélben úgy állanak, mint mi előadtuk.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Bonfin* bő előadása szerint *III. tíz. IX. könyv, 369. l.* György nem jelent meg személyesen Strazniczon; de hogy valósággal jelen volt az átadás alkalmával, nyilván mondják mind *Balbin e. h. 513: l.* mind *Pessina e. h. 692. l.*, az utolsó állítása bizonyossággal említi Mátyásnak két Budáról martius 27. és 29-dikén írt levelét. Ezt követtük mi is előadásunkban.

⁴⁾ *Pessina e. h.*, — *Fessler* szerint *e. h. V. d. 25. l.* a császár készítette ezen leseket. Ez ugyan nem lehetetlen, de bizonyítva nincs.

⁵⁾ *Fessler e. h. 21. l.* ezen egyességet hibásan szerdára teszi Apollónia előtt vagyis februarius 8-dikára.

⁶⁾ Kunegunda vagy Katalin (Kancha) Podiebrád első feleségétől Sternberg Katalintól származott leánya volt, *Kaprinai e. h.*

ezen egyezést bővebb megfontolás és szabadsága visszanyerése után is megerősíti és ezennel fogadja, hogy esztendő mulva atyja által Pozsonyba hozatandó jegyesét nem csak átveszi, hanem mihelyt tizenkettődik évét eléri, vele megesküszik ¹⁾, az után pedig mihelyt lehet megkoronáztatja ²⁾. Egy másik oklevélben Podiebrád is ígérte

I. dar. 440. l. — Liszt szerint Adnot. ad Bonfin, Kovachichnál Script. min. l. d. 336. l. ennek nevét maga Mátyás változtatta át Kunegundából Katalinra illy diák versben: *Sis Catharina volo, quae Cunegundis eras.* Azonban már a kérdés alatti egyező levélben így fordul elő: *Catharina alio nomine Cunegundis.*

7) *Timon, Epitome 68. l.* helytelenül állítja, hogy Podiebrád Mátyást ezen eljegyzésre erőltette, az egyező levélből azt következtetni nem lehet, *Kaprinai e. h.*; az azonban nem lehetetlen, hogy hízelkedés által vette rá, mint *Turóczy* mondja *e. h. 286. l.*

1) Hibáz tehát *Ritius* azt állítván 825. l., hogy Mátyás a lakodalmat megtartva (*connubio jam celebrato*) jött Magyarországra, bár őt e részben követi *Mosóczy* a törvénytárban.

2) Ezen egyező levelet közli *Balbin, Epitome 513. l., Pessina, Mars Morav. 691. l., Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 337. l. és Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1467. l., Datum Straznitz feria V. Pessinánál és Balbinnál, VI. Lünignél, IV. Henelnél proxima post festum S. Dorotheae.* — *Kaprinai e. h. I. dar. 456. l.* hosszasan mutogatja, hogy Balbinnal és Pessinával feria V-t kell olvasni. Azonban a három első hibásan, a negyedik csonkán adja elő; azért azt Datum in castro Straznicze feria V. proxima post festum Dorotheae anno Domini 1458. újra kiadta egy régi kézirat szerint *Kaprinai e. h. II. dar. 138. l.* Egy másolat, mellyet Palacky szivességének köszönhetek, Datum in castro Straznic feria V. post festum S. Dorothee annorum Domini 1458., némellyekben különbözik a *Kaprinaiétól*, azért azt adom *Oklevéltár CCLXXIX. sz.* A felyülírást: *Mathias electus Rex Hungariae fatemur omnia infrascripta esse de voluntate nostra, scripsimus M. propria, a király maga kezével írta, mint Pessina e. h. és utána Kaprinai e. h. 140. l. megjegyzi; ez a mi másolatunkban hiányzik. Ezen levelet Georgicz csak hibából teszi febr. 9-dike helyett januarius 9-dikére, még hibásabban Pethő 79. l. 1459-re. Ezen oklevelet Hunyadi Erzsébetnek és a magyar követeknek is alá kelle írni.*

a barátság és szövetség megtartását ¹⁾). Ezen öszvejövetelre meg volt hívva Giskra is, de ő személyesen nem jelent meg, és előre kihallgatván a Mátyással kötendő egyezés iránt ajánlott föltételekre nézve Kassa, Lőcse, Bártfa és Eperjes, valamint több más hatalma alatt lévő városokat, csak követeket küldte ²⁾). Ezekkel kellett is valamely egyezésnek köttetni, mellynek tartalma azonban még eddigelő nincs tudva; annyi bizonyos, hogy az Giskra részéről nem tartatott meg ³⁾).

Ezek után a magyar követség Podiebrád kezéhez leszámolta a váltáságpénzt, és Mátyás tüstént átadatott neki. Az ifju király díszes fogadására küldött magyar sereg az ország szélén a Morva vize bal partján volt felállítva. Ágyuk durrogása, dobok pergése s trombiták harsogása közt és leeresztett zászlókkal ⁴⁾) fogadta az a nagy reményű fejedelmet, örömjajgások közt az öszvegyült számos népesség. Vitéz János mint az országos küldöttség szónoka hosszú beszéddel köszönté meg őt ⁵⁾); Mátyás pedig a régi jobb latin írókbani jártasságának nyilvánvalóságos jeleivel készült rövid de velős beszédében olly méltósággal és fen-

¹⁾ *Pessina* és *Balbin e. h.* ennek csak végét közlik, mi adjuk azt Datum in castro Straznic feria V. post festum S. Dorethee a. d. 1458. egész kiterjedésében *Oklevéltár CCLXXX. sz.*

²⁾ A név szerint említett városokhoz intézett ebbeli levelét februarius 3-dikéről (Ex Zollo feria VI. post (festum) purificationis Sanctae Mariae annorum Domini 1458.) közli *Kaprinai II. d. 131. l.* Nagyon sajnálatos, hogy ezen levélben az ajánlott egyezési föltételek nincsenek előadva.

³⁾ *Kaprinai e. h. 132. l.* és *Pubitschka IX. d. 9. l.* — *Engel* szerint *e. h. 218. l.* csak ígérte Podiebrád, hogy ügykezni fog Giskrát Mátyás választásának elismerésére bírni. Azonban már martius 27-dikéről Budáról Podiebrádhhoz írt levelében panaszkodik Mátyás, hogy Giskra nem tartotta meg a Strazniczon kötött egyességet, *Pessina*, *Mars Morav. 691. l.*, és így valóban volt egyezés köztök.

⁴⁾ *Bonfin e. h.* és utána *Engel e. h. 218. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h.*, ki az egész beszédet is előadja, de szokása szerint igen sok történetirási tévedésekkel.

séggel, oly komolysággal és tiszta értelemmel, mély belátással felelt, hogy sokakkal a kormányra így mutatkozott természetse elfelejteté ifjúságát, mások őt királynak születve, mindnyájan a mindenható által különösen erre rendeltetve lenni vallották. Beszédének befejezésében az illetődés és ebből eredett zokogás gátlá ¹⁾).

Az után mindenütt egész a fővárosig örömjaj kísérte; öszvetődült a nép, kíváncsi a deli hősfít, a kellemetes eszű, eleven tekintetű és érett komolyságú ifju királyt látni ²⁾, kire volt bízva egy nagy ország, egy egész nemzet boldogsága, kinek bájoló magaviselete, barátságos leereszkedése, mindenekhez kegyteljes, de még is önérzéssel párosult tartása igen boldog jövődöt látszott jóslani. Az úr nagy kegyelmét és igazságszeretetét éreztette vele, az úr tegye őt igazságossá irántunk is, — ez volt titkos fohász-kodása mind azoknak, kik őt kísérték vagy vele találkoztak. Szakolczán és Nagy-Szombaton keresztül vitte útja ³⁾, és bár a jég a Dunán már nagyon meggyengült volt, ő maga kíséretének egy kis részével Esztergomnál minden baleset nélkül ment által a vizen, mig más része utját annak bal partján folytatta ⁴⁾. Buda előtt ünnepélyes szertartással elejébe jött a tisztes esztergomi érsek több püspökkel és a papsággal ⁵⁾. Az ország nagyainak díszes koszorúja a kapu előtt fogadta, a vár kapujánál pedig a főváros birája a városi tanácssal várta őt, és átadá neki a város kulcsait. Innen az egész kísérettel a főegyházba ment, hol egy fényes Téged-Isten tartatott. Ez után a

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Bonfin e. h. 370. l. és Turóczi e. h. 286. l.*

³⁾ *Kaprinai II. d. 16. l.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ *Heltai, Krón. II. d. 16. l., Pray, Annal. III. dar. 219. l. és Kaprinai I. d. 459. l. — Fessler szerint V. d. 23. l. mind a két érsek, az esztergomi és kalocsai, Szécsi Dénes és Várdai István jelen volt, velök pedig tizenkét püspök, a királyi prépostok és apátok, és az egész papság.*

királyi lakban ¹⁾, mellynek ajtait Szent-Mihályi Czobor Mihály nyitotta meg mint várnagy ²⁾, az ország nagyainak hódolásait fogadá el, másfelül maga is az országnak eskü alatt ígére hűséget ³⁾. Mind ezek végeztével némelly törvényes tárgyakat intéze el, és ítéleteket hozza azokban, mellyek az igazság kiszolgáltatásában megöszült birákat is bámulásra gerjesztették ⁴⁾. A király magaviseletében semmi tettetés, semmi mesterkéltség, vagy csupa külsőségre mutató nem találtatott; tiszta sajátosságában jelent meg, egész erejében és méltóságában király volt. A nép között sem találtatott senki is, ki tiszteletét az ifju fejedelem iránt bebizonyítani nem ügyekezett volna, még maga a zsidóság is megtette ezt ⁵⁾, mellynek kiváltságait még ezen év lefolyta alatt megerősítette a király ⁶⁾, ki e mellett örömeinek különös jeléül több foglyot is szabadon bocsáttata ⁷⁾, és szerencsés kiszabadulását a fogságból és megérkezését a fővárosba már februarius 16-dikáról az egész országban kihirdette,

1) *Bonfin e. h.*

2) Korneli Panegyrici Prael. et Magnatum Hungariae 9. 6. 1. *Kaprinai II. d. 17. l.* — *Budai Éss.* szerint *I. d. 227. l.* a vár kapuit mint várnagy megnyitotta ugyan, de Mátyást be nem bocsáttotta, míg nem az országjogait megerősítvén, megesküdt, hogy az ország törvényei szerint fog uralkodni.

3) *Bonfin e. h.* — *Fessler* ellenben *e. h. V. d. 23. l.* azt állítja, hogy ez még az egyházban az oltár előtt történt.

4) *Bonfin e. h.* — Mátyás választása előtt három évig megszünt volt az igazság-kiszolgáltatás, még törvényes nyolczadok sem tartattak. *Szilágyi, Art. 1.*

5) *Bonfin e. h.*

6) *Ugyanő ugyanott*; június 19-dikén (Datum Bude feria secunda proxima ante festum beati Joannis Baptiste anno domini 1458.) *Kaprinai I. dar. 461. l.* — *Bonfin* ugyan azt mondja, hogy a főváros szabadalmait is megerősítette, de ez *Kaprinai* szerint *e. h.* csak 1469-beu történt.

7) *Bonfin e. h.* — *Péczeli* szerint *II. d. 284. l.* mindjárt megérkezésével anyját királynénak, Szilágyit besztercei grófnak nevezte ki. Az első soha sem történt meg, az utolsó sokkal később, mint annak idejében meglátjuk.

hű alattvalóit felszólítván, hogy örömeben, mellyet most Budán az ország mind két renden lévő nagyjaival élvez, ők is osztozzanak ⁶⁾).

1) A Bártfához szólót közli *Kaprinai I. dar. 492. l.*, a Kassához szólót említi *ugyanő II. dar. 17. l.*, mind a kettő Budán februarius 16-dikán (Datum Bude feria quinta proxima post festum beati Valentini martiris anno domini 1458.) kelt, és mind a kettőt Mutnoki István vitte el, kit a király ezért megjutalmaztatni kér. Hibáz tehát *Bonfin e. h.* azt állítván, hogy Sarcophagus, vagy hűsvét ünnepe körül érkezett Mátyás Budára.

XXX.

1 4 5 8.

A köz örömet nem soká csudálkozás és igen sokaknál elégedetlenség váltotta fel. A tapasztalatlan ifju király a kormányzás terheiben megöszült, annak minden csfnjaival ismeretes fejedelemként egy tekintettel átkátta, felfogta állásának csiklandósságát, a számos akadályokat, mellyekkel megküzdnie, mellyeket legyőznie kell, hogy ingadozó trónját megerősítse, uralkodásának szilárdságot adjon. Míg kívülről majd minden oldalról véres háború fenyegeté őt, a magában meghasonlott, szétoszlott haza csak a kormány szilárd vezetése által mérkőzheték meg ezzel. A válaszfása által megsértett két hatalmas szomszédjában, a császárban és a lengyel királyban, nem csak nem bízhaték, hanem ezekről, mint természetes ellenségeiről előre láthatá, miként minden alkalmat egész készséggel meg fognak ragadni megrontására; míg másfelül a keresztyénség régi ellensége hódító ügyekezeteiben nem nyugodva, az ország mostani kedvetlen állását hatalma terjesztésére használndja. E mellett magában a felekezeteesség lelkétől már régóta rongált országban számos ellenségei valának, kik mulhatatlan szigorúbb eljárása által még jobban feltűzelve, a színlelve megegyezett, de sértett büszkeségek által felingerlett Garai és Ujlaki alatt könnyen egyesülve, és a nyugtalanságban gyönyörködők s ebben önhasznukat vadászók

4*

sokaságát magokhoz vonva, egy hatalmas pártot alakíthatnak, melly minden lépésében gátolandja; másfelül pedig a házának és a sok hadakozásban kifáradt honnak megrögzött ellensége, a nagy birtoka, vezéri tehetségei és hajthatatlan jelleme által hatalmas Giskra, inkább csak lecsendesítve, mint megnyerve, nyugtalansága miatt egy nagy részét az országnak szabad mozgulásaiban gátolja, sőt minden órában lángba boríthatja. Ezen belső ellenségei melly könnyen egyesülhetnek egyik vagy másik nyilvános versenytársával, kiknek az ország kebelében szerzett terjedelmes birtokai, nevezetesen a lengyel királynak a szepesi városok, Fridriknek Sopron, Kőszeg, Rohoncz, Fraknó stb nem csak szabad bemenetelt nyitnak, hanem sergeiknek hátok megvetésére biztos hadi pontokat is adnak. Mit vethetett ő mind ezek ellenébe? Egy vele szinte egy állásban levő és még ezután választandó, de különben is kétes indulatú és saját hasznának őt könnyen feláldozható fejedelemnek, a ravasz Podiebrádnak ingadékony szövetségét; egy szoros törvényekkel korlátozott és mozgásaiban ónehézséggel gátlott királyi hatalmat, mellyet még e mellett kénytelen vala egy a harczok közt megöszült, de az országlás szövényeiben járatlan, akaratos, azon könnyűségben, mellyel öcscsét a királyi székbe tudá ültetni, elbizott és tőle vak engedelmisséget követelő bajnokkal megosztani. Itt az ideig óráig fedező segedelem elégtelen volt, a megrögzött nyavalya csak gyökeresen ható orvoslásnak engedhete, a megzavart állást, a sarkaiban megrázott államot, alapjából kelle helyrehozni; a végrehajtó hatalom egységét kivívni multhatatlan vala, hogy mind külső mind belső ellenségei ellen sikerrel léphessen fel, és a minden oldalról veszélyes bomlásnak indult országban a rendet helyre állíthassa, az abban rejlő erőket a veszély legyőzésére egyesíthesse, és annak előbbi fényét visszaadhassa. A feladat nagy, veszélyteljes, és egy gyermekégből alig kifejlődő király közönséges erejét túlhaladó volt. Azonban az érettségben korát túlhaladó Mátyást az akadályok nem ijeszték el, és ő azokkal szembe

szállni elég erős, elég merész vala. Azért mindjárt megérkezése után nem annyiban szavai mint tettei által nyilvánítá, hogy kormányzóra nincs szüksége, Szilágyit annak nem ismeri, és az általa helyben hagyott föltételeket, mint fejedelmi hatalmát mód nélkül megszorítókat, nem fogadhatja el. Mind az ország, mind családjának kincstára ki volt ürülve; azon sok gondokat, mellyek mindjárt eleintén az ifju király vállaira nehezédének, tetemes pénzüszveg nélkül elhárítani nem lehet; azért főként nehezen esék, hogy Szilágyi a nemességnek minden jobbágyait felmenté az adózástól, és ez által a pénzügynek orvoslását is lehetetlenné tevé. Ezen kivánt mindenek előtt segíteni, de jól érezvén, hogy csak a honi törvények szoros megtartása adhat további munkálkodásának szilárdságot, és az ősi alkotmány megtörése által nem akarván az igazok és párthívei elméjét magától elidegeníteni, ezt a törvények-szabta úton kívánta eszközölni, s pünkösöd után nyolczad napra az ország karait és rendeit köz tanácskozásra hívta fel ¹⁾. Itt akarta messze terjedő terveinek alapját alkotmányos uton megvetni, és elhatároztatni: a Szilágyi által elfogadott pontok közül mellyek állhatnak meg, mellyek nem.

E mellett csakhamar megragadván az ország kormányát, azt számos tárgyakban maga kezdé folytatni ²⁾, Szi-

¹⁾ *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 218. l.* — *Katona* ugyan *Hist. Crit. stirpis mixtae VII. d. 69. l.* ezen gyűlést nem tartja különösnek, hanem a Szilágyi által elkezdett folytatásának; azonban Mátyásnak a bártfaiakhoz május 13-dikáról (Datum Sabbatho proximo post festum Assumptionis Domini) 1458. intézett levele, mellyben ezen várost melleleg meghívja ezen országgyűlésre s a mellyet *Kaprinai, Hist. Diplom. II. dar. 168. l.*, és utána *Kovachich, Vest. Comit. 296. l.* közöl, ellenkezőt bizonyít. — *Kaprinainál e. h. 169. l.* csak nyomtatási hibából áll május 12-dike, mellyet *Kovachich* híven követ *e. h. 298. l.*

²⁾ Már martius 3-dikán saját neve alatt erősítette meg ifjabb Rozgonyi János részére azon zálogos levelet, melly szerint Albert és Erzsébet királyné Tata, Vithan, Gesztes és Esegvár várait és

lányit majd minden nevezetesebb kérdésekben elmellőz-
vén ¹⁾). Mire igen kívánt, és gyaníthatólag a király részé-

Gerencsér helységét Rozgonyi Istvánnak, a mondott János apjának, 9000 forintban átengedte volt. Datum Bude feria sexta proxima ante dominicam Oculi anno 1458. *Kaprinai e. h. II. dar. 147. l.*

¹⁾ Még Mátyás uralkodása idejének első heteiben több parancsolatokkal birunk, melyeket Szilágyi mint kormányzó országlási dolgokban adott ki. Így már januarius 31-dikén és így kevéssel a választás után a kolosvári magyar és szász polgárok közt a tisztviselők választása iránt hosszabb időtől fogva fenforgó kérdést a körülötte lévő főrendek, főpapok, zászlósok, és nemesekkel (*Magnates, Prelati, Barones et nobiles regni*) egyetértőleg úgy határozta el, hogy a külső tanácsot alkossa ötven magyar és ugyanannyi szász szabadon választott polgár, ezek válaszszerének egy évben magyar, másokban szász bíró, és ezek mellé 6 magyar és ugyanannyi szász tanácsnokot, és így e részben minden eddig kelt irományok megsemmisítettvén, a ki jövődre ezen mind a két fél nevében az illető követek által elfogadott határozat és illetőleg egyezés ellen felkelni bátorzkodnék, becsülete és ügye elvesztésével lakoljon. Datum Bude feria tertia proxima ante festum Purificationis beate Marie virginis anno domini 1458. *Eder, Observ. ad Schesaeum 221. l.* — Martius 2-dikán Gerebeni Vitovecz János tótországi bánnak és albánjának s Varasd vármegye szolgabiráinak Marasóczi Ewrdegh János panasza következtében meghagyja, hogy, miután Varasd vármegyének főispánja Thuróczi Benedek e tárgyban érdekeltnek állíttatik, a kijelölt kormányzó emberrel és a zágrábi káptalan hiteles bizonyosságával a hely színére kimenvén, és a szomszédokat Varasd és Zágráb vármegyéből öszvehíván, kikialtott gyűlés alakjában vizsgálják meg: igaz-e, hogy még Cillei Fridrik és Ulrik grófok a panaszolkodótól marasóc-szent-györgyi, csialinczi és volyinczi birtokát hatalmasan elfoglalván, azokat Tubavári Henriknek, a szentgyörgyi határon általok telepített új falukat Belgrozot és Novegradot pedig Orno Mihálynak ajándékozták; ezen panasz valósúlása esetében a mondott Ewrdegh Jánost előbbeni birtokába minden további parancs nélkül helyheztessek vissza, Cillei Ulrik gróf özvegyét pedig és a nevezett Tubavári Henriket s Orno Mihályt, ezen hatalmaskodások bővebb okát adandókat, a kiküldött kormányzó ember és a zágrábi káptalan hiteles bizonyossága sz. György napjához nyolczad napra idézzék a királyi személyes jelenlét elejébe. Datum Bude feria quinta proxima ante do-

ről készakarva keresett alkalmat nyujta testvérbátyja, a szerencsétlen Hunyadi László holt tetemeinek Gyula-Fejérvárra szállítása és e miatt Szilágyinak eltávozása. Ez ugyanis egyik fő kötelességének tartá őcscsének, a pártosság véraldozatának, becsületét helyre állítani, és azért az ifju király tudtával és megegyezésével annak testét azon lealacsonyító helyről, hova mint közönséges bűnös elásva volt, kivéteté és személyesen elkíséré Gyula-Fejérvárig, hol azt ünnepélyesen téteté örök nyughelyre, a temetésre meghíván Erdélynek minden hatóságait ¹⁾).

minicam Oculi anno domini 1458. *Kaprinai e. h. II. dar. 141. l.* Ugyanaz nap Komori Benedek fia György, László és János panasza következtében, — miszerint Thuróczi Benedek varasdi főispán Noserno falujában lévő udvarházokba több társaival fegyveresen törvén, azt kirabolta, anyjokat és nővéreiket leölette, közőlők Lászlót és néhai atyjokat Benedeket elfogta és harminczöt hétiig börtönöztette, birtokaikat igazságtalanul elfoglalta, és még maig is kezében tartja, — a király nevében szorosan megparancsolja Gercbeni Vitovecz János tótországi báznak és albánjának, valamint a Varasd megyei szolgabiráknak, hogy, miután a főispán, ki elejébe tartoznak különben az illy hatalmaskodási ügyek, ezen tárgyban mint érdekelt fél nem bíraskodhatik, a panaszt vizsgálják meg, és abban épen úgy járjanak el, mint az előbbi parancsban eladtuk, mellyel ez e részben szóról szóra megegyezik. Datum Bude feria quinta proxima ante dominicam Oculi anno Domini 1458. *Oklevéltár CCLXXXI. sz.* — Martius 6-dikán komolyan meghagyja a király nevében Szeben városának, hogy Vlád havasalföldi vajdával, — kinek, mint neheztelessel értesült, ők adtak okot arra, hogy őket háborítsa és károsítsa és kit külön levelében a velők békében élésre felszólított, — béküljenek ki, az embereinek tett károkat térítsék meg, és minden további háborításával hagyjanak fel; mivel ellenkező esetben őket nem segített, pártjokat nem fogandja. Datum Bude feria secunda proxima post dominicam Oculi anno domini 1458. *Oklevéltár CCLXXXII. sz.* Ide tehetjük még Szilágyi levelét Marnavich György ügyében, Datum Pest vigesima die Congregationis 1458. *Kerchelich, Notit. prael. 273. l.*, melly kelete napjának bővebb meghatározását fentartjuk magunknak. — A későbbi időkben, mint alább bővebben meglátjuk, Szilágyinak illyen rendföletei csak igen ritkán fordulnak elő.

¹⁾ Szilágyi levelét, melly által Szeben városát felszólítja, hogy

Nagy zajgást okoztak Mátyás ezen elhatározó lépései az oligarchák közt. A háborúban megvénült, az őseik nagy sorára, czimeik régiségére, nemzetségek gazdagságára büszke nagyok első lelkesedésekből felüldülve, benne csak az éretlen ifjút láták, ki tőlök vak engedelmességet követelni merészel. Maga Szilágyi, ki erdélyi utjából visszatérve, illy hamar elmellőztetését büszkeségének nem kis megsértésével tapasztalá, nem volt az az ember, ki olly könnyen engedett volna. Nyilván és tartózkodás nélkül vádoló öcscsét háladatlansággal, azonban az időtől várva orvoslást, és nem kételkedve, hogy a minden oldalról tornyosuló veszélyek tapasztalatlan öcscsét hozzá visszahozandják, a köz ügyekbeni jártasságának, hős karjának használatát szükségessé teendik, ez uttal tovább nem ment; míg Mátyás szilárd szándékát tartván egyedül szem

Hunyadi Lászlónak temetési tisztességételére, kinek teste most Gyula-Fejérvár felé vitetik, küldjön oda némelly követeket, Datum Lippe feria secunda proxima post dominicam Judica (mart. 20.) anno domini 1458. közöljük *Oklevéltár CCLXXXIII. sz.* — Hogy Hunyadi László tetemei Budán kiásattak és Gyula-Fejérvárra vitettek, mondja mind *Turóczi e. h. LXIV. fej. 285. l.* mind *Bonfin III. tiz. IX. könyv, 368. l.* Mind ketten azt állítják, hogy ez mindjárt Mátyás választása után történt, az utolsó még azt is utána vetvén, hogy a testet maga Szilágyi kísérte le. Erre *Kaprinai e. h. I. d. 419. l.* megjegyzi, hogy Szilágyi januarius 24-dikén a választáson még Pesten, februarius 9-dikén Mátyás átadásánál Strazsníczon lévén, ezen két nap közt Erdély megjárására nem volt ideje; mire nézve elfogadhatóbbnak látja Turóczi előadását, ki nem mondja egyenesen, hogy Szilágyi a holttestet személyesen kísérte le Fejérvárra. Azonban az általunk előadott hiteles levél bizonyítja, hogy Turóczi és Bonfin előadását a dolog történtének ideje iránt nem kell szoros értelemben venni, és a holttest levitele, valamint a temetés is nem mindjárt a választás, hanem Mátyásnak Budára érkezte után történt, és hogy valószínűleg maga Szilágyi is jelen volt az ünnepélyes temetésen. Maga a sírkő, mint *Kaprinai* is saját tapasztalása szerint mondja *e. h.*, még ma is megvan a fejérvári főegyházban, de a sírirat „*Ladislaus de Hunyad*“ későbbi időkben vésetett rá. *Szeredai, Coll. mon. templi Alb. Jul.* ezen sírkőről nem tesz említést.

előtt, az öreg rokont, kinek annyival tartozott, kimélen-
dő, s annak heves, hajthatatlan természetét de irántai jó
indulatát ismerve, szóbeli sértéseit türelemesen szenvedte
1). Azonban a Hunyadi-ház ellenségei látván Szilágyi
elégedetlenségét, őt ebben mindenkép megtartani ügye-
keztek, hozzá közeledtek, és ő, úgy látszik, elég gyenge
volt már ekkor unszolásukra hallgatni. Így titokban ket-
tős párt látszott alakulni az országban, a királyé s a Szi-
lágyié. Arról vala szinte a kérdés, mellyik uralkodjék.
Mátyás előtt ez titokban nem maradhatta; de jól látván,
hogy nagybátyja természet elleni közelítése a Hunyadi-
ház ellenségeihez nem lehet állandó, nem gyünölcöző,
ez által felvett szándékában nem engedé magát megzavar-
tatni, és nem sokára elméjének szellemi felsőbbsege által
az ellene sarjadosó ellenpártot korlátok közé tudá szorítá-
ni, és a belső háború kiütését ez által meggátolta. Nagy
súlyt ada ügyekezeteinek egyfelül a pápának nyilván kijel-
lentett megelégedése választatásával, másfelül jövődő ip-
jának cseh királylyá választatása 2).

Harmadik Kalliszt pápa ugyanis a választást megtud-
ván, nem csinált belőle titkot: mennyire örül a keresz-
tyénség érdekében a nagy Hunyadi szép reményű fiának,
ki dicső atyja nyomdokait követve, az igaz hit ellenségét
illő korlátok közé szorítani el nem mulasztja, a magyar
trónra lett emeltetésén. Kijelentette ezt Hunyadi Erzsé-
bethez martius 14-dikén írt válaszában annak levelére,
mellyben fia választatásáról a szent-atyát tudósítá, és őt
kegyeibe ajánlá 3). Még bővebb, egyenesen Mátyáshoz

1) Több hitelt érdemel *Ranzan*, ki *Ind. XXXI. 229. l.* azt
mondja, hogy Mátyás minden ifjúsága mellett mindjárt uralkodása
kezdetével sokat tett maga fejtől, mint *Bonfin*, ki *III. tiz. IX.*
könyv. 370. l. azt állítja, hogy Mátyás eleinte mindenben Szilágyi
tanácsával élt, bár Giskra és Garai nagyon áskálódtak ellene.

2) *Engel e. h.*

3) *Raynald, Annal. Eccl. XVIII. d. 510. l.*

ugyanaz nap írt levelében ¹⁾, hol a többek közt így fejezi ki magát: „Midőn a török zsarnok fenyegető ügyeközetei és a keresztyén fejedelmek kárhözatos hanyagsága miatt a legnagyobb aggodalomban volnánk, feltűnt végre azon szerencsés nap, mellyen az isten nagy kegyelméből magyar királylyá választatásodról és családod ezen fölcemeltetéséről tudósittatánk, minek megtörténendését mind jóslottuk mind erősen hittük, nem tehetvén fel, hogy az igazságos isten, kiért és kinek híveiért boldog emlékezetű atyád olly dicsően és olly szilárdúl harszolt, megengedhesse, hogy házad a viszontagságok súlya alatt elmerdüljön. Választatásod hírére tehát szívünk annyi örömmel tölt el, és olly megelégedés fogott el bennünket, hogy sokáig nem tudtuk elhatározni, miként írjunk felségednek, minő szavakkal fejezzük ki örömünket, mellynek kijelentésére a nyelv elégtelen. A halhatatlan istennek hálákat adunk, ki bennünket ezen örömben részesített, és téged imádandó hatalma által azon nevezetes királyságra emelt, mellyen a veszélynek indult ügyön segíthetsz, és valamint kitűnő tulajdonaid már ifjúságodban mindeneket a legszébb reményekkel töltöttek el, úgy felséged is legyen azon, hogy most szerencsés működései az emberek várakozásának és ohajtásainak megfeleljenek. Örömünk a miatt minden másoké felett annyival nagyobb vala, minél nagyobbak valának aggodalmaink, és minél mélyebb bizodalommal vártuk az istentől sejdítéseink teljesültét és azt, hogy a mindenható végre kiterjeszti kegyelmeit sujtott népe felett. Mert felséged magas tulajdonait illően méltányolva, és szerencsés felmagasztaltatását örömmel tekintve, meggyőződünk, hogy a mi áhítatos imádságunk és töredelmes könyeink gyümölcse és mintegy menyei ajándék, és a mindentudónak kijelelt embere adatott nem csak a mondott országnak hanem az egész keresztyén világnak, hogy hazádban a pártosság lelkét lecsendesítvén, és azt új fény-

¹⁾ *Raynald e. h.*

be borítván, egész erővel Mahomed felekezetének kiirtására fordíthatd figyelmedet stb.“ Hasonló értelmű leveleket küldött a szent-atyá Magyarországra rendeihez, Szilágyihoz, mint az ország kormányzójához, és az esztergomi érsekhez ¹⁾).

Ha a szent-szék illy kétségtelen kifejezésekben nyilvánított jó indúlatára szellemileg megszilárdítá Mátyást ingadozó trónján, Podiebrád választatása cseh királynak anyagi segedelemmel kecsegtethető nagy tervei létesítésében. Azon országgyűlésre, melyet a Prágában országosan összevgyűlt rendek januarius 7-dikén királyválasztás végett martius 2-dikára rendeltek ²⁾), igen sokan jelentek volt meg ³⁾). A királyi hatalom után vágyók száma is nagy volt. Először is Fridrik császár ⁴⁾), ki kívánságát, azon kívül hogy Csehország mint a német birodalom védtartománya rá szállott vissza, nem csak a IV. Károly császár és az osztrák ház közt kötött egyezésen, mely szerint mind két részről a leányág elmellőzésével a kölcsönös örököség állapotban meg, hanem azon újabb kötésen is építette, mely később Venczel német király valamint Józsa és Prokop morva fejedelmek és annak unokaöccsei, másfelül pedig Vilmos és Albert osztrák főherczegek közt 1404-ben kelt, és a melyet a cseh rendek is megerősítettek ⁵⁾). Követeléseik alapját az utolsóban vele összevgyűjtötték Zsigmond és Albert osztrák főherczegek is ⁶⁾). Kázmér lengyel

1) Ezen levelekről emlékezik *Raynald e. h.*, de nem közli azokat.

2) *Pessina, Mars Morav. 686. l.*

3) *Dubrav, Hist. Boh. XXXV. könyv, Kaprinainál I. dar. 432. l.*

4) *Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 281. l., Aeneas Sylvius, Hist. Boh. LXXII. fej. 76. l., Hist. Frid. III. Kollárnál II. d. 476. l. és de Roo, Hist. Austr. VI. könyv, 234. l.*

5) *Goldast, Comment. de regno Boh. Appendix 101. l. 18. sz.*

6) *Aeneas Sylvius, Hist. Boh. és Hist. Frid. III. e. h., Eschenloer I. d. 46. l. és de Roo e. h.*

király ¹⁾ követe Chrpastofsky Miklós által ²⁾ nem csak IV. Károly öröködési kötésén alapította igazait, hanem még azon is, hogy már 13 éves korában el volt választva királynak az ország nagyobb része által, sőt még maga Albert megerősítette rá nézve az öröködést az 1438-ban kötött szerződésben ³⁾, bár több esztendőől fogva a német renddel Burkusország miatt véres háborúba lévén keveredve ⁴⁾, jogait hathatósabban elő nem mozdíthatta. Vilmos szász fejedelem ⁵⁾, Albert királynak második veje, említést tett hasonlólag IV. Károly öröködési kötéséről, de személyesen is megjelent 1000 lovaggal, követeléseiteinek nagyobb súlyt adandó; ezeket azonban később, észre vévén azon kedvetlen benyomást, mellyet a rendekre tesznek, haza bocsátotta ⁶⁾. A francia király ⁷⁾, némmelleyek szerint leánya, mint a méhbenhagyott László mátkája ⁸⁾, mások szerint egyik fia ⁹⁾, vagy ha az első nem fogadtatnék el, a másik részére ¹⁰⁾ kívánta a cseh koronát, Sternberg Zdenko, a leánya után még V. László által küldött egyik követ által felszólíttatva ¹¹⁾. Azonban jogaiban sokat nem bizván, ígéretei által kívánta ezeknek hiányát pótolni. Lehoncourt Detre követe által az ország

1) *Aeneas Sylvius, Eschenloer, Dubrav és de Roo e. h.*

2) *Pubitschka IX. d. 13. l.*

3) *Pubitschka e. h.*

4) *Cromer, Hist. Pol. XXIII. könyve.*

5) *Aeneas Sylvius, Hist. Boh. és Hist. Frid. III., Eschenloer, Dubrav és de Roo e. h.*

6) *Pubitschka e. h., Balbin, Epitome 514. l.* Ez a választás után egy különös levélben folyamodott a pápához jogai fentartása tekintetéből. *Spalatini, Vitae Elect. Sax. Menckennél II. dar. 1082. l.*

7) *Dubrav, Aeneas Sylvius és de Roo e. h.*

8) *De Roo és Theobald e. h.*

9) *Pubitschka és Eschenloer e. h.*

10) *Kurz, Gesch. Oest. unter Friedr. IV. 198. l.*

11) *Kaprinai e. h.* Ez a gyűlésen is mindent elkövetett a francia király mellett.

minden adósságai kifizetését, a korona elzálogosított jószágai visszaváltását, hét évre az adó elengedését és Luxemburnak a burgundi fejedelemtől visszavételét ajánlotta ¹⁾). Ezekhez járultak végre Lajos bajor, Albert brandenburgi és Fridrik meissenai fejedelmek ²⁾), kik némelly cseh nagyok jó indulatába és pártfogásába helyezteték minden reményöket ³⁾).

Azonban Podiebrád sürgetésére ezen vágytársak, vagy követek közül egyik sem hallgattatott ki előlegesen ⁴⁾), és azok a választás után bocsáttattak csak az országgyűlés elejébe ⁵⁾). Rokyczána férfias ékesszólása egész erejével kívánta ez uttal idegen választását gátolni ⁶⁾). Az erre rendelt napon a rendek előtt hosszú beszédet tartott az egyházban, ajánlván nekik, hogy vagy honfit válasszanak fejedelmül, vagy a zsidók példájára tíz bíró alatt alkossanak köztársaságot ⁷⁾). Ezen hatályos beszéd annyira felbuzdította a honfi érzésekre fogékony népet, hogy zajgó örömradiások közt mindjárt királynak kiáltotta ki Podiebrádot ⁸⁾), ki maga is mindent elkövetett célja elérésére. Sokakat a rendek közül pénzzel nyert meg ⁹⁾), másokra félelem által kívánt hatni ¹⁰⁾). Így mindjárt az országgyűlés

¹⁾ *Pubitschka e. h.*

²⁾ *Pessina, Mars Morav. 686. l.*

³⁾ *Pubitschka e. h.*

⁴⁾ *De Roo e. h.*

⁵⁾ *Pessina e. h.*

⁶⁾ Ezt ugyan egyenesen tagadja a későbbben élt *Theobald, Husitenkrieg L. fej. 27. l.*, de megint nyilván mondja az egykoru *Aeneas Sylvius, Hist. Boh. és Pubitschka e. h.*

⁷⁾ *Aeneas Sylvius, Hist. Boh. LXXII. könyv, 76. l., Eschenloer e. h. 46. l., Dubrav e. h., Pessina, Phosphor. 240. l., Pubitschka IX. d. 15. l.*

⁸⁾ *Dubrav e. h.*

⁹⁾ Rosenberg Henrik schlesieni kapitánynak tizenhét aranyat adott, *Dragoss XIII. könyv, 223. l., Pubitschka IX. d. 13. l.*

¹⁰⁾ *Habuitque in praetorio tres tortores aptos adstantes*, azt mondja egy egykorú évirat Podiebrádnak Dinenburg által össze-

napján, azaz martius 2-dikán ¹⁾ köz akarattal ²⁾ cseh királynak választatott Kunstadi Podiebrád György, eddig az ország kormányzója és a kelyhes párt feje.

Ez jól érezvén, hogy választása a római hitűek közt Csehországban, különösen pedig a melléktartományokban, hol ezeknek száma a többséget alkotja, kedvetlen benyo-

szedett levelei végén, *Pubitschka e. h. 17. l.* Négy bakót vitt magával a gyűlésbe, mind azokat lenyakaztatandó, kik nem mellette szavaznak, a *Cillei grófok étkönyve III. sz. Annal. Styriae 157. l.* — *Balbin is Epitome 514. l.* hoz elő egy eseményt, melly erre mutat. Mainhard fia, alkalmasint Henrik, a választásról elkészvén, Podiebrád ennek megöletését esküvéssel fogadá, ha másra találná adni szavazatát, de egyszersmind mindennek megtiltá a terem elhagyását, nehogy esküjéről tudósíttassék. Azért egyik a Schwambergek közül barátján segítő, addig fürta orrát ujjával, míg vére megindul, és így alkalmat nyer a terem elhagyására és barátja értesítésére az őt fenyegető veszélyről.

¹⁾ Quatuor temporibus quadragesimalibus *Pulkava folytatója Dobnernél IV. d. 181. l.*; csötörtökön oculi vasárnap előtt (alkalmasint csak íráshibából áll: után) *Eschenloer I. dar. 47. l.*; csötörtökön ante Translationem S. Venceslai *Hageck 791. l.*; VI. nonas martij circiter hora decima septima *Henel, Sommersberg-nél II. d. 339. l.*; 2-a martij *Dlugoss XIII. könyv, 221. l.*, *Rositz, Chron. Episc. Wratisl. Sommersbergnél I. d. 95. l.*, *Curaeus I. d. 288. l.*, *Henel, Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 185. l.*, hol csak hibából áll martius helyett május, és *Pes-sina, Mars Morav. 685. l.*

²⁾ *Kaprinai* nevezetlen írója szerint *II. d. 577. l.* a róm. catholicusok ezen választásban részt nem vettek; *Aeneas Sylvius* szerint ellenben *Hist. Boh. és Hist. Frid. III. e. h.* az köz akarattal történt. Helyesebben szorítja *Eschenloer I. d. 43. l.* ezen köz akaratot a jelen voltakra, megemlítvén hogy jelen nem voltak az egyházi rend, a morvaiak, schlesieniek, a lausitziak és a hat város. A tudós *Palacky* a koronartományoknak ezen kirekesztése és az osztrák házzal kötött s a rendek által is megerősített örököségi egyezkedés tekintetbe nem vétele miatt ezen választást törvénytelennek tartja, de nem erőltetettnek; mert maga az újvárosi bíró *Getrichowecz Pál*, Podiebrád személyes ellensége, mindjárt a választás után párthíveihez írt levelében a választásbani egyetértést és az azoni köz örömet különösen kiemeli. *Böhm, Monatsch. II. d. III. fus. 237. l.*

mást teend, az ebből származható viszályok megelőzése végett minél előbbi megkoronáztatása által akart a kedélyekre hatni. De itt nagy akadályok mutatkoztak. A prágai érsekség ürességben volt; a pápa Rokyczánát, mint eretnekségről vádoltat, abban megerősíteni vonakodott ¹⁾, és azért György általa nem merte magát megkoronáztatni ²⁾; Csernahorai Protasz ³⁾ ölmücsi püspök részére a pápai megerősítés még nem érkezett volt meg ⁴⁾; Józsa boroszlói püspök a schlesieniek béketlensége miatt nem akart ⁵⁾ vagy nem mert megjelenni ⁶⁾. Nem volt tehát senki, ki az ünnepélyes tettet jogosan és a különböző pártok megnyugtatóásával véghez vigye. Azért ezen célra az új cseh király kijelelt vejtől sürgette két magyar püspöknek átküldését ⁷⁾. Ez Podiebrád uralkodásának megerősödését a magáénak szilárdításával együttjárónak érzvén, kivánságának engede, és hozzá küldé Ágoston győri és Vincze váczai püspökökön ⁸⁾ kívül az ünnepély fényesítésére mint követjeit Ujlaki Miklós erdélyi vajdát, — kit most örömet távoztatott el Magyarországról, — és

1) *Pubitschka e. h.* 22. l.

2) *Dubrav e. h.* XXX. könyv, 281. l.

3) A Boscovics-nemzettségből. *Augustinus Olom., Series Episc. Olomuc.* 163. l.

4) *Dubrav és Pubitschka e. h.*

5) *Pubitschka e. h.*

6) Egy nevezetlen író kézirata *Kaprinainál II. dar.* 573. l. — *Theobald* szerint *Hussitenkrieg II. dar.* 35. l. a pápa engedelmével sem a prágai érsekség igazgatója, sem az olmücsi püspök nem merte a koronázást megtenni, és ezért volt kénytelen Podiebrád magyar püspököket kérni.

7) *Pray, Annal. III. d.* 223. l., *Pubitschka IX. d.* 13. l., sőt maga Mátyás is mondja a Podiebrád által letett esküről adott bizonyosságlevélben.

8) Az utolsó nagy ellensége volt a verebeknek, és a váczai vásárt fonák rendeletei által megrontotta; innen maradt a nép közt ezen közmondás: Verébvesztő váczai Vincze vesztette el Vác városának virágvasárnapj vas vásárát. *Budai Ferencz III. dar.* 754. l.

Rozgonyi Osvát székely ispánt ¹⁾. Azonban a pápának, kinek pártfogására nagy szüksége volt, és a szent-angyal főbornokának, kinek nagy befolyását a római udvarnál ismerte, kedvezni akarván, ezen követeit Podiebrádtól még a koronázás véghezvitele előtt hit alatt olly kinyilatkoztatás vételére utasítja, melly szerint nem csak ő maga engedelmeskedendik a szent-széknek, hanem az iránt alattvalóit is engedelmeskedésre bírja. A hitéhez meggyőződésből ragaszkodó cseh királyra nézve ezen kívánság nyomasztó volt ugyan, de még is hű barátja és buzgó hitsorsosa Rokyczána tanácsára ²⁾ a magyar király határozottan kijelentett kívánságának minden vonakodás nélkül engede, mindjárt uralkodása kezdetével annyi ellenséget maga ellen nem akarván indítani. Az esküt azonban titkon, zárt teremében tette le május 6-dikán a magyar követek, Forzoch Pál jegyző, és két cseh nagy, Hasenburg Zbinkó és Rabenstein Prokop előtt, mind ő mind felesége az evangeliumra ³⁾, mint feltenni lehet,

¹⁾ Kitchensenek ezen követek azon oklevélből, mellyet a letett esküről adtak ki. A két püspökről *Dlugoss* is szól *XIII. könyv*, 224. l.; *Glaffay, Gesch. v. Böhm. 388. l.* azt állítja, hogy Mátyás a pápa engedelmével küldötte ezen püspököket; de ez nem hihető, mert III. Kalliszt még május 13-dikán is nagy elégedetlenséggel írt Podiebrád választásáról a szent-angyal főbornokának, *Raynald e. h. 514. l.* Has. *Pubitschka IX. d. 23 l.*

²⁾ *Engel e. h.* — *Pray* szerint ellenben *e. h.* Podiebrád az esküt épen azért tette le titokban, hogy Rokyczána meg ne tudja. Azon jó egyetértés azonban, mellyben Podiebrád egész uralkodását Rokyczánával töltötte, még azután is, hogy ezen tette előtte titok nem maradhatta, eléggé megczáfolja *Pray* állítását.

³⁾ Az eskü letételéről szóló oklevelet közlik *Eschenloer, Gesch. v. Bresslau I. dar. 59. l.* — ki még azt is mondja, hogy Podiebrád pecsége is rajta volt; hasonlót állít *Hageck* is 791. l., — továbbá *Goldast, Erbfolge in Ungarn und Böhmen 230. l.*, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1467. l. 373. szám.*, *Ugyanő, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. I. Forts. I. 87. l.*, *Balbin, Misc. VI. könyv, 6. fejj.*, *Pubitschka IX. d. 559. l.*, *Balbin, Epitome 516. l.*, *Haselbach, Per Jeromosnál II. dar. 891. l.*, *Raynald,*

egész bizodalommal reménylven, hogy később a szentszéknél a compactatáknak épségben hagyását barátságos úton eszközölheti ¹⁾. Mindjárt más nap, azaz május 7-dikén megtörtént Podiebrád koronáztatása, 8-dikán pedig feleségeé Rozmítal Johannáé ²⁾, mind kettő a magyar püspökök által ³⁾. Ezen alkalommal a koronából kiesett

Annal. Eccl. XVIII. d. 515. l., Goldastból *Kaprinai, Hist. Dipl. II. dar. 529. l.*, Raynaldból *Pray és Katona e. h.* — Az eskü előbb diákul olvastatott fel, az után csehül tette azt le Podiebrád. *Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 769. l.*

¹⁾ *Engel e. h.* azt vitatja, hogy Podiebrád ez alkalommal a compactatákhoz ragaszkodását nyilván kikötötte; ennek azonban a fenmaradt irományokban mi nyoma sincs, de különben is nem valószínű, hogy a magyar püspökök, kik a római udvar gondolkodását ezen egyezmény iránt jól tudták, illy nyilvános kikötés mellett az eskü letételében megnyugodtak volna.

²⁾ Mind az övét mind feleségeét utolsó aprilire teszik ugyan *Dlugoss XIII. könyv, 224. l.* és *Boregh, Böhm. Chron. II. dar. 544. l.*; de a többi egykorú írók megegyeznek abban, hogy az első május 7-dikén, a másodiké ugyanazon hó 8-dikán történt. *Dominica vocem jucunditatis ante festum Sancti Stanislai az övé,* mit *Eschenloer* is elfogad *I. d. 59. l.*, más nap *festo Sancti Stanislai a feleségeé,* *Contin. Benisii de Weitmile Dobnernél e. h.* és *Hageck e. h. 791. l.*; die *Stanislai Rositz, Chron. Episc. Wratisl. Sommersbergnél I. d. 90. l.*; octava *Sanctorum Philippi et Jacobi, Cont. Pulkatæ Dobnernél IV. dar. 181. l.* — *Weitmile* folytatójának előadásánál fogva némelyek azt vitatják, hogy Podiebrád koronáztatása május 6-dikán történt, mivel sz. Szaniszló napja azon hó 7-dikére esik; azonban ezen időben a naptárak ezen szent ünnepét mindig május 8-dikára tették. *Pubitschka IX. d. 25. l.* — *Balbin* is *Építome 516. l.* 6-dikára teszi Podiebrád koronáztatását, 7-dikére a feleségeét a királyné-hradoki éviratra utalva; de ez Podiebrád koronáztatását egyszermind vasárnapra, feleségeét hétfőre teszi, már pedig a hétnek ezen napjai ez évben május 7-dikére és 8-dikára estek. *Kaprinai II. d. 163. l.* Ezen utolsó véleményben vagnak *Pessina, Mars Morav. 687. l.*, *Hewel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. dar. 339. l.* annyival helyesebben, mivel maga Podiebrád azon levelében, mellyben a boroszlóikat tudósítja koronáztatásáról, azt május 7-dikére teszi. *Diplom. Bohemo-Siles. Sommersbergnél I. d. 1075. l.*

³⁾ *Haselbach e. h., Cochlaeus 411. l., Dubrav e. h. 281. l.*

egy kő, melly nem találtatván meg, sokan ebben Schlesien elvesztének előjelét keresék ¹⁾. A koronázás után haza ment magyar követek ²⁾ uroknak átadták hitelesítve mind a letett esküalakat, mind a letételről szóló bizony-ságlevelet. Az új cseh király látván, hogy a római catho-licusok tőle mind e mellett idegenkednek, különösen Schle-sienben az ingerültség igen nagy, a boroszlói püspök, a városok és a schlesieni fejedelmek ellene szövethoznak ³⁾: czélszerűnek látta a pápának különösen írni, tudtára ad-ván, hogy ő letett hite után engedelmes fia kíván lenni; mire az igen kegyesen felelt, és a királyi czímet neki meg-

¹⁾ *Eschenloer e. h. I. dar. 60. l., Balbin, Epitome 514. l., Henel, Chron. Münst. I. d. 185. l.*

²⁾ Ágoston győri és Vincze váci püspökök, Ujlaki Miklós er-délyi vajda és Rozgonyi Osvát székely ispán május 20-dikán (Da-tum in Kromierziz sabbato ante festum Pentecostes anno domini 1458.) kértek Morvaország kapitányától bátorságlevelet; ezt közli *Pessina e. h. 687. l.* és belőle *Kaprinui II. d. 172. l.*

³⁾ A boroszlóiak különösen őt királynak elismerni azért is nem akarták, mivel egy részről a választásra meghíva nem voltak, más részről eretnek királyt nem akartak. *Pubitschka IX. dar. 19. l., Curæus I. d. 71. l.* Hasonl. *Ens, Oppaland I. dar. 71. l.* — A *Dok. Gesch. v. Bresslau* szerint *III. dar. 10. l.* Fridrik császár testvérei, Albert és Zsigmond osztrák hercegek, izgatták fel a boroszlóiakat. Józsa boroszlói püspök, ki ezen évi szeptemberben Ró-mában is megfordult megtudni a pápa akaratát, *Curæus e. h. 239. l.*, a schlesieni fejedelmekkel és városokkal szövetséget is kötött, melly szerint egymásnak segedelmet ígértek mind addig, míg olly király választatását eszközlik, kiben miat igazhitű keresz-tyének megnyugodhatnak. *Bresslau Mittwoch vorm Sonntag Jubilate (junius 7-dikén) 1458. Eschenloer e. h. I. dar. 56. l., Lünig, Cod. Germ. Dipl. II. dar. 35. l. és Dipl. Boh. Siles. Sommers-bergnél I. d. 1002. l.* Megvan ez a boroszlói városi levéltárban, és innen közli *Dok. Gesch. v. Bresslau III. d. 14. l.* Kétszer jöt-tek össze, martius 20-dikán Ligniczben, és aprilis 19-dikén Bo-roszlóban, *Schickfuss I. d. 125. és 127. l., Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. dar. 339. l.* Végre Vilmos szász herceget, László király sógorát választották királynak, de ez Fabricius sze-rint azt nem fogadta el. *Henel e. h.*

is adta ¹⁾). Podiebrád ezt egész országában mindjárt köz hírré is tette. Ez ellenségeire igen kedvező behatással volt, így különösen Sternberg Józsa boroszlói püspököt a schlesieni szövetségtől elvonta ²⁾). Csakhamar követték példáját több schlesieni fejedelmek, és Boroszló Nameslauval majdnem egyedül maradt ³⁾).

Mátyás örömet követte volna ipja példáját, a szent koronát fejére tétetvén, és ez által magát királyi székében megerősítvén. Ez iránt tanácskozásokot tartta Szilágyi Mihály, Dénes érsek, Vitéz János, Rozgonyi István, Kanizsai László és Szakolyi Péterrel, kik egy értelemmel abban állapodának meg, hogy a császártól e végett a szent koronát mindenek előtt szép módon kérje vissza, de ha ezt ő tenni nem akarná, tüstént hadat izenjen nekie ⁴⁾). Illy utasítással küldötte Vitéz Jánost két más követtel Fridrikhez ⁵⁾). Ujlaki Miklós azonban, Garai László, Bánfi Pál, Palóczi László, Zsigmond szentgyörgyi gróf, Baumkircher és Hildeborn ⁶⁾) magok közt öszveszdrvén a levét,

¹⁾ *Raynald e. h. 515. l.* — *Tanner* szerint *Die Sternberge 276. l.* Podiebrád mindjárt a koronázás napján megküldötte az esküalakot a pápának egy különös levél kíséretében, mellyet vele együtt aláírtak Sternberg Zdenko fővágróf, Hasenburg Zbinko főországbiró és Rabenstein Prokop főkorlátnok. — *Dlugoss XIII. könyv, 237. l.* és *Cromer XXIV. könyv, 546. l.* szerint már ekkor küldött Podiebrád Kázmér lengyel királyhoz követeket, bárátságot és halála után a cseh koronát egyik fiának ajánlván, mit Kázmér igen hidegen fogadott, és olly megjegyzéssel vallott helyesnek, miszerint legalább halála után nem akarja a törvényes örököszt országától megfosztani.

²⁾ *Pubitschka IX. d. 35. l.*

³⁾ *Curæus és Schicksfuss e. h.*

⁴⁾ *Pray, Annal. III. d. 219. l.*

⁵⁾ *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 221. l.* ezen időre, *Pray, Annal. e. h.* és utána *Fessler V. d. 25. l.* mindjárt Mátyás Budára érkezte után, *Bonfin* végre *III. tíz. IX. könyv, 371. l.* az országgyűlés idejére teszik ezen követség kiküldését.

⁶⁾ *Bonfin e. h.* és utána *Fessler e. h.* csak a három elsőt nevezik, az első azt adván hozzá, hogy ezek sem akarták ugyan Fridri-

titkon levelet küldének a császárnak, és őt meginték, ne engedne Mátyás kívánságának, mivel ők egész pártjokkal az országot úgy is nekie szánták ¹⁾. Fridrik, ki úgy is semmiben sem tudá könnyen elhatározni magát, és csak vágyai nagyságában volt következetes, az intést, melly új koronával kecsgetteté telhetetlen hiúságát, örömmel fogadta; ennek következtében János váradi püspöknek csak közönséges kikerülő kifejezésekben felelt, és Mátyás hadizenetét gúnynyal fogadta, sőt születésének alacsonyosságát is csipős észrevételekkel említté ²⁾.

E szerint már ekkor el volt határozva a két versenytárs közt azon halálos ellenségeskedés, melly Mátyásnak egész uralkodásán keresztülvonult, több ízben véres háborúzásban ütött ki, és most csak azért nem vethetett mindjárt lobbot, mivel mind a két fél más kedvetlenségekkel volt elfoglalva, mellyeket el kelle intézni, mielőtt egész erővel egymás ellen támadnának. Fridriknek különösen szívéen feküdt a Cillei-örökségnek megnyerése és a László király halálával megüresült Osztrákhon elfoglalása. Az elsőt fenyegeté a magyarok által titkon segített János görcei gróf ³⁾. Baumkircher András jöve itt segítségül, közbevetésével közte és Cillei Ulrik özvegye közt barátságos egyezést eszközölvén, melly szerint ez német birtokaiból csak Gurkfeldet tartotta meg özvegyi lakúl, a többit mind átengedte Fridriknek; magyar birtokait pedig Zágráb kivételével, melly úgy is a császár birtokában volt ⁴⁾, mint

ket királynak, de őt használni kívánták az ország felzavarására, ezalatt magokat emelendők a királyi székbe. — *Pray e. h.* mindnyájokat említi, és hogy ezek valóban mindnyájan egyesültek Mátyás ellen, további előadásunkból bővebben ki fog tetszeni.

¹⁾ *Pray e. h.*

²⁾ *De Roo, Hist. Austr. VI. könyv, 236. l.*

³⁾ *Engel e. h. III. d. 120. l.*

⁴⁾ *Kerchelich* szerint *Notit. praelim. 284. és 285. l.* Zágrábot már Mátyás választatásakor Fridrik birta zálogkép, és Hochburger Kristóf volt itt kapitánya.

különösen Varasdot, Szent-Györgyöt, Medvedet, Kamnitzet, Szomobort átadta Baumkirchnernek, Fridrik kapitányának, és így közvetve a császárnak. Ezért a császár neki évenként 2000 forintot ígért élte idejéig ¹⁾). Mátyás nem akadályoztathatta ellenségének azon terjeszkedését, melly nem csak tartományai kebelében mentette őt meg egy veszélyes birtokos társtól, hanem nekie igen nagy befolyást is szerzett egész Tótországra ²⁾).

Sokkal nehezebben boldogult Fridrik Osztrákhonban. Egy régi hazai törvény szerint ezen tartományt nem lehet felosztani, annak az örökösödés megnyílása esetére, az utolsó birtokos magtalan halála után, a legidősb atyafira kelle szállani. Ebbe veté Fridrik jogait, de Albert több eseteket hozott fel ezen törvény megállapítása után is, mellyek szerint az osztály valósággal megtörtént, és ennél fogva osztályrészét kiadatni sürgette ³⁾). A lomha Fri-

¹⁾ Engel *e. h.* — Hasonl. *Chron. der Gr. von Cilli Bah-nal* II. d. 738. l. és *Chmel, Mat. II. dar. 151. l.* — A *Chron. Cill.* szerint *Annal. Styriae 136. l.* a gurkfeldi várral 2000 forint jövedelem volt öszvekötvé, és ehhez adott a császár még 1000 forintot. Szomobort kapta Baumkircher, *Julius Caesar, Gesch. v. Steyerm. VI. d. 186. l.* — Cillei Ulriknak szerencsétlen özvegye nem soká Apuliába vonta magát, innen Marához, nőtestvéréhez, az özvegy szultánnéhoz ment ennek különös meghívására Törökországba nem messze Athosz hegyétől a Strymon (ma Strum) vize mellé, hol szent elvondult életet folytatott, és csakhamar Mara után, ki szeptember 17-dikén 1487. végzé földi pályáját, megholt. *Rais III. dar. 32. l.* és *Pejacherich 369. l.* Engel, *Gesch. v. Serb. 412. l.*

²⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. e. h.*; több oklevelek mutatnak arra, hogy még 1465-ben is Tótországnak több részei voltak Fridrik birtokában, különösen Varasd megye nagyobb része, Zágráb városa, sőt e felett birta még Csáktornyát is. Az utolsót már 1470-ben Mátyás kezében találjuk, de visszafoglalás vagy kiváltás által-e? megmondani nem tudjuk. *Kerchelich, Notit. praelim. 287. l.*

³⁾ Az alkudozások Osztrákhon iránt a két testvér közt mindjárt László halála után megindultak. *Chmel, Mat. II. d. 138. és 144. l.*

drik követeléseinek nem tudta súlyt adni, míg tevékeny öcsöse hirtelen megjelent Bécsben, sok családi javakat elidegenített és zsoldosokat gyűjtött, ezek segítségével képzelt jogait erőhatalommal kivívandó. Hogy azonban a közvéleményt a maga részére hajtsa, mindenek előtt kiment fegyveres népével a Morvaország szélén Ludvenko vezérlése alatt öszvesereglett rabló nemesek ellen, őket meggyőzte, sokat embereik közül öszvevagdalt, 350-et elfogott, és ezek közül 80-at mindjárt nyársba vonatott ¹⁾. Így az országban az igen megzavart csendet helyre állítván, fő célját elérte, és a nép kedvét megnyerte. Annnyival inkább ragaszkodott a magalázott nemesség Fridrikhez, míg másfelül Zsigmond osztrák fejedelem és tyroli gróf Albert herczeggel szorosban egyesült hatalmasb rokona ellen ²⁾. Fridrik e szerint birtokon kívül téve, s jogainak erőszakos kivívására igen gyenge lévén, az időtől és alkudozások utján kénytelenítettett orvoslást várni.

Nem kevesebb aggodalmat okoztak Mátyásnak Giskra, Vlád oláh vajda s a törökök. Az első a Strazniczon kötött egyességet elfogadni, Mátyást királynak elismerni vonakodott, attól tartván, hogy rablás által szerzett szép birtokát elveszti. Felső-Magyarországnak nagy része hatalma alatt volt; Sóvár, Szécs, Kassa, Zólyom, Besztercebánya sok más helyekkel neki engedelmeskedének; most közelebből két új erősséget építtete, Galgóczon ³⁾ és Vadnán. Katonái nagy részint rablásból élének, test-

¹⁾ *Anonym. Hist. rerum Austr.* szerint *Rauchnál* 27. l. 400 rablót fogott el, 250-et husvét hetében felakasztatott, a többi a börtönben veszett el. Úgy, mint mí, adják elő *Arenpeck, Pez Jeromosnál I. d. 1292. l.*, *Aeneas Sylvius, Europa XXII. fejj. Opera 414. l.* és *Frehernél II. d. 65. l.*, rövidebben *Haselbach Pez Jeromosnál II. d. 889. l.*

²⁾ *Ugyanazok ugyanott.*

³⁾ Ez különböző attól, melly Nyitrában feküdt, és még ma is megvan. Erről is emlékezik *Bonfin I. tisz. I. könyv, 26. l.* azt állítván, hogy azt még a szászok építették. *Bél, Notit. nov. Hung. IV. d. 483 l.*

vóreknek (fratres) nevezék magokat, és az egész felföldet kényök szerint pusztítgaták, sőt az alföldön is egész Pestig szaguldoztak, úgy hogy az általok felperzselt helységek füstjét és rabló csoportaikat Budáról jól leheté látni ¹⁾. Ő maga most még nagyobb dolgokban törte fejét, titkon Kázmér lengyel királylyal, kinek ismeretes lágysága czéljainak jobban kedvezett, kezde alkudozni ²⁾, sőt ezen tekintetből személyesen is átment hozzá május 1-sején a pietrikovi országgyűlésre. Itt a király és a rendek elejébe terjesztette Magyarország állását, mellyben igen könnyen lehetne kevés erővel amannak nyilvános jogait a koronához kivívni, azt állítván, hogy az ország nagyobb része hozzája álland, mihelyt magát annak kebelében mutatandja. A lengyel fejdelemnek felesége unszolására lett volna kedve a vitéz cseh vezér ajánlását elfogadni; azonban a dolog az országgyűlésen fontolóra vétetvén, a német renddel fennálló véres háború tekintetéből köz akarattal tudtára adaték nekie, hogy a király mostani birtokával megelégszik, és mind addig, míg a német renddel a háborúnak vége nem szakad, tiszta jogainak sérelmét is kénytelen elnézni ³⁾. Giskra ennek következtében terveivel még fel nem hagyva, a burkus rend megbékéltetését magára vállalja, a királytól nyert költséggel és meghatalmazó levéllel valósággal el is megy Burkusországba, főként abba vetvén reményét, hogy ez cseh katonasággal folytatja a háborút, mellyre neki nagy befolyása volt. De egyfelül a lengyel király a békét ko-

¹⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 379. l.*

²⁾ *Palma, Notit. rer. Hung. II. d. 350. l.* azt is állítja, hogy Fridrik, ki már ekkor a neki ajánlott magyar koronát a pápa tanácsára elfogadni nem akarta, de még is Mátyásnak örömet szerzett bajt, maga unszolta a békételeneket arra, hogy Kázmért válaszsák királynak, és így ezeknek nevében alkudozék Giskra a lengyel királylyal. Honnan veszi ő ezen állítást, nem tudjuk.

³⁾ *Dlugoss XIII. könyv, 225. l.*

molyan nem ohajtotta ¹⁾, másfelül a rend és annak nagymestere győzdelmeiben elbizván magát, kívánságaiiban igen messze ment, és így az alkudozásokban győzhetetlen akadályok fejlődtek ki ²⁾. Végre azoknak többszöri megújítása után eszközlött ugyan egy kilencz hónapos fegyverszünetet ³⁾, a föltételek teljesítésérei felügyelet, valamint az állandó béke megkötése iránti közbenjárás csakugyan rá bizatván, és ő azalatt a kiéhezett Marienburg parancsnokává neveztetvén ⁴⁾. De minden további ügyekezetei meghiusultak, és a fegyverszünet kiteltével a marienburgi parancsnokságról lemondott ⁵⁾, s e részben minden további lépésekkel felhagyott.

Azalatt Mátyás megtudván Giskrának ezen törekvéseit, keserűséggel panaszol martius végén Podiebrád előtt két levelében, hogy Giskra az általa eszközlött egyességet megszegte, egyszersmind pedig megkéri őt, hogy az ellen folytatandó háborúra fogadjon az ő költségén ötszáz cseh lovag zsoldost egy alkalmas vezér alatt ⁶⁾. Azonban ezeknek megérkezését nem várható meg, Giskra tá-

¹⁾ Kitészik ez Giskrának magának a rend nagymesteréhez írt leveléből, Gnesen am Tag S. Viti (junius 15-dikén) 1458. *Voigt, Gesch. v. Preussen VIII. d. 556. l.*

²⁾ *Długoss e. h. 226. l.* és *Cromer XXIV. könyv. 544. l.* Ez ellenkezik azzal, mit *Engel e. h.* mond, miszerint Kázmér idézett felelete mellett is titokban mindenféle segedelmet ígért Giskrának.

³⁾ *Długoss e. h. II. d. 231. l.* és *Voigt e. h.*

⁴⁾ Giskra levele a nagymesterhez, Brennesberg Dienstag nach 11000 Jungfr. (october 24-dikén) 1458. *Voigt e. h. 564. l.* Hasonl. *Długoss e. h.*

⁵⁾ A marienburgi tanács tudósítása a nagymesterhez. Am tag Margarethae (julius 15-dikén) 1459. *Voigt e. h. 575. l.*

⁶⁾ Ezen két levél Budáról martius 27. és 29-dikéről megvan *Pessinánál, Mars Morav. 692. l.* és innen *Kaprinainál II. dar. 157. és 158. l.* Kétszínűen kérdezte tehát meg Giskra, mint feljebb látók, Kassa, Lőcse, Bártfa és Eperjes várossal, miként gondolkodnak Mátyás választása iránt. *Kaprinai II. d. 131. l.* és utána *Katona VII. d. 105. l.*

vollétét használni, erejének egész kifejtését megelőzni akará, azért minden haladék nélkül gyűjtött egy kis se-
reget ezen merész rablók megalázására s uralkodása erköl-
csi befolyásának gyarapítására. Ennek vezérlése egy or-
szágos tanácsülésben, melyben még Szilágyi is részt
vett, Rozgonyi Sebestyén főlovászmesterre bízoték ¹⁾ apri-
lis 11-kén ²⁾, egyszersmind fölkrétették a király által
a felföldi városok, hogy ezen vezért a csehek ellen egész
erejükkel segítsék ³⁾.

Kedvetlen, és az új király gondjait növelő körülmények
fejlődtek ki Havasalföldén is. Itt Dán halála után, alkal-
masint még 1452-ben, fiának csak ugyan Dánnak mellő-
zésével Hunyadi III. Vládót, mint Engel gyanítja, a meg-
holt Dán öcsesét ⁴⁾, tette volt vajdának ⁵⁾. Kevéssel az

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Engel e. h.* — Bonfin csak annyit mond, hogy sz. György
napja körül indult meg Rozgonyi.

³⁾ Mátyás levele Bártfa városához Datum Bude in dominica Mi-
sericordia domini (aprilis 16-dikán) 1458. megvan *Kaprinainál*
e. h. II. d. 160. l.

⁴⁾ *Engel, Gesch. d. Wal. und Mold. I. d. 173. l.*

⁵⁾ Egy régi német alkalmasint egykorú nyomtatott évkönyv a
Széchényi, már most országos könyvtárban, melyet *Engel e. h. a*
bévezetésben 76. l. újra kiadott. Ezen évkönyv még azt is utána
veti, hogy Hunyadi az ifju Dánnak szeméit is kiszúratta; mire *En-
gel e. h. 172. l.* megjegyzi: Schade für den tapfern Hunyadi, dass
er manchmal auch grausam und willkürlich verfuhr. Hogy Hu-
nyadi Jánosnak szilárd jelleme néha keménységgel, sőt durvaság-
gal volt párosulva, annak idejében magunk is elismertük; de hogy
kegyetlen és önkényes lett volna, állítani nem mernők. A mi kü-
lönösen a jelen esetet illeti, miért mellőzte az ifjabbik Dánt, nem
tudjuk, és így még e miatt nem vádolhatjuk igazságtalansággal;
szemeinek kiszúrását egy névtelen, habár egykorú évfirat egye-
dűli állítása után annyival kevésbbé mernők rá fogni, mivel egé-
szen ismeretlen szerzőjéről azt sem tudjuk, mennyire lehetett a
dologról értesülve. Ha megtörtént is a kegyetlen tett, inkább lehet
azt magáról az új oláh vajdáról, ki az éfféle keleti kegyetlenségek-
kel szoros összeköttetésénél fogva a törökökkel megbarátkozott,
feltenni.

után, Erdélynek oltalmát is reá bízta, míg ő maga Nándor-Fejérvár oltalmával a törökök ellen elfoglalva, kénytelen volt ezen tartományból minden sereget kivonni ¹⁾). A Hunyadi halálát követő zavarokat használva IV. Vlád, II. Vlád Drakul fia ²⁾, ki maga is Drakulnak, vagy Czepesnek, Czepelusnak, azaz *bakónak* neveztetett, még 1456-ban ³⁾ török segedelemmel Oláhországra csap, a vajdát elfogja, lenyakasztatja s egész nemzetségét kiirtandó, az ifjabb Dánt, IV. Dán fiát, ki már Hunyadi által atyai örökségétől meg volt fosztva, temetési szertartással előre ásott sírjához viteti, és itt elveszteti ⁴⁾, így magát a vajdaságba béhelyezteti. Ez vad indulatától vezetettve, hogy a nándor-fejérvári események által felindult törökök előtt magát kedvessé tegye, tartományában az idegeneket, különösen a magyarokat, kezdé üldözni; négyszáz itt tartózkodó magyarországi és erdélyi alattvalót öszvefogdostatván, egy csűrbe zárata, s ezt meggyújtatván, eleve-
nen megégettete ⁵⁾; a tartományain átmenő brassai keres-

1) Hunyadi János július 3-dikán (Datum Kevisi secundo die festi visitationis Marie Virgini:) 1456. a százszokat minden népeikkel, a törökök ellen Nándor-Fejérvár alá meghívván, azt mondja már feljebb is *II. k. 404. l.* említett levele végén: othonn mitse féljenek a törököktől, ecce commisimus enim Wlad Vaywode ut pro defensione vestra semper vigilet et intendat. *Oklevéltár CCLVI. sz. — Engel e. h. 173. l.* hibásan teszi e levelet június 12-dikére.

2) *Engel e. h. — Chalkokondylasz IX. könyv, 206. l.* Vládót Drakul fiának mondja (*Βλάδος ὁ Δρακούλεω παύς*); de II. Vlád-nak, mint majd minden oláhországi vajdának, Drakul volt mellékeve. — II. Vládnak másik fiát Radult buja indulatai kielégítésére magának tartotta Mahomed. Ez, mint *Chalkokondylasz e. h.* beszél, eleinte a szultán vágyainak engedni nem akart, őt egy késsel czombján megsebesítette s egy fára rejtődzött, később az udvarba visszavitetvén, ellentállásával felhagyott.

3) Az említett német évirat *Engelnél e. h.*

4) *Ugyanaz ugyanott.*

5) *Ugyanaz ugyanott.* Erről emlékezik *Chalkokondylasz is e. h. 207. l.* mondván: „Nem kevés magyarokat, kiknek érdeökben

kedőket minden igaz ok nélkül kiraboltatá, minden portékáiktól megfosztatá, azután pedig nyársba vonatá; harminczöt erdélyi követet, kik e miatt előtte panaszt tenni küldettek hozzá, maga elé nem bocsáta, elfogata, s az által hogy börtönük előtt nyársakat állíttata fel, annyira elijeszte, hogy panaszait előadni nem merék; végre a Bárczaságba is üte, az egyházakat feldúlata, kiraboltatá, Bernharddorft porrá égetteté, és szent Jakab kápolnájánál számos embereket csupa mulatságból nyársba vonata, míg maga e borzasztó látvány mellett csendesen és jó izüen költé el reggelijét ¹⁾. Mátyás mostani körülményei közt, midőn figyelme annyi felé volt fordulva, nem volt képes az emberiség legszentebb jogainak ezen undok porba tiprásaért, alattvalói személyes bátorságának és birodalma határainak ezen bosszantó megsértéseért, fegyveres elégtételt szerezni; azért bosszúját ez uttal elnyomván, békesség útján intézte el a dolgot zsarnok védenchével ²⁾.

Még nagyobb aggodalmat okozott Mátyásnak a török terjeszkedése Rácországban és Moldovában. Az öreg, kilenczven éves György despota, a Hunyadi-ház örökös ellensége, ki az ozmánok és keresztyének által egyaránt nyomattatva, kétes állapotában nem kevés bajjal és gyak-

lenni gondolta az ő ügyeit felforgatni, mindent kimélet nélkül ropant gyilkolással leöletett.“ Clauser, ki a szöveg *φόνον* (öldöklés) szava helyett *φόρον*-t (adó) olvasott, diák fordításában e helyet így adja: Pannonés non paucos — — — tributo maximo onerabat.

1) *Engel e. h. 174. l.*

2) Martius 3 dikán (feria sexta proxima ante dominicam oculi) Mátyás király, — martius 6-dikán (feria secunda proxima post dominicam oculi) Szilágyi Mihály kormányzó az ő nevében tudósította a szászokat erről, intvén őket, hogy békével éljenek Vlád vajdával, *gróf Kemény, Notit. Capit. Alb. Trans. I. dar. 177. l.* — Szilágyinak a szebeniekhez szóló illy értelmű levelét mar feljebb említők, és adjuk *Oklevéltár CCLXXXII. sz.* — Használ. *Engel e. h. 174. l.*

ran csak kétszínűséggel és hatalmas szomszédjai követeléseibezi simulással tudta folytonosan veszélyeztetett és mindig ingadozó trónját mind haláláig megtartani, nem egyszer és nem alaptalanul esve az árulás gyanúja alá ¹⁾, a Szilágyi által kapott sebek ²⁾ következtében ³⁾ hosszabb sínlődés után ezen év elején megholt ⁴⁾, és

¹⁾ Egy *Pez Bernátnál Thesaur. Anecd. II. d. III. rész, 347. l.* találtató egykorú levél szerint ő igen bölcs, tisztelekre méltó és buzgó fejedelem volt.

²⁾ Lásd *II. k. 499. l.*

³⁾ *Aeneas Sylvius, Europa V. könyv, 396. l.* és *Frehernél II. d. 46. l.*

⁴⁾ György halála ideje felett az írók nem egyeznek meg. *Chalokondylasz VIII. könyv, 172. l.* azt egy évvel teszi előbb Nándor-Fejérvár megszállásánál, és így 1455-re, *Frantzesz IV. könyv, 15. fej. 386. l.* nyilván mondja, hogy halála 1456-ban történt egy évben a Hunyadi Jánoséval és Capistranóiéval. Ezt követi *Hammer, Osm. Gesch. II. dar. 31. l.* — *Engel* szerint mind *Gesch. des ungr. Reichs III. dar. 224. l.* mind *Gesch. v. Serv. 411. l.* december 24-dikén 1457. történt volna halála; mire azonban *Fessler e. h. 859. l.* megjegyzi, hogy nem György fejedelem, hanem sógora Kantakuzén György halt meg dec. 24-dikén 1456. a görög-szerb időszámítás szerint, mellyben az év szeptember 1-sején kezdődik és így a miénk után 1457-ben. Az évre nézve megegyezik Engellel *Dufresne, Illyr. vet. et nov. 69. l.* — *Gebhardi e. h. II. dar. 123. l.* a pápának Mátyáshoz ezen évben martius 14-dikén írt leveléből, mellyben szerencsés választatásíni örömet kijelentvén, György despota özvegyét ajánlja, s mellyet már feljebb is említék és mindjárt ujabbán felhozandunk, azt következteti, hogy György vagy 1457. végén, vagy 1458. elején holt meg. Azonban Szilágyi Marnavich György részére ezen év elején adott levelében, *Kerchelich, Notit. prael. 273. l.*, György despotáról még úgy emlékezik, mint életben levőről. Igaz ugyan, hogy ezen levél kelte így áll: Datum in Pesth vigesima die congregationis nostre anno domini 1458. és így ebből nem tudjuk annak kelte napját bizonyosan meghatározni, nem tudván: mellyik országgyűlése alatt kelt. De a pápának épen most említett levele, mellyben már martius 14-dikén György özvegyéről szól, valamint Aeneas Sylviusnak egy martius 9-dikéről 1458. (és nem 1457., mint hibásan van kitéve, Mátyás király választásáról is említés tétvén) kelt levele, *Aeneae Sylvi Epist. CCCXXIII. Opera 815.*

teste Krivaricán temettetett el ¹⁾. Két felesége volt, az első Komnén János trapezunti császár leánya, kitől nem maradtak gyermekek, a második Iréne ²⁾, Kantakuzén Máté leánya, János császár unokája ³⁾, kitől öt gyermeke maradt, három fia, Gergely és István, kiket még Murád megfosztott volt szemök világától, és Lázár, két leánya, Katalin Cillei Ulrik, és Mara II. Murád özvegye ⁴⁾. Ezek közül kimultakor csak három fia és Mara voltak körülte. Halála után idősb fia, Gergely, ki néha György név alatt is előfordul, vette át a kormányt, de mivel vak volt, atyja végrendelete szerint, anyjának gyámsága alatt. Azonban az árván maradt családban nem soká a haldokló által reményelt jó egyetértés helyett kedvetlen czivódások támadtak. Ezeket hasznukra fordították a törökök; Mohamed basa a nagyvezér egész Rácországot elborítja, Rossovát, Kurokaváczt, Drunót, Bra-

l., mellyben Ursini főbornokot értesíti György ráczi fejedelem haláláról, nyilván mutatják, hogy Szilágyi most említett levelének Mátyás választási gyűlése alatt januar. 20-dikán kellett kelni. E szerint György januarus 20-dika és martius 9-dike közt halt meg 1458-ban. Igaz ugyan, hogy Szilágyi most említett levelében magát már ország kormányzójának nevezi; már pedig a választás, mint annak idejében látók, csak a gyűlés 25-dik napján, és így januarus 25-dikén törvényt, a levél keltekor nem volt még Szilágyi az, és így vagy azt kell feltennünk hogy a kelet napjába csúszott valamely hiba, vagy azt hogy a levél kiadása késvén, annak írója önkénytelenül tette abba a kormányzói czimet, mi az akkori időnek hanyagsága mellett a legnevezetesebb oklevelek kiadásában hasonlólag nem lehetetlen.

¹⁾ Krivariccae *Dufresne e. h.* — Írja még ma is megvan Krivaricában, *Anzeigen aus den Oest. Staaten. V. Jahrg. 405. l. Gebhardi, e. h. III. d. 699. l.*

²⁾ *Luccari III. könyv, 230. l. Dufresnenél e. h.* Annának nevezi.

³⁾ *Spondagino 189. l., Leuncler, Pandect. 96. l., Orbini 325. l., Luccari e. h., Dufresne e. h.*

⁴⁾ *Hammer e. h.* csak 4 gyermekét említi, Katalinról egészen megfejeltekevén. *Dufresne* helytelenül mondja Marát idősbnek, miat Katalint.

niczováczot, Ostroviczát, Rudnikot és Marjonát elfoglalja, Galombóczot és Szendrőt megszállással szorongatja. Alvezére Mohamed bég, Minet fia, egy csapattal Magyarországra is üt, Kevi várát ¹⁾ elfoglalja, a Duna és Száva közt fekvő Rakova (Rohova) vidékét elpusztítja, de Temesnél megveretvén ²⁾, sok rabszolgával, nagy zsákmánnyal tér meg; mire az egész török sereg visszavonult ³⁾. Azalatt Lázár, kit anyja mindenben elmellőzött, ezt salátában adott méreggel megétetvén ⁴⁾, testvérei pedig félelemből minden hirtelen öszveszedett kincseikkel megszökvén, István Magyarországra később Albániába, Gergely Marával Mohamedhez ⁵⁾, — egyedül marada Rácország birtokában, és a törökökkel 20,000 arany évenkénti adó ígérete mellett megbékélt ⁶⁾. A bűnnel terhelt kormány azonban áldást nem hozhata, és kevés idő múlva ő is meghal ⁷⁾. Ilona, Lázár özvegye, a kormányt mindjárt

1) Így nevezik a várat a szerb írók, Fajachnak a törökök.

2) A szerb írók szerint.

3) *Hammer e. h.*, ki e dolgot a keleti írókól Scaddadin, Nesri, Edrisz és Szolokszadéból vette, azonban *Chalkokondylasz*-ra is hivatkozik; de helytelenül, mert ő erről nem szól. *Frantzésznél IV. könyv, 15. fejt. 386. l.* találtatnak némelly homályos szavak, mellyek ide látszanak mutatni. A szerb írók ezen beütésről Magyarországra emlékeznek, mint *Engel, Gesch. v. Serv. 412. l.* mondja, de azt Lázárnak tulajdonítják; mi azonban, ezen fejedelem állását tekintve, nem igen hihető, és azért mi Hammer állítását elfogadhatóbbnak véltük. Hazai írónk ezen egész táborozásról hallgatnak. Hammer ugyan a dolgot még György életére és még is Mátyás uralkodására teszi, de ez a történetek menetelével ellenkezik.

4) *Spondagino 193. l., Dufresnenél 69. l.*

5) *Dufresne e. h., Chalkokondylasz VIII. könyv, 172. l., Frantzész IV. könyv, 15. fejt, 386. l.* Hasonl. *Engel, Gesch. v. Serv. 412. l.*

6) *Chalkokondylasz e. h.*

7) *Aeneas Sylvius, Europa V. fejt. Opera 397. l. és Freher-nél II. dar. 46. l.* — *Hammer* szerint *e. h.* két hónappal később, *Engel* szerint *Gesch. v. Serv. 413. l.* januarius 30-dikán, *Gesch. v. Ung. e. h.* januarius 31-dikén, *Dufresne* szerint *Illyr. vet.*

átvette ¹⁾, de a ráczoknak nem volt bizodalnok hozzá, és azért Mohamed basa testvérét Mihályt ²⁾, ki a rácz fejedelelemnél tartózkodék, akarták helyébe tenni. Az özvegy azonban őt lakomára magához hivatá, mint vendégét elfogató, és bilincsekben Mátyáshoz küldé, ennek pártfogását kérvén ³⁾. Idő közben az elkergetett Gergely nénjétől Marától segítettve, a szultánhoz folyamodott segítségért, de ennek nem volt kedve másért fogni fegyvert, azért Marának Strimonban adott özvegyi lakot, élelméről gondoskodott, egyszersmind pedig általa s Gergely által minden ogaikat magára ruháztatta ⁴⁾, és ezek mellett lépett fel. Ilona, Lázár özvegye, illy hatalmas ellenséggel nem bátorkodék maga erejével öszvecsapni, annyival kevesbbé, mivel alattvalóinál a római valláshoz szítása miatt nem volt kedvességben, és így bennök nem bízhatott. Azért külső segedelmet kerese, idősb leányát Máriát ⁵⁾ a bosnya

71. l., épen midőn Mohamed ellene jött egész seregével, félelemből és szomorúságában decemberben csak ugyan ezen esztendőben. Mind ezen történeteknek Ráczországban igen hamar egymás után kellett történni; mert a pápa, mint mindjárt meglátjuk, már martius 15-dikén tudósította Lajos bíbornokot és hajos-seregének vezérét arról, hogy Ráczország a szent-széknak hagyatott.

¹⁾ *Aeneas Sylvius* szerint *e. h.* a trónt követelték: György, Lázár bátyja, Ilona ennek özvegye, amaz a törökökben, ez a magyarokban bizakodva, és Cillei özvegye, ki azonban elkésett.

²⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 190. l.* — Brankovics őt a szultán vasalljának mondja *Engel, Gesch. v. Serv. e. h.*, ki őt Abigovich Mihálynak nevezi.

³⁾ *Chalkokondylasz e. h.*

⁴⁾ *Hammer e. h.* — *Aeneas Sylvius, Europa V. feje. 397. l.* csak azt mondja, hogy Lázár testvére György (Gergely) annak halálával az ozmánok segedelmével kívánta az országot visszavenni; *Chalkokondylasz e. h.* csak azt, hogy a szerbek Mihály elfogatósa után ismét a szultánhoz pártoltak. Clauser diák fordításában a βασιλεύς szót, melly Chalkokondylasznál rendesen és itt különösen a szultánt jelenti, *Pannonum rex*-nek fordítja, mi által zavart okoz.

⁵⁾ Még két leánya volt, Iréne és Militza. *Engel, Gesch. v. Serv. e. h.*

király természetes fiához Tamassevich Istvánhoz adá férjhez, kit atyja törvényes gyermekei mellözésével örökösének rendelt ¹⁾). Csakhamar ez után egész országát a szent-széknek ajánlá ²⁾), reménylvén, hogy így az egész kereszténységet megnyeri ³⁾).

A pápa ezen ajándékot, mint a szent-szék hatalmának terjesztését, örömet fogadta ⁴⁾), és részint ennek tekinte-

¹⁾ Feleségétől Katalintól is volt egy fia, Zsigmond, és egy leánya, Katalin, de tilos szerelme magzatának adá az elsőséget. *Engel e. h.*

²⁾ *Hammer és Engel* mind magyar mind szerb történeteiben *e. h.* — A pápának Lajos bsbornokhoz és hajósvezéréhez martius 15-dikén írt leveléből *Raynaldnál XVIII. d. 513. l.*, különösen annak ezen szavaiból: *Despotusque Rasciae, qui nullo relicto haerde mortuus est, terras suas cardinali S. Angeli legato nostro pro nobis et apostolica sede tradi et consignari mandavit, az tesszik ki, mintha már György örökös nélkül halván meg, ez hagyta volna az országot a szent-széknek, mit *Kaprinai* is elfogad *e. h. II. dar. 152. l.* De ez nem áll; mert az ő-híthez igen ragaszkodó Györgyről ezt feltenni nem lehet, de különben is neki, mint feljebb látók, több gyermekei maradtak. Hihetőbb tehát hogy ezt a római vallású Ilona tette, bár ő sem volt törvényes örökös nélkül, férjének voltak leányai, voltak testvérei, mint annak idejében látók, Gergely, ki a szultánnál, és István, ki Albániában tartózkodott. Mind kettőnek voltak fiai, nevezetesen az utolsónak három, Vuk, György és János, kik később atyjok halála után Mátyás szolgálatába léptek, és itt, kivált az első, magoknak vitézségük által hírt nevet szerzettek. *Gebhardi III. d. 703. l.* — *Timon* szerint *Imago Hung. novae 236. l.* csak Vuk volt István fia, János és György Gergelyé vagy Györgyé.*

³⁾ Úgy látszik, Szilágyi mint kormányzó Mátyással egyetértőleg alkudozásban volt Ilonával és vejével a rácz fejedelmek magyarhoni jószágainak kiadása iránt; mert Hunyadi János özvegye őt minden a rácz fejedelemtől férjére szállott jószágoknak, névszerint Nagy-Bánya városának, Munkács és Tokaj várainak, Beregszász, Szathmár, Németi, Debreczen, Bőszörmény, Dada és más mezővárosainak elidegenítésétől, István rácz fejedelmet és Ilonát, Lázár rácz fejedelem özvegyét, azoknak átvételétől, Mátyás királyt pedig megegyezésének adásától, hozománya tekintetéből eltiltja 1458. *Extr. Dipl. Anolsb. XXV. cs. 6. sz.*

⁴⁾ Kitészik ez a pápának Lajos bsbornokhoz írt és feljebb említett leveléből. *Raynald e. h.*

tőből részint pedig, mivel a törökök által nagyon szorongatott Skanderbég is segedelem végett már előbb hozzá folyamodott volt, és ezen kérését Alfonz nápolyi király által is ajánltatá, az ozmán háborúról komolyan kezde gondolkodni. Skanderbégnek mindjárt küldött pénzbeli segedelmet ¹⁾, a nápolyi királyt pedig maga részéről viszont buzdítá segedelemadásra; de igen jól átlátta, hogy a többi keresztyén fejedelmek, különösen Mátyás segedelme nélkül, sem Rácországra nézve céljában nem boldogúl, sem Skanderbégnek hathatós segedelmet nem nyujthat, annival kevésbbé, mivel értésére esett, hogy a magyarok Rácorszag, mint magyar védtartomány, ajándékának oly könnyü elfogadását igen rossz néven vették; a törökök pedig, kiket Skanderbég idő közben megvert volt, 30,000-et vágván le és 1500-at fogván el közölök ²⁾, és a kik Usankazánnal is el voltak foglalva ³⁾, Mátyást békével megkínálták. Azért ugyanazon levelében, mellyben Mátyás választatásáni legnagyobb örömét fejezte ki, mint annak idejében bőven előadtuk, felszólítja: működnek a vallás oltalmán és a hitetlenek kiirtásán azon tüzzel, melly magas rendeltetésének megfelel. A mindenhatónak épen oly bölcs mint csodálatos végzése által lett ő király, rajta nyugszik az egész keresztyénség különösen az apostoli szék minden bizodalma. A legszerencsésb kimenetel legnagyobb hihetősége mellett neki még azt sem kell megszenvedni, hogy jelenlétében békéről a keresztyénség elenségeivel csak szó is legyen; ezek ajánlásainak elfogadása bűn volna az isten ellen, őt és országát szegyenbe borítaná örökösen. A szent-szék részéről minden lehetséges segedelemre számot tarthat. A tömérdek költséggel kikészített és már az aegaeumi tengerben létező hajóssereg meggyőzheti őt azon lángoló tüzről, mellyel a szent-szék az isten ügyét előmozdítja. Ezek után Rácországnak az apos-

1) De dato 6. febr. *Raynald XVIII. d. 512. l.*

2) Barletti után *Raynald XVIII. d. 513. l.*

3) *Raynald e. h. 511. l. llas. Dukasz XLV. fej. 153. l.*

toli szék részére történt felajánlását jelenti, és annak oltalmát különösen keresztyén szívére köti ¹⁾. Hason értelemben szólította fel a magyar karokat és rendeket, a király anyját, Hunyadi Erzsébetet, Dénes esztergomi érseket, Szilágyi Mihályt és Vitéz János nagy-váradai püspököt, hogy a békét a törökkel gátolják, a császárral előmozdítsák ²⁾. Ezt különösen szívére kötötte Carvajal szent-angyal bíbornokának is ³⁾.

Mátyás előtt a ráczországi dolog és a szent-szék eljárása ezen ügyben nem volt, de nem is lehetett kellemetes; mostani szorult állapotában azonban kénytelen volt az ország jogai sérelmének orvoslását más boldogabb időre halasztva, azt elnézni, nehogy a pápát, kinek pártfogására oly nagy szüksége volt, megsértse és magától elidegenítse. Valamint a szent-angyal bíbornokának, ki által történt az ország felajánlása ⁴⁾, és a kire bízta volt a pápa az ajándékban nyert tartomány átvételét, e végett Szendrőbe menetelét nem akadályoztathatta ⁵⁾, úgy itt annak az ozmánok elleni oltalmazására sem volt elégséges ereje. Ezek az apostoli szék biztosát, még mielőtt határozottan fölléphetett volna, elkergeték, szinte elfogták ⁶⁾, és az

¹⁾ Ezen martius 14-dikéről szóló levelet közli *Raynald XVIII. d. 510. l.* és belőle *Kaprinai e. h. I. d. 413. l.*

²⁾ *Fessler V. d. 30. l.* csak a Dénes bíbornokhoz és az országos rendekhez intézett levelet említi; azonban *Raynald e. h. 511. l.* a többi levelekről is szól, sőt azoknak némely szavait is idézi, Hunyadi Erzsébetet királynénak nevezvén.

³⁾ A levél kivonatban megvan *Raynaldnál e. h.*, hol a kelet napja nincs kitéve, de *Kaprinai II. d. 150. l.* a pápának Mátyáshoz és Hunyadi Erzsébethez intézett leveleiből azt gyanítja, hogy ez is martius 14-dikén kelt.

⁴⁾ A pápának Lajos bíbornok és hajósserege vezéréhez martius 15-dikén írt és több ízben említett levele *Raynaldnál e. h. 513. l.*

⁵⁾ *Engel e. h.* — *Aeneas Sylvius* szerint *Europa V. fej. Opera 397. l.* és *Frehernél II. d. 46. l.* mind a pápa mind Mátyás nevében akarta a bíbornok Ráczországot átvenni, és ezt a magyarok is ohajták.

⁶⁾ *Aeneas Sylvius e. h.* — Hibáz tehát *Kaprinai e. h. II. d.*

ország nagy részét hatalmuk alá hajták ¹⁾. A király kénytelen volt azzal megelégedni, hogy a hitetlenek által ajánlott békét, bár azt többen és különösen Szilágyi is javasolák, nem fogadta el, és Alsó-Magyarország oltalmát egy kis sereggel nagybátyjára bízta ²⁾.

Moldovába a törökök ugyan még nem ütöttek; de Péter Áron, állítólag Jó Sándor fia, ki Bogdán megegetetésével már 1452-ben elnyerte volt a vajdaságot, azonban mindjárt a következő évben Sándor, Illés fia által lengyel segítséggel elkergettetett, és csak 1456. lépett megint a vajdaságba ³⁾, ki, mint minden előzői, meghódolt a lengyeleknek is, sem innen sem Magyarországról segédelmet nem kapván, még 1456-ban csak 2,000 arany évenkénti önként és félelemből ígért adó által vásárolt a törököktől csöndességet ⁴⁾. Ezen 1458-dik évben azonban István, Bogdán fia, lépett föl a színpadon, atyja gyilkosát Péter Áront Oláhországban gyűjtött sereggel megtámadja, kétszer megveri, elkergeti ⁵⁾, és székét elfoglalja, mind a törökök, mind Mátyás ellen nem dicstelelenül szereplendő. Mátyás Magyarország védjogainak ezen újabb sértését is kénytelen volt elnézni.

Azalatt Rozgonyi Sebestyén, megbizásában eljárandó, Hedervári László katonás egri püspökkel egyesülve, Eger-

153. l. azt állítván, hogy a pápa, mihelyt megtudta Magyarország jogait Rácország irányában és azon kedvetlen benyomást, melyet ezen ajándék elfogadása a magyaroknál okozott, további követeléseitől elállott, és azért nem vette át az országot a szent-angyal bíbornoka.

¹⁾ *Chalkokondylasz IX. könyve, 190. l., Frantsesz IV. könyve, 15. fejt. 386. l. és Hammer e. h.*

²⁾ *Fessler V. d. 28. l.*

³⁾ Illést némellyek szerint azon számos hölgyeknek és szűzeknek, kik bujaságának áldozatai lettek, szülői és férjei ettették meg, mások szerint Péter Áron kergette el, és ő Akiermannban, hová menekült, holt meg. *Engel, Gesch. d. Mold. u. Wal. II. d. 130. l.*

⁴⁾ *Engel e. h.*

⁵⁾ *Ugyanő ugyanott 131. l.*

ből megindul a cseh rablók ellen ¹⁾. Mindenek előtt újonnan épített két várokat, Vadnát és Galgóczot ²⁾, veszi czélba. Vadna, mellynek megvívásával szándékozik táborozását megkezdeni, magas hegyen volt építve, de erősségei még nem készülhetének mind el. A püspök magát a várat ügyekszik körülszállni, míg Rozgonyi villámsebességgel az alatta tanyázó és szerencsáját itt megkisérteni szándékozó cseh csapatra ront. Valgata, ennek vezére, csekély ellentállás után kénytelen a nagyobb erőnek engedni. Előbb ugyan a várba vonul, de majd meggyőződven, hogy az új, még hiányos falak hosszab időre biztos menedéket nem nyújthatnak, egész seregével újra kiüt, nem kis veszteséggel a magyar megszálló seregen keresztülvágja magát, és Galgócz alatt az itt tanyázó Komorovszkyval egyesül. Az elhagyott várat Hedervári László három órai nyakas vívás után beveszi. A csekély őrseregből hét özvevagdaltatik, a többi fogságba esik. Már most a két királyi vezér Galgócz alatt keresi föl az ellenséget, melly azonban a vár gyenge falaiban nem bízva, itt nem várja meg őket, hanem a Rima völgyén fel Szécs felé vonul. E közben éri el azt a serény püspök 700 lovag elővédjével, tüstént a meglepettekre rohan, és a hegyek közé nyomja őket. Azalatt megérkezik Rozgonyi is a fő-sereggel és gyalogságával, s ezt, a nyugalomra időt

¹⁾ Mátyás meghagyja Bártfa városának, hogy Rozgonyi Sebestyént és az egri püspököt a csehek ellen segítse, mellesleg meghíván azt követel által a Pesten tartandó országgyűlésre, mint annak idejében láttuk. Datum sabbato proximo post festum ascensionis domini (május 13-dikán) 1458. *Kaprinai II. d. 168. l.* Ezen város, úgy látszik, valósággal küldött is tetemes segedelmet ezen két vezérnek; legalább a király június 8-dikán kelt levelében (Datum Bude Octava die festi Sacratissimi Corporis Christi anno eiusdem 1458.) ezt megköszöni, és a várost e részben jövődöre is buzdítja. *Kaprinai II. d. 179. l.*

²⁾ Vadna és Galgócz ma két falu Borsod megyében egymástól egy óra távolságra, amaz a Sajó jobb, ez annak bal partján.

nem engedve, több csapatokra osztja, és így támadja meg a rendetlenségbe jöttöket sz. György napja körül¹⁾. Czel-szerű mozdulatait a legszebb siker koszorúzta, a győz-delem tökéletes lón. Az ellenség közül sok öszvevagdal-tatott, 250 és ezek közt maga Valgata fogságba esett, a többi elszélesztetett, és majd a csehek ellen a rablásaik miatt úgy is felindult föld népe által veretett agyon, egye-dül Komorovszky toda megmenekedni.

Ezen fényes győzedelem annyira felhevíté az egész fel-ső vidéket, hogy Rozgonyinak és Hedervárinak népe pün-kösd előtt harmad nappal²⁾ 5,000 fegyveres paraszttal növekedék, kik mind keresztel valának jeelve. Hozzá-jok csatlakozék Magyar Balázs is egy királyi csapattal. A három vezér³⁾. az ellenségnek seregei öszvegyűjtésére időt nem engedendő, rögtön Kassa felé nyomúla, s itt Mislyét fogá körül, mellyet a csehek a szent-szűz egyhá-zánál, hol a gyógyvíz bugyog ki, megerősítettek, és várrá alkottak volt⁴⁾. Ez az első véres vivás következtében ke-zeikbe kerül, és 400 főből álló őrserege irgalom nélkül öszvekonczoltatik, csak egy asszony nyer neme miatt kegyelmet. Gálszécsre jött ez után a sor, melly hasonló-lag erőhatalommal vétetett bé pünkösd napja körül⁵⁾.

1) Hoc praelium quod in Boemos primum fuit circiter Divi Georgii ferias gestum. *Bonfin e. h. 379. l.* — *Fessler* szerint *V. d. 31. l.* ez sz. György nyolczadában aprilis vége felé történt.

2) Tertio ante Pentecosten die *Bonfin e. h. 380. l.*

3) Itt Bonfin az egri püspököt Rozgonyi Lászlónak, Sebestyén fivérének mondja; de akkor már nem ez, hanem Hedervári László ült a püspöki székhben. *Katona e. h.* Mind e mellett *Pray* is követi *Annal. III. d. 237. l.* Bonfinnak hibáját.

4) Pünkösdöt megelőző vasárnap, vagy május 18-dikán jöttek ide *Fessler* szerint *V. d. 31. l.*; de ezt el nem fogadhatjuk. mert *Bonfin* szerint, ki itt fő kútfónk, a kereszties parasztek harmad nappal pünkösd előtt, és így május 19-dikén egyesültek Rozgonyi-val, s így ment a sereg Mislye alá; de különben is ezen évben május 18-dika nem vasárnapra hanem csötörtökre esett.

5) Circiter Pentecosten *Bonfin e. h.* Ebből *Fessler e. h.* költői

Hogy a győztes sereg főlelevenült bátorságának táplálékot nyújtsanak, azt a magyar vezérek minden haladék nélkül Sáros - Patak felé vezetik, höl ezen vár és több mások birtokosa, Osztrovai Telefuz és Axamith, két nevezetes vezér, tanyázott 2,000 gyaloggal és 500 lovaggal ¹⁾, ide értvén több hozzájuk vonult cseheket. A magyar sereg mindjárt megérkezével, rájuk rohan a Botkó mezején ²⁾, de igen vitéz ellentállásra talál, melly azonban végre a nagyobb erő által megtöretik. Hatszáz marada a csatatéren és ezek közt maga Axamith, kétszáz juta fogságba, kiket Rozgonyi Valgatával együtt Budára küldte a királyhoz ³⁾; a többi elszélede, de nagyobb részint a minden felé feltámadott pórnép martaléka lón, csak 200 menekedék meg és ezekkel Telefuz 14 lovaggal ⁴⁾. Ez Sáros felé vonult az egri püspök által üldözötve, ki utjában Jászót szállotta meg. A várnagy Uderszky látva, hogy itt nem tarthatja magát, az őrseregnek nagyobb részével kiszökik, és a berzeviczei várba vonúl ⁵⁾. Jászó

felhevülésében azt következteti, hogy pünkösd napját ünnepelték ezen vívással.

¹⁾ Mátyás levele, melly által Cserép várát adományozza Rozgonyi Sebestyénnek, *Kaprinainál II. dar. 202. l.* — *Bonfin e. h.* csak 2000-re teszi az egész sereg számát.

²⁾ *Bonfin* az ütközet helyét nem határozza meg bővebben. Csécsi s.-pataki tanár kézirati jegyzeteiben *Kaprinainál II. dar. 204. l.* és *Szirmay, Not. Hist. Com. Zempl. 35. l.* azt a Botkó mezejére, a *Tud. Gyűjt. 1818. V. füz. 7. l.* Ardó és Botkó közé teszi.

³⁾ *Szirmay e. h.* és Mátyás alább említendő levele a cserepi uradalom iránt Rozgonyi Sebestyén részére *Kaprinainál II. dar. 202. l.*

⁴⁾ Csécsi pataki oktató és Bél kéziratai szerint a Királyhegy a pataki határon annak köszönheti nevét, hogy Mátyás innen nézte a csehek megveretését; de a király jelen nem volt, és talán csak serege tanyázott e hegyen, *Szirmay e. h. 36. l.* De S. Patak sokáig lévén királyi birtok, ezen hegy nevét már előbb is nyerhette, mint ezt *Kaprinai* is megjegyzi *II. d. 204. l.* Has. *Podhradcsky, Tud. tár V. d. 220. l.*

⁵⁾ *Fessler V. d. 32. l.* ezen várát Brezniczének nevezi.

más nap átadatott. Nem soká követte példáját Sáros is, bár mind a természet mind a mesterség egyaránt nyújtott annak erősséget. Midőn Berzevicze alá ért a magyar sereg, Uderszky már ezen várat is elhagyta volt ¹⁾. Ezt Rozgonyi István pénzen vásárolta meg a csehektől, és miatán Berzeviczi István neki ezen öszveget megtérítette volna, azt neki átadta ²⁾; kevéssel azután ez Mátyás által várnagynak is neveztetett abba ³⁾.

Ezen fényes győzödelmek a csehек erejét ugyan nem törék meg ⁴⁾, de még is Mátyást ezen oldalról egy darab

¹⁾ *Bonfin e. h. 379. l.* — *Dlugoss XIII. könyv, 234. l.* csak igen röviden emlékezik ezen egész hadviseletről, mondván, hogy a magyarok ezen esztendőben a csehек ellen szerencsésen harczoltak, sok várakat foglaltak el, Telefuzt S. Pataknál megverték, és 600 nemes *lengyelt* vagdaltak öszve. Hasonl. *Michovius, Pistorinál II. d. 227. l.*

²⁾ Mátyás király september 6-dikáról Szegeden kelt levelében (Datum Zegedini feria quarta proxima ante festum nativitatis b. Marie Virginis anno domini 1458.) Berzeviczi Istvánt megerősíti ezen vár kirekesztő birtokában, míg osztályos atyafiai azon 400 forint iránt, mellyet ő a csehекnek fizetett, valamint azon 500 forintra néve is, mellyet ezen felül oltalmára fordított, a magok részéről eleget nem tesznek. *Kaprinai II. d. 536. l.*

³⁾ Mátyás csakugyan Szegedről september 8-dikán (Datum Zegedini in festo nativitatis B. M. Virginis anno domini 1458.) írt levelében tudósítja a bárifaiakat, hogy Berzevicze várának oltalmát Berzeviczi Istvánra bizta, meghagyván nekik, hogy egy hofniczát és két taraczkot (pixides) küldjenek neki. *Kaprinai II. d. 209. l.* Itt Kaprinai hibásan mondja, hogy *Bonfin* is szól Berzeviczének megvételéről ezen évben, mert ez *e. h.* egyenesen azt állítja, hogy a beállott téli idő akadályoztatta ebben a győztes sereget, a mi azonban a most említett két oklevél által megczáfoltatik. — *Pray, Annal. III. d. 236. l.* ezen egész táborozást a csehек ellen 1459-re teszi által. Igaz ugyan, hogy *Bonfin* is *e. h.* azt az osztrák háború után adja elő, de azért még is Mátyás uralkodásának első évére teszi. Minden kétséget eloszlatnak a berzeviczei várról épen most előadott oklevelek, főként pedig Mátyásnak a cserépi urodalom iránt Rozgonyi Sebestyénnek épen ezen győzödelmei jutalmául ezen évben adott adománylevele *Kaprinainál II. d. 202. l.*, mellyre alább még visszajövünk.

⁴⁾ *Bonfin* szerint *e. h.* ezen győzödelmek által a csehек olly ke-

ideig biztosították, és uralkodásának az országban nagy erkölcsi erőt adtak. Azért még azoknak folyama alatt készületeket kezdte tenni Fridrik ellen, rajta a korona kiadásának olly csúfos megtagadását megbosszúlandó. A pápa előtt, ki Rácország miatt őt inkább a török ellen kívánta használni, ez nem volt kedves; és mivel attól is tartott, hogy e miatt végre is el találja fogadni az ozmánok által ajánlott békét, május 13-dikán újabb levelet írt nekie, mellyben a császárral és a lengyel királylyal kötendő béke iránt hathatósan megintí, a szultán fegyverszüneti ajánlásai elfogadásától átok alatt eltiltja ¹⁾. Írt ugyanaz nap Kázmér lengyel királynak is, őt hathatósan megintvén, hogy a német renddel békéljen ki, Mátyást ne háborgassa birtokaiban, sőt inkább neki a törökök ellen segédelmet adjon ²⁾.

Illy környüállások közt jelent meg a kihirdetett országgyűlés határnapja. Az öszvegyült országos rendek az ifjú és tüzes király vezérlése alatt, ki kívánságait igen messze terjeszteni nem akará, nem tanácskozának hosszasan, és már tizenketted napra elkészüle azon nevezetes törvénykönyv ³⁾, melly a királynak mély belátásáról

vésé voltak megalázva, hogy a királynak négy esztendeig kelle még velök bajlódni.

¹⁾ *Raynald, Annal. Eccl. XVIII. d. 511. l.* és innen *Kaprinai II. d. 169. l.*

²⁾ *Raynald e. h. 512. l.* és innen *Kaprinai e. h. 170. l.*

³⁾ Ezen törvénykönyvet, Datum Pestini die XII. congregationis, legelőször kiadta Praynak közléséből némelly igen érdekes és velős észrevételekkel *Kovachich, Vest. Comit. 298. l.* Kevással azután Cornides kézirataiból *Katona VII. dar. 69. l.* Később annak két eredeti példányát fedezte föl hazai történeteink ama fáradhatatlan bűvárja a kamara levéltárában, és ezek szerint elébbi kiadásainak némelly hibás helyeit kiigazította, *Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 137. l.* — Ezen két példány most már az országos levéltárban van. *Kovachich J., Lect. Variant. 20. l.* — *Katona e. h.* ugyan azt véli, hogy ezen törvénykönyv a Szilágyi által elkezdett és Mátyás által megérkezése után mindjárt folytatott országgyűlésen készült; később azonban (*VII. d. 114. l.*) Mátyásnak Bártfa városát

és az emberek elméjére hatásáról tanúságot tesz. Mindjárt a bévezetésben előadatik, hogy Mátyás, úgy mint minden megelőzői, a királyi széket az isten akaratának és az ország egyező választásának köszöni. Szilágyi kormányzóságáról és az alatta hozott törvényekről nincs emlékezet, bár amaz még ezen gyűlés alatt is élt a kormányzói czímmel, és a törvénykönyv egész tartalma bizonyítja, hogy a Szilágyi alatt hozott végzések ekkor újabb tanácskozás alá vétettek, és a király részére szelidebb alakba öntettek. Különösen ezekre nézve a következő határozatokat találjuk: — 1-ször. A király, a menynyire csak lehet, a királyi jövedelmekből fogadott zsoldosokkal (királyi dandárral), a világi és egyházi nagyok dandáraival és a kisebb papság által állítandó seregekkel ügyekszik az országot oltalmazni. Csak szükség esetében folyamodhatik a nemesség fölkeléséhez, és ez ekkor is csak az ország széleichez tartozik menni, és ha tizen-

mellesleg meghívó levelét Kaprinaiból közölvén, elismeri, hogy, ha ezen iromány valósággal meghívó levélnek tekintethetik, és ennek következtében országgyűlés tartatott, min azonban *Kaprinai e. h. 169. l.* kételkedni látszik, ezen törvénykönyvet méltán tekinthetjük az itt említett külön országgyűlés szüleményének. Ez által kimondja előbbeni állítására a kárhoztató ítéletet; mert hogy ezen gyűlés megtartatott, szinte bizonyosnak mondhatjuk; hogy pedig Kaprinai kételkedik ezen, nem csoda, miután előtte ezen kérdés alatti végzemény ismeretes nem volt. Mind e mellett *Kovachich. Suppl. ad Vest. Comit. e. h.* hosszasan kívánja mulogatni, hogy a Szilágyi alatt tartott és ezen országgyűlés közt nem voltak együtt a rendek. — Sokat aggasztja mind Katonát mind Kovachichot Szilágyinak Marnavich György részére kelt, és Ulászló királynak Nissa városa iránt 1444. adott biztosító levelére hivatkozó irománya, Datum Pest vigesima die Congregationis 1458., mellyre nézve Mátyás egy Budán in festo omnium sanctorum 1459. kelt levelében egyenesen azt mondja: Michaelis Szilágyi, avunculi nostri tunc temporis nomine et in persona nostra Gubernatoris Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. *Kerchelich, Notit. prael. 273. l.*; mind ketten hosszas okoskodás után e kérdéses irományt azon országgyűlésre helyeztetik, mellyen ezen végzemények készültek. Mí ez iránt véleményünket már felebb elég bőven kifejtettük.

négy nap alatt az ellenségnek híre nem érkezik, haza lesz bocsátandó. — 2-szor. A király a kamaranyereséget valamint Erdélyben a negyvenedet és Tótországban a nyustváltást csak úgy veheti, mint az I. Lajos idejében adott. A kincstár jövedelmeihez tartoznak még ezen kívül a harminczad, a pénzverés joga és a sójövedelem; de ezeknek kormányzására és beszedésére csak belföldiek használtathatnak. Ezen adózásokon felül a király sem a nemességtől sem annak jobbágyaitól mitsem követelhet. — 3-szor. A király minden esztendőben pünkösöd körül országgyűlést tart, és erre az egész nemességet meghívja. — 4-szer. A pénzben változás nem történik. — Ezen pontok sokkal gyengébbek voltak, mint azok, melyeket Szilágyi kénytelenített elfogadni, de még is elég bajt okoztak a királynak uralkodása egész ideje alatt.

Egyébiránt a beavató oklevél talpkövéül vétették az Alberté május 27-dikéről 1439., és a király e szerint az ország minden szabadságainak megtartását fogadá, azt a hármass kikiáltás iránti végzés kivételével megerősítvén, de másfelül a királyi szék megerősítésére következő kedvezéseket eszközte: — a) Minden kinevezések a hivatalokra a királytól függenek a rendek tanácsa és befolyása nélkül. — b) A rablott jószágok visszaadása iránt támadott kérdések a király, nádor, vagy az országbiró törvényszéke elejébe tartoznak, a vármegyék ebben vég határozást nem tehetnek. — c) Minden törvénytelenül elfoglalt királyi jószágok és jövedelmek, akárkik legyenek is azoknak birtokában, sz. Mihály napig okvetetlen visszaadatnak. — d) A pártütők szoros ítélet alá vonatnak, megalázásukra a király meghívja az ország minden lakosait. Országgyűlésen kívül nekik kegyelemlevél nem adathatik és itt is csak azoknak, kik Mátyás választásáig voltak László király mellett, a többiek lakoljanak az országban tett károkért. — e) A király pártfogói joga minden egyházakra és egyházi haszonvételekre nézve újra megalapíttatik, minden ezen jog sérelmére kelt adományok megsemmisítetnek, és a magános személyekre nézve ezen jog

csak ott hagyatott meg, hol az egyház alapítója maga van ebbe eltemetve. — f) Minden, Albert idejétől óta épített várak, azokat kivévén, melyeknek megmaradását a király országos tanácsával szükségesnek látandja, lerontatnak. — g) Minden a csehek vagy más ellenség által elfoglalt várakat és birtokokat a király, ha visszavétetnek, tartozik illető tulajdonosaiknak visszaadni, kivévén azokat, melyek önkényt adattak által, vagy rosszul őriztettek; ezeket a király megtarthatja. — h) A monostorok jószágainak visszaszerzése, az apátságok és prépostságok betöltése, a mennyiben megüresedtek, elrendeltetik. — A többi végzések a törvénykezés jobb módját, a belső csend fentartását tárgyalták, és Albertéinek csak ismétlései ¹⁾).

A király az országgyűlési végzések sikeresítését mindenkép ügyekezett előmozdítani ²⁾); de más tekintetek is elfoglalták elméjét. Ezen országgyűlés szerencsés kimenetele ugyanis új erőt ada az ifjú fejedelemnek, és még annak folyama alatt munkálkodott azon, hogy Szilágyival, barátságosan megegyezvén vele, kormányzóságát elfelejtessc. Már előbb megajándékozta őt, a beszterczei grófsággal ³⁾),

¹⁾ Megjegyzésre méltó, hogy ezen törvényben csak az egyházi nagyokról, a zászlósokról, előkelőkről (proceres) van szó; bár Bártfa városának meghívó levele arra mutat, hogy abban a városok is részt vettek.

²⁾ Ide tartozik azon rendelete, mely által minden idegen pénz folyamát szorosan megtiltja. Bude feria II. ante festum Osvaldi (julus 31-dikén) 1458. *Miller, Append. ad Catal. numm. Szechen. 230. l.*

³⁾ Mátyásnak beigtató parancsa a gyulafejevári káptalanhoz Szilágyi Mihály részére a beszterczei vár és minden tartozandóságaira nézve, Datum Budae feria quinta proxima ante festum b. Georgii papae (így!) anno domini 1458. megvan *Edernél, Append. ad Schesaeum 242. l.* E szerint a beszterczei kerületen kívül Doboka vármegyében ezen grófsághoz csatolta a király a Radna völgyét csakugyan Doboka, Tekét és Sajót Kolos; Sárpatatot Torda vármegyékben. Az erdélyi káptalannak Hunyadi Jánosnak ezen grófságba i gttatásáról július 23-dikán 1455. kiadott bizonyásglevelelben *Oklevéltár CXCv. ss.* ezen grófsághoz tartozó helységek

most megkínálá a hazai kincstár és a királyi várak felvigyázásával, ha a kormányzói czimről lemond. Szilágyi magát úgy is elmellőzve érezvén, és a rendek többségének ragaszkodását öcscséhez és idegenkedését személyétől látván, a pusztá czímet bár kelletlen is feláldozta, és így az említett feltételek alatt megtörtént végre az egyezkedés ¹⁾. Szilágyi rendelkezéseket tett a beszercei grófság átvétele iránt, Mátyás pedig jó móddal megmenekedett terhére lévő kormányójától ²⁾.

név szerint számláltatnak fel, de ezekről nincs szó; bár oklevelesen bizonyos, hogy nevezetesen Tekét már Hunyadi János is bírta. *Oklevéltár CCLX. sz.* Hibáz tehát *Katona VII. d. 154. l.*, azt állítván, hogy Szilágyinak beszercei gróffá lett kineveztetését csak onnan tudjuk, hogy 1458-tól fogva okleveleiben ezen czímmel is él. Azonban *Gebhardi* állítása szerint *II. d. 124. l.* Mátyás, mint látszik, ezen grófságra nézve az öröködést fentartotta magának, legalább annak czímerével élt, azt a két magyarországi és a dalmát czímer mellé a negyedik mezőbe, tulajdon családi czímerét pedig a szívf paizsba tévén.

¹⁾ Hogy így és ezen föltételek alatt történt meg az egyezés Mátyás és Szilágyi közt, nyilván mondja a pápai követ a szent-székhöz Magyarország állapota iránt tett tudósításában, az olasz eredetiben *Engel, Gesch. v. Slav. 13. l.*, a diák fordításban *Korackich, Script. min. II. d. 25. l.*

²⁾ Épen mikor tette le Szilágyi a kormányzói czímet, bizonyosan meghatározni nem tudjuk. *Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 219. l.* nyilván állítja, hogy az egyezés Mátyás király és Szilágyi közt május 7-dikén 1458. készült meg, de állításának alapját elhallgatja, s az előttem egészen ismeretlen; de különben is, mint mindjárt meglátjuk, több oklevelekben fordul elő még Szilágyi ezen nap után is mint kormányzó. A beszercei grófság iránti királyi beigtató parancsnak kelet napja, mint felebb látók, zavaros. de arra különben sem sokat építhetünk, mert minden körülmények oda mutatnak, hogy a beszercei grófság adományozása jóval megelőzte Szilágyi lemondását a kormányzóságról. — *Mosóczi, a Törvénytárban* azt állítja, hogy ő mint kormányzó, semmi oklevelet sem adott ki. De ez nem áll; mert némelly illy levelei szállottak ránk, mint ezt felebb látók és mindjárt bővebben meglátjuk. Még július 21-dikén (*Datum in possessione Zegethfew feria sexta proxima ante festum beate Marie Magdalene*) 1458., mint kormány-

Ezen kedvetlen tárgy illy szerencsés bevégzéséni örömet növelte azon tudósítás, hogy Giskra, látván Kázmér

zó hagyja meg Szeben városának Erdélyben, hogy jelen levele vételével a királynak parancsa következtében Kolozsvári János, Fibes Péter, Remser Márton, Ágothai István és Szebeni Mátyástól nemes Nadobori János vérdíját vétesse föl, és annak lenyakaztatásakor elvett javaiért, nevezetesen egy ereklyét tartó 13 arany forintot érő ezüst edényért és egy 16 arany forintra becsült lováért testvérének Nadobori Miklósnak tétessen eleget *Oklevéltár CCLXXXIX. sz.* Sőt még július 26-dikán Garai László nádorral és Ujlaki Miklós erdélyi vajdával kötött barátságos szövetségében, mellyről mindjárt bővebben szólandunk, magyarországi kormányzónak nevezi magát. De már Mátyás a becei és somlyai várakról és tartozandóságairól augstus 20-dikán (Datum Bude in festo beati Stephani Regis) 1458. kelt föltételes adománylevelében, mellyről már egy ízben emlékezzünk, őt csupán beszterczei grófoak nevezi. *Kaprinai e. h. II. d. 195. l.* És így Szilágyi lemondásának a kormányzásáról július végén vagy augstus elején kellett történni. — Egyébiránt Mátyás már előbb személyesen átvette volt a kormányt, mint kitetszik igen számos, az országglás minden ágazataiban kiadott, rendeleteiből és parancsaiból. Nevezetesen az eddig említettekén kívül felhozhatjuk még a következőket: aprilis 27-dikén az egi káptalanqak meghagyja, hogy Palóczi Simonnak helmeczi vároagya Mathióczai Péter ellen az általa a leleszi monostor cserneyei és polyáni birtokaiiban elkövetett hatalmaskodások iránt vizsgálatot tegyen, Datum Bude feria quinta proxima post festum b. Marci evangeliate, anno domini 1458. *Kaprinai II. dar. 222. l.* — Május 10-dikén az atyja Hunyadi János kormányzó által 1448. junius 3-dikán Ilholczi Mihály és Bogdán részére Karácsonfalva, Bocskó és Lonka Mármaros megyei helységek iránti adománylevelét (*Oklevéltár CVIII. sz.*), az említett Ilholcziak részére szóról szóra megerősítve, ujra kiadja, s ezen felül a netalán ezen helységekben lapangó királyi jogot is nekik adományozza, Datum Bude feria quarta proxima ante festum ascensionis Domini, anno eiusdem 1458. *Oklevéltár CCLXXXIV. sz.* A leleszi conventnek az ennek következtében minden ellentmondás nélkül szerdán nagyboldogasszony napja előtt (aug. 9-dikén) megtörtént beigtatásról szóló bizonyásglevele, Datum sedecimo die Introductionis et Statutionis (aug. 24-dikén) 1458. megvan *Oklevéltár CCXCIII. sz.* — Május 11-dikén bizonyásgot tesz arról, miszerint Mérgesi Péter előtte személyesen megjelenvén, minden pereiben, mellyeket ő mint felperes Asszonyfalvai Hoszfi Ferencz mint alperes ellen a királyi

idegenkedését minden elhatározó lépésektől és Rozgonyi Sebestyén gyors győzödelmeit kapitányai ellen, fegyver-

személynök előtt folytatott, Dénes esztergomi érseket bízta meg bíról, olly feltétel alatt, hogy, ha az pünkösöd után 15-öd napig ítéletet nem hozna, ügyeit az ország törvényei szerint ismét folytathassa, Datum Bude in festo ascensionis Domini anno eiusdem 1458. *Oklevéltár CCLXXXV. sz.* — Junius 7-dikén meghagyja az erdélyi káptalannak, hogy Nádasdi Ungur Jánost, és testvéreit Ungur Pétert és Sándort, Hunyad vármegyében eső Nádasd helységre fele részöbe, mellyet az említett Ungur János hű szolgálataiért Hunyad várától elszakasztván, minden tartozandóságaival uckie és általa nevezett testvéreinek adományozott, törvényesen igtassa be, Datum Bude feria quarta proxima post festum Sacr. Corporis Christi anno eiusdem 1458. *Oklevéltár CCLXXXVI. sz.* — Ugyanaz nap szorosan megparancsolja Szeben és Brassó városának, hogy Ulrik helybeli ács és polgár által, ki még atyjától Hunyadi Jánostól a hunyadi remete-szerzetbeli kolostor födelezésére 100 forintot felvett, de mint ő értesült a felvállalt munkát nem készítette el, az említett 100 forintra nézve jelen levelét előmutató embereinek teljes elégtételt adasson, Datum Bude feria quarta proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi anno eiusdem 1458. *Oklevéltár CCLXXXVII. sz.* — Ugyanaz nap Palóczy Simont és Mathióczy Pétert, annak helmecezi várnagyát, kik némelly elkövetett hatalmaskodásokért a leleszi monostor csernyei és polyáni birtokában, melyekre nézve az egri káptalan által a dolog megvizsgálása s az elégtétel iránti megintések után sem tettek eleget, 15-öd napra pünkösöd után azaz junius 4-dikére személyes jelenléte elejébe idéztettek volt, — mint bizonyítja az említett káptalan május 15-dikén kelt tudósítása, *Kaprinai II. d. 225. l.*, — miután megjelenni elmulatták volna, mint makacsokat a keresetben elmarasztalja, Datum quarto die termini prenotati anno domini 1458. *Kaprinai e. h. 226. l.* — Junius 8-dikén Kolosvár városát, mellyeket annak bírāja Egyed, esküttje Barthos, a többi esküttekkel s az egész város közönségével együtt, míg ő László király által egykor igaztalanul fogva tartatott, és anyja Szilágyi Erzsébet és nagybátyja Szilágyi Mihály a király párthívei által irgalmatlanul üldözettek, az ő szabadságán munkálkodó anyjához és nagybátyjához állhatatos ragaszkodásuk közben tanúsítottak, minden szabadságaiban, kiváltságaiban és szokásaiban megtartani igéri, Datum Bude octavo die festi Sacr. Corporis Christi anno eiusdem 1458. *Oklevéltár CCLXXXVIII. sz.* Ezen oklevélben még Szilágyit kormányzónak mondja. — Junius 17-dikén a

szünetre állott sz. Mihály napig, és vég béke kötésére is ajánlotta készségét¹⁾. De örömet nem sokára keserűség

veszprémvölgyi apáczákat és minden birtokaikat felmenti a katonai szállásolástól, Datum Bude Sabbato proximo post festum beatorum Viti et Modesti martyrum anno domini 1458. *Kaprinai II. dar. 180. l.* — Junius 19-dikén megerősíti a magyarországi zsidóknak IV. Béla által adott és később több fejedelem által megerősített szabalmait, Datum Bude feria secunda proxima ante festum beati Joannis Baptistae anno Domini 1458. *Kaprinai I. dar. 461. l.* — Junius 20-dikán Vitéz János váradí püspöknek némelly Kraszna megyében fekvő és fogsága ideje alatt a Losoncziak által elfoglalt részjóságai visszaadása iránt rendelkezik, Datum Budaie feria tertia proxima ante festum Sancti Joannis Baptistae, *Keresztvári, Hist. Eccl. Varad. I. dar. 222. l.* — Julius 3-dikán meghagyja Sümeg megye fő- és alispánjainak és szolgabíráinak, hogy a székes-fejérvári kanonokok által Székely Tamás vrainai perely birtokaiban elkövetett hatalmaskodásokról vizsgálatot tegyenek, és őt ennek eredményéről tudósítsák, Datum Bude feria secunda proxima post festum Visitationis beate Virginis gloriose anno domini 1458. *Kaprinai II. dar. 182. l.*, ki közli az említett sümegi tisztviselőknek erre tett tudósítását is, *Ugyanott 183. l.* — Julius 19-dikén a pozsonyi káptalanhoz küld egy levelet Zsigmond bazini grófnak leendő kézbesítés végett, Datum Bude feria quarta proxima ante festum b. Marie Magdalene anno Domini 1458. *Veszprémi, Medici IV. dar. 222. l.* — Julius 24-dikén Stock János szepesti prépostot megerősíti a pártfogói jogok eddigi gyakorlatában, Datum Bude in vigilia festi beati Jacobi Apostoli anno domini 1458. *Kaprinai II. d. 184. l.* — Augustus 6-dikán Dolhai Ambrúza és testvére Mihály részére atyjának Hunyadi János kormányzónak 1451. januarius 31-dikén kelt levelét, melly szerint ő Kerecske és Kusnicza nevű faluit a Dolhaiak Makaria és Sarkad nevű faluiért és Románpataka pusztájokért elcserélte (*Oklevéltár CXXXIII. sz.*), valamint a leleszi convent 1451-dik évi martius 14-dikén az említett Dolhai-testvéreknek ezen jóságokbai beigtatásáról kiadott bizonyáglevelét (*Oklevéltár CXXXVI. sz.*) szóról szóra megerősítve újra kiadja, Datum Bude die dominico proximo ante festum beati Laurentii Martyris anno domini 1458. *Oklevéltár CCXCI. sz.* — Augustus 14-dikén ajándékozta meg a Munkács melletti görög nemegyesült monostort két helységgel, Datum Bude in vigilia festi assumptionis b. Marie Virginis 1458. *Basilovics, Fund. Korit. I. d. 16. l.* — Augustus 20-dikán az erdélyi szászok panasza következtében, miszerint a magyar királyoktól nyert kiváltságaik ellenére,

váltotta fel nagybátyja további ellenséges eljárásának és azon zendülésnek hírére, melyet annak szilaj tüzessége Erdélyben a szászok közt gerjesztett.

Mátyásnak még atyjáról reá szállott, megrögzött ellenségei, a rossz indulatú Garai László, és a büszke Ujlaki Miklós, kik alattomosan az ifjú király ellen törekedni nem szüntek meg, és csak az alkalmat lesték, hogy megsértett büszkeségök súlyát az éretlen ifjúval éreztessék, a király és nagybátyja közt felmerült kedvetlenségeket ügyesen használva, az indulatainak parancsolni nem tudó öreget egy természet elleni szövetségre birták, mely július 26-dikán Simontornyán kötött meg; e szerint az egyezkedő felek egymást egész életökben minden ügyekben, akárki ellen és akármely körülmények közt híven és egész erejükből segíteni, javokat, hasznukat kölcsönösen előmozdítani ígérik, ezen ígéretöket kiterjesztvén minden párthíveikre és rokonaikra, és azt egy kemény átkozódó hittel erősítvén meg olly nyilvános hozzáadással, hogy, ha mind e mellett valamelyikök ezen szerződést megszegni

mellyek szerint semmi székely vagy oláh vagy akárki más, bármilyen állású legyen, nálók akarajok ellen meg nem szállhat, darab idő óta sokan fegyveres kíséretökkel együtt nálók erőhatalommal megszállottak, tőlök élelmet és takarmányt zsaroltak, és ezt még most is teszik, meghagyja az erdélyi, valamint magyarországi egyházi s világi nagyoknak, nemeseknek, ispánoknak, várnagyoknak, tiszteknek és minden sorsú és állású lakosoknak, hogy ezentúl a szászoknál azoknak meggyezése nélkül népeikkel megszállani, élelmezést és takarmányt zsarolni ne merjenek, a szászok e tekintetbeni védelmezését Vingárti Geréb János erdélyi alvajdának szorosán megparancsolván, Datum Bude in festo b. Regis Stephani anno domini 1458. *Okl. véltár CCXCII. 53.*

1) Kitészik ez Mátyás leveléből a bártfaiakhoz, mellyben őket felszólítja, hogy Hedervári László egri püspöknek és Olnodi Czudar Simon főudvarmesterének, kiket ezen fegyverszünet kitélésével a csehek ellen sereggel küldött, magok részéről is segedelmet adjanak. Datum in Varadino Petri tertio die festi b. Michaelis Archangeli dicti (october 1-sején) 1458. *Wagner, Dipl. Sáros. 119. l. és innen Katona VII. d. 149. l.*

és félvállalt kötelességeit akármi részben elmulasztani bátorzkodnék, ne csak keresztyén hitének megszegésével, becsületének, emberségének elvesztésével bűnhődjék, hanem két egyházi személy által a szerződés pontos teljesítésére felszólíttatván, ha abban még is késedelmeskednék, minden további vizsgálat nélkül a nagyobb egyházi kirekesztésbe essék, és ez réa akármely érsek, püspök, prépost, apát vagy bármi egyházi személy által kimondathassék, még pedig úgy, hogy attól őt semmiféle hatalom, még maga az apostoli szék se oldozhassa fel ¹⁾.

Következéseiben inég szinte nevezetesebb volt Szilágyinak működése Erdélyben. A beszterczeiek ugyanis elejétől fogva nehezen szivelték magánosok birtokába adatasukat. Növelte békétlenségek, hogy a vár némely kapitányai a lakosokkal kegyetlenül bántak, feleségeiket, leányaikat mindenféle ürügy alatt magokhoz csalogatták, rajtok erőszakot követtek el, a férfiakat pedig nem csak jobbágyok hanem rabszolgák gyanánt tekintették ²⁾. Alkalmasint ez volt annak is oka, hogy Szilágyi Hunyadi László halála után a beszterczei grófságot Mátyás nevében át akarván venni, a lakosok által csúfosan visszaveretett ³⁾. Ezt az akkori zavart körülmények közt kényte-

¹⁾ Datum et actum in Simontornya feria quarta videlicet in festo beate Anne matris Marie anno domini 1458. Ezen igen nevezetes íromány az anspachi levelekkel jött a magyar kamarai levéltárba, honnan azt közölni alkalmunk van, *Oklevéltár CCXC. sz.* Ezen egyezéstről Szilágyi, Garai és Ujlaki közt említést tesz a pápai követ is tudósításában a szent-székh. z *Engelnél Gesch. v. Slav. 12. l. és Kotachichnál Script. Min. II. d. 24. l.*, de azt a királynak Szilágyival a kormányzóság iránti egyezése elejébe teszi. Azonban az egyező levél kelte bizonyítja, hogy az ugyanazon egy időben ezzel, vagy, mi a körülmények szerint még valószínűbb, kevéssel ezután készült.

²⁾ Lebel János maga is beszterczei fi és szinte egykorú író *Memorabilia Transylvaniae* című kéziratában Eder szerint *Appendix ad Schesaeum 243. l.*

³⁾ *Aeneas Sylvius, Europa II. fej. Opera 391. l. és Freher-nél II. d. 52. l.*

len volt elnézni, de nem felejtette el. Most, midőn a kormányzói cím letételével Mátyás által az alföldre küldetett ¹⁾, itt a törököket szemmel tartandó, értésére esik, hogy a beszterczeiek azon adomány által, melly mellett Mátyás ezen grófságot neki ajándékozta, alkalmasint ujabban felingerelve, a várat, mellyből annyi méltatlanságot szenvedni kényteleníttettek, és mellyet szabadságuk fékezésének utálatos eszköze gyanánt tekintettek, megtámadni és egészen elrontani szándékoznak ²⁾. Ez megint föléleszté valamennyire már lecsöndesedett bosszúvágyát. Seregének egy részével hirtelen Besztercze falai alatt terem, a várost rögtön megtámadja, megvívja, a lakosokat nagy részint üszvevagdaltatja, az elfogottak egy részének szeméit szurattja ki, másoknak kezeit vágatja le, a várost magát pedig porrá égetteti ³⁾, sőt még ezzel sem elégszik meg, és a szebenieket is, mivel a beszterczeieket segítették volt, épen midőn egy 3000 főből álló török csapatnak,

1) *Bonfin e. h. 376. l.* azt állítja, hogy ugyanazon országos tanácsból, mellyből Rozgonyi a csehek ellen rendeltetett, küldetett ő is az alföldre egy tetemes sereggel, és olly utasítással, hogy a törököket szemmel tartsa. Ha ezen megbízás akkor történt is, Szilágyi eltávozását ennek következtében ide kell helyhozatnunk, mert őt eddig majd folytonosan a király személye körül találjuk.

2) *Lebel e. h.*

3) *Lebel e. h.* így adja elő a dolgot, de nem mondja annak Szilágyi által történetét, mit azonban nyilván állít *Aeneas Sylvius, Europa e. h.* — Igaz ugyan, hogy ez és utána mind *Kaprinai II. d. 195. l.*, mind *Katona e. h.* a dolgot mindjárt László király halála után teszik; azonban Aeneas Sylvius idézett munkájában az időszámításra nem ügyelt, a két utolsó pedig megfelejtkezett arról, hogy Szilágyinak László király halálától fogva mostanig erre ideje nem volt. De különben is a *Chron. Fuchs. I. dar. 37. l.* határozottan mondja, hogy ezen események 1438-ban történtek Thümennek bírósága alatt, ki a város ezen szerencsétlenségének fő oka lévén, több czinkos társával Mármaroson át szökött meg. — A lakosok ezen kegyetlenkedés után annyira elszéledtek, hogy Hóderfai István és Székely Mihály alkapitányok ezen évben kelt leveleik által engedelem és a történetek elfelejtésének ígérete mellett kényteleníttettek őket visszahívni. *Eder e. h. 244. l.*

mellyet némelly más szászok segítségével megverték, és az általok tett tetemes zsákmánytól, számos rabszolgaságra hurczolt keresztyének megszabadítása mellett, megfosztottak volt, üldözéséből megtértek, megtámadja, de erős falaik ellen semmit sem tehet ¹⁾).

Ezen szomorú eset köz kedvetlenséget szült egész Erdélyben, különösen a szászok közt. Méltán felindult tehát szerzője ellen a király is, ki már régtől fogva nehezen vette nagybátyjának sokszor kifakadó keményebb fedéseit. Használták ezen körülményt Szilágyinak ellenségei ²⁾); minden alkalommal, midőn a rend helyreállításáról, a kincstár öregbitéséről, az igazság kiszolgáltatásának serényítéséről, vagy a hadi tárgyak javításáról volt kérdés, minden az iránt teendő rendelkezésekre megjegyzék: Szilágyi nagy hatalma sikeretlenné fogja tenni azokat; — minden tárgynál, melly nem végeztetett egészen a király kívánsága szerint, a hatalmas volt kormányzónak még mindig fenmaradott befolyásában keresték ennek okát. Az Erdélyben történt dolgok új alkalmat nyújtottak fondorkodó ügyekezeteiknek ³⁾), és különösen az, hogy engedelem nélkül fedetlen hagyta az alföldet a török ellen, tu-

¹⁾ *Aeneas Sylvius e. h.*

²⁾ *Bonfin e. h. 380. l.* csak közönségesen mondja ezt; *Fessler* ellenben *V. d. 34. l.* meg is nevezi őket, különösen Garait, Ujlakit, Bárfi Pált, Baumkircher Andrást és a szent-györgyi grófot, kik titkos terveik elfedezésére most mindig a király körül voltak, dicsőítésében legnagyobb részvételt, tekintetének öregbitésében legnagyobb buzgalmat, kívánságai és intései teljesítésében a legnagyobb figyelmet színelték. A király tettetett könnyenhivésege őket bizodalmasokká tette; tomboltak ok az ifjúnak balgaságán olly pillanatokban, midőn ez őket egészen keresztülnézte és az alkalmat, mellyben őket megszegyenítheti, bölcs hallgatással várta. Azonban ez nyilvánosságos ellenkezésben van azon szerződéssel, melylyet ezek közül Garai és Ujlaki csak kevéssel czelött Szilágyival kötöttek volt.

³⁾ *Fessler e. h.* az erdélyi dolgokat egészen elhallgatja, és azt mondja, hogy Szilágyi ellenségei némelly távollévő vármegyékben korlátlan önkénye által gerjesztett nyugtalanságokat költöttek, sőt

lajdon bosszújának a belső béke nyilvános felbontásával kielégítése végett, és magas hivatalos állásával s befolyásával egyenesen visszaélvén. Magának a királynak kelle az ozmánok mozgásainak sikeretlenítésére ide menni. September 1-sején Szegeden volt ¹⁾, és ide rendelé magához az indulatját fékezni nem tudó, és a fejedelem s rokona ellen ennek megrögzött ellenségeivel szövetségelt alattvalót ²⁾. A hajthatatlan jellemű öreg megjelent számos fegyveres kísérettel, melyet azonban a közelebbi helységben hátra hagyott, és mindjárt kisietett a Tisza partján reá várakozó királyhoz. De a helyett, hogy hibáját elismerte volna, a kiszabadításában, királylyá választásában szerzett érdemeit gögös beszédében elősorolva, ártatlanságának felhozása mellett királyi öcsésének háládatlanságát éles és sértő kifejezésekben lobbantá szemére. A különben is már felbosszantott ifjú, ezen magaviselete által még jobban felingerelve, rögtön elfogatását rendelé a magáról megfelejtkezett jobbágnak. A szükséges lánczok nem voltak kéznél. „Lesznek, úgy mond ekkor gúnyosan, mint a jelen voltak közül többen állíták, a nyakas Szilágyi, az én kocsimban, melyeket jótéteményeimről megfelejtkezett öcsém számára hoztam maganmal.“ Ezen épen olly tiszteetlen és kisebbítő, mint büszke megjegyzés csak nehezíté a gondatlan ősz bajnok sorsát. Szorosabb őrizet alá jön, és mindjárt Világosvárra küldetik. Itt a várnagyok, Lábatlani Gergely és Drach György, parancsot nyernek a felbosszantott királytól megöletése iránt is; ök

titkos őszveesküvésről is szólottak, és mind ezeknek szerzőjéül Szilágyit nevezték.

¹⁾ *Fessler e. h. 36. l.* azt állítja, hogy augustus 28-dikán indult meg Budáról. Annyi bizonyos, hogy september 1-sején Szegeden volt. Innen ezen nap kelt levelében adományozza Rozgonyi Sebcestyénnek a cserépi várat, *Kaprinai II. dar. 202. l.*, és meghagyja a fejevári káptalannak, hogy Timári Józst a nekie aján-dékozott timári jószágba igtassa be, *Kaprinai II. dar. 200. l.* mint ezt alább meglátjuk.

²⁾ *Bonfin e. h.*

azonban ismervén ifjú uroknak könnyen fellobbanó, de végre még is a jobb érzésnek engedő természetét, olly ürügy alatt, hogy illy nevezetes ügyben írásbeli parancscsal nem elégedhetnek meg, azt nem teljesítették, hanem egyik közlők személyesen átment Szegedre, itt a királytól magától további utasítást veendő ¹⁾). Azalatt a pápa követe, a szent-angyal bíbornoka, közbe veté magát, és a királyt megengesztelve, őt a halálos parancs visszavételére bírta ²⁾); szabadon bocsáttatását azonban eszközölni nem tudá. Ezen kemény példából kelle a nyugtalanságra hajlandó nagyoknak megérteni, hogy a király minden ifjúsága s az őt nyomó kétséges körülmények súlya mellett is büntetetlen nem nézi el tekintete kisebbitését ³⁾). October 8-dikán Nándor-Fejérvárról tudósítja a király az ország törvényhatóságait ezen egész dologról, őket az iránt bizonyosakká tévén, hogy őt helyes és nevezetes okok bir-

¹⁾ Így adja elő a dolgot *Bonfin e. h. 380. l.*, azt vetvén utána, hogy a király ezen nagy felhevülésének oka tudva nincs. *Engel, Gesch. d. ung. Reichs III. dar. 224. l. első*, ki a százszokkali kegyetlenséget veszi indító okúl. Valószínűvé teszi ezt azon nagy ingerültség, melyet az Erdélyben szült. Azonban ez nem gátolhat bennünket abban, hogy Szilágyi szövetekezését is Garaival és Ujlakival, melly alkalmasint azon idő tájban juthata a király tudomására, ezen keményebb eljárás indokául tekintsük, annyival is inkább, mivel Révai, *de Mon. Cent. V. Schwandtnernél II. dar. 673. l.* nyilván mondja, hogy Szilágyi a király elleni és kiűzött öszveesküvés részese volt, s ezért fogattatott el. Egyébiránt *Bonfin e. h.* és utána *Kaprinai II. dar. 66. l.* és *Pray, Anna e. h.* ezen történetet esztendővel későbbre 1459-re teszik, de megczáfolják őket Mátyásnak ezen eseményt köz hírré tevő és még 1458. kelt levelei.

²⁾ *Relatio nuncii apostolici Kovachichnál, Scriptores min. II. dar. 25. l.*, az eredeti olaszban *Engelnél Gesch. v. Slav. 13. l.*

³⁾ *Engel és Fessler e. h.* azt állítják, hogy ezen példadás és másoknak elijesztése volt Szilágyi elfogattatásának egyik fő oka.

ták ezen lépésre, és hogy most az ország hátarainak bátorságba tételével foglalkodik ¹⁾).

¹⁾ A szászokhoz intézett illy levelét közli Cornides kéziratából *Katona VII. d. 161. l.* Has. *Gr. Kemény, Notit. Capit. Alb. Trans. I. dar. 178. l.* A Pozsony városához szóló megvan *Ungr. Mag. I. d. 241. l.* Mind a kettő Datum Nandoralbe dominico proximo post festum b. Francisci anno domini 1458. A szászokhoz szólóban igéri nekik, hogy ezen elfogatás okait bővebben kifejtendi.

XXXI.

1458. 1459.

Mátyásnak ezen igen öszvebonyolódott és kétséges állapotában eleven elméje egész hatalmára volt szüksége, hogy magát abból kifejthesse. Zivataros uralkodásának egész folyama alatt nem találjuk őt bámulatos fényének olly nagyságában miut épen ekkor. Bár nagy feladatának megfejtését szerencsésen megkezdette volt, úgy még is több újabb akadályok fejlődtek ki, mellyek állását nehezíteni nem szüntek meg. Ezek közé sorolhatjuk az elaggott Kalliszt pápa ¹⁾, különös pártfogója és a külső fejedelmek közt szinte egyedüli barátjának augustus 6-dikán történt halálát ²⁾. Azon 115,000 arany, mellyeket kincstárában

¹⁾ *Philelphus, Epist. XIV. könyv, 29. levél*, ezen pápát tunyának és halálát örvendetesnek mondja; sokat kell azonban nála az elaggottság rovására tenni.

²⁾ *Infessura, Diario di Roma, Muratorinál Script. rer. Ital. III. d. 2. köt. 1138. l., Cronica di Bologna Ugyanott XVIII. d. 726. l., Soldo, Istor. Bresc. Ugyanott XXI. d. 891. l., Tritthem, Chron. Hirsaug. II. dar. 433. l., Dlugoss XIII. könyv, 233. l. és Ziegler, Schauptatz der Zeit I. d. 884. l. — VIII. Idus Augusti. Aeneas Sylvius CCCLXXXIV. levél, 859. l. és Spondanus II. d. 329. l. vagyis az Úr-szine változása napján, mellynek megüllését maga rendelte volt, *Raynald Annal. Eccl. XVIII. d. 520. l. — Muratori, Annali XIII. d. 473. l.* halálát augustus*

hagyott, és török háborúra rendelt¹⁾ volt, bizonyítja, mit reménylhetett volna tőle a törökök ellen.

Tizennégy nappal később²⁾ augustus 20-dikán³⁾ a bí-

8-dikára teszi. Az évre nézve az írók megegyeznek, csak *Trithem e. h.* mondja azt 1457-ben történtnek.

¹⁾ *Sanuto, Duchi di Venezia Muratorinál Script. Ital. XXII. d. 1166. l., Fleury, Contin. XXIII. dar. 538. l. — Bonfin III. tiz. VIII. könyv, 367. l.* 150,000-ról szól; *Sismondí* ellenben *X. d. 97. l.* azt állítja hogy üres volt pénztára, mindent rokonai közt osztogatván ki.

²⁾ *Pessina, Mars Morav. 399. l.* 13 napról szól, de hibásan.

³⁾ *Philelphus Epist. XIV. könyv, 33. szám, auguszt 15-dikére (XVIII. Kal. Sept.), — Pubitschka IX. d. 39. l., Katona VII. dar. 170. l., Infessura, Diario di Roma Muratori Script. rer. Ital. III. dar. 2. köt. 1138. l., Cron. di Bologna Muratorinál e. h. XVIII. d. 726. l., Alegretto, Diario Sanese Ugyanott XXIII. d. 770. l.* augustus 19-dikére, — *Raynald e. h. XIX. dar. 1. l.* és *Spondanus e. h. XIV. Kal. Septembresre*, mi egyre megy, — *Platina, in Vita Pii II. és utána Muratori, Annali XIII. dar. 474. l.* augustus 20-dikára, — *Storia di Siena Muratorinál Script. rer. Ital. XX. dar. 57. l.* auguszt. 21-dikére, — *Amiralé, Ist. di Firenze Muratorinál e. h.* augustus 23. vagy 27-dikére, — *Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 227. l.* és *Fessler V. dar. 33. l.* augustus 27-dikére teszik. Szeptember 3-dikán történt koronázása, mint *Infessura*, és *Muratori e. h.* mondják. Csudás különbözése az egykorú íróknak egy nyilvános tény felett; azt mondja *Muratori e. h.*, ezen állítások közül többeket felhordván. Hányszor tehetjük volna már ezen megjegyzést? De hogy *Platinának* van igaza, kitetszik *Aeneas Sylviusnak* egy leveléből, melyet épen választatása napján írt a császárnak, és a melly megvan *Senckenbergnél Selecta Juris et Hist. IV. dar. 408. l.* Romae apud S. Petrum XX. Aug. anno Domini 1458. Kezdeté ezen levélnek így van: Hac hora vel circa XVIII. sacrum Collegium Cardinalium concorditer in summum pontificem etc. — A választást körülállásosan leírja *Gobellinus, Comment. Pii II. Lib. I., Raynald XIX. dar. 1. l.*; harmad napig tartott a választás *Spondanus II. d. 329. l.*; felkiáltás által nyílt szavazatokkal történt az, *Campani, Vita Pii II. in Oper. Select. 447. l.* Az új pápa sírt, midőn választatását megtudta, *Muratori, Script. rer. Ital. III. d. 2. köt. 970. l.* — *Jocius* szerint leghatalmasabb versenytársa volt *Bessarion* bíbornok, és csak egy bal eset titoknoka által okozta ennek elmellőztetését. De ezt *Ho-*

bornoki kar különös és ritka megegyezésével el volt választva helyébe II. Pius nevezete alatt Aeneas Sylvius ¹⁾ sz. Szabina című bíbornok ²⁾, sienai patricius ³⁾ Piccolomini Sylvius és Fortiguera Victoria fia ⁴⁾, egy régi de elszegényedett nemes ház ivadéka ⁵⁾, életének 53-dik évében ⁶⁾. Már első ifjúságában nagyon megkülönböztette volt magát diák és olasz költeményei ⁷⁾, úgy mint életének könnyűsége által ⁸⁾. Tyrolnak egyik legvadabb völgyében kezdé meg egyházi pályáját mint falusi lelkész ⁹⁾. Innen átment Fridrik tartományaiba, és itt is több helyeken lelkészkedett ¹⁰⁾. Később a baseli zsinaton találjuk őt mint annak és a pápai hatalom mérséklésének tüzes pártolóját.

dus, de Graecis illustribus 146. l. eléggé megozafolta, és még is *Gibbon V. XII. ch. 66. l.* ismétli azt, *Roscoes the Hist. of the Med. I. dar. 53. l.* — Ezen évben választatott meg ermelandi püsköknek is a káptalan által, és a pápa a választást megerősítette, de személyesen a kormányt nem vehetvén által, Liebenwald Bertalant nevezte ki helyettesének, *Voigt VIII. d. 566. l.*

¹⁾ *Platina, Pessina e. h.* és többen.

²⁾ *Pessina e. h.* — *Pray, Annal. III. d. 225. l.* sienai kardinálnak mondja.

³⁾ *Pessina e. h.*

⁴⁾ *Raynald e. h.* és *Pray, Annal. e. h.*, ki itt befejezi ezen év történeteit és mind azt, mit mi még ebben adunk elő, a következőre teszi által.

⁵⁾ *Pubitschka e. h.*

⁶⁾ *Pessina e. h.* Has. *Campani, Vita Pii in Oper. Selectis 435. l.*

⁷⁾ *Pessina e. h.*

⁸⁾ Hogy ifjúsága nem volt szeplőtelen, maga is elismeri *Epist. XV. 510. l.* — *Hüberlin, Allgem. Gesch. ad. h. a. 193. l.* szerfelett dicséri, *Gulpin* pedig *im Anhangе seiner Reformatoren* igen kikel ellene. „Muss denn, úgy mond erre *Pubitschka e. h.*, ein manchesmal nicht löblich geführter Lebenswandel die nachmals verbesserte Lebensart verdunkeln?“

⁹⁾ *Hormayr, Wien III. d. 3. fuz. 127. l.*

¹⁰⁾ *Valcasor* szerint *Chron. Carnioliae VIII. könyv, 687. és 665. l.* Krainában, *Windisch-Grätzben* és *Altmarktban*, némelly oklevelek után *Annal. Styriae III. dar. 500. l.* *Irdeningben* is, *Julius Caesar VI. d. 334. l.*

Itt ismerkedett meg Fridrik császárral, átment szolgálataiba, és huzamosabb ideig volt személye körül, mint igen meghitt embere, fokról fokra emelkedvén mind az egyházi hivatalokban mind ura kegyeiben ¹⁾. Ezen utolsó körülmény miatt Mátyás nem igen bízhatott jó indulatában, előre nem sejdíthetvén, minő változásokat fog egész gondolkozása módjában felmagasztaltatása eszközölni ²⁾. Beigatása után mindjárt más nap egy igen czikornyás levelében, mellyben Mátyást ünnepélyesen magyarok királyának elismeri, tudósította ugyan őt választatásáról, egyszersmind különös jó indulatáról és segedelméről bizonyossá tévén ³⁾: de jól ismerte ez annak kétszínűségét ⁴⁾, azon viszonyt, mellyben Fridrikhez állott, ki utat tört vala nekie a pápai székhöz, igen jól annak sima, minden tekinteteket közölni törekvő politikáját, azon kétes buzgóságot, mellyet a megelőzője által az ozmánok ellen kiszegzett zászló iránt színlelt. Most is felmagasztaltásáról jelenté-

¹⁾ *Campani, Vita Pii II. e. h. és Muratorinál Script. Ital. III. d. 2. réss, 969. l., Sismondí e. h. X. d. 95. l., Hormayr e. h., Pubitschka e. h. VIII. d. 395. l.*

²⁾ Hogy megváltoztatta gondolkodását, maga is mondja a tudós pápa, így mentetvén magát: *Sequimini quae nunc dicimus, et seui magis quam juveni credite, nec privatum hominem pluris facite quam pontificem, Aeneam rejicite et Pium recipite. Ant. Sandini Vitae Pontificum Romanorum (Ferrariae 1754.) Parte II. p. 61., Zenner, Chron. v. Salzburg III. d. 110. — Caeh-és osztrákhoni történeteit pápává lett választásakor félbe szakasztotta. Linck, *Annal. Claravall. II. d. 201. l.**

³⁾ Ezen levelet, Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice 1458. pridie nonas Septembris, közli *Kapriwai II. d. 207. l.* és belőle *Katona VII. d. 172. l.* — Több németeknek, kik őt Mátyásnak magyar királyul elismerése miatt szemrehányásokkal illették, azt felelő az új pápa: „Nyugodjatok meg, mi őt királynak nevezzük, míg ti őt a királyság csendes birtokában hagyjátok.“ *Campanus, Vita Pii II. in Oper. Select. 462. l.*

⁴⁾ *Fessler* szerint *V. d. 34. l.* gyakran látta őt Mátyás Bécsben, és atyjának tolmácsa lévén, midőn vele beszélt, jól ismerte egész jellemét.

sében elfojtott büszkeséggel azt mondá, hogy alázattal hajtja nyakát az apostoli szolgaság járma alá, mely a szent-lélek sugallására tétetett rá az istennek titkos és rá nézve rettentő ítélete által ¹⁾). Így volt Mátyás és Po-diebrád után Aeneas Sylvius korának harmadik legnagyobb hőse, ki ezen évben lépett hatáskörének legmagasabb pol-czára ²⁾). Sem tehetségeire sem befolyására nézve ezekhez nem hasonlítható, de még is a század nevezetesebb férfiai közé tartozik Ferdinánd, Alfonz nápolyi király természetes fia ³⁾, ki ennek magzatok nélkül történt halála után csak ugyan ezen évben foglalta el tartományait ⁴⁾.

Mátyásnak kincstára egészen ki volt ürülve. Már a csehek ellen Rozgonyi és az ozmánok ellen Szilágyi számára családja baráti kénytelenítették saját költségükön katonaságot állítani ⁵⁾. E mellett az ozmánok Rácországban

¹⁾ Pius pápa említett levele september 4-dikéről, mely által Mátyással tudatja pápává lett választatását. — Hasonl. ugyanakk hasonló czélból ugyanaz nap Zsigmond osztrák herczeghez írt levelet. *Chmel, Mat. II. d. 160. l.*

²⁾ *Bonfin III. tiz. VIII. könyv, 362. l.*, és *Trithem, Chron. Hirsau. II. d. 434. l.* ezen évre teszik még VII. Károly francia király halálát és XI. Lajosnak helyébe léptét is; azonban ez csak julius 22-dikén 1461. történt, *Tschudi II. d. 617. l.*, *Spondanus II. d. 380. l.*

³⁾ Híjar Margittól, *Sismondi IX. dar. 71. l.* - *Parschitius 90. l.* hibásan nevezi őt Fridriknek, *Haner, königl. Siebenbürgen 205. l.*

⁴⁾ Junius végéa 1458. *Naucerus Gener. XLIX. 960. l.* — Alfonz junius 27-dikén holt meg, *Giornale Napol. Muratorinál Script. Ital. XXI. dar. 1132. l.*, *Muratori, Annali. XIII. dar. 470. l.* Hibásan teszik halálát *Annal. Foroju. Muratorinál Script. Ital. XV. dar. 225. l.* junius 15-dikére, *Bonincontri Annal. Ugyanott XVI. dar. 162. l.* IV. Cal. Julij vagy junius 28-dikára, és *Gualter II. dar. 952. l.* julius 1-sőjére. — III. Kalliszt pápa mindjárt ez után kinyilatkoztatta, hogy Nápoly a szent-székre szállott vissza, julius 12-dikén, *Dumont, Cod. Dipl. III. dar. 249. l.*

⁵⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 376. l.*

mind előbb és előbb nyomultak, Prisztinát¹⁾ meghódították; a föld népe Ilonára azért, hogy az országot a pápának ajánlotta, felindulva, inkább szított hozzájuk mint saját fejedelmi házához²⁾. Másfelül Fridrik, — bár még mindig el volt foglalva Osztrákhon dolgaival és a görcei gróffal, és így nem mert Mátyás ellen nyilván fellépni, — figyelemmel kíséré a magyar dolgokat, és igen hasznára tudá fordítani azon benyomást, melyet több nagyok elméjére Szilágyi esete tett³⁾.

A magyar békételenek, a Hunyadi-ház megrögzött ellenségei, ugyanis rosszasságuk érzetében ebben jövődő sorsukat rettegve szemlélik, alattomosan gyűléseket kezdenek tartani, és itt Mátyásnak rájuk nézve veszedelmes hajlamát a kormány erélyes megragadására, messzeható terveinek szilárd keresztülvitelére, különösen pedig nagybátyjávali bánásmódját kárhoztatván, azon is tanácskoznak, miként lehetne a különben is előttök gyűlöletes gyermek királyt letenni, és helyette Fridriket, kinek a korona úgy is birtokában vagyon, a királyi székre emelni. Többen közölök a királyi parancsokra nem hajtva, azokat megvetéssel fogadák, az engedelmességet neki egyenesen fel is mondák⁴⁾. Fejeik voltak Garai László nádor és Uj-

1) *Bonfinnál e. h.* Pristren, mit *Engel* is elfogad, a görög írónál Prisztina, melly név még ma is divatozik.

2) *Engel e. h.* 226. l.

3) *Ugyanő ugyanott.*

4) A pozsonyi káptalan Zsigmond bazini grófnak a király parancsát átadván, az azt felelte, hogy régibb parancsa van neki a királynak, anyjának és a kormányzónak hármias pecsété alatt, ehhez tartja magát, akármelly parancsot, ha mindjárt a király saját kezével frottat veendő is, a mennyiben a királynak az előbbi parancsát tekintetbe venni nem tetszenék, kénytelen lesz ő ennek megtartását eszközölni úgy, ahogy tudja, mint erről tudósítja az említett káptalan a királyt, Datum secundo die exhibitionis prae-missae videlicet in festo b. Annae Matris Mariae 1458. Cornides kéziratából *Korachsch, Suppl. ad Vestig. Comit. II. dar. 145. l.* Már előbb közölte *Wessprémi, Med. Hung. et Trans. IV. dar. 232. l.*

laki Miklós erdélyi vajda, kikhez csatolták még magokat Alsó Lendvai Bánfi Pál főajtónálló, György, László, János és Zsigmond, bazini és szent-györgyi grófok, Nagyszombat és Szakoleza várának kapitányai, kiket a király csak kevéssel ezelőtt erőszakoskodásaikért megfeddett volt, Kanizsai László s Miklós, Monyorókeréki Elderbach Berchtold, Ujlakinak rokona, valamint Baumkircher András és Vitovecz János, két külföldi, kik közül amaz pozsonyi gróf, ez tótországi bán volt ¹⁾, és a nyugati Magyarországon lakó nemesség ²⁾.

Ez a szemes Mátyás előtt titokban nem maradhatta, és

1) *Engel e. h. 226. l.*, ki egyébiránt helytelenül állítja, hogy Vitovecz a tótországi bániságot bitorolta, mert ő valóságos bán volt, annak oklevelesen is elismertetett Szilágyi Mihály mint kormányzó által. *Oklevéltár CCLXXXI. sz. — Palma, Notit. Rer. Hung. II. d. 352. l.* János bazini grófot mondja szakolczai és Zsigmondot nagyszombati kapitánynak, s még mind ezekhez adja Szécsi János szalai főispánt, Gerzsei Pethő Miklóst és Györgyöt, Grafaneck Ulrikot, Szentgróthi Jánost, Peleskei Ördögh Mihályt, Mesztegnyői Szerecsen Pétert, Ostri Ferenczet, Szerdahelyi Danca Pált, vegliai és modrusi gróf Frangepán Mártont, Köpcsenyi Kapler Jánost és Baschino Máté olasz születésű erdélyi püspököt. — *Bonfin* ellenben *III. tiz. X. könyv, 379. l.* mind ezek közül csak Ujlakit, Grofniczert, Baumkirchert, Helderbert, Bánfi Pált, Szentgyörgyi Zsigmondot nevezi különösen, és mind ő mind Révai, *De Mon. Schwandtnernél II. d. 673. l.* hozzájok adják még Palóczi Lászlót. Így *Kerchelich is Notit. praelim. 284. lap*, csak Garait, Ujlakit, Zsigmond szentgyörgyi grófot és a Frangepán grófokat, Cillei Ulrik rokonait, *Kaprinai II. dar. 34. lap*, Garait, Ujlakit, Grofniczert, Baumkirchert, Herderbert, Bánfi Pált, János, György és Zsigmond szentgyörgyi grófokat s a Rozgonyiakat nevezik. — *Bonfin* egyébiránt *e. h.* helytelenül mondja egyedül Ujlakit ezen összeesküvés fejének, mert az volt Garai is; épen olly hibásan számlálja pedig *ugyanő* és Révai *e. h.* ezen pártosokhoz Palóczi Lászlót, mert ez minden oklevelekben Mátyás hűségesei közt fordul elő; nem olvastatik pedig azoknak sorában, kik a választó levelet Ujvárat Fridrik részére aláírták, *Katona VII. dar. 202. l.* — *Bonfin* továbbá az egész dolgot még a cseh háború és Szilágyi elfogatása előtt említi, azt állítván, hogy Nagy Simon Fridrik ellen

meggyőzé őt erővel, elhatározottsággal fölléptének kerülhetetlen szükségéről, ha az ingadozók elpártolását akadályoztatni, csiklandós helyzetéből kibontakozva, magát a magyar trónon megerősíteni akarja. Azért mind azon hivatalnokokat, kik ezen pártos tanácskozásokban részt vevének, hivatalaiktól rögtön megfosztja, s helyeiket hűségeseivel tölti be ³⁾ Vitéz János tanácsára, ki egész bizodalalmát megnyerte volt. Ekkor lettek Gúthi Ország Mihály tárnokból nádor ⁴⁾, Rozgonyi Sebestyén erdélyi

azon országos tanácsban neveztetett ki vezérnek, mellyben Szilágyi a törökök. Rozgonyi a csehек ellen küldetett. Követi őt ebben *Fessler V. d. 30. l.*, de hibásan, mert Szilágyi ezen év második felében mondván le a kormányzóságról és menvén az alföldre a törökök szemmel tartása végett, Rozgonyi ezen év elején kezdvén meg a cseh háborút, Nagy Simon ellenben csak a következő évben harczolván Fridrik ellen, mint ezt oklevelekből részint bizonyítottuk részint bebizonyítandjuk, ezen történeteket nem tehetjük egy időre.

2) *Bonfin és Révai e. h.*

3) Ezen kinevezéseket, különösen a nádorét és erdélyi vajdákét *Pray*, ki évkönyveiben azokat egészen hallgatással mellőzi el, *Hist. Reg. II. d. 391. l.* előbb teszi, azt állítván, hogy főként ez bosszantotta fel Garait és Ujlakit a király ellen, és hozta közelebb Fridrikhez; mit azonban Mátyás bölcseségéről föltenni nem lehet. — *Fessler* szerint ellenben *V. dar. 37. l.* azok később a szegedi országgyűlés alatt, sőt *Katona* szerint *VII. dar. 191. l.* még később a zendülés kiűtése után történtek; de hogy azokat illy messze halasztanunk nem lehet, mindjárt oklevelesen bebizonyítottuk.

4) Midőn Zsigmond királyi seregével királyi székét elfoglalni jött, Mosony vármegyében több gyermeket a mezőn katonásdit játszani találván, a kisedet csoportot megszólítja és kérdé: kik volnának, és mit keresnének itt? mire a zászlót vivő gyermek azt felelé: mi az ország katonái vagyunk és Zsigmond a királyunk. A felelet és a gyermek megtetszett a fejedelemnek, ezt udvarába vevé, és Országnak nevezé; ez lett volna a mi Mihályunk, *Dubrav e. h.* — *Bonfin* szerint *III. tiz. III. könyv, 287. l.* e családnév már ekkor is régi és nevezetes volt. — Gúthi Ország Mihály mellett tárnok volt Perényi János is, ki ezen évben holt még, mint bizonyítja a ferencesi egyházban meglévő sfirata, mellyet közöl *Szirmay, No-*

vajda ¹⁾, Lábatlani János, és Pakos László székely grófok, Losonczy László, Bodó Gáspár, Szobi Péter és Speranchich Pál horvát- s dalmátországi bánok, Palóczi László megmaradván országbiró. Rozgonyi Sebestyénnel, a csehok szerencsés meggyőzőjével, még bővebben is éreztette az ifjú fejedelem kegyelmét. Ezen érdemei tekintetéből megajándékozta őt

tit. Com. Zempliniensis Hist. 34. l. Alkalmasint e helyett nevezte volt ki Mátyás tárnoknak Györgyi Bodó Gergelyt, ki július 26-dikán a király parancsára tárnokszéket hirdetett, és arra meghívta Bártfa városát. Datum Bude feria sexta proxima post festum beate Anne Matris Marie, anno domini 1438. *Kaprinai e. h. I. d. 184. l.* és innen *Katona VII. d. 135. l.*

¹⁾ Mátyásnak a pártján álló nagyok részére február 10-kén 1459. adott biztosító levelében mind *Kaprinainál II. dar. 245. l.*, mind *Katonánál VII. dar. 193. l.* Rozgonyi idősb János így fordul elő: itidem Waywoda Transilvanus; de hogy itt olvasásbeli hiba forog fenn, és *itidem* helyett *pridem*-et kell olvasni, bizonyítja az is, miszerint János nem Sebestyénnel együtt, hanem valamivel alább fordul elő. És így igen valószínű, hogy Rozgonyi János ezen idő tájban mentetett föl a vajdaságtól; de azért mégsem merjük *Katonával e. h. 151. és 191. l.*, ki egyébiránt az utolsó helyen Rozgonyi Sebestyént Zsigmondnak nevezi, azt állítani, hogy Sebestyén János helyett nevezetett vajdának. *Engel* minden esetre hibáz, midőn Rozgonyi János kinevezését vajdának ezen időre teszi; mert ő már előbb számos oklevelekben fordul elő ezen minőségben. — Még július 24-dikén Rozgonyi Sebestyén nem volt vajda, mint kitetszik Mátyásnak Stock János szepesi prépost iránt hozzá intézett parancsából, mellyben őt főlovászmesternek mondja, Datum Bude in vigilia festi b. Jacobi Apostoli 1438. *Kaprinai II. d. 534. l.*; de már september 6-dikán mint vajda fordul elő. Maga a király Berzeviczi István részére a berzeviczi vár iránt adott és már feljebb is említett levelében, Datum Zegedini feria quarta proxima ante festum nativitatis (b. Marie virginis) anno domini 1438. *Kaprinai e. h. 536. l.* így szól róla: Magnifico Sebastiano de Rozgon pridem magistro Agazonum nostrorum ac Capitaneo gentium nostrarum, nunc vero Vajvodae Transilvaniensi. — *Pray* szerint *Hist. Reg. e. h.* nem Rozgonyi lett erdélyi vajda, hanem Pongrácz János, kit Mátyás egy 1489-ben kelt levelében unokaöcsésének (consobrinus) nevez. Mátyás ezen rokonságát Pongráczczal láttuk László királynak egy Budán april. 4-dikén 1456. kelt leveléből *Oklevéltár CCXXXIX. sz., 6.* azonban csak később lett erdélyi vajda.

Cserép várával Borsod vármegyében, melyet eddig Berzeviczi Pohárnok István bírt ¹⁾). Egyszermind pedig, mivel Sebestyénnek vajdaságába kelle menni, és a fegyverszünet ideje a csehekkel eltelt, ezen háború további folytatását Hedervári László egri püspökre és Olnodi Czudar Simon főudvarmesterre bízta, meghagyván Bártfa városának, hogy egész erővel egyesüljön velök, és segítse őket ügyekezeteikben ²⁾).

Illy hűséges emberektől körülvéttelve a büntetni s jutalmazni maga idejében egyaránt tudó fejedelem, ki a törökök szemmel-tartása végett huzamosabb ideig tartózkodott az alföldön, főként azonban Temesvárt ³⁾), ezen utolsó helyről november 15-dikén országgyűlést írt ki

¹⁾ Ezen igen nevezetes adománylevelet, Datum Zegedini in festo beati Egidii Abbatis (sept. 1-sején) 1458., melyben Mátyás Rozgonyinak hadviselését a csehek ellen részletesen leírja, közli *Kaprinai II. d. 202. l.*

²⁾ Ezen levelet, Datum in Varadino Petri tertio die festi beati Archangeli Michaelis 1458. közli *Wagner, Dipl. Com. Sáros. 119. l.* és belőle *Katona VII. d. 149. l.*

³⁾ Mint feljebb látók, Szegedről hívta magához nagybátyját Szilágyit. September hónapot majdnem egészen itt töltötte. Innen september 1-sején adta Rozgonyi Sebestyénnek adománylevelét Cserép vára iránt, mint feljebb látók. — Ugyanaz nap meghagyja a székes-fejérvári káptalannak, hogy Timár helységének egy részébe, melyet most ifjabb Rozgonyi János bír zálogban, de a melyet ő Timári Józsa udvarnokának és általa testvérének Antalnak, az egri káptalan örkanokának és testvére Simon fiának csakugyan Antalnak adományozott, hozzá mellékelvén az abban netalán lappangó királyi jogot is, az említett Timári Józsát igtassa be, Datum Zegedini in festo b. Egidii Abbatis anno domini 1458. *Kaprinai e. h. II. dar. 200. l.* és belőle *Katona e. h. VII. dar. 142. l.* — *Kaprinai e. h. 214. l.* közli a fejérvári káptalannak jelentését is a beigtatásról, mely szerint annak nem csak Rozgonyi János hanem a fejérvári keresztesek főnöke is ellent mondott, és mind ketten a királyi törvényszék elejébe idéztettek, Datum sexta die diei Statutionis et evocationis predictarum azaz september 17-dikén 1458. — September 6-dikán és 8-dikán csak ugyan itt kelt a királynak két levele a berzeviczi vár ügyében, mint ezt annak idejében láttuk; az egyikben megerősíti

Szegedre december 6-dikára, minden megyéből négy követ küldését rendelvén ¹⁾. A királyi meghívó levélben

annak birtokában Berzeviczi Istvánt mind addig, míg osztályos vérei a rajta fekvő öszveget meg nem térítik neki; a másikkban felszólítja Bártfa városát, hogy, miután ezen vár oltalmát a mondott Berzeviczi Istvánra bízta, küldjön neki egy ágyut és két mozsarat. Az első Datum Zegedini feria quarta proxima ante festum nativitatis (b. Marie virginis) 1458. *Kaprinai e. h. II. d. 536. l., Wagner, Anal. Scepus. I. d. 143. l.* és innen *Katona e. h. VII. d. 146. l.*; a második Datum Zegedini in festo nativitatis b. Marie Virginis 1458. *Kaprinai e. h. 209. l.*, és belőle *Katona e. h. 148. l.* — Már october 1-sején Péterváradról tudósítja Bártfa városát, hogy Rozgonyi Sebestyén helyett Hedervári László egri püspököt és Olnodí Czudar Simont küldötte a felső vidékekre a csehek ellen, mint feljebb látók, Datum in Varadino Petri tertio die festi b. Michaelis Archangeli predicti anno domini 1458. *Wagner, Dipl. Com. Sáros. 119. l.* — Ugyanaz nap csak ugyan Péterváradról kelt levelében előre bocsátván, miszerint Morgenthaler Jánost az ellene legújabb időben elkövetett zavarokért a Nagy-Sink széki gerébségtől megfosztotta s azt nemes Thobiási Györgynek adta ugyan, de az újabb pesti országgyűlés végzésének következtében, melly szerint minden eddig történt zavargásokra nézve köz bocsánat adatott, őt az említett hivatalba külön levele által visszahelyeztette, — szorosán meghagyja Szeben városa tanácsának, hogy jelen levele vételével Thobiási György helyébe megint Morgenthaler Jánost tegye vissza a mondott gerébségbe, s őt abban minden megtámadói ellen védelmezze. Datum in Waradino petri die dominico proximo post festum b. Michaelis Archangeli anno domini 1458. *Oklevéltár CCXCIV. sz.* October 8-dikán Nándor-Fejérvárról tudósította, mint ezt is látók, mind az erdélyi szászokat, mind Pozsony városát Szilágyi Mihály elfogatásáról, Datum Nandoralpe dominico proximo post festum b. Francisci 1458. *Katona e. h. VII. d. 171. l.* és *Ungr. Magaz. I. d. 241. l.* — Temesvárról több leveleit bírjuk, mint mindjárt bővebben meglátjuk.

¹⁾ A Bártfa és Kassa városához intézett egészen egyértelmű meghívó leveleket az említett helyről és napról közli *Kaprinai II. d. 217. l.* és *I. d. 307. l.* — November 29-ről újra írt a király Bártfa városának, és meghagyta neki, hogy, mivel a bosznia király más nap megérkezik Szegedre, minden haladék nélkül küldje követeit, úgy hogy, ha nem előbb, legalább Sz. Miklós napján helyben legyenek pecsétjük elvesztésének büntetése alatt. *Kaprinai II. d. 221. l.* — A hét és két szász székhez intézett illy értelmű

előre köz hírré tette a tanácskozás tárgyait is, mellyek voltak: Tamás bosnya király személyesen előadandó kivánságainak kihallgatása, a korona visszaadása iránt Fridriknél megfordult követség jelentése, s készültek a haza ellenségei, a törökök és mások, ellen.

Minél rövidebb volt az országgyűlés határideje, annál serényebben folytak a tanácskozások, és már januarius 5-dikén 1459. megerősítés végett a király elejébe terjesztettek a végzések ¹⁾. Hű ragaszkodás a király sze-

meghívó levélben is említi a király, hogy már előbb meghívta volt őket Szegedre az országgyűlésre sz. Miklós püspök és gyóntató napjára, mivel ott meg fog jelenni a bosznyna király, a császárhoz a korona kiadása végett küldött követség is visszajött, és még más tárgyak is vagnak, az országot illetők, mellyeket nálok nélkül elhatározni nem lehet: de mivel a bosznyna király holnap már valósággal Szegeden lesz, ő maga is holnap oda indúl, s a koronát és az ország javát illető más tárgyak befejezése is haladékot nem enged, meghagyja nekik, hogy követjeik által tüstént jelenjenek meg, és, ha ezt nem tehetnék, legalább Miklós napjára okvetetlen küldjék el képviselőiket, Datum Temesvar in vigilia festi beati Andree Apostoli 1458. *Fejér, Auth. Dipl. 167. l.* Mí magából az eredetiből némelly bár nem lényeges különbséggel adjuk *Oklevéltár CCXCV. sz.* Ezen oklevélről emlékezik *gr. Kemény is Notit. Capit. Alb. Trans. I. dar. 128. l.* — Egyébiránt magokból a végzeményekből kitetszik, hogy minden megyéből négy követ jelent meg.

¹⁾ Ezen végzeményt legelőször kiadta *Pray, Annal. III. dar. 225. l.* Kaprinai kézirataiból és annak közléséből, később maga *Kaprinai, Hist. Dipl. II. d. 228. l.*, megjegyezvén, hogy azt egy egykorú másolatból vette Bártfa városa levéltárában. Innen közlik azt *Balthyani, Leges Eccl. I. dar. 496. l.*, *Kovachich, Vest. Comit. 335. l.* és *Katona VII. dar. 175. l.* Mind ezen egy kútforrásból vett példányokban a kelet így áll: Datum Zegedini predicta in Congregatione generali in vigilia festi epiphaniarum domini, anno eiusdem 1459. Igaz hogy *Kerchelich, Notit. prael. 283. l.* említi egy általa látott más másolatot, melly különben igen csekély és nem lényeges különbséggel egészen megegyezett Pray példányával, csak hogy azon 1458. év állott; de, ha a nap is megegyezett Prayénak napjával, mint azt ezen előadásból következtetnünk kell, úgy az 1458. évet semmikép sem fogadhatjuk el. Ezekhez járúl,

mélyéhez, készség a haza oltalmára tűnik ki azoknak minden soraiból, akármely ellenség által történnék megtámadtatása ¹⁾). Mindenek előtt az rendeltetik itten, hogy állítsa ki a király tulajdon dandárját. E végből a királyi jószágokból minden huszadik jobbágyot zászlója alá szólíthatja, ide nem értvén a királyi városokat és mezővárosokat, mellyek úgy is tüzérek kiállításával kötelesek. Az után állítsák ki dandárjaikat az egyházi nagyok és személyek, valamint a zászlós urak is, még pedig az elsők Zsigmond király lajstroma szerint. A melly egyházi személy azóta jövedelmeiben csökkenést szenvedett volna, állítandó katonái számának leszállítása iránt a király személyéhez folyamodhatik. A papnemesek azonban még ezen számon túl tartoznak kiállani. Az egyházi személyeknek is szabad, dandárjaik könnyebb öszveszerzésére minden huszadik jobbágyukat zászlójok alá szólítani, de nem a zászlós-uraknak. Ezek kötelesek a királyi kincstárból e végett vett fizetésökből szabad fogadás mellett dandáraikat kiegészíteni. Továbbá kiállanak a vármegyék dandárai is a főispányok, vagy a király által kinevezendő vezérek alatt. Ezekhez jön minden huszadik jobbágy a zászlósok és a nemesség jószágaiból, mint lovag egész készülettel ²⁾).

hogy ezen végzemény eredetije megvan az országos és a csász. kir. titkos levéltárban, *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 149. l.* és *Kovachich Jos., Lect. Var. 26. l.*, mellyek, mint az utolsó mondja, hasonlólag 1459-ben keltek, és így meg kell nyugodnunk abban, hogy ezen végzemény januar. 5-dikén 1459. nyerte a királyi megerősítést. Hibáz tehát *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 227. l.*, azt karácsony szombatjára 1458. tévén; hibásan állítja *Fessler* is *e. h.* annak januar. 6-dikán történtét.

¹⁾ *Fessler* szerint *V. d. 35. l.* az új pápa előtt kívánván magát Mátyás kedvességbe tenni, ezen készületeket csak az ozmánok elleni háború színe alatt tette.

²⁾ Innen származik a *hussár* név *Engel e. h.*, mit *Palma, Notit. rer. Hung. II. d. 354. l.* legelőszőr jegyzett meg, *Kaprinai II. d. 234. l.* — Azonban e nevet már azon fegyverszüneti javaslatban, mellyet György rácz fejedelem Garaival és Ujlakival egyetértőleg készített, és a mellyről annak idejében bővebben szólottunk, *Okle-*

E végett a megyékben a jobbágyok összeírtnak, és ezen jegyzék a királynak benyújtatik. Ebbe azonban a zsellérek nem vétetnek fel, és a kamaranyereség ezen összeírás szerint soha sem kívántathatik, hanem mindig csak a kapuk régi számához képest. Ezen vármegyei dandárok három hónapig maradnak együtt a király szabad rendelkezése alá vetve, és azokat használhatja akár az egész országban egyszerre, akár megyéenként, ahogy neki a körülményekhez képest tetszik, és az ország védelmének szükségére kívánja. Ha mind ezek nem volnának elégségesek, és a király szükségesnek találná: az egész nemességet is felszólíthatja, és az tartozik felkelni, de csak három hónapra és az ország határáig, Nándor-Fejérvárt és a rácországi várakat is ide értve. Minden nemés ekkor személyesen jelen meg, és magát ki nem válthatja; kivétetnek az özvegyek, árvák, betegek, bénák és a várnagyok. A szegény birtoktalan nemesek tízen együtt állítnak egy lovagot. Ha még ezen felülés sem volna elégséges a haza oltalmára, akkor a lakosok fejenként tartoznak fegyvert fogni. Huszonöt nap alatt a királyi parancs vétele után köteles mindenki a felszólítottak közül már a táborban lenni. — A törvénykönyvben ugyan nincs nyoma, de még is más kútfőből tudjuk, hogy felvétellett ezen országgyűlésen Rácorszag ügye is Tamasko István bosnya király kérésére, ki azt magának adatni kívánta, és egy országgyűlési végzés által ezen tartomány neki, Szendrő pedig a szomszéd vidékkel természetes fiának, Thomassevich Istvánnak, Mária, Ilona leánya, férjének adatott, mint Magyarországhoz tartozó védtartomány ¹⁾). Hogy ezen országgyűlésen fölvetetett a Fridrik császárnál a korona kiadása végett megfordult követségnek jelentése is, valószínű a meghívó levelekből, mellyekben az egyenesen tanácskozás tárgyául tüzetik ki. De miből állott Fridriknek felelete, és

éltár CXV. sz., feltaláljuk, még pedig mint valamelly könnyű szaguldozásra használt lovagét.

¹⁾ *Fessler V. d. 39. l. és Engel, Gesch. v. Serv. 414. l.*

mit végeztek ennek következtében a rendek, megmondani nem tudjuk ¹⁾. Igen hihető hogy a válasz nem volt kedvező, és hogy az nagy ingerültséget szült az országosan öszvesereglett rendek közt. Tárgyaltattak némelly más ügyek is; így nevezetesen némelly végzések hozattak az esztergomi érseki dézma iránt ²⁾. Az országgyűlés alatt a

¹⁾ *Kaprinai e. h. II. dar. 34. l.* azt állítja, hogy ezen ügy mindjárt az országgyűlés megnyitásával vétetett tárgyalás alá, de azon föltételek, mellyeket a váradi püspök Fridrikhtől a korona kiadása iránt hozott, igen súlyosoknak és az ország jogaira nézve sérelmeseknek találtattak; a rendek azokat merőben elvetették, sőt a császár ellen háborút is rendeltek, ha kedvezőbb gondolatok nem szállnák meg. Erre helyesen jegyzi meg *Katona e. h. 190. l.*, hogy ezen részletek iránt mi adataink sincsenek, de azért még is magát a tárgyalást vele kétségbe nem hozhatjuk.

²⁾ Az esztergomi érsekség levéltárának lajstromában ezeket olvassuk: *Acta de solvendis decimis in diaeta Szegediensi. Kovachich, Suppl. ad Vest. Com. II. d. 149. l.* — Ezen országgyűléséről beszél Gercsei (*Engelnél e. h. Gorchyan, Toldynál Handbuch I. köt. XIX. l. Gerciani, ugyan csak szerinte Új Magyar Museum 1850—1851. 337. l.* Görcei, mi Görce Vas megyei helység után Körmendhez közel, gondoltuk Gercianus, diákosított nevét újra helyre állíthatni) Ambrús historiai énekében (*Historiai ének a felséges Mátyás királyról. Kolosvár 1577.*), hogy Mátyás a királyi székbe emeltetvén, üres kincstárt, kemény, Sallágyi által elfogadott avatási kötetést és számos ellenséget talált. Magán segítni nem tudván, legalább kincstárát megtöltendő, Ország Mihály tanácsára országgyűlést tartott, és itt a rendek elejébe terjesztette, hogy nekie pusztá falakat adtak által, mellyeket meg kell tölteni. Ezután elosztatta a gyűlést, az egyházi és világi főrendeket magához ebédre híván. A szakácsmesterség egész fényével fel való készítve az asztal, és a legválogatottabb borok bőségben vidámsíták a vendégek kedélyét. Az evés és ivás legnagyobb örömeiben cseh zsoldosok foglalják el az ebédlő minden nyílásait. Ekkor a király kiüríti poharát a jelenlévők egészségére, s az Ország Mihályval előlegesen történt megállapodáshoz képest ezt felajánlja: adna üres kincstára számára 40,000 aranyat; a nádor színelte haraggal azt megtagadja, majd azonban a király öröket szólítván elő s a makacsot a csonka-toronyba vitetni parancsolván, ijedtséget kezd mutatni, 20,000 aranyat ígér, azt mindjárt elő is hozatja, és a kincstárnak átadja. Ezen színjátéki előadás után senki sem merte meg-

király folytonosan foglalatoskodott kisebb országlási tárgyakkal is ¹⁾, minden ifjúsága mellett a reá nehezedett kötelességek komoly oldalát tekintve, és azoknak mindenképen a legcsekélyebb részletekig eleget tenni ohajtva; annak bevégzése után pedig még kevés időt töltött Szegeden, kivált az erdélyi szászokkal éreztetvén királyi kegyelmének teljességét ²⁾.

tagadni a királynak minden vendégeihez sorban intézett hasonló kérését. A kincstár megtelt annyival könnyebben, mivel később Mátyás a nemességet is a nagyok példája követésére felszólította, és ez is minden kaputól négy forintot ígért. Az országgyűlés végével a király megköszöné a rendek szívesességét, és szentül ígéré, hogy a pénzt nem kártyázza, nem pazérolja el, hanem az ország védelmére fordítja, egyszersmind még azt is kinyilatkoztatá, hogy a gyűlés által ajánlott önkényes segedelemmel megelégedve, az egyházi és világi nagyok által adott pénzeket csak kölcsönzéseknek tekinti, és azokról kötelezvényeket ad. *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 228. l.* Szinte hasonló történetet beszélnek kevés különbséggel az angol írók IV. Eduárdról 1475-ben. *Henry's Hist. of. Gr. Brit. X. d. 82. l.*

¹⁾ Így hagyta meg az erdélyi káptalannak, hogy Pétert mártonfalvi népészt és a korzai apátság igazgatóját Gáltó helységébe Fejér vármegyében, melyet neki új adomány czíme alatt adott, igaztassa be, Datum Szegedini in festo circumcissionis domini (Januar 1-sején) anno eiusdem 1459. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 149. l.* — Ugyanaz nap Pozsony városának panasza következtében, miszerint Rozgonyi Rajnáld némelly pozsonyi kereskedőtől 5 szekeret, 12 lovat és egyebeket erőszakkal elvett, s őket különféle bántalmakkal illette, meghagyja a mondott városnak, hogy, mihelyt megtudja Budára érkezett, hova már Rozgonyit ez ügyben magához rendelte, azonnal küldjön néhány polgárt hozzá, kik előtt ezen ügy ismeretes, hogy így a jelenlévő két fél közt igazságot szolgáltatthasson. Datum Zegedini in festo circumcissionis domini anno eiusdem 1459. *Oklevéltár CCXCVII. sz.*

²⁾ Mátyásnak levele, melly által előbbi levele következtében a szászvárosiakat tovább is a szászok közt meghagyja és a szebeni ispány törvényhatósága alá veti, itt kelt januarius 18-dikán, Datum Zegedini in festo b. Priscæ Virg. et Mart. anno domini 1459. *Katona e. h. 188. l.* — Egy nappal később Vizaknai Miklós és Kakas László szebeni polgároknak városuk részéről és nevében tett kérelmére, Zsigmond királynak Kassán martius 23-dikán (feria

Az országgyűlésen történt ezen nagy keszületeket az új pápa, — ki mindjárt az apostoli szék elfoglalásával egye-

quarta proxima post dominicam Judica) 1412. kelt levelét, mellyben Erzsébet királynéknak Sz. Demeteren februar. 12-dikén (feria quinta proxima post dominicam Invocavit) 1383. kelt és Szeben városa részére adott kiváltságát, melly szerint annak kebelében és határában idegen kereskedőknek a kereskedést eltiltja, szóról szóra átírván, megerősítette volt, szóról szóra újra átírva megerősíti. Datum Zegedini feria sexta proxima post festum b. Prisce Virginis anno domini 1459. *Oklevéltár CCXCVIII. sz.* — Ugyanaz nap Szeben városa és más erdélyi szászok panasza következtében, miszerint Gerendi Mihály őket és embereiket kereskedésökben, a városból ki- és bejárhatásukban gátolja, javaikban károsítja, Vingarti Geréb Jánosnak legszorosabban megparancsolja, hogy levele vételével rögtön minden kellő intézkedést tegyen meg a bevádolt Gerendi Mihály megbabolázására, s általa az említett szebeni és más szászoknak tett káraikért tökéletes elégtételt szerezzen úgy, hogy azok ez iránti panaszaiikkal többé hozzá járulni ne kényteleníttessenek. Datum Zegedini feria sexta proxima post festum beate Prisce Virginis et martiris anno domini 1459. *Oklevéltár CCXCIX. sz.* — Ismét az nap az erdélyi szászoknak kérelmére kiváltságot ad nekik, miszerint jövőben udvarnokai, védenczei és szolgálói közül senkinek maga és lovai számára élelmezést szolgáltatni fizetés nélkül ne köteleztethessenek, kivévén azokat, kik saját megbízásából az ő tulajdon leveleivel kiküldetve fordulandnak meg közöttök. Datum Zegedini, mint az előbbeniek. *Oklevéltár CCC. sz.* — Megint az nap Szapolyai Imre deák és Szentpéterszegi Angyal sókamarai főispánoknak, azok alispánjainak és a vízaknai sókamara tisztjeinek komolyan megparancsolja, hogy az erdélyi 7 szász szék lakosainak azon kiváltságát, miszerint évenként háromszor, sz. György, sz. István király és sz. Márton napjain a vízaknai sókamarából elégséges sót vihetnek, akárhány szekérrel jelennének is meg, miként atyja a kormányzó idejében megtartatott, ők is megtartsák, hogy többé e miatt hozzá panasz ne jöjjön. Datum Zegedini, mint az előbbeniek. *Oklevéltár CCCI. sz.* — Végre csak ugyan az nap Vizaknai Miklós és Kakas László szebeni polgároknak magok és a többi erdélyi szász kereskedők nevében tett kérelmére ezeknek minden a magyar királyok által adott régi kiváltságaiikat megerősíti s őket az erdélyi vajdák és alvajdák törvénykezési hatósága alól kivévén, a hét és két szász szék biráinak hatósága alá rendeli, Datum Zegedini mint az előbbieik. - *Oklevéltár CCCII. sz.*

dül a török háborúval foglalatoskodva, Olaszországban a csendet magán bosszujának feláldozásával állítá helyre ¹⁾, Fridriket, Mátyást és Kázmért felszólította a hit ellenségei ellen ²⁾, és az ozmánok ellen az egész keresztyénségnek együttmunkálásával teendő hadviselet feletti táncszokások végett nagy fejedelmi öszvejövetelt rendelt a következő évi junius elsejére Mantuába, vagy Udinébe ³⁾, és erre Mátyást is meghívta volt ⁴⁾ — a hitetlenek ellenieknek vélte ⁵⁾. A király őt ezen véleményben meghagyta, bár őt egyszersmind a Magyarországon támadott egyenetlenségekről is tudósította, és a szent-angyal bsbornokának Magyarországon hagyását sürgette mint kö-

¹⁾ A hatalmas Sforza Ferencz milánói fejedelemhez közelített e végből, ki ajánlott is segédkezeket, ha Ferdinánd nápolyi királlyal megbékél. Pius még erre is kész volt, ezt királynak elismerte, és vele a szent-székre nézve kedvező föltételek alatt megbékélt. *Johannes Simonita, Muratorinál Script. rer. Ital. XXI. d. 687. l., Campanus, Vita Pii II. Ugyanott III. dar. II. köt. 974. l., Gobellinus, Commentarii Pii papae II. könyv, 34. l., Cron. de Bologna Muratorinál Script. rer. Ital. XVIII. dar. 727. l.* Az erről szóló oklevél még 1458-ról megvan *Müller, Reichstags-Theat. I. d. 690. l.*

²⁾ *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 5. l.*

³⁾ Ezen öszvejövetel a bsbornokok, löbb római egyházi nagyok és idegen hatalmasságok követői gyűlésében határozatott el, mint ezt, a pápa nyílt parancsát is, melly itt állttatott meg, Datum III. Idus Octobres (october 13-dikán) 1458. közölve, bőven előadja *Leodr. Cribellius, Exp. Pii II. Muratorinál Script. rer. Ital. XXIII. d. 66. és köv. l.*

⁴⁾ Kitészik ez Pius pápának a szent-angyal bsbornok és apostoli követhoz írt leveléből, mellyben meghagyja neki, hogy az ez iránt a lengyel királyhoz szóló levelét küldje át, a Mátyás királynak szólót pedig személyesen kézbesítse. E levelet közli *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 5. l.*, és innen *Kaprinai II. d. 216. l.*, ebből pedig *Katona VII. d. 173. l.* Ezen levélnek ugyan keletideje nincs, de a pápának a cseh és francia királyhoz ugyanezen tárgyban írt leveleiből, mellyek közül az első, mint mindjárt meglátjuk, september 15-dikén, a másik october 13-dikán 1458. kelt, ennek keltét is hozzávetőleg meg lehet határozni.

⁵⁾ *Pray, Annal. III. d. 229. l.*

vetnek, mivel belé nagy bizodalját helyhezte; arról, hogy a mantuai öszvejövetelen személyesen nem jelenhet meg, engedelmet kérvén. Ennek következtésében Pius az említett bíbornoknak meg is hagyja, hogy előbbi parancsára nem hajtva, ne jöjjön Mantuába, hanem maradjon tovább is Magyarországon, a csendet ügyekezék helyre állítani, és a királyt arra birni, hogy, ha személyesen nem jelenhetne meg az öszvejövetelen, az esztergomi érseket, vagy valamely más követét küldjön oda ¹⁾. A pápának ezen öszvejövetel igen szíven fekdűt; azért erre a kereszttyén fejedelmek közöl többeket külön levelei által hívtott meg, így a francia királyt ²⁾, Podiebrádot ³⁾ és a császárt ⁴⁾. Senkiben sem bízott azonban az ozmánok ellen annyira, mint a tüzes ifjú Mátyásban, a vitéz Hunyadi János nagy reményű fiában, s a vitézségéről, vezéri tehetségéről ismeretes Podiebrádban. Ennek lehet tu-

¹⁾ Datum Senis decimo Kalendas Aprilis azaz martius 23-dikán 1459. *Kaprinai II. d. 279. l.* Nevezetes az, hogy itt a pápa untalan nostrum regnum, nostra provincia kifejezésekkel éj Magyarországra nézve képzelt véduri jogainak fentartására.

²⁾ Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice 1458. tertio idus Octobris azaz october 13-dikán. *Aeneas Sylvius, Epist. CCCLXXXV. 859. l.* és *Müller, Reichstags-Theat. I. dar. 631. l.* — Az ezen öszvejövetelre szóló meghívások voltak az első parancsok, melyeket II. Pius, mint pápa aláírt. *Campanus, Vita Pii II. in Oper. Select. 447. l.*

³⁾ Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice 1458. XVII. Kal. Oct. azaz september 15-dikén. Ebben meghagyja a cseh királynak, hogy, ha személyesen nem jelenhetne meg, teljes hatalmu követeket küldjön, kik akármely egység elfogadására meg legyenek bízva. *Dipl. Boh. Siles. Sommersberg-nél II. d. 1025. l.*, innen *Kaprinai e. h. 211. l.* és ebből *Katona e. h. 174. l.* — *Cochlaeus* ugyan *Hist. Huss. 417. l.*, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. d. 470. l.*, *Pessina, Mars Morav. 699. l.*, *Goldast, App. Doc. 102. l.* és *Katona e. h.* a levél kelét october 1-sejére (Kal. Oct.) teszik, de Sommersberg nyilván mondván, hogy példányát az eredetiből vette, mi Kaprinaival tanácsosabbnak láttuk őt követni.

⁴⁾ *Pessina e. h. 700. l.*

lajdonítani, hogy valamint Mátyást másodszor is felszólította a szent-angyal bíbornoka által, úgy Podiebrádnak is újabban írt ¹⁾, még mielőtt első levelére válaszát vehette volna, mellyben meg-nem-jelenhetését a boroszlóiak nyakasságával mentegeti ²⁾).

Míg ezek Rómában történtek, a némelly magyar nagyok közt tettelegesen kitűtött forrongások és mozgalmak Mátyás figyelmeztetést a török hadjárattól egészen elvonták, és ő kénytelen volt az alföldet elhagyni, és a fővárosba sietni ³⁾. Garainak és Ujlakinak hivatalaiktól megfosztása ⁴⁾, és Mátyásnak épen olly elhatározott, mint ügyes, az emberekkeli bánás mesterségében még egy megélemedett, hosszszas tapasztalásban okult fejedelemben is bámulásra gerjesztő könnyüséget tanusító magaviselete a szegedi országgyűlésen, melly a karokat és rendeket olly nagy más célra is könnyen fordítható segedelem-adásra bírta ⁵⁾, nem kis aggodásba hozá a Hunyadi-család ellenségeit. Garai és Ujlaki magok, megsértett hiúságuk és a jövőendő eseményektől félelmök által elhatározott akarattá érlelt azon föltétellel vonultak el a királytól, hogy addig nem nyugosznak, míg Mátyást a koronától meg nem fosztják ⁶⁾. Most

1) XIII. Kal. Februarij 1459. *Pessina e. h. 705. l.*

2) *Pessina e. h.*

3) Már februar. 2-dikáról Budán engedte meg Pozsony városának, hogy veres pecséttel élhessen, és ugyanas nap ugyan csak Budán vette ki a nádor és országbíró hatósága alól, mint ezt mindjárt bővebben előadandjuk.

4) *Kaprinai II. dar. 34. l.* ezt állítja az öszveesküvés fő indító okának.

5) *Bonfin* szerint *e. h. 376. l.* ez volt indító oka alkudozásaiak megújításának Fridrikkel.

6) *Fessler*, ki ezt *V. dar. 40. l.* helyben hagyni, és csak azt látszik hibáztatni, hogy Fridrikhez és nem a korona törvényes örököséhez folyamodtak. „Mátyásban, ugy mond ő még előbb (39. l.), többször lesz alkalmunk a nagy, erős elméjű férfit tisztelni, bár őt a trón törvényes birtokosának, alkotmányos királynak soha nem ismerhetjük is el; mivel azt Erzsébet, Albert leánya és már két fűmagzat anyja, a Nemesis igazságos szavával tilalmasza.“ —

már nem csak az ország dolgaira elvesztett befolyásuk visszanyeréséről, hanem tulajdon megmaradásukról is volt kérdés. Ezért a német-ujvári sziklavárban újra összeülvén, a hiú vágyaktól mindig szorongatott, de elhatározó lépésre képtelen Fridrikkel ¹⁾, kibe vetették bizodalmodkat, az alkudozásokat sürgetni kezdék. Vele azonban csak lassan boldogulhatnak. Szokott hanyagsággal vitte ez ezen tárgyat, és mindenkép halogatta annak elhatározását, előbb a pápa gondolkodását kívánván kitapogatni ²⁾.

A dolog a figyelmes Mátyás előtt nem sokáig maradhata titokban. A szent-széket ohajtotta ő is a maga részére megnyerni. Ezt tehát tudósítja némelly nyughatatlan alattvalóinak és a császárnak törekedéseiről személye ellen, kérvén őt: lépne fel atyai tekintetével, csilapitná le a békételeneket, tiltaná el Fridriket minden további mesterkedésektől; mivel különben kénytelen lesz a törökök ellen tett nagy készülleteit, mellyeket ellenségei úgy is a nép fellázítására, személyének gyűlöletessé tételére használnak, más felé fordítani, és a keresztyénség köz ügyével egészen, vagy legalább addig, míg a belső csendet és külső bátorságba tételét fegyverrel vivhatja ki, felhagyni ³⁾.

Ha megengednők is a szép tollú szerzőnek, hogy Magyarország ekkor nem volt szabad választással felruházva, mi azonban az akkori körülményekkel ellenkezik; még akkor is méltán kérdehnők: mi jogból érdeklette a magyar trón Erzsébetet előbb mint néniét Annát, Vilmos szász fejedelem feleségét?

¹⁾ *Kaprinai e. h. 34. és 39. l.* Fridriket felbosszantotta az, hogy a szegedi országgyűlésen ellene háború rendeltetett, ha a koronát vissza nem adja, és hogy ott Garai helyett Ország választatot nádornak. De annak, mint már feljebb megjegyzők, hogy a szegedi országgyűlésen Fridrik ellen háború rendeltetett volna, sem írónknál sem irományokban nincs nyoma, Ország kineveztetése pedig már előbb történt. Has. *Katona e. h. 190. l.*

²⁾ *Engel e. h.*, és a pápa levelei Fridrikhez, mellyekről alább lesz szó.

³⁾ A pápa levelei Fridrikhez, mint alább meglátjuk.

De ezzel még nem elégedék meg; seregeit Budán összegyűjti, több zsoldosokat nevezetesen cseheket vesz szolgálatába s a még hűségében megmaradt mind egyházi, mind világi nagyokat öszvehívja. Ezek közül az erdélyi püspök Máté, Frangepán Márton gróf, Zengnek és Modrusnak ura, Köpcsényi Kapler János nem jelentek meg, Németújvárra menvén. A többi püspökök mindnyájan hozzá siettek Szécsi Dénes esztergomi és Várdai István kalocsai érsekek vezérlése alatt, nevezetesen Hedervári László egri, Vitéz János nagy-váradi, Bari Mihály pécsi, Ágoston győri, Vetési Albert veszprémi, Albert csanádi, Csupor Demeter zágrábi, és Vincze váczai püspökök; ezekhez járultak Debrenthei Tamás a szentmártonhegyi apátság igazgatója, és Báthori Miklós fejevári prépost. A megjelentek közt voltak az ujonnan kinevezett vagy megerősített főhivatalnokok és más zászlós-urak, mint Ország Mihály nádor, Rozgonyi Sebestyén erdélyi vajda, Palóczi László országbíró, Rozgonyi János hajdan erdélyi vajda, Rozgonyi Rajnald volt székely ispán, Laki Thúsz János volt kincstartó, Bezth Mihály fő udvarmester, Herczeg Miklós és Várdai Aladár főpohárnokok, Losonczy László, Bodó Gáspár, Szobi Péter és Sperancsics Pál Dalmát- s Horvátország bánjai, Lábatlani János és Paksi László székely ispányok, Rozgonyi Osvát és Buzlai László főlovászmesterek, Szécsényi László nógrádi és Perényi István zempléni főispányok. E díszes kört növelték több előkelő nemesek, mint Ónodi Czudar Simon és Jakab, Hedervári Imre, Maróthi Máté és Lajos, Kórógyi Gáspár, Kanizsai Imre, Szentmártoni Nagy Simon, Homonnai Drugeth Bertalan és Simon, Lendvai Bánfi Miklós, Csáki György, Kállai János, Kaholi Pál, Dombófi László, Gerzsei Pethő György és számos mások. Ezek között voltak ugyan némelyek, mint Dénes esztergomi érsek és a két Maróthi, Ujlakinak amaz rokona, ezek vejei, kik tulajdonkép inkább szítottak a békételenekhez, de magokat a nyilvános többségtől elvonni nem merték.

Mátyás környülállásosan eléjükbe terjeszté Fridrik és

némelly nagyok törekedéseit, felszólítá őket annak nyilvános és őszinte kijelentésére, ha vajjon benne központosult tulajdon választásukat, melyet ő soha sem keresett, soha sem várt, kívánják-e tovább is fentartani, vagy az elégedetlenségnek közbe jött indokai annak megsemmisítését kívánják-e? Ő kész a királyi gondokról, kötelességekről lemondani, mihelyt annak súlyát bizodalmatlanságuk miatt sikerrel többé nem viselheti. Neki csak a haza szent ügye fekszik szívéen, csak a magyar nemzet dicsőségében keresi a magáét; mint beszterczel gróf minden irigység, gyűlölség és kajánságtól elvonva, reményli annak helyeslését kivívhatni, mit mint félreismeret, félelmes és elárult király igazolni nem tud. Uralkodásának első lépéseiből ítélhetnek egész jövőndő kormányára; ha ezekkel nincsenek megelégedve, úgy nem kíván ezen nehéz időben fejedelmök lenni. Ő ezután is egyedül belső meggyőződését, az igazság, haza és nemzet iránti, és az önhasznukat vadászó nagyok és oligarchák ügyekezetein feljülemelkedő tekinteteit képes követni.

Egyező értelemmel nyilatkoztaták ki magokat minden jelenlévők, mint az egész hazának képviselői, Mátyás mellett. Ennek következtében mindnyájan megesküdtek februarius 10-dikén, hogy egyik sem fog mást királyának ismerni, csak nekie engedelmeskedik, őt minden párttűtő ellen vagyónával, vérével és életével segíti, ellenségeinek kegyelmére, ígéreteire mitsem hajt, minden kára s üldöztetése mellett hűségében megmarad, és őt tanácsával saját és az ország ügyében belátása szerint segíti. Másfelül Mátyás is ezen esküt elfogadván, ugyancsak hit alatt ígerte, hogy őket törvényes szabadságaikban és szokásaikban megtartja; ha az ország java némelly változásokat kívánna is, azokat megegyezésök nélkül nem teszi ¹⁾, őket birtokaikban egész erejéből oltalmazza, s a belső esend helyre-

¹⁾ Et si quid pro unitate et necessitate regni de hactenus observatis juribus et consuetudinibus eorum mutandum fuerit aut addendum, id sine consilio et consensu eorum non faciemus.

állítására, minden a pártosok által okozott kárait minden legkisebb megterheltség nélkül megtéríti ¹⁾. — Már ekkor érezte az ifjú király a magyar alkotmány szerkezetének számos hiányait, már ekkor elhatározta volt azok kiigazítását, és abból hűségesei előtt titkot nem csinált. De itt nem önkényesen kívánt fellépni, az alkotmányos útat tartotta legbiztosabbnak, és ezt nyilvánítani, ez iránt alattvalóit biztosítani nem tartózkodott, elég erőt érezvén magában újító terveinek a törvények-szabta utoni keresztülvitelére. A deli fejedelemnek ezen őszinte de erőlyes nyilatkozata nem csak a jelenvoltakra tőn kedvező benyomást, hanem minden jóknak szívét megnyerte az egész országban.

Előre látta Mátyás, hogy Fridrik mesterkedéseiben szemügyét mindenek előtt a gazdag Pozsony városára vetendi. Ezt tehát mindenkép akadályoztatni, és a város lakosait megnyerni, első teendői közé sorolá. Illy célból nem csak azt engedi meg Perenkartel Venczel bíró és Schellhardt Miklós esküdt polgár kérelmére, hogy Buda város példájára veres pecséttel élhessen ²⁾, hanem polgárait egyszersmind minden idegen bíróságtól felmenti, és egyedül a városi, tárnoki és királyi törvényhatóságnak veti alája, olly hozzáadással, hogy senki se merészelje őket mind addig akar személyökben akar birtokukban háborgatni, míg ezen úton ügyök el nem ítéltetik ³⁾. Ezen kedvezések igen jó benyomást tettek a városra, és midőn ezt később Fridrik, ügyekezeteinek fölfedezése mellett, hű-

¹⁾ Mátyásnak a vele tartók biztosítására kiadott levelét, Datum Bude in festo b. Scholaasticae virginis anno domini 1459., mellyben őket egyenként megnevezvén, mind az általok mind a maga részéről letett hit alakját előadja, közli *Kaprinai e. h. II. dar. 245. l.* és belőle *Kovachich, Vestig. Comit. 352. l.* valamint *Katona VII. d. 192. l.*

²⁾ Datum Bude in festo purificationis beate Marie Virginis (febr. 2-dikán) anno Domini 1459. *Kaprinai II. d. 240. l.*

³⁾ Datum Bude in festo purificationis beate Marie Virginis (febr. 2.) anno Domini 1459. *Ugyamott 243. l.*

ségének folytatására felszólította ¹⁾, ez nem maradt siker nélkül ²⁾, bár a pozsonyi főispán Baumkircher András ³⁾ a császárral tartott.

Mátyásnak igen szíven feküdt a szent-szék megnyerése. Azért még ezen tanácskozások folyama alatt egy fényes követség által a pápának tudtúl adta, hogy a császár, kit a keresztyénség fejének tekint az egész világ, annak legnagyobb ellensége, ellene némelly nagyokat bujtogatni nem szűn meg, és az így gerjesztett nyugtalanságok által őt az ozmánok ellen menni akadályoztatja. Ohajtotta volna ugyan ő is a szent-szék kívánságához képest az igaz hittű Thomassevich István rácz fejedelmet, napa Ilona rácz fejedelemné felszólítása nyomán, Rácország birtokába igtatni, e végett Magyarország egész erejét fel is kérte; de már most saját trónjának oltalma kényszeríti őt, azt a császár ellen fordítani, és minden terveivel a hitetlenek ellen ez úttal felhagyni.

A még mindig kételkedő Fridrik is ujabban írt a pápának, ki első felszólítására e részben kikerülőleg felelt volt ⁴⁾, tanácsát kérvén a magyar királyság elfogadása iránt és, mint látszik, őt részrehajlással vádolván Mátyás

¹⁾ Datum Bude in festo beati Gregorii pape (martius 12-dikén) anno Domini 1459. Cornides kézírataiból *Katona VII. d. 225. l.* Ezen levél megvan Pozsony városa levéltárában.

²⁾ Ezt elismeri maga Mátyás egy levelében, Datum Bude dominico die proximo post festum Visitationis b. Marie Virginis (julus 8-dikán) anno domini 1459., melyet ugyanonnan közöl *Katona e. h. 227. l.*

³⁾ Ezen czímmel él egy levelében, Datum feria tertia proxima post festum Pasche Domini (martius 27-dikén) anno eiusdem 1459. *Kaprinainál II. d. 279. l.*

⁴⁾ *Gobellinus e. h.* és utána *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 18. l.* a pápa feleletét még Spoletóból így szállították ránk: Qui te regem Hungariae sunt electuri, si fides eis habenda est, et regnum dare possunt, non disvademus accipere; sin litem offerunt et belli materiam, contrasentimus maximeque cavendum censemus, ne quid agas, quod expeditioni adversus Turcas instituendae impedimento sit.

irányában, kit magyar királynak valóban el is ismert ¹⁾. Ezen levele sikerét szerette volna megvárni; de erre időt nem engedtek a Németújvárbán öszveesküdt békételenek, kik közt számos, igen nagy befolyású és gazdag egyének voltak, nevezetesen Garain és Ujlakin kívül Kanizsai László erdélyi vajda, Gerebeni Vitovecz János tótországi bán, Baumkircher András pozsonyi főispán, Alsó-Lendvai Bánfi Pál főajtónálló, György és László bazini és szentgyörgyi grófok, nagy-szombati és szakolczai kapitányok, Szécsi János szalai főispány, Kanizsai Miklós, Monyorókeréki Elderbach Berthold, Gerzsei Petőfi Miklós és György, Graffeneck Ulrik, Szentgróti János, Peleskei Ördögh Mihály, Mesztegnyői Szerecsen Péter, Osthi Ferencz, Szerdahelyi Dancs Pál, és a kikhez még valamivel később járultak Bachino Máté erdélyi püspök, Frangepán Márton zengi, modrusi és vegliai gróf, s Köpcsényi Kapler János. Ezek ugyanis Mátyás készülleteinek hallására Fridriket a választás rögtöni elfogadása iránt olly hathatósan sürgették, hogy ez végre is kívánságuknak engedni kénytelenített. Februarius 17-dikén íratott alá a választó iromány Németújvárbán. Ebben az egész nemzet nevében adják elő az öszveesküdtek, hogy a hazának mostani körülményei közt egy hatalmas, nagy törzsökből származott és törvényes koronázás által mindjárt beavatható fejedelemre van szüksége. Mind ezt nem találhatják fel Mátyásban, azért tőle elállanak, és Fridriket választják királyuknak egyenességének, hatalmának, erényeinek, császári méltóságának és László királyhoz volt rokonságának tekintetéből, annyival inkább, mivel a szent korona is birtokában van. Melly választást ő elfogadván, ezt megköszönik, és minél előbbi megkoronáztatását, az ország birtokába haladék nélküli helyheztetését ígérik, soha sem egyezvén meg más fejedelem fölemeltetésében és elismerésében, és mind azok ellen, akármelly állásúak legyenek

1) A pápa alább említendő válasza.

is, kik elválasztott királyuk beigtatásának, megkoronáztatásának és uralkodásának ellene szegülnének, egész erejükből és halálukig harcolni készek levén. A miért is Fridrik őket viszont bizonyosakká teszi, hogy megkoronáztatásakor az ország és az aláírt nagyok minden szabadságait és törvényes szokásait hittel is megerősíti; ezek ellenben fogadandják, hogy őt tanácsukkal és tettel segíteni fogják, miszerint ő mint szabad király hatalmát minden sérelem nélkül gyakorolhassa ¹⁾). Köszönő és istent dicsőítő imádságok tartattak mind Ujvárbán mind Bécsben.

A pápa Mátyásnak első tudósítását Fridrik ügyekezetei felől a mantuai congressusra mentében, hazájában Sienában mulatása alatt vette ²⁾), épen midőn elméje a török hábo-

¹⁾ Ezen oklevélről már *Pray, Annal. III. d. 230. l.* emlékezik, mondván, hogy megvan a felséges uralkodó ház titkos levéltárában. Legelőször közölte azt *Kaprinai II. d. 249. l.*, belőle később *Kovachich, Vest. Comit. 348. l.* és *Katona VII. d. 189. l.* Itt egyenesen azt mondják a választók: Praefatusque Dominus noster gratiosissimus Dominus Fridericus Romanorum Imperator in praeattactam ad dictum Regnum electionem et ejus coronationem ac ejusdem Gubernaculi intromissionem gratiosius annuerit et consenserit, — és mind e mellett még négy hónappal később (Bécs, június 19-dikén) azt merte Fridrik az egész világ előtt állítani: Nobis minime instantibus sed prorsus ignorantibus et insciis, motibus vestris propriis, pro ampliori decore nostrae Caesaricae sublimitatis, totiusque religionis Christianae consolatione cum nonnullis aliis Spectabilibus et Magnificis atque nobilibus dicti Regni nostri Hungariae proceribus, nos in regem eiusdem Regni nostri Hungariae cum magna et integra cordis affectione elegistis, azon levelében, mellyben György, János és Zsigmond szent-györgyi grófoknak címerét bővítve nekik megengedi, hogy veres pecséttel élhessenek, *Kaprinai e. h. 325. l.*, *Okleréltár CCCV. sz.* A választás in quadragesima azaz februar. 6-dikán történt *Anonym. Mellic. Chron. Austr.* szerint *Pez Jeromosnál II. dar. 464. l.*; helytelenül teszi azt Laetare vasárnapra azaz martius 4-dikére, Zsigmond salzburgi érsek mondván misét, *Hansitz, Germ. Sacra II. d. 509. l.*, a koronázás napját cserélvén fel a választáséval. Követi őt ezen hibában *Kurz, Gesch. Fried. IV. I. d. 224. l.* Böven szól ezen választásról *Lankmann Pez Jeromosnál II. d. 605.*

²⁾ *Katona VII. d. 203. l.* és innen kelt levelei.

rúval volt egyedül és kikötőleg elfoglalva. Azért ezen, mint kedvencz ohajtásai és képzelgésai váratlan akadályán annyira felindult, hogy februarius 24-dikéről kelt levelében a szent-angyal bíbornokának egyházi fenyték és átok használatát hagyná meg mind azok ellen, kik Mátyást addig, míg a törökök ellen harczol, megtámadni mernék, akárkik legyenek azok ¹⁾. Később követségét itt mulatása alatt nem csak igen kitüntetőleg fogadta, hanem előadott panaszaival következtében írt magának a császárnak is, őt megintvén, hogy Mátyást ne bántsa. „Mert, úgy mond a szent-anya, igen nagy baj volna, ha Magyarország, melly eddig az egész keresztényiség paizsa volt, és bennünket csendes bátorságban tartott ²⁾, az ozmánok kezébe jutna, vagy annak ifjú királya magán nem tudván másként segíteni, velök megbékélni kényteleníttetnék. A mindenható valóban ezen átkozott tettet illy körülmények közt nem neki, hanem annak tulajdonítá, ki őt erre kényszerítette. Hajtson tehát inkább és többet a nagy istennek és szent-egyházának javára, az egész világ és késő ivadék ítélé-
tére, mint némelly egyesek kárhozatos és istentelen ingerléseire ³⁾.” E mellett Mátyás iránti jó indulatának kétségtelen jelét adandó, a szent-angyal bíbornokának, mint annál tartózkodó követének, egy felszentelt zászlót küldött olly utasítással, hogy azt a török háborúban vagy maga lobogtassa, vagy pedig e végett annak idejében Mátyásnak adja által ⁴⁾. Azonban még is a visszaéléstől tartván, egy még ugyanaz nap kelt levelében a mondott bíbornoknak különösen szívére kötötte annak gátlását, hogy

¹⁾ VI. Kal. Martij azaz febr. 24-dikén 1459. Ex. Cod. Ms. Vaticano No. 1458. fol. 25. *Pray, Annal. III. d. 230. l.*, Cseles római jegyzeteiből *Kaprinai II. d. 254. l.*

²⁾ Cum idem Regnum clypeus totius Christianitatis esse antehac conveverit, nosque illo pugnante otiosam securitatem egerimus.

³⁾ Aprilis 2-dikéről Ex. Cod. Ms. Vaticano *Pray, Annal. III. d. 230. l.*, Cseles római jegyzeteiből *Kaprinai II. d. 288. l.*

⁴⁾ Datum Senis 2-da Aprilis *Kaprinai e. h. 289. l.*

a magyar király ezen zászlót más háborúban ne használja ¹⁾. Alig voltak ezen levelek elküldve, már megérkezett Fridriknek is második levele, mellyben a nekie ajánlott magyar királyság iránt élesebb szemrehányások közt határozott tanácsot kért. A császárnak ingadékony halasztó természetét, az ifjú Mátyásnak ellenben erőteljes szilárd jellemét saját tapasztalásából ismerve, igen jól látta II. Pius, hogy a törökök ellen annak hasznát nem veheti, és csak ez állhat ellent a keresztyénség felbőszült ellensége óriási hatalmának, csak ez igazgathatja szükséges elhatározottsággal Magyarország csiklandós kormányát, hogy amaz soha sem felejthetvén el azon viszonyt, mellyben vele ezelőtt állott, befolyása reá mindig alárendelt marad, míg másfelül emez benne találván egyedül külső támaszát, mindent elkövetend barátsága megtartására. Mind a mellett érzéseit nyilván kijelenteni állotta, érezvén, mivel tartozik Fridriknek, ki őt a porból emelte ki. Ezen szempontokból kell tekintenünk mindent közölni ügyekező és ebben az egyenes utról könnyen lesikamló, tudós és e mellett éles belátású pápa jellemző, czikornyás feleletét. Ebben a kért tanácsra nézve azzal mentegeti előbbeni válaszáat, hogy azon vidékeket már rég elhagyván, a mostani környülállásokat eléggé nem ismeri, és így biztos véleményt nem adhata. Egyébiránt levele egész folyama alatt Mátyást királynak nevezni gondosan elkerülvén, és azt vitatván, hogy ő senkit a császárnál jobban nem szeret, inkább nem tisztel, azon vádra nézve, miként leveleiben Mátyásnak a magyar királyi czímet megadta s ez által őt magyar királynak elismerte, mentségéül felhozza, hogy, miután már megelőzője őt királynak elismerte volt, nem állott többé hatalmában e czímet megtagadni tőle. Jól érezte Pius, hogy a szentelt zászló küldése a magában nem katonás, de hiúságában az efféle kitüntetést irgyszemekkel tekintő Fridriket, mihelyt az tudomására jut, mit

¹⁾ Datum Senis 2-da Aprilis *Kaprinai e. h. 290. l.*

elkerülni nem lehet, különösen fel fogja ellene bosszantani; azért e részben a rossz benyomást megelőzendő, válaszában erre nézve vakmerően azt állítja, hogy a magyar követek tőle a törökök ellen urok számára mind szentelt szablyát, mind szentelt zászlót kértek; de ő ezt tőlök megtagadta ¹⁾. Igéri egyébiránt, hogy mindent elkövetend a császár és a német birodalom tekintetének előmozdítására ²⁾. A pápának kedve lett volna ezen egész ügyet a két fejedelem közt már ekkor saját bírósága elejébe hozni ³⁾. Erre látszik célozni ezen levelében is, midőn többször ismétli, hogy ezen tárgy valóságos állása előtte ismeretlen, de hogy Fridrik bízhatik igazságszeretében. Valószínűleg egyszersmind külön levelében is meghagyta a szent-angyal bíbornokkövetének, hogy a szentelt zászlót ne adja által Mátyásnak, és azt maga se használja; legalább erről többé szó nem volt. Bizonyosabb az, hogy kevéssel Fridrikhez írt levele után követét a Mátyást törökök elleni

¹⁾ A pápa kétszínűségét ezen állításában így kívánja *Kaprinai e. h. 292. l.* mentegetni, elismervén, hogy a pápa szentelt zászlót küldött: *At quoniam illud oratoribus, tametsi petentibus, datum non est, nec ad Mathiam, sed ad legatum missum fuerit, qui postea illud non regi tradidit, nec in exercitu adversus Fridericum, vel Turcas sustulit, vere pontifex scribere potuit, vexillum petentibus Mathiae Oratoribus esse negatum.*

²⁾ *Datum Senis XIII. Aprilis Kaprinai e. h. 290. l.* és utána több történetírónk, az idegenek közül nevezetesen *Müller, Reichstags-Theat. I. d. 721. l.* — *Fessler V. d. 49. l.* hibásan teszi ezen levél keltét martius 20-dikára.

³⁾ A pápa a szent-angyal bíbornokához intézett levelében, melyben eddigi működéseit Magyarországon méltányolván, őt azoknak folytatására felszólítja, *Datum Mantue 2. Junij 1459. Kaprinainál e. h. 308. l.* a többek közt így szól: *Quamquam autem ea semper sapientia in tuis omnibus actionibus fueris, ut quid sedem apostolicam, quid te deceat, acutissime videris; nihilominus quia noverit circumspectio tua quod iudicium super contentionebus regni Hungariae nostrum est et ad nos illarum cognitio pertinet, danda tibi et nobis est opera, ne in facto dicto ullo videamur affectu non ratione, in haec magis quam illam partem esse inclinati,*

működésében gátlók ellen előbb neki használni engedett egyházi fenytéknek a császár elleni életbe léptetésétől egyenesen eltiltotta, mivel ez sok jóval viseltetett mind a szent-szék, mind saját személye iránt; egyszersmind azonban felszólította, ügyekezni a két versenyző fejedelmet kibékíttetni, vagy legalább köztök a nyáron át fegyverszünetet eszközölni ¹⁾. — Azonban ezen levél későn érkezett. A versenyző felek közti kedvetlenségek annyira kifejtettek, hogy csak fegyver határozhatott köztök.

Míg ezek az apostoli széknél történtek, a magyar pártosok ugyanis arról kezdének tanakodni, miként vigyék a császárt Fejérvárra, őt itt a kezénél lévő koronával szokott ünnepélyességgel valóságos magyar királyiá avatandók, és ez által a közvéleményt részére megnyerendők. Az éber Mátyás azonban nem hevert. Alig esett az ellenség szándéka értésére, mindjárt a Hunyadi-háznak egyik leghűbb párthívét, Szentmártoni Nagy Simon ²⁾ macsóti bánt ³⁾, egy tetemes sereggel, mellyet a köz kincstár üressége miatt családjának hű baráti saját költségökön kénytelenítettek kiállítani ⁴⁾, Körmend felé küldötte, és Fridrik útját bevágta. Így a pártosok kénytelenek voltak a koronázást martius 4-dikén Neustadtban vinni véghez ⁵⁾. Ezen időtől

¹⁾ Datum Senis 14. Aprilis 1459. Ex. Cod. Ms. Bibl. Vaticanae Pray, *Annal. III. d. 233. l.* töredékesen, egész kiterjedésében Cseles római jegyzeteiből *Kaprinai II. d. 293. l.* és belőle *Katona e. h. 218. l.*

²⁾ Így nevezi őt maga Mátyás Sáros vármegyéhez april. 12-dikén 1459. írt levelében *Wagner Dipl. Comit. Sáros. 12. l.* — Hibásan nevezi őt *Schimeck, Gesch. v. Bosnien*, Nagy Sebestyénnek.

³⁾ Mátyás említett levele a sárosiakhoz, mellyről alább bővebben.

⁴⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 376. l.*

⁵⁾ *Engel, Gesch. des ungr. Reichs III. d. 232. l.* és *Kurz, Gesch. Oest. unter Friedr. IV. I. d. 224. l.*; *dominica laetare Kerchelich, Notit. prael. 284. l.* — *De Roo* ugyan *Hist. Austr. VI. könyv, 237. l.* nyilván állítja, hogy Laukmann Miklós Fridrik császár udvari káplánja, ki alkalmasint ezen tetten maga is jelen volt, azt mondja, miszerint Fridrik ugyanaz nap, mellyen Laetare Jeruzsálem énekelteik, és a mellyen azelőtt 7 esztendővel császárnak

fogva fölvette Fridrik a magyar királyi czímet ¹⁾, és a királyi hatalommal mindjárt vissza is élt, a bazini grófnak és

avattatott, koronáztaték meg. Hasonlót mond Révai is *de Mon. Cent. V. Schwandtnernél II. d. 673. l.* Emlékeznek e felett a koronázásról Fugger, *Spiegel d. Ehren, V. könyv, 16. fej. 6. sz.*, valamint Nauclerus *Gen. XLIII. 1087. l.* Azonban Lankmann *Pez Jeromos* által később *II. d. 605. l.* kiadott munkájában a koronázásról mísem szól, és csak azt mondja, hogy az említett napon adott Fridriknek tudtára választása. Így adja elő a dolgot *Hansitz is Germ. Sacra II. d. 509. l.* Ehhez járúl hogy maga Fridrik a szentgyörgyi grófok részére junius 19-dikén adott levelében *Kaprinai III. d. 325. l. Oktár, CCCV. sz.* csak választásáról szól. Azért *Kaprinai II. d. 329. l.* az egész dolgot kétségbe hozza. Növell ezen kétséget Fridriknek egy Bécs városához intézett levele, mellyben még martius 29-dikén és így a kérdéses koronázás után jóval 300 lovag és 500 gyalog kiállítását sürgeti, mivel magyar királynak választatván, *koronázása cégett* Magyarországra ügyekszik. *Chmel, Regest. 369. l.* De valamint egyfelül nem épen lehetetlen, hogy *Pez Lankman*ut egy hibás példányból adta ki, Fridriknek a bazini grófok részére adott levelében a koronázás elhallgatása nem sokat nyom, mintán itt a választás is csak melleleg említették, úgy másfelül Fridriknek a bécsiekhez intézett levelére azért nem mertünk sokat építeni, mivel *Chmel* bizonyosága szerint az a császári titkos levéltárban csak egyszerű másában van meg; ide járúl hogy ezen koronázást nyilván említi *Szapolyai János* is a német rendekhez *Tarnoból secunda die resurrectionis Domini 1528. írt levelében. Bethlen Farkas, Hist. I. könyv, I. dar. 135. l.* Elfogadják azt legjelesebb újabb íróink mind, mint *Katona, Pray, Engel. e. h., Budai Ézsaiás I. d. 228. l.* sőt *Gebhardi, Gesch. v. Ung. II. d. 127. l., Fessler V. d. 46. l., Kurz, Gesch. Oester. unter Friedr. IV. I. d. 220. l., Schels, Oester. Gesch. VII. d. 109. l.* és *Péczei II. d. 299. l.* még azt is utána vetvén, hogy a koronázás a salzburgi érsek által történt, *Kurz* pedig különösen megjegyzevén, hogy a bécsiek parancsot vettek ezen nevezetes esemény processióvali megünneplésére.

¹⁾ *Kaprinai II. d. 278. l.* első levelének, mellyben ezen czímmel él, tartja azt, mellyben fiának Miksának születését martius 25-dikén köz hírré teszi; vagyon azonban egy más ilyen levele martius 13-dikéről *Lünignél, Reichs-Archiv XIII. d. 632. l.* Hasonl. *Pubitschkát IX. d. 57. l.* — Egyébiránt felesége Eleonóra is élt a magyar, dalmát és horvát királynéi czímmel azon levelében, mely mellett hasonlólag fia születéséről az augsburgi és strassburgi polgá-

Elderbachnak némelly neki kölcsönzött öszvegek elengedése fejében megengedvén, hogy Pozsonyban és Sopronban rosz pénzt verethessenek, melly későbbre *schinderling* nevezete alatt lett ismeretes ¹⁾).

Ennek következtében a háború a két versenytárs közt valósággal kiütött. Bár Fridrik ezen idő tájban Cillei Ulrik öröksége miatt a görcei gróffal is háborúban volt, és ez ellen legjobb vezérét, a bátor Vitovecz Jánost, volt kénytelen küldeni ²⁾); még is ő indítá meg az ellenségeskedést. Vezére Graffeneck Ulrik ³⁾ 5000 emberrel becsap Vas vármegyébe, és Szombathely vidékét pusztítani kezdi ⁴⁾. Ezzel egyesült a hatalmas Ujlaki 3000 lovaggal és számos gyalogsággal, valamint több más pártos magyar urak is, ki nagyobb ki kisebb csapattal ⁵⁾), mint nevezetesen a bazini és szentgyörgyi grófok, kik közül különösen Zsigmond vezéri tehetségei által is kitünteté magát. Másfelül Lendvai Bánfi Pál egy jeles seregecskével Szala vármegyében lépe föl, Mátyás párthiveit üldözve; kivált az egyházi személyek és kolostorok gazdag zsákmányt ígérő

rokat Neustadtból mart. 25-dikén (Geben zu der Neuenstatt an den Ostertag anno domini 1459.) tudósttja. *Heumann, Comment. de re Dipl. Imper. Aug. 354. l.* és ebből *Koprinai e. h. II. d. 278. l.* Hasonl. *Chmel, Regest. 369. l.*

¹⁾ *Engel e. h. 233. l.*

²⁾ Vitovecz János a tótországi bánóságért Fridriknek azt fogadta volt, hogy 400 lovaggal mindig segítségére lesz, akár marad ő magyar király akár nem. Most ennek következtében igen jó szolgálatokat tett a görcei gróf ellen; az általa már elfoglalt Cillei-várat nem csak visszavette, hanem őt minden ősi jószágaitól is megfosztotta. Ezért később a császár őt segeri grófnak nevezte ki, sőt a Cilleiek magyarországi birtokát is bizonyos pénzöszvegben zálogkép neki átengedte. *Chron. d. Graf. v. Cilly Hahnál II. d. 743. l.*

³⁾ Grofanegg *Gebhardi* szerint *e. h. II. d. 127. l.*, Gravenacker *Fessler* szerint *V. d. 51. l.*

⁴⁾ Ezen hadjárat költségeinek egy részét Bécs városa viselte, mint kitetszik számadásai kivonatából: *Schlagger, Wiener Skizzen II. d. 100. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h. 376. l.*

jószágai voltak kitéve pusztításainak ¹⁾. A császár, Ujlaki és Zsigmond szentgyörgyi gróf egyesült serege Kürmendnél szálla erősített táborba, és itt várta meg Nagy Simont, Mátyás vezérét, ki kedvező állását elhagyva, feléje nyomul és vigyázatlanul az ellenségnek sem intézkedései, sem valóságos ereje felől magának biztos tudomást nem szerevezve, olly kedvetlen helyzetbe jut, hogy nagyobb veszély nélkül többé vissza nem vonulhat, és kénytelen a sokkal erősebb ²⁾, és a hely által is oltalmazott ellenséggel összeütni. Ennek bal szárnyát Zsigmond szentgyörgyi gróf, a jobbat Ujlaki Miklós, derekát Graffeneck maga vezérelte. Simon jobb szárnya kezdé meg az ütközetet Rozgonyi Miklós vezérlése alatt; a szentgyörgyi gróf ennek első sebes rohanását nem tudja kiállani, seregei engednek, midőn Ujlaki ezen veszélyt látva, nehéz lovasságával segedelmére rohog, a magyarok ritkult sorait keresztültöri, míg Graffeneck a Simon személyes vezérlése alatt levő derék sereget támadva meg, azt állásából kiveti. Így Rozgonyi a főseregtől el van vágva, körülfogott csapatai összevagdaltatnak. Ezen esemény elhatározá a csatát és a nap szerencséjét. A lovasságától ezen oldalról megfosztott gyalogság a legnagyobb rendetlenségbe jön. Simon kénytelen magát nyakra före visszavonni, némelly helyt

¹⁾ Így szent Adorján szalaszigetebeli monostorát kirabolta, minden egyházi kincseitől megfosztotta, még pecsétjétől is. Kitészik ez Ország Mihály nádornak május 14-dikéről (Datum Bude feria VI. proxima ante festum pentecostes anno dom.) 1459. kelt leveléből, mellyet Cornides kézírataiból közöl *Katona VII. d. 247. l.*

²⁾ Fridrik leveléből, melly által a szentgyörgyi grófok hűségét megjutalmaztatja, mint alább meglátjuk, az tetszik ki, hogy Nagy Simon serege volt erősebb. — Beheim Mihály, kinek a magyarok ellen mindig epés Muzsáját az osztrákoknak ezen győzödelme megint mozgásba hozta, és kinek ezen ütközetre vonatkozó rövid költeményét kiadta *Karajan, Quellen u. Forsch. 48. l.*, a császáriakat csak 2500, a magyarokat 5000 sőt több fegyveresre teszi. Mí e részben biztosabban gondoltak *Bonfint* követhetni, ki ezen hadjáratot részletesen és a körülményekkel egyezőleg beszéli el.

maradt lovagsapatokkal tartóztatván az ellenség rohasát. Népei közül igen sok maradt a csatamezőn, sok fuladt a Rába vizébe ¹⁾, és vesztesége még nagyobb lett volna személyes vitézsége, Ujlaki Miklós és a szentgyörgyi gróf honfi-érzetöknek felbuzdulása nélkül. Ezek polgártársaik vérét kimélni akarván, az üldözéssel csakhamar felhagynak, és azt egyedül a nehezebb német lovasságra bízzák, melly a futókban nem sok kárt tehete lovainak lomhasága miatt ²⁾. Az ütközet április 7-dikén történt ³⁾,

¹⁾ *Anonym. Chron. Austr. Senckenbergnel V. d. 78. l.*

²⁾ Igy adja elő a dolgot *Bonfin e. h. 376. l.* és utána *de Roo VI. könyv, 237. l.*, valamint *Pray, Annal. III. d. 232. l.*, *Katona VII. d. 227. l.* és *Fessler V. d. 51. l.* Röviden említi Senckenberg névtelene; a többi egykorú írók hallgatnak. Azonban a pápa levele Mátyáshoz, mellyben igen kegyes kifejezésekben sajnálkozik a közte és Fridrik közt támadott kedvetlenségeken és a bűn, melly őt érte, egyszersmind pedig őt, jobbaknak reményével biztatja, kérvén, ne veszítse el bátorságát, s említi végre, hogy sok fejedelmek készek a török háborúra, és a jövő esztendőben nem lesz mitől tartania, mind ezek után megáldván őt július 6-dikáról *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 19. l.*, július 5-dikéről *Müller, Reichstags-Theat. I. d. 722. l.*, és a Fridriké, mellyben György, János és Zsigmond bazini és szentgyörgyi grófoknak magyar királylyá lett választásában és az ellenség sokkal számosabb seregeinek megverésében szerzett érdemeik tekintetéből címeröket megbővíti, őket minden nemcek sőt zászlósok fölötti ranggal megajándékozza, és nekik a veres pecséttel életet megengedi, *Hanthalernél, Fasti Campitil. II. d. 398. l.* *Kaprinainál II. d. 325. l.* és *Oktár. CCCV. sz.* támogatják az előadást. — *Engel, Gesch. des ungr. Reichs III. d. 233. l.* még azt is hozzá adja, hogy Ujlakit már az ütközet előtt meg kívánta nyerni Mátyás, de nem boldogult, és ez volt a legelső a magyar sereg megtámadásában.

³⁾ *Beheim* előadása szerint *e. h.* az ütközet szombaton történt, mi által az *Anonym. Chron. Austr.* egy kevésbé homályos előadása *Senckenbergnel e. h.* és *Rauchnál Script. Austr. III. d. Anh. 38. l.*, ki első tekintetre a hadjárat kezdetét szombatra Ambrus után vagyis április 7-dikére látszik tenni, jobban meghatároztatik. — *Hennel, Annal. Siles. Sommersbergnel II. d. 341. l.* Fridrik seregeinek ezen győzelmét márt. 27-dikére, *Fugger* pedig *Ehrenspiegel 659. l.* ugyanazon hónap elejére helyeztetik, a nélkül hogy tudnók, mi alpnál fogva.

az írók egyező előadása szerint Körömendnél, és tartott reggeltől estvel hat óráig¹⁾).

Elszomorodva, szégyenbe borulva tért a vert had Budára a királyhoz, és hibája mély érzetében megtizedeltetését sürgette. De ez kegyesen fogadá az önérzetökben szerencsétleneket; és a már ez által is eléggé bűnhődteket. „Távol legyen ez tőlem, úgy mond az emberi szívre hatni tudó fejedelem, inkább közelebbi alkalommal ügyekeztek kettőztetett vitézségtök által hibátokat jóvá tenni²⁾.” Ezt ők fogadják, és nem soká teljes mértékben sza-

1) *Anonym. Chron. Austr. e. h.* — *Beheim* szerint *e. h.* 1500 magyar maradt a csatatéren, igen sok fuladt a Rába vizébe s 250 fogatott el.

2) *Bonfin IV. tíz. e. h.* itt még azt is állítja, hogy Fridrik megtudván, milly kevésé tettek eleget kötelességöknek Ujlaki és a szentgyörgyi gróf az ellenség üldözésében, őket, midőn nála megjelentek, igen hidegen fogadta, Mátyás ellenben mindent elkövete megnyerésökre; így Ujlakinak reménységet nyujta a bosnya királyságra, Szentgyörgyi Zsigmondot a felső-magyarországi kapitánysággal, Jánost pedig az erdélyi vajdasággal ügyekezék megnyerni; hiúságuk ez által ki lévén elégtve, a császárt oda hagyták, és Mátyáshoz állottak, sőt Szentgyörgyi Zsigmond mindjárt át is vette Nagy Simon társaságában a Fridrik ellen küldött új sereg vezérletét. Hasonlót mond *de Roo* is *e. h.*, és ezek után azt elfogadja *Pray e. h.* még egy kéziratra is utalva, *Hist. Prof. in Bibl. Palatina Viennensi Nro. 341.* Azonban mind e mellett sem áll meg ezen előadás, mert ezen szerencsétlen ütközet, mint látók, aprilis 7-dikén történt; már pedig a bazini grófokat, mint már feljebb előadtuk, Fridrik még csak junius 19-dikén jutalmazta meg hűségökért, és ők csak 1462-ben irták alá a békelevelet a királylyal. Hogy Ujlaki előbb és még ezen évben békélt meg Mátyással, kétséget nem szenved; mondja azt *Chalkokondylasz* is *VIII. könyve, 177. l.* Ennek azonban idejét bizonyosan meghatározni nem tudjuk, de a bosnya királyság ígéretével még ezen időben nem nyerethetett meg, mert a szegedi országgyűlés végzése szerint még a bosnya király életben és Mátyással igen jó egyetértésben volt, csak valamivel később Tamás István megöletése után jött Mátyás fiával Thomassevich Istvánal kedvetlenségbe. Igaz továbbá az is, hogy a király ezen időben fogadta kegyelmébe Kanizsai László erdélyi vajdát és öcscsét Miklóst, de ez is, mint a megengedő levél bizonyítja, már a második ütkö-

voknak állottak. Mátyás ugyanis minden esetre készen állott tartalékseregét velök egyesítvén, újra elindítá őket Fridrik ellen, csak ugyan Nagy Simon vezérlése alatt. A császári sereg, melly mindjárt az ütközet után visszavonult Osztrákhonba, ennek hallatára megint elejébe ment, most még könnyebb diadalt reménylve a már egyszer elszélesztett seregen. De Simon és egész hada a bosszútól és becsülete helyreállításának vágyától ösztönöztetve, nem engede neki időt a nyugalomra, és bár annak szekérvára igen alkalmas helyen volt felállítva, annak rögtöni megtámadásához készüle. A császáriak erejükben és szerencsájökben elbizottan, azt nem várják meg, hanem erősített táborukat oda hagyva, a magyarok elejébe mennek, és őket a sfk mezőn fogadják; de mindjárt ezek első heves rohanásuknak kénytelenek engedni, és magokat szekereik megé vonni. Azalatt egy magyar csapat megkerüli a táborot, és az azt nem gyanítókat véletlen hátra fogja, míg Simon a mosolygó győzdelem által bátorságra gerjedt fő-sereggel elülről ront reájok. Az osztrákok így két tűz közé fogva és zavarba hozva, csakhamar rövid, de nem dicstelen harcz után meggyőződnek minden további ellentállás sikeretlenségéről, fegyvereiket elhányva, futással kívánják megmenteni életüket. Sokan a csatatéren maradnak, sokan az üldözők által szabdaltatnak öszve, a tábor minden poggyászszal a győzödelmesek kezébe esik ¹⁾. Csak

zet után történt. Bizonyos végre, hogy Garaival is ezen évben történt meg a kibékülés, mint gyanítani lehet a királynak azon adományleveléből, mellyben megengedi neki minden jószágában az arany- és ezüstbánya felnyitását, *Kaprinai II. d. 369. l.*, de ezen levelnek kelte nincs.

¹⁾ *Bonfin e. h.* és sokkal rövidebben *Michovius Pistorinál Script. Pol. II. d. 227. l.*, *de Roo, Hist. Austr. VI. könyv, 238. l.*, *Fugger, Spiegel d. Ehren 646. l.* — *Dlugoss* ugyan *XIII. könyv, 244. l.* azt állítja, hogy az előbbeni ütközetben Mátyás seregei egészen semmivé tettek, öszvekonczoltattak, sőt Mátyás, ki maga is jelen volt, csak ál ruhában tudott megszökni, és Budára érkezvén, már lemondásról és Fridrik elismeréséről kezdte tanakodni,

a békét ohajtó szent-angyal bíbornokának, mint pápai követnek, felszólítása eszközli, hogy Mátyás győztes seregét,

midőn baráti nemesebb gondolatokra hozták. E szerint tehát nem csak nem győzdelmeskedett volna Mátyás, hanem ebben módja sem lett volna. Azért *Katona VII. d. 249. l.* ezen diadalt kétségbe látszik hozni, mondván: „Eorum, quos supra recensuimus, a Friderico tam repentina defectio certum nobis argumentum praebet Mathiae felicitatis vel in bello, quo Friderici vires infirmaverit, vel in consilio, quo reditum ad se coniuratis illis persuaserit.“ De ha meggondoljuk, hogy *Dlugoss*, ki *XIII. könyv*, 234. l. Aeneas Sylviust hibáztatja, hogy cseh történeteiben a lengyel nemzet dicsőségének előmozdítására szolgáló eseményeket kihagyja, a becsületlenítőket nagytja, a magyarokra nézve ugyanazon hibában lélezkzik: — hogy *Turóczi* állítása szerint *IV. rész, LXV. fej. 286. l.* Mátyás Fridriket mind észszel mind fegyverrel meggyőzte; hogy *Székely* szerint *Krónika 217. l.* Mátyás ezen évben mindenfelé győzött; — hogy a pápai követ több évvel ez után a szent-atyát Magyarországra állapotjáról tudósítván, nyilván mondja, miszerint Mátyás Fridriket mindjárt országlása elején megverte, *Engelnél, Gesch. v. Serv. 14. l.* és *Kovachichnál Script. min. II. d. 25. l.*; — ha még mind ezekhez adjuk, hogy Mátyás Sáros vármegyét különösen tudósítja arról, miként seregei Szentmártoni Nagy Simon vezérrelése alatt ellenségével és versenytársával összeütvén, az ellenség közül sok maradt halva, sok fogattatott el, tulajdon seregének igen csekély veszteségével, kérvén azt hogy ezen szerencsés esetről értesítse a szomszéd városokat is, Budae feria quinta proxima ante festum bb. Tiburtii et Valentini martyrum 1459. (ápril. 12-dikén), *Wagner, Dipl. Comit. Sáros. 12. l.* és belőle *Katona VII. d. 226 l.*, ki egyébiránt a kelet napját helytelenül határozza meg ápril. 14-dikére, mert a mondott vértanúk napja esik e napra, az azt megelőző péntek pedig 12-dikére; — hogy Mátyás ezen győzdelméről nem csak 1464-ben II. Pius pápához, hanem 1465. a velencei fejedelemhez és a szent-angyal bíbornokához intézett és mindjárt bővebben említendő leveleiben is nyilván emlékezik; — ha mind ezt összevesszük: elégséges okunk nincs reá a fennemlített fróknak megegyező előadását kétségbe hozni, aminthogy azt *Katonán* kívül, kinek egyébiránt egész előadása ezen ütközet iránt igen habozó, az újabbak közül egyik sem tette. Ezen ütközet valóságát elfogadják *Valcasor III. d. d. 292. l.*, ki szerint az első ütközetben a császáriak, a másodikban pedig a magyarok voltak erősebbek, *Pray, Annal. III. d. 234. l.*, *Kaprinai e. h. II. d. 59. l.*, *Engel e. h., Gebhardi II. d. 230. l.*, *Fessler V. d. 54. l.*, *Kurz, Gesch. Oest. unter Fried.*

melly az osztrákokat üldözve, Fridrik tartományaiba nyomult volt, innen visszahívja¹⁾). Ezen fényes győzelemről igen keveset tudunk, és annak sem helyét sem napját bizonyosan meghatározni képesek nem vagyunk. Az csakhamar az első ütközet után még pedig aprilis 12-dike előtt²⁾),

IV. I. d. 225. l., Budai I. d. 229. l., Péczeli II. d. 294. l., Horváth Mihály II. d. 242. l.

¹⁾ Nam quantum nobis placeat cum eo et caeteris fidelibus dissidere, satis etiam illo tempore declarasse videmur, quum in terris et prope in oculis memorati caesaris, tunc aemuli nostri, victorem exercitum habentes, eundem ad unam commendationem legati apostolici revocavimus, prout ex ipso Reverendissimo Domino S. Angeli B. V. potest lucidius sciscitari; — azt mondja Mátyás a pápához 1464. ért levelében *Epist. Math. Coro. I. rész, LXXII. levél, 159. l.* Szinte szóról szóra ezeket mondja ugyan ő mind a velencei fejedelemhez, mind magához a szent-angyal bsbornokához 1465. ért leveleiben. *Ugyanott II. rész, XVIII. és XLIII. levél, 59. és 115. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.* mind a két ütközetet még 1458-ban a cseh rablók ellen folytatott háborúk előtt említi, az *Anonymus Chron. Austr. Senckenbergnél e. h.* az évben vele megegyezik. *Henel, Chron. Münsterb. e. h.* a dolgot 1460-ra, *Kemény, de Jure Success. Domus Austr. 81. l.* az első ütközetet 1461-re, a másikat esztendővel későbbre teszik. De mind ez ellenkezik a feljebb említett oklevelekkel, és így az esztendőre nézve (1459.) nem lehet kétségünk. *Kaprinai II. d. 59. l.* az első ütközetet az esztendő elejére, a másikat valamivel később helyezteti; *Fessler e. h.* az elsőnek napját elhallgatván, a másodikat aprilis 14-dikén történtnek mondja; *Engel végre e. h.* minden idő meghatározása nélkül a két ütközetet egynek véli, mellynek elején Nagy Simon megverettetett, később pedig maga Mátyás a tartalékkal előbrogván, azt megújította s Fridrik seregeit megverte; *Katona e. h. 237. l.*, ki majd egy ütközetről majd kettőről szól, a győzdelmet majd Mátyásnak majd Fridriknek tulajdonítja, megjegyzezi hogy a Mátyásra nézve szerencsétlen csatát semmi esetre sem lehet junius 19-dikénél későbbre tenni, melly napon megjutalmaztatta Fridrik császár a szentgyörgyi és bazini grófokat az ezen ütközetben szerzett érdemeikért, mint már feljebb említők. Azonban mi az első, Mátyás fegyvereire nézve szerencsétlen ütközetet két egykorú író összevételése után aprilis 7-dikére tévén, mi a többi írókkal és oklevelekkel nem csak ellenkezésben nincs, sőt azok által az eddig mondottak

valószínűleg nem messze az első ütközet csataterétől, történhetett ¹⁾).

szerint gyámoltatják, Mátyás pedig, mint csak kevéssel ezelőtt látók, fegyverei szerencséjéről Sáros megye rendeit április 12-dikén tudósítván: ezen második csatának ezen két nap közt kellett történni.

¹⁾ Ezen fényes diadalnak helyére nézve legkisebb adatot sem találunk az írónál. *Péczeli II. d. 294. l.* azt Pinkafeld mellé teszi, mi kútfő szerint, nem tudjuk.

XXXII.

1 4 5 9.

Fridriknek serege megrontva, befolyása Magyarországon kisebbítve volt; de mind e mellett szerencsáját még helyre állíthatta, s Mátyásnak, ki az ütközet szerencsés kimenetele után is számos ellenségei által több oldalról elfoglalva, ellene tetemesebb erőt nem fejthetett ki, legalább sok bajt okozhatott volna, ha a Bécs-Ujvárbán újra hozzá gyült magyar öszveesküdtek unszolására a háború folytatása, és egy új sereg kiállítására hajt¹⁾: ehhez azonban a fősvény császárnak²⁾, bár magyar párthivei nagyobb részével még jó egyetértésben volt, és martius 22-dikén fia születvén,

¹⁾ *Fessler V. d. 35. l.* azt állítja, hogy már ekkor Fridrik magyar pártja egészen el volt oszlatva, s mind azok, kik még előbb nem békéltek meg Mátyással, az említett nagy ütközet után hatalmát elismerték és tőle kegyelmet nyertek; *Engel* ellenben *Gesch. v. Ung. III. d. 235. l.* azt, hogy még megkísérték az öszveesküdtek Fridriket a háború folytatására bírni, mit mi is mint hihetőbbet elfogadtunk.

²⁾ Fridriknek jellemét *Aeneas Sylvius Frehernél II. d. 61. l.* így írja le: „Corpus egregium et species Imperatori digna, animus sedatus ac tranquillus, ingenium perspicax, memoria tenaciore, religionis ardens zelus, ingens cupiditas pacis et otii. Aedificat splendide, hortos tamen et gemmas plus aequo admiratur et amat, et in rebus gerendis tardior et remissior.“

Miksa a jövendő császár ¹⁾, Ujlaki Miklóst hívta meg komának ²⁾, annyival kevesebb kedve vala, mivel viszálykodásai két öcscsével, Alberttel és Zsigmonddal, Osztrákhon birtoka felett mind kedvetlenebb és komolyabb fordulatot vettek, és így egész figyelmét igényelték. Az osztrák nagyok ugyanis nyilván kijelenték, hogy egyik félnek sem engedelmeskednek, míg az egyesség köztök nem köttetik meg; és egy ideiglenes kormányt alkottak, mellynek élén Magdeburg és Schaumberg grófok s Eizinger Ulrik állottak. Ebben a további kedvetlenségek megelőzése tekintetéből a versenyző rokonok is megegyeztek, valamint abban is, hogy május 4-dikén 1458. országgyűlés hívassék össze, melly a személyesen megjelenendő felek közt a kibékeltetést kísértse meg. Albert és Zsigmond meg is jelentek, de Fridriket semmikép sem leheté mind addig a Bécsbe jövetelre bírni, míg neki tökéletes bátorság nem szereztetik, és az iránt nem biztosíttatik, hogy Albertnek zsoldosai, kik a város környékében tanyáztak, a városba be nem bocsáttatnak, és így tőlök mi bántódástól sem félhet. Ezt Albert ünnepélyesen megígérte, és mind Zsigmond mind a rendek a város előjáróival magokra vállalták a kezességet. A nép őt igen jól fogadta, s még maga Albert is megalázta magát bátyja, mint császára előtt, sőt tisztelgés végett fegyveres népét is kiállította. Ezen 3000 zsoldosnak ve-

¹⁾ *Lankmann* *Pez Jeromosnál II. dar. 605. l.* és *Hansitz, Germ. Sacra 509. l.*, ki szerint Zsigmond salzburgi érsek keresztelte meg, a Volkenstorf-nemzetségből *Chron. Salzburg. Duellisnél Miscell. II. dar. 139. l.*, *Grünbeck, Hist. Frid. III. et Max. I. Chmelnél, Geschichtsforsch. I. d. 1. rész, 79. l.* XI. kal. april. két órával nap lementé előtt; a mölki évirat *Pez Jeromosnál I. dar. 258. l.* hibásan teszi azt 1458-ra. Fridriknek volt egy idősb fia is, Kristóf, ki született november 16-dikán 1455., de megholt martius 21-dikén 1456. *Chmel, Handschrift. der k. k. Biblioth. I. d. 496. l.*

²⁾ Ezt nyilván mondják *Anonym. Chron. Aust. Senckenberg-nél V. dar. 77. l.*, *de Roo, Hist. Austr. VI. könyv, 238. l.*, és *Fugger, Ehrenspegel 659. l.*

zére ajánlá urának a császár elfogatását. Eleinte Albert habozott; később azonban az ajánlatot elutasítá, mondván: „Az ilyeneket, midőn tudtom nélkül hajtának végre, elnézhetem; de parancsolnom nem lehet ¹⁾.” — A fejedelmek kénytelenek voltak szállásaikat magán házaknál venni, mert az osztrák rendek és a bécsi polgárok a várat elfoglalván, őket nem bocsátották be mind addig, míg a köztöki ügy nem lesz eldöntve. Fridrik ebben megnyugodott, de Albert és Zsigmond ezt sértésnek vevék, és elhatározzák, hogy zsoldosaik segítségével megrohanják azt, esküvén, hogy mind addig nem nyugosznak, míg a várat hatalmukba nem kerítik. Szándékuk azonban csakhamar elavultaték, a polgárok a várbeli őrséget megkettőztetik, és így a kivitel nehezítették. A két osztrák fejedelem főként esküvésén aggodék, mire nézve a bécsiek végre megegyeztek, hogy ők rövid időre magokra bémehessenek a várba, de azt mindjárt hagyják el. Ez valóban meg is történt; Albert és Zsigmond a várban megjelentek, ott egy pohár bort kiürítettek, és lelkiismeretükben megnyugtatta távozásának el²⁾); mert ekkor még szentnek tartatott az eskü, és nem szogetett meg olly könnyen, mint a későbbi időkben: azonban annak kijátszása már ekkor is divatban volt. — A bécsiek félvén hogy végre még is a várnak további elzárása a minden nyomon kitöréssel fenyegető belháborúra alkalmat nyújt, a várat a rokonoknak átadták, kik azt magok közt három felé osztották ³⁾. Az osztrák rendek mindenkép

¹⁾ „Facile, si libet, így szóla a vezér, te Viennae dominum atque Austriae facio; nam quis prohibet quo minus Fridericum Imperatorem ejusque Comites intercipiam? Inue tantum. Soluta deinceps haereditatis quaestio erit. Victori leges atque homines favent. Subdubitasse ferunt Albertum aliquantisper, demumque respondisse: Poteram ignoscere, si quod ais me ignorante fecisses, at mandare turpia non possum.” *Arenpeck e. h. 1292. l.*

²⁾ *Arenpeck e. h. 1293. l.* Hasonl. *Ebendorfer Pex Jeromonál II. d. 889. l.*, *Aeneas Sylvius, Europa XXII. fej. in Oper. 414. l.*, *Frehernél II. d. 61. l.*

³⁾ *Arenpeck és Aeneas Sylvius e. h.* — A bécsi vár felosztá-

ügyekeztek kibékíttetni a versenyző feleket, de a munka nem volt akadály nélküli, a rokonok különböző jelleme mellett, melly csak a nyakasságban egyezett meg, az is okozta ezt főként, hogy Fridriknek büszkesége és polgári állásának méltósága nem engedé meg ügyének személyes felfogását, és ő azt némelly tanácsnokaira bizá; míg másfelül a tüzes Albert személyesen jelent meg a rendek által kinevezett békéltető biztosok előtt, és erőszakra hajlandó indulatosságának egész vadságával szólott ügye mellett. Végre több hétig tartó sikertelen alkudozások után a rokonok Péter-Pál napján (junius 29-dikén) 1458. abban egyeztek meg ¹⁾, hogy a közelebbi három év lefolyta alatt ²⁾, vagy míg az osztrák nagyok közül választandó birák a dolgot közöttök elintézik ³⁾, Osztrákhont az Ensen alúl Fridrik, az Ensen feljül Albert birják ⁴⁾, Zsigmond mind a két rész jövedelmének harmadát vegye ⁵⁾, Bécs pedig és Neuburg az Ens mellett közösen maradjon,

sárról szóló oklevelet, Actum am Montag vor Peternelle (május 15-dikén) anno domini 1458. egész kiterjedésében közli *Hormayr, Wien VII. köt. Urkundb. CXIII. l.*

¹⁾ *Ebendorfer Pex Jeromosnál II. dar. 889. l.* A többi írók ezen egyezés napját nem határozzák meg. *Styra Farkas Pex Jeromosnál II. d. 899. l.* azt mondja, hogy mindjárt László halála után megtörtént az atyafiak közt ezen egyezés. — *Aeneas Sylvius* ellenben *Europa XXII. fej. 414. l.* és *Frehernél II. dar. 61. l.* valamint *Arenpeck Pex Jeromosnál I. dar. 1298. l.* ezen első egyezést egészen elhallgatva, csak a Bécs város irántit említik. Már előbb is kellett az atyafiak közt egyezésnek lenni; mert Zsigmond még előbb átengedte volt Osztrákhon neki jutott harmad részét Albertnek, úgy hogy jövedelmét neki fizesse ki, *Wien am heil. Auffarthsabend (május 10-dikén) 1458. Kurz, Gesch. Fried. IV. I. d. 279. l.*

²⁾ *Ebendorfer e. h.*

³⁾ *Styra Farkas e. h.*

⁴⁾ *Ebendorfer és Styra Farkas e. h.*, az utolsó olly megjegyzéssel, hogy ezen időtől fogva 1464-ig, midőn munkáját írta, a császár részében mindig zavar és versengés volt.

⁵⁾ *Styra Farkas e. h.*

és mind a három atyafinak hűséget esküdjék ¹⁾. A béke azonban ezen, valamint egy más, kevésel ez után kötött egyezés által, melly szerint Fridrik egész Bécszet átveszi, és öcscsének Albertnek átengedi Lajta-Bruckot, Lichtensteint, és fizet neki 32,000 font pénzt ²⁾, nem soká tartaték fel. Bécs az egyező felek közt örökös veszekedés tárgya maradt, Albert minden egyezkedés daczára azt elhagyni nem akará, fegyvereseit a tartományból kivinni vonakodék ³⁾, sőt kevésel ezután Eizinger Ulrikot, midőn épen Neustadtból visszajött volna ⁴⁾, mivel inkább szíttott a császárhoz ⁵⁾, hitetlenül elfogató ⁶⁾. Erre annak testvérei, Osvát és István, Albert herczegnek nem csak hadat izennék ⁷⁾, hanem Podiebrádot is segítségül hívják. Ez régi

¹⁾ *Ebendorfer e. h.*

²⁾ Neustadt am Montag vor St. Bartleme (augustus 21-dikén) *Kurz e. h. I. d. 243. l.*

³⁾ *Aeneas Sylvius* és *Arenpeck e. h.* — *Ebendorfer* szerint ez volt az újabb egyenetlenség egyedüli kútfeje.

⁴⁾ *Arenpeck e. h.* — *Annal. Styriae* szerint *III. dar. 502. l.* hibásan mondja *Haselbach* Eizinger Ulrik elfogatását, mert testvére István fogatott el. Azonban hogy ekkor valósággal Ulrik fogatott el, bizonyítják az egykorú írók egyező állítása és több oklevelek. Igaz hogy Eizinger István is elfogatott, de más alkalommal.

⁵⁾ *Długoss XIII. könyv, 222. l.* és utána *Michovius Pistorinál Script. Pol. II. dar. 227. l.* Eizinger Ulriknak kétszeri elfogatását összevegyítvén, azt állítják ugyan, hogy ekkor fogatott el László király megétetésének gyantája miatt. Azonban *Aeneas Sylvius, Europa e. h.* és az osztrák írók nyilván mondják, miszerint Eizinger Ulrik ekkor Albert által azért fogatott el, mivel a császárhoz szíttott. Ezt elfogadja *Kurz is Gesch. Oest. unter Fried. IV. I. d. 211. l.*

⁶⁾ *Aeneas Sylvius e. h.* azt mondja, hogy Eizinger Neustadtból Bécsbe jöven, Albert őt itt nevezetes tanácskozások színe alatt magához hivatá, mindjárt letartóztatta s az után börtönbe vetette. Egyébiránt *Haselbach* szerint *e. h.* ez a bécsi vár elfoglalása iránt koholt terv után, *Arenpeck* és *Aeneas Sylvius* szerint *e. h.* jóval előbb történt.

⁷⁾ A két testvérnek hadizenő levele julius 3-dikáról 1458. megvan *Chmelnél Mat. II. d. 157. és 158. l.*

barátja mellett mindjárt fegyvert fog, számos sereggel Osztrákhonba üt, itt mindent feldúl, Steinnál és Kremsnél táborba száll, és több felé szaguldozó sergeket küld. Itt érték őt a császár követei, neki tudtúl adandók, hogy a tartomány nem Alberté. Mind e mellett a cseh király mind addig távozni nem akar, míg Fridrik, ki nála személyesen is megfordult, Eizinger Ulrik szabadon bocsátását nem eszközli, s a további pusztítást tetemes pénzüszveggel nem váltja meg ¹⁾. Albert büszke jelleme nem tűrheté el ezen megaláztatást, mellyet bátyja alattomos mesterkedéseinek tulajdoníta, és minden barátságos egyezések daczára készületeket tett ellene.

Barátjainak tanácsára Mátyásnak ezen kedvező körülményeket használni, és Fridrik ellen a háborút egész erővel folytatni kellett volna. A kedvező siker kétséget sem szenvedé, ezt maga Mátyás is jól érzé; de rész szerint a csehek mozgásai a felső vidéken, rész szerint a törökök készületei abban akadályúl szolgálának.

A Mátyás és Fridrik közt kiütött háború, később pedig ennek győzdelme ugyanis Giskrának és társainak új életet adtak. Mátyás mindjárt ezen év elején az ellenök előbb küldött Hedervári László egri püspök helyébe Pálóczi László országbirót rendelvén, ezt a püspöknek társával Ónodi Czudar Simon főudvarmesterrel, nekiek nagyobb tekintetet adandó, a felső vidékeken országos kapitányoknak nevezte ki ²⁾; később pedig martius 27-dikén ujabban meghagyta Kassa városának, hogy ezen ka-

¹⁾ *Haselbach e. h., Kurz e. h. — Eschenloer* szerint is *I. dar. 69. l.* Podiebrádtól, ki septemberben ütött Osztrákhonba, a császár kénytelen volt pénzzel vásárolni békét. — Az ez iránt october 2-dikán 1458. kelt egyezd levelet, mellyet a császár öcscei, Albert és Zsigmond, valamint némelly osztrák nemesek közt egy-, másfelül pedig Podiebrád közt eszközölt, közli *Chmel e. h. 161. l.*

²⁾ Kitetszik ez Kassa városához intézett későbbi mindjárt említendő leveléből.

pitányainak engedelmeskedjék, őket, midőn akár együtt, akár egyenként szolgáltatik fel általok, egész erejével, minden népével és erőműveivel segítse, egyszersmind értesítvén, hogy az esztergomi bñbornok-érsek és több más egyházi s világi nagyokkal tartott tanácskozmány következtében ő maga is nem sokára táborba szálland az ország belső csendét háborító idegenek ellen ¹⁾. Ostrovai és Heuwalddi Telefuz János és Pozogai Jakab a keresztesi (cse-nelovi), — Knyezicz Mátyás sárosi alispány és a sárosi, — s Rudkovai Péter az újvári (Novi Castri) várak kapitányai különösen Bártfa környékét pusztították, és János szklabinai grófot, valamint Bártfa városának bíráját, esküttjeit s az egész polgárságot békére szorították olly föltétel alatt, hogy, ha Palóczi László, ezen vidék kápitánya, a csehekkal közönséges békére lépne, ezen különös egyességök megszüntetésével ők is részestülhesse-nek ennek pontjaiban ²⁾. Palóczi, úgy látszik, a felső vidékeken valósággal meg is jelent, háboruzásait elkezdete; azonban ügyekezeteinek eredményéről adatok tökéletes hiányában mitsem mondhatunk; annyi bizonyos, hogy a kassaiak által híven segíttetett, az eperjesiek ellenben kötelességöknek nem feleltek meg ³⁾.

¹⁾ Datum Budae tertio die festi resurrectionis Domini anno ejusdem 1459. *Kaprinai II. d. 280. l.* Az eredeti megvan Kassá városa levéltárában illy egykorú hátírral: Praefectio magnificorum Dominorum Comitis Ladislai de Palocz et Simoris Zwdar de Onod per generosum Dominum nostrum Regem Mathiam in Capitaneos facta.

²⁾ *Wagner, Dipl. Com. Sáros. 63. l.* ezen kelet nélküli levelet előadván, azt 1458-re teszi; de Palóczi László csak ezen évben neveztetvén ki a felföld kapitányának, az ide való.

³⁾ A király a kassaiakat ezen év végével (Datum sabbatho proximo post festum beati Andreae Apostoli azaz december 1-sején) hozzájok intézett levelében, mellyre annak idejében még visszajö-vünk, hűségökért megdicséri, nekik jutalmat ígér, őket kegyel-méről jövendőre is biztosítja, s felszólítja, hogy az eperjesieket hasonló buzgóságra ügyekezzenek bírni. *Kaprinai II. dar. 363. l.*

Nevezetesebb baj támadott az ozmánokkal Rácország miatt. Ilona özvegy fejedelemasszony, kit alattvalói nem szerettek, a pártot ütött Abagovich Mihály boéert, mint már feljebb megjegyzők, elfogatván, őt martius 31-dikén elküldte volt Mátyásnak ¹⁾. Ez jól látta, hogy a törökök, kiknek úgy látszik tudtokkal lépett fel Abagovich mint rácz fejedelem, ezt nem fogják elnézni, és a ráczországi zavarokat használandják: azért egy kis magyar sereget küldött, és különösen Szendrőnek oltalmát magyar őrsereg által kívánta eszközölni. Így Ilonát és ez által vejét Thomassevich Istvánt ²⁾, kit már előbb megerősített volt Rácország birtokában ³⁾, alattvalói ellen eléggé biztosította ⁴⁾, de nem a törökök ellen. Ezek ugyanis igen nagy készüléteket tevének, még pedig a köz hír szerint egyenesen Rácország ellen.

Ezek mellett mind Mátyást, mind Fridriket kölcsönös ellenségeskedéseik folytatásában gátolták a pápa ügykezetei kibékéltetésökben. Ennek követe a szent-angyal bíbornoka által értesült amaz a szent-atyának irántai jó indulatáról, mellyet még hajdani ura és szerencsésjének eszközlője ellenében olly nyilvánosan kitüntetett, mind a

— Még László király idejében némelly viszálykodások miatt több nagy-bányai polgárok kénytelenek voltak hazájokat elhagyni. Ezek közül többen részint Kassa, részint Bártfa városába vonták magokat és itt szegénységben éltek, minden vagyonuk elkoboztatván. Még Szilágyi kormányzósága alatt folyamodtak ezek kegyelemért, mit végre meg is nyertek. Ezeket ajánlja Bártfa városa külön levelében Szapolyai Imre királyi kincstartó és nagy-bányai kamarai ispánnak, *Kaprinai e. h. 367. l.* A levélnek nincs kelte; de mivel itt Szilágyi mint hajdani kormányzó fordul elő, mind *Kaprinai e. h. mind Katona e. h. VII. d. 299. l.* azt ezen évre gondolták tehetni.

¹⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 235. l.* helytelenül nevezi őt Istvának.

²⁾ Így nevezi ő magát egy oklevelében *Kaprinaindi II. d. 309. l.*

³⁾ *Gebhardi, Gesch. v. Ung. III. d. 703. l.*, a szegedi országgyűlésen, mint feljebb látók.

⁴⁾ *Engel e. h.*

szentelt zászló küldése, mind azon bullája által, melyben ennek hatalmat adott, mind azokat átokba tenni, kik a magyar királyt megtámadások által az ozmán háborúban gátolnák. Szinte egy időben érkezett Fridrikhez is, — kit, hogy vele Mátyás iránti kegyelmeit elfelejtesse, még ezen évben egy szentelt kalappal és karddal ajándékozott meg a szent-anya a hitetlenek ellen ¹⁾, egyszersmind mind azon kiváltságokat megerősítvén, melyeket elődjétől V. Miklóstól nyert volt ²⁾, — azon pásztori intés: tekintené inkább a keresztyénség köz javát, és ne hajtana néhány pártütő unszolására, hanem a keresztyén világ fejének atyai szavára. A pápai követ, ki Mátyás iránt személyesen is jó indulattal viseltetett, a szent-szék ezen kedvező szándékának kijelentése mellett, a királynak maga részéről is ígéré buzgó közbenjárását a közte és Fridrik közt támadott kedvetlenségek vég elintézésére.

A pápa a török háborút nem csak ezen két versenytárs megbékéltetése, hanem a keresztyén fejedelmek köz felbuzditása által is kívánta előmozdítani, és e részben fő reményét helyhezette a mantuai congressusba; azonban itt várakozásaiban nagyon megcsalattatott. — Már januarius 22-dikén megindult volt Rómából ³⁾, 10 bñbornok,

¹⁾ *Leibnitz, Corpus Dipl. Jur. Gent. I. dar. 420. l., Raynald Annal. Eccl. XIX. dar. 27. l., Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 443. l. és Kaprinai e. h. 306. l.* A levélnek kelte nincs, de ezt Raynald junius elejére teszi. — Ezen megkülönböztetés mindig csak olly fejedelmeknek adaték eddigelő, kik valamely nevezetes győzdelmet személyesen vívtak ki az egyház oltalmában, *Roscoe, Leo the tenth. II. d. 442. l.* A bekét nem, de a nyugalmat annál inkább szerető, épen nem harczias Fridrik, hogy jutott ezen kitüntetéshez, megfogni nem lehet.

²⁾ Junius 1-sején 1459. *Chmel, Reg. Fridr. IV. 375. l.*

³⁾ Maga II. Pius pápa Podiebrádhhoz Rómából januar. 20-dikán (XIII. kal. Febr.) írt meghívó levelében *Kaprinainál II. dar. 239 l.* azt mondja, hogy az nap szándékozik Rómát elhagyni és Mantuába megindulni. Azért *Katona VII. d. 204. l.* megindulását januarius 20-dikára teszi; *Raynald* ellenben *Annal. Eccl. XIX. dar. 15. l.* 22-dikről szél a vaticani kézirat szerint. Követi őt *Mu-*

60 püspök volt kíséretében, és sok világi fejedelmek csatlakoztak ezekhez ¹⁾). Sienán keresztül ment utja Ferrára felé ²⁾). Itt Galeozzo Mária, Sforza Ferencz fia, a Malatesták, Manfredek, Ordellaffik, kik elejébe jövének, vették által gyalogszékének vitelét; a köztársaság pedig azon tiszteletet adá meg nekie, melly a legnagyobb fejedelmek részére volt fentartva ³⁾). A mulatságok, mellyek Fiorenzában vártak reá, inkább hódítóhoz illettek, mint az egyház fejéhez. Egy nagy bajnokjáték adatott a Santa-Croce térén, nagy táncmulatság az új téren, és állatviadal a Signoria térén. Tíz oroszánt látott az egész környékből öszvesereglett nézőség csudálkozással megjelenni; a meglepés nőtt a nyulánk és eddig Európában ismeretlen giraffe megjelenésével; de minden ügyekezet sikertelen maradt a vad állatok feltűzésében, őket haragra ingerelni nem lehetete ⁴⁾). Május 27-dikén érkezék a szent-anya Bolognán ⁵⁾

*ratori, Annal. XIII. dar. 474. l. Has. Cribelii Exped. Pii II. Script. rer. Ital. XXIII. d. 77. l. — Kaprinai e. h. a két véleményt Gobelinusból Comment. Pii II. 2. könyv, kívánja egyeztetni, hol az mondatik, hogy Pius pápa XIII. kal. Febr. és így januarius 20-dikán hagyta el a Vaticánt, és átment a sz. Mária épületébe, a következő napot itt, tehát még a városban, töltötte, és januar. 22-dikén indult meg végkép. Egyébiránt Pius pápának ezen utját bőven és részletesen leírják *Gobelinus e. h. és Cronica di Bologna Muratorinál Script. rer. Ital. XVIII. d.*, ezek után pedig *Muratori, Annali XIII. d. 474. és köv. l.**

¹⁾ *Sismondí X. d. 112. l.*

²⁾ *Raynald e. h. XIX. dar. 24. l. — Május 7-dikén indult ki Sienából, Diario Sanese Muratorinál Script. rer. Ital. XXIII. d. 770. l.*

³⁾ *Gobelinus, Comment. Pii II. 2. könyv, Sismondí e. h.*

⁴⁾ *Istorie di Giovanni Cambi, Delicie degli eruditi Toscani XX. d. 369. l. Sismondinál e. h.*

⁵⁾ Május 9-dikén ért ide és több napokat mulatott itt, *Cronica di Bologna e. h. 730. l.* Mindjárt megérkezése napján Sienai Marian minorita barátnak hatalmat ad a keresztet hirdetni István bosnya király részére, Datum Bonnoniae anno incarn. dom. 1459: VII. idus Maij, *Wadding, Annal. Ord. Minor. XIII. d. 120. l.* és innen *Kaprinai e. h. 296. l.*

és Ferrarán ¹⁾ át Mantuába, és tartá fényes bémenetelét ²⁾, gyalogszéke itt is némelly jelen volt fejedelmek és több királyok követei által vitetvén ³⁾; de az előkelőbb fejedelmek közül majd senkit, követeik közül pedig keveset talált itt ⁴⁾. A meghatározott napon junius 1-sején mind e mellett, és bár a bñbornokok közül többen javasláék ezen

¹⁾ Innen kelt május 20-dikán Marchia Jakabhoz szóló két rendbeli parancsa, mellyek közül az egyikben meghagyja neki, hogy Tamás morcai fejedelemnek segítségére rögtön keresztzeseket gyűjtsön és azokkal induljon meg, Datum Ferrariae anno incarn. dom. 1459, XIV. Kal. Junij *Wadding e. h. 117. l.* és ebből *Kaprinai e. h. 299. l.*, a másokban ezen parancsa teljesítését, valamint azt is különösen szívére köti, hogy Bessarion bñbornoknak, ki e tárgyban rendeletéből bővebben ír, tökéletes hitelt adjon, Datum Ferrariae sub annulo piscatoris die XX. maj 1459. *Wadding e. h. 118. l.* és *Kaprinai e. h. 298. l.* — Bessarion bñbornoknak most említett levelét ex Ferraria XX. maj 1459. közlik *Wadding e. h. 119. l.* és belőle *Kaprinai e. h. 301. l.*

²⁾ Maga a pápa mondja Mátyáshoz junius elsején Mantuából írt levelében, *Kaprinai e. h. 304. l.*: Jam duce altissimo ad civitatem Mantuanam pervenimus, ad quam cum antea per litteras nostras kalendis Junii dietae tenende causa venturos promissemus, quinto ante hunc terminum die personaliter affuimus, melly épen május 27-dikére esik. Megegyezik ezzel a III. Kalliszt pápának regestrumához tett régi jegyzet *Raynaldnal Annal. Eccl. XIX. d. 26. l.*, Hasonl. *Gobellinus, Comment. e. h., Cronica di Ferrara Muratorinál Script. rer. Ital. XXIV. d. 204. l., Annal. Bonnon. Muratorinál e. h. XXIII. d. 891. l., Soldo, Istor. Bresc. Muratorinál e. h. XXI. 891. l.* és *Muratori maga Annali e. h. 476. l.*, kik azonban a megérkezés napjában különböznek.

³⁾ *Campanus, Vita Pii II. 975. l., Gobelinus, Comment. Pii II. 2. könyv, és Sismondi e. h.*

⁴⁾ Személyesen nem jelentek meg a többek közt sem Mátyás, sem Fridrik, sőt követeket sem küldöttek, mint bizonyítják a pápának több sürgető levelei. Miként állíthatja *Pray, Annal. III. d. 229. l.* mind e mellett, hogy Mátyás mindjárt az özvejövétel kezdetére küldött ide követeket, megfogni nem lehet. Fridrik magát az osztrák kedvetlenségekkel mentegette, csipősen megjegyevén, hogy két hea elyegyszerre nem jelenhet meg, *Pessina, Mars Morav. 700. l.*, mi által arra czéltott, hogy a meghívás eleintén bizonytalanul Mantuába vagy Udinebe történt.

részvétlenség miatt az egész congressus felbontását, Pius szándékában állhatatosan megmaradván ¹⁾, megnyitotta az üléseket egy rövid beszéddel, mellyben a keresztyén fejedelmek hidegségén keservesen panaszkodik ²⁾. Ugyanaz nap írt azon fejedelmeknek, kik még követjeik által is megjelenni elmulasztották, különösen Fridriknek és Mátyásnak, ennek csak közönséges kifejezésekben ³⁾, amannak élesebben. Előre bocsátván a császárhoz intézett levelében, hogy a magyar királyi cím elfogadásával magát ezen országnak minden ellenségei és így a törökök elleni oltalmára is kötelezte, illendőnek jelenti, hogy a fejedelmek mantuai öszvejövetelére, hol épen a hitetlenek elleni háború vétetik tanácskozás alá, alkalmas és rendeltetésöknek megfelelő követeket küldjön, és így a köz ügyet előmozdítsa ⁴⁾. A császárnál és Mátyásnál ezen ohajtásának egyszersmind eszközzését különösen szívére kötötte a szent-angyal bíbornokának; és mivel igen jól tudta, hogy ezen két fő hatalmasság követségének elmaradását mindenek felett a köztök támadott és napról napra növekedő egyenetlenségnek lehet tulajdonítani: annak azt is meghagyta, hogy közöttök ügyekeztek, eddigelő is bebizonyított buzgósága szerint, békét eszközölni, azután pedig jöjön személyesen Mantuába, őt a részrehajlatlanságra különösen felszólítván ⁵⁾. Nem soká tudósíttaték ezen követe által az ozmánok fenyegető mozgásairól, a császár nyakasságáról és az egyházi fenytők nem-használhatásának káros következményeiről, mellyre neki az ozmánok elleni készü-

¹⁾ *Gobelinus e. h. 61. l. Müllernél Reichstags-Theat. I. d. 639. l.*

²⁾ *Kaprinai e. h. II. d. 52. l., Gobelinus e. h. 60. l.*

³⁾ Ezen levelet, Datum Mantuae Kalendis Junii azaz junius 1-sejéről, kéziratból közli *Kaprinai e. h. 304. l.*

⁴⁾ Datum Mantuae 1. Junii 1459. Cseles Márton római jegyzeteiből közli *Kaprinai II. d. 305. l.*

⁵⁾ Datum Mantuae 2. Junij, Cseles római jegyzetei után közli *Kaprinai e. h. 308. l.*

letek czélszerűbb megtétele végett Neustadtból eltávozását és Magyarországra menetelét hagyja meg, egyszersmind megjegyzi, hogy, miután mind a két versenytárs jogot képzelt magának a magyar trónhoz, mind a két fél mellett az országban tetemes párt nyilatkozik, és előtte a dolog állása tökéletesen tudva nincs, a részrehajlás vádja és a szent-szék tekintetének veszélyeztetése nélkül nem lehet a császár ellen egyházi fenyítéket használni. Örömezt bízza ő ezen ügy elítélését a mindenhatóra; ha még is igazság kiszolgáltatása végett mind a két fél hozzá folyamodnék, mindent elkövetne kibékeltetésökre és egyeztetésökre. Minden esetre felszólítja, hogy az ellenségeskedés tetteles kitörését szokott buzgalmával akadályoztatni, s ha van remény a kedélyek lecsöndesítésére, azt eszközölni ügyekezzenek, hogy a kibékeltetés a felek öszvejövetelében megkísértessék ¹⁾.

Egy valamivel később csak ugyan a szent-angyal bíbornokához intézett válaszában megelégedését jelenti ki az iránt, hogy a Magyarországon versenyző felek ügyök elítélését a szent-székre kívánják bízni, és ennek következtében igéri, hogy mindent elkövetend, miszerint a felek igazságos közbenjárásában megnyugodjanak, és ő mi okot se nyújtson alapos panaszra. Mátyás minden bizodalma mellett, mellyet Piusnak több ízben mutatott jó indulatába helyheztetett, félt attól, hogy a szent-szék részrehajlatlanságának bebizonyítására követeit hidegséggel fogadandja. Ez iránt a pápa a bíbornok követ által értesítetvén, ennek egyenesen tudtára adja, hogy e szerint reménylven a feleknek ezen egész tárgyra nézve itéletébeni megnyugvását, Mátyásnak követeit úgy fogadandja, mint királyi követeket; mivel mint szerető atya, mint igazságos bíró kíván fellépni, és nem mint részrehajló fél ²⁾.

¹⁾ Datum Mantuae undecimo Junij. Caeles római jegyzeteiből közli *Kaprinai II. d. 317. l.*; megvan *Müllernél Reichstags-Theat. I. d. 724. l.*

²⁾ Julius 6-dikáról, *Kaprinai II. d. 335. l.*

Egyszersmind írt a pápa mind Mátyásnak mind Fridriknek. Az elsőknek, kiről tökéletesen bizonyos volt, hogy az ő határozatában megnyugszik, és biztosítása következtében teljes hatalmu követeket fog hozzá küldeni, csak közönséges kifejezésekben sajnálkozását jelentvén ki azon sok kedvetlenségek miatt, mellyek őt most olly csoportosan érték, és a hit melletti fegyverfogásban gátolják; e mellett jobb és csendesebb idők jövetelével biztatja, melyeket főként a mantuai gyűlés erélyes rendelkezésétől várhatni; mire nézve kéri őt, legyen nyugodt elmével, készüljön maga részéről is a törökök ellen, hogy, midőn annak ideje eljön, a megváltó segítségével, annak szent neve dicsőségére diadalmaskodhassék a hitnek ellenségei ellen. Végre őt mint szeretetének és jó indulatának fiát tiszta szívbéli áldásáról biztosítja ¹⁾. Fridriket ellenben felszólítja, hogy már most olly követeket küldjön a mantuai congressusra, kik nem csak a tanácskozásokban részt vegyenek, hanem a Mátyás király által előhozandó vádakra is megfelelhessenek ²⁾. Ezen levelezésekben Pius Mátyást mindig magyar királynak nevezi, Fridriket pedig soha sem.

Nagyobb sikerrel tudta Mátyás győzödelmét használni Magyarországon alkudozások utján. Alig esett értésére, hogy Garai László, Ujlaki Miklós és Fridriknek több magyarországi párthivei tőle késedelmes határozatlansága miatt idegenkedni kezdenek, tüstént mindent elkövet, hogy őket tőle egészen elvonja, és velök egyezésre lépjen. Igéretei, kérései és unszolásai nem maradának sikertelenek. Megkezdé a dolgot a hatalmas Garai, ki csakhamar Fridrik megveretése után hozzá közelített, vele kibékült, általa a nádori hivatalban megerősített ³⁾, de kevés na-

¹⁾ Datum Mantuae VI. Julij. Cseles római jegyzeteiből közli *Kaprinai e. h.* 333. l.

²⁾ Julius 6-dikáról mint az előbbiekt. *Kaprinai II. d.* 338. l.

³⁾ Kitészik ez Mátyás királynak egy leveléből, mellynek kelté nincs, és a mellyet *Kaprinai e. helyen*, 369. lap, Székelynek

pokkal az után megholt ¹⁾). Követték őt Kanizsai László erdélyi vajda öcsésével Miklóssal. Ezek hajdan a Hu-

kézirataiból közöl. Ez által a király neki megengedi, hogy akár-melly birtokaiban bányákat állíthasson, őt egyenesen nádornak nevezvén. Mátyás e levelében Garait rokonnak is mondja (Magnifici Ladislai de Gara dicti regni nostri Hungarie palatini, qui sicut claritate sanguinis, qua nobis proxima linea attinet, — — merito se pre ceteris reddidit honorandum). Minő rokonságot ért, megmondani nem tudjuk; hanemha azon szellemi rokonságra czélozna, mellybe velé leányának bátyja, László, vagy Cillei Ulrik, Garai unokavére, leányának maga részére történt eljegyzése által jött.

¹⁾ Garainak sem kibékélése sem halála ideje iránt bizonyos adatunk nincs. *Kaprinai c. h. 86. l.* Mátyásnak egy levele szerint, Datum in descensu nostro exercituali sub fortalitia Serke feria secunda proxima post festum exaltationis Sanctae crucis (september 15-dikén) anno domini 1460., mellyet ő *Ugyamott 446. l.* közöl, mellyre annak idejében még visszajövtünk és a mellyben Alexandrina tescheni herczegasszony már ezen évi június 8-dikán (festo trinitatis) mint Garai László özvegye fordul elő, halálát az 1460-dik év elejére, kibékülését pedig még valamivel előbb teszi. Ebben követik őt minden újabb iróink. Azonban Dénes bíbornok és főkorlátnok, János váradi, Albert csanádi püspökök, Bodó Miklós fe-jérvári prépost és korlátnoki titoknok, Gúthi Ország Mihály nádor, Rozgonyi Sebestyén mostani, Rozgonyi János egykori erdélyi vajda, Hedervári Imre királyi udvarmester, Paksi László és Lábatlani János székely ispánok, Marczali vajda fia János somogyi főispány, Várdai Aladár főpohárnok, Losonczi Dezső fia László főtálmok-mesterek, Herzeg Pál és Ónodi Czudar Simon egy aprilis 19-dikén 1459. kelt levelök mellett kezességet vállalnak az iránt, hogy Mátyás király Alexandrina tescheni herczegnőnek Garai László özvegyének, és gyermekeinek Jónak s Annának tett s egy külön levelében kifejezett ígéretét, — miszerint hűség-nyilatkozatukban megnyugodván, nekik Hunyadi László megöletéséért teljeesen megbocsát, őket s örökösüket birtokaikban megtartja és oltalmazza, nevezetesen pedig a rohonci várakhoz tartozó kőszegi és lanzséri váraikat, mellyek jelenleg Fridrik császár kezében vagynak, tőlök nem fogja annak idejében elvenni, — szentül megtartja. Datum Bude feria quinta proxima ante festum Beati Georgii martiris anno domini 1459. *Oklevéltár CCCIII. sz.* Ezen levélből nyilván látjuk, hogy aprilis 19-dikén már Garai nem volt életben, és kibékülésének előbb kellett megtörténni.

nyadi-ház legbuzgóbb baráti közé tartoztak, és azért László király által a két Hunyadi-testvérrel együtt elfogattak. Mi okozta később elidegenedésüket, tudva nincs, talán az idősb Kanizsainak személyes barátsága Szilágyi Mihálylyal; annyi bizonyos, hogy a Fridrik választásáról szóló oklevelet ők is aláírták ¹⁾. Ezen cselekedetüket azonban előbbeni érzelmeik föllevenedésével megbánták, és Mátyás őket egész készséggel újra kegyelmébe fogadá; a múltak elfelejtését ígérve, miután ők is hit alatt fogadák, hogy egyedül Mátyást tekintendik királyuknak, az ő hűségében megmaradnak, és őt Fridrik ellen egész erejükből segítendik. A megbocsátó levél már április 24-dikén alá volt írva ²⁾. Követték példáját nem soká Ujlaki Miklós, kit a király Bosnyaország birtokára neki reményt nyújtva nyert meg ³⁾, és a hatalmas Frangepán István ⁴⁾.

Ha Fridriknek már eddig sem igen volt kedve a bizonytalan magyar háborúra nagy költségeket fordítani: úgy ezen hirtelen elpártolások őt attól egészen elijesztették; de másfelül fősvénysége a kívánt békének áldozatokkal megvásárlását sem engedé meg. Ő még nem volt eléggé megalázva, hogy félelme erőt vegyen korlátlan pénzvágyán; Mátyásnak pedig nem volt mivel ezt ki-elégíteni. Így azon alkudozásokból, mellyeket ez a pápai követ unszolásaira követje Vitéz János által elkezdett volt, semmi sem lehet. A váradi püspököt ugyan a császár, miután ez őt egy szép szivreható beszédben üdvözölte volna, igen jól fogadá, a békére sőt a korona kiadására is készségét ajánlá, de a miatta folytatott háborúkra for-

¹⁾ *Kaprinai II. d. 50. l.*

²⁾ *Kaprinai II. d. 294. l.*

³⁾ *Engel e. h. III. dar. 253. l.* — *Kerchelich* szerint *Notit. praelim.* 285. l. előbb erdélyi vajdának, azután macsó, végre tótországi bánnak nevezte ki, de ennek csak egy részében; mert a másokban még 1460-ban is Gerebeni Vitovecz Jánost találjuk bánnak, mint kitetszik egy Zágráb vármegyéhez adott parancsolatából.

⁴⁾ *Engel e. h.*

dított költségek, sőt még a László növeltetésére tett kiadások megtérítése mellett. A pápai követ maga elismeré ezen kívánságok igazságtalanságát, valamint azt is, hogy Mátyás azokra nem állhat; azért csak oda vezérlé a dolgot, hogy addig is, míg a magyar követ ezen sokra menő költségek megtérítése iránt a királytól és az országtól bővebb utasítást veend, egy fegyverszünet megkötése vétessek tanácskozás alá ¹⁾. Még mielőtt ezen alkudozásoknak kívánt sikere lett volna, a törökök előnyomulásai Rácország felé aggodásba hozák Európát, és azoknak felfüggesztését eszközlék ²⁾.

Mátyás az ozmánok ebbeli szándékáról még maga idejében tudósíttatván, mindjárt követeket küldött a mantuai congressushoz, Albert csánadi, Márk zengi püspökök és a kevéssel ezelőtt megbékélt Frangepán István modrusi gróf személyeiben ³⁾, a segedelem küldését sürgetendő. De ettől sokat várni nem lehet. A pápa ugyan a király unszolásait forróan fogta fel, több helyen kezdé hírdettetni a keresztet a törökök ellen, erre különösen meghatalmazta a bíbornok követet ⁴⁾, és az általa keresztel jeleltek egy

¹⁾ A bíbornok követnek ebbeli hasznos ügykezeteit külön leveleiben köszöni meg Pius, Datum Mantuae secunda Junij, mellyet ex Cod. Ms. Bibl. Vaticanae fol. 41. töredékesen közöl *Pray, Annal. III. d. 234. l.*, *Kaprinai* pedig *e. h. 308. l.* Cseles római jegyzeteiből egész kiterjedésében, és belőle *Katona VII. d. 249. l.*

²⁾ *Pray e. h.*

³⁾ *Kaprinai e. h. 72. l.* ésutána *Engel, Gesch. von Ung. III. d. 235. l.* — *Fessler V. d. 60. l.* csak Albert csánadi püspököt és Frangepán Istvánt nevezi, mint ezen követség tagjait.

⁴⁾ A szent-angyal bíbornokának ezt olly föltétel alatt engedte meg, mint megelőzői V. Miklós és III. Kalliszt, hogy tudniillik azok, kik személyesen és saját költségökön jelennek meg, bünbocsánatot nyerjenek nem csak magok személyére hanem szüleikre nézve is; azok ellenben, kik más költségén vesznek részt, csak magokra és feleségeikre nézve, Datum Mantuae tertio Idus Junij (Junius 11-dikén). Ex Cod. Ms. Bibl. Vaticanae fol. 46. *Pray, Annal. III. d. 237. l.* töredékesen, Cseles Márton római jegyzeteiből egész kiterjedésében *Kaprinai II. d. 321. l.* — *Sienai Mar*₁₆.

részét mindjárt Rácországba küldötte ¹⁾, más részét Anconába rendelte, innen azokat Tamás moreai fejedelem segítségére szándékozván küldeni ²⁾. Egyszersmind a szent-angyal bíbornokának küldött 20,000 aranyat is, hogy azt Mátyásnak ajánlja katonafogadás végett ³⁾, a császárt is megkérvén, hogy a törökök ellen rendelt dunai hajóknak szabad átmenetelt engedjen tartományain keresztül ⁴⁾. De mind ezen készülétek igen későn tétettek. Magok a rácok által meghívott ⁵⁾, és utjában a föld népe által segített szultán minden ellentállás nélkül halad előre, és véletlen Szendrő alatt terem; a polgárok magok megnyitják a kapukat, az elárult, elhagyott magyar őrsereg kénytelen megadni magát ⁶⁾. Ilona, ki még saját veje és ural-

nak is igen széles hatalmat tulajdonított a kereszt hirdetésére Horvát-, Tót-, Muszka- és Bosnyaországokban s Corbaviában, Datum Mantuae tertio Idus Junij (junius 11-dikén). *Kaprinai II. d. 222. l.*

¹⁾ A pápa május 9-dikén Bolognában kelt és már feljebb is idézett levele, mellyben meghagyja az említett Sienai Marinónak, hogy az általa gyűjtött keresztésekkel személyesen menjen Thomassevich István segítségére. *Wadding, Annal. Min. XIII. d. 120. l., Kaprinai II. d. 296. l.*

²⁾ Bessarion bíbornok Ferrarában május 20-dikán kelt és már feljebb is említett levele, mellyben a Peloponnesost és Palaeologosz győzödmét bőven leírván, a pápa paraucsából meghagyja Marchia Jakabnak, hogy a keresztéseket, kik legalább 40 vagy 50 arannyal legyenek esztendei szükségük fődözésére ellátva, 300, 400 vagy 1000 főből álló csapatokban küldje Anconába, honnan a pápa őket tovább fogja küldeni, május 20-dikáról csak ugyan Waddingból *Kaprinai e. h.*

³⁾ Kitészik ez a pápa leveléből a szent-angyal bíbornokához Mantuából september 8-dikáról, mellyet ex Cod. Ms. Vaticano fol. 76. közöl *Pray e. h. 242. l.* és Cseles római jegyzeteiből *Kaprinai II. d. 344. l.*

⁴⁾ Datum Mantuae tertio idus Junij azaz junius 11-dikéről *Kaprinai e. h. 320. l.* Ugyanezen levelében kéri a császárt arra is, hogy a congressusnak más helyre áttételét ne sűrgesse.

⁵⁾ *Engel, Gesch. v. Serv. 415. l.*

⁶⁾ *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 236. l.* Has. *Chalkokondylasz IX. könyv, 190. l.* — Szendrő elveszéséről már ju-

ködő segédje, Thomassevich István, által is elárultatott, vagy legalább elhagyattatott ¹⁾, még különös szerencsésjének tartá, hogy a győzdelmes zsarnokot engedelmessége és ajánlékai által arra bírhatta, hogy országát bátorságban elhagyhassa, és minden kincseit is magával vihesse ²⁾. Így jött minden kardvágás nélkül ³⁾ egész Rácország Galambócczal együtt a törökök hatalmába, kik 200,000 foglyot vittek el magokkal ⁴⁾. Mahomed ezen szerencsésjét csak azért nem használta jobban, mivel a keresztyénséget egészen nem akarta magára haragítani ⁵⁾. Mire a pápa mind-

lius 24-dikén tudósítja a pápa a brandenburgi határgrófit, *Raynald e. h. XIX. d. 31. l.* — *Timon, Epítome Chron. 142. l.* azt vátja Gobelinus szerint, hogy maga István bosnya király pénzért árulta el a törököknek Szendrőt. Ezt elfogadja *Kaprinai is II. d. 55. l.* főként Pius pápának a szent-angyal bsbornokához Mantuából július 30-dikán intézett levelének *Kaprinai e. h. 339. l.* e szavaira építvén állítását: De amissione Szenderő et perfidia regis Bosnae atque progressu Turcorum summam moestitiam cepimus. Azonban a török évkönyvek szerint, mint megint *Timon* állítja, Mahomed csak Tamás István halála után vette meg Szendrőt vívás által. *Kaprinai VII. d. 278. l.*

1) Legalább napája és családja sorsát nem osztotta meg, minálább meglátjuk.

2) *Engel, Gesch. v. Serv. 414. l.* — *Chalkokondylasz* szerint *e. h.* ezen feltétel alatt engedte által országát. — Ilona két hajadon leányával előbb Magyarországra vonta magát, azután leányához Boszniába ment 1462-ben, innen pedig Raguzába, hol leányait férjhez adta. Ezek közül Iréne Brankovics szerint Jakchich Demeter híres szerb vezérhez, mások szerint (Barlettus, Dufresne, Marini Orbini) Castriota Jánoshoz, Skanderhég fiához (Comes Sanctae Galatinae in Regno Neapoli). Milicza pedig Brankovics szerint Negoja Bassaraba oláh vajdához, Dufresne és Orbini szerint Toccas Leonhard cephaloniai gróf és arsay despotához ment férjhez. 1469-ben Velenczében perelt Ilona, mivel Corcyrában minden kincseitől megfosztatott, végre apácza lett, és november 7-dikén 1474. holt meg. *Engel, Gesch. v. Serv. 415. l.*

3) *Engel e. h.*

4) *Ugyan ő e. h. és magyar történeteiben 236. l.*

5) *Gebhardi II. d. 134. l.*

járt meghagyta magyarországi követének, hogy a neki átküldött 20,000 aranyat ne adja át Mátyásnak, hanem további rendelkezésig tartsa magánál ¹⁾).

Thomassevich István atyjához Boszniába vonta magát, de nem soká tudott ország nélkül lenni, és azért ezt, épen midőn Wukmannel, Pribillának egy bánocskának fiával, a bielai vár miatt kedvetlenségbe jöven, seregeit ez ellen vinné, ágyában megfojtotta ²⁾. Ezen tette után még azon

¹⁾ A pápának Mantuából szeptember 8-dikán írt, és már feljebb említett levele *Praynál*, *Annal. III. d. 242. l.* és *Kaprinainál e. h. 344. l.*

²⁾ *Asseman*, *Calend. Eccl. Slav. V. d. 80. l.* utána pedig *Gebhardi e. h. III. d. 776. l.* és *Fessler e. h.* azt állítják, hogy Tamás vagy Tamasko István természetes halállal holt meg, és csak a patarenusok, kiket Thomassevich István igen nagyon üldözött, fogták rá az atyagyilkosságot. De ez ellenkezik a többi részint egykorú írók előadásával, kik a szörnyű tett iránt megegyeznek, s csak abban különböznek, hogy némelleyek, mint *Ritter Pál*, *Bosna captiva*, *Luccari III. könyv, 107. l.* és *Dufresne VIII. fej. 122. l.* még Mátyást is vádolják egyetértéssel, sőt a dolognak egyenes előmozdításával, az első azt is mondván, hogy Thomassevich Istvánnak tette jutalmául atyja birtokát ígérte volna oda. Ezt elfogadja *Pethő is e. h. 80. l.*, azt hozván fel Mátyás mentségére, hogy őt Tamás István ellen az ingerelte fel, miszerint Bosznia némelley részeinek különösen pedig Jaiczának kikémlélése közben az álrühába burkozott Mahomed szultánt elfogtatván, szabadon bocsátotta, sőt mi több vele szövetséget is kötött. Azonban valamint a keresztyén ügy elleni ezen árulást, mint mindjárt meglátjuk, maga Thomassevich István vitte véghez, úgy Mátyást a Thomassevich István megöletésébeni részvétiránt támasztott alacsony vád ellen nyomosan védelmezik *Asseman e. h. Kaprinai II. d. 105. l.* és *Gebhardi e. h.* — A történet idejére nézve nem egyeznek meg az írók. *Farlat IV. d. 73. l.* és utána *Katona VII. d. 340. l.* azt 1460-ra, *Kaprinai e. h.* és *Pethő e. h. 1461-re* teszik; *Asseman e. h. 88. l.* bizonytalannak mondja hogy 1462-ben vagy 1465-ban történt-e? De Thomassevich Istvánnak egy levele 1459. június 3-dikáról *Kaprinainál II. d. 309. l.*, *Farlatnál V. d. 73. l.* és *Kerchelichnél Notit. prael. 279. l.* megczáfolja őket, itt magát már egyenesen bosnya királynak és Radivojt nem testvérének, hanem nagybátyjának mondja. *Schimeck, Pol. Gesch. v. Bosn. 135. l.* és *Gebhardi e. h.* — Mátyás is egy

szemtelenségre is vetemedett, hogy Mantuában a római cath. hit mellett szerzett érdemei tekintetéből, követői által a bosnya királyságban a pápa általi megerősíttetését, s annak parancsa következtetésében történendő ünnepélyes megkoronáztatását sürgette. Ennek azonban a magyar követek királyuk rendeletéből, nem annyira az Ujlakinak tett ígéret következtetésben ¹⁾, mint Magyarország védúri jogainak sértetlen fentartása tekintetéből ellent mondtak. Mindjárt a fejedelmi szék elfoglalása után a bosnya nemességet öszvehivta a Rigómezejére egész erejükkel ²⁾. Ez a törökök elleni készültek örve alatt történt; de az itt öszvegyült sereggel, a helyett hogy ezek ellen ment volna, hirtelen Kossarics István szent-sebői fejedelemnek fordul, őt tartományaiából elkergeti, és Mahomeddel alkudozásokba kezd e reszkedni ³⁾. Ez ugyanis ⁴⁾ Jaiczába ⁵⁾ Bosnyaország fővárosába lopózkodott, morabita öltözetben

1460. elején kelt levelében, mellyet *Pray, Annal. IV. dar. 257. l. Mátyás levelei közöl I. rész, 63. l. közöl*, azt mondja: *Quantorum malorum regis Bosnae pater quondam et qui nunc superest filius huic regno Hungariae et universo nomini christiano causa exstiterint*. Igaz ugyan, hogy ezen levelet Mátyás leveleinek kiadói 1462-re teszik; azonban erre *Pray e. h.* helyesen jegyzi meg, hogy Pius felelete, mellyet erre adott, pápaságának második évében kelvén, ezen év hibás, és 1460-nak kell állani. Fessler azt vátatja de minden alap nélkül, hogy Tamás István halála ezen évben de még Szendrő elfoglalása előtt történt volna.

1) *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 236. l. és Gesch. v. Serc. 418. l.*

2) Ez iránti levele kelt Pristinában junius 3-dikán, és közlik azt, mint épen most látók, *Farlat, Kerchelich, Kaprinai e. h. és később mások.*

3) *Engel, Gesch. v. Ung. Reichs III. d. 236. l.*

4) *Gebhardi III. d. 776. l.* a szultánt hibásan Muradnak nevezi.

5) *Pethő e. h.* mint feljebb látók. — *Kaprinai II. d. 104. l.* és utána *Gebhardi II. d. 134. l.* Jaiczának nevezi ezen várost, az utolsó azonban későbbben *III. d. 776. l.* ezen történetre megint visszajövén, Suticskának, *Engel, Gesch. v. Ung. e. h.* Sutickának, *Schimeck e. h. 138. l.* Sutticskának. Egyébiránt ezen utolsó

azt kikémlendő. Egy Goják nevű gróf a dolgot Thomassevichnek fölfedezé, s a szultánt elfogván, elejébe vivé. A hitetlen fejedelem megfelejtkezve azon haszonról, melly ezen szerencsés eset czélszerű használatából az egész keresztyénségre háramolhatott volna, a nagy urat főbókolással fogadá, mintha ura lett volna, vele békét, szövetséget kötö, s így biztos őrizet alatt seregéhez visszaküldé ¹⁾. Ezen magaviseletén felindult az egész keresztyénség, felindultak saját alattvalói is ²⁾.

Mátyás a törökök ellen, kik Szendrő megvétele után Magyarországra is beütöttek, egész Csanád megyéig hatottak, ott több erősségeket megvittak, sőt magát a püspöki lakot is fenyegették ³⁾, de csakhamar megint visszavon-

eliameri, hogy némellyek szerint Jaiczában barát-, mások szerint Suticskában kereskedőruhában jelent meg a szultán.

¹⁾ Luccari 107. l. *Gebhardinál III. d. 776. l., Pethő és Schimeck e. h.*— Némellyek, nevezetesen *Pethő e. h., Dufresne 122. l.* és utána *Kaprinai e. h. 104. l.* ezen egész történetet még Tamás Istvánnak tulajdonítják. Azonban mind *Schimeck e. h.* mind *Engel, Gesch. von Serv. 417.*, valamint *Gebhardi is e. h.* a tett végbevételével Thomassevichet vádolják; és ha áll Tamás Istvánnak ezen évben, még pedig, mint feljebb megmutatni ügyekezünk, junius 3-dika előtti megölettetése, azt ő nem is vihette véghez.

²⁾ *Gebhardi e. h.*

³⁾ E miatt és jövendőre minden veszély elkerülésére Albert püspök Mátyás engedelmevel ezt sánczokkal és falakkal kívánta megerősíteni, de a káptalan ebben ellenkezett, úgy hogy a főpap panaszára bullával és egyházi fenyték terhe alatt kellett azt engedelmességre szorítani. Pius pápa levele e miatt a kalocsai érsekhez, Mantua V. idus Octobris 1459. megvan *Battyányinál Series Episc. Chanad. 98. l.* E mellett a szent-anya bünbocsánatot adott mind azoknak, kik sz. György és sz. Erzsébet napján a helybeli székes egyházat meglátogatván, a helység és püspöki lak megerősítésére bizonyos adományokkal járulnak, olly formán hogy a begyülemdő pénz felét a püspök vegye át a mondott czélra, a másik fele legyen a pápai kamaráé a török haborúra. *Ugyanott 100. l.*

ták magokat, némelly hirtelen készülteket tett ⁴⁾, és több ráczoknak, kik Brankovics György fiát Istvánt Magyarországra követték, Szerém vármegyét jelelte ki menedékkül ¹⁾. Az ozmánok ezen mozgásai eszébe juttatták nagybátyját, ki hajdan ellenök szerencsével harczolt ²⁾, és annak szabadon bocsátásáról kezd gondoskodni. Azonban Szilágyi hű szakácsa őt szándékában megelőzte. Ez a világosvári őrseregből némellyeket előre megnyervén, hirtelen az ozmánok jövele felől lármát üt, ez által a várnagyot az őrsereg nagyobb részével a várból eltávolítja az ellenség fölkeresése végett; azalatt ő maga hátra maradt társaival urát a börtönből kibocsátja. A megcsalott várnagy, midőn a fel nem található ellenség keresésében kifáradva haza tér, a várat Szilágyi kezében, annak kapuit pedig zárva találja. Sikertelen ügyekszik azt megvívni, emberi visszaveretnek ³⁾. Alig tudá ezt meg Mátyás, Szilágyit, kinek szívében úgy is már megengedett volt, azonnal a barátságos kibékülés sikeresítése tekintéből a Tisza mellé rendeli, és mindjárt maga is oda

⁴⁾ Kitészik ez a pápának egy leveléből július 6-dikáról, melyben Mátyást ezek miatt megdicséri. Közli ezt, mint feljebb látók, Cseles római jegyzeteiből *Kaprinai e. h. 335. l.*

¹⁾ *Engel e. h.*

²⁾ *Fessler V. d. 57. l.* azt állítja, hogy ezen idő tájban a Mátyás és Szilágyi ellenségei annak nevében parancsolatot küldöttek Világosvárra ennek megöletése iránt. A várnagyok Lábatlani és Dóczi ennek nem hívén, magok mentek a királyhoz utasítást kérni, így jutott Szilágyi Mátyás eszébe. De ezen állításnak mi alapja sincs és, mint feljebb látók, Mátyás Szilágyi megöletése iránti parancsát első hevében mindjárt elfogatása után adta.

³⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 381.* — *Katona e. h.* ezen dolgot, melynek történte ideje bizonytalan, mindjárt Szilágyi elfogatása után említi, e részben Bonfin követve. Azonban történeteinkben Szilágyi mint cselekvő személy csak ezen év végével fordulván megint elő, *Engellel, Gesch. v. Ung. e. h. 235. l.* és *Fesslerrel e. h.* nem minden alap nélkül teszszük azt ide. Az első szerint Szilágyi a király parancsára bocsátott szabadon.

megy. A király Nagy-Várkonyban, Szilágyi Tisza-Varsányon szállott meg, és innen jöttek azután a Tisza partján személyesen össze. Mind két részről szívöket kiönték ¹⁾, a béke megkötötték, és a király visszatért bizodalmanak jeléül Erdély és Magyarország alsó vidékeinek kormányát, valamint a törökök elleni seregek vezérlését megint reá bízta ²⁾, őt Erdély kormányzójának ³⁾, macsói bánnak és az alsó részek főkapitányának nevezvén ki ⁴⁾.

Azalatt az ozmánok, a helyett hogy győzdelmeiket Magyarország fölé folytatták volna, elvonultak, és Görögországnak estek. E szerint Szilágyi csak azon volt, hogy Belgrád és Kevi várait megerősítse, élelembeliekkel el-

¹⁾ A megkeserített öreg szemére vetette a királynak, hogy kiszabadulását inkább köszönheti szakácsának mint neki; Mátyás ellenben meg kívánta őt arról győzni hogy politikai okok birták elfogatásának megrendelésére. Ezt az ősz bajnok megfogni nem tudta; egyenesség és igazság, úgy vélekedék ő, semmi más tekintet által sem hozathatik függésbe: mind e mellett nem vonhatá meg szeretetét öcscsétől, és így egész készséggel minden feltétel nélkül ajánlá kezét, szívét a barátságos egyességre.

²⁾ *Bonfin e. h. 382. l.*

³⁾ Beszterczei grófnak és Erdély kormányzójának (Comes perpetuus Bistriciensis ac partium Transylvanarum Gubernator) nevezi magát egy aprilis 10-dikén 1460. diódi várában kelt levelében (Datum in Castro nostro Gyód in magna quarta feria a. d. 1460.), mellyben a földvári neméseknek megparancsolja, hogy a szebenieknek, kiket, mint azoknak panaszaiból értesült, minap a buzai vásárról visszatértök alkalmával fegyveresen rohantak meg, és közölök kettőt elfogván, börtönbe vetettek, és csak váltságért bocsátottak szabadon és kiktől az általok megöletett két emberért is vérdíjt csikartak ki, további háborgatásával és fenyegetésével hagyjanak fel, káraikért tegyenek eleget, ellenköveteléseiket pedig a szebeni tanács előtt keressék. *Oklevéltár CCCXIV. sz.* Ezen czímmel találjuk őt későbbi levelekben is.

⁴⁾ Egy october 6-dikán (Datum in Soklos feria secunda proxima ante festum b. Dionysii Episcopi) 1460. kelt levelében, mellyre alább visszajövünk, illy czímmel él: Nos Michael Zylagy de Horogzegh Comes perpetuus Bistriciensis, Gubernator Transilvanus, banus Machoviensis et partium inferiorum Hungariae Capitaneus generalis etc. *Oklevéltár CCCXVI. sz.*

lássá, s egy kis sereggel a hátramaradt török csapatokat szemmel tartsa.

Ezt Mátyás igen örömet látta, mivel a felső vidékek személyes jelenlétét kívánák. Palóczy László és Ónodi Czudar Simon ugyanis, kik az év kezdetével munkálkodásaikat megkezdették volt a felső vidéken a csehek ellen ¹⁾, csak lassan tudának boldogulni, és a nyughatatlan csehek más oldalról kezdenek terjeszkedni Gömör, Heves és Kis-Hont megyékben. A király ennek gátlására, és a vakmerő ellenséget két tűz közé szorítandó, a mult évben annyi szerencsével harczolt Rozgonyi Sebestyént ²⁾ küldé ellenök egy kis sereggel. Ez legelőször is Pathát ³⁾, egy várat, melyet a csehek a Mátra alatt fából építettek volt, vevé célba. Ezt rögtön nem csak körülfogja, hanem vivását is mindjárt megkezdi. Első nap a hirtelen megindult zápor vet annak véget, más nap annyival nagyobb tűzzel indul meg, de a várbeliek részéről vitéz ellentállással. Ezek tömérdek szikladarabokat hömpölygetnek az előnyomuló vivók fejére, kik ez által igen nagy csorbulást szenvednek soraikban. Hosszas ideig tartá a véres tusa, sok vesze el, sok sebesítették meg mind két részről, végre kénytelenek a vivók szándékukkal felhagyni és táborukba visszavonulni. Ezen kedvetlen hírral érkezék maga Rozgonyi Várkonyba a királyhoz. Ez mindjárt személyesen sietett a kedve-vesztett sereghez. Szilágyi a királyt egész Egerig elkísérte, innen pedig elment ujonnan nyert kormánya átvételére ⁴⁾. A szeretett ifjú, még szinte gyermek király vá-

1) Hogy az év elejével ezen két vezért küldötte volt Mátyás a csehek ellen, megmutattuk annak idejében ennek a kassaiakhoz írt és martius 27-dikén kelt leveléből, *Kaprinainál II. d. 280. l.* és *Katonánál VII. d. 292. l.*

2) *Bonfin e. h.*

3) *Bartholomaeides, Comitatus Gömör. 221. l.* és *Bohemi Kis-Hont 12. l.*, hibáz, midőn ezen Patát-S. Pataknak véli.

4) *Bonfin*, kit az egész előadásban követünk, azt mondja, hogy Szilágyi az alsó vidékekre ment Kővárt megerősíteni Szendrő

ratlan megjelenése új bátorságot ad a tábornak, és a vivás megint elkezdetik. A fáradtság és szükség által elszigorodott őrsereg nem sokáig tarthatá magát, kénytelen még négy napi fegyverszünetet kérni, azután pedig magát megadni. Az ifju éber fejedelem, kinek ez volt első hadi tette, ezen győzödelemmel nem elégedék meg, hanem az ellenséget többi fészkeben is fölkeresé, különösen a Sajó völgyében. Itt Sajó-Németit ¹⁾ és Sajó várát megvívja, a balogi erősséget a várhegyen elfoglalja, Gömört, Derecset és Osgyánt is hatalma alá hajtja ²⁾. Hasonló sors érte ezen, és a következő évben Rima-Szombatot ³⁾, Szécsset, Serkét ⁴⁾, Szkálnokot ⁵⁾ és Salgó várát. Míg a király egyfelől így nyomta a cseheket ⁶⁾, Palóczi

mellett. *Fessler* ellenben *V. d. 58. l.*, hogy Mátyás Egerben vette a tudósítást Szendrő megvételéről, és épen ezért küldötte nagybátyját az alsó vidékek oltalmára.

¹⁾ Ezt *Bonfin* Sajómenthének nevezi; azért *Bartholomaeides e. h.* azt véli hogy lehetne rajta az egész Sajó vidékét érteni, de ezt a dolog természete nem engedi.

²⁾ *Bartholomaeides, Bohemi Kis-Hont. 14. l.* ezen helyet inkább Uzdiinnak tartja Nógrád vármegyében, melly régen Kis-Honthoz tartozott.

³⁾ *Bonfinnál e. h.* Rhyma.

⁴⁾ *Bonfinnál Zirzitum* áll; ezt *Bél, Notit. Hung. novae IV. d. 91. l.* Szécsénnek, *Bartholomaeides e. helyeken* Serkének gondolja.

⁵⁾ *Bonfinnál Zagriaphron* áll; ezt *Bél e. h.* Zagyvának, *Bartholomaeides e. h.* Zagyvának és Egernek, *Fessler V. d. 61. l.* Szkálnoknak tartja.

⁶⁾ *Pray, Annal. III. d. 236. l.* Valgata, Komorovszky, Axamith és Telefuz megverettetését teszi ezen évre, és Mátyás ezen személyes hadjáratát a következő évre halasztja. Hogy amannak még 1438-ban kellett történni, annak idejében oklevelekből láttuk. Ebben követi őt *Kaprinai is e. h. 46. l.* — *Bartholomaeides Comit. Gömör. e. h.* még tovább megyen, és ezen hadjáratot 1462-re teszi. Azonban *Bonfin e. h.*, ki ezen történetre nézve egyetlen kútfőnk, Pata megszállását nem csak ezen évre teszi, hanem azt nyilván őszveköti Mátyásnak Szilágyivali kibékülésével; azért újabb fróink e részben Praytól és Kaprinaitól eltérnek. Egyéb-

másfelől vette őket üldözőbe, a kassaiak által segítettve ¹⁾).

Az alkudozások Mátyás és Fridrik közt még nem voltak egészen félbe szakadva. Mind a két fél megegyezett Podiebrád mint egyszersmind választott birónak közbenjárásában ²⁾, e mellett a pápát is megtartván. A szent-atyá látván, hogy Fridrik ellenkezése miatt ³⁾ előbbeni céljában az ügynek bírósága elejébe hozása iránt nem boldogulhat, kénytelen ebben is megnyugodni, s e végből a luccai püspököt és Nardinis István szent-széki jegyzőt küldötte Brünnebe ⁴⁾, hol az alkudozásoknak meg kellett történni, meghagyván egyszersmind a szent-angyal bíbornokának is itt megjelenését, miután az említett új követeknek egyenesen az ő kormánya alatt kell működni ⁵⁾.

iránt meg kell jegyeznünk, hogy Bonfin szerint Mátyás Pata megvétele után két évet töltött a csehek ellen a felföldön, a nélkül hogy Giskrával találkozott volna. Duos hic annos a Pathae obsidione in hunc usque diem exegerat, Giskram autem nunquam attigerat, Boemorum principem et hujusce belli moderatorem qui ad Zolium late dominabatur. Hogy Mátyás még a következő évben is bajoskodott a csehekkel, és e miatt, ha mindjárt nem folytonosan de huzamos ideig, tartózkodott a felföldön, alább oklevelekből fogjuk bebizonyítani. Ezen most említett várak közül mellyeket hódított meg ezen évben, mellyeket a jövőben, meghatározni nem tudjuk.

¹⁾ A kassaiak hűségét és készségét Palóczi segítésében december 1-sején (Datum Bude Sabbato proximo post festum beati Andree apostoli) 1459. kelt levele által köszönte meg, mint már fentebb is megjegyzők. *Kaprinai II. d. 363. l.* és *Katona VII. dar. 298. l.*

²⁾ *Fessler* szerint *e. h. 61. l.* Podiebrád egyenesen birónak volt választva a két fél által.

³⁾ *Pray, Annal. III. d. 240. l.*

⁴⁾ A pápának levelét július 30-dikáról, mellyet ezen követjének ez iránt írt, ex Cod. Ms. Bibl. Vaticanae 59. l. közli *Pray e. h.*

⁵⁾ A pápának ezen tárgyban a szent-angyal bíbornokához írt levelét (Datum Mantuae 30. Julij 1459.) közli ex Cod. Ms. Bibl. Va-

A császár, kinek semmi kedve sem volt a minden belső zavarai mellett is hatalmas Magyarország birtokáról lemondani, és ki ezen tekintetből György, János és Zsigmond bazini és szentgyörgyi grófok érdemeit, kik az ő magyar királylyá választatását előmozdították, különösen pedig Zsigmond, mint sergeinek fővezére, ellenségein és az ellene felkelt pártütőkön fényes diadalt vívott ki, megjutalmazandó, czímeröket egy a császárit ábrázoló és felül pávatollakkal ékesített koronával bővítette, őket minden akármilyen magas állású magyarországi zászlósok felett, ide értvén a nádort, a vajdákat és bánokat is, elsőséggel ruházta fel, és ennek jeléül pecséteikben a veres viaszszal élésre engedelmet adott ¹⁾, — Podiebrád megnyerésére igen ügyesen tudta azon kedvetlen állást használni, melyben ez volt. Az iglóiak ugyanis őt nem akarák királyuknak elismerni, fegyverrel kelle ezeket erre szorítani, Vittovia Hinkó továbbá fegyvert fogott ellene, s 10 hónapig vitézül oltalmazta magát Kornstein várában; a boroszlóiak a többi schlesieniek által elhagyatva is makacsul megtagadták tőle az engedelmisséget, és valószínű volt, hogy ezeket csak fegyveres erő hozhatja más gondolatokra ²⁾. Illy helyzetében Podiebrád a külfejedelmek segédelmében

ticanæ 59. l. *Prag e. h.*, Cseles római jegyzeteiből *Kaprinai II. d. 339. l.* Ugyanezen levelében tudósítja a bíbornokot arról, hogy Mátyás követeit, Albert csanádi, Márk zengi püspököket és Frangepán Istvánt, jól fogadta.

¹⁾ Ezen nevezetes oklevelet, melyről már feljebb is említést tevénk, Datum Wiene decimo nono die mensis Junij Anno domini 1459. közli *Hanthaler, Fasti Campitil. II. dar. 2. rész, 398. l.* Nekünk alkalmunk van azt magából az eredetiből némelly apróbb olvasási hibák megigazításával adhatni. *Oklevéltár CCCV. sz.* A czímer bővítésére nézve az külön is kiadatott, de ezen példány az elsőség és veres viasz használása iránti rendelkezés kihagyásával tökéletesen megegyez az előbbennivel.

²⁾ *Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 282. l.* — *Fessler* szerint ennek ő maga volt az oka, a római catholicusokat üldözni kezdvén, Prágában és Prága körül megtiltotta mindennek a birtokot, ki az úrvacsorával egy alakban élt, minden róm. catholicus

keresett menedéket. Azért mindenek előtt a szász fejedelmekkel atyafiságos szövetségre lépett, leányát Szidóniát Alberthez, Fridrik legkisebb fiához adván férjhez, és fia Henrik által elvétetvén Vilmos legifjabb leányát, Kungundát, kire ruházta volt atyja minden, Csehországra és Schlesienre felesége után tehető követeléseit ¹⁾. De legnevezetesebb volt Podiebrád előtt minden szomszédai közt a császár. Azért tartózkodás nélkül elfogadta annak ajánlatát egy személyes öszvejövetel iránt, még mielőtt a Mátyássali alkudozások megindulnának. Szent István apostol napja volt a határnap csak ugyan Brünnben, de a császár négy nappal később érkezett meg ²⁾. Alkudozások, mulatságok, fényes bajnokjátékok közt teltek el a napok. Fridrik a csehék és hős királyuk megnyerése tekintetéből a legkegyelmesebb kifejezések közt erősítette meg az országnak minden szabadalmait ³⁾. Mindjárt azután kiadta az ünnepélyes adománylevelet Csehország iránt Podiebrád részére ⁴⁾. Egy nappal később szövettséget kötött a két

tanárok kikeresztettek a prágai egyetemből, a papi jószágok birtokosainak olly öszvegeket írt zálogos leveleikbe, hogy azokat a mellett többé kiváltani nem lehet. Honnan vette ő ezen adatokat, nem tudjuk.

¹⁾ *Kammermeister Menckennél III. dar. 1225. l.* A házassági kötés kelt aprilis 25-dikén 1459. *Dumont, Corps Dipl. III. dar. 254. l.* Hasonl. *Böttiger, Gesch. v. Sachsen I. d. 331. l.*

²⁾ Podiebrád szabad meneti levelét a császár részére, valamint a cseh és morva rendekét és a Brünn városát, mind a három Brünnben julius 18-dikán 1459. kelt, említik *Kurz, Gesch. Friedr. IV. I. d. 233. l.* és *Chmel, Regist. 360. l.*, a két elsőt később kiadta a szorgalmatos *Chmel Mater. II. d. 177. és 178. l.* — Az osztrákok igen rossz neven vették, hogy Fridrik ennyire megalázta magát, és személyesen ment a cseh királyhoz. *Hist. rer. Austr. Rauchnál 40. l., Kurz e. h. 234. l.*

³⁾ Kivonatban megvan *Pessinánál Mars. Morav. 701. l.*, egész kiterjedésében közli pedig *Lünig, Reichs-Archiv, Pars Spec. Cont. I. Abth. I. 83. l., Goldast, Append. 104. l.* Datum 31. Julij 1459.

⁴⁾ *Kurz, Gesch. Friedr. IV. I. d. 234. l.* Datum 1. Aug. 1459.

fejedelem minden megtámadóik ellen, a pápát kivéve ¹⁾. Csak kevéssel ez után (augustus 6-dikán) Podiebrád kötelezi magát, hogy a császárnak Magyarország megnyerésében, akár barátságos egyezkedés útján, akár erőszakkal, segédkezeket nyújt, nevezetesen, hogy azon esetre, ha a Hunyadi Mátyással közelebből megindítandó alkudozások erre nem vezetnének, jövő sz. Jakab napjára seregével személyesen Pozsonynál megjelen, a császárt Magyarország elfoglalásában és megkoronáztatásában egész erejéből segíteni, s ha idő közben Hunyadi Mátyás az általa szabadó fegyverszünetet nem fogadná el, vagy ez ellent nem állván, Fridrik és párthivei birtokát Magyarországon, vagy azon kívül megtámadná, ennek felszólítására rögtön seregével segítségére rohog ²⁾. Ezért a császár oda igéri neki Magyarország jövedelmének felét három évre, az után pedig, míg él, 60.000 forint fizetésére kötelezi magát évenként ³⁾. Fridrik ezek által Podiebrád részéről lekötelez-

¹⁾ Augustus 2-dikán. Közlik ezt egész kiterjedésében *Pessina e. h., Goldast, Append. 107. l., Lünig, R. A. Pars Spec. Cont. I. Abth. 1. 67. l. — Dumontnál III. dar. 256. l., ki Balbinra, Misc. Hist. Reg. Boh. Dec. I. Lib. VIII. Epist. Pars I. Epist. LXXIII. 86. l., és Lünigre e. h.* de az utolsóóra nézve hibásan utal, a datum így áll: *Brunae ultimo Augusti*, mit Balbin után *Pray, Annal. III. d. 241. l.* és utána *Fessler is V. d. 62. l.* elfogadnak. A többi írók által közlött oklevél kelte valamint a többi ide tartozóké bizonyítja ezen állítás helytelenségét, mint ezt bőven mutatja *Pubitschka e. h.*

²⁾ A Podiebrád által diák nyelven kiadott irományt, Datum Brunae 6. aug. anno domini 1459. kiadta *Kurz e. h. 290. l.* A Fridrik császár által német nyelven kiadottat, mellyben Podiebrád ígéretei következtében szinte kötelezi magát, hogy ő is sz. Jakab napján Magyarország elfoglalásának és koronáztatásának eszközlése végett, személyesen táborba száll, közöljük mi *Oklevéltár CCCVII. sz.* Ennek kelte így áll: *Geben zu Brünn an Suntag sannn Oswaltstag nach Kristi geburde 1459., de Osvát napja azaz augustus 5-dike ezen évben nem vasárnapra hanem szombatira esvén, a kelet napjában hibának kell lenni, és ezt a Podiebrád által kiadott iromány szerint hasonlólag aug. 6-dikára kell tennünk.*

³⁾ Fridrik. erről két külön irományt adott ki, az elsőben magát

tetve, még tovább is ment kegyelmeiben iránta, és a nyakas boroszlóiakat megintette, hogy nekie engedelmesskedjenek, miután már maga is elismerte őt választó fejedelemnek ¹⁾. Ezeket már előbb is sikeretlenül intették volt meg Csehország rendei ²⁾, későbbre pedig maga a pápa ³⁾.

és utódjait a magyar királyságban császári szavának szentsége alatt kötelezi, hogy, ha György cseh király segítségével egyezés vagy erőhatalom útján a magyar királyság birtokába jövend, neki, vagy a kinek ő rendelendi, Magyarország fele jövedelmét három egymás után következő évben, ki fogja szolgáltatni, s igéri hogy ezen kötelezvényét a magyar királyság birtokba-vétele után, mint koronázott király megújítandja, és ezen írományt kicserélendi; — a másikonban a mondott esetben épen úgy kötelezi magát és utódjait Magyarországon, hogy azon három évnek elteltével, mellyek alatt előbbi levele szerint Magyarország fele jövedelmét kiszolgáltatni köteleztetik, Podiebrádnak a magyarországi sókamarak jövedelmét, vagy a helyett 60,000 magyar arany forintot fog fizetni, mit ha nem teljessteue, felhatalmazza a cseh királyt hogy magának ezen összevre nézve akár magyarországi akár mi más jövedelméből elégtételt szerezhessen, ezen írománynak is megkoronáztatása utáni megerősítést és kicserélést igérvén, *Oklevéltár CCCVIII. és CCCIX. sz.* Mind kettő kelte így áll: Geben zu Brünn an Sonntag sannd Oswaldstag nach Kristi geburde 1459. Erre nézve utasítjuk az olvasót az előbbi jegyzékeinkben tett észrevételre. György király ezeknek megfelelő írományát, mellyben kötelezi magát, hogy a császárnak most említett két kötelezvényét, mihelyt azokat magyar királylyá koronáztatása után megerősítve kezébe szolgáltatja, ki fogja adni, Datum Brunae 6. aug. 1459. közli *Kurz e. h. 291. l.*

1) Am Mitwochen vor St. Lorentztag azaz aug. 8-dikán *Eschenloer, Gsch. v. Bressl. I. d. 90. l.*, *Henel, Excerpt. ex Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 186. l.* és így augusztus 8-dikán. A napot nem említve mondja ezt *Rositz is Chron. Episc. Wratisl. Sommersbergnél e. h. 91. l.* Hasonl. *Haselbach Pes Jeromosnál II. d. 897. l.*

2) Előbb szeptember 9-dikén 1459. némelly cseh nemesek a stockeraui táborból, *Eschenloer I. d. 69. l.*, később az egész országgyűlés, Datum Praegae ex Generali congregatione S. Joannis evangelistae et apostoli vagy december 27-dikén, 1459. *Goldast, Ap-*

Alig ment el a császár Brünnből, mindjárt megérkeztek az ő és Mátyás közt megindítandó béke-alkudozásokra rendelt követek ¹⁾, még pedig a pápának már feljebb említett közbenjáróin kívül, Fridrik részéről Kamacher György és Graffaneck Ulrik, Mátyás részéről Vitéz János és Rozgonyi Osvát ²⁾. Az alkudozások nem sokáig tartottak, egyik fél sem akart előbbeni kívánságaitól elállani. Fridrik a megnyert közbenjáró jó indulatában bizván, tovább is minden költségei megtérítését sürgette; Mátyás ellenben ezekről mitsem akart tudni ³⁾, Podiebrádnak pedig, ki mind a két félnek barátságot színelte, és mind a kettőt megcsalta ⁴⁾, míg egyfelül, mint feljebb látók, Mátyás ellen Fridrikkel szövetségelt, azalatt másfelül ez ellen megint Albert osztrák fejedelemmel lépett egyességre ⁵⁾, a fe-

pend. 191. l., Eschenloer e. h. és Cochlaeus, Hist. Hussit. 414. l. Hasonl. Pubitschka IX. d. 46. l.

³⁾ Már május 13-dikán írt a pápa közönséges kifejezésekben a boroszlóiaknak, *Eschenloer I. dar. 79. l.*, később írt június 9-dikén Mantuából megint a városnak, megintvén azt, hogy csendesen legyen, küldjön követeket hozzá s ő ki fogja békíteni Podiebráddal, kit követek küldésére már felszólított, *Eschenloer I. dar. 87. l.*, végre augusztus 18-dikán hasonló értelemben írt a püspöknek, a papságnak és az egész községnek, *Eschenloer e. h. Hasonl. Goldast, Append. 107. l. és Henel, Excerpt. Münsterb. e. h.* A pápa más nap Podiebrádnak is írt, őt bizonyossá tévén, hogy a boroszlóiakat nem lovalta fel ellene. *Goldast, Append. 108. l. Hasonl. Henel e. h. — Raynald is Annal. Eccl. XIX. dar. közli ezen levelet, de annak keltét augusztus 20-dikára teszi.*

¹⁾ *Pubitschka IX. d. 60. l.*

²⁾ *Haselbach Pez Jeromosnál II. dar. 898. l., Pessina Mars Morav. 703. l.*

³⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 378. l.*, kinek egyébiránt előadása ezen tárgyra nézve igen zavaros. — *Engel* egyedül Fridriknek tulajdonítja *e. h.* a béke meg nem köthetését.

⁴⁾ *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 15. l.*

⁵⁾ Linzben először am Sonntag nach St. Andreastag vagy dec. 2-dikán, *Goldast, Erbfolge in Ungarn und Böhmen 125. l., Lünig, Teutsches Reichs-Arch. Pars Spec. Abtheil. I. 10. l.*

leknek igazságos alapokon kibékeltetése, melly neki hasznot nem hajtja, nem feküdt szívéen. Így a békéből semmi sem lett, és csak egy fegyverszünetet rendelt Podiebrád a következő évi június 24-dikéig, olly megállapodással, hogy ezalatt különösen januarius 20-dikán jöjjenek megint össze a követek, és ekkor új alkudozások induljanak meg a vég béke iránt¹⁾. Bár maga Mátyás is elismerte, hogy ezen intézkedést a cseh király, mint választott bíró tette; úgy még is szükségesnek látszott annak általai megerősítése, mi iránt külön levelet adott ki²⁾.

Kevéssel a brünni öszvejövetel eloszlása után tudtára esik Mátyásnak, — ki rövid elfoglaltatását a csehekkel kivévén, az év nagyobb részét a fővárosban tölté³⁾, —

Dumont, Corps Dipl. III. dar. 1. rész, 257. l.; azután Prágában am Freytag des heiligen Kindleinstag azaz dec. 28-dikán *Kurz e. h. 18. l.*; magát a levelet közli *ugyanő e. h. 211. l.* Ezt *Chmel, Reg. Frid. III. 376. l.* csak az első megerősítésének tartja.

¹⁾ *Haselbach e. h.*; Podiebrádnak erről augustus 12-dikén kelt levele, mellyben a föltételek egészen így adatnak elő, megvan *Pessinánál e. h.* Innen közli *Kaprinai II. dar. 341. l.* és *Katona is e. h.*

²⁾ Datum Bude Anno domini 1459. a nap nincs kitéve. *Oklevéltár CCCXIII. 53.*

³⁾ Bizonyítják ezt igen számos itt kelt levelei, nevezetesen a már eddig említettekén kívül a következők: — Februarius 24-dikén megerősíti Marczali János levelét, melly által Nyavalyád pusztáját az erenyesi vagy talán enyerei szent Máriának szentelt pálos monostornak adományozza, Datum Bude feria tertia proxima post festum b. Mathiae apostoli. Említi *Kaprinai e. h. II. dar. 255. l.* — Martius 10-dikén megerősíti IV. Béla királynak az egri egyház részére adott szabadalmát, úgy mint azt Fülöp nádor I. Károly parancsából átrta, Datum Bude Sabbato proximo ante festum beati Gregorii pape anno domini 1459. *Kaprinai e. h.* — Ugyanaz nap megerősíti az egri boldog szűz Mária prépostsága szabadalmait, Datum Sabbato proximo ante festum b. Gregorii papae anno domini 1459. *Kaprinai e. h. 263. l.* — Junius 2-dikán Székely Mihálynak, Szentiváni Mikai Antal fiának, besztercei várnagyának kérelmére, atyjának Hunyadi János besz-

milly szoros öszveköttetésbe jöttek Fridrik és Podiebrád; mi egyfelül ez iránt bizodalját megszökenté, másfelül

terczei örökös grófnak 1456. janarius elsején kelt levelét (*Oklevéltár CCXXXVII. sz.*), mellyben említett Székely Mihály és Hederfai István beszterczei várnagyainak 700 forint hátramaradt fizetésök fejében bizonyos beszterczei házáat és tartozandóságait adományozta volt, szóról szóra megerősítve, az említettek és örökösök részére újra kiadja s egyszermind a Besztercze városa határában eső Csiger nevű pusztát is, mint a melly különben is az említett házhoz, vagy telekhez tartozandó volt, nekik adományozza. Datum Bude Octavo die festi Sacratissimi Corporis Christi anno ejusdem 1459. *Oklevéltár CCCIV. sz.* — Junius 8-dikán meghagyja a nagy-szállási és árokszállási jászoknak, hogy az egri káptalannak a szent-endrei pusztán lakó jobbágyait ne bántásák, Datum feria sexta proxima ante festum S. Barnabe anno domini 1459. *Kaprinai e. h. 313. l.* — Junius 22-dikén Dugovics Bertalan, a Nándor-Fejérvárnál vitézül elesett Titus fia, részére adománylevelet ad, Datum Bude feria sexta proxima post festum Sanctorum Viti et Modesti martirum anno domini 1459. *Tud. Gyűjt. VIII. füz. 19. l.* — Junius 26-dikán az óbudai szent Klára szerzetebeli apácák jobbágyait némelly helységekben a fél forint adó fizetésétől felmenti. Datum Bude feria tertia proxima post festum beati Joannis Baptiste anno domini 1459., említi *Kaprinai e. h. 333. l.* — Julius 8-dikán Pozsony városát annak levelére adott válaszában tudósítja, miszerint azon levelében említett vádak ellenében, mellyekkel azt némellyek előtte illették, miután róla mi rosztat sem hihetett, hűségnyilatkozatát szivesen veszi, polgárainak, mint más levelében kívánta, ártúkkal az országhan szabad járhatást enged, azon kikötéssel, hogy idegen kereskedőket magokkal ne vigyenek; írt továbbá Vankónak, hogy a várost és polgárait semmikép se háborítsa, sőt inkább más háborgatók ellen oltalmazza, valamint győri kapitányainak is, hogy a levelében említett pozsonyi foglyokat tüstént bocsássák szabadon; végre a városi polgárok harminczadi kiváltságlevelének kért megerősítését illetőleg értesíti azt, hogy korlátnokasági titoknokát Bodó Miklós fejérvári prépostot bírta meg ezen levélnek, mihelyt elő fog mutattatni, megerősítésével, Datum Bude dominico die proximo post festum Visitationis B. Marie Virginis anno domini 1459. *Oklevéltár CCCVI. sz.* — September 18-dikán (Kaprinainál hibásan áll september 16-dika) atyjának Hunyadi János kormányzónak 1452. januar. 1-sején kelt levelét, mellyben az esztorgomi érseknek és egyháznak az asz-

amannak szorosabb szemmel tartására bírá őt. Különösen tartá attól, hogy a magyar békételenek, kikben még bízania épen nem leheté, a császárral alkudozásaiikat, alattomos cselszövényeiket megint elkezdi. Mostani sokfelől szorongatott körülményei nem engedék meg, hogy ennek akadályoztatása végett Osztrákhon szélein maga költségén gyűjtsön sereget. Azért november 8-dikán meghittjével

szonypataki királyi kamarából járó jövedelmei meghatározatnak, Dénes esztergomi érsek és korlátnok kérelmére szóról szóra megerősítve újra kiadja, egyszersmind a nagy-bányai királyi kamaratiszteknek az abban foglalt rendelkezések szoros megtartását parancsolja, Bude feria tertia proxima ante festum beati Mathei apostoli et evang. anno domini 1459. *Kaprinai e. h. 345. l.* — September 27-dikén Bihar, Szatmár, Szabolcs és Kraszna megyéknek megparancsolja, hogy a megszökött jobbágyokat, kik némelly bajaik miatt több kebelökbeli nemesek földjéről engedelem és az illető földddj letétele nélkül Debreczen városába, de az ottani előjáróság tudta nélkül, telepedtek meg, s kik miatt ők némelly debreczeni polgárokat azok kiváltságai ellenére letartóztatnak és megkárosítottak, többé önhatalmokból előbbi lakaikba visszavinni és miattok a debreczeni polgárokat letartóztatni és károsítani ne merjék, hanem az illy szökevény jobbágyok ügyében az említett város tanácsától kívánjanak igazságszolgáltatást, mit annak kötelességévé tett, Datum Bude feria quinta proxima ante festum b. Michaelis Archangeli Anno domini 1459. *Oklevéltár CCCXI. sz.* — October 18-dikán Rozgonyi Jánost, Rajnáldot és Osvátot életök idejére megerősíti a tatai vár és tartozandóságai birtokában, Datum Bude in festo beati Luce evangeliste anno domini 1459. *Kaprinai e. h. 350. l.* — November 1-sején ítéletet hoz Joannovich György albániai és thesszaliiai fejedelem és Marnavich Tomko zvoyniki örökös gróf közt Nissa városa és vidéke iránt, Datum Bude in festo Sanctorum omnium anno domini 1459. *Kerchelich, Notit. prael. 280. l.* — December 27-dikén megerősíti atyjának Hunyadi János kormányzónak adománylevelét, mellyet december 20-dikán 1448. Marnavich György részére adott volt, Datum Bude in festo S. Joannis evangeliste anno domini 1459. *Kerchelich, Notit. prael. 272. l.* Végre december 28-dikán komolyan meghagyja Pozsony városának, hogy Nezideri Hanuskónak, kit némelly dolgoknak előadása végett hozzá küld, mindenekben teljes hitelt adjon, Datum Bude in festo Sanctorum innocentium martirum anno domini 1459. *Oklevéltár CCCXII. sz.*

Rozgonyi Sebestyénnel, rokonával Pongrácz Jánossal, és némely másokkal egyezésre lép, mely szerint ezek három hónaponként a királyi kincstárból fizetendő 4000 aranyért magokra vállalák az egyetértés erőhatalommali gátlását Fridrik és a békételenek közt ¹⁾).

¹⁾ Az egyező levél megvan *Kaprinainál II. d. 356. l.* Hibásan állítja *Gebhardi II. dar. 132. l.*, hogy ezen egyezés esztendőnkénti 28,000 aranyban történt volna meg.

XXXIII.

1 4 5 9. 1 4 6 0.

Sok mindenféle akadályok után ¹⁾ végre Mantuában elkezdettek a török háború iránti tanácskozások. A tudományok föléledésétől fogva nem hallatszott annyi ékes szónoklat. A tudós pápa azokat september 26-dikán nyitá meg ²⁾ egy hosszú, velős, tudományos piperével tulságig megrakott beszéddel, mellyben előadja, mennyiben szükséges most, — midőn a magyarok az ozmánok ellen ezeknek nőttön növekedő erejük tartóztatására már elégtelenek, — az egész keresztyénségnek felkelni, hogy a hitetlenek áldozata ne legyen. Ennek egyesült ereje a mindenható által segítettve, most még könnyen semmivé teheti őket; a köz csend helyreállása, a keresztyén hitfénylő kiderülése fogja a segítőök ügyekezeteit jutalmaz-

¹⁾ Ezek közé tartozott a fejedelmek követeinek ülése, valamint a püspökök és apostoli jegyzők elsősége felett támadott kérdés. Az első a pápa egy bullájában dönté el, mellyben kinyilatkoztatta, hogy az itteni ülés senkinek elsőséget nem ad, jogait nem sérti, Datum XVIII. kal. Sept. 1459. *Raynaldnál XIX. dar. 32. l.*; a másodikat, bár a curia szokása a jegyzők mellett volt, a püspökök részére határozá el, mivel ő maga is azelőtt püspök volt. *Spondanus II. d. 335. l.*

²⁾ Hibásan teszi *Katona VII. dar. 280. l.* september 9-dikére, *Fessler V. d. 64. l.* ugyanazon hó 20-dikára.

ni ¹⁾). Ezen szónoklati ékességekkel tündöklő előadás, mely három egész óráig tartott, a hallgatókat könybe borította, bámulással tölte el mindent; a csodálkozás növekedék, midőn Philelphus Ferencz a milanoi fejedelem mellett szót emelve, az ifjú Sforza Hypolita, Ferencz leánya, a gyűlést diák nyelven köszönté meg; mély benyomást tettek a tudós Bessarion bíbornoknak megint három óráig tartó szónoklata, de kivált a peloponnézosi, rhodoszi, leszboszi, epiroszi, és illyriai követek beszédei, midőn a hazájok felett öszvetornyosodó veszélyt, annak siralmas állapotát, a segedelem szükségét eleven színekkel festgették ²⁾). De mind e mellett a tanácskozások ez után is lassan haladtak előre. Élesen panaszkodik ez iránt, hevesen kikel a keresztyén fejedelmek hidegsége ellen az olaszok kivételével Pius a szent-angyal bíbornoka előtt, kitől egyszermind az iránt is tudósítást kér, mennyibe kerülhetne egy 12,000 lovagból álló seregnek kiállítására, és nem volna-e jutányosabb az iránt a vezérekkel, mint közvetlenül az egyes katonákkal egyezkedni ³⁾). A pápának minden ügyekezete sikertelen maradt; a fejedelmeket és követjeiket közös hadviseletre az ozmánok ellen semmikép sem bírhatá. A császár, a spanyol, magyar, portugall és cseh ⁴⁾ királyok, a burgundi és osztrák herczegek s a

¹⁾ Ezen beszéd VI. Cal. Oct. vagy september 26-dikáról, megvan *Aeneas Sylvius* levelei közt CCCXCVII. sz. 905. l., és *Müllernél Reichstags-Theat.* 647. l.

²⁾ *Sismondi X. d. 112. l.*

³⁾ November 5-dikéről. *Kaprinai Hist. Dipl. II. d. 353. l.*

⁴⁾ *Stransky* szerint *Staat von Böhm.* 477. l. Pius személyes ellensége volt Podiebrádnak, Mantuában a dolgot közte és alattvalói közt bírói széke elejébe akarta vezérelni és azért nem jelent ez meg Mantuában, de elfoglaltatásával, feltámadott alattvalóival mentette magát. — *Müller* pedig *Reichstags-Theat. I. dar. 739. l.* azt állítja, hogy a cseh követeket Pius nem fogadta közönségesen úgy, mint királyi követeket, Podiebrádot királynak nem tekintette, mivel utasításához képest a maga obedienciáját a pápa iránt nem tette meg nyilvánosan, mint ezt kinyilatkoztatta két, a követség fe-

brandenburgi határgróf követei megegyeznek ugyan a törököknek köz erőveli megtámadásában ¹⁾, a burgundi herczeg és némelly olasz fejedelmek tetemes ígéretek is tévének ²⁾, még sokkal többet lehetne várni a keleti kereszttyén fejedelmektől, kiket a pápa levelei, a burgundi herczeg pedig követei által kért volt fel; sőt még maga a római császár, és a németországi rendek is ígérének írásban némelly segedelmeket s többre is ajánlák készségöket, de egyszersmind azt is sürgeték, hogy a pápa két új congressust tartson, az egyiket Nürnbergben, hol ezen ajánlatok bővebben vétessenek fontolóra az országos békével együtt, a másikat a császár lakhelyén Neustadtban, mellyben Hunyadi Mátyás besztercei gróffal a kiállítandó sereg átmenete iránt egyezkedni és vele békét, vagy legalább a török hadjárat idejére fegyverszünetet kötni lehessen ³⁾.

Bár a pápa előtt ezen új haladék nem volt kedves; még is kénytelen abban megnyugodni és a kívánt két congressusnak, még pedig az elsőnek Nürnbergbe februarius 11-dikére, a másikkak Neustadtba martius 18-dikára kihirdetése mellett ⁴⁾, a követeket elbocsátani. Ez lett vége

jéhez Rabenstein Prokophoz intézett levelében, Datum Senis XV. Aprilis 1459., és így még a congressus megnyitása előtt. Azonban minden körülmények oda mutatnak, hogy ekkor még a pápa Po-diebráddal a legjobb egyetértésben volt.

¹⁾ Pray, *Annal.* III. d. 235. l.

²⁾ Gobelinus, *Commentarii Pii II. papae IV. könyv*, Pray, *Annal.* III. dar. 243. l. Ezek közül többen igen nagy ajánlatokat tettek, legnagyobb volt azonban Estei Borso modenai fejedelemé, ki alkalmasint olly reményben, hogy semmi sem lesz az egész dologból, 300,000 aranyat ajánlott, *Cronica di Bologna Muratorinál* XVIII. dar. 734. l., Gobelinus *e. h.* II. és III. könyv, Sismondí X. d. 112. l.

³⁾ Ezeknek ez iránt kelt levelök megvagyon Raynaldnál *Annal. Eccl.* XIX. d. 1459. év alatt, Pray, *Annal.* III. d. 246. l. Has. Müller, *Reichstags-Theat.* I. d. 724. l.

⁴⁾ Nürnbergbe pro Dominica Invocavit, Neustadtba pro Dominica Judica. Az ebbeli végzés megvan ex Cod. Ms. Vaticano fol. 104. Pray, *Annal.* III. dar. 247. l., Raynald XIX. dar. 35. l.,

ezen nagy remények közt kihírdetett öszvejövetelnek, melylyet II. Pius megint igen fényes beszéddel fejezett be ¹⁾). Ebben hosszasan előadja annak végzéseit, mellyek szerint Magyarország egész erővel ²⁾, a német birodalom 42,000 ³⁾, a burgundi fejedelem 6000 emberrel, Olaszország tetemes áldozatokkal, a szent-szék a maga, valamint a nép jövedelmének tizedével, a szegény zsidóság egész értéke huszadával járulván a köz üggyhöz, az egész keresztyénség által a hit ellenségei ellen kiálltandó sereg száma a szárazon könnyen 88,000-re lesz menendő, a görögökön és az ozmán birodalomban lakó keresztyénekon kívül ⁴⁾).

Az öszvejövetel végzéseinek ezen pompás öszveállításával mellett is, nem volt a pápa megelégedve annak eredményeivel, bár a hierarchiának szent-lelke, mellyet ő Baselen mint Aeneas Sylvius merészen megtagadott volt, őt mint II. Piust megszállván, Mantuába is elkísérte, és itt hivalkodásának a jövő kor becsülése koczkázásával ki-elégítésére, s az apostoli szék uralmának megszilárdítására bírta ⁵⁾). Érzékenyen panaszolt kevéssel ennek befe-

Kaprinai II. dar. 365. l., dec. 19-dikéről 1459. Lünig, Reichs-Arch. Spicil. Eccl. I. dar. 346. l. — A német fejedelmekhez ez iránt írt levelét dec. 22-dikéről 1459. közli Müller, *Reichstags-Theat. I. d. 749. l.*, a császárhoz írt brevejét csakugyan dec. 22-dikéről, melly által megküldi a német segedelem iránt hozott congressusi végzést dec. 19-dikéről, ugyanott 748. l. — Az ezen conventre Podiebrádot meghívó levelében, Lünig, *Codex Germ. Dipl. I. dar. 1471. l.*, és *Diplom. Bohemo-Siles. Sommersbergnél I. d. 1016. l.* a kelet napja VI. Januarij hibás.

¹⁾ Ezen beszéd megvan Müllernél *Reichstags-Theat. I. dar. 663. l.*

²⁾ Fessler *V. d. 67. l.* azt állítja, hogy a magyarok 40,000 főből álló sereg kiállítását ígérték.

³⁾ Müller szerint *e. h. 748. l.* 30,000 gyalog, 10,000 lovag.

⁴⁾ Fleury, *Contin. XXVII. dar. 654. l.* — Ezen congressusról igen röviden emlékezik Chalkokondylasz is *VIII. könyv, 177. és 178. l.*

⁵⁾ Januarius 18-dikán 1460. adta itt ki *execrabilis* bulláját, mellyben a constanci és baseli közönséges zsinatok végzéseinek

jezése után még Mantuából arról, hogy a fejedelmek itt várakozásainak nem feleltek meg¹⁾. Mind a mellett még egy pár nap mulatott Mantuában, a congressus végzéseinek eszközlésében fáradozva. A császárt a törökök ellen küldendő sereg fővezérének előre kinevezése, olly meghatalmazással, hogy, ha személyesen nem jelenhetne meg, tetszése szerint rendelhessen maga helyett alvezért a német fejedelmek közül²⁾, a Mátyás iránt mutatott jó indulat

ellenére minden feljebbvitelt a pápa ítéletétől a közönséges conciliumra, mint helytelen, sikereitlen, kárhozatos, sőt nevetségest megtilt. *Fessler V. d. 69. l. Has. Calcisiust 798. l.*

¹⁾ A szent-angyal bsbornokához januarius 18-dikán írt levelében *Kaprinainál II. d. 387. l.*

²⁾ A pápa levele januar. 12-dikéről 1460. *Leibnitz, Codex Juris Gent. I. d. 421. l., Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 45. l., Müller, Reichstags-Th. I. dar. 663. l.* — Említést tesz erről a szent-anya a szent-angyal bsbornokához ezen tárgyban januarius 18-dikáról 1460. írt levelében is. *Lünig, Cod. Germ. Dipl. II. d. 445. l., Kaprinai II. dar. 387. l., és Müller e. h. 661. l.* Amott valószínűleg nem meggyőződésből, hanem hízélgésből így szól a császárhoz szent Péternek legsimább utódja: „Cui omnes gentes parere et subesse non dedignantur. Accedit ad haec zelus et charitas tua singularis ad hoc sanctissimum opus, accedit auctoritas ac bellicis in rebus doctrina. Illa quoque non desunt, quae in praesenti duce laudari consueverunt, labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in providendo, in tractandis insuper animis hominum gratissima lenitas, omnibusque rebus singularis modestia.“ Kévessel azelőtt; midőn Antal triesti püspököt, Hinderbach János trienti prépostot és Senftleben Henrik boroszlói dékánt küldötte maga helyett majd minden meghatalmazás nélkül a mantuai congressusra, a dékán által így írt annak vissza: „Hogy ezen gyűlésen se személyesen meg nem jelentél, sem olly követeket nem küldöttél, kik reád és az ügyre érdemesek lettek volna, sokan fősvénységnek. mások az üdvözítő hit megvetésének tulajdonítják, és azt hiszik, hogy nem vagy érdemes keresztyén fejedelmek felett uralkodni. Micsoda joggal viseled a szent-egyház oltalmazójának s védurának nevét és címét, midőn nem csak a szentegyházat elhagyod, hanem a keresztyén vallást és hitet is megveted? Vagy talán a pápára is irigykedel, hogy ezen nagy ügy előmozdításában téged megelőzött? Te őt nem

által felingerlett, épen nem harcias, de még is hiúságában erről is ábrándozó fejedelmet ez által megengesztelendő, és az ozmán háborúnak, melyet kevés napokkal ezután egy nyílt levelében az egész keresztyénségben kihírdettetett ¹⁾, lelkesebb előmozdítására birandó. A Nürnbergben és Neustadtban tartandó új öszvesereglésekben követjének nevezi Bessarion bíbornokot, a német segítség eszközlését különösen szívére kötven ²⁾. Erről tudosítja a szent-angyal bíbornokát, értésére adván, hogy őt azért nem rendelhette ide, mivel reá Magyarországon is nagy szüksége van ³⁾. Kevés napokkal ezután megbízta Mátyás és Fridrik kibékeltetésével mind Bessariont ⁴⁾, mind a szent-angyal bíbornokát ⁵⁾, külön levelében a krétai érsek Landus Jeromosra és Toledói Ferencz hittanárira bízván Podiebrád kibékeltetését Boroszlóval ⁶⁾, s angolhoni

ismered, ő téged lelke felett szeret, csak becsületedről gondoskodik, és hogy az maradandó legyen, téged megint, miszerint megjelenj, és a köz ügyről vele tanácskozzál, vagy legalább születésök, hivatalok és tekintetökre nézve megkülönböztetett férfiakat küldj, nehogy gondatlanságod, vagy fősvénységed az isten szent-egyházának javát akadályoztassa.“ *Gobelinus, Comment. Pis II. III. könyv, Fessler szerint V. d. 64. l.*

¹⁾ Datum Mantuae etc. anno 1459. (a római számlálás szerint) XIX. Kal. Februarij azaz januarius 15-dikén 1460. *Raynald XIX. d. 42. l.*

²⁾ A pápának Bessarion bíbornok és thessalonikai püspökhöz január. 15-dikéről írt levele megvan *Raynaldnál XIX. d. 44. l.* és *Kaprinainál II. d. 383. l.*, az ő részére pedig ez iránt kelt meghatalmazó levele januarius 10-dikéről *Lünignél Reichs-Arch. Spicil. Eccl. I. d. 346. l.*

³⁾ Januarius 10-dikéről *Kaprinai II. d. 377. l.* Has. *Raynald e. h. 45. l.* és *Müller, Reichstags-Theat. I. d. 750. l.*

⁴⁾ Kitészik ez a pápának Mátyáshoz írt és mindjárt említendő leveléből.

⁵⁾ A szent-angyal bíbornokához intézett és már feljebb is említett levele januarius 18-dikáról, *Kaprinai II. d. 387. l. ex Ms. Vaticano* fol. 104. *Pray, Annal. III. d. 247. l.*

⁶⁾ Az említett érsekhez intézett levele januarius 10-dikéről megvan *Raynaldnál e. h. 60. l.*

követe által kívánván egyszersmind az angol királyt az ozmán háború ügyének előmozdítására buzdítani ¹⁾. Az iránta tett rendelkezéseiről tudósítja mind Mátyást ²⁾, mind a magyar országos rendeket ³⁾, őket a mantuai congressus végzéseire nézve a visszamenő követekhez utasítván, kik kötelességeiknek tökéletesen megfeleltek ⁴⁾, hathatósan megintvén egyszersmind Mátyást, hogy a békekövetek felszólításainak engedjen, az isten szent neve dicsőségének tekintetéből jogai és követelései mellett nyakasan meg ne maradjon; mivel ezen egyesség nélkül a nagy és isteni segedelemmel támogatott határozásokból semmi sem lesz. Azon maradandó dicsőségről, mellyet atyja magának szerzett, megemlékezve, addig is készüljön a szent háborúra, mellyben az apostoli szék tetteles segítségéről bizonyos lehet. Mantuából janarius utolsó felében eltávozott, Ferrarán, Bolognán, Firenzén és Sienán által Rómába ment ⁵⁾,

¹⁾ Az angolhoni követéhez ez iránt írt levele, Datum Mantuae X. Januarij 1460. megvan *Kaprinainál II. d. 379. l.* és inuen *Katona VII. d. 319. l.*

²⁾ Ezen levél is janarius 18-dikán kelt, és megvan *Kaprinainál II. d. 385. l.*, ex Ms. Vaticano fol. 96. *Praynál Annal. III. d. 248. l.* és *Raynaldnál e. h. 45. l.*

³⁾ Ez janarius 24-dikéről szól, de a kelet napjában, mint elégséges alap nélkül jegyzi meg *Kaprinai II. d. 388. l.*, ezen levelet Caeles római jegyzeteiből adván, hibának kell lenni, mert Pius már ekkor nem volt Mantuában.

⁴⁾ Ezt megismeri a pápa Mátyáshoz írt és most említett levelében is *Praynál Annal. III. d. 248. l.*

⁵⁾ *Raynald e. h. 47. l.* — Pius Mantuából eltávozásának napját meghatározni nem tudjuk. *Muratori* szerint *Annali XIII. dar. 482. l.* janarius közepén indult meg, és a *Cronica di Ferrara* szerint *Muratori*nd *Script. rer. Ital. XXIV. dar. 206. l.* ugyanazon hó 17-dikén ért Ferrarába; ez azonban ellenkezik több oklevelekkel, mellyeket később adott ki Mantuában. *Raynald* szerint *XIX. dar. 47. l.*, mint azt *Kaprinai* kiszámítja *II. dar. 388. l.*, janarius 21-dikén indult meg; *Soldo*, *Istor. Bresc. Muratori*nál *e. h. XXI. dar. 892. l.* janarius 19-dikére teszi megindulását, a *Diarii Sanesi Muratori*nál *e. h. XXIII. d. 770. l.* ugyanazon hó utolsó napjára Sienába érkezését.

és útjában is folytatta ügyekezeteit a török háború iránt. De nem volt senki is, ki az ügyet tettelesen előmozdítaná, és minden ügyekezetei olly sikertelenek maradtak, mint hosszú levele, mellyben a szultánt a keresztyén vallás igazságairól és Mahomed állításainak tévelygéseiről diák nyelven akarta meggyőzni ¹⁾. Mind ezen hidegség mellett a pápa, hogy legalább maga részéről mindent megtegyen, mi hatalmában áll, Mátyásnak egy különös levele mellett 40,000 aranyat küldé az ozmán háború folytatására ²⁾, keservesen panaszkodván a szent-angyal bñbor-nokához intézett levelében a keresztyén fejedelmek hidegségéről a mantuai öszvesereglés végzéseinek teljesítésében ³⁾. Kevéssel ez után új akadályt szült Olaszországban a háború újabb kiütése. A Rhone partjain készült gályákat, mellyek köz várákozás szerint a törökök ellen voltak rendelve, a francia király öcscse René anjoui herczegnek engedte által Nápoly meghódítására, és ezek a Garigliano öblénél megérkeztek; míg Rómában a Savellik, az egyházi birtokokban Piccinino és Malatesti Zsigmond elkezdék a háborút ⁴⁾.

A mantuainál nem nagyobb sikerrel működött az olmczi öszvejövetel. A meghatározott napon (januarius 20-

¹⁾ *Aeneas Sylvius levelei* közt CCCXCVI. sz. alatt 871. l.; *Raynald XIX. dar.* 85. l. azt 1461-re teszi. — *Calvisius* szerint 798. l. a császár is kész lett volna leányát Kunegundát Mahomedhez férjhez adni, ha megtér.

²⁾ Datum Senis 20. Febr. 1460. *Kaprinai II. dar.* 395. l. és innen *Katona VII. dar.* 328. l. Erről tudósította magyarországi követét is, neki tudtul adván, hogy a kezénél lévő 20,000 forinthez közelebből fog még küldeni ugyanannyit, Datum Senis 20. Febr. 1460. *Kaprinai II. dar.* 393. l., *Katona VII. dar.* 329. l.

³⁾ Datum Senis 25. Aprilis 1460. *Kaprinai II. d.* 419. l., *Katona VII. d.* 333. l.

⁴⁾ *Campanus, Vita Pii II. Muratorinál III. dar.* 2. köt. 977. l., *Gobelinus, Comment. Pii II. 3. könyv,* 93. l., *Sismondí X. d.* 113. l.

dikán) ezen városban megjelent ugyan Podiebrád, mint közbenjáró, két nappal később megérkeztek a császár követei is ¹⁾, Lenhard gurki püspök, Volkersdorf János, Posinger Zsigmond és Rohrbach János ²⁾. Mátyás követei azonban Vetési Albert veszprémi püspök, és Rozgonyi János tárnok, Trencsénynél tovább menni nem bátorkodtak. Sternberg Máté ugyanis, mivel Rozgonyi Sebestyén egy emberét Slavikoveczet elfogta, nem csak háborút izent Mátyásnak, hanem Magyarország széleit Morvaország felől valósággal bátortalanította is. A követek tehát Trencsényben megállapodván, innen februarius 2-dikán Podiebrádhoz folyamodának a szükséges bátorság megszerzése végett ³⁾. Ez Sternberget a további ellenségeskedéstől rögtön eltiltá, mire Mátyás követei is megérkezének Olmüczbe, hol az alkudozások csak nyolcz nap tartottak ⁴⁾. Menetelökről semmi bizonyos tudósításunk nincs. Mind a két fél alkalmasint előbbeni követeléseinél nyakasan megmaradt, és maga Podiebrád, ki némelly írók szerint már ekkor vágyott a császári czím után ⁵⁾, sem ohajtá komolyan

¹⁾ Katona VII. d. 351. l. és Fessler e. h.

²⁾ De Roo, *Hist. Austr. VII. könyv*, 248. l., ki egyébiránt a dolgot 1462-re teszi.

³⁾ Ezen levelet közli Pessina, *Mars Morav. 709. l.*

⁴⁾ Pessina e. h.

⁵⁾ Häberlin, *Allgem. Welt-Hist. VI. d. 423. l.*, Grundling, *Leben und Thaten Frid. II. Churfürsten v. Brandenburg 492. l.*, Pubitschka IX. d. 71. l. — A pápa megtudván György mesterkedéseit a császár ellen, megintti őt, állana el ezektől, mivel a szent-azék Fridrik pártfogásával soha sem hagyand fel, Datum Romae 27. Nov. *Raynald XIX. dar. 61. l.* — Fridrikkel a válaszlók már több év óta nem voltak megelégedve. Még 1456-ban több gyűléseket tartottak híre és tudta nélkül, V. László magyar királyt, vagy Albertet testvér-öcscsét akarván melléje római királynak választani. Így különösen Nürnbergben, Müller, *Reichstags-Theat. III. Vorstell. I. Band, 551. l.* és Schmid VI. dar. 265. l. — 1457-ben megújultak ezen indítványok Frankfurtban Müller e. h. P. III. cap. 2., Struvius, *Corpus Hist. Germ. I. d. 744. l.*

a békét két hatalmas szomszéda közt ¹⁾, sőt inkább közöttök a viszálykodásokat éleszteni ügyekezék ²⁾. Annyi bizonyos, hogy a felek siker nélkül oszlottak el, és Podiebrád az alkudozások folytatására új congressust rendelt május 1-zejére, s erről a pápát is tudósította ³⁾.

Azalatt Mátyás és a haza ellenségei mindent elkövetének a királyi udvarban, hogy őt megint nagybátyjára haragítsák, és így közöttök új kedvetlenséget éleszsenek, de ez uttal sikertlenül. Az ifjú király átlátta alattomos cselszövényeik titkos czélzását. Azért Szilágyinak, — ki ezen év elejétől fogva készülleteket tett a törökök ellen ⁴⁾, az év vége felé pedig Garai László özvegyével és gyermekeivel Jóbbal és Annával előbbeni barátságos egyezéseit megújítván, őket mind személyök, mind vagyonukra nézve különös pártfogása alá vette volt ⁵⁾, — kívánsá-

¹⁾ *Pubitschka e. h.*

²⁾ *Gobelinus V. könyv, Pray, Annal. III. dar. 249. l., Kationa VII. d. 353. l. — Engel szerint III. d. 237. l.* Fridrik is igen nagy bizodalmit vetette a pártján lévő magyar nagyok alattomos mesterkedéseibe.

³⁾ A pápa erre adott feleletében Podiebrád ügyekezeteit a béke helyre állításában megköszönvén, őt azoknak folytatására buzdítja, *Pessina e. h. 711. l., Raynald XIX. dar. 60. l.* és belőlök *Kaprinai II. dar. 405. l.* — Pessinánál nyomtatási hibából áll aprilis 28-dika 1464. 1460 helyett. *Pubitschka e. h. 72. l.* — *Pray* szerint *Annal. III. dar. 249. l.* ezen congressuson Mátyás személyesen jelent meg Carvajal bíbornokkal. Az alkudozások igen sokáig sikertlenül folytak, Fridrik azonban észre vévén, hogy a szent-széki követ inkább szít a magyar királyhoz, a pápánál Carvajal eltávoztatását sürgette, de Pius ezt tenni nem akarta, mire a császár követeit visszahívta; így az alkudozások sikertelen maradtak, és egy új congressus határozottatott Prágába. Hogy Mátyás itt nem lehetett személyesen jelen, fentebb láttuk.

⁴⁾ Lőrincz pesti jegyzőnek februarius 10-dikén kelt levele. *Kaprinai II. d. 390. l.*

⁵⁾ Datum in Soklos feria secunda proxima ante festum b. Dionysii episcopi (october 6-dikán) anno domini 1460. *Oklevéltár CCCXVI. sz.* Ezen egyezkedés János váradi és János pécsi püspök előtt történt.

gára ezen tanácsadóit udvarából elbocsátá, s vele Csanádra április 15-dikére személyes őszvejevetelt rendele, mellyben a jó egyetértés közöttök tökéletesen helyre állíttatott ¹⁾. Innen Mátyás megint a felföldre ment a csehek ellen folyamathatban lévő háború folytatására ²⁾, az alföld oltalmát tovább is Szilágyira bizván.

1) Bártfai Balázs levele Bártfához feria tertia post dominicam quasi modo (ápril. 13-dikán) 1460. *Wagner, Dipl. Comitatus Sáros. 120. l.* — Tizenkét tanácsosát bocsátotta el ezen levél szerint, *Ungr. Magaz. I. dar. 242. l.* — A pápai követ tudósítása szerint *Engelnél, Gesch. v. Seró. 13. l.* mind e mellett szabadon bocsátatása után is törekedett a konok öreg öcsöcse és királya ellen, és csak halála akadályoztatta a dolog kitörését.

2) Az év utolsó felét nagy részint a felföldön töltötte Mátyás. Szeptember 15-dikén a Garai nádor özvegye és fia által Gyanth helységében a fejevári keresztiesek ellen elkövetett hatalmaskodások megvizsgálását serkei táborából bírta a szekszárdi conventre, Datum in descensu nostro exercituali sub fortalitio Serke feria secunda post festum exaltationis S. Crucis 1460. *Kaprinai e. h. II. dar. 446. l.* — Csak ugyan innen ajándékozza meg szeptember 21-dikén Rozgonyi János erdélyi vajdát és társokmestert, valamint Rozgonyi Rajnáld és Osvát székely ispányokat a tatai sz. Péternek szentelt kolostor pártfogói jogával, mellyet eddig maga gyakorlott, minden ebből folyó igazakat rájuk ruházván, de őket minden ezen jog határán túl teendő lépésektől eltiltván, Datum in descensu nostro exercituali sub fortalitio Serke in festo b. Mathei apostoli et evang. anno domini 1460. *Oklevéltár CCCXV. sz.* — November 11-dikén Eperjesről engedte meg Szapolyai Imre ajánlására Dolhai Ambruzsnak, azon érdemek tekintetéből, mellyeket atyja Hunyadi János herceg, később pedig saját személye és a szent korona körül szerzett, hogy saját birtokában Dolhán Máramaros megyében egy kőházat építhessen, és azt más birtokai gyanánt szabadon használhassa, Datum in Eperjes in festo b. Martini episc. et conf. a. d. 1460. *Oklevéltár CCCXVII. sz.* — November 19-dikén Kassán adományozza a Szécsiek hűségtelenségéből Balogh várát és Szécs mezővárosát Rozgonyi Sebestyénnek, Datum Cassovie in festo b. Elisabethe vidue 1460. *Kaprinai e. h. II. d. 450. l.* — Ugyanitt november 25-dikén rendelkezik a Katalinnal, Podiebrád leányával, kötendő házassága iránti bővebb alkudozásokra nézve, mint annak idejében meglátjuk, Datum Cassovie in festo b. Catharine virginis 1460. *Kaprinai e. h. 453. l.*

Ezen idő tájban lett kincstartó Szapolyai Imre diák, eddig nagy-bányai kamaragróf, ki itt nagy gazdagságokat szerzett magának ¹⁾, és Mátyás által hív szolgálataiért a tokaji várral és urodalommal ajándékozott volt meg ²⁾, a tárnokságot, az erdélyi vajdaságot megtartván tovább is, Rozgonyi János nyerte el ³⁾.

Mátyás a felföldön több kedvetlen tudósításokat vett: mindenek felett hogy a mantuai congressusból a császár és a német rendek kérésére kihirdetett nürnbergi és az innen öszvehívott wormszi gyűlés, valamint a második olműczi öszvejövetel is sikeretlenül oszlott el. Amannak egy későbbi határozat következtében nem ugyan a Mantuából kihírdetett napon (febr. 11-dikén), hanem valamivel később martius 2-dikára kellett volna öszvejönni ⁴⁾; de a német fejedelmek nagy része nem jelent meg se személyesen, se képviselője által, a megjelent kevés számú követeknek sem volt elégséges meghatalmazásuk ⁵⁾, és így még ren-

¹⁾ Már fentebb említett Dolhai Ambruzs részére november 11-dikén adott levelében, *Oklevéltár CCCXVII. sz.*, kincstartónak nevezi őt maga a király.

²⁾ Budán mindszent napja után negyed nap 1459. *Szirmay, Szathmár Vármegye I. d. 221. l.*

³⁾ Mátyás fentebb említett adománylevele a Rozgonyiak részére szeptember 21-dikéről. *Oklevéltár CCCXV. sz.*

⁴⁾ Dominica invocavit. *Fessler V. d. 71. l.*

⁵⁾ Ezt Bessarion bíbornok a pápának tudtára adta, mint kitészik a pápának azon leveléből, mellyel a német fejedelmeket felkérte, hogy legalább a neustadti öszvejövetelen jelenjenek meg, és mellyről annak idejében bővebben szólandunk. *Roynald, Annal. Eccl. XIX. dar. 62. l., Pray, Annal. III. dar. 258. l.* A német rendeket eleven színekkel festette Nardini István pápai követ az előbbeni évben csak ugyan Nürnbergben tartott országgyűlésen hozzájok tartott beszédében, a többek közt kölcsönös visszálkodásaik elmellőzésére és a békére így intvén őket: „Harag és bosszútól lelkesítve, nem látjátok a keresztényen ügyön ejtett sebeket, mellyeket tulajdon kezeitek vertek. Pius pápa élesebben lát. A dicső Németországra irgalommal tekintve, nem szenvedendi meg, hogy annyi tündöklő férfiak, olly szilárd lelkek, olly megkülönböztetett és hatalmas hadi erények egymás ellen dühösködjenek.

dés tanácskozások sem tartathattak ¹⁾. Bessarion kénytelen vala a gyűlést elhalasztani és Wormsba áttenni; de itt épen olly kevéssé boldogult, mint Nürnbergben: se török elleni segedelmet, sem országos békét nem tuda eszközölni ²⁾.

A második olműczi öszvejövetelre ³⁾ Mátyás maga részéről Illés nyitrai püspököt és Radoveczi Libák Mátyás oroszlánkői várnagyot rendelte volt ⁴⁾. A pápa részéről

A bölcs főpásztor igen jól látja, hogy csak Németország veszélyes állása alapítja meg az ozmánok szerencsését, és ezeknek ereje épen azon mértékben növekszik, mellyben a tiétek fogy, és a ti visszázkodásaitok nyitják meg a keresztyénség kapuit azoknak féktelensége előtt. Bánkodik a ti sorsotokon, a köz nyomorúságon, a keresztyén hit vég romlásán, és ennek akadályoztatására megteszi mind azt, mi hatalmában áll. Egyességre szólítja fel a keresztyéniséget; evangyeliomi békét ohajtván köztetek, megparancsolja, hogy egymásra emelt szabályaitokat tegyétek le, és a rokonos egyetértést helyre állítván, a hit ellensége ellen folytatandó háborúról gondoskodjatok; ha ezt nem teszitek, benneteket a szentegyházból kirekeszt, tartományaitokban az isteni tiszteletet eltiltja; — tí a kárhozat magzatai, az emberi és isteni gyűlölet tárgyai, és minden ivadékaitok becstelenséve lesznek. Elmondottuk, mit az apostoli szék kíván, és mostantól fogva ártatlanok vagyunk bűneitekben.“
Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 31. l.

¹⁾ *Fessler e. h. 71. l.* azt állítja, hogy itt voltak tanácskozások, de Bessarion minden szónoksága, kérései, intései és esedezései mellett is semmire sem mehete a gyűlölség, bosszú, önzés és részrehajlás által egymás ellen felgyúladi fejedelmek és tanácsosok közt. Innen ment Bessarion ugyancsak *Fessler e. h.* szerint Prágába, onnan pedig Bécsbe.

²⁾ *Müller, Reichstags-Theat. I. d. 750. és 756. l., Raynald e. h. XIX. d. 46. l.*

³⁾ *Katona VII. dar. 355. l. és Engel e. h. III. dar. 288. l.* ezen második öszvejövetel helyét nem határozzák meg; *Pray e. h. 248. l.* és *Fessler e. h. 71. l.* azt Prágába teszik. Igaz ugyan, hogy a pápa mindjárt említendő levelében *Kaprinainál e. h. 406. l.* Bessarion bíbornokot ezen öszvejövetel végett Prágába rendelte; azonban *Pessina e. h.* nyilván mondja, hogy ezen második öszvejövetel is Olműczben tartatott, mit *Kaprinai* is elfogad *e. h. 79. l.*

⁴⁾ Mátyásnak ezek mellett írt levelét aprilis 24-dikéről közli *Kaprinai II. d. 418. l.*

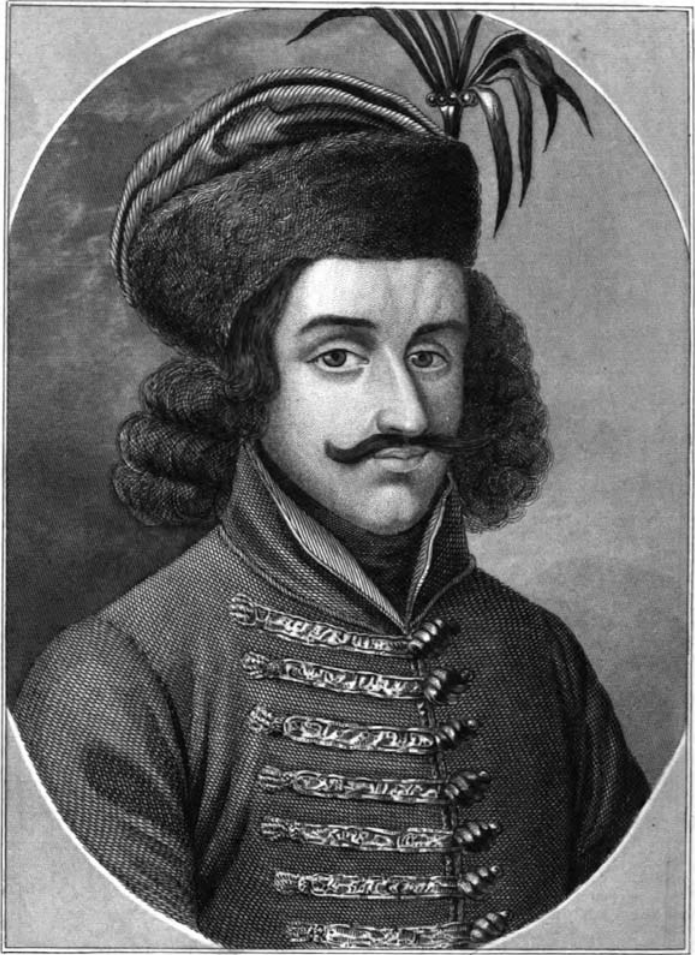
nevében Bessarion bsbornok jelent meg olly titkos utasítással, hogy szükség esetében egyházi fenyítéssel is élhessen az alkudozások előmozdítására ¹⁾). Mind e mellett Fridrik Podiebrád által további tanácskozások után egyenesen vég nyilatkozatra unszoltatván, kívánságait igen messze terjeszté; alkalmasint az ozmánok újabb hatalmaskodásai a magyar széleken adák neki ezen bátorságot. A koronán állítólag fekvő öszveg, hadi költségei és kára fejében 100,000 aranyat, Magyarországon Mátyás halála után öröködést, és a magyar királyi czfm megtartására engedelmet sürgetett; e mellett Sopron, Kis-Marton, Német-Újvár, Rohonez, Fraknó és Kobold vég átengedését kívánta. Maga Podiebrád sem látta ezen föltételeket elfogadhatóknak ²⁾); de a császár követei azoktól elállani semmikép sem akartak, sőt a fegyverszünet kiterjesztését is megtagadták két esztendőre, s abban csak februarius 1-sejéig 1461. egyeztek meg ³⁾). Ezzel vége szakadt a tanácskozásoknak. Bessarion bsbornok nem látta tanácsosnak a neki adott hatalomnál fogva egyházi fenyítéssel élni, még mindig roménylvén, hogy a feleket barátságos uton megegyeztetheti.

Még kedvetlenebbül érdekelték a királyt az alföldről és Erdélyből vett hírek. Mahomed csakhamar Szendrő megvétele után Mátyást megkinálta volt békével; miután pedig Mátyás ezt elfogadni késedelmeskedett, nagy készüléteket kezdte tenni hódításainak folytatására Magyarországon.

¹⁾ Bessarion bsbornokhoz ez iránt Sienából martius 28-dikán (Datum Senis IV. Kal. Aprilis 1460.) frt levele megvan, mint feljebb látók, *Kaprinainál II. d. 406. l.* Egy a császárhoz frt későbbi levelében megköszöni neki, hogy ezen követét olly jól fogadta, s a német fejdelmek öszvehívásában annyi serénységet mutatott, ezen buzgóságot jövődöre is ajánlván; hely, nap és év nélkül *Kaprinainál e. h. 425. l.*

²⁾ *Stransky* szerint *Staat v. Böhmen, III. dar. 489. l.* Podiebrád elhatározta, hogy Fridrik adja ki a koronát, Mátyás pedig fizessen 80,000 forintot.

³⁾ *Pessina, Mars Morav. 711. l.*

1848. évi 184.

SZILÁGYI MIHÁLY

1848. évi 184.

E felől Szilágyi kémei által tudósítatván, meg akarta ezeket előzni ¹⁾. Azért Lábatlani Gergelynek, ugyanannak, ki a várnai ütközet alkalmával török fogságba esett volt, társaságában egy kicsiny, de mindenre elszánt sereggel a Száván átmegy, és egész Pozazinig Szendrő mellett akadály nélkül előnyomul. Itt várták őt Alibég, és testvére Skanderbég egy tetemes és jól rendezett sereggel. A magyarok bátorságuk által elragadtatva, és önerejüket túlbecsülve, nem tekintik az ellenség sokkal nagyobb számát, hevesen ütnek annak tömött soraira s ezeket eleintén vissza is nyomják. De a tömérdek, minden felől újrajok tóduló sokaság csakhamar körülfogja őket, és minden vitéz erőlködéseiket sikerteleníti. Egy rész nagy bajjal és nem minden veszteség nélkül keresztülvágja magát és megszabadúl, a másik nem menekedhetve elnyomatik, de drágán adja el életét és szabadságát. Az utolsókhoz tartozott Szilágyi maga és Lábatlani. Ezek a szabadulást lehetetlennek látván, az ellenség legsűrűbb csapatai közé rohannak, és az öldökléssel mind addig nem hagynak fel, míg végre erejük fogytával a sokaság őket fegyvereiktől meg nem fosztja, és el nem fogja. Mind ketten Konstantinápolyba vitettek; Szilágyi itt lenyakaztatott, Lábatlani pedig egy előkelő basa kérésére ennek átadatott, hogy vele magyar fogságban sinlődő fiát kivált-hassa ²⁾.

¹⁾ Hogy Szilágyi ezen évben a törökökkel bajlódott, kitetszik Lőrincz pesti jegyzőnek a bártfaiakhoz intézett, és már feljebb említett tudósításából.

²⁾ Így adja elő a dolgot *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 394. lap*, de azt sokkal későbbre, Mátyás erdélyi hadviselete idejére, és így 1467-re teszi. Követi őt ebben *Pethő 82. lap*, *Hammer* pedig *Osm. Gesch. e. h.*, ki az ütközet helyét Bozasianak, Szilágyit Ujlaki Mihálynak nevezi, két hónappal Zvornik megszállása után, és így 1464-re. Az évre nézve megegyez vele *Fasching, Nova Dacia III. dar. 147. l.* Azonban hogy Szilágyi ezen évben holt meg, kétséget nem szenved. Mondják azt a *brassai felirat Schwandtnernél I. dar. 886. l.*, *Memor. ex Ms. sueculi XVI. Kovachich-*

Drakula, ki kegyetlenkedni nem szünt meg kivált azok ellen, kik vetélytársával Dánnal tartottak volt ¹⁾, és magát biztosságban nem érezte, míg ez az élők sorában van, — ezen idő tájban tudá meg annak Erdélyben tartózkodását. Dán ugyan is szerencsétlen megveretése után, hosszas ideig bujdoklott, és végre kénytelen volt

nál *Script. min. I. dar. 14. lap, Révai, de Mon. Cent. V. Schwandtnernél II. dar. 673. l. és Haselbach, Pez Jeromosnál II. dar. 673. l.*, még pedig az utolsó halálát szeptemberre tévéa. Támogatják ezen írók állítását Mátyásnak több levelei, mellyek közül kettőt *Kaprinai közöl e. h. 480. és 481. lap.* Az elsőben martius 24-dikén (Datum Bude in vigilia festi annunciationis Beate Marie Virginis) 1461. Rozgonyi Rajnáldot és Jánost megajándékozza Péterszege helységével és Szent-Miklóstelke pusztájával, mellyek azelőtt Szilágyi birtokában voltak; a másodikban aprilis 21-dikéről (Datum Bude feria tertia proxima ante festum beati Georgii martyris) csak ugyan 1461. Margitot, Szilágyi Mihály özvegyét. Élete idejéig megerősít a diódi vár birtokában, Tár és Varsány mezővárosait pedig neki átírja 7000 arany forintban. Ezekhez adhatjuk még csakugyan annak parancsát május 5-dikéről (Datum Bude feria tertia proxima ante festum beati Johannis ante portam latinam) megint 1461., mellyben meghagyja Békés megye ispánjainak és szolgabiráinak, hogy a néhai Szilágyi Mihály által kevéssel halála előtt a Maróthiak említett megyei Szilleméres helységének elfoglalása, és annak Királyság név alatt más helyre áttételével, melly most annak magvaszakadtával a korona birtokába jutott, állítólag elkövetett hatalmasságot vizsgálják meg. Az említett megyei tisztviselőknek erre tett tudósításából. *Oklevéltár CCCXXIII. sz. — Dlugoss XIII. könyve, 261. l.* Szilágyinak csak megveretéséről szól, elfogatását és halálát nem említvén. Bizonytalan, ki írta neki e sírverseket:

Supplicio indigno periit Szilagyius heros

Fata ita dulcia vel tristia quemque manent.

Budai Ferencz III. dar. 354. lap, ki egyebiránt II. dar. 504. l. helytelenül mondja, hogy Lábatlani is lenyakaztatott ezen alkalommal. — András Imre, Szilágyi kedves apródja, ezen ütközésekben kapott két nyílsebet, és ebben Temesvárt meg is holt. *Ugyanő I. d. 41. l., Bartholomaeides, Comitatus Gömör. 152. l.*

¹⁾ Bártfai Balásznak a bártfaiakhoz írt, és már feljebb is említett levele. *Wagner, Dipl. Comit. Sáros. 120. l.*

Fogarason keresni menedéket ¹⁾. Drakula azonban itt sem hagy neki nyugtot, vad csoportjaival Erdélybe üt s Om-lást feldulja ²⁾. Hasonló sors érte Fogarast is, hol Dánt ezen alkalommal, augusztus 24-dikén el is fogá ³⁾, és nem sokára lenyakasztatá ⁴⁾.

Nagybátyjának szomorú, az egész országban nagy keserűséget szülő halála a királynak is igen nehezen esett ⁵⁾, és benne a Fridrikkel kötendő béke kívánságát újra fölélesztette, hogy így a többi keresztyén fejedelmek által segítetve, egy közönséges háborúban állhasson bosszút az ozmánokon. A császárral fenforgó kedvetlenségek ugyanis nem csak a hazai erő egy részét tarták az osztrák széleken, hanem az idegen fejedelmeket is gátolták a segedelemadásban. Azonban a császárral már több ízben tett kísérletek reményeit igen lehangolták, az ozmánok elleni erőlyesebb fellépést kénytelen volt későbbi, mint a körülményekből gyaníthatá, igen távoli időkre halasztani. Mind e mellett a szultán által ajánlott békét, mellynek föltételei tudva nincsenek, határozottan elutasította ⁶⁾. Miért is őt a pápa, ki ettől igen nagyon tartott ⁷⁾, és a

¹⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. III. d. 239. l.*

²⁾ *A brassai felirat Schwandtnernél I. dar. 886. l.*, melly szerint ez még Bertalan-napkor Szilágyi elfogatása előtt történt; szent Bertalan-napra, vagy augusztus 24-dikére teszi azt Chron. Simonis Massa Ms. — Egy régi német nyomtatott krónika szerint a magyarországi muzeumban Drakula az embereket itt úgy vágatta össze, mint a káposztát, sokakat hurczolt el magával, és ezeket nyársba vonatta. Engel, *Gesch. d. Wal. 174. l.*

³⁾ Engel, *Gesch. d. Wal. e. h.*

⁴⁾ Bártfai Balázs említett levelében Drakula Erdélybe ütését elhallgatván, Dán elfogatását egyenesen említi.

⁵⁾ *Bonfin IV. tiz. 1. könyv, 394. l.*

⁶⁾ Egy magyar főembernek a krétai bsbornokhoz írt, és már feljebb is említett levele. *Epist. Mathiae Core. I. réss, V. levél, 9. l.*

⁷⁾ Ez iránt a szent-angyal bsbornokához Sienából martius 12-dikén írt levelében *Kaprimai II. dar. 399. l.* neki különösen szívére köti, hogy azt mindenkép akadályoztatni ügyekzzék.

törökökkel minden egyezést véteknek hirdetett ¹⁾, különös levelében megdicséré, és neki jövődre is hasonló jó indulatokat ajánla ²⁾).

Mátyás részéről azalatt Felső-Magyarországon a háború a csehek ellen változó szerencsével folyt. Szécsényi László őket a szandai hegyek közt Nógrád vármegyében olly tökéletesen megverte, hogy életüket csak igen kevesen tudák futással megmenteni, sokan esének fogságba, egész hadi készületek, minden poggyászuk a győztesek martaléka lön ³⁾). Másfelül Palóczi László országbiró, Homonnai Bertalan és István, valamint Perényi István által is segítette, Pozovai János komlósi várkapitányát egyességre szorította a következő feltételek alatt: 1-ször. Neki három határnapon két hét alatt 4250 forintot fizet; ez ellenben — 2-ször. Mindjárt a pénz fölvétele után átadja a várat, melly rögtön lerontatik. — 3-ször. Az őrsereg szabadon elmehet, de jövődre minden rablástól óvandja magát. — 4-szer. Egyfelül ezen csehek, másfelül Szepes, Sáros, Ujvár, Zemplén és Ung vármegyék, valamint Kassa, Lőcse és Bártfa városai közt karácsonyig fegyverszünet lesz. — 5-ször. Végre a foglyok mind két részről szabadon bocsáttatnak ⁴⁾). Ugyan csak Palóczi László és az előbbi egyezésben részt vett többi magyar nagyok megegyeztek Talafuz János richnói és Knyezicz Mátyás sárosi kapitányokkal a köz csend és béke fentartása iránt 1000 arany

¹⁾ Nulla illorum communio dei offensione est vacua, így szól Skanderbéghez írt levelében. *Kaprinai II. d. 435. l.*

²⁾ Datum Senis 20. Febr. 1460. Ex Cod. Ms. Vaticano fol. 151. *Pray, Anal. III. dar. 251. l.* — E levelében szól a 40,000 aranyról is.

³⁾ Ónodi Czudar Simon levele a bártfaiakhoz *Wagnernél Anal. Scep. II. dar. 137. l.*, *Mocsáry, Neógrád Vármegye III. dar. 251. l.*

⁴⁾ Az egyező levél aprilis 15-dikéről (Datum Cassoviae feria tertia in festivitatis Phasce, azaz Paschae domini anno ejusdem 1460.) megvagyon *Kaprinainál II. dar. 412. l.* és *Wagnernél. Diplom. Comit. Sáros. 67. l.*

forintban ¹⁾). Thurzó Márton végre a szepesi várat a csehektől erőszakkal visszafoglalá, azt az után gyakoribb megtámadásaik ellen vitézül oltalmazá, de másfelül Mátyásnak sem akará átengedni, míg a felső-magyarországi városok irásban nem fogadták, hogy megtámadtatása esetében őt a csehek ellen oltalmazni fogják ²⁾).

Sárosra és Richnóra nem terjedt ki a kapitányaikkal kötött egyesség, vagy ha kiterjedt, nem tartatott meg; mert ezeket az esztendő végével megint megszállás alatt találjuk, mellynél Bártfa városa segédsergeinek vezére különösen megkülönböztette magát ³⁾). A pápai követ Car-

¹⁾ A két cseh kapitány nyugtatványa 200 forintról, mint a négy vármegyével kötött fegyverszünetért fizetendő 1000 forint utolsó részletéről július 8-dikán (Ex Saros feria tertia in festo Kiliani anno domini 1460.), megvan *Kaprinainál II. dar. 437. l. és Szirmaynál Notit. Comit. Zemplin. Hist. 35. l.* Azonban az első *e. h. 84. l.* helytelenül állítja azt, miként ezen 200 forint a Pozovai Jakabbal kötött és előbb említett egyezés következtében fizettetett. Igaz ugyan, hogy itt a magyarok részéről ugyanazok fordulnak elő, kik az előbbi egyezést aláírták, de cseh részről egészen más neveket találunk, az őszveg is, mellyben az egyezés történt, különbözik; e felett amott a béke őt megére terjesztetik ki, itt pedig csak négyről van szó.

²⁾ A király parancsa a felső városokhoz, hogy Thurzónak illy biztosító levelet adjanak, Datum in Eperies feria secunda proxima ante festum b. Martini Episcopi et Confessoris (november 9-dikén) anno domini 1460., valamint Bártfa városa biztosító levelének mintája is, melly e mellett megküldetett, megvan *Wagnernél Anal. Scep. IV. d. 62. és 64. l., s Dipl. Comit. Sáros. 120. l.*, és innen *Katonánál e. h. VII. d. 368. és köv. l.*

³⁾ A megszállásról emlékezik *Dlugoss XIII. könyv, 261. l.* — Hogy a bártfai segédserg kapitánya megkülönböztette magát, mondja Rozgonyi Sebestyén a bártfaiakhoz november 29-dikén írt levelében, *Kaprinai II. dar. 454. l.*; ki volt azonban itt a király seregeinek vezére, nem tudjuk. — *Bonfin III. tisz. X. könyv, 382. l.* csak azt mondja, mint annak idejében bővebben meglátjuk, hogy a feljebb, *168. lapon* elősorolt várakat Mátyás személyes hadvezetetésében megvíván, Budára ment és Felső-Magyarország dolgait Szapolyai Imrére bízta (*Cawittinger* szerint *Spec. Hung. Lit. 41. l.* itt Bonfin csak Imrét említi, és azon Báthori Imrét kell érteni,

vajal bíbornok, látván a csehek lecsöndesítésének lassúbb menetelét, Podiebrádot felszólította levele által, hogy Giskrát egy tetemes ajándékért Felső-Magyarország elhagyására bírni ügyekezzenek, magát a törökök ellen használtatni engedvén. Ennek következtében egy cseh követ, Postupiczi Kostka Zdenko, nem sokára meg is jelent Felső-Magyarországon és Sárosnak, Richnónak november 29-dikén kezébe adatását kieszközölte, mind addig, míg Podiebrád Mátyást az olmücz-trencsényi congressuson végképen megbékélteti¹⁾, azaz Tamás apostol napjáig²⁾, midőn azok az után a királynak lesznek átadandók. Egyszersmind az ujbári vár kapitányával is fegyverszünet kötöttetett³⁾.

Azalatt Bessarion látván, hogy a német fejedelmek egymás elleni törzsenkődése miatt a közönséges béke eszközésében boldogulni nem könnyen fog, és így egy közönséges török hadviselet a lehetetlenségek sorába tartozik, legalább Mátyást ohajtá oly állapotba helyeztetni, hogy

de Báthori Imrének történeteinkben nincs nyoma), Báthori Istvánt és Szapolyai Istvánt melléje adta, s az utolsó Sáros kezde megszállani. Azonban az ott mondottak szerint kérdés: melyik esatedőre tartozik ezen előadás? Rozgonyi Sebestyénnek most említett leveléből továbbá kitetszik, hogy ő részt vett ezen évben is a cseh háborúban: bizonyos ez Mátyásnak adományleveléből is a baloghi vár és tartozandóságai iránt, mellyet a Szécsieknek hűtlenségéből, mivel azt a csehek kezébe jatszották volt, Rozgonyi Sebestyénnek ajándékozott oly megjegyzéssel, hogy a csehek innen sok pusztításokat, rablásokat tettek, míg azt a király személyesen több várrakkal együtt meg nem szállotta és nagy bajjal, sok költséggel meg nem vívta, november 19-dikéről. *Kaprinái II. d. 450. l.* De hol harczolt Rozgonyi, nem tudjuk. — *Budai Ferencz* szerint *I. d. 42. l.* Sáros alatt esett el András Tamás.

1) *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 239. l.* — *Dlugoss* szerint *e. h.* ezen várak Kostkának és Palóczi Lászlónak adattak által; Rozgonyi Sebestyénnek a bártfaiakhoz írt, és már feljebb említett levele szerint csak Kostkának.

2) Rozgonyi Sebestyénnek említett levele szerint a bártfaiakhoz *Kaprináinál II. d. 454. l.* ez az összejeövetel határnapja.

3) *Ugyanő ugyanott.*

az ozmánok ellen erélyesen léphessen fel. Azonban ennek Fridrikkeli kibékeltetése, melly czéljának alapja lehetett volna, hasonlólag sok akadálylyal volt öszveköttve, és azért azon volt, hogy a két fél közt legalább két évi fegyverszünetet eszközöljön, mire Mátyást hajlandónak is találta. Mind ezekről tudósítván a pápát; ez nem csak helyben hagyta szándékát ¹⁾, hanem mindjárt levélben szólított fel a császárt ezen két évi fegyverszünet elfogadására ²⁾, a magyarokhoz pedig külön követet küldött e tárgyban hasonló felszólítással ³⁾. Ennek következtében a bíbornok egyenesen Bécsbe ment a császárhoz. Valamint azonban Fridrik azon jogaiból, mellyeket egy pár magyar, erre föl nem hatalmazott fő embertől nyert, mit sem akart engedni, úgy Mátyás azokat mindenkép vonakodott elismerni. Végre még is a pápai követnek sikerült az elsőt némelly föltételekre bírni, hihetőleg hasonlókra azokhoz, mellyek szerint egy pár év mulva az egyezés valósággal megtörtént, és ezekkel átment megint Mátyáshoz, ki épen országgyűlést tartott Egerben ⁴⁾, és a föltételeket mindjárt

¹⁾ A pápának ez iránt a bíbornokhoz intézett levelét említi *Raynald e. h. 64. l.*, és innen *Pray e. h. 260. l.*

²⁾ Fridrikhez ezen tárgyban intézett levelét Piusnak kelet napja nélkül közli ex Cod. Vaticano fol. 183. *Pray e. h. 260. l.*, valamint Cseles római jegyzeteiből *Kaprinai e. h. II. d. 436. l.*, és innen *Katona e. h. VII. d. 358. l.*

³⁾ Kitészik ez a pápának Fridrikhez írt, és épen most említett leveléből.

⁴⁾ Ezen országgyűlésnek nyoma van 1-ször a pápának a mantuai öszvejövetel iránt a rendekhez írt levelében. — 2-szor. Mátyásnak a pápához írt levelében a zágrábi püspökség iránt. Amaz *Kaprinai II. dar. 388. l.* és *Katonánál VII. d. 325. l.*, ez *Epist. Mathias XIII. levél, 32. l.* és *Katona VII. dar. 400. l.* — 3-szor. A rendeknek ugyanezen tárgyban a portói bíbornokhoz írt két rendbeli leveleikben. *Epist. Math. Corcini XIV. és XV. levél, 37. és 39. l.*, *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 150. l.* — 4-szer. A királyi levélben, mellyben meghívja Bártfa városát ezen Egerben tartandó országgyűlésre, Várkony Sabbatho proximo ante festum ascensionis Domini (május 9-dikén) 1460. *Kovachich e. h. 152. l.*

a rendek elejébe terjesztette. Ezek feleletöket a pécsi püspök által jelentették ki a bíbornoknak ¹⁾. A királyi szónok dicsérettel említö a bíbornok nemes ügyekezeteit, köszönettel ismerte el a pápa buzgóságát a hit oltalmazásában, és a magyar nemzet köz javában. Az után tudtára adta, hogy a király megérttette az alkudozások menetelét a császárral, az iránt tanácskozott az ország tanácsosaival és később az ország rendeivel. A föltételek ugyan még mind terhesek, kivált miután Magyarország részéről mi sem történt, mi a császárnak jogot adhatott a magyar nemzet szabadsága és köz java megtámadására. Minthogy azonban a keresztyénség örök ellensége részéről fenyegetö veszély minden más tekinteteket kirekeszt, és mitsem

Sajnálni lehet, hogy épen azon helyen, hol a gyűlés határnapja ké van téve, olvashatatlan az eredeti. — Kovachich említi még ezen kívül Mátyásnak a császárhoz írt levelét, *Epist. Mathiae I. levél, 1. l.*, mellyben tudtára adja, hogy a váradi püspök a vele tartott alkudozásairól tudostotta őt, hogy azokat jóknak találja, azokban maga részéről meg is nyugszik, de még is kénytelen azokat helybenhagyás végett a közelebbi országgyűlésen a rendek elejébe terjeszteni. De, mint annak idejében megmutatjuk, ezen levél későbbben, csak 1462-ben kelt, bár Mátyás leveleinek kiadói azt 1460-ra tették. — Tárgyait ezen országgyűlésnek azonban nem tudjuk, és minden, mit róla mondhatunk, gyanúsításokból áll.

¹⁾ A pécsi püspöknek ezen beszéde a király és a rendek nevében a bíbornokhoz, megvan *Epist. Math. Corc. VI. levél, 13. l.* — *Katona e. h. VII. dar. 536. l.* kételkedik azon, ha vajjon ezen beszéd Bessarion bíbornokhoz, vagy a krétai érsekhez volt-e intézve; de minden esetre áttezi azt 1462-re. Azonban ha az Bessarionhoz tartatott, nem tehetjük át 1462-re, mert annak mi nyoma sincs, hogy az ezen évi alkudozásokra a mondott bíbornoknak valamelly befolyása lett volna. — De helyesen jegyzi meg *Pray, Annal. III. dar. 252. l.*, hogy az egész beszéd tartalma bizonyítja annak Bessarion bíbornokhozi tartását. Mind e mellett *Fessler V. dar. 84. l.* ezen levelet a krétai érsekhez intézettnak állítja, és az abban előforduló képzelt élelőseget annak tulajdonítja, hogy a pécsi püspök nem nagy barátja volt ezen érseknek, mint kitetsszik Galeotus Martiushoz intézett leveléből, mellyet *Koller, Hist. episc. Quinque Eccl. IV. d. 194. l.* közöl.

parancsol olly hatályosan, mint békét és egyességet a keresztyén fejedelmek közt; a király és a rendek minden aggodalmak mellőzésével egyedül a dolgok mostani állását kívánják tekinteni, inkább ohajtanak a keresztyénség oltalmára, mint a nem érdemlett sértés megbosszulására készülni. Ez gondolkodása a megkérdett főpapok és zász-lósoknak, valamint az országos rendek öszveségének; ők készek a súlyos feltételek elfogadására, ha azok által az ország kiterjedésének előbbi állásába hozatalát, a szent korona visszaadását és minden belső háboruzásnak megszüntetését eszközölhetik, hogy így nyugodtan és annál nagyobb buzgósággal mehessenek a hit közös ellensége ellen. Ha tehát a bíbornok megbizása ennyire terjed, menjen vissza a császárhoz, tegye őt bizonyossá a király és rendek készségéről, és ügyekezék a dicsően kezdett közbenjárói tisztet bevégezni. Így Bessarion szép reményekkel tért meg a császárhoz, a felek a föltételek érdemére nézve megegyezvén, nem is kételkedék, hogy azon kétes határozatlanságot, melly, mint a magyarok feleletéből észrevehető, a császár által tett ajánlatok szerkezetében nekik még némi aggodalmat okozza, könnyen eloszlatandja. Azonban a bosnya király hitetlensége s a magyaroknak a törökökkel megegyezése iránt támadott gyanú új gátot vete ügyekezeteinek s azokat elzsibbasztá; amaz Mátyásnak ada új elfoglaltatást, ez Fridrikben szült bizodalatlanságot ¹⁾.

Thomassevich István bosnya király ²⁾ ugyanis kénytelen volt a törökökkel szövetséget kötni, és nekik kus-

¹⁾ Majdnem hasonlót mond *Pray is Annal. III. dar. 252. l.* — *Fessler* szerint *e. h. 73. l.* azért nem lett ez úttal a béke vég megkötéséből semmi, mivel Bessarion e tárgyat a neustadti és később bécsi congressuson öszve kötötte Németország rendinek meg-békéltetésével.

²⁾ *Katona VII. dar. 340. l.* azt állítja, hogy ez még az öregebb István volt; azonban hogy ez még 1459-ben öletett meg, annak idejében megmutattuk.

sinaí várát általengedni; de attól tartván, hogy ez által Mátyást maga ellen felingerli, követeket küldött Magyarországra, kik tettét mentegetvén, azt kívánták mutogatni, hogy csak így lehetett Magyarországot a törökök beütésétől felmenteni, egyszersmind ujabban is fogadott hátséget, és a török széleken lévő váraiba magyar őrsereg befogadását ígérte. A szent-angyal bíbornoka észre vévén, hogy a királyi udvarban sok, előtte szorgosan titokban tartott alkudozások folynak a bosnya király követei, az ország nagyai és Mátyás közt, gyanakodni kezdve, hogy a magyarok és ozmánok közt kötendő béke van szóban, és tüstént tudósítá a pápát a képzelt veszélyről, mely a keresztyénség ügyét fenyegeti ¹⁾. Azonban gyanúsításai, ezen épült félelmei alaptalanak valának, mint a következők mutatá; mert Mátyás, mint feljebb látók, nem akart a törökökkel megbékélni, hanem még a bosnya királyt is el szerette volna vonni a kötött szövetségtől, keményebben fenyegetvén őt, ha mint védfejedelem nem engedelmeskedik ²⁾.

De ez mind ezzel nem gondolván, és magát a törökök ellen bátorságba helyeztetve vélvén, ipját Kozarich Istvánt, szent-sebőki fejedelmet támadja meg, és ezzel még a pápa haragját is magára vonja ³⁾, ki őt követe Thomasini Tamás által kétszer átokba is tétette ⁴⁾. Hogy ezt megint megengesztelje, a patareneket, mint eretnekeket az országból kihajtja, vagyonukat elfoglalja ⁵⁾, és a pápától újra igaz hitű püspököket kér, sőt, mint gyanúsítani

¹⁾ Kitészik ez a pápának aprilis 25-dikén kelt feleletéből, ex Cod. Ms. Vaticano fol. 182. *Pray, Annal. III. d. 225. l.*

²⁾ *Pray e. h. 256. l.*

³⁾ Kitészik ez a pápának Tamás pharai püspökhöz mint bosnyaországi követéhez küldött leveléből, Datum Mantuae sub anulo piscatoris die 18. Januarij. 1460. *Farlat e. h. IV. dar. 262. l. és belőle Katona e. h. VII. d. 340. l.*

⁴⁾ *Fessler e. h. januar. 18. és april. 15-dikén.*

⁵⁾ Hármat fejeik közül Rómába is küldött a pápához, hogy 46-ritse, vagy büntesse meg őket 1459. *Farlat IV. d. 223. l.*

lehet, kérését a királyi korona iránt is megújítja ¹⁾). A pápa, úgy látszik, még az utolsótól sem igen volt idegen; de félvén, hogy Mátyás ezt rossz neven veszi, most csak követet küldött hozzá, ki őt az átok alól felmentse, és a tartomány mostani állapotját megvizsgálja. Azonban ez is nagyon magára vonta Mátyás figyelmét, kivált miután István a pápa kegyelmében bízva, a várak átadásában késedelmeskedni kezdte. Azért illendő, de még is elhatározott kifejezésekben fölfedezé Pius előtt Istvánnak hűtelen gondolkodását, sajnálkozott az apostoli szék készségén, melly szerint magát hízelkedések és látszatos hasznok által megvakíttatni engedi; kijelentette végre a maga szilárd elhatározását a magyar korona jogainak oltalmazására Bosnyaországra nézve minden sérelem ellen, ha a szükség úgy kívánná, segyverrel is ²⁾). A pápa ennek következtében szükségesnek látta magát előtte mentegeetni magaviseletére nézve; azért mindenek előtt a szent-angyal bíbornokát szólította fel, hogy ügyekezzen a szent-széket azon gyanútól felmenteni, mellybe a bosnya király ügye miatt Mátyás előtt esett ³⁾). Ennek sikere nem lévén, írt magának a királynak is. Ezen mesterségesen alkotott levélben

¹⁾ Pray, *Annal. e. h.*

²⁾ Vagyon *Mátyás leveleinek gyűjteményében* egy levél I. rész, 63. l., mellyben mind ezen dolgokat előadja, és a mellyet már feljebb is említettünk. Ez alatt ugyan 1462. áll; de mind Pray, *Annal. e. h.*, mind *Gebhardi, Gesch. von Ung. III. dar. 776. l.* azt gondolják, hogy ezen év hibásan van téve 1460. helyett, mivel a pápának mindjárt említendő levele, mellyet erre adott feleletnek tekintenek, Pius pápa uralkodása második évében kelt. — *Kaprinai* ellenben *II. dar. 424. l.*, és *Katona VII. dar. 351. l.* azt vélik, hogy a pápa ezen levele nem felelet erre, ez valóság-gal 1462-ben íratott, és az itt előadott dolgokat nem Mátyás levele által, hanem más úton tudta meg a pápa. A levelek tartalmát gondosan összevetvén, Praynak véleménye elfogadhatóbbnak látszik.

³⁾ Datum Senis XII. Martij anno secundo, Csesos római irományaiából *Kaprinai e. h. II. dar. 399. l.* és innen *Katona e. h. 343. l.*

nekie tudtára adja, hogy a bosnya király koronát nem kért, hanem csak cselekedeteit kívánta felvilágosítani, és püspökök küldését sürgette; minél fogva a tárgy bővebb megvizsgálását követére bírta, kinek hatalma nem lévén akármely ügynek elhatározására, ezen eljárásban mi sérelem sem lehet. A király legyen meggyőződve, hogy előtte az ottani körülmények állása ismeretlen lévén, ő minden lépéseiben sokkal óvatosabb, hogysem valami olylyast tehetne, miből veszély következhetnék. Soha sem fogja ő a bosnya királynak a koronát megadni, a király tudta és megegyezése nélkül, és azt is jól tudja, milly kényes dolog püspököket tenni valahova, hol eddig nem voltak. Eljön annak ideje, midőn ő maga is átlátandja, milly jó indulattal viseltetik iránta és Magyarország iránt; addig is legyen minden események közt meggyőződve, hogy az apostoli székhelyen olly férfi ül, ki a jogoknak hódol, és azon van, hogy mindennek megadja a magáét ¹⁾). Ezen levél mását külön levél mellett küldötte át a szent-angyal bíbornokának tudomás végett ²⁾). Egyszersmind pedig Kozarich István szent-sebőki fejedelmet is megintette, hogy a Boszniából kihajtott patareneket ne fogadja be ³⁾).

E közben eljött az újabb neustadti öszvejövetel határ-ideje is. Ennek ugyan a mantuai gyűlés határozata szerint, mint annak idejében láttuk, martius 18-dikán kel-

¹⁾ Datum Petriolis Volaterranae dioecesis septima Junij anno secundo, ex Cod. Ms. Vaticano fol. 203. *Pray, Annal. III. dar. 257. l.* és *Kaprinai II. dar. 424. l.* Megvan ezen levél *Raynaldnál* is *XIX. dar. 64. l.* Itt a többek közt azt mondja a pápa: Nec credere debes Sedem apostolicam aliquid commissurum, quod vel Deo ingratum, aut tibi praejudiciale esse quomodolibet possit. Pontificem habes qui et justus est cultor et quemque in suo jure servare desiderat.

²⁾ Datum Petriolis Volaterranae dioecesis septima Junij anno secundo. *Kaprinai e. h. 425. l.*

³⁾ Kitészik ez a szent-angyal bíbornokához írt leveléből, melly mellett a Kozarichhoz szólót is közölte vele. *Kaprinai II. d. 425. l.*

lett volna őszejönni, de később május 3-dikára halasztott¹⁾, az után Bécsbe tétetett által²⁾, végre pedig, miután mind itt, mind ott, a fejedelmek és azok követei csekélyebb számmal jöttek ősze, hogysen valamely határozatot hozni lehetett volna³⁾, september 1-sejére csak ugyan Bécs-Ujvárosba rendeltetett⁴⁾; erre a császár külön levele által Podiebrádot is meghívta⁵⁾. Az első tanácskozás sikertelen eloszlása után megintette volt Pius pápa Németország rendeit, hogy legalább az utolsóra jelenjenek meg, vagy küldjenek meghatalmazott követeket. „Ellenfelünk, azt mondja ő a többek közt, győzött, a földiekhez ragaszkodás nagyobb benyomást tett az emberek elméjére, mint a kötelesség bece; semmi ígélet sincs teljesítve, sehol sincs a béke megállapítva; a mi istenesen volt elintézve, azt a háboruzás dühe s a kölcsönös bosszúvágy, mint a szélvész, semmivé tette. Az emberek nem hiszik azon veszélyeket, mellyek közvetlen nem állanak szemek előtt; de ha a keresztyén fejedelmek gondatlanságukban tovább is megmaradnak, ha a jelenbe elmerülve, a jövődőről nem gondoskodnak, úgy a mindenhatónak igazságos végzése szerint a fejük felett gyülekező fergeteg majd egyszerre csap rájuk, és megsiratják mind azon rosszakat, mellyektől félni nem akarának; a mit könnyelműleg megvetettek, bosszúsággal fogják ohajtani, de hanyagságuk, renyhe gondatlanságuk sikertelen megbáná-

¹⁾ Ad dominicam Cantate. *Pessina, Mars Morav. 714. l.*

²⁾ *Fessler* szerint *V. dar. 74. l.* ezen bécs-újvárosi gyűlés nem is jött ősze, hanem nagyobb kényelem tekintetéből mindjárt Bécsbe hivattak meg a német fejedelmek. *Müller* szerint ellenben *Reichstags-Theat. I. dar. 744. l.*, őszejött ugyan de Bécsbe tétetett által.

³⁾ A pápának levele a német fejedelmekhez, mellyről mindjárt szölandunk.

⁴⁾ A pápa Bessarionhoz intézett és mindjárt említendő levele.

⁵⁾ Ezen levelet május 24-dikéről 1460. közli *Pessina e. h.*, utána említik *Kaprinai e. h. 439. l.*, és *Katona e. h. 358. l.*

sában fognak elveszni ¹⁾.” Irt a pápa Bessarion bíbornoknak is, eddigi ügyekezeteit dicsérettel méltányolta, azoknak kevés sikere iránt a jövővel vigasztalta, és a reá bízott ügy ajánlása mellett felszólította, ügyelne arra, hogy az ozmán háborúra öszvegyült és öszvegyülendő adományok más célra ne fordíttassanak ²⁾). Azonban Piusnak minden ügyekezetei sikertelenek valának; a bécs-ujvárosi tanácskozások is eredmény nélkül maradtak, részint a német fejedelmek közönbössége, részint a Németországon ujabban kiütött háboruzások miatt. Albert brandenburgi határgróf Lajos bajor fejedelemmel, Fridrik pfalci választó pedig Dithmár maynczi választóval kapott öszve, és ezen utolsó háborúban szinte egész Németország részt vett ³⁾). Az elmék már fel voltak hevülve, midőn a tanácskozások megnyittattak. A bíbornok követ a fényes és népes gyülekezetben nagy erővel és ékesszólással beszéle; de a buzgóság a köz ügy iránt megszűnt, az akarat eltompult volt, csak az önzés dolgozott mindenütt. Különös, a császár személyét érdeklő szemrehányások és vádak halatszának mindenfelől. A rendek közönségesen abban jelenték ki elégedetlenségöket, hogy uralkodói tisztjeit elhanyagolja, és az ország javával mitsem gondol. Tétlenségének és gondatlanságának tulajdoníttaték az ország mostani siralmas állapotja, annyi sok tanácskozások sikertelensége. A bíbornoknak ez alkalmat nyujta az ország fejének hathatósabb megintésére ⁴⁾). Így azután végre a tanácskozások megkezdetének, de nem soká a várt sikeres lépések helyett, a császár és az öszvegyült rendek nevében tudtára adatott a követnek, hogy a méhben-hagyott

¹⁾ A pápának már feljebb említett levele, Datum Romae 8. Julij anno secundo. *Raynaldnál e. h. 62. l.* és innen *Praynál e. h. 258. l.*

²⁾ Datum Senis 10. Julij anno secundo *Kaprinai e. h. 438. l.*, és *Katona e. h. 359. l.*

³⁾ *Pessina e. h. 715. l.*

⁴⁾ *Fessler V. d. 74. l.*

László halála az egész országot zavarba hozta; azért mindenek felett a cseh király megnyerésén kell ügyekezni, ki igen hatalmas, az után Németországon szükséges a csendet helyre állítani, minthogy eddigelő is az itt támadott kedvetlenségek akadályoztatták a tanácskozások sikerét; végre múlhatatlan még Magyarország megbékéltetése is a császárral. Csak ez után lehet a hit ellenségei megalázására közönséges hadviseletet rendelni mind szárazon, mind tengeren egy új e végett rendelendő öszvejövetelen. Ide meg kell hívni minden fejedelmeket és hatalmasságokat, különösen pedig a franczia királyt és a burgundi fejedelmet. Itt lehet biztosan és sikerrel tanácskozni alkalmas selegekről, ügyes vezérekről és a katonaság élelmezéséről¹⁾. Bosszúság fogta el Bessariont ezeknek hallására, nyilván látta minden további ügyekezeteinek foganatlanságát; a gyűlés végén tehát élesebb szemrehányásokkal illette a fejedelmeket, s az egyházi rendet szava megszegéseért és illetlen hidegségeért, végre elégedetlenségének jeléül az áldást bal kezével adta rájuk²⁾.

Hasonló hidegséget mutatott az egész keresztyénség is az ozmán háború iránt. Csakhamar a mantuai gyűlés befejezése után, de még mielőtt a pápa a várost elhagyta volna, érkezének meg a szövetséges ázsiai fejedelmek levelei s követei igen tetemes segédseregek kiállításának ígérete mellett³⁾, a nyugati hatalmasságok köz hadviseletét

¹⁾ *Aeneae Sylvii, Hist. Frid. III. editioni anni 1686. adnotata Dipl. 199. l., Sammlung der Reichsabschiede I. d. 190. l., Feaster V. d. 75. l., Müller, Reichstags-Th. I. d. 780. l.*

²⁾ *Senckenberg, Selecta Juris et Hist. IV. d. 316. l.*

³⁾ Maga a trapezunti császár szövetségeseivel, kik közt az ázsiai keresztyén fejedelmeken kívül némely mahomedhitűek is fordulnak elő, 30 jól felszerelt gályán kívül 230,000 főből álló sereg kiállítását ígéré, mihelyt az európaiak a háborút a szultán ellen megkezdik. A császárnak ez iránt még aprilis 25-dikén 1459. kelt levele megvan *Aeneas Sylvius levelei* közt *CCCLXXVII. le- tétel, 849. l.* Ebben szövetségescit, és az azok által adandó segéd-elmet egyenként is elősorolja. A persa király levele olvasható

a törökök ellen sürgetendők. Utjokban Magyarországon Mátyás őket igen szívesen fogadá, velök a háború terve fellett sokat és hosszasan tanácskozáék. A legnagyobb remények közt hagyák el Budát, de ezek enyészni kezdének, midőn II. Pius nekik sajnosan fölfedezé, hogy ő Mantuában mindent elkövetett, az olasz és német fejedelmek sokat ígértek, de eddig még mi sem történt. Mind e mellett azonban még nincsen minden remény elveszve, sok függ a francia királytól és a burgundi fejedelemtől, kiknek részvéte nélkül mi nevezetes sem történhetik. Ezeket tehát felkeresni el ne mulassák. A burgundi fejedelemnek, mint az ozmán háború legbuzgóbb előmozdítójának az iránt írt levelében különösen is ajánlotta őket és az egész ügyet ¹⁾, és hogy azalatt is, míg ezen tárgy Európában sikeresíttethetik, ezen szövetségesek dicséretes szándékukban el ne csüggedjenek, követet küldött hozzájuk Bolognai Lajos minorita személyében, ki őket abban megerősítse s ígeréteik teljesítésére buzdítsa ²⁾. Az ázsiai követek megfogadák a szent-anya tanácsát, a francia királyt és a burgundi fejedelmet az ázsiai szövetséges fejedelmek készületeiről tudósíták ³⁾, de itt is puszta ígéreteknel, szép sima szavaknál egyebet nem nyerének ⁴⁾. Így a nyugati hitsorsosaik által fellovalt szegény szövetségesek magokra hagyatva, a hatalmas szultán martalékaiúl tettek ki, és használatlan röpönt el a legkedvezőbb alká-

Uyanott CCCLXXIX. levél, 851-ik lap, a georgiai fejedelemé CCCLXXVIII. levél, 850. l. mind kettő novemberről.

¹⁾ A pápának ezen levele, Datum Mantuae Idibus Januarij 1460. megvan *Aeneas Sylvius levelei* közt *CCCLXXVI. levél, 848. l.*

²⁾ Kitészik ez a pápának épen most említett leveléből a burgundi fejedelemhez.

³⁾ A követeknek a burgundi fejedelemhez tartott beszédét küzi *Müller, Reichstags-Th. I. d. 663. l.*

⁴⁾ *Gobelinus V. könyv.* Hasonl. *Raynald XIX. dar. 66. l.*, ki hasonlólag Gobelinusra hivatkozik, és a georgiai követre nézve *Volaterranus Ráfaelre XII. könyv.*

lom a törökök erejének megtörésére. Mátyás igen előrelátó volt arra, hogy magát és országát elégséges biztosíték nélkül illy nevezetes és egyenetlen vladalban veszélyeztesse, kivált mintán az apostoli szék által ígért 12,000 lovag kiállítását sürgetvén, itt is a kincstár kiürülése miatt tagadó választ nyere ¹⁾, a pápának pedig újabb sürgetései a közönséges török háború iránt mind a keresztyén fejedelmekhez közönségesen ²⁾, mind pedig egy újabb nürnbergi országgyűlésen a béke Bajorország és Brandenburg közt eszközöltetvén ³⁾, Fridrik császárhoz ⁴⁾ minden eredmény nélkül hangzának el. Azért az ifjú, a harcztól különben nem vonakodó király országa és birtoka oltalmára szorítá minden ügyekezeteit. A Fridrikkel még mindig fenforgó egyenetlensége, a cseheknek még meg nem tört hatalma a felföldön, őt minden elfogulatlan történetvizsgáló előtt felmenti.

Annnyival is inkább, mivel legalkalmasabb szomszédjára Podiebrádra sem tarthatott számot. Ez ugyanis, ki nek, mint feljebb látók, elválasztatásától fogva mindig baja volt némelly a római valláshoz szító alattvalóival, végre kénytelenítették, a szelídebb módok sikertelen megkísértése után, fegyverhez fogni. Még az 1459-dik évben háborúhoz szokott cseh seregével Morvaországot szorítá engedelmességre. A lausitziai diadalmas seregének megjelenését nem várak meg, hanem önkényt meghódolának. A schlesieniek és ezek közt a boroszlóiak legmakacsabban tarták magokat. Ellenök Podiebrád seregei Glatz fe-

¹⁾ Pray, *Annal.* III. d. 255. l.

²⁾ Datum VIII. Junij 1460. *Lünig, Reichs-Arch. Spicil. Eccl.* I. d. 347. l.

³⁾ Müller, *Reichstags-Th.* I. B. III. Vorst. 776. l.

⁴⁾ A béke Némethonban helyre állván, felszólítja II. Pius Fridrik császárt, hogy, mivel maga nem mehet a törökök ellen, Fridrik pfalcsi fejedelmet, mint a némét fejedelmek közt a legalkalmasabbat, küldje maga helyett vezérül, Datum XI. Oct. *Raynald* XIX. d. 63. l.

lől nyomultak elő, Münsterberget minden ellentállás nélkül elfoglalták, Frankensteinnál nagyobb ellentállásra tálláltak; itt a két fél vallásos fanatizmusa annyira ment, hogy a schlesieniek az elfogott cseheknek egy kelyhet, ezek amazoknak, midőn kezökbe jutottak, egy keresztet vágtak homlokaikra ¹⁾). Azonban nem soká a tartomány nagyobb része úgy is melléje állván, Schweidnitzot pedig hódolatra kényszerítvén ²⁾, végre egyedül Troppau és főként Boroszló oltalmazák magokat rendfihetetlen makacssággal. A szent-székek nagy kedve lett volna ezen tárgyat is törvényszéke elébe hozni, és ez iránt meg is intette Podiebrádot ³⁾). Ez azonban nem kívánta megengedni, hogy közte és törvényes alattvalói, jobbágjai közt idegen ítéljen. E részben pártját fogák a szomszéd fejedelmek is, rész szerint saját tekintetök fentartása kedvéért, rész szerint pedig mivel a gondos Podiebrád előrelátólag különböző módok által meg tudta őket nyerni, barátságuk megszerzésében fáradhatatlan lévén. Miként tudta Fridrik császárt lekötölezni, miként kötött vele és nem soká öccsével Alberttel majdnem egy időben szövetséget ⁴⁾, már feljebb látók. Több német fejedelmekkel atyafiságos öszveköttetésekre lépett, erre számos gyermekei nyujtván alkalmat. Így Albertnek, Fridrik szász választó fejedelem síának, november 11-dikén eljegyzé második leányát Szi-

¹⁾ *Ens, das Oppaland I. d. 74. l.*

²⁾ In festo Sancti Aegidii, *Rositz, Chron. Episc. Wratisl. Sommersbergnél I. d. 91. l.*

³⁾ Már 3. Kal. majj, azaz april. 29-dikén 1458. frt némelly cseh nagyoknak még III. Kalliszt, bírnák Podiebrádot arra, hogy Schlesiében a dolog további elintézéséig ujításokat ne tegyen, azután november 19-dikén 1459. maga II. Pius egyenesen felkérte Podiebrádot, terjesztené a dolgot ítélete alá. *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1483. és 1486. l.*

⁴⁾ *Balbin, Epitome 516. l.* — Az Alberttel kötött szövetség am Sonntag nach Andreastag (december 1-séjen) megvan *Lünignél Cod. Germ. Dipl. I. d. 1486. l.*

dóniát vagy Zdenát, ki ekkor csak 9 éves volt ¹⁾; ifjabb Henrik fiával pedig, kit Theobald helytelenül nevez Victorinnak, elvettette Annát, Vilmos szász herceg és thüringeni landgraf leányát ²⁾, mint ezt már feljebb érintettük. Most idősb Henrik részére jegyzette el Orsolyát, Albert brandenburgi határgróf leányát ³⁾, és ennek következtében a brandenburgi fejedelmekkel az idősb Fridrik, János, Albert s az ifjabb Fridrikkel szövetséget kötött minden kölcsönös megtámadók ellen ⁴⁾. Végre szövetséget kötött követei által Kázmér lengyel király követeivel minden ellenségeik ellen, a pápát kivévn, úgy hogy egy, Gloggauban a jövő év 1-sején, vagy ha ez nem lehetne, ugyanazon évi május 1-sején a két fejedelem által tartandó személyes öszvejövetelben a pontok bővebben végeztessenek el, és ekkor Erzsébetnek menyasszonyi ajándéka iránt is tisztába hozassanak a támadott kérdések ⁵⁾. Ezeket megtudván a pápa, jónak látta engedni első kívánságából is, mint Cochlaeus mondja, a török háborúra nézve legfőbb reményét Podiebrád vitéz-

¹⁾ *Lünig e. h.* — *Pessina* szerint *e. h.* 705. l. a menyasszony fiatalasága mellett is mindjárt végre hajtattott a menyekzd.

²⁾ *Balbin e. h.*

³⁾ *Balbin e. h.* és *Pessina e. h.*

⁴⁾ Am mitwoch nach Sand Görgentag 1459. *Dipl. Bohemo-Siles. Sommersbergnél I. dar. 1026. l.*, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. d. 1478. l.*

⁵⁾ *Długoss XIII. könyv, 260. l.* A szövetséglevél, Datum Bithoniae Sabbato in vigilia S. Andreae apostoli (november 29-dikén) 1460. külön cseh, és külön lengyel részről megvan *Dogielnél I. dar. 10. és 12. lap.* Az elsőt közli *Pessina, Mars Morav. 715. l.*, annak kivonatát pedig *Mantissa Dipl. Sommersberg II. dar. 86. lap.* György király meghatalmazó levele követei számára Datum Pragae 17. nov. megvan *Dogielnél e. h.*, kivonatban *Sommersbergnél e. h.* György megerősítése ugyanazon évben Otmütz in vigilla nativitatis Christi (december 24-dikén) 1460. *Dogiel e. h. 13. lap.* — Kázmér sokáig kétségeskedett megerősítésén; szükségesnek látta ő a dolgot előbb a karok és rendek elejébe vinni, mint kitetszik a gneseni érsekhez írt leveléből 1461. *Ugyanott.*

ségébe helyheztetvén, több ízben atyáiképen megintette a boroszlóiakat, hogy vessék magokat alája; végre követeket is küldde hozzájuk, Landus Jeromos krétai érsek és Toledói Ferencz főesperest személyében. Ezek a békét eszközölték is a két fél közt, de nem minden kedvetlenség nélkül ¹⁾. A boroszlóiak sok szerencsétlenségeik és szegénységök tekintetéből azt kérék, hogy hódolásukat csak három esztendő mulva tegyék meg; a király őszinte indulatának bebizonyítására és talán annak jeléül, hogy nem az erőnek, hanem szabad akaratból enged, még egy hónapot adott hozzá ²⁾; amazok pedig követségek által köszönték meg ezen kegyelmet ³⁾.

Igy Podiebrád országának belső állapotját valamennyire helyre hozta; de nem sok időre, mint később meglátjuk. Azonban ezen csöndet használá Mátyássali viszonyainak rendbe hozására. Postopuczi Kostka Zdenko Magyarországra küldött követe által meginté Mátyást mátkájának elvitelére ⁴⁾, őt ezen tárgy bevégezése tekintetéből egy

¹⁾ Egy alkalommal ezen alkudozások közben a krétai érsek Józsa boroszlói püspökkel öszvekapván, ezt első hevében hazárlónak nevezé. Mire ez Pál apostol szavaival így felele: A krétaiak mindig hazugok, gaz állatok, dologtalanul csak gyomruknak élők; (*Κρήτες αἰεὶ πεισῶται, κατὰ θῆρια, γαστέρες ἀργαί*). Ezek Epimenides krétai költő szavai, mellyeket az apostol itt felhoz. *Stransky, Staat v. Böhmen III. d. 481. l.*

²⁾ *Eschenloer I. dar. 118. és köv. lap, Pessina, Mars Morav. 706. lap*, rövidebben *Balbin e. h. és Rositz, Chron. Episc. Wratisl. Sommersbergnél I. dar. 92. lap*. A békekötés, vagyis inkább Podiebrád kegyelemlevele kelt Prágában januarius 1-sején 1460., megvan *Eschenloernél I. dar. 161. l., Ezechielnél Opera Misc. III. dar. 1—60. lap, Dok. Gesch. von Bresslau III. dar. 114. l., Goldastnál Appendix 192. lap és Cochlaeusnál 124. l.*, ki Podiebrád alázatos levelét ez iránt a pápához is közli 422. lap. Hasonl. *Henelt Annal. Siles. Sommersbergnél II. dar. 341. l. és Chron. Münsterb. ugyanannál. I. dar. 187. l.* A pápai követek is megerősítették ezen egyezést csak ugyan Prágában ugyanaz nap, ez is megvan *Eschenloernél 164. l.*

³⁾ *Chron. Münsterb. e. h.*

személyes özvejüvetelre hívás meg Olmüczbe ¹⁾. A király azonban, ki ekkor Kassán tartózkodék, ezt nem fogadé el, és a cseh követtel abban állapoték meg, hogy Podiebrád Olmüczben, ő pedig Trenesényben jelenjen meg szent Tamás napján (december 29-dikén), és innen királyi arája mikor és mi módoni átadásáról, a menyekzöről, a jövődő királyné állásáról Mátyás udvarában, és ha ez nálanál előbb találna meghalni, özvegyi tartásáról, valamint a Strazsniczon a két fejedelem közt minden ellenségeik ellen kötött kölcsönös szövetség és barátságos egyeség mikénti végrehajtásáról követek által egyezkedjenek ²⁾. Abban is megegyezett Mátyás Kostkával, hogy ezen alkalommal a békét Fridrikkel és Giskrával, kit ezen évben Fridrik szolgálatában találunk ³⁾, ujabban munkába veszik ⁴⁾. Némelly német fejedelmek követeinek hirtelen és váratlan megjelenése akadályoztatá Podiebrádot ezen ha-

⁴⁾ *Engel* szerint *Gesch. v. Ung. III. dar. 239. l.* Mátyás erre magát késznek jelentette, s az eddigi haladékat is a megzavart csendnek tulajdonította; *Katona* szerint ellenben *VII. dar. 373. l.* a menyasszony átadásának ezen hosszú elhalasztását egyes akarattal végezték el a felek. Ezt csak gyanításképp mondja *Pessina e. h.*

¹⁾ *Pessina e. h.*

²⁾ Mátyásnak ezen tárgyban Podiebrádhhoz intézett levele megvan *Pessinánál Mars Morav. 718. l.*; ebből közli *Kaprinai II. dar. 453. l.*, Datum Cassovie in festo beate Catherine virginis et martyris (november 21-dikén) 1460. Hibáz tehát *Timon, Epitome 69. l.* és utána *Haner, Königl. Siebenbürgen 211. l.* Mátyás menyekzójét 1459-re tévén, bár *Bonfin* is 524. l. azt mondja Katalinról: Vix quartum cum rege annum clausit et ante coronationem immatura morte surrepta est. Ugy látszik, itt Bonfin is szokása szerint megtévelyedett az idő-számlálásban. — Ezen idő tájban Mátyás Diós-Győrött is megfordult, és 1460. ajándékozta meg az oda való pálos monostort évenkénti 150 darab sóval. *Egerer 224. l.*

³⁾ Ezt küldötte Fridrik Fronauer ellen, mint *Ebendorfer* mondja *Pez Jeromosnál II. d. 930. l.*

⁴⁾ *Dlugoss e. h. XIII. könyv; 261. l.* Hasonl. *Engelt e. h. 240. l.*

tárnap megtartásában ¹⁾, és kényszeríté őt az őszvejövetelnek januáriusrai halasztására ²⁾. Mátyás ezután a csehek ellen folytatott háborúban kifáradt katonaságát téli tanyára bocsátván, maga Budára ment vissza több hónapig tartott távolléte után ³⁾.

1) *Pessina e. h.*

2) *Pessina e. h., Katona VII. d. 373. l.*

3) *Katona e. h. 376. l.*

XXXIV.

1 4 6 0 — 1 4 6 2.

Az 1460-dik évben több változások történtek a püspökségekben. Különösen a pápa megerősítése következtében ¹⁾

¹⁾ *Kaprinai II. d. 59. és 337. l.* Janus Pannonius kineveztetését 1459-re teszi, *Pray pedig Spec. Hierarch. I. d. 250. l.* csak 1462-re. Azonban valamint egyfelől a pápának a szent-angyal bíbornokához írt két rendbeli leveleiből kitetszik, hogy Mátyás ezen nevezetes költőnek említett kineveztetésére még 1460-ban is tett lépéseket, *Kaprinai II. dar. 319. és 336. l.* és *Katona VII. d. 382. l.*, úgy másfelől bizonyos, hogy ő a pécsi püspökségre nézve a pápát illető díjt ezen esztendőben fizette le, még pedig 1650 forintot két ízben, januarius 26-dikán és 28-dikán, a pápa különös engedelmével a szent-angyal bíbornoka kezéhez, mint bizonyítják ennek két rendbeli nyugtatványai *Kaprinainál II. dar. 431. l.*, *Koller-nél Hist. Episc. Quingueeccl. IV. dar. 60. l.* és *Katonánál e. h.*, ki azt gondolja, hogy ezen második nyugtatvány megint az első őszvegről szól, melyet a szent-angyal bíbornoka mindjárt átküldött Rómába, de a két őszveg nem egyezik. Ugyanő ezen irományokból azt is gyanítja, hogy azon oklevélben, melyet *Kaprinai II. dar. 391. l.* és ő maga *e. h.* előad, és a melyben e felett Pius pápaságának második éve említetik (*Datum Senis sub annulo piscatoris die XVI. mensis Februarij 1459. Pontificatus nostri anno secundo*), hibás az esztendő, 1459. helyett 1460-nak kell állani, valamint a pápának azon levelében is, mely mellett megengedi a szent-angyal bíbornokának, hogy az említett díjt felvehesse, és a mely alatt februarius 16-dika 1459. áll *Kaprinai*, ki ezeken építi

a pécsi püspökséget átvette Cesinge János ¹⁾, Janus Panonius nevezete alatt ezen kornak egyik legnevezetesebb diák költője, midőn épen élete 27-dik évét tölténé ²⁾.

Ezen esztendőben tétetett által továbbá II. Pius pápa által a corbáviai püspökség Modrusba a corbáviai nemesség fősvénysége vagy az ozmánok közelgetése miatt ³⁾.

főként állítását, *II. dar. 391. l.*, és *Koller e. h. IV. dar. 49. l.* Az utolsó véleménye szerint, melly igen elfogadható *IV. dar. 2. l.* a pápa Janust ifjúsága miatt vonakodott megerősíteni, mint ez kitetszik annak julius 6-dikán 1459. Mantuából a szent-angyal bíbornokához írt leveléből *e. h. 34. l.*, és végre azzal segített a dologon, hogy, mivel még csak 26 esztendő volt, 1459-diki november 5-dikén kelt bullája által administratornak, az után püspöknek nevezte váradi kanonok és dékányból. Ezeket mind igen tisztán említi bullájában; egy másikban pedig megengedi, hogy 27-dik évét betöltvén, akármelylek püspök által felszenteltethesse magát. Ezen kinevezéséről tudósítja röviden bullájára hivatkozva a pécsi káptalant, a pécsmegyei papságot és népet, az esztergomi érseket és a királyt. Ezen 7 rendbeli levél mind november 5-dikén kelt, és megvan *Kollernél, Episc. Quinqueecl. IV. dar. 35. l.*, mellyek szerint a tulajdonképeni kinevezés még 1459-ben történt, de annak csak ezen évben lett sikere.

¹⁾ Hibáz *Bod Péter, Hungarus Tymbaules 10. l.* némelly másokkal, egy Garázdának károly-fejérvári sflratából azt következtetvén, hogy János ezen nemzetségbeli volt; a pápának most említett levelében *Kaprinainál e. h. 391. l.* egyenesen Cesingének neveztetik. A Garázdákkal tehát csak anyja után lehetett atyafiságban *Kaprinai II. d. 392. l.*, aminthogy az említett sflratban a rokonság neve nincs egyenesen kitéve.

²⁾ *Kaprinai II. d. 375. l.*, *Katona e. h. VII. dar. 384. l.* azt állítja ugyan, hogy még csak 25 éves volt, azonban a pápa őt november 5-dikéről 1459. kelt levelében egyenesen 26 évesnek mondja, és így 1460. 27 éves lett.

³⁾ *Farlat, Illyr. Sacrum IV. dar. 295. l.* és *Katona VII. d. 389. l.* — A közvélemény szerint, mint *Farlat e. h.* megjegyzi, Corbovának a törökök általi elfoglalása adott erre alkalmat; azonban ezen állítással, mint a római levelekből kitetszik, júniusban 1460. történnén, Corbova pedig a törökök kezébe jóval későbbre jutván, *Farlat* szerint más ok, hihetőleg az, hogy a Corbova környéki nemesség a dézmák és más püspöki jószágok visszaszáradását többszöri felszólításra is megtagadta, bírta II. Pius arra,

Nehezebb volt ezeknél a zágrábinak elintézése. A két versenytárs, Csupor Demeter és Debrenthei Tamás¹⁾, követeléseitektől semmikép sem akartak elállani, s a köztök támadott viszálykodások alatt a püspökség jószágait több világiak bitorolták; sokat bírt azokból a hatalmas Vitovecz János, ki magát folyvást zagóriai grófnak és tótor-szági bánnak nevezte²⁾. A országgyűlésen is előfordult ezen tárgy kivált azon kérdésben, melly a pápa és a király közt támadott a pártfogói jog tekintetéből. Itt elhatározatott³⁾, hogy a püspökség világi dolgainak rendbe szedésére Monyorókeréki Elderbach Berchtold verőczei főispány küldessék a hely színére, ki annak minden várait, városait, faluit és birtokait a király nevében elfoglalja, birtokába vegye és oltalmazza⁴⁾. A püspökség kormányát

hogy a püspökséget Modrusba tegye át, hol a Frangepán-nemzetség kegyességétől az nagyobb pártfogást reménylhete.

¹⁾ Ezen Debrenthei Tamás egy 1452. évben kelt oklevélben Thomas de Brenthe név alatt is fordul elő, *Pray, Annal. III. d. 89. l., Schönvoiesner, Sabaria 270. l.*

²⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 240. l.*

³⁾ Az ország rendei legalább több rendbeli leveleket írtak ezen tárgyban, mint mindjárt meglátjuk.

⁴⁾ Mátyás arról, hogy Elderbach Berchtoldot rendelte a püspökség jószágainak átvételére, mint személyesét, tudósítja mind a püspöki jószágok igazgatóit *Ugyanott X. levél, 26. l.*, mind a papnemeseket és védjobbágyokat *Ugyanott XI. levél, 27. l.* olly utasítással, hogy mindenben csak neki engedelmeskedjenek úgy mint tulajdonos magának. A karok és rendek is meghagyják Csupor Demeter püspöknek, hogy a király akarattal ne ellenkezzen, hanem mind azt, mit a zágrábi püspökségből bír, adja át a mondott biztosnak. *Epist. Math. Corv. e. h. VIII. levél, 20. l.* A rendek különösen írtak Vitovecz Jánosnak is, őt felszólítván, hogy ezen tárgyban magát minden kedvetlen beavatkozástól óvja, s a biztost munkálkodásában ne gátolja. *Epist. Math. Corv. e. h. VII. levél, 18. l.* Ezen levél ugyan röviden Panyanhoz szól, kiről azt véli *Katona e. h. VII. dar. 391. l.*, hogy egy hatalmas úr (quidam dynasta) volt. Azonban tudjuk róla a királynak Vezenyi László főudvari marsall, mint e tárgyban Rómába küldött követ részére adott utasításából, *Epist. Math. Corv. e. h. XVIII. le-*

az egyháziakban Vitéz János váradi püspökre bízták. Ez azt sokáig elvállalni vonakodék, utoljára is egyedül a király és a rendek kérésére csak addig vállalá el, míg a pápa és a király által ezen tárgy a versenytársak közt, kik közül az egyik a curiához sietett, a másik ellenben szinte négyyszer meghívatva, még ott nem jelent meg, elintéztetik ¹⁾.

Vitéznek ezen tettét Rómában igen rossz neven vették; azért kénytelen volt magát a páviai bsbornok előtt mentegezni, nekie tudtára adván, hogy Debrenthei Tamás dolgába, ki személyesen jelenvén meg Rómában ²⁾, őt elvádolta volt ³⁾, soha sem elegyedett, ezt a zágrábi

vel, 44. l., hogy a glogonczy prépostságot, melly hajdan a templomosoké volt, ő bírta s itt külön várnagyot tartott. Előfordul továbbá ő mint zagóriai gróf azon szövetséglevélben, mellyet Mátyás 1463. szeptember 12-dikén Péterváradon kötött a velencei köztársasággal, *Raynald, Annal. Eccl. XIX. dar. 136. l.* Már pedig ezen időben Vitovecz volt zagóriai gróf, és mint ilyen bírta a glogonczy prépostságot. A cseh eredetű gróftot hihetőleg rövidítve Pan Jannak azaz János úrnak nevezték, miből a leírók Panyant csináltak. Az idézett levelezésekből kitetszik, hogy már ekkor 30 évtől fogva volt zavarban ezen püspökség, minek valósága eddigi előadásunk által is igazoltatik. Ennek zavart dolgai helyrehozása végett a pápa még 1457-ben kiküldötte Vimand zágrábi cistercita apátot, neki hatalmat adván hogy az engedetleneket mindenféle egyházi fenytéssel illethesse. *Farlat V. d. 437. l.* Egyébiránt melylyik országgyűlésen hozattak ezen határozatok, nem tudjuk; talán az egriben.

¹⁾ Ezt maga mondja Vitéz a szent-angyal bsbornokához intézett levelében, mellyben egyszersmind panaszkodik a püspökség zavaros állapotjáról és rendbe hozásának nehézségeiről. *Epist. Math. Corv. I. rész, XII. levél, 17. l.* — Pray szerint *Hierarch. II. dar. 353. l.* 1463-ban lett Vitéz a zágrábi püspökség igazgatója, Debrenthei Tamás a nyitrai püspökségbe tétetvén át.

²⁾ A pápa felelete Mátyáshoz, mellyről alább.

³⁾ A pápának egy későbbi levele szerint a vád nem csak a zágrábi püspökségtől megfosztásából, hanem abból is állott, hogy, míg ő Romában volt, Vitéz János az ő caendes birtokában lévő széki, vagy czikadori monostort mások segítségével hatalmasan el-

püspökségből soha senki sem vethette ki, mivel annak birtokában soha sem volt, és hogy, ha megmarad ott, hol egészen maga helyén volt, most is becsületesen élhetne. Egyébiránt még így is szerencsésnek tarthatja magát, hogy oly hatalmas pártfogóra talált mint a bíbornok, ki meg lehet győződve azon állítás helytelenségéről, mintha ő a királynál mindent keresztülvihetne; mert az mindig maga igen jól tudja, mit csinál ¹⁾. Mátyás ugyanis Veszényi László udvari marsallját küldötte volt a pápához ²⁾, oly utasítással, hogy adja neki tudtára Vitéz áttételét a zágrábi püspökségbe a váradinak és czimjének további megtartása mellett. A király ezen püspökséghez szándékozik még adni a templariusoknak, mint oly rendnek, melly már mindenütt és különösen Magyarországon is elenyészett, glogonczy prépostságát. Ezen egyházi haszonvételek, lehuzván minden költségeket, alig hoz be esztendőnként 60 forintot. Azt kívánja továbbá a király, hogy Tamás maradjon meg tovább is a szentmártoni apátságban, melly felér egy becsületes püspökséggel, és 7000 forintot hoz be évenként; másfelül Demeter is elégedjék meg a széki és bélai apátságokkal, mellyek jövedelme esztendőnként rá megy 6000 forintra; egyébiránt mind a kettő mondjon le a zágrábi püspökségről örökösen. Titkos utasítása volt e mellett a követnek megtudni a szent-angyal bíbornokától, lehetne-e a kalocsai érseket ezen czimének megtartása mellett és a bíbornoki kalappal át-

foglalta, neki sok kárt tett; minek következtében a pápa ezen tárgy elintézését Dénes esztergomi érsekre bízta augustus 15-dikéről 1462. *Koller, Episc. Quinqueecl. IV. d. 95. l.*

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, IX. levél, 22. l.* — Illy értelembe írt János pécsi püspök is a pávai bíbornoknak, ki Tamás dolgát neki is ajánlotta volt. *Koller, Episc. Quinqueecl. IV. d. 191. l.*

²⁾ Kitészik ez Mátyásnak a pápához írt leveléből. *Epist. Math. Corv. I. rész, XIII. levél, 32. l.*, hol azt mondja, hogy a dolgot ezen követe bővebben előadandja. — Ezen Veszényi az 1464-diki törvénykönyv végén mint főlovászmester fordul elő.

tenni Nagy-Váradra, de minden erőltetés nélkül; melly esetben a király Vitézt ohajtaná kalocsai érseknek nevezni, de úgy hogy a mellett a zágrábi püspökséget is megtartsa ¹⁾). E mellett Mátyás különösen is írt a pápának, a zágrábi püspökség iránti intézkedéseinek helybenhagyását sürgetvén annyival inkább, mivel az egész dolog a karok és rendek megegyezésével történt ²⁾). Ezek magok részéről is írtak a szent-atyának az ügynek ajánlása mellett ³⁾).

A pápának ezen egész tárggyali meg nem elégedését nem soká megértvén Vitéz, minden kedvetlen öszveütöközést mind ezzel, mind a királylyal elkerülendő, magát csakhamar ezen igazgatás terhei alól feloldoztatni kéré a pápa előtt olly jelentéssel, hogy ezen püspökség jószágait végre szerencsés lehete kiszabadítani azon világiak kezei közől, kik azokat már szinte 30 esztendőől fogva bitangolták, és magát a püspökséget is reménye felett ha-

¹⁾ Ezen utasítás megvan *Epist. Math. Corv. I. rész, VIII. levél, 44. l.* Egy régi, mint állítatik, egykorú gyűjtemény szerint újra kiadta *Koller, Episc. Quinqueecl. IV. dar. 205. l.* Ebben a pannonhegyi apátság évi jövedelme csak 4, a széki és bélaie pedig csak 3 ezer forintra tétetik.

²⁾ Mátyás levele, mellyet már feljebb is említénk, megvan *ennek levelei közt I. rész, XIII. levél, 32. l.*

³⁾ *Praelati et Barones Regni. Epist. Math. Corv. I. rész, XIV. levél, 37. l.* A rendek e mellett írtak a portói bíbornoknak is, *Ugyanott XV. levél, 37. l.* Itt is megjegyzik, hogy ezen kedvetlenségeknek ezen móddali elintézése már ezen bíbornok jelenlétében is megkísérletett, de ekkor abból semmi sem lehete, mivel Vitéz semmikép sem akarta felvállalni a zágrábi püspökséget. A dolog mellett írt végre maga a király még mind az ursini és szentmárki, mind a szent-angyal bíbornokainak, közbevetésöket sürgetvén. *Epist. Math. Corv. I. rész, XVI. és XVII. levél, 41. és 42. l.* Az utolsóban megint tudtára adja a király a szent-angyal bíbornokának, hogy csak nagy bajjal tudta Vitézt ezen püspökség átvételére bírni, végre is kénytelen volt neki más egyhási haszonvételeket ideig örásig átengedni, és a két versenytárról is gondoskodni.

mar rendbe hozta. Mind ezek után a pápát még arról is tudósítá, hogy a király kész Tamást a nyitrai püspökség csendes birtokába helyheztetni, ha mind azt megteszi, mit a király tőle kíván ¹⁾).

A pápa válasza Mátyáshoz Vitéz gyanításainak helyességét igazolja. Ebben a zágrábi püspökség iránt írt levele vételéről, Tamás személyes megjelenéséről, és így az egész dolognak ennek kihallgatásával történt megvizsgálásáról, sőt saját bővebb meghányásáról tudósítja a királyt. Mind ő azonban, mind a bíbornokok, úgy mond továbbá, azt találják, hogy Tamásnak ügye igazságos, és tőle a kellő elégtételt megtagadni nem lehet. Ezt mindazáltal a csend fentartása tekintetéből előtte nem fedezte föl, sőt a király megnyugtatóására kész őt a nyitrai püspökségbe áttenni, melléje adván azonban még a ponnonhegyi apátságot és a széki prépostságot, bár ezen utolsó helytelenül és igazságtalanul adatván neki a király által, és fogadtatván el általa, azt örömezt épen nem teszi. Ez iránt tehát három hónapig várakozni fog a király elhatározó feleletére; ha ezen idő alatt az nem érkezik meg, vagy ő ezen ajánlást nem fogadja el, azt teendi, mit az igazság, vagy a törvény hoz magával. Ha pedig elfogadja, úgy megegyez abban is, hogy Vitéz maradjon a zágrábi püspökségben, 3000 forintot fizetvén neki a király kincstárából mostani jövedelmén felül a jószágok visszaszerzése és megtartása tekintetéből. A váradi püspökséget azonban Demeternek, Tamás versenytársának, kell átvenni; mert abban, hogy egy ember két püspökséget igazgasson, soha meg nem egyez; ez még pápaságának ideje alatt nem történt, és isten segedelmével ezután sem fog megtörténni ²⁾).

Azalatt Fridrik kedvetlensége az osztrákokkal, különösen a bécsiekkal, napról napra növekedék. Már januáriusban egy Fronauer nevű nemes Ort várát felkérésére nem akará kiadni, azt állítván, hogy azt László

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, XIX. levél, 47. l.*

²⁾ *Ugyanott XX. levél, 49. l.*

királytól ajándékba nyerte. Fridrik tehát az úgynevezett *fratreseket* hívja meg Magyarországról, és az ő segítségökkel a várat megszállani kezdi ¹⁾. Ezen rabló csapatok megjelenése igen rossz benyomást tett az osztrákokra, kik e mellett még következő panaszaikat is nyújták a császár elejébe, hogy — 1-ször. Az igazság nem a régi szokás szerint szolgáltat ki; — 2-szor. Rossz pénz veretik; — 3-szor. Új vámok és harminczadok hozattak be; — 4-szer. A köz bátorságra senki sem ügyel; — 5-ször. A zsidók a hazai törvények ellen pártfogoltnak; — 6-szor. Az adományok nem történnek nyilván; — 7-szer. Az ország szabadságai megrontattak, és így megerősítésök szükséges; — 8-szor. A megérdemelt zsold nem fizettetik ki. — Ezen panaszaik azonban siker nélkül maradván, a cseh királyhoz folyamodának. Ennek közbevetésére egy országgyűlést hívott össze Fridrik keresztelő szent János napjára; de itt hosszabb tanácskozás után is mire sem mehettek, sőt a császár egy újabb, a rendek által sz. Mihály napjára sürgetett országgyűlés összehívását is megtagadta. Ez megint folyamodást szült Podiebrádkhoz, ki az annyira ohajtott gyűlést ez úttal eszközölte is. Itt azonban a rendek kis számmal jelenvén meg, hét napi várakozás után minden végzés nélkül oszlottak el, a császártól karácsony utánra új országgyűlést eszközölvén és nyervén ²⁾.

A császár illy környüállások közt Mátyás ellen mitsem tehetvén, legalább annak egyesülését kívánta mindenkép gátolni Podiebráddal, és ezen tekintetből ezt leányának átadásában is ügyekezett akadályoztatni. Podiebrád azonban, ki úgy látszik már ekkor azon elégtelenséget, mellyet Fridrik hanyagsága egész Németországban gerjesztett, észre vévén, titkon a császári székről kezdé álmodozni ³⁾,

¹⁾ *Haselbach, Pez Jeromosnál II. d. 900. l.*

²⁾ *Haselbach e. h. 898. l.* — Ezen 1460-dik évben holt meg Eizinger Ulrik pestisben. *Haselbach e. h. 922. l.*

³⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 240. l.*

semmi által sem engedé magát elámítani, bár a császárrali jó egyetértését külsőkép fentartani meg nem szűnt. Másfelül Mátyás is örömet közelfített tartományai szomszédsága s állásának egyformasága által mintegy természetesen kijelölt szövetségéhez. Pontosan megjelent tehát az előre kijelölt napon januárus 5-dikén 1461. a meghatározott helyen Trencsényben, s követeit János váradi püspököt, Rozgonyi János tárnokot és Csáki Ferencz volt bihari főispánt mindjárt Olmüczbe küldötte, hol már őket várta Podiebrád ¹⁾. Itt a menyasszony iránti egyesség igen hamar és könnyen megkésztült, és januárus 25-dikén már Mátyás által is helyben hagyatott, olly feltétel alatt, hogy a folyó évi május 1-sején maga a király eljön, vagy illendő követséget küld a menyasszony után Trencsénybe; a menyekző azonban ennek ifjúsága miatt csak két év mulva tartatik meg, kivévén azon esetet, ha a király anyja és az ország nagyai szükségesnek látnák a hosszabb várakozásnak véget vetni. A menyasszony ajándékkul kapja férjétől mind azt, mit Zsigmondtól Cillei Borbála nyert. Ó-Buda, Diós-Győr, a Csepel szigete és a királynéi kúnok mindjárt átadatnak, a többi jószágokat ügyekezni fog a király legfeljebb két év alatt az idegnek kezéből kiszabadítani, és ekkor okvetetlen átadja, vagy másokkal pótolja, az idő közben birtokába kerülendöket még előbb is kézbesitvén. E mellett udvara illendőbb tartására évenként 7000 forintot fizet a kassai kerületi kamaranyereségből, vagy, ha innen nem telnék, más kamarai jövedelmekből, még pedig az első évben 2000 forintot

¹⁾ *Pessina, Mars Morav. 718. l., Katona e. h. 462. l. és Kaprinai II. dar. 447. l. — Az Anonym. Chron. Austr. szerint Senckenbergnél V. dar. 123. l.* Olmüczben történt előbb a kísérlet az egyeztetésre nézve Mátyás és Fridrik közt, azután akart egyezkedni Podiebrád Mátyással, de ez betegsége miatt nem távozhatott Trencsényből, és úgy küldött azután a cseh király Brünnből követeket hozzá, kik Trencsényben kötötték meg az egyességet.

mindjárt megérkezével Budára, 5000-et keresztelő szent János napján, a következő esztendőekben pedig szent György-napkor az egész özveveget egyszerre teszi le. Mind ezt megtartja özvegyisége esetére is, sőt még akkor is, ha a király a menyekző előtt találna meghalni. Mihelyt a korona Fridriktől visszavéttetik, Mátyás magát megkoronáztatja, következő nap pedig feleségét is ¹⁾). Egy nappal később azaz januarius 26-dikán a király személye körül lévő minden ország nagyai, nevezetesen a most említettek kivül Dénes bsbornok, esztergomi érsek és főkorlátnok, Albert veszprémi, Vincze váci, Debrenthei Tamás zágrábi püspökök, Bodó Miklós fejevári prépost és titkos korlátnok, Gúthi Ország Mihály nádor, Palóczi László országbiró, Ónodi Czudar Simon és Hedervári Imre főajtónálló mesterek, Rozgonyi Sebestyén azelőtt erdélyi vajda, Szapolyai Imre királyi kincstartó, Székesői Herczeg Miklós és Gersei Pethő Miklós főpohárnok, — Györgyi Bodó Gáspár és Dengelegi Pongrácz János főtátnok, — Dombó Pál főlovászmesterek, és Thuróczi Benedek egy külön irományban kezességet vállaltak az iránt, hogy a király mind ezeket teljesíteni fogja ²⁾).

¹⁾ Ezen egyező levelet, úgy, mint azt Mátyás megerősítette, Datum Trenchinii in festo Conversionis Sancti Pauli Apostoli anno 1461., közlik *Pessina e. h. 719. l.* és utána *Kaprinai II. dar. 476. l.*, valamint *Balbin, Epitome 521. l.*, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1490. l.* Nekünk alkalmunk van azt egy hiteles másolat után, melly tetemesen, bár nem lényegben, különbözik az eddig kiadottaktól, adhatni *Oklevéltár CCCXVIII. sz. — Pubitschka, Gesch. v. Böhm. IX. dar. 81. l.* a megerősítést helytelenül januarius 29-dikére teszi. — *Engel* szerint *e. h.* egy titkos pontban a felek magok közt elvégezték azt is, hogy Fridriket egyesült erővel addig fogják unszolni, míg a magyar koronának átadására s a császári czimről lemondásra birandják Podiebrád részére, melly végett ez Fridrik ellenségeivel Németországon, Mátyás pedig Albert osztrák főherczeggel szövetekezendék ellene. Az utolsó, mint mindjárt meglátjuk, megtörtént, de annak, hogy az ezen egyezkedés következtében esett volna, nincs nyoma.

²⁾ Ezen irományt, Datum Trenchini secunda die festi conver-

Nem ment illy szerencsével a békéltetés a császár és Mátyás közt ¹⁾. Az elsőnek részéről megjelentek ugyan Lénhárd gurki püspök, Rohrbach János és Zsigmond bazini gróf ²⁾; de egyik félnek sem volt kedve a vég békére ³⁾, sőt maga a közbenjáró sem igen kívánta a felek közt az egyességet ⁴⁾. Így e részben az alkudozások siker

sionis beati Pauli anno etc. LXIo., említi *Pessina e. h.*, mí pedig adjuk *Oklevéltár CCCXIX. ss.* — Ezen alkalomra írta Janus Pannonius ezen epigrammát:

Mutasti patriam, mutare vocabula debes,
Sis Catharina volo, quae Cunegundis eras.

Janus Pannonius, *Epigr. Lib. I. Nro. VI. 455. l.*

¹⁾ *Pray, Annal. III. dar. 261. l.*, és *Katona VII. dar. 469. l.* állítása szerint ezen tárgy egy más már előbb Olmüczben tartott öszvejevételben vétetett fel, hol Mátyás személyesen, Fridrik pedig követei, a gurki püspök és György bazini gróf által jelent meg. *Engel e. h. 241. l.* hasonlólag két öszvejevételt veszen fel, az első Trencsényben 1460. esztendő végén, a másikat Olmüczben 1461. elején. Azonban ez nem egyeztethető a dolog menetelével, az oklevelek keltével, és így elfogadhatóbb *Pessina* állítása *e. h.*, ki csak egy öszvejevételt állapít meg mind a két tárgyra nézve.

²⁾ *Anonym. Chron. Austr. Senckenbergnél V. dar. 121. l.* Fridrik követeit így adja elő: Bischoff von Gurckh, herr Georg Volkerstorffer, Hanss Rorbacher und Groff Sigmunden von Bösing; *Pessina e. h.* csak a két első említi. — *Fessler* szerint *V. dar. 79. l.*, ki e részben Prayt és Katonát követi, ezen Olmüczben tartott öszvejevételen Fridrik részéről a gurki püspök és György bazini gróf jelentek meg.

³⁾ *Pessina e. h.* azt állítja, hogy a magyar követeknek nem volt meghatalmazásuk a békére; *Pray, Katona* és *Fessler e. h.* azt, hogy a császári követek úgy voltak utasítva, hogy mitse fogadjanak el, mi uroknak sérelmére szolgálhatnak.

⁴⁾ *Engel* szerint *e. h.*, mint már feljebb látók, a császár kényserítése iránt Podiebrád Mátyással már előbb megegyezett volt, és ezen újabb öszvejevételt csak színlelve céljainak elfedésére tartotta meg, közte és Mátyás közt a legnagyobb egyetértés és bizodalom uralkodott. — *Pray* ellenben és utána *Katona e. h.* azt állítják, hogy ő inkább a császárral tartott, és még annak követeit a makacsságban megerősítette. Ez azonban Podiebrád későbbi cselekedeteivel merőben ellenkezik; mert innen Égerbe menvén, hol a törökök ellen még Nürnbergben rendelt hadviselő tekintetből

nélkül félbe szakasztattak ¹⁾, a fegyverszünet sz. György napjáig terjesztetvén ki ²⁾. Az elégedetlen osztrákok részéről is megjelent itt Fronauer Konrád; ezeket is ügyekezett Podiebrád fejedelmökkel megegyeztetni, de semmire sem mehetett, kívánságaik igen nagyok lévén ³⁾.

több német fejedelmek voltak együtt, ő nem csak kereste a német koronát, *Eschenloer I. dar. 173. l., Spondanus, Annal. Eccl. ad h. a., Pessina e. h. 722. l.*, hanem itt valósággal szó is volt róla, hogy ő az ozmánok ellen a német sereg vezérének s egyszersmind birodalmi helytartónak (Reichsverweser) választassék, mint ilyen a birodalom köz ügyeit kezelje, Fridrik a császári czfmet tovább is megtartván; miből azért nem lehetett semmi, mivel a kelyhesek tanításairól lemondani nem akart, és alacsony születésű volt, *Dubrac e. h., Grundling, Leben Frid. II. Markgrafen von Baden §. 3. 509. l., Pubitschka IX. dar. 88. l., Palacky, Böhm. Monatschr. II. dar. 12. füz. 517. l.* A császár Podiebrádnak ezen mesterkedéseit megtudván, mindjárt írt Fridrik szász választó fejedelemnek, és őt meginté, ne fogjon kezét a cseh királylyal. Ezen gyűlést Fürstentagnak nevezi *Müller, Reichstags-Theat. II. dar. 1. l.* — *Häberlin* szerint *VI. dar. 424. l.* az égeri gyűlést Podiebrád hívta össze a Lajos bajor fejedelem és Albert brandenburgi határgróf közt támadott kérdések tekintetéből, melyekre nézve ő birónak volt választva, de más németországi tárgyak miatt is. Fridrik gyanítván, hogy ellene is történik valami, a rendeket eltiltotta a megjelenéstől. Podiebrád a brandenburgi fejedelem előtt szóba is hozta császárrá választatását, de az semmit sem akart róla tudni. — Későbbben a Nürnbergben tartott országgyűlésen megújította Podiebrád mesterkedéseit, de a pápa Fridrik kérésére megintvén, hogy elégednék meg saját tartományaival, elhallgatott. *Grundling e. h., Pubitschka e. h. 87. l.* — *Müller* szerint *e. h. 6. l.* ezen országgyűlésen Podiebrádnak egy igen hatalmas versenytársa akadt a francia király személyében. Ugyanezen országgyűlésre, mint *Müller* mondja *e. h. 12. l.*, a magyarok is küldöttek követeket, Fridrik ellen panaszt tevőket, hogy miatta nem mehetnek a törökök ellen, és a gyűlés írt is ezen tárgyban a császárnak.

¹⁾ *Pelczel* szerint *Gesch. v. Böhm. II. dar. 451. l.* Podiebrád valósággal elintézte a dolgot, mint választott híró azt végezvén, hogy Fridrik adja ki a koronát, a magyarok pedig ajándékozzanak neki 80,000 forintot.

²⁾ *Pessina e. h. 719. l.*

³⁾ *Pessina e. h. és Linck, Annal. Claravall. II. d. 210. l.*

Nem nagyobb sikerrel ügyekezett Podiebrád Mátyást Giskrával megegyeztetni. Ez, ki már ekkor meg volt nyerve Fridrik által, semmi föltételeket sem akara elfogadni ¹⁾.

Mátyás a trencsény-olmücsi congressus bevégzésével Budára ment ²⁾, és mátkájának elhozására nézve megtette a rendelkezéseket. Sternberg Zdenko, Rabecz Vilmos és Kostka Zdenko kísérik azt Trencsényig ³⁾, hol őt a fényes magyar követség vevé át, és nagy ünnepélyes pompával kísérik Budáig. Itt az esketést az esztergomi érsek vivé véghez.

¹⁾ Engel, *Gesch. d. ungr. Reichs* III. d. 241. l.

²⁾ Már martius 24-dikén, mint ezt feljebb látók, Horoghszegi Szilágyi Mihály magva szakadtából Szent-Péterszege helységét és Szent-Miklósteleke pusztáját Rozgonyi János tárnoknak és Rozgonyi Rajnáld temesi ispánynak adományozza, Datum Bude in vigilia festi annunciationis b. Marie Virginis anno domini 1461. *Kaprinai e. h. II. dar. 480. l.*; — aprilis 13-dikán Pozsony városa tanácsának panaszra következtében a semptei várnagyoknak megparancsolja, hogy az élelmi szerek bevásárlása végeit a Sempte várával szomszéd helységekbe menő pozsonyi polgárokat többé gátolni, háborgatni, vagy károsítani ne merjék, sőt őket más megtámadók ellen is védelmezzék, Datum Bude feria secunda proxima post dominicam Quasimodo anno domini 1461. *Oklevéltár CCCXX. ss.*; — aprilis 21-dikén, mint ezt már feljebb is látók, Margitot, Szilágyi Mihály özvegyét Diód várának birtokában élete idejéig meghagyja, Túr és Varsány mezővárosait pedig 7000 arany forintban neki átírja, Datum Bude feria tertia proxima ante festum beati Georgii Martyris anno domini 1461. *Kaprinai e. h. 481. l.*; — aprilis 24-dikén Semsei Jánosnak és Vilmosnak, László fiainak, valamint nőrokonainak, Agathának Nagymihályi Ödönfi Ambruzs, és Margitnak Butkai Benedek hiteseinek adományozza Pazdics, Szuha, Újfalu, Mocsár, Kraszna, Somogy és Szalók helységeinek fele részét, mellynek eddig is csendes birtokában voltak, Datum Bude ia festo b. Georgii martyris 1461. *Kaprinai e. h. 484. l.*; — ugyanaz nap, és nem aprilis 23-dikán, mint Kaprinainál csak nyomtatási hibából áll, meghagyja a budai káptalannak, hogy mondott adományosokat az említett jószágokba igtassa be, Datum Bude in festo Georgii martyris anno domini 1461. *Ugyanott 513. l.*

³⁾ *Pessina, Mars Morav. 722. l.*

Fényes multságok, lovagjátékok, a fényüzésben gyönyörködő ifjú király által rendezve, követték azt ¹⁾.

Az osztrákok békételensége a császár ellen azalatt nőttön nőtt. Ezt a nyughatatlan Albert osztrák főherceg, — ki már előbb Zsigmond unokaöcsését végrendeletében örökösének nevezvén ²⁾, tőle azért osztrákhoni birtokait 3000 forint évenkénti fizetése mellett általvette ³⁾, Podiebráddal előbbeni szövetségét megújította ⁴⁾, sőt ebbe öcsését is foglalta volt ⁵⁾, — használni akarván, a schweiztiakkal szinte száz éves háboruzás után Kosztniczban egy 10 éves fegyverszünetet ⁶⁾, Lajos bajor herczeggel ⁷⁾ valamint Albert Fridrik szász választóval is szövetséget köt ⁸⁾, és némelly bajor segédseregekkel Linzben megjelen, s itt egyesül a békételen osztrák nagyokkal. Junius végén megnyitja a háborút Yps körülszállásával, mellyet csakhamar feladásra is szorít. Csak innen és ezután izen bátyjának hadat, ki, mint ez iránt kelt levelében mondja,

¹⁾ *Ugyanő ugyanott* és *Bonfin e. h. 379. l.*, ki egyébiránt az egységéről a menyasszony iránt és annak pontjairól mitsem szól.

²⁾ *Inspruck Mittwoch nach Palmentag* (aprilis 1-sején) 1461. *Kurz, Gesch. Oest. unter Fried. IV. II. d. 220. l.*

³⁾ *Geben in Inspruck am Phincztag nach dem heiligen Ostertag* (aprilis 9-dikén). *Kurz e. h. 223. l.*

⁴⁾ *Geben zu Eger am Mitwochen vor dem Sonntag so man sin- get invocavit* (februarius 18-dikán). *Kurz e. h. 215. l.* — *Ugyanott* és ugyanaz nap kötelezi magát Podiebrád, hogy Albertet egész Osztrákhon birtokának elnyerésében segíteni fogja. *Ugyanő ugyanott 218. l.*

⁵⁾ *Geben Eger Freytag vor dem Sonntag invocavit* (februarius 20-dikán). *Ugyanő ugyanott 220. l.*

⁶⁾ *Haselbach Pez Jeromosnál II. d. 937. l.*

⁷⁾ *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs III. dar. 241. l.*, *Pray, Annal. III. dar. 262. l.* és *Katona VII. dar. 471. l.*, *Lipszk am Sonnabend nach Bartholomaeustag* (augustus 21-dikén) 1460. *Kurz e. h. 21. l.*

⁸⁾ *Pfinztag nach St. Georgen* (aprilis 30-dikán) 1461. *Kurz e. h.*

a hazával nem gondol, annak köz ügyeit elhanyagolja, jogait megrontja, a néptől új és hallatlan adót zsarol, a rablókat zabolán nem tudja tartani, senkinek igazságot nem szolgáltat, és az osztrákokat annyira elkésértette, hogy idegenhez, különösen a cseh királyhoz kénytelenítették folyamodni. E mellett egy minden osztrák városokhoz intézett nyílt levelében felszólítja őket, hogy, miután ő egyedül az ő felszabadításukért ezen zsarnokságtól foggott fegyvert, neki ezen rájuk nézve üdves munkában segédkezeket nyújtsanak ¹⁾).

Fridrik ezen szorult környülállásaiban mindenek előtt Albert brandenburgi határgróffal, Károly badeni fejedellemmel, Ulrik württembergi gróffal szövetkezik ²⁾, és ez által Lajos bajor fejedelmet akadályoztatja is egész erővel ellene fellépni, de főként Giskrára vetette szemeit, őt magához vonja Gréczbe, a kapzsi embert ajándékokkal, ígéretekkel annyira meg tudja nyerni, hogy ez őt magyar királynak elismeré, nekie hűséget esküvék ³⁾, sőt az Albert ellen rendelt seregeinek vezérlését is átvevé ⁴⁾. Másfelül Albert Mátyásnak tett ajánlatokat, ki kész volt azokat elfogadni; már április 4-dikén megkészült Budán a szövetség a két fél közt ⁵⁾, mellyet hat nap mulva megint

1) *Haselbach e. h.*

2) Phincztag nach St. Margarethen (julus 16 - dikán) 1461. *Kurz e. h.* 22. l. Has. *Schmidt, Gesch. d. Deutsch. IV. d. 21. és 22. fejt.*

3) Német nyelven ez iránt adott írása megvan a császári királyi levéltárban in Ms. Anal. Dipl. Kollarii. *Pray, Annal. III. d. 262. l.* Has. *Chmel, Regest. Frid. III. 386. l.*

4) *Fessler V. d. 80. l.*

5) Ez is megvan a császári házi levéltárban, Datum Budae in vigilia Pascae (április 4-dikén) 1461. *Pray e. h., Katona VII. d. 469. l., Kurz és Chmel e. h.* — Ezt aláírták Mátyás részéről János váradi, János pécsi, Albert csanádi püspökök, Bodó Miklós fejevári prépost, Ország Mihály nádor; Albert részéről Fronauer Eustach, Ankenreuter Nabuchodonozor és Richnov György. *Pessina, Mars Morav. 723. l.*

megerősítettek még keményebb föltételek alatt, kölcsönös segedelmet igérvén egymásnak a császár ellen oly formán, hogy őt egyszerre támadják meg, Mátyás Magyarország, Albert Osztrákhon felől¹⁾, és azt is fogadván, hogy egymás nélkül nem békélnek, nem szövetkeznek²⁾.

Azalatt Albert seregeivel előbb nyomula, júliusban Mülket foglalá el, hol Fronauer híres rablót pénzzel elégitvén ki, tőle Hollenburg, Trebensee és Pirchenwald erősegeit átvevé. Még ezen hónapban Tulnot erővel vivá meg, és kevés napokkal azután Klosterneuburgot is hatalma alá hajtá. A hónap végével Hiczingben volt, és onnan egész erővel Enczensdorf felé nyomula. Itt várta őt a cseh király követsége, melly Rabenstein Prokop korlátnok, Sternberg Zdenko, Hasenburgi Hanus, Rabecz Vilmos, Trtzko Burián és Einsidl Jánosból állott³⁾, a két testvér közt egyességet eszközlendő. De ügyekezete sikertelen marada, mivel egész Osztrákhon és annak majd minden nagyai Fridriket elhagyván, Albert mellé állottak volt, nevezetesen Puchhaim Zsigmond, Lichtenstein Henrik, Pottendorf György és mások, s így Albert erejében magát elbizva, el nem fogadható föltételeket tett. Nem volt foganatosabb Bessarion bíbornok ügyekezete is a csend helyre-állításában. Az alkudozások folyama alatt Bécsben is megjelent Albert, de csak kevesed magával, és megint visszament a táborba a magyar segedelem megjelenését várva. Ez végre 4000 lovagban megérkezék⁴⁾ Ország

1) A császári házi levéltárból Anal. Ms. Dipl. Kollarii, Datum Budaë feria VI. post festum resurrectionis Domini (aprilis 10-dikén) 1461. Pray, Katona, Kurz és Chmel e. h.

2) Pessina e. h.

3) Haselbach Pez Jeromosnál II. dar. 937. l., de Roo, Hist. Austr. VII. könyv, 250. l.

4) Haselbach e. h. a sereg számát nem határozza meg, azt csak de Rooból tudjuk, ki megint annak megérkezését Bécs sikertelen vívása után teszi, mi lehetetlen, mint alább meglátjuk. Pray, Annal. III. dar. 262. l., Katona, Hist. Crit. VII. dar. 471. l. és Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 241. l. szerint ellenben

(Ursi) Mihály nádor, Palóczi Péter és Rozgonyi Rajnald vezérlete alatt, és Lachsenburgnál egyesült Albert seregeivel ¹⁾.

A mindig késedelmes Fridrik még nem volt kész ellenszűleteivel, e mellett őt a Németországon mutatkozott és mind inkább kifejlődött nyugtalanító mozgalmak aggodalomba hozák. Illy körülményei közt megalázva, a pápa előtt Mátyássali megbékélésre készségét nyilatkoztatta ki. Örömmel vette ezen tudósítást, és engedékenységeért megdicsérte Pius ²⁾, ki már előbb meghagyta volt Mátyás különös kívánságára Magyarországon lévő követének, a szent-angyal bsbornokának, hogy tovább is maradjon ott, és ügyekezzen a felek közt mindenfélekép békét eszközölni ³⁾; most pedig ezen levele másának közlése mellett Bessarion bsbornokot is felszólította, hogy részéről is ügyekezzenék a császár és a magyar király kibékeltetésén ⁴⁾. A szent-angyal bsbornoka unszolására ⁵⁾ és abbeli fenyegetésére, hogy, ha Fridrikkel tovább is ellenségeskedik, Magyarországot oda fogja hagyni ⁶⁾, végre Mátyás is, ki-

a magyar segédsereg sokkal előbb érkezett meg, és már St. Pölten és Tulln megvívásában is részt vett.

¹⁾ *Haselbach e. h.* — *Pessina* szerint *Mars Morav. 724. l.* a magyar segédsereg csak későbbre a bécsi ütközet után egyesült Alberttel, úgy hogy e miatt ebben részt sem vett; azonban az, mint mindjárt meglátjuk, a bécsi ütközet után kötött fegyverszünet következtében utasítatván haza, az egyesülésnek előbb kellett történni.

²⁾ Ezen levelet ex Cod. Ms. Vaticano fol. 214. kivonatban közli *Pray, Annal. III. dar. 262. l.*, egész kiterjedésben, Datum Rome 14. maj Pontificatus nostri anno tertio, *Kaprinai e. h. 489. l.*

³⁾ Rómából május 2-dikán, ezt is közli ex Cod. Ms. Vaticano fol. 208. *Pray e. h. 264. l.*, Cseles római írományaiból *Kaprinai e. h. 486. l.* — Erről tudósítja Mátyást is, Datum secunda Maji anno pontificatus nostri tertio. *Kaprinai e. h. 488. l.*

⁴⁾ Datum Rome 20. maji Pontificatus nostri anno tertio. *Kaprinai e. h. 491. l.*

⁵⁾ *Katona VII. d. 471. l.*

⁶⁾ *Engel e. h. 242. l.* — *Pray is e. h.* azt állítja, hogy Má-

vált miután Mahomed, ki Skanderbéggel kibékéllett volt ¹⁾, nagy készüléteinek híre megint közönségesen el kezdte terjedni, egy június 4-dikén Győrött tartandó congressusban megegyez, és erre bajtársát Albert herceget is meghívja ²⁾. Podiebrád részéről itt megjelentek Rabenstein Prokop korlátnok és Cymburg Ktibor; a tanácskozások több ideig folytak, de a felek makacssága miatt eredmény nélkül, és a közbenjáró követek kénytelenek voltak mitsem végezve urokhoz visszamenni, ki rájok Brünnben vátrakozott ³⁾.

Albert, ki a bécsiek nyugtalan gondolkodásmódjába igen nagy bizodalmit helyhezteté, azalatt táborozását folytatá, és augustus elején Bécs városánál ⁴⁾ a Stuben kapunál kezdé meg újra az ellenségeskedést ⁵⁾; de seregei egy három óráig tartott véres csata után visszaveretnek a császáriak által Giskra János, Graffaneck Ulrik és Baum-

tyás a pápa követét a törökök készülétei és gyanított beütése miatt tartóztatta.

¹⁾ 1461-ben. *Barlettus, XI. könyv, 313. l.*

²⁾ *Pessina, Mars Morav. 723. l.*, innén *Kaprinai II. dar 494. l.* és ebből *Korachich, Vest. Comit. 397. l.*, oly megjegyzéssel, hogy a levél megvan Kaprinai kézíratai közt Lit. C Tom. VII. Nro. 57. p. 156., nem vevén észre, vagy megfelejt. kezvén, hogy Kaprinai is csak Pessinából írta le.

³⁾ *Pessina, Mars Morav. 723. lap*, ki egyedüli kutfónk ezen alkudozásokra nézve. — *Kaprinai e. h. 100. lap*, azt gyanítja, hogy itt a fegyverszünet Fridrik és Mátyás közt meghosszabbított, és ez gátolta a háború kiültését köztök. *Engel e. h. 242. lap* még tovább megy, és azt vitatja, hogy itt a fegyverszünet a két fél közt egész a következő évi július 1-sejéig terjesztetett ki, melly idő alatt Vitéz János ügyekezték a felek közt vég békét eszközteni. Azonban bírjuk Mátyásnak egy Podiebrádhhoz Gyöngyösről szeptember 14-dikén írt levelét, mellyről annak idejében bővebben szölandunk *Oklevéltár CCCXXV. sz.*, s a melly nyilván bizonyítja, hogy a győri öszvejövetelben misem történhetett és az, mint mi Pessina után elöadtuk, egészen eredmény nélkül osztott el.

⁴⁾ *Pessina e. h.* és *de Roo, Hist. Austr. VII. d. 250. l.*

⁵⁾ *Hormayr, Wien III. d. 3. füz. 182. l.*

kircher András vezérlése alatt ¹⁾). Ezen váratlan kudarcz Albert magahitt büszkeségét megtöri, a császártól visszaterő cseh követekkel az alkudozások megkezdetnek ²⁾), és a kötött szövetség értelme ellen Mátyás minden befolyása sőt tudta nélkül ³⁾ egy fegyverszünettel végződik szeptember 6-dikától a következő évi junius 24-dikéig ⁴⁾); melly idő alatt a cseh király Tulnban egy új öszvejövetelen ⁵⁾ békét eszközöl a felek, egyfelül a császár másfelül Albert, a magyar király és Lajos bajor herczeg közt, addig pedig a seregek mind két részről elbocsáttatnak ⁶⁾). Ennek következtében a magyar segéd-

1) *De Roo e. h.*

2) *Haselbach e. h.*

3) György cseh király ugyan felszólította volt Mátyást a Fridrik császár egy, másfelül pedig közte és Albert osztrák fejedelem közt általa kötendő béke iránti nyilatkozatra; de még mielőtt erre a magyar király felelhetett volna, a köz hírből volt kénytelen megtudni, hogy a béke, vagy helyesebben fegyverszünet megkötött, még pedig György közbenjárására, mint kitetszik Mátyásnak György fejedelemnek még Egerben vett levelére adott feleletéből, Datum in Gynges 14. die mensis Septembris anno domini 1461. *Oklevéltár CCCXXV. sz.*

4) *Hormayr e. h.* — A die dominica ante festum nativitatis Mariae usque ad occasum solis diei Sancti Johannis Baptistae nativitatis. *Haselbach e. h. 943. l. Has. de Roo és Pessina e. h.*

5) *De Roo, Pessina és Pray e. h.*

6) *Haselbach e. h.*, ki magát a levelet is közli egész kiterjedésében. Az kelt a lachsenburgi táborban szeptember 6-dikán, és megvan *Müller, Reichstags-Th. II. dar. 64. l., Lünig, Teutsches Reichs-Archiv. Pars Spec. Cont. I. Abtheil. I. Absatz. IV. 36. l. és Dumont, Corps Dipl. III. dar. 269. l.*, Geben in dem Feld bei Lachsenburg am Sonntag vor unseres lieben Frauen tag der geburde, *Kurz II. dar. 225. l.* — A fegyverszüneti levélben nincs említés arról, hogy Albert minden hódításait megtartja, de mondja ezt *Anonymi Hist. Austr. Rauchnál 67. lap*, bizonyítja a következők. *Kurz e. h. 28. l.* — Fridriknek öcscsével és Lajos bajor herczeggel támadott ezen kedvetlenségei miatt ezen évben egy országgyűlés is tartatott Nürnbergben, de siker nélkül. *Müller e. h. 50. l.*

seregek rögtön haza is utasítottak ¹⁾. A fegyverszünet értelmében a vég béke iránti alkudozások meg is indultak, de a császáriak Giskra alatt szörnyű pusztításokat tettek ²⁾, és nem soká a császár a fegyverszünet pontjai megerősítését megtagadván ³⁾, decemberben a harcz megint elkezdődött a belső háború minden kegyetlenségeivel és irtózataival ⁴⁾. Siralmas volt Osztrákhon állapota a sok rablások miatt. Ezt látván a rendek, Stelldorfbán összegyűjttek, és innen egy követséget küldöttek a császárhoz Stubenberg vezérleése alatt, kérvén hogy Jakab napra személyesen jelenjen meg, vagy küldjön követeket Bécsbe ⁵⁾.

Mátyást azalatt az ozmánok, kik vagy nem mertek Pongrácz János és Szakolyi Péter alatt az alföldön összegyűlt tetemes seregekkel összeveszni ⁶⁾, vagy mi hihetőbb ez által kívánták a keresztyénséget valóságos céljok iránt tévedésbe hozni, békével kínálták meg, és egész Európában elterjedt annak híre, hogy ő azt elfogadta ⁷⁾. Azonban ő ezt nem tette volt, sőt inkább igen nagy készüle-

¹⁾ *Pray e. h. 263. lap* egyenesen azt állítja, hogy a törökök fenyegető mozgalmái miatt maga Mátyás hívta vissza segédseregeit: azonban Mátyásnak épen most említett levele Podiebrádkhoz nyilván bizonyítja, hogy Mátyás segédseregeinek visszavonulásáról mitsem tudott, azt csak köz hírből tudta meg, és az a Fridrik és Albert közti a cseh király által eszközölt fegyverszünet következtében történt.

²⁾ *Haselbach e. h.*

³⁾ *De Roo e. h.* — Azonban *Hormayr* szerint *e. h.* a feltételeket elfogadta, és a már megerősített költést szegte meg, az öcsésének adott kedvező föltételeket megbánván, és mint *Kurz* mondja *e. h.*, kapitányainak megparancsolván, hogy az Albert által elfoglalt helyeket vegyék vissza, és a lakosokkal tétessék le a hűség esküt.

⁴⁾ *Hormayr e. h.*

⁵⁾ *De Roo e. h.*

⁶⁾ *Fessler V. d. 81. l.*

⁷⁾ *Philelphi Epist. Lib. XVII., epist. ad Ludovicum Francorum regem 121. l.*

teik tételének megértésére maga részéről is mindent elkövetve oltalomeszközöknek öszveszerzésére, s a pápától ellenök segedelmet sürgete. De Pius a segedelem nem adhatása iránt magát mentegeté¹⁾, egyszersmind azonban a keresztyén fejedelmeket nyugaton a törökök ellen újra buzdította²⁾. Azalatt a szultán egész erejét Ázsiának fordítja, és a keresztyén birodalmak még itt fenmaradt szomorú maradványait, kik ellene szövetkezni s a nyugatot segítségül hívni elég merészek voltak, villámsebességgel megtámadja, s az európai hitsorsosai által egészen elhagyatott trapezunti császárságnak egy csapással véget vet³⁾. Majdnem egy időben éreztette fegyverei sulyát a többi szövetségesekkel is; a szerencsétlen szövetség szerzői a csatamezőn vesztek életököt, tartományaik bosszúra gyuladt ellenségek hatalmát növelték, és mi ennek vesztére készült volt, csak dicsősége öregbitésére szolgált⁴⁾.

Felső-Magyarországon nem mentek a dolgok Mátyás kívánsága szerint. Ő ugyanis még a múlt év végével a cseh háboru folytatását Szapolyai Imrére bízta volt, melléje adván mint alkapitányokat Szapolyai Istvánt és Báthori Istvánt, később pedig Upor Lászlót⁵⁾, kik közül az első

1) A pápának két rendbeli feljebb említett levele a királyhoz és a szent-angyal bíbornokához május 2-dikáról. *Kaprinai II. dar. 486. és 488. l.*

2) A francia királyhoz e végett írt levele, Datum Romae XXVI. oct. 1461. megvan *Raynaldnál XIX. dar. 104. l.* A német papoktól minden egyházi jövedelmek tizedét sürgette, Tyburi pridie nonarum Septembris 1461. kelt levele által, mellyet közöl *Müller, Reichstags-Th. II. d. 29. l.*, Pridie nonas Septembris *Lünig R. Arch. Spicil. Eccl. I. d. 348. l.*

3) *Schmitt, Imp. Ottom. I. dar. 23. lap, Katona VII. dar. 474. l.* — *Chalkokondylasz IX. könyv, 203. és 204. l., Dukasz XLV. fejt. 154. és 155. l. és Frantzess I. könyv, XXXII. fejt. bőven írják le a szultánnak ezen táborozását.*

4) *Gobelinus, Comment. Pii II. V. könyv, és utána Fessler V. dar. 78. l.* Használ. *Chalkokondylaszt, Dukaszt és Frantzest e. h.*

5) *Bonfin III. tiz. X. könyv, 382. l.* mondja, hogy Mátyás Bu-

Imrének testvéröccse, eddig darabantok vezére volt Esztergomban ¹⁾. Szapolyai István és Upor László sikeretlenül szállották meg Richnó és Sáros várait, melyek a Kostkával kötött egyesség ellenére tovább is a csehek birtokában maradtak, vagy általok visszafoglaltattak. Mátyás felszólította volt a felső-magyarországi városokat mondott kapitányainak segítségére ²⁾, de ez sem volt elégséges a csehek makacosságának megtörésére. Szapolyai István ugyanis csakhamar Sáros körülszállása után a hegy tövében lévő faerősséget megvivta, de a hegy csúcsán fölemelkedő vár megvételeben sikeretlenül fáradozott, sőt távollétében gyalogsága egy rohamot kísértvén meg, tefemes veszteséggel veretett vissza. A cseh vezéreknek, Pán Mátyásnak, Korabinnak, Maginnak, Beliánnak és Russiánnak ezen győzelem által növekedék bátorságuk, a várból kiütének, egész Szebenig előnyomulának, hol akkor Szapolyai épen téli tanyáját tartotta. A körülszálló sereg lovassága mindjárt utánok vágatott ugyan, de csak Sze-

dára menvén, Szapolyai Imrére bízta a cseh háborút, melléje adván Báthori Istvánt és Szapolyai Istvánt; hogy pedig az utolsó és Upor László szerepeltek a felső vidéken, kitétszik Mátyás királynak most mindjárt említendő leveléből Bártfa városához januarius 1-sejéről, hol már egy előbbi parancsáról is emlékezik. *Wagner, Dipl. Com. Sáros. 70. l.* — *Kaprinai* szerint *Hist. Dipl. II. d. 475. l.* ezen két vezér csak alkapitány, *Engel* szerint *e. h.* Szapolyai István főkapitány volt; de hogy Kaprinainak van igazsága, bizonyítják Mátyásnak május 24-dikéről és július 4-dikéről Bártfához intézett és alább említendő levelei *Kaprinainál II. dar. 492. és 498. l.*

1) *Engel e. h.* — Szapolyai Istvánt esztergomi várnagynak mondja Thurnschwamb, *Wagnernél Anal. Scep. IV. d. 18. l.*

2) Mátyásnak Bártfához szóló ezen parancsa, mellyben egyenesen meghagyja neki, hogy kapitányait Upor Lászlót és Szapolyai Istvánt a sárosi és richnói várak megszállásában segítse előbbi parancsolatához képest, Datum Trenchin feria 6. proxima post epiphaniarum Domini 1461., megvan *Wagnernél Dipl. Comit. Sáros. 70. l.* — Magok a kapitányok is felkérték ez iránt a bártfaiakat, Datum 9. Januarij. *Kaprinai e. h. II. d. 470. l.*

bennél érte őket el, épen midőn a meglepett várost vivni és meggyújtani készülének. Itt egy véres és sokáig két-séges csata fejlődött ki; a magyarok végre kénytelenek a nagyobb erőnek engedni, egy közel erdőben keresvén menedéket; azonban a csehek is tetemes veszteségek által meggyengülve, tanácsosabbnak látták szándékukkal felhagyni, és újra váraik megé vonulni. Az illy esetek jö-vendő akadályoztatására István Sároost szorosabban körül-fogta ugyan, de vivásával felhagyott, és éhséggel kívánta azt eszközölni, mihez erővel nem volt reménysége ¹⁾. De így sem ért sokáig czélt. A megszállottak Lengyelországból segédseregeket és ezek által élelembelieket kapván, új erőt nyertek. Azért májusban meghagyja Mátyás a bártfaiaknak, hogy a Lengyelországból jövő rablók ellen fejenként keljenek fel, Szapolyai István és Upor László alkapitányainak egész erővel legyenek segítségül ²⁾, a Sároost és Ujvárt megszállott seregeinek puskaport és dárdákat küldjenek ³⁾. E mellett Kassa városától az újvári fal lerontására a készítője után pethorealnak nevezett faltörő erőművét kéré ki, az abban történhető kár megigazítását igérvén ⁴⁾, egyszersmind pedig annak eddig a haza javára tett és ez után teendő költségei fedezése tekintetéből megengedi, hogy a kassai pénzverő házban 100 marka ezüstöt kiverethessen ⁵⁾.

¹⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 383. l.*

²⁾ Datum Bude in festo penthecostes (május 24-dikén) anno domini 1461. *Kaprinai II. d. 492. l.*

³⁾ Datum Bude secundo die festi penthecostes (május 25-dikén) anno domini 1461. *Kaprinai II. d. 493. l.*

⁴⁾ A király nyugtatványa ezen erőmű valóságos átvételéről, Datum Bude in festo nativitatis beati Joannis Baptiste (június 24-dikén) anno domini 1461., megvan *Kaprinainál II. d. 495. l.*

⁵⁾ Mátyás levele ez iránt a kassai pénzverő ház igazgatóihoz Modrár Andráshoz és Neyziglerhez, Datum Bude in festo nativitatis beati Joannis Baptiste (június 24-dikén) anno domini 1461. megvan *Kaprinainál e. h. 496. l.*

Mind e mellett a kapitányok ügyekezetei siker nélkül maradának. Azért Mátyás hitelesen tudósítva arról, hogy a szultán a kis-ázsiai keresztyén fejedelmek megsemmisítésével lévén elfoglalva, tőle ezen évben tartania nem lehet, ezen háborúnak megint saját vezérlése alatti folytatására tökéli el magát. A megkívántató költségek pótlására az egyházi dézma egy részét foglalá el, melly az országos tanács egyetértésével hozott határozat szerint kész pénzzel, még pedig minden köből élet 8 nagyobb ezüst fillérrel, volt megváltandó ¹⁾. Ezen pénz a királyi dandárok fizetésére lett szánva. Ezen kívül minden egyházi és világi nagyoknak dandárait felkérte ²⁾. A király maga már július 4-dikén Hatvanban volt; itt várta meg némelly nagyainak megérkezését, innen köszöné meg a mondott napon a bártfaiaknak eddig adott segedelmöket a csehek ellen, buzdítván őket újabban is alkapitányai Szapolyai István és Upor László segítésére, addig is míg ő személyesen megjelenhet ³⁾. Innen hívá meg ugyanaz nap a leleszi prépostot népeivel csak ugyan a csehek ellen, tudtára adván, hogy nagyobb seregével maga is meginduland, mihelyt némelly nagyai megérkeznek ⁴⁾. Már július 20-dikán Szikszóról tesz rendelést a nagy-szebeni pénzverő tisztségnél, hogy Rozgonyi Sebestyén erdélyi vajdának és székely ispánnak, míg Erdélyben tartózkodik, hónaponként 100 arany forintot fizessen ⁵⁾. Itt erősítette meg

¹⁾ A dézmának ex deliberatione universorum Baronum et Praelatorum történt ezen felváltása kitetszik Hedervári Lászlónak Sáros vármegyéhez írt leveléből. *Pray, Hier. I. d. 212. l., Katona VII. d. 468. l.*

²⁾ Mátyásnak mindjárt említendő levelei.

³⁾ Datum in oppido Hathwan sabbato proximo post festum visitationis beate Marie Virginis anno domini 1461. *Kaprinai II. dar. 498. l.*

⁴⁾ Datum in Hathwan sabbato proximo post festum Visitationis beate Marie Virginis anno domini 1461. *Kaprinai II. dar. 499. l.*

⁵⁾ Datum in oppido Zikzo feria secunda proxima ante festum

ugyanaz nap az atyja által a beszterczeieknek adott szabadalmakat ¹⁾). Még mielőtt Sáros alá megérkezett volna, a vár éhség által kényszerítette megadta magát, az örsereg bántás nélküli elmenetelt nyervén ²⁾). Megadta magát az ujbári vár is ³⁾). Azért Mátyás seregével együtt megettért, és már augusztus 9-dikén Diós-Győrből a szebenieknek a cseh rablók ellen ezen években tett hű szolgálataik és e miatt szenvedett tetemes káraik tekintetéből királyi bérökből, — melly évenként 215 forintot tett, — a csehek által elrontott egyházaik igazítására 15 forintot elenged, és egyszersmind megígéri nekik, hogy őket a koronától soha sem idegenítendi el ⁴⁾). Még augusztus 19-dikén is innen tudósítja György cseh királyt, hogy hozzá Budára küldött udvari marsallja Borita őt már Budán nem találván, személyesen nem közölhette abbeli kívánságát, miszerint a közte és Fridrik császár közt tartandó öszvejövetelre követeket küldjön; erről azonban némelly országnagyok által tudósíttatván, ezen követeket, mint már előbbi levelében megírta volt, kijellette s elküldésüket csak az említett öszvejövetel elhalasztása miatt mulasztotta el, egyébiránt a Fridrikkel folytatandó alkudozásokra nézve tökéletes bizodalmit hely-

beate Marie Magdalene anno domini 1461. *Kaprinai II. dar. 500. l.*

¹⁾ Datum in oppido Zykzo feria secunda proxima ante festum b. Mariae Magdaleneae, anno domini 1461. *Schlöser, Gesch. d. Deutschen in Siebenb. I. füz. 65. l., Ung. Mag. I. d. 66. l.* — Chron. Fuchs. azt mondja, hogy a beszterczeiek sokáig jártak szabadalmaik visszanyerése után, de csak Mátyás koronázása után sok arany és ezüst feláldozásával tudtak boldogulni.

²⁾ *Bonfin c. h.*

³⁾ Erősségeinek széthányásához Kassa városa adta a szükséges löport. *Fényes, Magyarország Statist. és Geogr. III. dar. 15. l.*

⁴⁾ Datum Diosgewr die Dominico proximo ante festum b. Laurentii Martiris. *Wagner, Dipl. Comit. Sáros. 184. l. és Kaprinai II. d. 504. l.*

hezteni belé ¹⁾. September 13-dikán Egerben volt ²⁾. Más nap György cseh királynak még Egerben vett leve-
lére, mellyben ez őt a Fridrik császár és közte s Albert
osztrák herczeg közt általa eszközendő béke iránti nyi-
latkozatra szólítá fel, Gyöngyösről válaszol, mint már fel-
jebb is említők, csudálkozását jelentvén ki, hogy idő köz-
ben, mint a köz hírből értesült, Albert herczeg bátyjával
Fridrik császárral csak ugyan György közbenjárására va-
lósággal megbékélt, a táborozással felhagyott, sőt az ő
seregei is, mellyeket annak segítségére küldött, visszave-
nultak, még mielőtt György tőle a kért választ vehette
volna; holott ő a császárral kötendő béke, vagy csak fegy-
verszünet vég elintézésére senkinek meghatalmazást nem
adott. Minek következtében, miután különben is e neveze-
tes ügyben még hitelesen nem tudósíttatott, de különben
is tart a császárnak illy esetekben nem csak megelőzője
László király és boldog emlékezetű atyja a kormányzó
iránt, hanem már iránta is bizonyított kijátszó eljárásá-
tól, megkéri György fejedelmet, hogy őt a Fridrik és
Albert közti békéről körülményesen tudósítsa, hogy így
azután neki is körülményesen és tisztán válaszolhasson; mert
csak így eszközölhető, miszerint a császár vagy taná-
esosainak cselszövényei s halogatásai neki ezután ne
árthassanak ³⁾. Gyöngyösről megint a felföldnek fordult,
és october 14-dikén lithvai táborából Hont megyé-

1) Datum in Dyosgewr feria quarta proxima post festum As-
sumptionis beate Marie Virginis anno domini 1461. *Oklevéltár*
CCCXXIV. sz.

2) Itt erősítette meg azon adománylevelet, melly mellett Csu-
por György Felső- és Alsó-Kosovecz, Mariasovecz és Polachno
helységeit a pálosok garichi monostorának adta volt, Datum Agria
sabbato proximo ante festum exaltationis sancte crucis anno domini
1461. *Kaprinai II. d. 508. l.* és *Katona VII. d. 462. l.*, ki ezen
levelet helytelenül teszi september 12-dikére.

3) Datum in Gynges 14. die mensis Septembris anno domini
1461. *Oklevéltár CCCXXV. sz.*

ben ¹⁾, meghagyja Lőcse városának, hogy Szapolyai István alkapitányának segítségére legyen azon erősség elkészítésében, melyet az parancsára épített, ez által a Murány várában körülzárt cseheknek azon egyetlen ösvényöket elzárandó, mellyen eddig rablásaikra kiszállottak ²⁾.

Míg Mátyás e szerint volt elfoglalva Felső-Magyarországon, az ellenséges gondolkodású magyar nagyok alattomos mesterkedéseiket újra megindították ellene. Most is Ujlaki volt a békételenek feje, mellette állottak a Marótiak, gazdagak és Ujlaki vejei, az esztergomi érsek és minden rokonai, a vajda vérei, Kanizsai bán testvérével, a három bazini gróf, Bánfi Pál stb ³⁾; de most a lassú

¹⁾ *Kaprinai* szerint *II. dar. 576. l.* Lyethava Trencsény vármegyében; azonban *Wagner, Anal. Scep. e. h.* nem tudja meghatározni: ezt, vagy Likavát Liptó vármegyében kell-e rajta érteni. *Kachelman János, Új Magyar Mus. 1851—1852. VIII. füz. 512. l.* azt állítja, hogy ezen levél Hont vármegyei *lithvai* vár alatt kelt, s ezt azzal ügyekszik megmutatni, hogy Lithvai Horváth Döménynek határvillongása lévén Beluja és Lehotka Hont megyei helységek iránt, az esztergomi káptalant uraló Németi és Szebekléb községekkel, Mátyás király ezt épen akkor s ott helyben nyolczados törvényszéket tartván, intézte el. — 1469. Horváth Péter a bánya városok s a honti szászokói várkapitány Upor László közt fenforgó kérdésben, mint választott bíró így említetik: *Peter Chorwatty sitzunde auf der Littava*, kit *Bél IV. 582. l.* ezen általa kivonatban közölt oklevél után hibásan mond *lietavai* várnagynak. *Lithva vára* ma nem létezik, de *Litava* falu Hont vármegyében Csábrág fölött a csábrági urodalomhoz tartozik.

²⁾ Datum in descensu nostro exercituali sub fortalio Lythva feria quarta proxima ante festum beati Galli Confessoris anno domini 1461. *Kaprinainál és Wagnernél e. h.*

³⁾ A pápa követének tudósítása *Engelnél, Gesch. von Serv. 15. l.*, melly Marótit Moresinek, a bazini grófokat li Conti di Grozinónak, Bánfi Pált Banffi Paulo di Lindva (a diák fordításban Banphi Paulus a Lindisa áll *Kovachichnál Script. min. II. dar. 28. l.*) nevezi, és ezek mellett Nandesibochot, a vajda rokonát, Dirót (a fordításban Dino) nagy tekintetű férfit és híres vezért, Panisolat (a fordításban Panisanobano) bátor vezért és Hunyadi László

Fridrik elmellőzésével a serényebb, tette mindig kész Podiebrád felé fordították szemeiket. Abban egyezének meg a cseh királylyal, hogy ennek fia Victorin Ujlaki Miklósnak egyik leányát vegye el, és azután a magyar királyi székbe emeltessék Mátyás helyébe. Ennek következtében a cseh királyfi maga megjelent Magyarországon jövendő ipjánál Ujlakinál; ennek leánya pedig Prágába küldetett, hogy ott a cseh nemzet szokásai szerint növessék. Mátyásnak első panaszára Podiebrád ugyan visszahívá fiát; de a békételenek Váczon öszvejöven, őt újra unszolni kezdék, hogy ezen kézfogást esküvel is erősítse meg, s inkább ügyekezzeék fiát mint leányát a magyar trónra emelni ¹⁾.

Növelte ezen szövetekezések veszélyességét az, hogy Fridrik maga is, bár igen jól tudta Podiebrád mesterkedéseit ellene ²⁾, újra kezde közelíteni hozzá. Augustus 25-

16 lenyakasztatásának fő okát is említi. Kik lehettek ezek, elferdített neveik után meghatározni nem tudjuk.

¹⁾ *A pápai követ tudósítása e. h.* Az ország nagyai némellyikének Váczról ezen tárgyban írt levele megvan *Epist. Math. Corr. I. r. XXIII. levél, 55. l.* Ebből is mind ezen körülmények kitetszenek, csak hogy Podiebrád fia név szerint nincs említve, és a házasság titkos ézélja nincs nyilvánítva; ők csak ezt mondják: Nos, ad quos res ista multis de causis rationabiliter pertinere dignoscitur. — *Kaprinai II. d. 516. l.* azt állítja, hogy itt Mátyás leveleinek kiadója Kelcz Imre, ki az esztendőket sokszor kénye szerint írta a levelek alá, hol az nem volt kitéve, megtévelyedett, és az egész dolognak esztendővel később kellett történni 1462-ben; mivel a rendek akkor tartottak Váczon országgyűlést. Azonban nincs elég okunk arra, hogy ezen levél keltét egyenesen valamely országgyűlésre tegyük, sőt hihetőbb hogy a békételenek más alkalmat használtak terveik koholására. Ezen 1461-dik évben is voltak a rendek együtt, mint megmutatja *Pray, Hierarch. I. d. 212. l.* Hedervári Lászlónak egy leveléből; azonban, mint egy más oklevélből mindjárt megmutatjuk, ezen országgyűlés nem Váczon, hanem Budán tartatott. Kaprinai okoskodása tehát nem elegendő arra, hogy ezen levél keltének évében kételkedjünk. *Katona VII. dar. 467. l.* Has. *Korachich, Vest. Comit. 357. l.*

²⁾ A császár tudósítását a közte és Podiebrád közt támadott

dikén megajándékozta őt és családját a katzenellenbogocni grófság öröködésével ¹⁾).

Mind ezekről tudósíttatván Mátyás, hadjáratát a csehkek ellen egészen félbe szakasztá ²⁾, és Budára siette ³⁾, az ide öszvehívott országgyűlésen személyesen megjelennedő ⁴⁾, a kibékélést Fridrikkel újra megkísértendő s Uj'a-

kedvetl. nsegek iránt közli *Ludwig, Reliquiae 570. l., Pubitschka IX. d. 89. l.*

¹⁾ Az erről szóló oklevél megvan *Dipl. Bohemo-Siles. Sommersbergnél I. dar. 1018. l. és Lünignél Cod. Germ. Dipl. I. d. 1491. l.*

²⁾ *Engel e. h. 144. l.*

³⁾ Innen december 17-dikén hagyta meg a váradi káptalannak, hogy Páli Lászlót Fejér-Csanáros helység birtokába, melyet ennek még atyja Hunyadi János adományozott volt és mellyben őt anyja Erzsébet június 25-dikén (Datum Bude secundo die festi Nativitatis beati Joannis Baptiste) 1461. megerősítette, *Kaprinainál e. h. 497. l.*, annak rendje szerint igtassa be, Datum Bude feria quinta proxima post festum beate Lucie virginis anno domini 1461. *Kaprinainál e. h. 512. lap.* Mindjárt más nap azon öszveg pénzt, mellyben némelly Bács megyei Gwzew, Chalaz, Alch és Obancha helységekbeli részjóságok és tartozandóságai Csekei Porkoláb Tamásnál zálogban voltak, miután ez örökösök nélkül meghalván, a mondott öszveg a királyi kincstárra szállott, anyjának Erzsébetnek kérelmére, annak adományozza, megengedvén hogy az említett részjóságokat mind addig bírhasssa és használhasssa, míg ezeknek örökös birtokosai a mondott öszveget teljesen le nem fizetik, Datum Bude feria sexta proxima post festum beate Lucie virginis anno domini 1461. *Oklevéltár CCCXXVI. sz.* — Januarius 5-dikén 1462. Pozsony városa panasza következtében az országban minden királyi harminczadosoknak meghagyja, hogy a pozsonyi polgároktól, azoknak a magyar királyok által adott szabadalmaik ellenére, harminczadót venni és e miatt őket személyeikben vagy vagyonaikban háborítani és károsítani ne merjék, Datum Bude in vigilia epiphaniarum Domini anno ejusdem 1462. *Oklevéltár CCCXXVII. sz.*

⁴⁾ Mátyásnak és Ország Mihály nádornak két bizonyágleveléből valamelly vizsgálat iránt, melly feria quinta proxima post festum b. Martini episcopi et confessoris, és így november 12-dikén tétetett az országgyűlésre (ad praesentem Congregationem genera-

kit Podiebrádtól elvonandó, bár amazok Giskra megjelenésével új erőre kaptak, és october 10-dikén Késmárkot elfoglalták ¹⁾.

Az épen oly hűséges mint ügyes Vitéz János a Fridrik császárrali alkudozásokra nézve megelőzte volt ifjú urának kívánságait. Több időt töltvén ugyanis Tótországban, némelly nagyok unszolására innen átment Gréczbe Fridrikhez, a két fejedelem közt még mindig függőben lévő kérdések iránt vele értekezendő ²⁾. A körülmények most kedvezők voltak. Fridrik maga értesülvén Podiebrád ügyekezeteiről a németországi korona elnyerése iránt, örömet kivánta magát minden oldalról bátorságba helyeztetni, annyival is inkább mivel az öcsésével Alberttel kötött barátságos egyezés tartóssága iránt nem nagy reménysége vala. Vitéz ajánlatait támogaták nem csak a császárnál történetesen tartózkodó és rá nagy behatást gyakorló Albrecht brandenburgi választó fejedelem, hanem a pápának csehországi követe is, Landus Jeromos krétai érsek, amaz gyűlölségből Podiebrád iránt, emez pedig mivel a cseh király hite iránt újabb kétségek támadván, ellene mind Mátyást, mind Fridriket szükség esetében használni kivánta. Illy állásában a dolgoknak az értekezések sikerrel folytak.

lem nostram ac prelatorum et Baronum ac Procerum Regni nostri pro habendo commodo statu eiusdem Regni nostri in hac Civitate nostra Budensi celebratam) begyűlt nógrádi nemesség közt, kitetszik hogy ekkor országgyűlés még pedig a király jelenlétében volt. A király levele Datum Bude quarto die diei prenotati (november 15-dikén) 1461. *Tudomány-Tár, Új folyam XI. köt. 191. és 192. l. Has. Pray, Hierarch. I. d. 212. l.*

¹⁾ Die Sancti Gersonis seu X. Oct. Mollerus. *Wagnernél Anal. Scep. II. d. 293. l.*

²⁾ *Bonfin* szerint *III. tis. IX. könyve, 385. l.* Vitéz a király tudtával, sőt annak egyenes meghagyásából ment Fridrikhez, mit *Engel* is elfogad *e. h. 244. l.* Azonban az ellenkezik azon levelekkel, mellyek ezen alkudozásokra vonatkozólag Mátyás levelei közt találhatnak és a mellyekről mindjárt bővebben szólunk.

Végre Vitéz János 1462. elején némelly pontokban, hihe-
tőleg ugyanazokban, mellyek mellett későbbben a vég béke
megkötöttett Fridrik császárral valamivel határozottabb alak-
ban, mint az előbbi évben Bessarion bíbornok megállapí-
totta volt, megegyezett. Mivel azonban ezen föltételeknek
a magyar országos rendek általi elfogadása s megerősítése
Fridrikre nézve az azokban Mátyás magtalan halála ese-
tére kikötött örökös elismerése, Mátyásra nézve pedig a
korona kiadásaért fizetendő tetemes, és kincstára erejét
meghaladó váltság-összeg tekintetéből nem csak kívána-
tos, hanem multhatlanul szükséges volt: köz akarattal elha-
tároztaték, hogy ezen egyezés a közelebbi országgyűlésig
titokban tartassék ¹⁾).

Vitéznek, még mielőtt ezen egyezést Mátyással közöl-
hette és az iránti helybenhagyását megnyerhette volna,
— mit a dolog nevezetessége miatt személyesen kívánt
megtenni és eszközölni, — megyéjébe kelle sietni. Így
történhetett az, hogy a krétai érsek, kit ezen ügy külön-
ösen érdekelt, nálanál előbb érkezett a királyhoz, és őt
sürgette a keresztyénség köz javának előmozdítása tekin-
tetéből mind maga, mind különösen a pápa nevében ezen
pontoknak elfogadására, hogy így lehessen a hit ellen-
ségei ellen valahára erélyesen fellépni, mit a pápa an-
nyira ohajt, mire voltak eddigi törekedései is irányozva,
és miben ennek meghagyásából már ő is hosszabb idő
óta fáradozik. A pápai követnek ezen felszólítására Má-
tyás nevében adott válaszbán Pius pápának a keresz-
tyénség köz ügyeiben tanusított buzgósága, magának a
követnek fáradozásai illőleg méltányoltatván, nekie érté-
sére adatik, hogy a váradi püspök által, az ő meghagyá-
sa s tudta nélkül, csupán némelly ország nagyai felszó-
lítására folytatott alkudozások a király előtt ismeretlenek,
hogy az ügy sokkal nevezetesebb, hogysen abban

¹⁾ Ezen béke megkötését *Balbin is e. h.* ezen évre de az alku-
dozásokat Olmützbe teszi Podiebrád közbenjárása mellett.

az ország nagyai tanácsa nélkül határozhasson, ezek most nincsenek személye körül, többen közölök más bajaik által, így nevezetesen az esztergomi érsek megyéjében elfoglalva, csak több napok mulva jelenhetnek meg; de maga a király figyelme is más, bár nem olly nevezetes, de még is haladékat nem szenvedő, országos tárgyak elintézése miatt másfelé fordítva lenne, most mindjárt végfeleletet nem adhat; azonban mihelyt azok, kik a tanácskozás végett már meghivattak, meg fognak jelenni, az ügyben végezni és mindent meg fog tenni, mi a keresztyénység köz javát előmozdíthatja ¹⁾. Egyszersmind

¹⁾ *Epist. Math. regis I. réssz, 2. levél, 2. lap.* Ezen levél alatt ugyan 1460. áll; azonban maga Kelcz, Mátyás leveleinek kiadója elismeri, hogy ezen levelek nagyobb része az évek kitétele nélkül jutott kezébe és azokat ő azután belátása szerint rendezte és látta el évekkel. Hogy a kérdés alatti és több más későbbre említendő a Fridrikkel alkudozásokra vonatkozó levelek azok sorába tartoznak, mellyeknél az évet Kelcz hozzávetőleg és hibásan tette ki, azokat mind 1460-ra helyezvén, kétségen kivülivé teszik a körülmények. A Vitéz által Fridrik császárral megállapított békepontok együtt vétettek tanácskozás alá a bazini grófokkal és Giskrával kötött egyezkedésekkel, mint bizonyítják több alább említendő levelek; már pedig Giskrával a háboruzás még az egész 1461-dik évben folyt, a bazini grófok közül azok szerint, miket feljebb mondánk, Zsigmond és nem György, mint Pray, *Annal. III. dar. 261. l.* állítja, még 1461-ben előfordul mint Fridrik császár követe az olműczi öszvejtövetelen. E mellett *Kaprinai, Hung. Dipl. II. dar. 330. l.* határozottan mondja, hogy kezei közt van egy levél, mellyből nyilván kitetszik, miszerint a bazini grófok csak 1462-ben egyeztek meg a királlyal, és *Turóczi* szerint is *IV. réssz, XXXIV. fej. Schwandtnernél I. dar. 246. l.* ezen évben állttatott a csend az országban végkép helyre. Ezeknél fogva mind ezen leveleket *Katonával e. h. VII. dar. 513. és köv. l.*, has. *ugyanöt 361. és 469. l.*, átteendőnek véltük ezen 1462-dik évre; bár a szorgalmatos Pray *e. h. 250. és köv. l.* a Kelcz által kitétt éveket elfogadván, azokat 1460-ra teszi. *Fessler*, ki Katona véleményében osztozik *e. h. V. dar. 81. l.*, más okoskodással kívánja azt támogatni; szerinte Landus Jeromos krétai érsek leveleiből nyilván való, miszerint ő septemberben 1459. Boroszlóban, januártan 1460. Prágában, februárban Olműczben, december. 16-dikán ugyanazon évben és egész 1461-ben Rómában,

a király mindjárt írt Vitéznek is, meghagyván neki, hogy ellent nem állván a közelebből bekövetkező ünnepek, jöjjen minél előbb hozzá, és világosítsa fel őt az iránt, mit most közelebből a császárral tudta és híre nélkül végzett ¹⁾).

Ennek következtében Vitéz meg is jelent királyánál, ki az egész tárgyat egy, a csehekkel megújítandó alkudozások tekintetéből öszvehívott országos tanács elejébe utasította, melly Váczen tartatott és mellyen a király személyesen is jelen volt ²⁾. Erről mindjárt tudósította a király a krétai

martius 5-dikén 1462. Budweisban volt, *Dokumentirte Gesch. v. Bresslau III. dar. 1. rész, 81. lap*, innen ment Magyarországra, aprilis 11-dikén ért Budára, és ezek szerint előbb nem is fordulhatott meg Mátyásnál. Azonban ezen okoskodást mi nem fogadhatjuk el, miután az említett pápai követnek februárius és december közt 1460. elég ideje maradt volna Magyarországra jönni; arra pedig hogy ő Budweisból jött Mátyáshoz és aprilis 11-dikén ért Budára, épen olly kevés adat van, mint arra hogy ugyanazon hó 27-dikén a budai országgyűlés megnyitása előtt hagyta volna el ezen fővárost. — Egyébiránt *Katona e. h. 531. lap* kételkedni látszik, ha vajjon ezen levél a krétai érsekhez vagy valamely más pápai követhöz szól-e? Mi ezen kétséget nem osztjuk, miután mind magának ezen levélnek tartalma, mind a többi ezen tárgyat illető levelek kétségén kívülvé teszik, hogy az a krétai érsekhez intéztetett.

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, V. levél, 11. l.* Itt is hibásan áll 1460-dik év 1462. helyett.

²⁾ *Katona* azt véli *e. h. VII. dar. 514. l.*, hogy a budai, alább említendő országgyűlésre igen kevesen jöven öszve, Mátyás egy újabb népesebb országgyűlést hívott öszve, és azalatt ment át Vácra a Giskrával kötendő egység tekintetéből. Azonban ezen véleménynek nincs elégséges alapja, és minden adataink oda mutatnak, hogy Budán ezen évben csak egy országgyűlés tartatott, melyet megelőzött a váci országtanács. Gyámoltja ezen állítást az is, hogy a mondott budai országgyűlés, mint annak idejében meglátjuk, május 10-dikén jött öszve, Mátyás pedig már aprilis 9-dikén Váczen tartózkodott és innen ajándékozta meg Cseri Balázs fiát, Lászlót, királyi udvarnokot és Csemei István fiát Pétert allovászmestert előbb a magyar koronának, később neki magának tett érdemeiért, Nagylak helységével Csanád vármegyében, Datum Vacie Sab-

érseket, neki tudtára adván, miként a tanácskozássra meghívottak, különösen az esztergomi érsek megérkezéssel a tárgyat, melly iránt már most a váradi püspök által bővebben felvilágosítottatott, még itt Váczon tanácskozás alá veendi, és őt ennek eredményéről tudósítandja. Mire nézve kéri őt, lenne egy ideig kis türelemmel ¹⁾. Váczon az alatt a meghívott tanácsnokok öszvejűvén, itt több ügyek tárgyalattak, nevezetesen a törökök által ajánlott fegyverszünet végképeni elutasítása mellett, Vlád oláhországi vajdával az eddigi kedvetlenségek nem csak kiegyenlítetttek, hanem vele szövetség is kötöttetett ²⁾; a bazini gróffokkal az egyesség megtörtént, Giskrával állandó béke eszközöltetett, mi helybenhagyás végett a közelebbi országgyűlés elejébe terjesztendő; végre tanácskozás alá vétettek a császárral kidolgozott békeföltételek is. A tanácsnokok ugyan a föltételeket minden sulyosságuk mellett is elfogadhatóknak vélték, de még is a tárgy nevezetessége miatt azt elhatározni nem bátorzkodtak, hanem annak újabb tanácskozás alá vételét a karok és rendek öszves gyűlése elejébe utasították. Mind ezen határozatokról mindjárt tudósítottatott a krétai érsek ³⁾. Mátyás pedig jónak látta a császárt külön levelében értesíteni arról, hogy a váradi püspök által hozott föltételeket mind ő maga, mind körülte lévő tanácsnokai helyeselték ugyan, de még is szükségesnek látszott azokat az országgyűlés elébe terjeszteni, hol ő mindent elkövetend, miszerint azok az egész kereszttyénség javára s a császár megelégedésére elfogadtassanak. Ezen levelet György pozsonyi prépostnak és István

batho proximo ante dominicam Ramispalmarum anno domini 1462. Oklevéltár CCCXIX. sz.

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, III. levél, 8. l.* Ez alatt is 1460. áll de helytelenül 1462. helyett.

²⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 207. l.* Hasonl. *Engel, Gesch. d. Wal. und Moldau I. d. 170. l.*

³⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, IV. levél, 9. l.* Itt is az 1460-dik év 1462-re átváltoztatandó.

budai lelkésznek kellett átvinni, kire volt egyszersmind bízva a dolog bővebb felfejtése a császár előtt ¹⁾).

Mátyásnak, ki ezen évben nevezte ki Pongrácz Jánost erdélyi vajdának ²⁾, Kaplai Miklóst pedig erdélyi püspöknek ³⁾, nem kevesebb szíven feküdt Ujlakit megint magához édesíteni. A nagylelkű és kormányra termett fejedelem ekkor anyjának Erzsébetnek, egy közönségesen tisztelt, mély belátású és egyenes jellemű hölgynek, — kinek ezen évi februarius 16-dikán udvara díszesebb tartására több Csongrád és Bács megyei általa eddig is bírt helységekből netalán létező királyi jogot adományozott volt ⁴⁾, — és Vitéz Jánosnak, hazánkban a legtudósabb, legügyesebb papnak tanácsával élt; most atyja büszke vétélytársának be akará bizonyítani, hogy neki Bosznia iránt adott szaváról nem felejtkezett meg, és így tőle is méltán

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, I. levél, 1. l.* Ezen levél évére nézve is áll az, mit feljebb a többiekre nézve mondánk.

²⁾ *Felmer, Hist. Transylv. 123. lap.* — Még azon oklevélben, mellyben némelly országnagyai Mátyás mellett a Podiebrád leánya mint arája iránt Trencsényben kötött föltételek megtartásáért junuárius 26-dikán 1461. jót állanak, mint feljebb látók, *Oklevéltár CCCXIX. sz.*, Pongrácz János mint főtálnokmester fordul elő; de már a királynak anyja részére némelly Csongrád és Bács megyei helységekre nézve adott és mindjárt említendő adománylevele felett *Oklevéltár CCCXXVIII. sz.* ezt olvassuk: *Relatio Johannis Pongracz de Dengeleg Vaywode Transsilvaniensis.*

³⁾ *Tab. Rom. ad annum 1462. VI. Kal. maij* azt mondja: *Nicolaus de Kapla fit episcopus Transylvanus per obitum. Pray, Hier. II. d. 269. l.*

⁴⁾ Györgye, Bajmak, Napfény (ma Nagy-Fény), Csantafejér (ma Csantavér), Budakuta, Pacsér Csongrád vármegyei falukban, Kölestarló, Páli, Kétfülű, Likasegyház és Tereth ugyanazon megyei pusztákban, valamint Okor, Kerekegyház, Nagy-Bajcs, Fi-Bajcs, Himesegyház, Kewkewr, Wyzethwrol, Bács megyei helységekből, és Hegyesthwrol, Ákosthwrol s Fejérfa-kathwrol ugyanazon megyei pusztákban, Datum Bude feria quarta proxima post festum b. Valentini martyris anno domini 1462. *Oklevéltár CCCXXVIII. sz.*

követelheti, miként maga részéről Podlebráddali szövetségéről mondjon le, a cseh házassági ajánlást mellőzze el ¹⁾: Azért még mindig nehezen vévén, hogy Thomassevich István bosnya király a pápához folyamodott megkoronáztatása végett, az egész nemességet felkelni rendelte, úgy hogy nyolcz nappal sz. György napja után 1462. Bácsba gyűljön össze ²⁾, azzal Bosnyaországot Ujlaki számára meghódítandó ³⁾.

Még maga idejében értesítettett a pápa Mátyás szándékáról, és követje Carvajal János szent-angyal bíbornoka által Thomassevich István mellett közbe vetette magát ⁴⁾. Ő maga is a hozzá küldött pápai követnek Miklós modrusi püspöknek ⁵⁾ tanácsára nem csak követeket küldött Mátyáshoz kegyelemnyerés végett ⁶⁾, hanem hűségének nagyobb bizonyoságául a törökökkel mindjárt maga megtörte a frgyet, a szokott adó megtagadásával ⁷⁾. Mátyás

¹⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. III. d. 246. l.*

²⁾ Hogy ezen felkelést valósággal kirendelte volt, meghagyván a nemességnek hogy Bácsban more exercituantium jelenjen meg, kitetszik a budai országgyűlésre meghívó leveléből. *Epist. Math. Corv. II. r. XXIV. levél, 57. l.*

³⁾ Engel *e. h.* — Célját ezen felkelésnek bizonyosan nem tudjuk; a király most említett levelében csak annyit mond, hogy urgente necessitate regni nostri ad metas partium inferiorum personaliter descendere cogitantes — rendelte volt azt. *Katona e. h. VII. dar. 505. l.* azt véli, hogy a felkelő sereggel a törökök, vagy a bosnya király ellen szándékozott menni Mátyás; azonban még a béke ekkor nem lévén megkötve a császárral, és Mátyás mindig ettől függesztvén fel török hadjáratát, a második valószínűbb.

⁴⁾ Ez kitetszik Mátyásnak és Vitlócznek ezen tárgy iránt tartott és mindjárt említendő levelezéséből.

⁵⁾ Pius pápának levele, mely mellett őt kiküldi, 1462-ről megvan *Farlatnál Illyr. Sacrum IV. d. 108. l.* és ebből *Katonánál VII. d. 505. l.*

⁶⁾ Kitetszik ez Mátyás feleletéből a pápához, mint alább meglátjuk.

⁷⁾ *Dufresne, Illyr. VIII. fej. 123. l.*

még mindig kétes jelen állásában igen jól érzi a pápa barátsága és jó indulata megtartásának nevezetességét, és azért annak kivánságára hajlani kezd, de egyszersmind egyenesen tudtára is adá, hogy ezt egyedül azon mély tiszteletének jeléül teszi, mellyel iránta mindig viseltetett. „A bosnya király, úgy monda ő, megfelejtkezvén azon szent kötelességekről, mellyekkel Magyarország irányában tartozik, elégséges ok nélkül a törökökhöz állott, és őket adófizetés által a keresztyének ellen segítette, sőt engem megcsalván, nekik még azt is átengedte, mi nem volt az övé, és csak hűségére vala bízva. Azért természetét ismerve, kénytelen valók vele keményebben bánni; minek meg is volt a maga sikere, mert nem csak segedelmet ígért, hanem több várainak, különösen a török széleken lévőeknek átadását fogadta. De ebben hamar nagy változás történt, mihelyt a pápa kegyelméhez folyamodván, ez jó indulatát vele olly mértékben tapasztaltatta, hogy nem csak követet küldött hozzá, hanem ez által Magyarország nyilvános sérelmére őt meg is koronáztatta, és nekie új püspökségek felállítására engedelmet adott. Igéreteit ugyanis azonnal megszegte. Azért a szent-atyát megkérvén, hogy ezen ember elbizottságát kegyessége által ne növelje, neki egyszersmind jelenti, miként közbevetésére engedelmet kérő követeit jól fogadta, őt megjobbúlása esetére kegyelméről bizonyossá tette ¹⁾.” Ezen visszafogadás feltételei voltak a törökökkel kötött szövetség felbontása, a Száva mentében lévő várakba magyar őrseregek vétele s országának a törökök ellen sikeres őr-

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, XXVI. levél, 63. lap.* Hogy a pápa közbevetésére a bosnya fejedelmet kegyelmébe visszafogadta, arról tudósítja a pápához írt levele másának közlése mellett a szent-angyal bíbornokát, *Ugyanott XXVIII. levél, 71. lap* (ki idő közben Rómába visszament volt, *Pray, Annal. III. dar. 265. l.*), valamint a váradi püspök is a pápát magát januárius közepén hozzá írt levele következtében. *Ugyanott XXVII. levél, 70. l.*

zése, míg Magyarországról segedelem érkezik ¹⁾). Így elmaradván Bosnyaország meghódítása Ujlaki számára, Mátyás őt ideig óráig egész Tótország bánjává nevezte ki ²⁾).

¹⁾ *Pray e. h.* — *Fessler* szerint *V. dar. 81. lap* ezen egyeségi pontok a budai országgyűlésen dolgoztattak ki május 9-dikén.

²⁾ *Engel e. h.* — Illy czímmel fordul elő több oklevelekben.

XXXV.

1 4 6 2 — 1 4 6 3.

Mátyás szándékát e szerint Bosnyaországra nézve megváltoztatván, a felkelésre és annak öszvevonulására Bácsban ez úttal nem volt többé szükség; masfelül a Fridrikeli békepontok megerősítése és így a belső csend helyreállítása határozván el további lépéseit, ennek mindenképeni sietttetése igen szívéen feküdt. Azért a bácsi táborozás ideig óráigi elhalasztásával országgyűlést hirdetett május 10-dikére Budára, a nemességet személyes megjelenésre szólítván fel, de csak a mennyiben jöhet, vagy jönni kedve volna, minden erőltetés és büntetés terhének kitétele nélkül ¹⁾. Ezen gyűlésben, mint meghívó levelé-

¹⁾ Datum 1462. *Epist. Math. Corr. I. rész, XXIV. levél, 57.* I. Ezen meghívó levélben egyfelül az országgyűlés határnapja nincs kitéve, és csak annyi rendeltetik, hogy a meghívottak tizennégy nap alatt jelenjenek meg, másfelül annak kelése napja hiányzik, és így abból meghatározni nem tudjuk, melly napra történt a meghívás. Azonban minden körülmények oda mutatnak, hogy ezen országgyűlés ugyanaz, mellyben Mátyásnak a törvénytárunkban is előforduló végzeménye kelt. Ennek pedig bevezetéséből kitetszik, hogy az szent Márk evangelista ünnepeinek 15-dik napján és így május 10-dikén jött öszve. Az 1463-diki tolnavári végzemény 22-dik cikkje ezen országgyűlésről így szól: In decreto circa festum

ben nyilván kijelenti, azon pontok lesznek tanácskozás alá veendőek, mellyek iránt Vitéz Fridrikkel megegyezett a korona és egyéb tárgyak iránt, és a mellyeket nevezetességök miatt a körülötte levő főpapok, zászlósok és nemesekkel elvégezni nem mer ¹⁾.

A király az országgyűlés kezdete előtt szükségesnek látá szövetségét Albert főherczeget arról tudósítani, miként János váradi püspök némelly dolgok miatt Tótországba küldetvén, nem az ő parancsára, hanem, mint állítja, némelly egyházi és világi nagyok javaslatára s tanácsára, Bécsbe ment, a császárral némelly pontokban megegyezett, és azokat magával elhozta. Ezekre felelni, ezeket megerősíteni, vagy elvetni nincs hatalmában, ez az egész országot illeti. Azonban ezen pontok még mind nincsenek kihirdetve, és az ország minden polgárainak (regnicolarum) csak most közelebbről tartandó gyűlésében, melly főként ezért hivatott össze, fognak közre bocsáttatni, és elhatározó tanácskozás alá vétetni. Ennek végzéseit vele közölni el nem mulasztja, mivel ez ellent nem állván, a közöttök fennálló barátságos viszony maga épségében tovább is fenmarad, csak általa ne bontassék fel. E mellett arról is tudósítja őt csak ugyan ezen levelében, mellyet az útak bátortalansága miatt két példányban és két különböző uton küldött neki meg, hogy Giskrával és társaival, úgy a testvérek társulatával is megegyezett ²⁾.

A raguzaiaknak is azon panaszukra, hogy a törökök által megtámadtattak, tudokra adja, hogy polgártársaik elfogatása és kirabolgatása már levelök vétele előtt értésére esett ugyan, de eddig rajtok nem segíthetett, más felé lévén elfoglalva. Most azonban már egész erővel gondoskodhatik az ozmánok megalázásáról. A császárral az

beati Marci Evangelistae proxime praeteritum Budae edit). *Kovachich, Syll. Decret. I. d. 187. l.*

¹⁾ Mivel, úgy mond, quae ad publicam pertinent utilitatem, merito communi omnium consilio discutienda sunt et decidenda.

²⁾ *Epist. Math. Corr. I. rész, XLVIII. level, 112. l.*

egyesség a föltételek felett megtörtént, ezek a közelebbi országgyűlésen fel fognak vétetni, s a mint reményleni lehet, helyben is hagyatnak. Giskra Jánossal is megesett az egyesség, sőt őt valósággal szolgálatába is fogadta. Már most mi sem tartóztathatja fegyvereit; addig is pedig, míg ezeket éreztetheti az ellenséggel, őket a bosnya fejedelemnek és István herczegnek ajánlandja, hogy úgy bánjanak velök, úgy tekintsék őket, „mint a mieink a mieinket ¹⁾.”

Még az országgyűlés előtt alkudozásokba ereszkedett a király a velencei doge titoknokával Thomasini Péterrel, ki nála az ozmánok fenyegető mozgalmái tekintetéből ura nevében megfordult, és a köztársaság részéről segédpénzek adására reménységet nyújtott, így a Fridrikkel kötött békepontoknak s a Giskrával megállapított egyességnek a rendek általi helybenhagyását s megerősítését eszközendvén és, miután a hatalmas bazini grófokkal is már békét kötött volna, a belső csendet tökéletesen helyre állítván, az oláh vajdával és bosnya királylyal egyesülve, egész erejét az ozmánok ellen fordítandó, mit a velencei köztársasággali jó egyetértés, vagy talán kölcsönös szövetség nem kevésbé mozdíthatott elő.

Az országgyűlés ideje eljövén, a rendek Pesten felesen gyűltek össze ²⁾. Bár az csak húsz nap tartott, nem egy könnyen vett fel egy is olly nevezetes tárgyakat; melylyek közül azonban a legérdekesebbek nem jöttek törvényczikkelybe ³⁾, mint az akkor is többször megtörtént és attól fogva is gyakorlatban volt. De ritkán is uralkodott annyi egyetértés, annyi szives készség az ifjú király min-

¹⁾ Nostri cum nostris. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXV. levél, 60. l.*

²⁾ Ezen országgyűlésről maga Mátyás említést tesz következő leveleiben: II. rész, IV. levél, 9. l., I. rész, XLVIII. levél, 112. l., II. rész, XXV. levél, 60. l., I. rész, I. levél, 1. l., V. levél, 13. l. *Kovachich, Suppl. ad Vestig. Comit. II. d. 152. l.*

³⁾ *Kovachich e. h.*

den ohajtásainak megelőzésében, ki mindenlutt a bátorságot bölcseséggel párosítja. Mindenek előtt a Fridrikkel megállapított békepontok hirdettetének ki. A karok és rendek azokat nagyon súlyosaknak találák, de mindent elkövetének, hogy kedves szeretett királyuk megnyugtató-sára, őt az ország szent koronájával törvényes királyukká avathassák. Így a pontok érdemökre nézve elfogadtattak, helyben hagyattak ¹⁾ némelly apróbb módosításokkal, mellyek további alkudozásokra utasítottak ²⁾. Nagyobb baj volt a korona kiváltására megkívántató tetemes összeg öszveszerzésére nézve. De itt is a jó akarat minden akadályokat legyőze. A világi és egyházi nagyok jó példával menének előre, mindegyik tehetségéhez képest önkényes

1) Minden körülmények és az előttünk lévő oklevelek gondos öszvevetése bizonyítja, hogy ezen békepontok, legalább érdemökre nézve, a budai országgyűlésen erősítették meg. *Bonfin* azonban *III. tisz. X. könyv, 385. lap* a dolgot másként adja elő. Szerinte némelly magyar nagyok megtudván, hogy a váradi püspök a korona kiváltása iránt a császárral titkon valamely tetemes összegben egyezett meg, a császárnak egyenesen megírták, hogy ők ezen egyezkedésről mitsem akarnak tudni, a meghatározott váltásösszeget fizetni nem akarják, de legjobb akaratuk mellett is fizetni nem képesek. Fridrik ezt mindjárt tudatta Vitézzel, ki éppen akkor megyéjében Nagy-Váradon tartózkodék. Ez a császár levelét átküldé Szegedre Mátyáshoz, ki éppen Oláhországba készült. A király ennek következtében Váradra átmenvén, itt országos tanácsot, később pedig országgyűlést tartott Nagy-Szebenben és ezen a békepontokat a karokkal és rendekkel helyben hagyatta, sőt a korona átvételére mindjárt egy hat személyből álló küldöttséget is rendeltetett. *Bonfin* ezen előadását *Timon is, Epitome Chron. 76. lap*, elfogadván, ezen pontok megerősítését a szebeni országgyűlésnek tulajdonítja.

2) *In vim amicitiam tractatum — — — inchoatorum et exposit per prelatos, barones et nobiles regni nostri Hungarie in generali congregatione regni in Oppido nostro regali Budensi de super celebrata, sub certis modis approbatorum et acceptatorum*, azt mondja maga Mátyás a Fridrikkel békepontokat megerősítő levelében. *Kollár, Auct. Dipl. ad Velium 204. l. és Katona VII. d. 610. l.*

ajánlatokat téve ¹⁾), még maga István bosnya király is ²⁾). Az egész nemesség követé nyomdokaikat, és minden nemes személytől egy arany forintot ígért. Ezen segedelmet minden tartózkodás nélkül adónak nevezék, melyet a környülállások szorultsága miatt vállaltak magokra; de óvást kívántak minden következtetésekre nézve, mellyek jövődre s más körülmények közt innen vonathatnának. A királynak szentül kelle fogadni, hogy a nemességet adó alá többet nem veti ³⁾), sőt több országnagyainak, kik közt előfordulnak Ujlaki Miklós egész Tótország, és Dombói Miklós Horvát- s Dalmátországok bánjai, az iránt kezességet is kelle magokra vállalni ⁴⁾). A királyi városok ezen országgyűlésen jelen nem lévén, maga a király által vetteté ki rájuk az adózás mennyisége tehetségökhöz képest, így például Bártfára 2000, Kassára 5000 arany forint ⁵⁾). A raguzaiakat különös levele által szólítá fel ⁶⁾),

¹⁾ Kitétszik ez Mátyásnak a raguzaiakhoz s bártfaiakhoz frt és mindjárt említendő leveleiből.

²⁾ A királynak Bártfához és Kassához intézett s mindjárt bővebben említendő levelei.

³⁾ Datum Budae die Dominico proximo post festum ascensionis Domini (május 30-dikán) 1462.; először említi azt Richter után *Kerchelich, Notit. prael. 286. lap*, később kiadta *Kovachich, Vest. Comit. 365. lap*, Hevenesinek kézírataiból pedig T. R. 50. l. *Katona VII. dar. 541. l.* és ebből *Bárdosy, Mold. Dec. 150. lap*. Ezen levél eredetije a kamara levéltárában van *Kovachich e. h.*; egy másik találtatik Horvátország levéltárában. *Kovachich Jos., Lect. Var. 20. l.*

⁴⁾ *Kerchelich, Notit. prael.* és *Katona e. h.*, az eredeti 16 peccéttel ellátva megvan Horvát-, Tót- és Dalmátországok levéltárában Fasc. II. No. 25. *Kovachich e. h.*

⁵⁾ Mátyás király a bártfaiakhoz Szegedről in festo Sancti Laurentii martyris (augustus 10-dikén) 1462. frt levelében tudósítja őket arról, hogy az országos rendek a korona kiváltására szép ajánlatokat tettek, sőt István bosnya király s Ragusa városa sem vonták ki magokat, és azért meghagyja nekik, miszerint magok részéről is 2000 aranyat adjanak. *Wagner, Dipl. Comit. Sáros.*

kik ajánlatukat nem is vonták meg ¹⁾). Erdélybe végre Buzlai László küldeték, ki által Vitéz egy rokonát különösen buzdította, hogy, miután Magyarországon minden nagyok önként tettek ajánlatokat tehetségükhöz képest a korona kiváltására és az ellenség megelőzésére, tegyenek hasonlót az erdélyiek is ²⁾). Ezek hasonlólag egész készséggel feleltek meg a felszólításnak, és minden házhely után egy arany forintot ígértek ³⁾).

A Fridrikkel kötött béke iránti tanácskozások köz akaratral és illy fényes eredménnyel fejeztetvén be ⁴⁾), tárgyalás alá vétetett a Giskrával s társaival kötött egyesség is ⁵⁾). Ez ellen ugyanis Szapolyai Imre, testvérével

124. l. A királynak ugyanazon napról és helyről egészen hasonló értelmű levelét Kassa városához az általa fizetendő 5000 arany forint iránt közöljük *Oklevéltár CCCXXXIV. sz.* — Hogy a többi királyi városok is mind fizettek ezen célra, kitetszik Mátyásnak egy más leveléből, mellyet Cornides kézírataiból közöl *Katona VII. d. 580. l.*

⁶⁾ Mátyás a raguzaiakhoz írt levelében felszólítja őket, hogy a korona kiváltására szükséges pénz öszveszerzésére ők is magok részéről tegyenek valamit, mivel arra az országgyűlésen jelen voltak mindnyájan bőkezűen ajánlottak, és ebből tetszendik ki, mennyire szereti kiki az ország szabadságait és mennyi hűséggel viseltetik a szent korona iránt. *Epist. Math. Corv. I. rész, XLVII. levél, 110. l.*

¹⁾ Mátyásnak Bártfához és Kassához intézett és épen most idezett levelei.

²⁾ Vitéznek ezen levele megvan *Epist. Math. Corv. I. rész, XXXV. levél, 95. l.*

³⁾ Az anspachi levelek lajstromában előfordul Mátyásnak egy levele, melly mellett a hét szász széket felszólítja a korona kiváltására rendelt egy forint adónak minden házhely utáni fizetésére, Szeben, Szászsebes és Szegevár városainak kivételével. *Extr. Dipl. Anolz. fasc. act. publ. 26. l.*

⁴⁾ *Gebhardi* szerint *II. dar. 140. lap*, a karok és rendek abban, hogy a császár megtartsa a magyar királyi címet. Mátyás akarhatja ellen egyeztek meg, mivel ez azt semmikép sem akarta megengedni.

⁵⁾ Arra hogy ezen tárgy országgyűlésileg vétetett volna tanács-

Istvánnal együtt, a felső városok által, melyeket ez iránt Mátyás különösen felszólított volt ¹⁾, segítettve, az esztendő elején szerencsésen harczolt; Sáros és Ujvár megvétele után, Richnót, Szepeszt és Késmárkot kevés hónapok alatt hatalma alá hajtá ²⁾. Másfelül a lőcseiek a Tepla hegyét megszálló cseheket megrohanván, őket megverték, 60-at közölök elfogtak, és mindjárt nyársba vontak ³⁾. Azért az eddig szerencsés cseh vezér kedvét a további elmentálláshoz elvesztvén, írásban jelenté a királynak, hogy ő eleinte csak hűségéből a korona méltatlanul eltasztott örököse és annak igazságos ügye mellett, rántott kardot a magyarok ellen; miután pedig később a lengyel király az országot elfoglalta, önfentartása kényszeríté őt hatalmának öregbitésére és a rá bízott tartománynak oltalmára mindent elkövetni. Így vette eredetét szövetsége a lassan lassan bevándorlott szabad rabló csapatokkal. „Sok zabolátlanságot valék kénytelen, így folytatja előadását a ravasz hős, ezen népeknek elnézni, hogy a fegyvervitákban parancsolatimnak engedelmeskődjenek. Csak így győzhettem meg a lengyeleket több ízben, csak így diadal-maskodhattam vitéz atyádon két versen, az övéinek hűségtelensége által segítettve, csak így tarthattam meg ha-

kozás alá, bizonyos adatunk nincs, bár Vitéz váradi püspöknek a szent-angyal bíbornokához már az országgyűlés folyama alatt a török mozgalmak iránt írt és alább említendő levele, *Epist. Math. Core. I. rész, XXIX. levél, 72. l.*, ezt gyanítani engedi; de azon tetemes fizetés, melly mellett ezen egyesség kötöttet, a karok és rendek hozzájárultát föltételezi.

¹⁾ Mátyás még az év elejével felszólította volt Bártfa városát, hogy Szapolyai Istvánnak a csehek ellen 100 lovagot és 100 gyalogot, vagy legalább minden házhelytől (a singulis dominalibus sessionibus) egy fegyveres embert, három hónapig táborozandót küldjön, Datum Budae feria IV. proxima ante festum beati Gregorii papae (martius 11-dikén) anno domini 1462. *Wagner, Dipl. Com. Sáros. 121. l.*

²⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 383. l.*

³⁾ *Chron. Leibitz. Wagnernél Anal. Scep. II. d. 48. l.*

talmam alatt az elfoglalt vidéket. Ennél megmaradnék én tovább is, ha László király élne még; de most, midőn téged a mindenható csodás végzése által váratlanul a börtönből a királyi székbe emelve látlak, minden okosságról, sőt magáról az emberiségről is le kellene mondanom, ha a magyarok közt tovább is dühösködni s az isten kijelentett akarata ellen rugódozni akarnék; sokkal illendőbb elismernem azt, a mivel atyád érényeinek és érdemeinek tartozom, valamint méltatlanul megöletett bátyád árnyékának, a te nemes gondolkodásod módjának és már virágzó ifjúságodban tanusított érett bölcseségednek. Állhatatos erővel irtottad ki azon vad csapatokat, mellyek védelmem alatt és nevemben országodban pusztulást és nyomort terjesztettek. Én egyedül volnék még képes ellentállani; de én vagyok az is, ki vitézséged-, szilárd jellemedből dicső tetteidet és fénytelves győzödelmeidet előre sejdítem. Tudd meg tehát, hogy kész vagyok birodalmamat, váraimat és minden birtokomat meghatalmazottadnak átadni, és magamat győzödelmes kormányod alá vetni.“ A király midjárt küldött megbizottakat, kik a dolgot vele elintézzék; ő ígérétét teljesíté s hazájába akara vonulni, de amazok utasításuk nyomán őt szabadságára és személyére nézve bátorságba helyheztetvén, a királyhoz vitték, ki őt kegyesen és őszinte indulatának kétségbe nem hozható jeleivel fogadá, és a háború fáradalmi közt megedzett vitézt arra bírá, hogy a magyar korona szolgálatában az ozmánok ellen arasson babérokat. Huszonöt ezer arany kész pénz, Solymos vára Arad, és Lippa Temes vármegyében lett szerzendő érdemei előjutalma, az alföld neki és népének jövődjő tanyája. Kevés hónapokkal ez után házasság közte és Gúthi Ország Jánosnak, a nádor öcsésének, ki felesége halála után a jánososok közé állott, és a fejevári keresztések főnöke lett ¹⁾, — leánya közt köté szorosban őt új, már most törvényes hazájához ²⁾. Így készült el a

¹⁾ *Budai Ferencz, Lex. III. d. 22. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.* és Mátyásnak feljebb említett levelei Albert

béke vele még a váczai országos tanács előtt, mely most a rendek által is köz akarattal helyben hagyatott. Giskra haláláig híve maradt a királynak ¹⁾). Hol harczolt az ozmánok ellen, mikor és hogy halt meg, bizonyosan megmondani nem tudjuk, nyoma ezen időtől fogva mind oklevelekben mind az irókban majdnem egészen elveszvéen ²⁾). Egyébiránt ő természetére nézve közép magasságú, feketés bőrü, piros képü volt. A fényüzést szerette, a pénzzel mitsem gondolt, és azért ennek többnyire hiával volt; katonáit annyira szerette, hogy utolsó falatját is megosztotta

osztrák fejedelemhez és Ragusa városához *Epist. Math. Corc. I. rész, XLVIII. és II. rész, XXV. levél, 112. és 60. l.* — Bonfin Soliomát nem lehet Zólyomnak venni, mert nem lett volna tanácsos a megbékélt ellenséget a csehek és lengyelek szomszédságában hagyni, neki az országnak mind északi mind déli részében birtokot adni, helyesb volt őt egészen az alföldre áttenni és a szomszéd Solymos és Lippa váraival megajándékozni. Igy okoskodik nem minden alap nélkül *Fessler e. h.* Mind e mellett *Péczeli II. dar. 298. l.* Zólyomot fogadja el, sőt az *Arpadia I. dar. 81. l.* azt állítja, hogy Zólyom mellett nem Lippa hanem Lipcse váráról volt szó, mellyek helyett egy sarmata író említi Solymost és Lippát; mert Bonfin szerint itt ezen városok visszaadásáról van említés, már pedig a két utolsót Giskra soha sem bírta. Has. *Bél, Notif. II. dar. 467. l.* Azonban ezen okoskodásnak annyival kevesebb alapja van, mivel a recipio szó, mellyel Bonfin él, nem csak visszavételt hanem átvételt is jelent. — A 25,000 aranyat és a házasságot Ország János leányával Bonfin ékesítő toldalékának tartja *Pray, Annal. III. dar. 266. l.* és utána *Fessler e. h.*, minthogy amaz Máttyást kincstárának szük állapotja, emezt Giskra korossága nem tesz hihetővé. Azonban Máttyás kincstára nem volt annyira kiürülve, hogy ezen 25,000 forintot nem győzte volna meg, kivált miután ezen tárgy az országgyűlés elejébe hozatván, a rendek segedelmére is lehetne számítani; a Giskra korosságából vett okoskodást pedig a mindennapi tapasztalás eléggé megczáfolja. Valószínűbben lehet Bonfin ékesítésének tulajdonítani azt, hogy Máttyás ezen öszveget és a mondott két várat csupa bőkezűségből ajándékozta volna Giskrának.

1) *Bonfin e. h.*

2) A lengyel írók állítása szerint, mint annak idejében meglátjuk, Máttyásnak erdélyi és moldvai hadviseleteiben részt vett.

velök, és gyakran pénze nem lévén, ruháit is kiosztogatta köztök ¹⁾).

Ez után felosvastatott a pápa kérelemlevele Thomassevich István bosnya király mellett, kinek követe is kihallgatott a gyűlés előtt. Erre köz akarattal végzésbe ment, hogy, ha ő hűségében Magyarország iránt megmarad és az anyaország barátainak barátja, ellenségeinek ellensége kíván lenni, fejedelmi székében tovább is megmaradhat, és a törökök ellen oltalmaztatni fog ²⁾).

Az ozmánok ugyanis ezen idő tájban az ázsiai keresztyén fejedelmek meggyőzése után, Rácországban újra kezdének mozogni. Közönségesen elterjedt volt annak híre, hogy Magyarországot vették célba; hajóikkal a Duna el volt borítva, és némelly elővédi csapatok a Duna partjain szállottak táborba. Ez nem kevésbé siettette a segedelemdadást, s új ösztönül szolgált a városoknak, Erdélynek és a védtartományoknak felszólítására. De jól láták a karok és rendek, hogy ezen hatalmas ellenség ellen magok erejéből nem fognak boldogulni, és azért külső segedelemről is szükségesnek vélik gondolkozni, különösen a pápát szólítván fel ³⁾). Ez az ügyet és a keresztyénséget fenyegető veszélyt szívére vévén, nem csak honunkban ügyekezett a híveknek alkalmat nyújtani a török háború ter-

¹⁾ *Aeneas Sylvius, De viris illustr. Bibliothek des lit. Vereins in Stuttgart II. d. 58. l.*

²⁾ Hogy ezen tárgy is országgyűlésileg vétetett tanácskozás alá, méltán lehet következtetni Vitéz püspöknek a szent-angyal bíbornokához intézett és most mindjárt említendő leveléből.

³⁾ Vitéz levele a szent-angyal bíbornokához, melyben őt a törököknek mind ezen készülleteiről tudósítja, és az apostoli széktől segedelmet kér eszközölni. *Math. Corv. Epist. I. rész, XXIX. levél, 72. l.* Ezen levelében, melyet az országgyűlés folyama alatt írt, értesíti a bíbornokot és ez által a szent-széket arról is, hogy Giskrával az egység megkötött, a király őt hűségesei közé fogadta, a bosnya fejedelemnek megengedett, végre hogy ezen országgyűlésen azok is elvégeztettek, melyek a császárrali egység megerősítését tárgyazzák.

heihez járulásra, mind azoknak, kik úr- vagy Péter és Pál napján a pécsi főegyházat meglátogatják és ott az ozmán háborúra legalább négy aranyat áldoznak, tökéletes bűnbocsánatot adván ¹⁾, hanem Lőrincz ferrárai püspököt ezen tekintetből a francia királyhoz és a burgundi fejedelemhez küldé. Az első azt vélvén, hogy a törökök készületének hírének csak ürügyül veszi a szent-anya figyelmének a nápolyi dolgoktól elvonására, azt felelé, hogy majd maga küld a pápához követet, ki az ozmán és sici-liai dolgokról értekezzék. Fülöp burgundi fejedelem tüze-sebben vette a felszólítást, sok ígéreteket tett, de ezeknek sikert nem szerzett ²⁾.

A törökötöli félelem akadályoztatta a rendeket a megromlott pénznek valóságos jó értékerei visszavitelében, sőt e miatt egyeztek meg abban, hogy egy arany forintra 300 ezüst fillér, vagy 600 ezüst batka veretessék ³⁾. A nemesség egyébiránt ezen évben minden felkeléstől fölmen-tetett, és a király magára vállalta, hogy dandáraival az ozmánoknak ellent álland. Ezen országgyűlésnek több vég-zései is a király tekintetének megerősítését, a csend fel-tartását tárgyazzák. Meghatározottak t. i. azon esetek, mellyekben a király a külső és belső csend sentartása te-kintetéből a törvényes időn kívül is bűnösöket maga, vagy törvényszéke elejébe idéztethet rövid, vagy hosszú határ-napokra ⁴⁾. Kijelöltettek továbbá a hűségtelenség bélye-gének esetei, valamint azok is, mellyekben a király a bű-nösök jószágait másoknak adományozhatja. Végre körül-frattak azon esetek is, mellyekben a pert az egyházi és nem

1) Julius 15-dikén 1462. *Koller, Hist. Episc. Quinqueecl. IV. d. 91. l.*

2) *Gobelinus VII. és IX. könyv, Raynald XIX. d. 119. l.*

3) Mátyásnak ez iránt Tordáról september 17-dikén kelt parau-csa *Kaprinainál e. h. I. d. 327. l.*

4) Ezen határozatra hivatkozik az 1463-diki tolnavári végze-mény 22. és 26. cikkje. *Kovachich, Syll. Decr. I. dar. 187. és 188. l.*

polgári bíróság előtt kell megindítani. Még ekkor többen számláltattak ezek közé, melyek későbbre a világi bíróságnak adattak által ¹⁾.

Sérelmesen vevék a karok és rendek végre azt, hogy Cillei Ulrik gróf özvegye a csáktornyai és strigói várak jövedelmének azon részét, melyet a méhben hagyott László férjének életidejéig írt volt által, Magdeburgi Mihály grófnak eladta ²⁾, s így a korona öröködését meg akarta rontani. Azért a vevőnek nem lévén joga ezen személyhez kötött adományt átvenni, Mátyásnak engedelmet adtak, hogy nevében és tanácsukra ³⁾ az említett várak kapitányainak ezen jövedelmek visszafoglalását megparancsolja ⁴⁾.

Nem soká az ország gyűlése után érkezett meg annak híre, hogy a törökök egész erővel Oláhországnak fordul-

¹⁾ Ezen utolsó végzések törvénycikkébe foglalva, törvénytanunkban is előfordulnak, Datum Budae vigesima die congregationis generalis supra dictae 1462. Megjegyzésre méltó, hogy itt az egyes czikkek czímei mind magához a szöveghez tartoznak, és azt amazok nélkül megérteni nem lehet. A II. cikk 1. §-a első tekintetre II. András nevezetes rekesztékét eltörteni látszik, de a szoros vizsgálat ellenkezőt bizonyít. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 159. l.*

²⁾ Katalin, Cillei Ulrik özvegye, testvére István rácz fejedelem jogait is magára vállalva, előbb János sengeri grófnak (Vitovecz Jánosnak), nem különben Weispriach Boldizsár és Zsigmondnak 28,000 forintban elzálogosítja Szent-György, Csáktornya és Trigaw (Strigo) várait, Varasd várát és városát s Türlein várát, — később ugyanazoknak örökösen adja el a gräczi hegy városát (Civitatem montis Graecensis) Zágráb mellett, Medvevárát, Rakonak, Vinicha, Nagy- és Kis-Kemlek, Kaproncza és Kybar, valamint Varasd várait, továbbá Csáktornya, Trigaw és Szent-György várainak felét 62,000 forintban. Itt már Vitovecz zagóriai gróf neve alatt fordul elő 1461. *Extr. Dipl. Anolz. XXV. cs. 13. és 14. sz.*

³⁾ De consilio Praelatorum, Baronum, ac omnium Regnicolarum in hac congregatione.

⁴⁾ *Epist. Math. Corc. I. réss, XLIII. levél, 103. l.*

tak. Vlád ugyanis, ki öccse, Mahomed szeretője által ¹⁾ és Dán meggyőzésével ²⁾ nyerte el az oláhországi vajdaságot, mint annak idejében előadtuk, vad keménysége és irtózást szülő kegyetlensége által, mellyről már egy ízben futólag emlékezünk ³⁾, kivált a szerencsétlen Dán pártosai ellen, különböztette meg magát, és azért az oláhok által Drakulának (ördög) vagy Czepelusnak (bakó), a törökök által pedig Kaszikliü vodának (karó vajdának) neveztetett ⁴⁾, Dán párthivei közül mindjárt uralkodása kezdetével 500 bojárt vagdaltatott öszve ⁵⁾; testőrökkel vette magát körül, mindent lenyakaztatott, mihelyest elene támadását gyanítá, másokat karóba vonata ⁶⁾; sőt igen gyakran minden igaz ok nélkül csupa kedvtöltésből is kegyetlenkedett. Legfőbb gyönyörűségét találta háza népével nyársba vont és a halál kínjaival küzdő özmanok közt ebédelni ⁷⁾. Több fogságába esett törököknek talpait megnyuzatta, sóval behintette és kecskéket hajtatott hozzájuk, hogy kínjaikat nyalásuk által növeljék; ha valamely muzulmán, kelet szokásaihoz híven, előtte fejét fölfedni elmulatta, azt mindjárt megfogatta és tur-

¹⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 206. lap, 1456-ban Fessler V. dar. 89. l. — Chalkokondylasz e. h. és több más helyeken a görög íróknál divatozó betűcserével őt Bladosznak, diák fordítója Bladusnak, és valószínűleg ez után Windisch 276. l. Bládnak, mások Bládnak is nevezik.*

²⁾ *Katona VII. d. 548. l.*

³⁾ *Ld. a 74. l.*

⁴⁾ *Hammer, Gesch. d. Osm. II. dar. 60. l. — Schells szerint Ungarns Schicksale 254. l. Kapolusnak azaz nyárskészítőnek neveztetett.*

⁵⁾ Egy régi német krónika szerint a Széchényi országos könyvtárban, mellyet egészen kiadott bevezetésében Engel, *Gesch. der Wal. und Mold. 174. l.*

⁶⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 207. l.*

⁷⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 385. l. és Hammer e. h.*

bánját három szeggel fejéhez ütötte. Egy izben minden koldusokat egész országában öszvegyűjtött, őket étellel itallal bőven megvendégelte, azután az ajtót rájuk zárta, azon faépületet, mellyben lakomáztak, meggyújtatta, úgy hogy mindnyájan elevenen égtek oda¹⁾. A cseszemőket kedvtöltésből anyjok levágott melléhez nyársaltatta, a gyermekeket szüléik husának megevésére kényszerítette. Egyszer egy számaron tilt barátot azzal együtt vonatott nyársba. Egyik ágyasának, ki magát terhesnek hazudta, saját kezével vágta fel hasát. A nyelvtanulás végett országában tartózkodó 400 magyar és erdélyi ifjat egyszerre égettette meg; 600 bárczasági kereskedőt, máskor 500 bojárt, mivel kerületeik lakosainak számát hirtelen megmondani nem tudák, nyársba vonatott²⁾. Ezen undorító és az emberi érzést felháborító kegyetlenségének, mellyre a történetíró örömet vonna fátyolt, ha kötelek nem volna időszakának inkább hű, mint szép képét adni, kevés idő alatt 20,000 ember lett áldozata³⁾. Halálos csend uralkodott országában, és rajta kívül a személyes s vagyoni bátorságot senki sem merte háborítani, úgy hogy egy firenzei kereskedő tőle bátorságlevelet kérvén, aggodásai fölöslegességének bebizonyítására őt portékáinak az országút közepéni lerakására és egy éjjelen át minden őrizet nélkül ott-hagyására szorítja, mi megtörténvén, misem veszett el belőlök⁴⁾.

Igy félelem és rettegés segítségével, mellyek az elfojtott gyűlölet, majd a kitörni kész bekétlenség és végre a mindenre elszánt kétségbeesés szülői, mint véle, magát a

1) *Bonfin e. h.*

2) *Engel, Gesch. der Wal. und Mold. 178. l., Hammer e. h.*

3) *Chalkokondylasz e. h. — Sacy, Hist. de Hongrie I. dar. 363. l.* mind ezen kegyetlenségeket egy erdélyi vajdának tulajdonítja.

4) Az említett német krónika után *Engel, Gesch. d. Wal. und Mold. I. d. 178. l.*

trónon megerősítvén, azon kezde tanakodni, miként tehetné magát a török befolyástól egészen mentté ¹⁾). Azért követeket küld Mátyáshoz, mint már annak idejében megjegyzők, barátságát kikérvén és szövetséget ajánlván, egyszersmind pedig a szultán által a szokott 10,000 arany adó iránt felszólíttatván, ennek megfizetésére készségét ajánlotta, de az ezen felül kívánt 500 ifjút egyenesen megtagadja, sőt a nagy-úr előtt hódolat végett személyesen megjelenni is vonakodik ²⁾). Mahomed ekkor még Ázsiában volt a nyugati hatalmasságok által ellene felindított trapezunti császár és más ázsiai keresztyén fejedelmek megalázásában elfoglalva ³⁾). Azért erőhatalommal nem mehele ellene és Katabolinosz nevű irnokára, egy göröggre, bízá, hogy őt ígéreteken által, vagy akarmi más módon csalja a szultán elejébe, meghagyván egyszersmind Tsakardsi Hamzsa ⁴⁾), viddini basának, hogy Vládót akarmi módon a meghívás elfogadására bírja ⁵⁾). A jól elkészült vajdához fegyveres erővel közelíteni egyik sem mert; azért magok közt abban állapodtak meg, hogy az írnök fortélylyal csalandja őt azon lesek közé, melyeket a basa egy bizonyos helyen elrejt. De Vládnak

¹⁾ *Chalkokondylasz e. h.*

²⁾ *Dukasz XLV. fejt. 155. l.* — αὐτὸς δὲ ἀπεκρίνατο, τοὺς μὲν χρυσίονος ἐτοίμους ἔχει τοῦ δοῦναι, τοὺς δὲ παῖδας οὐ δύναται. Az eredetinek ezen szavai a diák fordításban így állanak: Respondet Valachus aureos se solvendo paratos habere, adollescentes tradere non posse. Alkalmasint a fordításnak ezen kétes értelme bírta *Hammert e. h.* azon állításra, hogy Vlád a szokott adót is megtagadta.

³⁾ *Pray, Annal. III. d. 265. l.*

⁴⁾ Így nevezi ezen basát *Hammer e. h.*; *Chalkokondylasznál e. h.* Χαμουζᾶς ὁ ἱερακοφόρος azaz sólyomhordó Hamzsa, *Dukasznál e. h.* egyszerűen Χαμζᾶς, *Fesslernél V. d. 90. l.* Chamuz név alatt fordul elő.

⁵⁾ *Chalkokondylasz e. h.* — Így adja elő a dolgot *Dukasz is e. h.* de röviden, sem az írnököt, kit ő titkárnak nevez, sem a basát vagy, mint ő mondja, ország nagyat, nem nevezvén.

a dolog még maga idejében elárultatik, és ő ellenkészületeit olly ügyesen tevé meg, hogy nem csak nem esett a nekie készített lesek közé, hanem ezeket a szultánnak mindkét megbizottjával ő kerítette hatalmába. Szokott kegyetlenségéhez képest mindnyájoknak elvágatta kezeit és lábait, azután pedig karóba vonatta őket, legmagasabban Hamzsát. Még ezzel sem elégedett meg, hanem hirtelen gyűjtött seregével a Dunán átesapa, a törökök szomszéd tartományait, különösen Bolgárországot, feldulá ¹⁾, és sok fogollyal tére meg, kiket megint mind nyársba vonata ²⁾.

¹⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 207. és 208. lap.* — Igy de rövidebben adja elő a dolgot *Dukasz e. h.* Hamzsát a titoknokkal elfogott országuagyjától megkülönböztetvén és azt állítván, hogy az ezen történet megbosszulásaért 10,000 emberrel ütött Oláhországba s ekkor fogatott el, és vonatott nyársba.

²⁾ *Dukasz e. h.* — *Engel, Gesch. d. Wal. und Mold. I. dar. 175. l.* a több ízben említett német krónika nyomán az elfogottak és nyársba vonottak számát 25,000-re teszi. — *Pray, Annal. III. dar. 265. l.* ezek helyett az oláhoknak két győzödelméről szól. Először némelly a Dunánál felállított oláhok a semmit nem gyanító ozmánokat visszavonulásuk által lesek közé vonván, 20,000 török vágatott össze és sok fogatott el. Másodszer a pogányok ezt megbosszulandók, még nagyobb számmal jelentek meg; de Vlád ekkor is készen állott seregével és őket a Duna révénél véletlen megtámadván, olly szerencsével harczolt, hogy 40,000-et közölök részint levágott, részint a Dunába ugratott, mint erről a velenceiek a bolognaiakat tudostották. Az utolsó győzödelmet *Katona* is elfogadni látszik *VII. dar. 552. l.* azt egészen Pray szavaival adván elő. Azonban Pray erre nézve Mansi szavaira látszik utalni *Raynaldnál* (Mansi apud Raynald ad annum 1462.), már pedig ezen utolsó *XIX. dar. 118. l.*, Mansit nem is említve, csak közönségsen mondja, hogy Vlád a törököket több apró csatákban megverte. Nem akarjuk mind e mellett állítani, hogy Pray ezen előadását valamelly más forrásból nem vette volna; hanem tekintvén azt, hogy ezen kettős győzödelemről sem a keleti sem a hazai írók nem emlékeznek, azt lehet sőt kell is gyanítanunk, hogy a velenceiek valamelly nem egészen hiteles tudósítás szerint Vládnak a törökök ellen általunk előadott működéseiről értesítették a bolognaiakat illy elferdített alakban.

Ezen vakmerőségen Mahomed, ki azalatt Ázsiából győződelmesen tért meg ¹⁾, annyira felindult, hogy az első hírt hozó egyént saját kezével verte meg ²⁾. A megbántott zsarnok bosszútól égve, egész télen készült, de, hogy vas vesszeje annál bizonyosban és súlyosban érje a bántót, szándékát szorgosan elfedezte, annyira hogy az egész világ ezen készületeket Magyarország ellenieknek gondolá. Azonban tavasszal 250,000 főből álló seregével, melly közvélemény szerint a Bizantium elleni táborozástól fogva a legnagyobb, legjobban felszerelt volt ³⁾, hirtelen elborítá Oláhországot, utjában mindent elpusztítván ⁴⁾, míg a moldovai vajda parancsolatára másfelül fenyegeté azt ⁵⁾. Vlád, ki a szultán közelgetésének első hírére Mátyástól külön követsége által a megkötött szövetség értelmében segédelmet sürgetett volt, de az idő rövidsége miatt erre olly hamar nem számíthatott ⁶⁾ — igen jól érzé, hogy a sík mezőn illy nagy erőnek ellent nem állhat; azért más védelemezközőkhöz nyúla. Az ellenség elől a marhákat beljebb hajtatta az országra, az élelembelieket elrejtette vagy megsemmisíttette, mindent elpusztított ⁷⁾; az asszonyokat és gyermekeket a havason és más biztos helyeken elrejtván, a férfiakat mind fölfegyverkeztette, és seregét két felé osztván, a kisebb részt a moldovai vajda ellen küldötte ennek tartóztatá-

¹⁾ Pray, *Annal. e. h.*

²⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 208. lap.* — Engel szerint *Gesch. der Wal. und Mold. I. dar. 175. l.* mások által korbácsolatta meg.

³⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 209. l.* — Dukasz ellenben *e. h.*, kit e részben követ Fessler is *Gesch. v. Ung. V. d. 90. l.*, csak 150,000-ről szól.

⁴⁾ *Chalkokondylasz e. h.*

⁵⁾ Nigrae Bogdaniae dux. *Chalkokondylasz e. h.*

⁶⁾ *Chalkokondylasz e. h. 210. l.* és utána Engel, *Gesch. der Wal. u. Moldau I. d. 175. l.*

⁷⁾ *Chalkokondylasz e. h.*

sára, a nagyobbikkal pedig maga ¹⁾ az erdők közt bujkálva ²⁾, a török sereget távolról kísérte, annak apróbb elszakasztott csapatait megtámadta, öszvevagdalta; de minden elhatározó ütközetet gondosan elkerült ³⁾.

A szultán sehol sem emberre se marhára ⁴⁾, és mi el-lentállásra sem találván, el kezdé magát hinni, s tábora bátorságára nézve a szükséges vigyázatot elmulasztá. Vlád, ki a hely fekvését mindenütt jól ismerte, és az ellenségnek minden mozdulásairól maga idejében tudósíttatott, ezen hanyagságról is értesíttetvén, azt hasznára kívánta fordítani; azért 10, mások szerint 7 ezer lovaggal éjjel az ellenség táborára üt, azt igen nagy zavarba hozza s az ozmánok közül sokat levág. A szultán személye volt célba véve; de Vlád a táborban utját eltévesztette, és Mahomed testőrei helyett, két más basáéit támadá meg. Ezen tévedést igen későn vevé észre, a hibát helyre hozni többé nem lehet, annyival kevésbé, mivel a hajnal hasadni kezd, és az első rémülésekkel kiüdült ozmánok rendjeiket helyre állíták. Már most csak a futás menthető az elszánt seregecskét, mit az oláhok nem a legjobb rendben tevének meg. Ali basa a szultán parancsolatára utánok ered, őket eléri, sokat közölök öszvevagdal és mintegy ezeret elfog, kik közt egy sem akarta elárulni az oláh sereg állását, minőségét és mennyiségét; mindnyájan készebbek voltak halált szenvedni, ettől kevesebbet félvén, mint urok haragjától. A ki így tudja félelmessé tenni magát alattvalói előtt; azt jegyzé meg erre a szultán, a világot megvívhatja egy nagy sereggel. Egyébiránt ezen éjjeli csata jó lezke volt mind a két félnek. Mahomed ez után éjjelenként öröket állita ki, sőt táborát is körülsánczolá, Vlád pedig őt többé megtámadni nem meré s előmenetelében sem gátolható. Így eljuta a sze-

¹⁾ *Chalkokondylasz e. h.*

²⁾ *Dukasz e. h.*

³⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 210. l.*

⁴⁾ *Dukasz e. h.*

rencsés hódító a fővárosig ¹⁾), hol csak asszonyok fogadák. Közel volt ehhez a vesztő hely; fél órányi hosszúságú és egy negyed órányi szélességű mezőn közel 20,000 ember, férfi, asszony és gyermek vegyítve volt nyársba vonva, közből Hamzsa a legmagasabb karón bűborba és bársonyba burkolva. Sok szerencsétlenek hasaiban már a ragadozó madarak raktak volt fészkeket ²⁾).

Bár e szerint Mahomed az ország nagy részét meghódította, még Vlád nem volt megalázva. Ennek is azonban csakhamar eljött ideje. A vajda ugyanis csak kevéssel ez után kénytelen volt a moldovaiak ellen nem a legnagyobb szerencsével harczoló hadának személyesen segítségére sietni. Oláhai távolléte alatt magokat megkülönböztetendők, nyilván adott parancsa ellen a törököket megtámadják, Juszuf basa csapatját meg is verik, de az ennek segítségére robogó Omár basa viszont futásnak szorítja őket, és 2000-et özvevagdál közölök, a többit elszéleszti. Így azután a szultán egész Oláhországot minden további elmentállás nélkül diadalmasan keresztüljárván, nagy zsákmánnyal, 200,000 darab marhát és számtalan foglyot

¹⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 212. l.* ezt nem nevezi; *Carra, Hist. de la Moldavie 47. l.* és utána *Gebhardi e. h. IV. dar. 328. l.* Fokszáznak gondolják, de ez nem lehetett, miután Moldovában feküdt, valószínűleg Tergovist volt, melly *Karponay Földleírása* szerint *II. dar. 137. l.* is hajdan az oláh fejedelmek lakául szolgált. — Mi ezen egész előadásunkban főként *Chalkokondylaszt* követtük, ki ezen hadjáratot igen bőven és részletesen írja le. Has. *Engel, Gesch. d. Wal. und Mold. I. dar. 177. l.* — *Dukasz XLV. fej. 156. l.* azt állítja, hogy a törökök éjjeli megtámadtatásuk alkalmával olly zavarba jöttek, hogy nem tudván, mit csinálnak, egymást kezdetűk öldökölni, és Mahomed ezen megvertetése után csúfosan vonta magát Adrinápolyba. De ez a többi írők előadásával ellenkezik.

²⁾ *Chalkokondylasz e. h.* — Vlád egyszer egy idegent, kit ide kivitt, csak azért hogy csudálkozott, miként állhatja ki ezen bűdös, peshedt levegőt, nyársba vonatott, olly csúfos megjegyzéssel, hogy majd nem lesz terhére a kellemetlen szag. *Hammer, Osm. Gesch. II. d. 60. l.*

vivén magával, vonult vissza ¹⁾), mivel Leszbosz szigete miatt egy más háború várt rá ²⁾). Serege egy részét Radullal ³⁾), Vlád öccsével, kit nagyon szeretett és most vajdának nevezett ⁴⁾), hagyta hátra ⁵⁾). Az oláhok, kik már magok is rá untak volt Vlád éktelen kegyetlenségeire, tüle lassan lassan mind elpártoltak, és az új vajdához mentek által, úgy hogy amaz végre kénytelen volt egészen elhagyatva Magyarországra átszökni, és tartományát öccsének átengedni ⁶⁾). István moldovai vajda, ki mindjárt uralkodása kezdetével Kázmér lengyel királynak nem csak meghódolt, hanem azt is fogadta, hogy mást véd-

¹⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 212. és 213. lap.* így adja elő a dolgot, őt követi mind *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. I. dar. 178. l.* mind *Hammer e. h.* majd mindenkiben. Az oláhok megveretetését *Leunclav* is említi török évkönyveiben. *Script. Byz. X. d. 257. l.* de röviden.

²⁾ *Engel e. h.* — Böven leírja ezen leszboszi háborút *Chalkokondylasz X. könyv, 215. és k. l.*, rövidebben *Dukasz XLV. fej. 156. l.*, kinek történetírata épen ezen hadjárat elbeszélése közben szakad meg.

³⁾ Radul oláhuul Gaudentius-t tesz, és nem Rudolfot. *Engel e. h. I. d. 148. l.*

⁴⁾ *Chalkokondylasz*, és utána *Pray, Annal. III. dar. 271. l.* az új vajdát Drakulának, és *Hist. Reg. II. dar. 401. l.* az előbbi fiának mondja. Azonban már feljebb megjegyzők, hogy Drakula közönséges neve volt az oláh vajdáknak.

⁵⁾ *Chalkokondylasz IX. könyv, 214. l.* — *Hammer e. h.* azonban azt állítja, hogy Mahomed egy kis sereggel Ali béget bizta meg Radul béhelyheztesítésével; *Gebhardi pedig Gesch. r. Ung. IV. d. 322. l.* Dukászra, de helytelenül utalva, azt, hogy a szultán Radul egy csapat fegyveressel és az öszvehajtott marhával egy várbán hagyván hátra, ez a marhák eladásakor csoportosan öszvegyült oláhokat annyira megnyerte, hogy őt mindjárt önkényt elválasztották vajdájoknak. Illyesmit mond *Chalkokondylasz e. hely. 214. l.*, de olly körülményekkel vegyítve, mellyek annak elfogadását nem engedik meg.

⁶⁾ *Chalkokondylasz e. h.* — *Gebhardi* szerint *e. h.* előbb Lengyelországba szökött, és onnan jött át Erdélybe.

urának nem ismérénd el ¹⁾, ezen hódolását ezen évben is megújította ²⁾, és nem kis gyanújába esett annak, hogy ő ingerelte Mahomedet Vlád Czepelus ellen, s a ki a török tengeri sereg segítségével Kiliát hathatósan vívta, és az által kényszerítette az oláh vajdát a szultánnal viaskodó seregének elhagyására, ezen szolgálatainak jutalmául a szultán által Kilia és vidéke valamint Bielgorod (A lba vagy Akierman) birtokával ajándékozott meg, melyek addig Oláhországhoz tartoztak ³⁾.

Vlád megtámadtatásának és elkergettetésének híre szinte egy időben lepte meg Mátyást, a nélkül hogy a törökök visszavonulását is megtudta volna. Méltán tarthatott tehát attól, hogy ezek Erdélybe is be találnak ütni. Azért ennek megelőzésére minden rendelkezést megtévén, hogy egész erővel mehessen ellenök, Giskra megnyerése után még a felföldön maradt némely cseh kapitányokkal is ügyekezett megegyezni. Szécsi Dénes esztergomi érseket és Ország Mihály nádort küldötte e végett hozzájuk. Ezek sz. Mihály napján jöttek össze Sarlóban Komorovszky vagy Komoro Péterrel, ki magával hozta Barthost és Korbelt is. Az első a királynak magának több leveleivel bebizonyította valóságos és helyes követeléseit. Hosszasb alkudozások után ezekre nézve megegyezett 2028 forintban, de ezen összeg kifizetése iránt bővebb bátorságosi-

¹⁾ *Dogiel I. d. 602. l. 1459.* — aprilisben *Engel, Gesch. der Wal. und Mold. II. d. 132. l.* — Zsigmond ideje óta a moldovai vajdák inkább szítottak Lengyelországhoz, és majd mindegyik meghódolt a lengyel királynak. *Dogiel I. d. 601. l.*

²⁾ *Dogiel e. h.* — Cromer, úgy látszik, nem értette ezen oklevelet, midőn azt mondja: „Hoc etiam anno 1462. reperio Stephanum — — in verba Casimiri absentis jurasse et promississe praesenti quoque id iusjurandum solemni ritu se daturum esse intra 2 vel 3 menses, cum evocatus fuerit.“ *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. II. d. 133. l.*

³⁾ *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. II. d. 235. l.* — Schlözer muszka évkönyvei azt mondják: „Urbem Kilejam ab Ungris recepit 1482.“ hibásan 1462. helyett.

tást követelt; végre annyit meg is nyert, hogy ő ezen őszvegre nézve a Turócz, Árva, Liptó és Zólyom vármegyei érseki dézmából elégttessék ki, azt később a király az érseknek megtérítvén. Illy föltételek alatt készült meg vele az írásbeli egyezés. Barthosnak is voltak némely követelései, de ez főként cselekedetének megbánásával és azzal állott elő, hogy mindent kész megtenni, mit a király visszatértével kívánand, csak hogy addig is előre anynyi pénz adassék neki, mennyi szükséges az ő és zsoldosai élelmére, mit meg is nyert. Végre Korbel is több kívánságokkal állott elő, ezeket némely irományokkal ügyekezett is bebizonyítani és különösen panaszt terjesztett elő a két Podmaniczky ellen, kiknek várnagyai bicskei jobbagyait kirabolták. Ez is azonban követeléseinek elintézését a király visszajöveteléig elhalasztani késznek nyilatkozott, csak hogy addig is a Podmaniczkyak és várnagyaik minden erőszakoskodástól tiltassanak el. Két más, név szerint nem ismeretes lengyel is előállott némely követeléseivel a király szolgálatában érdemlett, de mind eddig ki nem fizetett zsold iránt, némely irományokat is adván elő ennek bebizonyítására. Ezek azonban egyenesen oda utasítottak, hogy a király visszajövetelét várják el, miben ők végre meg is nyugodtak ¹⁾. Mi történt ennek következtében Korbellal, nem tudjuk; de hihetőleg az egyesség vele nem eszközölthetett, mert őt még a jövő évben is a cseh rablók közt találjuk. Barthossal azonban és társaival nevezetesen Berczallal egy egykorú nevezetelen író tudósítása szerint ²⁾ 1600 forintban történt meg

¹⁾ A primás és nádor tudósítása ez iránt megvan *Epist. Math. Corv. I. rész, XXXI. levél, 82. l.*

²⁾ *Wagner, Anal. Scepi. III. dar. 106. l.* — E szerint az egyesség ipso die festi nativitatis Mariae azaz szeptember 8-dikán 1462., és így jóval előbb, mint az érsek és nádor alkudozásai megindultak, történt volna meg; de miután Barthos ezekben mint követelő lépett fel, nyilvános, hogy a nap kitételében hibának kell lappangani.

az egyezés a király nevében Szapolyai Imre által, olly formán, hogy ezek Késmárkot, Göllnitzet, Wagendrüsselt, Slavnikot 9 más várossal átadandják ¹⁾). Mind ezen helységek azon 24 szabad község közé tartoztak, mellyek együtt nyert kiváltságaik szerint magánosoknak birtokába soha sem adathatnak; most azonban az ígért országgyűlési segedelman kívül, melly a Szegednél öszvehuzandó seereg fizetésére és a korona kiváltására volt fordítandó, a királyi kincstárban más pénzek nem lévén, és így a cseh kapitányok számára szükséges öszvegeket Szapolyai Imre kölcsönözvén, ezen szabadságok ellenére is ennek ajándékoztattak, ki kevéssel ezután, mint annak idejében meglátjuk, szepesi gróf is lett. Ő ezen helységeket sajátja gyanánt tekinté, mint a szepesi várhoz tartozókat. Lako-
saik a csehek vas kormánya alatt egészen elbutulva, ekkor elmulasztották igazaikra felvigyázni; egyedül Késmárk tudta magát és ez is sokkal későbbre az úri hatalom alól kimenteni, a többiek a legujabb időig az alatt maradtak. Többen azonban a csehek közül nem mentek vissza hazájokba, hanem Lengyelországba vonák és Kázmér király védelme alatt Nevtargban fészkelék meg magokat, innen a Szepességbe ütve rablásaikat folytatandók. Liptó, Zólyom és Turócz vármegyékben is sokan lapangottak és azon ügyekeztek, hogy Szepes, vagy Sáros vármegyében valamelly várat építhessenek, rabló biztos fészek gyanánt használandót. Még a következő 1463-dik esztendőben sem tudta őket Szapolyai Imre egészen kipusztítani. Mintegy 2000-en gyűltek öszve Teleph, Korbel, Perina, Bustyán és Zelenka vezérlése alatt Neumark körül és a Kumberget akarták újra megerősíteni, onnan rablásaikat szabadon folytatandók. Ezek ellen kérte fel Szapolyai a bártfaiakat segítségül különös levele által ²⁾).

¹⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. e. h.* név szerint így adja ezeket elő: „Eisdorf, Mühlendorf, Schlangendorf, Kabsdorf, Donnersmark, Odorin, Szandorf, Kern és Eulenbach.“

Míg ezek Felső-Magyarországon történtek, Mátyás a maga készületeit a törökök ellen folytatá. Julius 2-dikán még Budáról hagyta meg Pozsony városának, hogy, miután rövid időn megindul az ozmánok elleni hadjáratra, levele vételével rögtön küldjön bizonyos ágyukat kocsival, lovakkal, löporral és ágyumesterrel Váradra, hol maga is nem soká jelen leend, a várost egyszersmind biztosítván, hogy a táborozásból visszavertével ezen ágyukat, kocsikat és lovakat vissza fogja küldeni ²⁾). Ugyanezen hó következő napjaiban is tett több efféle rendeleteket ³⁾).

2) Datum Kesmark feria quarta proxima post Pentecosten (Junius 1-sején) anno Domini 1463. *Wagnernél Analecta Scep. IV. dar. 20. l.* — Helytelenül állítja tehát *Turóczi IV. rész, LXV. fej. Schwandtnernél I. dar. 246. l.*, hogy a csehek 1462-ben irtattak ki végkép Felső-Magyarországon. Hibás hasonlólag *Bonfin* állítása *III. tiz. X. könyv, 385. l.*, hogy Teleph már előbb mindjárt megverettetése után Csehországba vonult, és ott a legnagyobb nyomorúságban élt. Épen úgy hibáz végre *Engel is Gesch. v. Ung. III. dar. 251. l.*, azt állítván, hogy a Komorovszkyval kötött egyességbe 2028 aranyért Teleph és Korbel is be voltak foglalva. Az azonban bizonyos, hogy a király a csehek nagy részét szolgálatába fogadta, mi *Pray* állítása szerint *Annal. III. dar. 273. l.* a rendes katonaság első nyoma.

3) Datum Bude in festo visitationis b. Marie Virginis anno domini 1462. *Oklevéltár CCCXXX. sz.*

4) Julius 3-dikán meghagyja csak ugyan Pozsony városának, hogy bizonyos szükségleteit, mellyeket Erneszt János budai polgár a reá bízott lajstrom szerint ki fog jelezni, Bécsben azonnal vásároltassa meg, és minden haladék nélkül küldje a mondott Erneszt kezéhez, hogy az azokat miudjárt utána küldhesse, Bessenyei Bertalan udvarbíróját oda utasítván, hogy az ezen vásárlásokra fordítandó pénzt a városnak azonnal térítse meg. Datum Bude secundo die visitationis beate Marie Virginis anno domini 1462. *Oklevéltár CCCXXXI. sz.* — Julius 15-dikén meghagyja csak ugyan Pozsony városának, hogy Czobor Mihálynak, anyja, Erzsébet főudvarmesterének, kit némelly tárgyakban különös utasítással hozzá küld, mindenekben hitelt adjon, Datum Bude feria quinta in festo divisionis Apostolorum anno domini 1462. *Oklevéltár CCCXXXIII. sz.* — Budáról május 30-dikán rendelte volt el a zágrábi domokosok kolostorának megigazíttatását, Datum Bude die dominico post

Már augusztus 10-dikén Szegeden volt ¹⁾, és itt csak pár nap tartózkodott ²⁾. Innen küldé Vezsenyi Lászlót ³⁾ Velenczébe Mauro Kristóf dogehoz ⁴⁾, ennek követjével Thomasini Péterrel tartott értekezések következtében, az után pedig Rómába a pápához. Utasítása ez volt: az elsőnek köszönje meg az ozmánok ellen Olaszországban eddig tett ügyekezeteit, egyszersmind tudtára is adván, hogy, bár nem régiben küldött hozzá egy más követet ⁵⁾, még is,

festum ascensionis domini 1462. *Kerchelich, Notit. prael. 286. l.* Csak ugyan innen július 6-dikán Sárosfalvi Nehéz Mihály udvari kamarását és testvéreit, Györgyöt és Istvánt, az ellenök Bazthei Benedek által indított perben hozott ítélet következtében Farkasd, Jathó, Király, Pethófalva, Heteny és Wencze Nyitra —, Kormpa, Spácza és Szentmihályfalva Pozsony megyei helységekre a budai káptalan által újra beigtattatni rendeli. Datum Bude predicto decimo die termini prenotati anno domini 1462. *Oklevéltár CCCXXXII. sz.*

1) Augusztus 10-dikén szólította fel, mint feljebb látók, Bártfa és Kassa városát a korona kiváltására szükséges összeveghézi járuláshoz.

2) Innen hagyja meg augusztus 11-dikén a zágrábi, csázmai és pozsegai káptalanoknak, hogy a Blagaiak ügyében vizsgálatot vigyenek véghez, Datum Zegedini feria quarta post festum beati Laurentii martyris anno domini 1462. *Kerchelich e. h.*

3) *Pray* ugyan *Annal. III. dar. 271. l.* azt állítja, hogy György pécsi prépost volt Mátyásnak ezen követe; azonban a király azon utasításának, melyet követének adott, *Epist. Math. Corv. I. rész, XXX. levél, 70. lap,* czimjéből nyilván kitetszik, hogy Vezsenyi László küldetett ez uttal Olaszországba, kit, mint Kelcz, Mátyás leveleinek kiadója, megjegyzi, Kanizsai Lászlónak is neveztek. *Ugyanott.* A pécsi prépost csak a következő esztendőben viselt hasonló követséget, mint ezt helyesen mondja *Katona VII. d. 558. l.*

4) Hogy Mauro Kristófnak hívták a velencei dogét, kitetszik a pécsi püspöknek hozzá intézett leveléből. *Epist. Math. Corv. I. rész, XX. levél, 90. l.*

5) Hogy Mátyásnak ezen követét Polykarposznak nevezték, kitetszik a pécsi püspöknek nem csak most említett, hanem egy más Tonensonius Ráfaelhez intézett leveléből is, hol örömet jelenti ki az iránt, hogy ezen Polykarposz, hajdan tanulótlarsa, ítélete sze-

mivel a keresztyénségnek nyugtalan ellensége a mult télen Oláhországban történt megverettetése megbosszulása miatt, újabban igen nagy készüléteket teszen, és az ország határait nagy erővel fenyegeti, kénytelen megint követet küldeni, addig is, míg a keresztyén fejedelmek köz segedelme elhatároztatik, valamely részletes segedelmet eszközlendőt; azalatt azonban a király mindent elkövet a köz ellenség tartóztatására sőt büszkesége megtörésére, aminthogy ezen tekintetből a császárral és több más ellenségeivel tulajdon kárával is alkudozásokba ereszkedett. A király örömmel és igen nagy megelégedéssel értette Thomasinót, hogy a doge előbbi követét is jól fogadta, közbenjárását a pápánál ígérte s azt ügyekszik eszközölni, hogy a keresztyénség köz segedelme elhatározásáig is any, nyi segedelem adassék hónaponként kész pénzben, mennyivel 8000 lovatot lehet tartani és a mellyhez maga részéről is kész adózni. Ezen dicséretes szándékában ügyekzezzék a követ a dogét tovább is megerősíteni, annyival inkább mivel az ebből fizetendő és ezen felül a magáéból kiállítandó sereggel kész lesz a király nem csak oltalmazólag, hanem támadólag is fellépni, és ennek személyes vezérlését is átvenni. Az adandó pénzbeli segedelemhez a király maga nyúlni nem kíván, sőt megegyez abban is, hogy az egy velencei biztos által kezeltessék. Igaz ugyan hogy a király előbbeni követe által ezen segedelmet csak hat hónapra sürgette; de most sem a pénz mennyiségét sem az időt, meddig az fizetendő legyen, meghatározni nem szükséges. Bár Thomasini Péter, a doge titoknoka, haza kívánkozik, annak további Magyarországon maradását különösen ohajtja a király. Nem csak Velenczében hanem egyébütt is mindenfelé szükség lesz elterjeszteni, hogy a király a törököknek ellentállásra magára hagyatva egy általjában elégtelen, de mégsem olly gyenge hogy azt,

rint is követségét dicséretesen és sikerrel viselte. *Epist. Math. Coro. I. rész, XLI. levél, 100. l.*

a külföld által néminémikép segítettve, vissza ne nyomhatná. A pápánál is különösen sűrűsse a követ a segedelmet. A közönséges hadviseletre nézve egyébiránt mind azt ujtsa meg, mit már Péter (alkalmasint előbbeni követe) a váradi püspök és Rozgonyi János utasításukból előadtak, hogy t. i. legalább 40,000 ember kívántatik még pedig hat hónapra. Végre Bosnyaországra nézve is tudtára adja a pápának, hogy az mindig Magyarországhoz tartozott és még most is oda tartozik, s azért a király örömet vigyázatlanságnak tulajdonítja azt, hogy a szent-anya tette által annak fejedelmében kedvet gerjesztett az elválásra Magyarországtól ¹⁾).

Szegedről egyenesen Erdélybe ment Mátyás. September 17-dikén Tordán volt ²⁾). Itt esett értésére, hogy a szultán Radul béhelyheztetése után magát visszavonta ³⁾). Úgy látszik, eleinten szándéka volt Vlád mellett valamit tenni, és különösen a moldvai vajdát a törököknek ujtsva adott segedelemért megbüntetni; azért annak versenytársát Pétert, ki Vitéz váradi püspöknél tartózkodott, magához parancsolá ⁴⁾). Azonban nem soká megérkezett az új oláh vajda, bojárjai kíséretében illő hódolatát a király előtt megteendő. Ezek mindenkép ellenzék Vlád visszatételét hallatlan kegyetlenségei miatt, számtalan panaszok érkez-

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, XXX. levél, 74. l.*

²⁾ Kitetszik ez egy itten feria sexta proxima ante festum b. Mathaei apostoli et evangelistae anno domini 1462. kelt parancsából, mellyet melleleg már feljebb is említénk, és a melly szerint az arany forintot, melly előbb 200 fillért, vagy 400 batkát ért, a karo- és rendek egyező akaratából az új pénzben 300 fillérrel vagy 600 batkával rendeli beváltatni. *Kaprinai e. h. I. dar. 317. l. és utána Katona e. h. 548. l.*

³⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 251. l.* — *Pray* szerint *Anal. III. d. 170. l.* Mátyás Oláhországba is ment; de *Bonfin III. tisz. X. könyv, 385. l.* csak Erdélyről szól.

⁴⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, XXXVII. levél, 94. l.* Az, kihez ezen levél intézve van, nem neveztetik, és csak Kelcz gyanításai szerint volt a váradi püspök.

tek a király elejébe több erdélyiektől is, kiket sokszori beütésekkel szorongatott volt ¹⁾). Igazságosabb volt Mátyás, hogysem illy embernek még tovább is pártját fogta volna. A személyes tekinteteket az igazságnak feláldozni csak nagy lelkek tulajdona. Mindenek csodálkozására az ifjú király Radult a vajdaságban megerősíti, Vládót ellenben elfogatja és Nándor-Fejérvárra küldi ²⁾, hol tiz évi fogságot szenvedett ³⁾. Ezután pedig, mivel a három hónap, melly a felkelt seregnek az országon kívüli tartására a szegedi országgyűlés által rendeltetett, a visszavonult törökök üldözésére elégtelen lett volna, zsoldosaival pedig egyedül ezt tenni veszélyesnek látta, az év vége felé Magyarországra ment vissza ⁴⁾).

A király távollétét használni kíváná Ali bég. Egy tetemes sereggel urának a szultánnak parancsából Ráczországból Szerém vármegyébe ütvén ⁵⁾, ellentállásra sehol

¹⁾ Engel, *Gesch. der Wal. u. Mold.* 76. és 178. lap; nézd ugyanannak *Gesch. v. Ung. e. h.* — *Chalkokondylasz X. könyve*, 215. lap azt mondja, hogy azok vádolták el, kiknek rokonait megölette.

²⁾ *Chalkokondylasz e. h.*

³⁾ *Bonfin e. h.* 385. lap. — Hogy ezen csztendőben fogatta e. Mátyás Drakulát, mondja a *brassai felirat* is *Schwandtnernél I. d.* 886. l. és *Memorab. ex Ms. Sec. XVI. Kovachichnál, Scripta min. I. d.* 14. l.

⁴⁾ *Pray, Annal. e. h.* — Még december 9-dikén Kászony széknek külön hatóságát és egyéb szabadalmait, mellyeket még Zsigmond királytól nyert volt, Medgyesen erősítette meg, Datum in Oppido nostro Medgyes feria quarta proxima post festum Conceptionis b. Virginis Mariae anno domini 1462. *Kállay, A székelyekről*, 188. l.

⁵⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. III. d.* 252. l. és *Pray, Annal. III. d.* 275. l. — Említi ezen beütést *Bonfin III. tiz. X. könyve*, 384. l., de említi *Turóczi is Chron. IV. rész*, LXV. fej. 286. l., azt megkülönböztetvén a bosnya hadviselettől s a csehek ellen tett hadviseletnek rövid átnézetét közbe vetvén; hibáz tehát Katona, midőn ezen két különböző dolgot összevegyti, és a Szakolyiak győzödelmét is 1463-ra teszi által.

sem talált, az egész vidéket feldulja ¹⁾, Kulpa és Szerém várait megvívja ²⁾, egész Futakig, ezen időben egy gazdag és nevezetes mezővárosig előnyomúl, annak vidékét elpusztítja, az után pedig nagy zsákmánnyal és 17,000 keresztyén rabbal tér meg ³⁾. Visszamenet azonban Szakolyi Péter, a csanádi püspök atyja ⁴⁾, hirtelen öszvegyűjtött seregével, mellyet 700 magyar és 500 lengyel lovag Pangov Bódog és Stregkov János vezérlése alatt alkotott, utána iramlik, a Szávánál eléri s rögtön megtámadni készül. Ali a magyar seregecske közelgetésének hírére foglyai és zsákmánya őrzésére gyalogságát hátra hagyván, lovasságával az ajánlott ütközetet elfogadja. Heves a két sereg öszveütése, a nap dicsőségéről egyik félnek sincs kedve lemondani. Egész éjjel tartott a csata, de reggel felé a magyarok kifáradnak, és már engedni kezdenek, midőn Szakolyi Mihály, Péter testvére, a király lovagjaival segítségökre terem, a futókat megállítja és nyugodt csapatjaival a harcztot megújítja. Rövid ellentállás után az ozmánokon a futás sora. A Száva partjainál megint megújúl a csata, a csekély számú hajók nem lévén elégségesek a futók befogadására. Már most a törökök éltökért harcolnak, ketségbe-esve de rend, öszvefüggés és így siker nélkül. Sok maradt közölök a csatamezőn, sok a Szávának szorítva ennek hullámai közt találta sirját. Ali bég csak kevesed magával tudta megmenekedni. Együtt 4000 ember vezett el seregéből, a sok keresztyén rab visszanyeré szabadságát, a nagy zsákmány a táborral és minden poggyászszal együtt a győzödelmesek kezébe esett. Szakolyi Péter ezen győzödelméről tett tudósításában név szerint megemlíti mind azokat, kik a futásra legelőször

1) *Turóczi és Pray e. h.*

2) *Turóczi e. h.*

3) *Pray e. h.*

4) *Bonfin e. h.*, ki Szilágyi Mihály halálát, mint feljebb látók, későbbre teszi, ennek tulajdonítja ezen győzödelmet Szakolyi Péter társaságában.

adtak rossz példát, ezek másoknak ijesztő tanulságára becsuteleneknek nyilatkoztattak és száműzettek, míg azokat, kik vitészségök által kitüntették magokat, a király méltó dicséreteken és jutalmakban részesítette ¹⁾.

Ali bégnek ezen merész tette nem kis aggodalomba hozta az Erdélyből visszatérő királyt. Növelte azt a törökök egyenes avatkozása a bosnya dolgokba. A szent-sebői fejedelem ugyanis egy firenzei ágyasaért feleségét Honát elmellőzvé, ez őt elhagyá és Raguzában keresse menedéket. István keményebb kifejezések közt követelte annak kiadását, és miután tagadó választ nyert volna, fegyverrel kívánta a köztársaságot ohajtása teljesítésére szorítani. A szerencse azonban ellenségének kedvezett; és ez nem csak megverte őt, hanem trónjától is megfosztván, abba fia tétetett a győztesek által. Ekkor ő a törökökhöz folyamodott, és ezeknek segítségével hódította meg tartományait ²⁾. Hogy mind ezek az ozmánok részéről csak más nagyobb tetteknek előpostái valának, méltán gyaníthatta Mátyás. Hatalmas szomszédaival, a császárral és a

¹⁾ *Pray e. h. Has. Fessler V. dar. 93. lap.* — Így adják elő ezen győzdelmet nem csak feljebb említett hazai íróink, hanem *Dlugoss is XIII. könyv, 323. l., Cromer XXV. könyv, 572. l. és Michovius Pistorinál Script. II. dar. 228. l.* olly különbséggel, hogy ők az egész török sereg számát csak 4000 főre teszik, és szokásuk szerint az egész dicsőséget a lengyeleknek tulajdonítják, minden szégyent a magyarokra hárítanak. Szerintök a megfutamodottak mind magyarok, a helyt maradtak és győzdelmesek, Szakolyi Pétert és 16 bátrabb magyart kivéve, mind lengyelek voltak; a foglyok csak akkor kezdének reményleni, midőn megtudák, hogy a megtámadók nem magyarok, hanem lengyelek stb. A szűkevények büntetésül czondrába öltöztetve, beburkolt fővel harmad napig voltak a tábor előtt közönséges gúnynak kitéve. *Sarcinus* szerint *Annal. Pol. VII. könyv, 7. feje.* a győzdelmes lengyelek csak 50-en voltak. — *Curaeus is Annal. Siles. I. dar. 303. l.* emlékezik ezen diadalról, de csak röviden, 4000 török összevagdaltatásáról és számos keresztény rabzsolga kiszabadításáról szólván.

²⁾ *Engel, Gesch. v. Serv. 481. l.*

cseh királylyal, most ugyan látszólag jó egyetértésben áll, de annak késedelmes, ennek még mindig igen kétséges magaviselete miatt bennök nem igen bízhatott, különösen pedig most segedelmökre nem számíthata; mivel ez már a pápával kedvetlenségbe kezde jönni, amannak pedig tulajdon jobbágyaival gyült meg baja.

Podiebrád ugyanis koronázása alkalmával letett hite által sok különböző véleményekre adott alkalmat; a római szent-szék és annak buzgó tisztelői azt vélik, hogy ez által ő a compactatákat megsemmisítette, és azoktól egészen elállott. Ezen bal vélemény eligazítása tekintetéből még az esztendő elején követséget küldött volt Rómába, a császárnak és több más német fejedelmeknek tanácsára; Rabenstein Prokóp cancellár vezérlete alatt, ki mint buzgó római hitű tünteté ki magát, Postupiczi Kostka Zdenko, Malovecz Ulrik, és két kelyhes pap, Urbensky Venczel és Koronda Venczel, alkották azt ¹⁾. Velök ment a császárnak is egy külön követsége; Podiebrád ügyét a pápának ura nevében különösen ajánlandó. Ennek következtében II. Pius martius 20-dikán, mindjárt a császári követség eltávozása után, maga elébe bocsátá és igen kegyesen fogadá a cseh királyét is, melly ura nevében a szent-széknek engedelmességet ígért, és a boroszlóiakat megintetni kérte, hogy a királynak engedelmeskedjenek, és végre a compactaták további megtartását sürgette ²⁾. Az utolsó tárgy szóba jövele alkalmával Koronda ezek iránt a követség nevében egy kevésbé hevesebben nyilatkozék ³⁾, mire a pápa is felhevül, azoknak kivánt helybenhagyását és megerősítését egyenesen megtagadja, s végre is a kü-

¹⁾ A *Dok. Gesch. v. Bresslau* szerzője III. d. 130. l. Urbenskyt prágai dékánnak, Korondát prágai polgármesternek mondja, és Malovecz Ulrik helyett Carbonista Antalt nevezi; de megjegyzi hogy Balbin szerint Koronda husszita pap volt.

²⁾ *Raynald XIX. d. 124. l.*

³⁾ Ezen beszédet előadják *Card. Papensis in Comment. Lib. VI., Gobelinus Lib. VII. és Cochlaeus Lib. IX., Raynald e. h.*

vetséget kedvetlenül bocsátja el, az egész dolog vég elintézését a hely színére halasztván, és e végett mindjárt De Valle Fantint mint teljes meghatalmazottját küldvén a követséggel oda ¹⁾. Ezt azonban követte a pápának egy írásbeli nyilatkozata az iránt, hogy a compactatákat nem erősítheti meg, a király hódolatát nem fogadhatja el; mivel azokat magok a csehek sem tartották meg, miután azok által az úr vacsorájának két alakban vétele csak azoknak engedtetett meg, kik annak gyakorlatában voltak, ezeknek pedig maradékaira helytelenül terjesztetett ki, emez pedig nem tétetett meg az egész ország nevében, mint az illendőség magával hozta volna ²⁾.

Már május közepén haza érkezett a követség, de maga Podiebrád ekkor nem volt hon³⁾. Külső barátai számát ugyanis mindenkép növelendő, Kázmér lengyel királylyal személyes öszvejövetelt tartott Glogauban, melly ugyan május 18-dikára volt csak rendelve, de a mellyre ő maga vendégének illendő fogadása végett, már előbb, május 15-dikén elment volt. A meghatározott napon egy egész mérföldnyire Kázmér elejébe lovagolt igen fényes kísérettel; ebben még is a lengyel király felülmulta őt, miután ez 5000 lovaggal jelent meg, míg ő csak 2000-et hozott magával, mit ő nehezen is vett. A lengyel fejedelem ebédjei olly fényesek voltak, hogy Podiebrád, kinek készületei sok-

¹⁾ *Pessina, Mars Morav. 724. l.* — *Balbin* szerint, *Epitome 522. lap*, a pápa már előbb Venczel prágai dékánt küldötte volt Csehországba, a prágai érsekség igazgatását átvenni, ki fölingerelte a népet, Rokyczánát ennek kedvenczét hivatalától meg akarván fosztani.

²⁾ *Eschenloer I. dar. 181 — 187. lap, Leibnitz, Cod. Jur. Gent. II. dar. 159. l., Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1506. l. és Pubitschka IX. dar. 95. l.* — Magok a compactaták és azok végbeviteléről szóló tudósítása a baseli concilium követjeinek, Datum Igloviae junius 5-dikén 1436. *Goldastnál Appendix 173. lap* adtak ezen erőltetett magyarázatra alkalmat kétséges kifejezések által.

³⁾ *Pubitschka e. h. 96. l.*

kal egyszerűbbek valának, utoljára őt meghívni sem mer-
te. Kilencz napig mulatott a két fejedelem barátságosan
együtt ¹⁾, és végre a ezélba vett szövetséget megkötötték
a következő föltételek alatt: Podiebrád segített Kázmért,
ha a szükség úgy hozza magával, személyesen és egész
erővel a törökök, valamint ez is amazt minden ellenségei
ellen, kivévén az egy pápát; e mellett Podiebrád átenged
Kázmérnak némelly várakat, ez pedig felesége jegy-
pénzét nem sürgeti, míg ő él; annak halála esetében azon-
ban fentartja minden jogait ²⁾. A szövetség mind a két
fél élete idejéig volt tartandó ³⁾. Innen május 29-dikén
megindulván ⁴⁾, mindjárt Prágába érkezte után augustus
10-dikére az ország rendeit öszvehvívtá, a Rómából vissza-
jött követség kihallgatása végett. Ez az országos ülésben
előadván a pápa feleletét a compactatákra nézve ⁵⁾, az

¹⁾ *Dlugoss XIII. könyv, 291. l., Michovius Pistorinál II. d. 218. l.* Böven leírja ezen öszvejövetelt *Eschenloer I. dar. 118. l.*
— Hasonl. *Curaeus I. dar. 299. l. és II. dar. 83. l., Cod. Litt. publ. in Archivo Capituli Pessinánál Pubitschka IX. dar. 92. l., Henel, Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 189. l., Ugyanő, Annal. Siles. ugyanott II. dar. 342. lap, Cromer, Hist. Pol. XXIV. könyv, 561. l. és Rositz, Chron. Wratisl. Sommersbergnél e. h. I. d. 93. l.*

²⁾ Ez iránt már előbb egy más ez által megsemmisített egyessé-
get kötött volt a két fél, Datum in Novemastro Korczyn in Con-
ventione generali Sabbatho ante festum Sanctae Luciae Virginis proximo
(dec. 12-dikén) 1461. *Dogiel I. d. 160. l.*

³⁾ *Dlugoss e. h.* Datum in majori Glogavia feria quinta ipso
die assumptionis (május 27-dikén) 1462. *Dogielnél* a György nevé-
ben szóló *I. d. 14. l.*, a Kázméréban *I. d. 17. l.* Csak kivonatban
közli azt *Sommersberg, Mant. Dipl. 86. l.* Has. *Palacky, Böhm. Monatschr. II. év, XII. füz. 530. l.*

⁴⁾ *Dlugoss e. h.*

⁵⁾ Koronda Venczelnek, az egyik követnek, cseh nyelven írt
tudósítása ezen követségről, melly ez alkalommal felolvastatott és a
mellynek hitelességét nem csak a boroszlóiak elismerték, *Eschen-
loer e. h. 197. l. és Raynald e. h. XIX. d. 119. l.*, hanem Picco-
lomini Jakab bíbornok is *Frehernél e. h. 215. l.*, megvan a witting-
ingau levéltárban. *Palacky e. h. 528. l.*

egész gyűlés felzendüle. Növekedék a zaj más nap, De Valle Fantin a dolgot nem csak megerősítvén, hanem egy igen heves beszédében Podiebrádot azzal is vádolván, hogy a magyar püspököknek koronázásakor adott hitét megszegte ¹⁾. Podiebrád hasonlólag elvesztve béketűrését, éles szavakban kívánta megmutatni, hogy a compactaták a baseli zsinat és Jenő pápa által megerősítettvén, eretnek-séget nem foglalhatnak magokban, és így ő most újra felolvastatni rendelt koronázási elküje ellen nem vétett, azokhoz tartván magát ²⁾. Ezután szilárdúl kinyilatkoztatá, hogy valamint eddig szorosán ragaszkodott a compactatákhoz, úgy azt jövődre is fogja tenni ³⁾. Mindjárt más nap az országgyűlés végzéséből nem csak a hevessége által vértanúságot kereső pápai követet elfogatta, olly ürügy alatt, hogy hajdan követő lévén a pápánál, őt hitetlenül elhagyta ⁴⁾, hanem Rabenstein Prokópot is,

¹⁾ Jacobi Cardinalis Papensis Narratio de Hussitis et Georgio Rege Frehernél, *Pubitschka IX. dar. 97. l.* — *Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 284. l.*, azt mondja hogy Fantin Rokyczánát mindjárt átok alá is tette. *Fessler* szerint *e. h.* a gyűlés első napján Podiebrád egy hosszú beszédben adta elő a kehely szükségét; Sternberg röviden de illendően felelt erre a szinte feles számú catholicusok nevében, azt állítván, hogy a kehely szükségét nem látja által. Podiebrád más nap De Valle Fantin megalázására ennek a gyűlésben nem adott ülést; de ez nem gondolt vele, hanem tüzesen kikelt a király ellen, ki annyira felindult e merészségen, hogy mindjárt keresztül akarta őt döfni. „Csak rajta, azt mondá ekkor a rettenthetetlen pap, a halál az egyház szolgálatában és király, mint bakó által, kívánatos.“ *Has. Curaeus, Annal. Siles. 300. l., Theobald, Hussitenkrieg III. d. 57. l., Cochlaeus, Hist. Huss. 427. l. és Balbin, Epitome Hist. Boh. 526. l.*

²⁾ *Stranszky, Staat v. Böhm. III. d. 499. l.* — *Palacky* szerint, ki *e. h. 530. és köv. l.* egykorú tudósításokat használt ezen gyűlés leírásában, Fantin beszéde heves és sértő volt, mire Podiebrád keményen de méltósággal felelt.

³⁾ *Balbin e. h. 526. l.*

⁴⁾ Podiebrád mentő és igazoló levele ez iránt a szász fejedelemléhez megvan *Müllernél, Reichstags-Theat. II. d. 247. l.* *Has. Palacky e. h.*

ki gyanúba esett az iránt, hogy Rómában nem tett eleget kötelességének, sőt a pápával titkos tanácskozásokat tartván, ő volt fő oka a cseh dolgok olly rossz fordulatának ¹⁾. A császár és a bajor herczeg közbevetésére mind a kettő már october 27-dikén visszanyerte szabadságát, sőt az elsőt nagyobb bátorságára a király személyesen elkísérte egész Regensburgig, a másikat pedig hivatalába is visszahelyhezttette ²⁾. Podiebrád szükségesnek látta mind ezekről Mátyást külön levele által tudósítani, megjegyezvén, hogy ő csendesen kívánt a compactaták szerint élni s azoknak értelmében kész is volt magát a pápa hatalma alá vetni, de azt soha el nem ismerheti, hogy ennek hatalmában állott volna azokat megsemmisíteni, miután azok közönséges zsinat által dolgoztattak ki; ez pedig feljebb áll, mint a római szent-szék ³⁾.

Még nagyobb, legalább szempillanatig veszélyesebb

¹⁾ *Pessina, Mars Morav. 717. l.* — *Stranszky* szerint *e. h.* Rabensteint csak hivatalától fosztotta meg György király.

²⁾ *Pessina e. h.* In vigilia assumptionis Mariae azaz augusztus 14-dikén fogattatott el Fantin. *Cochlaeus 429. lap.* Bőven leírja ezen országgyűlési történeteket *Eschenloer I. dar. 190—201 l.*; ebből vette előadását *Cochlaeus is Dok. Gesch. v. Bresslau III. dar. 158. l.* Egyébiránt fogságában Fantin mérget kapott, de azt erős természete meggyőzte, mint ezt maga megírta a horoszlóiaknak. *Eschenloer I. dar. 204. l.* Ezen levelében így ír Podiebrádról: „*Sceleratissimus omnium viventium et in baratrum omnium maleficorum demersus haereticus, omni haeresi superior. Turcos perfidia superat, et acelere vitae antecedit, — infamis infamia superior, — homo est omni homine, qui in terra est, blasphemior.*” *Dok. Gesch. v. Bresslau III. dar. 188. lap.* — Rokyczána volt mind ezeknek oka, Podiebrádot untalan ingerelvén a pápa ellen, ki őt a prágai érsekségben nem akarta megerősíteni. *Cochlaeus 425. l., Hageck 797. l.*

³⁾ A levelet közli *Pessina e. h. 728. lap.*, és e részben neki pártját fogja *Balbin, Epitome 522. lap.* — *Pubitschka IX. dar. 100. l.* a pápa által is felhozott okoskodásokat ismételve, a csehekét vádolja azzal, hogy a compactatákat valóságos értelmökön túl kívánták terjeszteni, és ennek következtében Podiebrád egész eljárást kárhoztatja.

bajba jött Fridrik a közte és a bécsiek közt támadott kedvetlenségek miatt. Ennek titkos rugója a nyugvást nem ismerő Albert, a császárnak öcsceje volt, ki mindig törekedett ezen gazdag város birtokába jutni, de czélt soha sem tudta érni ¹⁾. Most Holczer Farkast használta eszközüül. Ez hajdan ló- és marhakereskedő, Eizinger Ulrik hiv. szolgája, ennek Cillei Ulrik elűzésében hasznos szolgálatoakat tett, a reá és ágyasára írt gúnyköltemények által ellene a népet felingerelvén; azért ez által annak megbuktatása után jószágaitól megfosztatott és börtönbe vettetett, mellyből a hatalmas gróf megöletése után háládatos ura által nem csak kiszabadított, hanem Bécsben csakhamar egymás után tanácsnoki, adószedői és végre pénzmesteri (Münzmeister) hivatalokra is emeltetett ²⁾. Ezen Holczer tehát már most Albert párthive, ennek parancsára fellázította a pórnépet a felsőbbség különösen pedig a tisztos polgármester Prenner Keresztély, a szegényt a gazdag ellen ³⁾. Ürügyül szolgált erre egy új szokatlan adónak kivetése ⁴⁾. Az elmék előre történt elkészítése után, egy Kirchheimer nevű barátjától segítettve, 60 fegyveressel a tanácsházat körül fogja, az egész tanácsot le tartóztatja és a város kormányát magához ragadja ⁵⁾, magát polgármesternek kikiáltatván ⁶⁾. Ezeket, valamint azon veszélyt, mellyben a dolgok illy állása mellett a bécsi városban tartózkodó felesége és fia forog, megtudván Fridrik, 4000 stájerországi lovaggal nyári időben Bécs alá jön. Holczer azonban és a bécsiek őt különböző színek alatt a kapuk előtt tartóztatják, és semmikép sem akarják bebo-

¹⁾ *Hormayr, Wien. III. d. 3. füz. 189. l.*

²⁾ *Hinderbach* egykorú író, bőven előadja ezen egész történetet *in Cont. Hist. Austr. Aeneae Sylvií, Kollárnál Anal. Vind. II. d. 555—666. l.*; valamint *Kurz is Gesch. Fried. IV. II. d. 33. l.*

³⁾ *Hormayr és Kurz e. h.*

⁴⁾ *Haselbach Pev Jeromosnál II. d. 955. l.*

⁵⁾ *Hormayr e. h.*

⁶⁾ *De Roo, Hist. Austr. VII. könyv, 753. l.*

csátni addig, míg az egész tanács megújítását nem fogadja. Így csikarta ki Holczer saját megerősítését is, mint polgármester ¹⁾. Végre a városba érven a császár, azt lóháton megjárta, mindenütt igen jól fogadtatott, szelíden és nyájas leereszkedéssel szólott a néphez, melly térdre esett előtte ²⁾.

E szerint a zsoldosokra nem lett volna többé szükség, de Fridrik őket nem bocsáthatá el, kielégítésükre pénze nem lévén; e végből e bécsieket is megszólította, 6000 forintot kérvén tőlök, de tagadó választ nyert ³⁾. A hátra lévő zsoldjok miatt mind inkább s inkább békételenkedők féktelenségét zabolázni nem leheté többé. A szüretjeikkel a városon kívül foglalkodó polgárok kiraboltnak, boraiktól megfosztatnak ⁴⁾. A nép zúgni, békételenkedni kezd. Növeli elégedetlenségét az, hogy egy előkelő polgár feleségén erőszakot tevő lator, a császár emberei által pártfogás alá vétetett, sőt ezek több, a tábor mellett csendesen elmenő polgárokat, dévajságból, vagy bosszúból bizonytalan, háborgattak, megsebesítettek ⁵⁾. Mind ezekre nyilván felzendül a már különben is békételen és csak bajjal lecsöndesített népség, és a császárnak a hűséget felmondani készül. Ez megnyugtatóására, a fenyegető tűz lecsillapításának megkísértésére, Rüderer Ulrik és Gravenecker meghitt tanácsnokait küldi hozzája. Ezek azonban nem

¹⁾ *De Roo e. h.* — *Hormayr* szerint előbb Ziegelhauser választatott annak; de a nép semmikép sem akarta elfogadni, és úgy tétetett helyébe Holczer.

²⁾ *Hinderbach e. h.* 624. l. és *Kurz e. h.* 39. l. Ezen engedékenységet Eleonora császárné nem hagyta helyben, sőt élesebb kifejezésekben rosszalta. *Ugyanők ugyanott.*

³⁾ *De Roo e. h.* — *Hormayr* ellenben azt vitatja, hogy a város valósággal fizetett ezen zsoldosok kielégítésére előbb 6000, később 3000 aranyat; de a császár mégsem gondoskodott a dolog elintézéséről.

⁴⁾ *De Roo e. h.* 254. l.

⁵⁾ *Haselbach e. h.*

csak nem boldogultak, hanem végre el is fogattak ¹⁾. Holczer már most különös, a császárhoz intézett levelében a város nevében a hűséget neki felmondja, s Albertet sietve meghívja ²⁾. Fridrik látván a dolognak kedvetlen menetelét, a várat hirtelen megerősíti és minden felé segítségért küld. A stájerországi és némelly hűséges osztrák nemesek mindjárt tevének is némelly készülleteket ³⁾. A hűséges Baumkircher volt első ezek közt, ki megjelont hirtelen öszveszedett katonáival; de a vigyázó bécsi nép a kapukat előtte még maga idejében bezárta. Így fejedelméhez nem férvén, kénytelen a város előtt táborba szállani, ez által legalább annak öszveköttetését a szomszédsággal és a szőlőkkel, mellyekből él főként a bécsi lakosság, egészen elvágandó ⁴⁾; míg Fridrik maga részéről a külső segedelemhez nem igen bizakodva, főként a körulte lévőbbe és azoknak hűségébe helyeztetni reményeit. A várban ágyu, puska és lópor elég mennyiségben találtatott; de a védelemre s az ágyuk körüli szolgálatra alkalmasok száma mind együtt csak 200-ra ment; kik nagyobb részint felsőbb állásu udvari tiszték voltak ⁵⁾. Ezekkel kellett tehát az oltalomhoz készülnie. A városiak mintegy kilenczed vagy tized napra az első zendülés után a várat egészen körülfogják, senkit sem ki se be nem bocsátanak ⁶⁾, min-

¹⁾ *De Roo e. h. és Styra Farkas, Itiner. Per Jeromosnál Script. Austr. II. d. 452. l.*

²⁾ *De Roo e. h. — A városnak hűségfelmondó levelét közli Fugger, Spiegel der Ehren 691. lap, és Anonym. Chron. Austr. Senckenbergnél V. d. 169. l., Geben zu Wien am Erichstag nach Michaelis 1462. Müller, Reichstags-Theat. II. d. 139. l.*

³⁾ *Kurz, Gesch. Fried. IV. II. d. 47. l.*

⁴⁾ *De Roo e. h. 255. l.*

⁵⁾ *Ugyanő ugyanott 256. lap, és Anon. Chron. Austr. Senckenbergnél V. dar. 168. l. — Styra Farkas szerint e. h. 350-re, Schmidt, Gesch. d. Deutschen szerint VI. d. 303. l. 400-ra ment ezek száma.*

⁶⁾ *Styra Farkas e. h.*

den császári fogadókat és más épületeket öszverontanak, sőt a várnak vivásához is készülteket tesznek ¹⁾). Főként azon részre fordítják figyelmöket, mellyben a császárné lakott, ezt egész erővel lövöldözik annyira, hogy végre az kénytelen innen elköltözni ²⁾). A császárnak emberei közül többen javaslották a város ellen gyújtó nyilak lövését; de ezt ő, bár annak sikerességét maga is megismerte, alattvalóinak vagyombeli megkárosodását el akarván távolítani, nem engedé meg, sőt parancsára még az ágyuk is úgy valának a nép ellen fordítva, hogy kevés kárt tehettek ³⁾).

Tizenkét éjjel és nappal tartott ezen állapot. Azalatt Albert, ki némelly osztrák békételen nemeseikkel bátyja ellen szövetségre lépett volt ⁴⁾, megérkezett, két nagy ágyut hozván magával ⁵⁾. Ezzel a bécsiek egyesülve, Fridriket már most arra akarák szorítani, hogy örökségéről egészen lemondván, azt adja által fiának, Miksának ⁶⁾. Mit ő tenni nem akarván, Albert a bécsiekkal két esztendőre ünnepestélyes szövetséget köt, bátyjának egyenesen hadat izen, és

¹⁾ *Haselbach e. h.*

²⁾ *De Roo e. h. 257. l.* — *Haselbach* szerint ellenben *e. h. 955. l.* a császárnét és a kis Miksát kimélni akarák, és azért a császárt felszólíták, bocsátaná őket ki, részökről bántatlanságukat fogadván, de ez azt felelé: „Velök együtt akar meghalni, vagy velök együtt várja meg a bünösök megfenyítését.“ *Kurz e. h. 45. l.*

³⁾ *Haselbach és de Roo e. h.*

⁴⁾ Ezen szövetséglevél megvan *Kurznál e. h. II. d. 227. l.* — Már előbb szövetséget kötött volt élte idejéig Kázmér lengyel királylyal, Kázmér részéről *Poznaniae feria secunda in crastino Sanctae et individuae trinitatis* (junius 14-dikén) 1462. *Dogiel I. dar. 161. l.*, Albert részéről in oppido nostro Homicz september 26-dikán 1462. *Ugyanö ugyanott 162. l.*

⁵⁾ *Hist. rerum Aust. Rauchnál 90. l.*, *Kurz e. h. 47. l.*, ki Albert megérkezettét november 2-dikára teszi.

⁶⁾ *Haselbach e. h.* — *Hormayr* ellenben *e. h.* azt állítja, hogy csak Bécsnek és az Ensen alúli Osztrákhonnak átadását sürgették előbb Albertnek, az után Miksának.

a magával hozott ágyunkkal a vár újabb és keményebb vi-
vásához készül ¹⁾. Másfelül Fridrik segítségére is megér-
keztek Vitovecz némelly csapatokkal és Victorin, Podie-
brád fia, Sternberggel és több ezer válogatott katonával,
atyja által előre küldve ²⁾. De ezek nem hathattak a vá-
rosba, és kénytelenek a kün tanyázó osztrákokkal Baum-
kircher vezérlése alatt egyesülni ³⁾. Albert tapasztalván
a várbeli kis csapatocska mindenre elszánt vitézségét, a
vár falai alatt akart egy útat keresztülátsatni, őket egy-
szerre meglependő; de egy Siebenbürger Tamás nevű pol-
gár a császár iránti hűségétől vezéreltetve, egy nyílvesz-
szőre kötött iráska segedelmével a dolgot elárulja, s Albert
kénytelen szándékával felhagyni ⁴⁾.

A várban azalatt a szükség napról napra növekedék,
úgy hogy a bezártak nagy része korpakenyérre szorult ⁵⁾;
a rodhadt, penészes kenyérhaj a legfízletesebb eledelek közé
számíttatott, és ebből egy kis darab egy forinton is el-
kelt ⁶⁾. A kis Miksa több napokig árpakenyérre szorulva,
atyjától egy darab húst kért, ki könnyezve kénytelenítte-
tett felkiáltani: „Bár, fiam! csak kenyérünk volna ele-
gendő.“ Későbbre egy erdélyi születésű Kronberger nevű

¹⁾ *De Roo e. h.*

²⁾ *Ugyanő ugyanott*, ki a Victorinnal érkezett sereg számát
nem határozza meg, valamint *Haselbach* és *Styra sem e. h.*; amas
Sternberg helyett Schaumburgot említi olly megjegyzéssel, hogy
ez némelly Stájerországban gyűjtött csapatokkal csatolta magát Vi-
ctorinhoz. *Balbin* szerint *Épilome 527. l.* Victorin serege együtt
5000 főből, *Pessina* szerint *Mars Morav. 730. l.* és *Pubitschka*
szerint *Gesch. v. Böh. IX. dar. 104. l.* 5300 gyalogból, 3200 lo-
vagból állott, az utolsó még azt is hozzá tévén, hogy atyja a ta-
pasztaltabb Sternberg Zdenkót és Hasenburg Zbinkót adta melléje,
hogy őt tanácsukkal segítsék.

³⁾ *De Roo e. h. 259. l.*

⁴⁾ *De Roo e. h.* — *Fugger, Spiegel der Ehren 699. lap,* őt
Tamás nevű erdélyinek mondja.

⁵⁾ *De Roo e. h.*

⁶⁾ *Styra Farkas e. h.*

szabó, azután pedig tanuló fia életök veszélyeztetésével vittek a várba a császári család számára jobbacská ele-delt ¹⁾. Ezen nagy szükség bírta Victorint, — ki Krems, Stein és Korneuburg Béccsel öszveszővetkezett városok megvétele után ²⁾, megint Enzensdorfnál szállott táborba ³⁾, és erejében nem igen bizván ⁴⁾, atyjának megérkezését itt akará megvárni ⁵⁾ — arra, hogy november 17-dikén ⁶⁾ vivást kísértsen meg a város ellen ⁷⁾. A vivók szerencsétlenségére ez nap váratlanul hideg és fagyos idő állott be, nagy hó esett, melly őket minden mozdulataikban szerfelett akadályoztatá ⁸⁾; minden vitéz erőlködéseik mellett is több izben visszaveretének ⁹⁾, és végre is kénytelenek valának magokat megerősített táborukba visszavonni, ez uttal szándékukkal felhagyni; a városiak egész a táborig üldözték őket, két ágyut elvettek tőlök, és azokat nagy diadalmi ünnepegylyel vontatták a városba ¹⁰⁾. A csatamezőn a vívók közül 140 ¹¹⁾, a városiak közül csak 60 maradt ¹²⁾.

1) *Cuspinianus* 725. l., *Récai*, de *Mon. et S. Corona Cent. V. Schwandtnernél* II. d. 681. l. — De Roo szerint ez nem erdélyi hanem frankeni volt, ugyanazt állítja *Linck* is *Annal. Clara-vall.* II. d. 215. l.

2) *Pubitschka e. h.* IX. d. 104. l.

3) *Pubitschka e. h.*

4) *Pessina* szerint *e. h.* Albert csak 1200 gyaloggal és 600 lovaggal vetette magát Bécsbe, de ehhez járult az egész városi népség.

5) *De Roo e. h.* 260. l.

6) *Ugyanő*, *Haselbach* és *Pessina e. h.*

7) *Pessina e. h.* — Erzsébet napján (november 19-dikén) 5 és 6 óra közt reggel. *Balbin e. h.*

8) *De Roo* és *Balbin e. h.*

9) *Haselbach* szerint *e. h.* kétszer, *Styra Farkas* szerint *e. h.* háromszor.

10) *De Roo e. h.*

11) *Pessina e. h.* — *Styra Farkas* szerint ellenben *e. h.* a vivók közül 300 ember maradt a csataterén, sok megsebesített és sok elfogattatott. — Több kárt tettek azonban a várbeliek ágyui mint magok a bécsiek.

12) *Pessina e. h.*

A csehek, osztrákok és stájerországiak egyesült serege ezen kudarcot lemosandó, megint új viváshoz készül-e ¹⁾, midőn a táborba Victorinhoz érkezék Harrach, atyja által olly parancscsal előre küldve, hogy minden további ellenségeskedést tüstént függeszsen fel, mivel mindenek előtt ő mint közbenjáró kíván fellépni. Bár a vívók vissza valának is verve; úgy még is Albert nem igen bízott erejéhez, és azért maga is ohajtá a fegyverszünetet, melly e szerint a háborús felek közt 10 napra igen könnyen megkötetett ²⁾. November 20-dikán ³⁾ Podiebrád is megérkezék 8000 főből álló seregével ⁴⁾ a császár különös meghívására ⁵⁾, és mindjárt a Gumpendorfnál tanyázó császári seregekkel egyesülvén ⁶⁾, Korneuburgnál szállott táborba ⁷⁾. A cseh király közbenjárását minden akadály

¹⁾ Ulrik gurki püspök és Albert cancellár, valamint Albert brandenburi határgróf császári kapitány és a császárnak több tanácsosai megtudván Regensburgban, hogy a bécsiek körülzállották, sőt már vívni is készülnek a császári lakot, a többi német fejedelmeket segedelemadás végett felszólították, Geben zu Regensburg am Mitvoche vor St. Martinstag (november 10-dikén) *Krekwitz* 926. l., ki magát a levelet is közli. Hasonlót tett volt Podiebrád Prágából am Samatag nach Simonis et Judae (oct. 30-dikén); a levelet közli *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 142. l.* A rendek rövid tanácskozás után a segedelmet valóban el is határozták am Freytag nach Martini (november 12-dikén). *Ugyanő e. h. 143. l.* Ezen segedelem kiállítására azonban, mellytől különben is nem sokat lehetete várni, nem volt már ekkor szükség.

²⁾ *Pessina e. h.*

³⁾ *Pessina e. h.*

⁴⁾ *Balbin és Pessina e. h. — Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 286. l. és de Roo e. h. — Pubitschka e. h. IX. d. 105. l.* csak nyomtatási hibából teszi 800-ra.

⁵⁾ *Styra Farkas e. h.*

⁶⁾ *Haselbach e. h.*, ki egyszersmind azt is állítja, hogy Podiebrád mindjárt készülteket tett a várost három felől megtámadni, midőn az alkudozások megkezdettek. Ez azonban ellenkezik a többi írók előadásával.

⁷⁾ *Styra Farkas e. h.*

nélkül elfogadja mind Albert, mind a bécsi nép ¹⁾). A császár az alkudozások végett Sebriacher Zsigmondot és Krai-
nach Györgyöt küldi Korneuburgba ²⁾); Albert ellenben
személyesen jelent meg ³⁾). Itt Podiebrád a felek közt a
következendő pontokat állapítja meg: Albert minden el-
foglaltakat visszaad, de Alsó-Osztrákhont 8 esztendeig meg-
tartja mint helytartó, és azért fizet bátyjának évenként
4000 aranyat. — Fridrik, ki nem örömet mondott le akár-
mely jogáról is, sokáig nem akarta ezen terhes föltétele-
ket elfogadni; későbbre azonban veszélyes állásának meg-
fontolása és azon körülmény, hogy barátai bármely nagy
erővel jelentek is meg, olly hamar rajta segíteni nem vol-
tak képesek, mint szorultsága azt kívánta volna, ezeknek
megerősítésére kényszeríté ⁴⁾). A kötés meghitelesítése után
Volkersdorf György kíséretében ⁵⁾ Borbála napján decem-
ber 4-dikén ment ki Podiebrádkhoz Korneuburgba ⁶⁾).

¹⁾ *Balbin e. h.*

²⁾ *De Roo e. h.* — Az *Anonym. Chron. Austr. Senckenberg-
nél V. d. 182. l.* a másodikat Klünokkannak nevezi.

³⁾ *Anonym. Chron. Austr. e. h.*

⁴⁾ *De Roo e. h.* és *Anonym. Chron. Austr. e. h.* — *Dubrav
ugyan e. h.* és *Cochlaeus 429. l.* azt állítják, hogy Podiebrád be-
szélgetés színe alatt a bécsiek elámitásával vitte ki Bécsből a csá-
szárt, és így mentette meg őt; de ez nem áll, mert maga az említ-
ett föltételek szerint készült egyező levél is megvan német nyelven
Haselbachnál e. h. 959. l., Datum Korneuburg am Pfingstag (cső-
törtök) vor St. Barbara tag (december 2-dikán), *Müllernél, Reichs-
tags-Theat. II. dar. 147. l.*, *Lünignél, Cod. Germ. Dipl. II. d.
567. lap, Ugyanónála, Teutsches Reichs - Archiv, Pars Spec.
Cont. I. Abtheil. I. Absatz 1. 68. l.* és *Dumontnál, Corps Dipl.
III. dar. 278. l.* Has. *Pubitschka IX. dar. 106. l.* — *Curaeus,
Annal. Siles I. dar. 301. l.* a föltételeket egészen másként adja
elő, de ezt az ünnepélyes oklevél ellenére nem lehet tekintetbe
venni. — *Fugger, Ehrenspiegel 701. l.* azzal vádolja Podie-
brádot, hogy a császárt csak hatalma megrontásával akarta meg-
menteni.

⁵⁾ *De Roo e. h.*

⁶⁾ *Styra Farkas e. h.*, kinek előadását az egyező levél keltének

A megszabadulásán örvendő Fridrik megszabadítójával kegyelmeit különbözőképen érezte. Mindenek előtt hadi költségei megtérítése fejében 40,000 aranyat ígére, és ezen öszvegnek felét mindjárt le is tevő¹⁾. Őt egyszersmind barátsága különös jeléül kora halála esetére fia Miksa gyámnokának nevezé ki olly formán, hogy ezt törvényes idejéig viselje esztendőnként 10,000 arany jutalomért; azon esetre pedig, ha mind ő, mind fia magtalanul talál-
nának meghalni, Osztrákhont, Stájerországot, Kärnthent és Krainát 100,000 magyar arany forintban írá át neki; az osztrák bor- és sóvámból bejövő öszveg felét most mindjárt oda ígéré, mihelyt segítségével birtokába juthat, mind kettőjük élte idejéig, nyilván megismervén hogy ő kiszabadítását a bécsiek kezéből neki és fiának köszön-
heti²⁾. A császár ezen bizodalma és jó indulata jeleinek viszonzására Podiebrád is egy külön levelében segedel-
met ígér neki egész erővel minden megtámadói ellen, ki-
vén a pápát és Lajos bajor fejedelmet³⁾. Victorinnak a maga, felesége és fia kiszabadításában atyjával együtt szerzett érdemei tekintetéből, mellyeket ismételve elismer, őt valamint két testvérét, a két Henriket, római szent bi-

öszvevetése több más oklevelekkel, mellyeket a császár kevés napokkal ezután Korneuburgban adott ki, mint mindjárt meglátjuk, igazolja. Helytelenül teszi azt december végére 1462. *Pessina e. h.*, — karácsony estvéjéré (vigilla nativitatís Domini) 1464. *Chron. Monast. Mell. Pex Jeromosnál I. dar. 259. l.* — Beheim egy külön költeményben énekelte meg azoknak hűségét, kik a császár mellett megmaradtak, a bécsieket mint törvényes urok ellen felkelőket piszkolva. *Quellen und Forsch. 34. l.*

1) *Pessina e. h. 733. l.*, *Dubrao, Hist. Boh. XXX. könyv, 286. l.* és *Boregh, Böhm. Chron. II. d. 551. l.*

2) Korneuburg am Mittichen nach S. Niclastag (december 8-dikán) 1462. *Sommersberg e. h. 1046. l.*, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. II. d. 570. l.* Has. *Möser, Deutsches Staatsrecht XVII. d. 199. l.*, *Julius Caesar VI. d. 209. l.*

3) Geben zu Korneuburg am mitwoch nach sand Niclastag (december 8-dikán). *Chmel, Reg. CXLIX. l.*

rodalombeli fejedelmeknek nevezi, egyszersmind a münsterbergi herczegséggel és a glaczi grófsággal is megajándékozza ¹⁾). Victorinnak e felett a már előbb neki ígért katzenellenbogeni grófságot valósággal átadja ²⁾), melyet ez későbbre Henrik hesszeni landgrafnak adott el ³⁾). Sternberg Zdenkónak, ki Victorin előseregeit vezérelte, a wetrai urodalmat ajándékozza ⁴⁾); Csehországnak a többi választó fejedelemségek felett némelly különös kiváltságokat tulajdonít ⁵⁾), a többek közt hogy a megajándékozás ünnepélye alkalmával használt zászló, mely különben a nép közé vettetett, és ez által öszveszakgattatott, a cseh királynak épen adassék vissza ⁶⁾). A prágaiaknak, kik ezen hadviselésben tettelegesen részt vettek, szabadságaikat megerősíti ⁷⁾), különösen vámszabadságot nyertek Bécsben és egész Németországon ⁸⁾). Legfőbb haszon volt azonban

¹⁾ Datum Neuburgae Forensi 7. Decemb. 1462. *Sommersberg, Script. Siles. I. dar. 1077. l.* és *Schickfuss, II. dar. 95. l.* Az oklevél maga az említett napról megvan *Lünignél, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. I. Forts. I. 239. l.* — *Curaeus e. h. 301. l.* és *Calvisius 797. lap* ezen ajándékot helytelenül teszik 1463-ra. — *Pessina* szerint *e. h.* már 1459-ben Brünnben ajándékozta meg a császár Victorint a münsterbergi herczegséggel és a glaczi grófsággal, most pedig ezen adományt kiterjesztette testvéreire is.

²⁾ De dato 22. aprilis 1463. *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1499. l.* és *Pubitschka e. h. IX. d. 196. l.*

³⁾ *Pessina e. h.*

⁴⁾ *Pubitschka e. h. 108. l.*, *Schells, Oesterr. Gesch. VII. d. 132. l.*

⁵⁾ Datum in nova Civitate VI. Dec. 1462. *Goldast, Appendix Doc. 110. lap*, — arany pecsét alatt *Lünig, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. I. Forts. I. 84. l.* Has. *Balbin e. h.*

⁶⁾ Abhandlung über die Vorzüge des Durchlaucht. Erzhauses Oesterreich bei Reichsbelehnungen. *Schmidt VII. d. 168. l.*

⁷⁾ Archivum Vetero-Prag. *Pubitschkánál e. h.*

⁸⁾ *Schells e. h.* — A krainaiaknak is itt mutatott hűségökért megbővítette czímeröket, Neustadt am Mittichen nach St. Erhardstag 1463. *Valvasor III. d. 297. l.*

Podiebrádra nézve mind ezeken felül, hogy a pápa, ki a bécsiak ellen ezen merész tettök miatt igen felhevült volt ¹⁾, őt a császár különös közbevetésére most mindjárt még nem vetette egyházi fenyték alá Fantin elfogatása miatt, mint ezt tenni akarta ²⁾. Ez által azonban Podiebrád elhitte magát, Rokyczána hatalmát Morvaországra is kiterjesztette, ki másfelül háládatosságból a prágaiakkal egyesülve, a főpiacson Podiebrádnak egy emlékoszlopot készíttetett, mellyen annak képe volt előadva, egyik kezében kelyhet, a másikban fegyvert tartva; a mi a pápát és a római catholicusokat nagyon felingerelte ellene s a király ellen ³⁾.

Podiebrád mindjárt tudósítá a német fejedelmeket a császár kiszabadulásáról és a két fél közt eszközölt békéről ⁴⁾, de ennek pontjait egyik fél sem tartotta meg. Albert az elfoglalt városokat nem adta vissza, a császár pedig őt nem ismerte el Alsó-Osziphkon törvényes birtokosának ⁵⁾, sőt Németország rendei előtt 1463. elején keservesen panaszolt az iránt, hogy öcsce az ő örökségét a nemzetek törvénye ellen elfoglalta. Ennek következté-

¹⁾ Ezen tette nézve az egyeseknek egyházi fölmentését egyenesen magának tartotta fel, kivéven a haldoklókat. *Haselbach e. h.* 971. l., *Annal. Styriae III. dar. 517. l.*, *Hansitz, Germ. Sacra 546. l.*

²⁾ *Boregh, Böhm. Chron. II. d. 551. l.* és *Stranszky, Staat v. Böhm. III. d. 505. l.*

³⁾ *Dubrav e. h.*

⁴⁾ *Haselbach Peznel e. h. 963. l.*, *Pessina, Mars Morav. 729. l.*, *Pubitschka e. h.* — Brünnből dec. 26-dikán ez iránt a szász választóhoz intézett levele megvan *Müllernél Reichstags-Theat. II. dar. 149. l.* — Fridrik is tudósította testvér hugát, a szász választó fejedelemtől, az egész dolog meneteléről Bécsujárosból am Mitwochen Sant Erhartstag 1463. *Ugyamannál e. h. 150. l.*

⁵⁾ *De Roo e. h.* — *Haselbach* szerint *e. h.* a végrehajtás alkalmával kapott össze a két testvér, és úgy bomlott fel közöttük a jó egyetértés.

ben őt a regensburgi országgyűlésen átokba téteti, minden birtokaitól megfosztottnak nyilatkoztatja. Hiába hivatkozik ez a pápára, mert ez nem csak nem segít rajta, hanem Fridrik által megnyerve, maga részéről is átokba teszi őt, ki kénytelen a rosszul értesített pápától a jobban értesítendőre hivatkozni. Mind ezekért a szegény nép lakolt főként. A két részről nem a háború megszűnte, hanem a pénz hiánya és a zsold fizetésének lehetetlensége miatt elbocsátott s kenyér nélkül maradt zsoldosok kényök szerint pusztítgaták az egész tartományt. Egy némellyeket ezek közül később a császár parancsolatára Baumkircher megint zsoldjába vesz, segedelmökkel Korneuburgot elfoglalja és megerősíti; míg a gondatlanabb Albert, ki Bécs birtokában maradt, itt vitézjátékok, folytonos mulatságok és dorbézolások közt kényelmesen tölté idejét, és pénzből kifogyván, némelly tehetősebb polgárokat, oly szín alatt, mintha élete után törekedtek volna, elfogata s vagyonuktól megfoszta. Ez szüleménye volt egy általa alakított titkos rendőrségnek, melly elégséges volt a népet ellene felingerelni, de koránt sem volt képes annak titkos munkálkodásait és ügyekezeteit fölfedezni. Ugyanazon Holczer, kinek köszönhető Bécs birtokát ¹⁾, a császár részére György pozsonyi prépostnak, ki a császár megszállása alatt Bécsben mindig ennek személye körül volt és minden csatákban elüljárt pánczéلبa burkolva ²⁾, közbenjárására ³⁾ pénz és ígéretek által titkon megnyeretve ⁴⁾, a városi tanács tagjait több előkelő polgárokkal különböző ürügyek alatt magához hivatá épen

¹⁾ *De Roo e. h. 262—265. l. Has. Anonym. Chron. Austr. Senckenbergnél V. rész, 197. l.*

²⁾ *Valoasor XV. könyv, 362. l.*

³⁾ *De Roo e. h. 265. l., Haselbach e. h. 969. l.*

⁴⁾ *Styra Farkas e. h. — A pozsonyi prépost által 6000 forintot ígért neki Fridrik, ha a város birtokát visszaszerzi. Anonym. Chron. Austr. Senckenbergnél e. h.*

nagy-pénteken ¹⁾). Ezeknek elejökbe terjeszté egy hosszú beszédben, miként ő a város szabadságainak megrontásában munkálkodó, az egyes polgárok személyes és vagyonbátorságát lábbal tapodni kezdő Albertet, négyszáz a városba véletlen bocsátandó meghitt fegyveres segítségével ²⁾ más gondolatokra hozandja. A jelen voltak nagyobb része helyben hagyta a tervet; kik pedig ezt tenni nem akarták, mindjárt Holczer házánál letartóztatnak, nehogy a dolgot elárulhassák. Így a pozsonyi prépost által a terv sikeresítésére a császártól kikért 400 lovag alattomosan valósággal be is bocsáttatik, Albert előtt az szinleltetvén, hogy ezek a város zsoldosai s csak a belső bátorság fentartására hozattak most be. A főherceg azonban még is megértvén, hogy Holczer házánál többen az elüljárók és az előkelőbb polgárok közül fogva tartatnak, mindjárt gyanakodni kezd. Engedelmeivel Eberndorf Róbert, egy nagy tekintetű nemes, a népet tüstént öszvecsődíti, Holczer árulását előtte fölfedezi; ez a császártól még mindig idegenkedve és annak befolyásától tartva, az előadásán felindul, és rögtön a bejött lovagoknak esik. Ezek közül három helyben agyon veretik, a többi ezen véletlen megtámadásra el nem készülve, kénytelen magát megadni; azonban a vezéren Tristán Ágostonon kívül minden bántás nélkül a városból kibocsáttatik ³⁾). Holczer maga, ki az első zavarban alkalmat nyert az elbuvásra, harmad napra fogatott el Nussdorfban, czimborái pedig nagyobb részint még a városban ⁴⁾). Ezek közt Schönberg

¹⁾ De Roo, *Styra Farkas és Anon. Chron. Austr. Senckenbergnél e. h.*

²⁾ De Roo e. h., *Anonym. Chron. Austr. Senckenbergnél V. d. 201. l.* — *Styra Farkas* szerint e. h. 600 lovaggal.

³⁾ De Roo e. h. — *Styra Farkas* szerint e. h. 480 lovag egyenként fogatott el, a többi megszaladt Holczerrel, és a dolog aprilis 9-dikén történt. Has. *Haselbach e. h.* és *Anon. Chron. Austr. Senckenbergnél V. d. 202. s köv. l.*

⁴⁾ De Roo e. h. és *Haselbach e. h.* — aprilis 11-dikén *de Roo e. h.*

György asszonyruhában egy processio alkalmával ¹⁾ Holczer bűnét és azon szándékát, hogy Albertet fogva játssza a császár kezébe, megvallja, és czinkosait is megnevezi. Ezek közül öt vele együtt szétszakgatásra, egy hóhér pallosára ítéltetik; a nép kérésére azonban a többieknek ítélete is, kivévén a Holczerét, mind fővételre változtatik által ²⁾. Ez rajtok hatod napon végre is hajtatott ³⁾. Holczer még testének szétszakgatása után is kevés pillanatig élt és szólott ⁴⁾. Így az után a két testvér közt a háború újra kiütött, és Schomberg Farkas, Albert vezére, a császáriakat Neustadt alatt megverte ⁵⁾.

A pápa követe sikertelen törekedett a két fél közt az egyetértést helyre állítani ⁶⁾. Az egymás ellen jobban, mint valaha felbőszült két testvér hugának Katalin bádeni hátrgrófnénak kérésére is csak fegyverszünetben egyezett meg sz. Mihály napig, melly alatt követeik a vég béke megkötését kísértsék meg Tulnban ⁷⁾. A pápa követének közbenjárása mellett sz. Máté napján (sept. 21-dikén) ez valósággal meg is készült a következő föltételek alatt: — 1-szor. Minden hadizenő és kihívó levelek elszakgattatnak mind két részről. 2-szor. Közönséges, mindenre ki-

¹⁾ *Haselbach e. h.*

²⁾ *Styra Farkas e. h.* és *Anonym. Chron. Austr. Senckenberg-nél e. h. 209. l.*

³⁾ *De Roo e. h. 270. l.*, aprilis 21-dikén *Styra Farkas e. h.*, feria sexta post octavam pascae *Chron. Salisb. Pez Jeromosnál II. d. 430. l.*

⁴⁾ *De Roo e. h.* — *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 217. l.* Tristánról mondja azt, hogy már szétszakgatva fejét fölemelte, kiomlott beleit nézte és imádkozott.

⁵⁾ *De Roo e. h.*

⁶⁾ *Ugyanő ugyanott.*

⁷⁾ Erről tudóstja maga Fridrik Podiebrádot, őt mint közbenjárót meghíván, *Dipl. Boh. Siles. Sommersberg-nél I. d. 1029. l.*, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. d. 1510. l.* — Hibáz *de Roo, Hist. Austr. e. h.*, azt állitván, hogy ez a császárné kérésére történt; mert erről az oklevélben nincs emlékezet.

terjedő amnestia hírdették. 3-szor. Az Albert király halála óta behozott minden névvel nevezendő adók megszüntetnek. 4-szer. A foglyok mind két részről szabadon bocsáttatnak. 5-ször. Az elfoglalt várak és jószágok valóságos tulajdonosaiknak mindjárt visszaadatnak. 6-szor. Az országban csak jó értékű pénz verethetik. 7-szer. Idegen bort behozni nem lesz szabad. 8-szor. A zsidók az országból kitűzetnek. 9-szer. A borra új adó vettetik, melyből a zsoldosok kielégíttethetnek. — A bécsiek azonban ezen határozatokkal nem voltak megelégedve, és ezen felül követeléseiket több pontokban terjesztették elő, melyeket a császár teljesíteni semmiképen sem akarván, az egyességből misem lett. Hasonlólag minden siker nélkül folytak a tanácskozások az october 28-dikára rendelt összevetetelen is Bécsben, hol megint új kedvetlen események adták elő magokat ¹⁾. Minden kedvetlenségnek végre is csak Albert halála vetett véget, december 2-dikán 1463. ²⁾ 45 éves korában ³⁾ mérég vagy mértékletlenségéből eredett gutaütés által ⁴⁾. Osztrákhon, melyet Fridrik ennek

¹⁾ *De Roo e. h.*

²⁾ *Styra Farkas* és *Haselbach e. h.*; az utolsó szerint 6 és 7 óra közt reggel. Ezen napra teszi *Hansitz* is *Germ. Sacra I. d. 547. lap*, valamint a többi írók is különböző számítások szerint; mint *de Roo e. h.* quarto nonas Decembris, *Chron. monast. Stammensis Pez Jeromosnál II. dar. 460. l.* in adventu Domini feria sexta de mane ante festum S. Thomae, *Arenpeck* megint *Pez Jeromosnál II. d. 292. l.* feria sexta ante festum S. Thomae apostoli, *Anon. Chron. Austr. Senckenbergnél V. dar. 255. l.* am Freytag vor S. Barbara tag.

³⁾ *De Roo e. h.* 280. l. és *Cuspinianus* 617. l.

⁴⁾ *Cuspinianus e. h.* és *de Roo e. h.* — Egyenesen méregről szólnak *Styra Farkas* és a *Chron. monast. Stammensis e. h.*, *Chron. Salzb. Duellii Misc. II. dar. 147. l.*, *Chron. Salzb. Pez Jeromosnál II. dar. 430. l.*, *Anonym. Vienwen. Chron. Austr.* csakugyan *Pez Jeromosnál II. d. 550. l.*, *Chron. monast. Mellic.* megint *Pez Jeromosnál I. d. 259. l.* és *Anon. Chron. Austr. Senckenbergnél V. dar. 255. l.* — *Haselbach* szerint is *e. h.* az étetésnek minden jelei feltaláltattak testén. *Cuspinianus* szerint *e.*

nyughatatlan, büszke, bátor, nagyravágyó, a pénzt vesztegetve pazarló és azért ez után sovárgó jelleme miatt ¹⁾ Albert király halálától fogva az őt jogosan illető részben sem tudta csendesen bírni, elhunytával Zsigmond herceg lágysága által egészen övé lett ²⁾.

h. Bécsben sz. István egyházában a fejedelmi sírboltban temetettetett el.

¹⁾ Aeneas Sylvius mesteri ecsetével így festi ezen fejedelem jellemét: „Fuit celer in agrediendis rebus, ac gloriae appetens, periculi contemptor, audax, laboris patiens, more et ingenio promptus, pecunias inter amicos partitur, et profundit, inter opes pauper, in paupertate dives, nullius rei magis quam famae avarus. *Preuenhuber 115. l.* Szinte szóról szóra hasonlót mond róla *Arenpeck Pex Jeromosnál II. d. 1293. l.*

²⁾ *De Roo e. h.* — Zsigmond lemondó levele minden jogairól július 4-dikéről 1464. megvan *Kursnál e. h. 240. l.*

XXXVI.

1 4 6 3.

A törökök hiteles tudósítások szerint egész télen megint nagy készüléteket tettek, a nyugatot fenyegetve, a nélkül hogy valóságos czéljok tudva lett volna. Mahomed ugyanis már jóval előbb követet küldött volt István bosnya királyhoz a szokott adó fizetését sürgetni; de ez azt megtagadta, azt állítván hogy a szultán az ő elkergetését már úgy is elhatározván, az adónak lerovása rá nézve mit sem fog használni, az ő kezében ellenben legalább országának oltalmára, elkergettetése esetében pedig életének a nyomortóli fölmentésére szolgálhat. Illy kincseknek birtoka, úgy mond erre a szultán embere, kívánatos és bizodalmat adhat, de csak úgy, ha azt a hitnek és isten parancsinak megtartásával eszközölhetni; a mindenható segedelme nélkül nagyobb kincs sem óvhat meg a veszélytől ¹⁾). A bos-

¹⁾ *Chalkokondylasz, Script. Byz. X. dar. 221. l.* — *Fessler V. d. 95. l.*, ki szerint ezen alkalommal István a kincstárában összehalmozott kincseket mutatta meg a szultán követének, ezeket egy millió aranyra teszi (quinque myriades staterum auri Laonicus szerint *Strütternél II. d. 431. l.*); de *Chalkokondylasz e. h.* csak a készen álló adó megtagadásáról szól, és ezt 50,000 staterre teszi, melyet *Engel, Gesch. v. Serv. 423. l.* 50,000 forintban állapít meg, de keletinél valamivel kevesebben, miután egy stater egy forintot s 17½ krajczárt teszen. — Egyébiránt *Engel* szerint *e. h. 422. l.* a bosnya

nya fejedelem nyilatkozatán annyira felindult az ellenkezést tűrni nem tudó szultán, hogy már mindjárt ekkor elhatározá ezen fejedelem megfenyítését, és azért tevő mind azon készüléteket, mellyek egész Európát aggodalomba hozák; de hogy büntetése annál bizonyosabban érje a vétkest, szándékát titokban tartá, a Morava partjain gyülekező seregeivel egyaránt fenyegetvén Bosniát, Magyarországot, Erdélyt és Havasalföldét. Ezért maga Mátyás is, ki a telet Budán töltötte ¹⁾, szükségesnek látá előre min-

király az adót a törököknek Miklós modrusi püspök unszolására, a pápa és Mátyás parancsából tagadta meg.

¹⁾ Januarius 3-dikán meghagyta a Beregh megyei alispányok érdekeltsége miatt kiküldött biztosainak, Csernavodai Egyed, Nagy-Bégányi Miklós és Lónyai Andrásnak, valamint a mondott megye négy szolgabirájának, hogy Ilosvai Karácson Lászlót azon hatalmaskodás miatt, mellyet a munkácsi urodalomhoz tartozó makkos erdőben anyja Szilágyi Erzsébet jobbágyai sertéseinek elhajtása s megdézsmálása által elkövetett, a megyei törvényszék elejébe idéztetvén, a szomszéd birtokos nemesek kihallgatásával a feladást vizsgálják meg, és a tapasztalandókhöz képest igazságot szolgáltatassanak, Datum Bude feria secunda proxima post festum circumcisionis domini anno ejusdem 1463. A mondott biztosoknak és szolgabiráknak ezen parancsolat következtében eljárásuk iránt tett tudósításukból, Datum quinto die diei Evocationis, Insinuacionis et Inquisitionis antedictarum (januar. 28-dikán) anno prenotato. *Oklevéltár CCCXXVI. sz.* — Februar. 9-dikén anyjának Szilágyi Erzsébetnek ügyében, mellyet az a budai káptalan nyomozó, intéző és idéző levelének következtében februar. 4-dik napján Horogszegi Szilágyi Mihály özvegye Margit, most Alsó-Lendvai Bánfi Pál neje, ellen megindítani tartozott volna, az ügy fontosságánál fogva martius 27-dikéig haladékot rendel, Datum Bude quinto die diei prenotati anno domini 1463. *Oklevéltár CCCXXXI. sz.* — Februar. 19-dikén Dombegyház, Kruppa, Batonya, Dónátornya (ma Tornya), Szentornya, Kerekegyház és Nagyfalva nevű Arad megyei királyi helységeket a lippai vár tartozandóságaiból kihalasztván, anyjának Erzsébetnek udvara tartására adományozza, Datum Bude sabbato proximo post festum b. Valentini martyris anno domini 1463. *Oklevéltár CCCXXXVIII. sz.* — Februar. 23-dikán a teleszi conventnek megparancsolja, hogy Nagy-Dolhai Mihály vajdát, Alsó-Visó Mandrakozta Pap Miklóst és Dragojesthi Miklóst Máramaros

dent úgy intézni és készíteni el, hogy egy illy kemény el-
lenséggel szembe szállhasson, akármelly oldalról jön a
megtámadás. Az egyezések következtében Felső-Magyar-
országból kiköltöző csehek ezen tekintetből szolgálatába
veszi, belőlök egy gyalog ezredet alkot, ennek vezérlését
rokonára Pongrácz Jánosra bízva, és ezt mindjárt előre
elküldi az alföldre, hogy a törökök beütését legalább elein-
te tartóztassa, szükség esetében nagyobb seregével őt sze-
mélyesen is követendő ¹⁾. Más részről Raguzába is küldött
egy kis őrsereget ²⁾.

megyében a kőnyai kerületben eső Alsó-Visó nevezetű helységbe,
mellyet ő említett Dolhai Mihály hű szolgálatai tekintetéből annak
és általa a fentebb nevezetteknek új adomány czíme alatt ajándé-
kozott volt, annak rende szerint igtassa be, Datum Bude feria
quinta proxima ante Dominicam Invocavit anno domini 1463. *Ok-
levéltár CCCXXXIX. sz.* — Februar. 26-dikán azon hű szolgál-
atok és érdemek tekintetéből, mellyeket Dolhai Ambruzs részint
eldődeinek, részint neki magának, a törökök és az ország más há-
borgatói elleni harcokban vérét ontva tett és szerzett, Beregh
megyei Kereczke és Kusnicza helységeit, mellyeket még atyjától a
besztercei gróftól nyert és maig is békében bír, neki s általa De-
meter, György, László, János, Miklós és Péter fiainak új ado-
mányúl ajándékozva, egyszersmind az azokban netalán lappangó
királyi jogot is nekik adományozván, Datum Bude die Sabbati ante
dominicum Invocavit, anno domini 1463. *Oklevéltár CCCXL. sz.*
— Ugyanaz nap megparancsolja a leleszi conventnek, hogy említett
Dolhai Ambruzst és elősorolt fiait a mondott jószágokba beigtassa,
Datum Bude Sabbato ante dominicum Invocavit anno domini 1463.
A mondott conventnek ezen beigtatás iránti jelentése rá van írva.
Datum sedecimo die diei introductionis et stationis prenotatarum
(martius 27-dikén) anno domini 1463. *Oklevéltár CCCXLI. sz.*
— Februar. 28-dikán megparancsolja ugyancsak a leleszi convent-
nek az említett Dolhai Ambruzs kérésére, hogy Beregh megyében
eső Dolha, Kusnicza, Kereczke, Zadnya, Bronka és Polyána nevű
helységei határait járassa ki, Datum Bude feria tertia proxima post
Dominicum invocavit anno domini 1463. A mondott conventnek
ezen határjárásról kiadott bizonyágleveléből, Datum sedecimo die
dici executionis premissorum (martius 28-dikán) anno domini 1463.
Oklevéltár CCCXLII. sz.

¹⁾ Erről tudósította Mátyás Kunstadti Boyhkót, Podiebrádnak

Jól érzé Mátyás, hogy ezen hatalmas ellenség ellen magára elégtelen lesz erélyesen fellépni, azért külső segedelemről is gondoskodék; közelebb szomszédjára, Olaszországra veté szemeit. György pécsi prépostot, tanácsnokát és alcancellárját küldé a velenceiekhez és a curiához segedelem eszközlése végett ³⁾. Nem sokára azonban az ozmánok

urát, külön levelében. *Epist. Math. Corv. LVII. levél, 128. lap. Katonánál VII. dar. 577. lap.* Ezen Podiebrádnak egyebütt nincs nyoma. Györgynek illy nevű fia nem volt. Azért Pray, *Annal. III. dar. 277. l.* kételkedik, annak fia vagy rokona volt-e? De a levél tartalma nyilván mutatja az elsőt; talán Hinkó vagy Henrik nevének a leírók általi megrontása forog fen. — Egyébiránt Pongrácznak rokonságáról a királylyal így nyilatkozik *Katona e. h. 578. l.*, őt a Szakolczai vagy Sz. Miklósi Pongrácz családbólinak vélvén: Pongratzium, non aliter, quam quod parentes ejus cum illo fraternitatem et amicitiam iniverint, cognatum. Azonban mi annak idejében *I. köt. 63. l.* egy oklevélből *Oklevéltár CCXXXIX. sz.* megmutattuk, hogy ez az erdélyi Dengelegi Pongrácz-családból vette eredetét és Mátyásnak valóságos rokona még pedig unokavére volt, ennek anyja Klára Hunyadi Jánosnak nővére lévén.

2) Kitészik ez Mátyásnak a pápához írt és mindjárt említendő leveléből.

3) Ennek Bude feria sexta ante palmarum (martius 29-dikén) 1463. kelt meghatalmazó levele megvagyon *Epist. Math. Corv. I. rész, LV. levél, 121. l.*, valamint Mátyásnak több levelei is, melyek által őt Emo velencei nagynak és némelly bíbornokoknak ajánlja. *Ugyanott LI. LII. LIII. LIV. LVI. és LX. levelek, 118. és köv. l.* Ez, mint látszik, már a mult évben is megfordult Rómában; mert az Emo velencei nagyhoz szóló levelének kelte így áll: Datum in profesto b. Catherine virg. et martyris, év nélkül, melly az említett meghatalmazás keltével öszve hasonlítva bizonyítja, hogy ezen levél még az előbbi évben kelt. E mellett a király az utoljára említett ajánló levelében azt mondja: „Misimus iterum in curiam hanc V. D. Georgium. *Ugyanott I. rész, LX. levél, 127. l.* Ezen számos, György prépostnak Velenczébe és Rómába küldetésére vonatkozó és eddig ismeretes levelekhez adhatunk még kettőt. Az egyikben Mátyás ajánlja őt magának a pápának mint olly férfit, kibe egész bizodalját helyeztetti. *Oklevéltár CCCLII. sz.*; a másik egy közönséges ajánló levele a király részéről egy bíbornokhoz, melly a többi feljebb említett levelektől szövegére nézve

készületeinek újabb hírére szükségesnek látta a velencei dogét Mauro Kristófot ¹⁾ egy külön írt levelében felszólítani, mellyben előadván hogy Venerio Ferencz követjével tartott tanácskozmánya következtében egész martius hónapban várt bővebb tudósítást a törökök és velenceiek közti béke, vagy fegyverszünet iránt fenforgó alkudozások eredményéről. Idő közben alkorlátnokát is elküldötte Olaszországba és nevezetesen hozzá is. De mind e mellett semmi bizonyos tudósítása nem érkezőn, kénytelen őt mind azokról, mik idő közben történtek, értesíteni. A törökök folytonosan teszik készületeiket, ezek a leghitelesebb és minden oldalról egyhangzólag vett tudósítások szerint olly nagyszerűek, hogy kételkedni sem lehet arról, miszerint

különbözik. *Oklevéltár CCCLIII. sz.* Igaz hogy ezen levelekben a kelet ideje nincs kitéve, azonban egész tartalmuk bizonyítja hogy ide valók. — *Koller* ugyan *Hist. Episc. Quinque Eccl. IV. dar. 158. l. a)* jegyz. azt állítja, hogy ezen György 1465-ben Beckenschlöder Jánosnak nagy-váradi püspökké lett kineveztetése után nyerte el a pécsi prépostságot és azért mind ezen leveleket 1467-re véli átteendőknék; azonban György prépost meghatalmazó levelében *Epist. Math. Corc. I. rész, LV. levél, 121. l.*, mint feljebb látók, nem csak az év, hanem a nap is olly határozottan lévén kitéve, ezt nem fogadhatjuk el, és *Fesslerrel V. d. 94. l.*, inkább azt kell gyanítanunk, hogy ezen János kineveztetéséig csak aldekán volt, és különös kegyelemből viselte a pécsi préposti czímet a háza talán annak jövedelmeit, míg György a hivaltal vitte. Hihető az is, hogy ugyanezen György ugyanazon Hasznos (az okkori tudósok affectatiója szerint görögösen Polycarposz), kiről Janus Pannonius (*Epist. ad Christophorum Mauro Duc. Venet. d. 27. Septemb. 1462. és Epist. XI. ad Raphaelem Tonensonium*) azt írja: „Quod scribis Polycarpum nostrum laudabilem isthic et fructuosum egisse legatum, et libenter audio, et facile credo. Novi ego jam pridem virtutem hominis et doctrinam; vestra tamen testimonia hic inter nos plus habent ponderis, quam si ille a me condiscipulo quodam suo praedicaretur.“ Melly esetben ezen György prépost már 1460-ban is megfordult volna Rómában, mint Mátyás király követe. *Pray, Annal. III. d. 252. l.*

¹⁾ Hogy Mauro Kristóf volt ekkor velencei doge, kitetszik *De Bret, Staatsgesch. d. Rep. Venedig, II. d. 2. rész, 658. l.*

általok ő és Magyarország vétetik czélba. Ő ugyan mindent elkövet országa oltalmára, bátorságát nem vesztette el, de még is óvakodik erejét túlbecsülni és fél tőle, hogy nem lesz képes magára hagyatva az ellenségnek ellentállani. Azért ujabban kéri a herceget, hogy ne csak a köztársaság, hanem a többi olasz hatalmasságok részéről is ügyekezzen neki segedelmet szerezni. Az eddigi tapasztalás bebizonyította, miként a hajósseregek az ozmánoknak nagy kárt nem tehetnek, őket a száraz földöni táborozásokban nem akadályoztathatják; azért véleménye szerint csak annyi hajósseregről kellene gondoskodni, mennyi a tengerpartok őrzésére szükséges, a többi erőt szárazon lenne czélszerű kifejteni, s a hit ellenségét más oldalról megtámadva, és így ereje megosztására szorítva, a magyarokat olly helyzetbe tenni, miként a kisebb erővel sikeresen küzdhessenek meg ¹⁾. Ezen levél sikerét nem várva meg, a veszély növekedésével Márk ²⁾ knimi püspök személyében ³⁾ egy másik követet küldött Olaszthonba. Ez ál-

¹⁾ Datum Strigonii septemo mensis Aprilis (1465.). *Okleréltár CCCXLIII. sz.* Ezen levelére hivatkozik Mátyás a knimi püspök által csak ugyan a velenczei fejedelemhez írt levelében, mellyről mindjárt bővebben szólandunk; de itt annak keltét martius 8-dikára teszi. Hol van a kelet napjában hiba, meghatározni nem tudjuk.

²⁾ Így nevezi őt több leveleiben *Mátyás I. rész, XLIX. levél, 115. l., XXXII. levél, 83. l. és XXXVII. levél, 88. l.*; alkalmazást csak hibából fordul elő *I. rész, LXIII. levél, 141. l.* Miklós nevezet alatt, mellyet *Pray* is elfogad *Annal. III. d. 278. l.*; ezen levelét a többivel nem hasonlítván össze.

³⁾ Különös levele által ajánlotta őt mint megbízott emberét a szent-angyal bsbornoka pártfogásába. *Okleréltár CCCLIV. sz.* Az év ezen levélnél is hiányzik, de a többi ezen tárgyat érdeklő levelek bizonyítják hogy ide való. — Ezen Márk knimi püspök már 1462-ben is volt, mint Mátyás követje Rómában, mint kitetszik János pécsi püspök több leveleiből. *Epist. Math. Corv. I. rész, XXXII—XXXVI. levél, 83—88. l.* Hogy pedig ő ezen évben már második követje volt Mátyásnak a curiánál, bizonyítja egy másik levele. *Ugyanott I. rész, XLIX. levél, 115. l.*

tal az elsőbbit, ki már ekkor a curiánál volt, a törökök újabb készületeiről, még pedig egyenesen ellene, tudósítja és meghagyja neki az olaszországi segedelem sürgetését ¹⁾. Altala egyszersmind írt mind a pápának mind a velencei dogénak. Ennek tudtára adá, milly elégedésére szolgált azt megérteni leveléből, hogy a törökökkel a fegyverszünet iránt elkezdett alkudozásából misem lett; mivel pedig a keresztyén hitnek ezen ellenségei most újabban is igen nagyon készülnek, még pedig, mint minden körülmények nyilván bizonyítják, egyenesen ellene, ő pedig bár mindent kész elkövetni tartóztatásukra, magára még is erre teljeséggel elégtelen, kénytelen őt a kívánt segedelem minél előbbi megadására kérni. Ennek következtében ismétli előbbi Esztergomból írt levelében kifejtett javaslatát, melly szerint az olasz hatalmasságoknak nem annyiban hajósereg kiállításán mint azon kellene ügykezni, hogy az ozmánokat szárazon más oldalról támadják meg, és így erejöknek megoszlatása által ügykezzenek a magyarokon segíteni ²⁾. A pápát pedig értesítvén arról, hogy ezen új követje bővebben tudósítandja őt mind az ozmánok iránt vett újabb hírekről, mind azokról, miket azoknak következtében ohajtana, ugyanezen levelében egyszersmind jelenti azt is, hogy majd mindenekben megegyez a pápa kívánságával a zágrábi püspökségre nézve; a széki apátságot ennek következtében már valósággal át is adta Tamás püspöknek, sőt a nyitrai egyházmegyét is a várral együtt kész neki tüstént kézbesíteni, mihelyest kötelességéhez képest személyesen megjelen előtte, és őt hűségéről bizonyossá te-

¹⁾ Budae in festo Marci (aprilis 25-dikén). *Epist. Math. Corr. I. rész, LXIII. levél, 141. l.* — Fessler V. d. 94. l. hibáz, az állítván, hogy a két követ együtt küldetett, még pedig György prépost csak a pápához, Márk püspök pedig a velencei dogéhoz. Ez ellenkezik minden ezen tárgy iránt kelt és eddig említett, vagy ezután említendő levelekkel.

²⁾ Budán aprilis 27-dikéről. *Epist. Math. Corr. I. rész, LXV. levél, 145. l.*

szi ¹⁾. Egy másik levelében tudtára adja a törökök újabb mozdulásait, egyszersmind kéri hogy, mivel magára ezen hatalmas ellenség tartóztatására elégtelen, még maga idejében gondoskodjék a szükséges segedelemről ²⁾.

Mind e mellett a pápa mitsem tett. Mátyást visszamenő követe Márk püspök által ugyan az ügyben igen nagy részvételéről biztosítá; de egyszersmind sajnálkozva jelenté, hogy az olasz háborúk miatt nem teljesítheti kívánságait ³⁾. Ez Mátyásnak igen nehezen esett és elkeseredésében Rómában maradt követének, György prépostnak, több dolgai serény béfejezését, az után tüsténti visszajövetelét parancsolá meg, a pápa előtt egyenesen kinyilatkoztatván, miszerint a történhető szerencsétlenségeket e szerint nekie ne tulajdonítsa ⁴⁾. Ezen keményebb üzenet nem maradt egészen siker nélkül. A pápa csakhamar ígért valamelly csekély segedelmet, tudniillik 1000 lovag esztendei zsoldját ⁵⁾, olly hozzáadással, hogy nagyobbbat semmi esetre sem küldhet. Ennek átvételére Mátyás megint Márk knimi püspököt küldé vissza Rómába ⁶⁾. A szultánnak napról napra inkább fenyegető készülétei a Signoriát

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, XLIX. levél, 115. l.*

²⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LXVII. levél, 73. l.* Ezen levelében tudósítja a pápát arról is, hogy a törökök Német- (talán Bosnya-) országba ütven, látta, milly veszély fenyegeti Ragusa városát (civitati nostrae Ragusanae), és oda őrsereget küldött, hogy védúri kötelességének eleget tegyen.

³⁾ Kitetszik ez a királynak most mindjárt említendő leveléből.

⁴⁾ Mind ezek kitetszenek Mátyásnak György római követéhez írt leveléből. *Epist. Math. Corv. I. rész, LXVI. levél, 72. l.*

⁵⁾ *Gobelinus IX. könyv, és Raynald, Annal. Eccl. XIX. dar. 117. l.*

⁶⁾ Kitetszik ez Mátyásnak a velencei dogéhoz írt leveléből, mellyben neki ezen követét ajánlja. *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXVII. levél, 181. l.* — Igaz ugyan, hogy Mátyás leveleinek kiadója ezt 1464-ről teszi, de egyszersmind megjegyzi azt is, hogy épen úgy illik 1463-ra is. Azonban 1464-ben a pápa egész erővel készült az ozmánok ellen, ezen évből való tehát nem lehet.

is aggodalomba hozták, és ez is követeket küldött a királyhoz 20,000 arany segedelem ajánlásával ¹⁾).

Míg Mátyás a külső segédelmet sürgeté, belső segéd-eszközei gondos használatát épen nem mulasztá el. Mindenek előtt martiusban Tolnaváratt e végből országgyűlést tartott ²⁾). Ennek kettős fő feladata volt: a Fri-

¹⁾ *Gobelinus és Raynald e. h.* — *A Cronica di Bologna Muratorinál Script. Rer. Ital. XVIII. a. 750. l.* 50 ezer aranyra teszi a velenceiek által küldött segédelmet, melyet Zeno János vitt által. Mátyás egy levelében, melyet *Farlat IV. dar. 223. l.* közöl, a velenceiek követe Emmo Jánosnak nevezetik. Ezen levél azért is különös figyelmet érdemel, mivel e szerint Bragadini Jakab scardonai püspököt a pápa ajánlására Mátyás erősítette meg a nonai püspökségben, bár Nona városa ekkor a velenceiek birtokában volt, és így gyakorolta ott a pártfogói jogokat. „Auctoritate nostrī juris patronatus, azt mondja ebben a király, quod sicut in aliis omnibus ecclesiis cathedralibus regnorum nostrorum ita etiam in praefata ecclesia Nonensi more aliorum regum Hungariae praedecessorum nostrorum, habere demonstramus, nostrum regiam consensum praebendum duximus, praebemusque benevolam pariter assensum. Datum in Varadino Petri XII. die mensis Septembris anno domini 1463.“ A pápának is a kinevezést, mint gyaníthatni, csak azért engedte át ez uttal, mivel őt a törökök ellen használandó, most megbántani tanácsosnak nem tartá. *Katona VII. d. 650. l.*

²⁾ Az hogy ezen idő tájban országgyűlés tartatott, kétséget nem szenved, és tudva volt régebben is; emlékezik arról Mátyás két rendheli levelében. *Epist. Math. Corv. I. rész, LVII. és LXIV. levél, 123. és 143. l.* Hogy ez Tolnaváratt tartatott, kitetszik Mátyás azon okleveléből, melly mellett megerősíti a korona kiadása iránt Fridrik császárral kötött egyességet, és a mellyről alább bővebben szólunk. *Kollár, Auct. Dipl. ad Casp. Ursinum Velium 226. lap.* — *Katona* ezen országgyűlést csak melleleg említi, és sem ő sem *Kocachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 159. lap,* annak határidejét nem határozzák meg. — *Engel e. h. III. dar. 252. l.* és *Fessler V. dar. 100. l.* azt állítják, hogy Mátyás a Friddrikkeli békekötés végett küldött követeknek, mint ezt alább meglátjuk, az országos rendek előtt kihallgatást szerzendő, hirdette ki ezen tolnavári országgyűlést, még pedig az első szerint júniusra, a második szerint pünkösd napjára vagy május 29-dikére. Azonban hogy ezen országgyűlés martiusban tartatott, bizonyítja nem csak az

drikkel kötött béke megerősítése, melly által a király távollétében az ország ezen oldalról bátorságba tétetett, és az ozmánok elleni erélyesebb készülétek. Az elsőre nézve ¹⁾ rövid tanácskozás után, mellyben a torcelloi püspök

ujabb időben fölfedezett és közre bocsátott végzemény, mellyről alább bővebben lesz szó, hanem Mátyásnak egy mindjárt említendő, Pozsony városához intézett levele is, mellyben maga mondja, hogy már aprilis 14-dikén a tolnavári gyűlésről Budára érvén, ujabban tudósítottatott a törökök mozgásairól.

¹⁾ Miként tárgyalatott ezen békekötés az országgyűlésen, megmondani adatok hiányában nem tudjuk; az kétséget nem szenved, hogy az itt hozott végzések következtében erősítette meg Mátyás az országos követek által Fridrikkel kötött egyezést; ezt maga mondja megerősítő levelében *Kollárnál e. h.* — *Gebhardi* azt állítja, de minden alap nélkül, hogy a karok és rendek a magyar királyi czímnek a császár általi megtartásába Mátyás akarata ellen egyeztek meg, ebben ez semmikép sem akarván megnyugodni. — *Fessler* szerint *V. dar. 101. l.* Fridrik a magyarországi öröködést Mátyás magvaszakadta esetére mind két nemű maradékaira kívánta ezen országgyűlésen megszerezni. Ezen gyanítása okául pedig Fridriknek 1468-ban Rómába tett utját adja. „Az áhítatossági fogadás, úgy mond ő, csak ürügy lehet és elégtelen ok arra, hogy őt, kit Németország legszembeötlőbb veszélyei 15 év alatt nem tudtak egy országgyűlésre hozni, illy terhes és hosszú utra bírhatta volna. Ha csak a maga és fia öröködéséről akart volna gondoskodni, erre nézve megnyughatott volna a magyar meghatalmazottak által aláírt és későbbre Mátyás s az országos rendek, sőt végre Pius pápa által is megerősített okleveles biztosításban, és ezen utja arra, hogy Pál pápától ezen a maga s fia személyére szorított öröködés megerősítését eszközölje, nagyobb eszköz lett volna magánál a czélnál. Fridrik önhasznú birodalomterjesztő ügyekezeteiben épen nem volt az az ember, ki fél uton megállapodott volna. Miután az igazságtalanságban és tévedésekben megvakított magyaroktól magára s fiára nézve megnyerte az öröködést, ezen jognak kiterjesztését maga s fia minden maradékaira nem különbsége nélkül a pápa által kívánta eszközölni. Hogy pedig ő ezt már a tolnai országgyűlésen és ez után a bécs-ujvárosi alkudozásokban is sürgette, nem ok nélkül lehet következtetni azon határozottságból, mellyel az egyező levélben Mátyás öröködése az ő fiára és maradékaira kiterjesztetik, a Fridriké pedig csak magára és fiára szorítottatik.“ Ez *Fessler* előadása alapjaival együtt. Mennyit lehet a történetben az illy

mint pápai követ nem kis részt vett ¹⁾, magok a rendek Fridrikhez intézett levelökben így nyilatkoznak: Bár az ajánlott békefeltételek nagy részint kemények és épen most, midőn az országot a hitetlenek vég romlással fenyegetik, igen súlyosak, úgy még is az idők állásának engedve s a keresztyénség köz javát tekintve, tulajdon terheltetésünk és sérelmünkkel is elfogadjuk azokat, csak hogy a béke s egyetértés, mellyet őseink felséged eldödeivel mindig gondosan feltartani ügykeztek, megint helyre álljon, és azon viszálykodások, mellyeknek mi okai nem vagyunk, valahára megszűnjenek. Ez országgyűlésünkben az apostoli szék követének nyilván kijelentettük és a főpapi, zászlósi s nemesi rendből mindjárt némelleyeket ki-neveztünk, kik felségeddel a dolgot minél előbb béfejez-zék ²⁾. Az említett követségben voltak: Várdai István ka-

minden adat nélküli okoskodásokra építeni, épen ott, hol eseményről van szó, ítélje meg maga az olvasó. — Valószínűleg a budai gyűlésen még függőben maradt némely kérdések itt újabb tanácskozás alá vétettek, de még itt sem határozathattak el egészen; azért kellett azoknak elintézése végett egy meghatalmazott küldöttséget ki-nevezni. De ezen kérdések magát a feltételek érdemét nem érdekelhették, miután a rendek azoknak elfogadása iránt a császárt határozottan tudósították.

¹⁾ *Katona e. h. VII. dar. 581. l.* Hogy ezen tanácskozásokra Domokos torcelloi püspöknek mint pápai követnek különös befolyása volt, kitetszik azon oklevelekből, mellyek által a Fridrikkel béke kevéssel ez után megerősítetett. *Kollárnál Auct. Dipl. ad Velium 204. l.* — *Katonánál VII. dar. 586. l.* — *Pray, Annal. III. dar. 281. l.* azt állítja, hogy a torcelloi püspökön kívül Rüdesheim Rudolf freisingeni prépostnak és wormszi dékánnak, mint pápai biztosnak is volt befolyása. Azonban hogy ez a szent-szék által később küldetett az egyező felekhez, alább megmutatjuk.

²⁾ „Et electi jam sicut certi ex praelatis et baronibus certi vero ex regni nobilibus, qui brevi illuc ad rem consummandam prodisceantur, et ea, quae in facto consistunt, rebus adimpleant, super his vero, quae mandari litteris debent, instrumentorum monumenta porrigant e contraque a S. V. recipiant. Haec volumus interim Majestati Vestrae notificare ut debitae et firmae intentionis nostrae

locsai érsek, Vitéz János váradi püspök, Ujlaki Miklós erdélyi vajda, Palóczi László országbíró, Szapolyai Imre kinestartó, Lamberger és Thuróczi Benedek ¹⁾).

Nem kisebb készséget fejtettek ki a rendek az ozmánok elleni készülétekre nézve. Egy közönséges, az eddig gyakorlatban lévőkénél sokkal kiterjedtebb fölkelés rendeltetett a királynak személyes vezérlete alatt. Ebben minden nemesnek személyesen kellett megjeleneni, még pedig azoknak, kiknek tiznél kevesebb, vagy semmi jobbágyaik sem voltak, csak magokra, a kiknek pedig több volt, minden tizedik után, ide nem értve az első tizet, egy fegyveressel tartozott okvetetlen megjelenni; ki ezt tenni elmulasztotta, a kiállítás és tartás költségeinek kettőztetett mennyiségében marasztaltatik el. Csak igen kevesen vétettek ki ezen teher alól, de ezek is kötelesek voltak magok

consilia, ut meminerit paratam se tenere ad illa, quae nos ab eadem vicissim exspectamus, Datum Bude 1463.“ *Epist. Math. Corv. LXIX. levél, 153. l.* A kelet helyében azonban hibának kell lenni, mert ezen évben Budán nem volt országgyűlés, és minden körülmények oda mutatnak, hogy ezen levélben a tolnavári végzésekről van szó. Nem épen lehetetlen, bár a levél tartalma szerint nem igen valószínű, hogy ezen levelet később csak némely országnagyai írták Budáról.

¹⁾ A békekötésről szóló és alább bővebben említendő levélben a biztosok így nevezik magokat: Nos Stephanus Dei et apostolicae sedis gratia Colocensis et Bachiensis ecclesiarum archiepiscopus locique eiusdem Colocensis perpetuus Comes, Joannes eadem gratia episcopus Varadiensis, Nicolaus Uylak Vayvoda Transylvaniae ac Bachoviensis (Machoviensis) et regni Slavoniae banus, Comes Ladislaus de Palocz Judex curiae Regiae et Emericus Zapolya summus Thesaurarius Regius et Capitaneus partium superiorum. Ezekhez adja még *Bonfin III. tiz. X. könyv, 385. l.* Lamberget és Thuróczi Benedeket, mit *Pray* is elfogad *Annal. e. h.* — Thurócziról szól *Révai* is *de Mon. et S. Regni Corona, Cent. V. Schwandtnernél II. d. 674. l.* — Miután az egyező levélben csak főpapok és zászlósok említetnek, a karok és rendek Fridrikhez írt levele szerint pedig nemesek is küldettek ki, ezen két nemest mi is elfogadhatónak vettük. — *Engelnél Gesch. v. Ung. III. d. 253. l.* Ujlaki csak tollhibából maradt ki.

helyett mást, és jószágaiktól a rendelt mennyiséget kiállítani. A király senkinek se adjon mentességet a felkeléstől; a maga jövedelméből állítson ki annyit, a mennyit csak lehet. A dézmával bíró egyháziak állítsák ki dandáraikat, vagy fegyvereseiket; jószágaiktól pedig a meghatározott számú felkelőket. A szabad városok és helységek a meghatározott kulcs szerint irassanak össze, és tartozzanak részesülni ezen teherben. Az alsó vidéki felkelők pünkösdt napján kötelesek megjelenni Péterváradnál, a felsőldiek két héttel később, és mind ezek, mind amazok a táborozásban három hónapig részt venni. A király csak az egész fölkelést együtt használhatja, részletes kiállítását nem követelheti. Ha a király és a zászlós urak személyesen nem jelennének meg, valamint a főpapok dandáraikat és jószágaiktól a kitett mennyiséget nem állítanák ki; a nemesség sem köteles felkelni, és jövedőben a felkelés illy kiterjedésben ne követeltethessék ¹⁾. Úgy látszik azonban, hogy ezen fölkelés nem használtatott, és vagy még ezen gyűlésen, vagy kevéssel az után egy közönséges segedelemmel váltatott fel egy aranyban minden ötödik kaputól ²⁾, melylyel a király zsoldosokat gyűjtsön az ozmánok ellen. János bazini gróf mint ujonnan kinevezett erdélyi vajda ezen

¹⁾ A fölkelés iránt elős.rólt ezen rendelkezések alkotják ²⁰ első cikkét azon végzeménynek, melyet *Korachich József, Monum. Veter. legisl. Segm. I. Mon. III. 55. l.*, később pedig *Sylogoe Decr. Comit. I. d. 178. l.* kiadott. Ennek kelte így áll: Datum in Oppido Tholnavár praedicto feria tertia proxima post dominicam judica (március 19-dikén) anno domini 1463. — Az eredetit gróf Rhédei Ádám ajándékozta az országos levéltárnak, hol ez még most is őriztetik. — Hibás tehát *Engel*, ki ezen végzeményt nem ismerte, *e. h.* azt állítván, hogy ezen országgyűlésen fölkelés nem rendeltetett.

²⁾ Erre mutat Mátyás levele, mely által Kállai Lőkös Pálra bizza a kamaranyereség beszédését Szathmár vármegyében minden ötödik kaputól egy forintban, Datum Jaiczac 1463. Megvan ez Székely oklevélgyűjteményében *III. d. 83. l. Korachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 161. l.*

végzéssel haza küldetett, és a nehézséget tevő erdélyiek megintettek a király által igen csinos de még is erélyes kifejezésekben, hogy a segédpénzek iránti végzéseknek vessék magokat alája, minthogy ezek az ország által a haza ép-ségben tartására ajánlottak, azokra az egész hazának, különösen pedig nekik még talán inkább, mint a hon akár-melly részének, múlhatatlan szükségök van, és azok a nemesi szabadalmakkal semmi nemű öszveütközésben sincsenek ¹⁾.

Ezen fő tárgyak bevégezése után fölvétettek még több más apróbb közigazgatásiak is, és irántok végzések hoztattak; így a Mátyás választása óta történt hatalmaskodásokra nézve a rövid idézések megállapítatnak, valamint némelly más esetekben is; az illy perekben az ítélőmesterek az ítélethozástól eltiltatnak, valamint nem csak ők hanem a rendes bírák is saját pereikben. A pénz olly módon rendeltetik veretni, hogy 100 fillér, vagy 200 batka tegyen egy forintot, minden más pénz folyamaton kívül tétetvén; a király senkinek se adjon engedelmet a pénzverésre, a hamis pénzverőket pedig büntesse meg az ország régi szokása szerint ²⁾.

Az országgyűlés bevégeztével a király Budára visszatérvén, az országgyűlési végzések foganatosításában s az ozmánok elleni készülétek megtételében fáradozott. Így április 14-dikén minden, a közlekedésre múlhatatlanúl nem szükséges hajókat a Duna mentében gyülekező seregeihez küldetni parancsolja ³⁾. Később, hogy minden készülétei

¹⁾ Mátyásnak ezen levele megvan *Epist. Math. Corv. I. rész, LXIV. levél, 143. l.* Sem ebben sem az előbbeni jegyzékben idézetben a tolnai országgyűlésről említés ugyan nincs, de azokat a körülményekhez képest máshova nem helyeztethetjük. Has. *Engel e. h.*

²⁾ Az előbb említett tolnai végzemények *Korachichnál Monumenta Veter. Legisl. Segm. I. Mon. III. 55. l.* és *Sylloge Decret. I. d. 178. l.*

³⁾ Ezen nap Budáról kelt levele által tudósítván Pozsony váro-

annál serényebben haladjanak előre, miután menyekzőjét Podiebrád leányával végre hajtotta volna¹⁾, megint lement az alföldre. Május 12-dikén Bathán volt²⁾, és itt több napot töltött, seregének éllemezéséről gondoskodva³⁾. Junius 23-dikén Futakról hagyta meg Kassa városának, hogy azon üszveget, mellyel Bácsból tett rendelkezése következtében tartozik, ezen levelének vételével rögtön s mindjárt fizesse le Szöllösi Pál mester királyi korlátnoksági jegyző kezéhez⁴⁾. Mind e mellett készületei, kivált miután a külföldi segedelem annyira elkésett, lassan haladtak előre, és nem mentek annyira hogy az ellenséggel szembe szállhas-

sát, hogy az ozmán háború ügyében Tolnaváratt tartott országgyűlés után Székes-Fejervárra érven, itt bizonyos hírt vett az iránt, hogy a török szultán Zsófia felől roppant erővel és készülettel indult meg, vagy Nándor-Fejervár megvívására, vagy az országnak más oldalról megtámadására, — meghagyja annak, miként levele vételével rögtön minden hatósága alatti hajót a rév szolgálatára szükségeseken kívül foglaljon le, és küldjön le számára, azok árának föl vételére két megbizottat utasítván egyszersmind hozzá. Datum Bude feria quinta proxima post festum Resurrectionis domini anno ejusdem 1463. *Oklevéltár CCCXLIV. sz.*

1) *Engel e. h.*

2) *Katona e. h. VII. dar. 579. lap,* közli a királynak egy meg nem nevezett felföldi városhoz a korona kiváltására általa, miut ez iránt kincstartója Szapolyai Imre értesítette, ajánlott 2000 forint iránti levelét, mellynek kelte ez: Datum in Oppido Batha feria quinta proxima post festum apparitionis b. Michaelis Archangeli, anno domini 1463.

3) Batháról május 20-dikán kelt levele mellett meghagyja Pozsony városának, hogy levele vételével mindjárt káplánja Gergely mester utasítása szerint 30 hordó bort saját hajóira rakatván, saját emberei által Komáromig szállíttasson, Datum in Batha secunda die festi ascensionis domini anno ejusdem 1463. *Oklevéltár CCCXLVI. sz.* A bor nagy mennyisége arra látszik mutatni, hogy a sereg szükségseire volt rendelve.

4) Datum in Futak in vigilia festi nativitatis b. Joannis Baptiste anno domini 1463. Mathias Rex propria manu. *Oklevéltár CCCXLVII. sz.*

son, hanem kénytelen volt még most az ország határainak oltalmazására szorftkozni.

A bosnya fejedelem, kit a dolog legközelebről érdekle, a helyett hogy országa védelmére a szükséges készületeket megtette volna, ujabban is a királyi cím elnyeréséről gondoskodott. E végből követséget küldött Rómába, melly a szent-atyát tudósítsa a fenyegető veszélyről, egyszersmind pedig ujjabb megkülönböztetést szerezzen nagyravágyása kielégítésére. „Mahomednek hadi ereje, úgy szólának ezek a szent-szék előtt királyuk nevében, készen áll határszéleinken, neki ellentállani mí igen gyengék vagyunk. A magyarok és velenceiek segedelmet ígérnek, Castriotto Györgyre Albániában számot tarthatunk, tőled, szent-anya! csak oltalmaznak, kegyes indulatodnak jeleit kívánjuk, hogy földünk lakosai látván, miszerint nem állunk magunkra, bátorságot vegyenek az ellentállásra, s az ellenség vad csoportjai tartózkodjanak megtámadni bennünket. Atyánknak még Jenő pápa királyi koronát és püspökségek félállítására engedelmet ajánla, ez mint ujonnan megtért és titkon a patareneknek barátja ezektől és a szultántól tartva, egyiket sem fogadta el. Nem úgy mí; már gyermekségünkben megkereszteltetve, az igaz hitben azóta megerősödvé, mí magunk kérjük tőled mind a koronát mind a püspökök küldését, meg kívánjuk győzni alattvalóinkat, hogy nem hagyta el bennünket. Az általad megszentelt koronával fejünkön, az ellenség beütésénél ezelőtt mint az ijedelem, a mieink előtt pedig mint a bizonyos győzödelem hirdetői jelenhetünk meg. Küldj követet Magyarországra a királyt meginteni, hogy velünk egyesülve készüljön a közös vitára. Bosniát nem lehet másként megmenteni. Minket ér a vad ellenség első rohanata; ha mí elveszünk, Magyarország és Velence is hasonló sorsra jut, sőt még Olaszország sem fog megkiméltetni. Gyakran beszél már most is a szultán Rómáról, oda czéloz telhetlen hódítási vágya. Így tudodra adtuk mind azt, mi értésünkre esett, hogy bennünket gondatlansággal ne vádolj. Atyánk is tudósította elődödet Miklóst, és a velen-

czeieket Konstantinápoly romlásáról, de nem hittek szavainak, és elesett az új Róma, a hit ellenségeinek kezébe jutott a patriarchai szék, elveszett Görögország dísze. A mi jóslatunk bennünket illet, ha szavaink hitelt nyernek, mentve leszünk; ha atyja vagy a keresztyénségnek, adj tanácsot, adj segedelmet ¹⁾.”

Pius bizonyossá tette a követeket, hogy királyuknak minden kitelhető segedelmet fog nyújtani. A koronát kénytelen volt megtagadni, részint mivel Mátyás keményebb ellentmondásai még elevenen emlékezetében állottak, részint mivel az udvarában volt György prépost királyának védúri jogát Bosniára nézve, nyomozan védelmezte. Egyébiránt nyájas szavakkal és reménynyel bocsátá el őket, Domokos lucai püspök mint pápai követ társaságában, ki Magyarországon és Velenczében a szorongatott Bosniának segedelmet szerezzen ²⁾. Nem soká egy más követ is érkezett a pápa részéről Mátyáshoz, Rüdeshelm Rudolf freisingeni prépost és wormsai dékán ³⁾. Ennek Mátyást a pápai ígért segedelemről ujabban bizonyossá tenni, egyszersmind pedig a császár és a magyar rendek biztosai közt elkezdendő alkudozásokban részt venni, azokat vezérelni, a pápai helybenhagyást megigérni vagy megtagadni, és ez által is a szent-széknek régtől fogva bitorlott elhatározó

¹⁾ *Gobelinus*, *Comment. Pii II. XI. könyv*, *Pray*, *Annal. III. dar. 275. l.*, *Raynald XIX. dar. 118. l.* — *Fessler V. dar. 97. l.* — *Asseman V. dar. 88. l.*, *Ritter*, *Bosna Captiva 6. l.*, *Gebhardi Gesch. v. Ung. III. dar. 780. lap*, állításaik szerint a bosnya király a pápától koronát és püspököket először 1460. és 1461-ben kért, s 1465-ban csak megújította kérését; *Schimeck* szerint *e. h. 143. l.* csak egyszer, még pedig most adta ezen kéréseit a szent-szék elejébe.

²⁾ *Fessler V. dar. 97. lap*. A pápa felelete megvan *Asseman V. dar. 90. lap* és *Ritter*, *Bosna Captiva e. h.*, *Schimeck e. h.*

³⁾ A római jegyzetek szerint 1463. és 1463. s Magyarországon mint pápai követ Montonio Simon volt. *Farlat VII. dar. 94. lap*.

befolyását a fejedelmek minden világi ügyeire erősebben megállapítania kellett ¹⁾).

1) Pietati divinae placuit et utique congruebat ut salvator noster Jesus Christus princeps regum terrae et dominus dominantium ac universorum, qui in coelo sunt pariter et in terra, dum devicta morte nos liberaverat a diabolica potestate et in coelum ascenderet pro regimine suae domus, quae regnum ejus est et benefundata super petram vicariam mortalium dimitteret, ad quem fideles universi reges et principes recursum haberent, cuique obedirent et ea, quae pro cunctorum pace et quiete statueret, reverenter acceptarent; cumque nos hoc aevo divina disponente clementia ipsius nostri salvatoris licet immeriti vicariatum teneamus — — — Sane dudum cum post obitum clarae memoriae Ladislai Hungariae regis, carissimi filii nostri, tam Fridericus Romanorum imperator, quam Mathias Hungariae reges super ipso regno, quod eorum quisque ad se spectare asseruit, non parva differentia suborta fuisset, placuit altissimo eosdem certa pacis media et capitula annotare, quibus inter alia cavetur ut pro robere et firmitate pacis eorundem et singulorum capitulorum inter ipsos adnotatorum noster et hujus sedis consensus, approbatio et confirmatio intervenire deberet; cum autem hujusmodi pacis capitula — — — per nos mature visa et diligenter ponderata nihil contineant, cui nostrum debeamus denegare consensum, — — — ea propter devotioni tuae omnia et singula capitula auctoritate nostra confirmandi, stabilicandi et roborandi, — supplendi quoque omnes et singulos defectus, si qui in eisdem capitulis et eorum celebratione quomodolibet intervenerint, — — — — plenam concedimus facultatem cum potestate inhibendi et mandandi eisdem partibus, — sub poenis, quas duxeris faciendas, ac censuris ecclesiasticis stb. — Cum res haec nobis cordi sit, — tibi praesentium tenore committimus ut nostro nomine tractatibus intersis et omnem sollicitudinem secundum tibi a Deo datam prudentiam adhibeas, quod negotium illud feliciter concludatur, et ne nostra auctoritas in confirmando conclusa desit, auctoritatem tibi praestamus stb. Igy szól a pápa két meghatalmasó levelében Rüdeshaim Rudolf részére május 12-dikéről és 13-dikéről (quarto et tertio nonas maij) 1463. *Pragmál Annal. III. d. 291. l.* — Mind *Engel e. k. III. d. 252. l.*, mind *Fessler V. d. 100. l.* a torcelloi püspököt és Rüdeshaim prépostot mint pápai biztosokat együtt hozzák Magyarországra, és azt vitatják, hogy csak ezeknek megérkezte után hírdette ki a király a tolnavári országgyűlést. Azonban megmutattuk feljebb, hogy Domokos torcelloi püspök valósággal részt vett a tolnavári tanácskezsásokban; hogy pedig

Míg Mátyás a pápának ezen kettős követsége következtében a tolnai országgyűlés végzéseinek sikeresítésével elfoglalva, egy részről az ozmánok elleni készülleteit és Fridrikkel a korona kiváltása iránti alkudozások megindítását kettőztetett ügykezettel vette szívére; a szultán seregeit mozgásba tette. A velenceiekkel a béke iránt sikeretlenül folytatott alkudozások után, ugyanis mindjárt meghagyta volt Ali bégnek, hogy Szendrőből Magyar- és Erdélyországba üssön, így akarván valóságos szándékát Bosniára nézve még jobban elfedni. A harczra mindig kész basa ezen parancs következtében és a Szerémben vallott kudarczát megbosszulni vágyván, a Dunán átmegy, az előtte vigyázattal visszavonuló Pongráczot mindenütt nyomban követi a homokdombok közt a Temes balpartjáig. Ez őt a Dunától elvonni, és így visszavonulását nehezíteni kíváná ezen hátráló mozdulásai által; mit kívánása szerint elérvén, Temesvár és a Temes közt seregével, melly nagy részint székelyekből állott, megállapodik, az ellenséget ütközettel megkinálja, mellyet Ali mindjárt el is fogad; de egy vakmerő és nyakas csata után tökéletesen megveretik, és nagy veszteséggel kénytelen szép serege maradványaival a Dunán visszavonulni ¹⁾.

Rüdesheim csak a tolnavári országgyűlés után küldetett hazánkba, bizonyítja a nekie adott meghatalmasások keletnapja. Végre hogy ő magára küldetett ki az egyesség megerősítésére Fridrik és a magyar biztosok közt, nyilván mondja a békét megerősítő levelében illy szavakkal: Rudolphus de Rudeshem decretorum doctor prepositus Frisingensis ac decanus Wormaciensis 88. in C. P. et D. N. domini Pii div. prov. pape secundi referendarius et ipsius nec non sedis apostolice orator et nuncius ac commissarius unicus ad infrascripta ab eodem D. nostro papa atque sede apostolica specialiter deputatus etc. *Katona e. h. 601. l.* Aminthogy ennek következtében ő egyedül is erősítette meg a Mátyás és Fridrik közti békét a szent-szék nevében, bár a béke iránt kelt különböző levelek bizonyítása szerint magokra az alkudozásokra a torcelloi püspök még ezután is befolyt.

¹⁾ Non tamen accepta vesanus (Ali bég) clade quiescit,
Sed stimulat victum bella novare pudor.

Azalatt a szultán ¹⁾ főseregével, mely a janicsárokon és spahikon (Azapides) kívül 150,000 főből állott ²⁾, a Dorobika (Drina) vizén átmegy, az itt álló csekély véd-sereget visszanyomja, minden ellentállás nélkül átgázol a Bosnya vizén is, és Dorobiza ³⁾ vagy Dorobike ⁴⁾ várát szállja legelőször körül június 14-dikén ⁵⁾. Itt Radivoj ⁶⁾,

Danubium rursus collecto milite transit,

Rursus et ingenti caede repulsus abit.

Janus Pannonius, Elegiarum Lib. I. Eleg. VIII. 33. és köv. vers, Bonfin III. tiz. X. könyv, 384. l. — Ezen győzödelmet említi *Curaeus is II. d. 303. l.* de Erdélybe teszi át; *Engel* pedig ki *szerbiai történeteiben 417. l.* ezen győzödelmet Temesvár mellé tette, *magyar történeteiben III. d. 253. l.* azt Szerémbe teszi által. Egyébiránt *Bonfin*, ki ezen eseményre nézve fő kútfőnk, ezen ütközetet az esztendő kijelelése nélkül említi; *Ortelius Redivivus 49. l.* pedig 1463-ra, *Pethő* ellenben *Krón. 81. l.* 1461-re teszi.

¹⁾ Némelly írók Bosnyaország meghódítását II. Bajazednek tulajdonítják de hibásan; ezen véleményben van a különben elég pontos *Botero is Relazioni universali dell' Europa I. dar. I. könyv, 79. l.*, *Schimeck e. h. 154. l.*

²⁾ *Chalkokondylasz X. könyv, 222. l.* — *Fessler* szerint *V. d. 103. l.* a sereg 150,000 lovagból állott, a gyalogokat és a kíséretet nem számítva, s Mahomedet az elégedetlen patarenek is segítették. Has. *Engel, Gesch. v. Serv. 423. l.*

³⁾ *Chalkokondylasz diák fordítója e. h.*

⁴⁾ *Chalkokondylasz e. h.*, *Dobovác Gebhardi, Gesch. v. Ung. III. d. 788. l.*, *Bablesa-Ocsak Hammer II. d. 73. l.*, *Bobovác* vagy *Travnik Engel e. h.* és *Fessler V. d. 104. l.*, *Bobacz*, *Bobovacz Orbini, Regno dei Slavi 374. l.*, *Luccari, Annal. Ragus. III. könyv, 108. l.*, *Pray, De Regno Boznac 75. l.*, *Bobovacin Bratutti* szerint a Boszna bal partján. Has. *Asseman V. dar. 92. l.*, *Schimeck 147. l.* — *Sismondí* szerint *X. dar. 206. l.* ez volt az ország fővárosa.

⁵⁾ *Schimeck e. h.* — *Fessler* szerint *e. h.* ezen napon gázolt át a Bosnya vizén.

⁶⁾ *Radovil Vacincich Schimecknél 147. lap*, *Radimil Vecinics Fesslernél e. h.*, *Radomil Vocicinich Engel, Gesch. v. Serv. 423. l.*, *Radaeus Sismondí X. d. 206. l.* Mások őt *Radichnak*, *Rasticesnek* és *Radatvánnak* is nevezik, *Schimeck 147. l.*, *Luccari Radaeusnak, Gebhardi, Gesch. v. Ung. e. h.*

a királynak nagybátyja ¹⁾, volt várnagy. Ez, a mennyire lehet, oltalmazá magát, de a törökök becsapása minden hosszas készültek mellett oly hirtelen történt, és a véd-eszközök megszerzését a bosnya király oly hanyagul eszközölte, hogy a vár készületlen lepetett meg és, bár magas hegyen feküdt s a természet által is erősítve volt ²⁾, a vívás áldozatja lett kevés napok mulva ³⁾ június 19-dikén ⁴⁾. A szerencsétlen tartomány megromlását s egy-szersmind új fejedelmi laka megnépesítését eszközölni ügye-kező szultán az elfoglalt város népességének csak egy har-madát hagyá meg, egy harmadát a vezérek közt mint rab-szolgákat felosztá; az utolsó részt pedig Konstantinápoly-ba küldé ⁵⁾. Ezen nevezetes vár illy könnyű meghódításá-val a többi apróbb várak is megadták magokat a környék-ben ⁶⁾. Szakolyi Péter, ki Mátyás parancsára az alföldön sereget vont össze, hogy a bosnya fejedelem segítségére legyen, előre meginté ezt, vonná magát vissza, míg ő magyarjaival segítségére mehet, minden erejével a vlachi-hegyek közé ⁷⁾, és azután onnan vegye az általa meg-támadandó ozmán-ságot oldalba. De a fősvény István kin-cseitől semmikép sem akart megválni, és így azokkal in-kább készületlen és rosszúl őrzött váraiba vonult ⁸⁾, elő-szőr Jaiczába, azután Kliutsba ⁹⁾. A szultán ugyanis Bo-

¹⁾ Luccari őt 108. l. Schimeck szerint e. h. a király rokoná-nak, Engel szerint e. h. unokaöccsének mondja.

²⁾ Chalkokondylasz e. h.

³⁾ Luccari Gebhardinál e. h., Gobelinus szerint ellenben ez meg volt vesztegetve. Hasonlót mond mind Engel, mind Fessler e. h.; annyit Orkini is állít e. h. 374. l. Schimecknél e. h., hogy a vár két esztendőre mindennel el volt látva. A vár Engel szerint e. h. ötöd, Fessler szerint e. h. hatod napra vívatott meg.

⁴⁾ Schimeck és Fessler e. h.

⁵⁾ Chalkokondylasz e. h. és utána Katona s Hammer e. h.

⁶⁾ Chalkokondylasz X. könyv, 223. l.

⁷⁾ Fessler e. h.

⁸⁾ Gobelinus II. könyv, és Pray, Annal. III. d. 280. l.

⁹⁾ Hammer e. h., — Kljutsch Engel e. h., Kljucz Schimeck

bovác 1) elfoglalása után seregét két felé osztá, az egyik részszel ő maga ment Jaicza felé, és ezt könnyen megvívta, a másikkal Mahomed vezért küldte Kliuts alá. Midőn ezen vezér ide érkezett, már itt volt a király minden kincsével 2). Fő bizodalját vetette a Szanna 3) vizének nagyságába. Omár, Turakhán fia azonban, kit némelly diák írók Homerosnak is neveznek, lovával átusztatván, és példáját a sereg nagyobb része követvén, a többi pedig az így nyert hajókkal átszállván, a fejedelem a városban többé nem érzé magát bátorságban; maga a várba vonúla tizenhárom éves fiával Zsigmonddal, feleségét pedig kincseivel Raguzába küldé, honnan Magyarországra kellett volna mennie. Mahomed vezér az egész vidékből a nádat öszvehordatta, azzal a vár árkait megtöltette, így azon vagy átmenendő seregével, vagy az őrsereget annak egyszeri meggyújtásával elvesztendő 4). Ez a meglepett őrsereget anynyira megrémíté, hogy negyed napra magát feladta, feje-

e. h., *Elatia Asseman e. helyen 92. l.* öt mérföldre Jaiczától. Lucius Cluviának, Chalkokondylasz *Κλιτήν*-nek, magyarázója Chyzának, Kliziának és Elizának nevezi, s az egész dolgot Kliiza vagy Klissa raguzai vároera alkalmaztatja. *Schimeck e. h.* — Seaddedin Sokkonak, a diák és görög írók pedig Chiliának is nevezik. *Engel, Gesch. v. Serv. 423. l.*

1) *Bratutti, Seaddedin török évkönyvének fordításában 217. l.* az egész történetet 1457-re teszi, és azt állítja, hogy István a Királymezején (Kraljevopolye) megveretett a szultán által, ki azután megvívta Agaz (Bobovác) várát, Lomiát, és Jaiczát kezdé megszállani, hova vonta volt magát a király; de ez később megszökött, Sokko várába vonult és itt fogattatott el, a törökök a közel lévő folyó vizen, mellyen a híd el volt rontva, keresztülusztatván. *Schimeck 148. l.*

2) *Engel, Gesch. v. Serv. e. h.*

3) *Chalkokondylasznál e. h.* a víz nevénel a szövegben hézag van hagyva. *Fessler és Engel e. h.* ezt a Verbász vizével pótolják; azonban a Verbász vizén a török seregnek már előbb át kellett menni, s a Szanna vize foly Kliuts alatt, melly a várost Dobovác és Jaicza felől fedi.

4) *Chalkokondylasz és Engel e. h. Has. Fessler e. h.*

delme személyére nézve sértetlenséget kötvén ki ¹⁾). Az e szerint fogságba esett fejedelem kénytelen maga megparancsolni a többi erősségek várnagyainak azok átadását ²⁾). Nyolcz nap alatt így jutott 70 megerősített hely egy millió forint kész pénzzel a törökök kezébe ³⁾), főként az által hogy a szultán előre vallásbeli szabadságot s az adótól fölmentést igervén, így a föld népét nagyon megnyerte ⁴⁾), és hogy ezen hadjáratát olly titokban tartotta s egyszer megindítván, olly serényen folytatta, miszerint a Bosnia meghódítása iránti tudósítás szinte egy időben ért Magyarországra, a török beütésének hírével ⁵⁾).

Mahomed fővezér épen úgy tett az elfoglalt város lakosságával, mint ura Dorobike alatt. Egy harmada Konstantinápolyba vándorlott ezen város és vidéke megnépesítésére, a másik rabszolgaságba a császár birtokába esett, s csak egy harmada maradt az elpusztult városban ⁶⁾). A feladás pontjai azonban épen nem egyeztek meg a hódító szultán elveivel, mellyeket Trapezunt, Athené és Lesbosnál hozott gyakorlatba, s a mellyek szerint csak a meghódított ország fejedelmének halálával lehet annak csendes birtokára számot tartani. Azért Kliutsba érkezvén, a tudós Seich Ali Bustani által a bosnya fejedelemmel mint eretnekkel hitetlenül kötött egyezést, mint hajdan a pápai követ a szegedi békekötést, helytelennek és erőtlennek nyilatkoztatta, s ugyanazon 60 éves tudós által még ugyan-

1) *Chalkokondylasz e. h.* — *Bonfin* szerint *e. h.* barátságos szíjn alatt csalta ki a fejedelmet a nagy vezér, és így fogatta el. — *Dlugoss XIII. könyv*, 322. l. helytelenül teszi által ezen egész dolgot Jaicza falai alá.

2) *Gobelinus* és utána *Katona e. h.*, *Pray, Annal. III. dar.* 280. l.

3) *Gobelinus e. h.*

4) *Gebhardi III. d. 784. l. Has. 662. l.* — Mahomed a minoritákat különös pártfogása alá vette; a nekiék adott fermánt olasz fordításban közli *Engel, Gesch. v. Serb. 175. l.*

5) *Dlugoss XIII. könyv*, 322. l.

6) *Chalkokondylasz és Hammer e. h.*

azon táborozás alatt fejét vétette mind Radivojnak ¹⁾, mind a szerencsétlen fejdelemnek ²⁾, ki utolsó pillanatában is

¹⁾ *Fessler V. d. 106. l.*

²⁾ *Hammer e. h.* — Chalkokondylasz szerint ez az öreg tudós persa születés volt, és tanítója, vagy szakácsa Mahomed szultánnak; mások szerint a szultán szakácsa nem ura parancsából, hanem a nagyvezér elleni bosszúból ölte meg a királyt, mivel ő biztosította ennek életét. *Engel, Gesch. v. Serv. 426. l.* — A szultán vétette neki fejét, mint mondják *Orbini 376. l.*, *Spondagino, Origine dei Principi Turchi 55. lap*, *Seaddedin Bratuttinál, Dufresne 123. l.* — A Pius pápához jött tudósítások szerint maga a szultán nyakazta le, II. Pius levele 1463. és II. Pálé 1465. évről. *Asseman, Calend. V. dar. 92. l.* — *Dufresne* szerint *e. h.* II. Pál pápa azon bullájában, mellyben XI. Lajos francia királyt a törökök ellen felkéri csak ugyan 1465-ről, és mellyet ő egész kiterjedésében ad, mondja ezt; de mondja egy más, Mátyáshoz megint ezen évben intézett levelében is az ozmánokkal némely hírek szerint általa kötendő béke iránt. *Oklevéltár CCCLXXXIV. sz.* Használót mond *Aeneas Sylvius is Epist. CCCXCVIII. 915. l.*, *Jovius, Urspr. der Türken 26. l.* — Mátyás levele szerint a pápához *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXIII. levél, 161. lap*; keresztre feszítetett. — *Dlugoss, Cromer e. h. és Curaeus* szerint *II. d. 303. l.* meztelen vetkőztetett le, kigányoltatott és nyilakkal lövetett agyon. — Elevenen történt megnyuzattatását mondják *Bonfin e. h.*, *Trithem, Chron. Hirsaug. II. dar. 457. lap*, *Leunclav, Pand. 54. fejt.*, *Istodnfi V. könyv, 58. l.*, *Ritter, Bosna captiva Schimecknél 152. l.*, *Calvisius 800. l.*, *Fugger, Spiegel d. Ehren 735. l.*, *Sigler, Bélnél 60. l.*, *Buchholzer, Ind. 418. l.* és *Anzeigen aus sämtlichen k. k. Erbstaaten, III. Jahrgang 55. l.* — *Michovius Pistorinál II. d. 228. l.*, *Giovane Bottero, Relazioni univers. 374. l.* *Assemannál V. d. 93. l.*, *Schmitih, Hist. Ottom. I. dar. 27. l.* és *Dufresne 171. l.* azt állítják végre, hogy előbb megnyuzatott, azután karóhoz köttetett és nyilakkal agyon lövetett. De mind ennek mind annak, hogy az elfogott bosnya ifjúságból alkotta volna a szultán a janicsárok híres csapatait, mint azt nyilván mondják *Cromer, Hist. Pol. XXV. könyv, 572. l.*, *Gobelinus XI. könyv, Leunclav, Hist. Musulman. XV. könyv, és Pandect. 95. fejt.*, *Pray, Hist. Reg. II. dar. 404. l.*, semmi alapja sincs. Az elsőnek helytelenségét bőven megmutatta *Ducange 123. l.*, mind a kettőt *Gebhardi, Gesch. v. Ung. III. d. 791. l.* — *Dlugoss e. h.* csak annyit mond, hogy 30,000 ifjú bosnyákot sorozott janicsárai közé. — Egyebiránt *Chalkokondylasz e. h.* és

kezében tartotta a Mahomed basával kötött és eskkel erősített irást ¹⁾. Az országot egyébiránt Mahomed és Omár basa egészen feldúlták ²⁾. Az utolsó Horvátország szélein De Thor Pál horvát bán ³⁾ megverte, őt 800 nemessel öszvevagdalta ⁴⁾. Maga a szultán Herczegovina meghódítását is megkíséرتette ⁵⁾. Kossarics István 30,000 Bosniából felvett pataren által segítettve vitézül oltalmazta magát. Hegyei közől, hová vonult volt, leereszkedni s a síkon a nagyobb erővel öszveütni nem mert; de véletlenül gyakran csapott a fővárosát ⁶⁾ körülszállott ozmán sereg-

Engel szerint *Gesch. v. Serv. 426. l.* a szultán az elfogott bosnya királyt sokáig magával hordozta, és az első szerint az egész táborozás bevégeztével hazamenet, a második szerint Herczegovina fővárosa alatt, mielőtt annak megszállását felbontotta volna, nyakaztatta le; *Schells* szerint *Oest. Gesch. VII. d. 113. l.* ez még később történt Konstantinápolyban. — *Székely, Krónikájában 215. l.* csak tévedésből mondja, hogy István moldovai vajdát nyúzták meg a törökök elevenen. — Midőn *Horatius Torcellinus, Hist. univ. X. könyv, ad annum 1474.* azt mondja, hogy az utolsó bosnya király a jubilaumon Romában megjelent, nem ezen Istvánt hanem ennek Máriától való fiát Miklóst értette, *Pray, De Regno Bosnae 75. l.*, vagy, a mi még sokkal valószínűbb, Ujlakit.

1) *Chalkokondylasz X. könyv, 226. l.*

2) *Chalkokondylasz X. könyv, 225. l.*

3) Ennek egy 1462-ben kelt oklevelét Ritter a tersacti várban látta. *Engel, Gesch. v. Serv. 424. l.*

4) *Gobelinus Engelnél, Gesch. v. Serv. 424. l.* Has. *Fessler V. d. 106. l.* — Ezen bán fogta volt el a Raguzába menő Máriát, a bosnya fejedelem feleségét; de most megveretvén, a királyné a törökök kezébe esett, és ezek által Konstantinápolyba vitetett. *Calimachus, Elisabethae Reginae de institutione puerorum* című munkájában róla szólván, ezt mondja: Quae nunc Constantinopoli apud turcarum regem degit, *Engel, Gesch. v. Serv. 424. l.* Későbbben, úgy látszik, Rómába ment és ott holt meg, mint bizonyítja ott találtatott diák és tót feliratú sírköve. *Farlat III. dar. 397. l.* Has. *Pray, de Regno Bosnae 77. és köv. l.*

5) *Leunclav, Annal. Turc. Script. Byz. X. d. 257. l.*

6) *Chalkokondylasz* csak a fővárosról, Ritter ellenben Blagaj váráról is szól. *Engel, Gesch. v. Serv. 425. l.*

re, és igen sok kárt tett ott; végre is, csak hogy tartományai további feldulását megakadályoztassa, ígért a szultánnak nagyobb adót ¹⁾. Innen kérte volt fel a szultán Raguzát, melyet már az előbbi évben is a szkopiai basa sikeretlen szállott körül, a várost magát kivéven, minden birtokának feladása végett; de a város azt mondván hogy, ha ettől erővel meg akarja fosztani, ezt nem akadályoztathatja; de akkor magát a várost kénytelen lesz egészen Mátyásnak átadni. Ez nem volt a szultánnak kedve szerint, s azért visszaient, hogy eddigi viszonyait tovább is fel akarja tartani ²⁾.

Ez után Hercegovinából visszavonulván, három sza-

¹⁾ *Leunclav e. h.* azt állítja ugyan, hogy ekkor ezen tartományt is egészen meghódította Mahomed; más török éviratok szerint ennek következtében 1464-ben történt volna a meghódítás. Has. *Chalkokondylasz X. könyv.* 225. és 226. l., *Leunclav, Pandect.* 459. l., *Drechsler, Chron. Turc.* 85. l. De a magyar és velencei írók szerint most csak adó alá vettetett, és csak Kossarich halála 1466. után 1488-ban hódított meg ezen tartomány. *Schimeck* 154. l. Has. *Gebhardi III. d.* 790. l. és *Fessler V. d.* 105. l.

²⁾ A népmonda szerint Mahomed lova, épen midőn Ragusa alá akarna indulni, egy vén ember hirtelen megjelenésétől megbokrosodván, háromszor ágaskodva visszafordult, és végre a szultánt levette, mit ez bal jóslatnak vón és szándékával felhagyta. A buzgó köznép ezen aggastyánban sz. Balázst szemlélé, ki áhítatos imái és processiói következtében segítségére jött. *Engel, Gesch. v. Ragusa* 179. l. — *Ugyanő e. h.* 181. l. azt véli, hogy az ezen alkalmal kintüntetett hűségéért ajándékozta meg Mátyás a várost két kiváltsággal, tudniillik, hogy veres pecséttel élhessen, és a város főnöke főigazgató (archirettore) nevet viselhessen, melyekről említés van *Kovachichnál, Form. Sol.* 549. l., még pedig Mátyásnak azon levelében, melly mellett az említett város eddigi czímerét egy phoenixszel, mint tántoríthatatlan hűségének legbiztosabb jelével, bővíti. Ez igen valószínű, bár a levélben nincs semmi, a mi erre mutatna. Egyébiránt meg kell jegyeznünk, hogy Mátyás ezen levelének keletnapja hiányzik, és az majd szóról szóra megegyezik V. László király ugyanezen tárgyban 1456. évi május 6-dikán kiadott levelével, melyet annak idejében említettünk és *Oklevéltár CCXCIX. sz.* alatt adtunk. Luccari szerint, mint *Engel* megjegyzi, a veres viaszról szóló oklevél 1462-ben kelt.

bad fejedelmet Bosnia alsó részében ¹⁾, Jánost Trebigne urát, Kovachevichet és Krajachevich Buko Divniket ²⁾ hódolatra szólítja fel. Ezek a nagy erő ellenében magokat igen gyengének érezvén, személyes bátorság és tartományaik helyetti kárpótlás mellett feladják magokat. De a török táborba érkezvén, bilincsekbe vettetnek ³⁾, és az után sátraikban megfojtatnak ⁴⁾.

Azalatt a Fridrikkel kötött béke iránti kérdések elintézésére, a kötés hitelesítésére s végrehajtására kinevezett követek, mihelyt a szükséges pénzt öszveszedhették ⁵⁾, megindultak, és mind bátorságuk, mind nagyobb lényök tekintetéből 3000 lovagot vittek magokkal ⁶⁾. A gyanakodásra

¹⁾ Drey unabhangige Commendanten des heutigen Montenegro-Gebietes. *Engel, Gesch. v. Serv. 426. l.*; — *Fessler V. d. 107. l.* őket szabad kenézeknek mondja.

²⁾ *Engel e. h.* gy határozza meg a *Στάντης, Κραΐκος* és *Παύλος* neveket, mellyekkel Chalkokondylasz el; *Hammer e. h.* ezen fejedelmeket Pálnak, Kosztának és Krandtnak, *Fessler e. h.* Kovachevich Kosztának, Krajachevich Kraikonak és Paulovics Jánosnak nevezi.

³⁾ *Chalkokondylasz X. könyv, 226. l., Engel e. h.*

⁴⁾ *Hammer e. h.*

⁵⁾ *Fessler* szerint *V. dar. 103. lap*, Monyorókeréki Elderbach Berchthold, egy meghonosodott német, még csak kevéssel ezelőtt a királynak ellensége, most pedig már a császárnak megvetoje, ezen váltásgpénz nagy részét a magából adta. *Bombardus* szerint ellenben *Topogr. Hung. 103. l.* Weispriach Zsigmond adta volna az szveg felét, és azért arany pecsés levél mellett a zászlós urak közé vétetett fel, és 1466-ban engedelem adatott neki, hogy Fraknot Fridrik kezeiből kiválthassa. Honnan vehették ezen tudósaink állításukat, nem tudom, annak nyomába akadni képes nem lévén. Azonban miután egyedül Kassa városa, mint feljebb látók, a váltásgszveg tizenketted részét fizette, a többi városok is hasonló arányban rovattak meg, és a nemesség vetekedve vett részt ezen teherben, alkalmasint nem szorult Mátyás rá, hogy idegenektől illy nagy áldozatot fogadjon el.

⁶⁾ *Bonfin III. tiz. IX. fej. 385. lap.* — *Podlusányi III. dar. 337. l.* 3000 fényes készületű nemes ifjúról szól, kiknek arany és

hajlandó Fridrik, ki senkiről sem volt képes jót feltenni, ezen nagy kíséretben a félelemre okot látott, és csak a váradi püspököt bocsátá a várba 200 lovaggal ¹⁾. A többiek kénytelenek voltak Sopronba menni, honnan a császárral új alkudozások indulának meg ²⁾.

Ezek szinte négy hétig tartottak Vitéz János közbenjárása mellett, ki csodálkozást gerjesztő béketűrőssel osztatta el a császár aprólékos felakadásait, míg végre vele némelly pontokban megállapodék. A császár által igen sürgetett föltételek egyike volt, miként Mátyás a száraz betegségben sorvadó Podiebrád Katalin halála után nem házasodik meg, hogy annál bizonyosabb legyen Fridrik és fia örökösége Magyarországon. Ezt Mátyás nevében Vitéz elfogadta ugyan; de mivel az egyedül a királyt érdekelte, s némileg tekintélyének kisebbitésével volt öszvekötvé, a felek annak titokban tartását közértelemmel elhatározzák ³⁾. A nyilvános föltételeket július 19-dikén erő-

ezüst kardjai s lószerszámai voltak, mellyek a nap sugarában lángot látszottak magok körül szórni.

¹⁾ *Bonfin e. h., de Roo, Hist. Austr. VII. könyv, 277. l.*

²⁾ *Bonfin és Pray e. h.*

³⁾ Ezen titkos föltétel megállapítását nyilván állítja *Curaeus, Annal. Siles. ad hunc ann. és Belearius* vagy *Bauclaire Ferencz Commentarii Rer. Gall. ab anno 1462 usque ad an. 1580. X. könyv, XXI. szám*, ki, mint előkelő nemes és nevezetes tudós, Lothringen bsbornokot Rómába kísérvén, ott az európai udvarok minden titkainak nagy lerakó helyén ezt is megtudhatta. *Fessler V. d. 108. l. — Michovius is IV. könyv, 67. fej.* határozottan mondja: *Ut Caesar Fridericus titulo Regni Hungariae sibi et successoribus retento, coronam materialem Regno Hungariae ad vitam duntaxat Mathiae cederet, post mortem sibi successurus.* Még tisztábban *Theobald, Hussitenkrieg III. rész, 17. fej.*: *Dass sich König Mathias nicht verheurathen sollt, auf dass nach seinem Tode das Königreich Ungarn und Böhmen, sammt den incorporirten Ländern zurück auf das Haus Oesterreich fele.* *Has. Ritiüs, de Regno Hung. III. könyv, Beck, Staatsrecht 44. l.* Talán épen ezen föltétel volt azon akadály, mellyről Mátyás a velencei herceghez küldött követének adott utasításában így szól: *Item tanges aliquid*

síttette meg a Sopronban tartózkodó küldöttség egy különös íromány által ¹⁾. Ebben megismeri, hogy a császárral III. Fridrikkel Mátyás s a rendek némelly pontokban előre megegyezvén, a békét a torcelloi püspök mint pápai követ és Rüdesheim Rudolf freisingeni prépost s wormszi dékán, mint a pápának ezen végre rendelt biztosa közbenjárására, a következő feltételek alatt kötötte meg: — 1-ször. Fridrik császár tovább is megmarad Fraknó és Kobold

de negotio Imperatoris, — — — ut provideret Dominus Dux de tollendo impedimento Imperatoris, in qua re te non detinebis, sed dices quod Regia Majestas est certa Dominum Ducem ex litteris Petri (Thomasini) cuncta intellexisse. *Epist. Math. Corv. I. r. 75. l., Fessler V. d. 108. l.*, ki azt állítja, hogy Fridrik sürgette ugyan ezen föltételt, de az megvetéssel utasítottatott vissza. — *Engel is, Gesch. v. Ung. III. dar. 245. l.*, ki egyébiránt a mindjárt említendő békepontoknak Mátyás általi elfogadását még 1462-re a váci országos tanács után teszi, azt vitatja, hogy Mátyás ekkor ezen föltételt is elfogadta; de az mint titkos, a rendeket nem érdeklő pont az országgyűlés elejébe nem terjesztetett és a nyilvános békelevélbe nem is vétetett fel. Ugyanő még több illy titkos, a két fél által elfogadott föltételeket is állapít meg, nevezetesen hogy Mátyás minden öszveköttetését Albert osztrák fejedelemmel felbontja, s Giskra János elfogadható föltételek alatt Felső-Magyarországot kiüríti. Azonban ezen két utolsó pontnak az írókaál semmi nyoma sincs, sőt Mátyás Albert osztrák fejedelemmel még ezen föltétel állított elfogadása után is jó egyetértésben élvén, Giskra pedig Fridriknek minden közbenjötte nélkül egyezvén meg Mátyással, e részben Engel állítását épen nem fogadhatjuk el. A Mátyás meg nem házasodása iránti pontról hazai egykorú íróink hallgatnak ugyan; azonban azt nem minden alap nélkül tulajdoníthatjuk elhátározott titokban tartásának; és miután azt több idegen majdnem egykorú írók olly nyilván említik, és több későbbi eseményeket főként abból fejthetünk meg legtermészetesebben, nincs elég okunk annak elvetésére.

¹⁾ Datum Sopronii feria tertia proxima ante festum beate Marie Magdalene 1463. Kiadta ezt először Zsámboki Bonfinja végén, az eredetiből megigazítva később *Kollár in Auctuario Diplom. ad Casparum Ursinum Velium 204. lap*; utána többen, *Katona, Pray e. h.* — A föltételekben megegyeznek a többi írók is: *Bonfin, De Roo* sth.

birtokában minden tartozandóságokkal és haszonvételeikkel együtt, még pedig egész hatalommal, úgy hogy a bíróság is őt illesse, kivéven még is a dézmák és az egyházi tárgyak iránt eredhető pereket, mellyek ezután is az illető rendes magyar törvényszékek előtt fognak folyni, és kivéven azon esetet, midőn közönséges fölkelés rendeltetik a törökök ellen a szent hit és az ország oltalmára; mivel ebbe az említett birtokok is mindig belé értetnek, mellyeket Fridrik halála után, de előbb semmi esetre sem, Magyarország, vagy az akkori magyar király, 40,000 arany forintért visszaválthat. 2-szor. Fridrik megtartja a magyar királyi czímet és azt tőle sem Mátyás, sem a magyarok nem tagadják meg. 3-szor. A közös barátság és jó egyetértés szorosabb fentartására Fridrik Mátyást fiának, ez amant apjának fogadja, tekinti és nevezi. 4-szer. Örökös és felbonthatatlan béke lesz a két fél közt; Mátyás és a magyarok a császárt s Miksát minden ellenségeik ellen tanácscsal, katonai és pénzbeli segedelemmel segíteni fogják, valahányszor általok ez iránt felszólíttatnak, kivéven a pápát, vagy mikor az ozmánok ellen közönséges hadviseletheben lesznek elfoglalva. A császár is másfelül Magyarország ügyét kivált a törökök ellen, nem csak a pápa, hanem a német fejedelmek előtt és akárhol egyebütt, egész erővel előmozdítandja. 5-ször. Ha a fejedelmek vagy alattvalóik közt valamelly kedvetlenségek támadnának, a dolgot a sértett fél maga utján terjeszsze elő, és neki az igazság minden haladék nélkül szolgáltatassék ki. 6-szor. A császár új fogadott fia Mátyás s Magyarország iránti jó indulata jelétül az említett magyar követeknek az Erzsébet királyné által letett koronát és Sopron városát kibocsátja, s ahhoz való minden jogairól lemond. 7-szer. Ha Mátyás maradék nélkül halna meg, és így törvényes örököse nem maradna; Fridrik, vagy azon fia, kit akkor ő kijelelend, vagy ha már ő is meghalt volna, az ő fia, vagy ha többen maradnának, azok közül az, kit a karok és rendek választandanak, nyerje el Magyarországot, a karok és rendek már előre lekötelezvéen magokat, hogy

ennek a trónra emeltetését egész erővel eszközölné, és őt megkoronáztatják. 8-szor. Minden eddigelő történet sértések, kedvetlenségek és követelések megszűnnek, László uralkodása idejétől kezdve mind két részről elfelejtetnek, megsemmisíttetnek és elengedtetnek, s az országnak akár-miféle lakosai azért, hogy az egyik, vagy a másik félhez ragaszkodtak, se Fridrik, se Mátyás által se törvény útján, sem azon kívül nem háboríttatnak. 9-szer. Ezen békét mind Mátyás, mind az ország rendei megerősítik Mátyásnak mind megkoronáztatása előtt most mindjárt, mind azután két hónappal legfeljebb; megerősíti azt a pápa biztosa is most mindjárt, később pedig maga a pápa. A magyar követek mind ezek teljesítésének eszközölését fogadják.

Ugyan az nap írta alá a császár is szinte ezen föltételeket Bécs-Ujvárosban ¹⁾, magát már itt mindjárt magyar királynak, Ujlakit pedig komájának nevezi ²⁾, és azt nyilván említi, hogy az alkudozásokat már Jeromos krétai érsek elkezdette közte és Mátyás közt; végre pedig kötelezi magát a pápa megerősítésének eszközölésére. A kezénél maradandó várakra nézve ugyanaz nap külön levelet adott Fridrik. Ebben az előbbeni oklevélben is említett

¹⁾ Datum in nova civitate feria tertia ante festum beate Marie Magdalene 1463. anno imperii nostri 12-o, Regnorum nostrorum Romani 24-o, Hungarici 5-o. Kiadta azt legelőbb *Leibnitz*, *Cod. jur. gent. Dipl. I. d. 421. l.*, belőle *Länig*, *Teutsches Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. I. Abtheil. 1. p. 70.*, *Müller*, *Reichstags-Theat. II. d. 174. l.*, *Dumont*, *Corps. Dipl. III. d. I. réss, 286. l.*, *Raynald*, *Annal. Eccl. XIX. dar. 124. l.*; az eredetiből vette-e Leibnitz, nem tudni. *Kollár e. h.* ujabban kiadta azt egy hiteles másolatból, mellyet Fridrik számára 1490. és 1493. közt Mátyás halála után, de a Fridriké előtt, kiadott a római pápa egy bullájában. — Megvan az országos levéltárban is Ulászló királynak egy 1504-ben kelt átiratában, és mivel ez némellyekben különbözik az eddig ismereteseektől, azt mi adjuk *Oklevéltár CCCXLVIII. sz.*

²⁾ *De Roo* szerint *Hist. Austr. VI. könyv*, mint feljebb látók, Ujlaki Fridrik idősb fiának Miksának volt keresztatyja.

Fraknó s Kobold várakhoz adja még Vasvárt, Köszeget és Rohonczt, mellyek birtokában őt a király s a rendek oltalmazni és megvédeni tartoznak mindenek ellen, kik azokhoz jogot tarthatnának, különösen Garai Jób, Kanizsai László, ezeknek vérei és minden mások ellen, ezekre nézve semmikép sem állhatván ellent a koronázás alkalmával letenni szokott hit a Magyarországhoz tartozó jogok, szabadságok s urodalmak megtartása és visszavétele iránt ¹⁾, következőleg ezen urodalmak az említett hit letételekor ki fognak vétetni, s Mátyás ezen levelet a koronázás után megint megerősíti és megerősítetteti; a pápa megerősítését pedig most mindjárt eszközli, a magyar király által a koronázáskor letenni szokott hitnek ez általi meggyengítésével ²⁾.

Ezen levelek aláírása után a korona kiváltásához s így az egyesség végrehajtásához kellett volna fogni. De a felek közt a legnagyobb bizodalmatlanság uralkodott. Közönséges híre volt, hogy a császár egy más, a valóságoshoz mindenekben hasonló koronát készíttetett; ezt Fridrik maga sem tagadta, azt adván okúl, hogy ez által kívánta ezen kincs ellopátását akadályoztatni ³⁾. Vitéz maga a koronát nem ismervén, félt hogy a ravasz fejedelem által megcsalatik, és azért azt sürgette, hogy az öreg Palóczy László, kinek gyakran volt alkalma bátyjánál György esztergomi érseknél a koronát látni, jöjjön át Sopronból az átadandó korona megtekintése s valóságának megvizsgálása végett. Ez a valóságos koronát a hátulso részén lévő

¹⁾ De conservandis et recuperandis libertatibus, juribus et dominiis Regni Hungariae seu ad Regnum pertinentibus.

²⁾ Cum derogatione hac vice juramenti per regem desuper praestare soliti. — Datum in Novacivitate feria tertia ante festum Marie Magdalene, anno domini 1463. *Kollárnál e. h.* — Ezen levél is megvan az országos levéltárban Ulászló királynak 1504-ben kelt átiratában. Az előbbeninél említett oknál fogva ezt is adjuk *Oklevéltár CCCXLIX. sz.*

³⁾ *Fessler V. d. 108. l.*

szép zafir alig észrevehető repedésén fölismervén ¹⁾, Fridrik, kinek a váltság-pénz iránt újabb kétségei támadtak, Baumkirchert és Grofnitzert küldötte Sopronba a többi magyar követek felhívására olly titkos utasítással, hogy egyszersmind szerezzenek magoknak biztos tudomást, a neki ígért összeg valóságos megléte iránt. A magyar követség Sopronban maradt tagjainak közelgetésével új akadály adta magát elő abban, hogy a császár a pénz fölvétele előtt a koronát Neustadtból kiereszteni, a magyar követség pedig a pénzt a korona kiadása előtt a császárhoz küldeni nem akarák. Végre is abban egyezének meg a felek, hogy a város kapujában jöjjenek össze és egyszerre adassék át a korona a magyaroknak, s a pénz a császáriaknak ²⁾.

E szerint a magyar követség a pénzt, mellyről az egyező levelekben semmi említés sincs ³⁾, mellyet azonban minden csalódás nélkül 60,000 arany forintban állapíthatunk meg ⁴⁾,

¹⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 385. l., Révai, de Mon. et S. Cor. Regni Hungariae Schwandtnernél II. d. 674. l.*

²⁾ *Bonfin e. h. és utána Révai, de S. Corona Schwandtnernél II. d. 452. l. — Bonfinnak ezen előadásán kételkedik Pray, Annal. III. d. 298. l.; mivel a korona az oklevél szerint a pápa követének adatott által.*

³⁾ *Kurz szerint Gesch. Fried. IV. II. dar. 227. l. azért, mivel az illetlennek tartatott. Határozottabban mondja azt Spondanus, Annal. Eccl. II. d. 365. l. e szavakkal: „Turpe enim nimis fuisse, hanc nundinationem, quae et aliunde satis iniqua plerisque videbatur, publicis actis apponere.“ — Magán a koronán, mint annak idejében megmutattuk, semmi pénz sem fekvén, Sopron pedig, melly a koronával együtt visszaadatott, a legszorosabb számítás szerint csak 14,000 forintban lévén elzálogosítva, a Fridriknek fizetett összeg négyszer meghaladta annak igazságos követelését. A császár ezen eljárása, melly sok uzsorást megszegyenített volna, nem volt ollyan, hogy azt arczpirulás nélkül nyilván fölfedezni lehetett volna.*

⁴⁾ Hogy a koronáért valósággal fizettetett kész pénz, bizonyítja Mátyás maga azon oklevelében, melly mellett Szapolyai Imrét szepesi grófnak nevezi ki, és hol ezeket mondja: „Quae (corona)

letévé, a koronát július 24-dikén ¹⁾ hat óra tájban átvette, és mindjárt más nap július 25-dikén ezen örvendetes történetet az egész országban kihirdetette ²⁾.

post quartum et vicesimum tandem annum ex manibus Friderici imperatoris per ipsum ejusque collegas multo labore et pretio — — — redemta.“ *Kollár e. h. 233. l.* De ennek mennyisége iránt az írók nem egyeznek meg. A pápai követ tudósítása szerint *Kovachichnál Script. min. II. dar. 25. l.* és *Engelnél Gesch. v. Serv. 15. l.* a váltáságszveg 80,000 forintra volt határozva, mit *Balbin* is elfogad *Epitome Hist. Boh. 521. l.* Hasonlót mond *Dlugoss e. h. 224. l.* és utána *Michovius Pistorinál II. d. 227. l.* — *Bonfin III. tis. IX. könyv, 385. lap,* az öszveget, mellyben Vitéz megegyezett, 70,000-re teszi. Követi őt ebben *Pethő, Krónika 81. l.* és *Pistori, Geneol. Reg. Hung. Schwandtnernél I. dar. 771. l.* — A többi írók ellenben, mint *Tubero Schwandtnernél II. d. 114. l.*, *Anonymus, Chron. Austr. Senckenbergnél V. dar. 38. l.*, *De Roo, Hist. Austr. VII. könyv, 277. l.*, a későbbiek közül *Révai, de Sacra Corona Regni Schwandtnernél II. d. 473. l.* és *de Mon. ugyanott 675. l.*, *Chron. Fuchs. 39. l.*, *Pessina, Mars Morav. 742. l.*, *Fasching e. h. III. d. 144. l.*, *Kemény, de jure succ. Domus Austr. 81. l.* 60,000-ról szólnak, sőt maga *Bonfin* is később *e. h. 386. l.*, midőn a korona valóságos átadását említi, csak 60,000 arany forint letételét mondja. Ezen öszvegeben állapodnak meg az újabb írók is, mint *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 253. l.*, *Schells, Gesch. v. Oest. VII. d. 112. l.*, *Budai Ferencz II. dar. 283. l.*, *Budai Ézsaiás I. d. 230. l.*, *Péczei II. d. 296. l.* stb. — Az *Annal. Styriae III. d. 518. és 519. l.* valószínűleg *Bonfin* kettős előadását kívánva egyeztetni, azt mondja, hogy a császár eleintén 70,000-et kért, de később az egység 60,000-ben kötött meg. Azonban *Bonfin* elbeszéléséből ezt következtetni nem lehet, és hihetőbb hogy az első helyen írásbeli hiba csúszott be. — Egyébiránt *Dlugoss és Michovius e. h.*, valamint *Gobelinus is XII. könyv,* és *Cuspinianus, de Caes. 617. l.* ezen békekötést még 1459-re teszik.

¹⁾ In profesto videlicet beati Jacobi Apostoli, azt mondják a biztosok az erdélyi szászokhoz intézett és mindjárt említendő levelekben. Hibáz tehát *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 253. l.*, a korona átvételét július 19-dikére tévé.

²⁾ A hét szász székhez e végett írt levelet, Datum Sopronii in festo beati Jacobi apostoli (és így nem július 26-dikán, mint

A korona valóságos átvétele után mindjárt még az nap egy megerősítő levelet adott ki a békepontok iránt Rüdeshelm Rudolf, a pápa biztosa, mellyben előre bocsátván a pápának bulláját, — melly által őt felhatalmazza, hogy azon egyezési és békepontokat, mellyekben Fridrik és Mátyás, nem különben Magyarország rendei megállapodtak és a mellyeket az után ő, elejébe terjesztvén, jóknak és helyeseknek talált, nevében megerősíthesse, a mennyire a szükség úgy hozná magával, azokat megváltoztathassa, és a mellyekben a felek még meg nem egyeztek volna, őket megegyeztethesse, — az egyezés pontjait úgy, mint feljebb látók, röviden és tisztán előadja s megjegyzi, hogy ezeknek következtében a korona valósággal az ő és a torcelloi püspök kezein általment Mátyás követeinek kezeibe, hogy a Fridrik birtokában maradó várak közül Kőszeg- és Rohoncához Garai Jób, Vasvárhoz pedig Kanizsai László tartottak jogot; hogy az is nyilván elrendeltetett, miszerint, ha a császár tanácsával a törökök ellen közönséges fölkelés rendeltetik Magyarországon, ebbe a császárnak átadott vidékek is befoglaltassanak, és azoknak lakosai a terhet épen úgy viseljék, mint az ország többi részeié, csak hogy a megrendelés és a végrehajtás a császár, vagy az ő emberei által történjék ¹⁾. Kevéssel ezután július 26-dikán Mátyás is megerősítette mind ezen föltételeket, mellyek már az előbbienekben foglaltatnak, megjegyezvén, hogy az alkudozásokat elkez-

Engel e. h. hibásan mondja) anno domini 1463. ex Cod. Ms. C. I. Bathianyi 342. l. és ex Ms. Cornidesianis No. 221. töredékesen közli *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 262. l.*, említi *Kemény, Notit. Cap. Albens. Transsylo. I. dar. 180. lap*, mí pedig egész kiterjedésében adjuk magából az eredetiből *Oklevéltár CCCL. sz.* — Byzofalvai Byzó Simon és Nagy László küldettek ezen levéllel a 7 száz székhez olly felszólítással, hogy őket mint illy nagy és kedves hír vivőit megörvendeztetve (cum gaudio) bocsássák haza.

¹⁾ Datum in Nova Civitate Dominica die 24. Julij 1463. Ex authentico. *Kollár e. h. 219. l.*

dette volt még János váradi püspök, a pápa akkori követe Jeromos krétai érsek befolyásával; hogy az itten megállapított pontokat némelly változtatásokkal helyben hagyták s elfogadták a Budán országosan öszvegyült karok és rendek, most pedig az általok kiküldött követek a pápa biztosával az alkudozásokat nem csak befejezték, hanem a korona valóságos átvételével némelly részben végre is hajtották, és így most ezen pontokat a közelebb-ről Tolnán tartott országgyűlésben együtt volt főpapok, zászlósok és nemesek tanácsa után s egyetértésével erősíti meg ¹⁾). Nem soká ezután és még ezen esztendőben megerősítette mind ezen egyezéseket maga a pápa is, azokat levelébe szóról szóra fölhevén, s magának fentartván azt, hogy mind azt, ki ezen békét megszegi, a legkeményebb büntetésekkel is szoríthassa annak megtartására ²⁾).

A korona mindjárt nagy kísérettel és ünnepélylyel áthozatván Sopronba, itt három nap volt kitéve. Sok néptódult öszve ezen országos kincs megtekintésére, mivel

¹⁾ Datum in Oppido nostro Budensi feria tertia post festum beate Marie Magdalene (julius 26-dikén) 1463. A pápa feljebb említett bullájából kiadta *Kollár e. h. 226. l.*, és már előbb *Raynald XIX. dar. 126. l.* — *Pray, Annal. III. dar. 298. l.* igen helyesen jegyzi meg, hogy Mátyás itt Fridrik öröködéséről magtalan halála esetére semmit sem szól. — *Hetényi János, Honi városaink befolyásáról nemzetünk kifejlődésére és csinobulására* írt, s jutalmat nyert pályamunkájában *Okleveles toldalék XVII. l.* Mátyás ezen megerősítő levelének végét Fraknó, Kobolt, Kismarton, Kőszeg és Rohonc iránt némelly kihagyásokkal úgy adja előnkbe, mint valamelly külön oklevelet. Ezt megjegyezni kívántuk az ebből netalán eredhető tévedések megelőzése tekintetéből.

²⁾ Datum Romae anno 1463. undecima Calendas Novembris (october 27-dikén) *Kollár e. h. 229. l.* Megjegyzésre méltó, hogy e szerint a magyar követség által ezen békéről kiadott iromány nem Sopronban kelt, mint az, mellyet feljebb látánk, hanem Neustadtban, mint az, mellyet Zsámboki Bonfiniusa végén kiadott, és megvan *Bonfinnál IV. tiz. VII. könyv, 477. l.*

az szinte 24 évtől fogva volt az országon kívül. Innen szint oly nagy ünnepélylyel vitetett Budára, ott a várba helyeztetett, és a távol lévő király annak szerencsés megérkeztéről követek által tudósíttatott ¹⁾.

¹⁾ *Bonfin IV. tisz. I. könyv, 386. l.*

XXXVII.

1 4 6 3. 1 4 6 4.

Bármennyire ohajtá is a király a Fridriktől visszavett koronát még ezen évben fejére tétetni; előbb még is a becsület és a kötelesség szavának engede, melly őt Bosnyaországba szólítá ezen tartomány visszavételére, annyi-
val is inkább mivel ezen idő tájban sikerült a hatalmas Vitoveczet arra bírni, hogy a zagóriai grófság megtartása mellett a többi, általa bitorlott várakat adja át ¹⁾; mi által-

¹⁾ Már Engel, *Gesch. v. Dalm., Slac. und Croatien* 591. lap, gyanította, hogy Vitovecz egység által bíratott erre. Bizonyossá teszi ezt egy oklevél, melly szerint Mátyás 1463-ban őt a zagóriai grófsággal és az abban lévő várakkal Krapina, Lobor, Ostovecz, Viminye, Trakensthayn, Kozthel, Chazar és Varasddal megajándékozta, egyszeremind pedig örökös, szabad s nagyobb (major) zagóriai grófnak nevezi ki mind személyére, mind örökösseire nézve. A heigtató levél *Cum nos* rekesztéssel említetik *Extr. Dipl. Anolz. XXV. cs. 42. sz.* — *Krapina* ma város Varasd megyében, *Lobor* falu Varasd megyében, *Ostovecz* (talán *Orchovecz*) ugyanott, *Viminye* ma *Vinicza* Varasd megyében, *Trakensthayn*, ma *Trakostan* vagy *Trakostyán*, kis falu csak ugyan Varasdban, *Kozthel* falu Varasdban, *Chazár* (*Kazár*) helységet helyhez mint ma is létezőt *Fejér. a Kazarokról* 48. l. Va-

Horvátországban a csöndesség helyre állott, és ő ezen oldalról biztosítva volt. Mindjárt a Fridrikkel kötött béke megerősítése után, melyet, mint feljebb látók, július 26-dikán még Budán vitt véghez, még mielőtt a korona Budára érkezett volna, megindult Mátyás a törökök ellen. Július 28-dikán Futakon volt ¹⁾, itt várván a keresztyén-ség segedelmét ²⁾.

De a pápát, ki maga részéről őszinte buzgósággal mindent elkövette az ozmán háború erélyes előmozdítására, a római conventen, mellyel biztatta volt Mátyást, az olasz fejedelmek megcsalták, és így ő segedelmet nem küldhete ³⁾. Végre is kénytelen volt egy új buzditó levelet írni az egész keresztyénséghez a törökök ellen. Ebben elöadja, hogy már V. Miklós és III. Kalliszt pápa s ennek következtében ő maga is, egész ügyeket arra fordították, hogy a keresztyéneket közönséges szövetségre bírják, de sikertelenül; mert misem tudá eddigelő részvétlenségükből kiragadni, és a pogányság mind tovább terjeszté fenyegetve növekedő birodal-

rasába; de az ma ott, sőt a szomszéd Zágráb és Körösben sem létezik.

¹⁾ Itt erősítette meg Prokopot Mythai Mátyás fiát Mytha helységének birtokában, Datum in Futagh feria quinta proxima post festum b. Jacobi Apostoli anno domini 1463. A levél megvan a szent-benedeki levéltárban, mint azt említve megjegyzi *Katona e. h. VII. dar. 619. l.* — Mátyásnak azon levele szerint, mellyben az egész bosnya hadjáratot leírja a pápa elött. *Epist. Math. Corv. LXXIII. levél, I. rész, 161. l.* már június 1-sején a Duna mellett volt seregével, várván hogy a pogányok hadaikkal merre fordulnak; mivel némellyek szerint egyenesen Mátyás táborára, mások szerint Nándor-Fejérvárra akartak útni. Azonban ezt nem érhetjük úgy, hogy az egész időt ott töltötte; mert az eddigiekből kitetszik, hogy idő közben, bár rövid időre, megfordult Budán is.

²⁾ Fessler, *Gesch. d. Ung. V. d. 174. l.*

³⁾ Fessler *e. h.* — Piusnak ezen őszvejdövetelen mondott beszédét *Gobelinus*ból *XII. könyv, 130. lap, közli Raynald XIX. d. 130. l.*

mát. Utolsó kísérletet kíván tehát most tenni, és elhatározta magát, hogy személyesen indul meg ellenök egész tengeri erejével. Vele lesz Fülöp burgundi fejedelem ¹⁾, vele egyesülnek több olaszországi fejedelmek, a velenceiek és a háborúban kemény, a törökökön diadalmaszkodni szokott magyarok. Ő ugyan maga reszketeg kezeibe kardot nem foghat, mert ezeket gyengesége miatt a nép megáldására is alig tudja fölemelni, de ért az imádkozáshoz, és az ütközet alatt áhitatos fohászokat emelend egy hajó orrán, vagy egy magas dombtetőről a mindenhatóhoz, hogy a hű harczolók ennek látására felbuzduljanak. A sereg előtt lobogandanak a keresztyénség szentelt zászlai, ott vitetendik szent János teste több más szent ereklyékkal. Mellyik keresztyén fejedelem, melylyik igaz hitű bajnok maradhat itt el? Azért minden, akármi renden lévő keresztyént a közös megváltó kínszenvedéseire, a vég ítéletre, mellyet senki sem kerülhet el, az üdvözülésre, mellyet minden elérni reményl, emlékeztetve ezennel felszólít, sőt kényszerít, hogy ezen hadjárásban, melly Anconától fog megindulni, vagy személyesen jelenjen meg, vagy küldjön maga helyett mást, vagy áldozza fel vagyonának egy részét. Kik ezen háborúban esztendőt, vagy legalább 6 hónapot eltöltenek, akár Ancona, akár Magyarország felé vevén utjokat, tökéletes bűnbocsánatot nyernek; sőt ezen kegyelemben részesülnek mind azok is, kik más nevében jelennek meg, vagy mást küldenek magok helyett, ha mindjárt tizen állitnának is ki egy fegyverest, valamint végre azok is, kik annyit szentelnek e végre, a mennyit házok népével egy hét alatt megemésztene ²⁾. A Nauplia di Romaniánál a

¹⁾ Ez, mint mondják, a francia királynak eladta Piccardiát, hogy a keresztes háborúban illendő segedelemmel jelenhessen meg. *Marino Sanuto, Vite dei duchi di Venezia Muratorinál, Daru II. d. 453. l.*

²⁾ Datum Romae XI. Kalendas novembris 1463. *Aeneae Sylvií Epist. CCCXCVIII. 914. l., és Raynald XIX. d. 131. l.*

velenceziek által nyert fényes diadal ¹⁾), valamint Skanderbégnek győzdelmei, ki előbb Seremet basát verte meg, 7000 emberét vagdalván össze ²⁾), később pedig Barlaban Baderán két ízben diadalmaskodott ³⁾), nem kis befolyással lehettek az idő előtt elaggott pápára. Azonban ezen felszólítás sikere olly messze időkbén volt várható, hogy annak most a törökök előnyomulásának gátlására nem lehetne haszna.

Igy magára maradt Mátyás most is, és csak személyes tehetségei s azok által kifejtett segédeszközei lehetének eredményének fő alapjai. A törökök Bosnia meghódítása után egyfelül Stájerországba ütöttek, és ott igen nagy pusztításokat tettek ⁴⁾); másfelül pedig Szerém vármegyébe csaptak. Itt mindent feldúltak, és bár egy ízben Márk László, Mátyásnak ide rendelt vezére, által visszanyomattak ⁵⁾), megint előnyomúlva pusztításokat folytatták. Ezen utolsó csapat vezére Ali bég volt, a szultán által olly utasítással kiküldve, hogy az ifjú királyt a Dunán átcsalja s őt seregével együtt semmivé tegye. Azonban, még mielőtt arról gondolkodott volna, hogy a hegyeken át a Duna felé nyomúljon, meglepte őt Mátyás válogatott csapataival, megverte, futásra szorította és még a Száván tul is üldözte, mintegy 15,000 marháikkal s vagyonukkal elfogott ráczot és szerémieket kezeikből kiszabadított, és mivel a megrémült ozmán sereg sehol sem akart vele szembe szállani, tüzzel vassal feldúlta a tartományt egész Szendrőig ⁶⁾.

¹⁾ *Daru* szerint *II. d. 447. l.* ezt meghallván Pius, felkiáltott: *Ecce! quomodo Deus excitavit populum suum fidelem, és új tűz fogta el őt a keresztes háborúra nérvé.*

²⁾ *Barlettus XI. könyv, 331. l.*

³⁾ *Ugyanő 336. és 339. l.*

⁴⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LXVIII. levél, 150. lap. — Pray, Annal e. h.* ezt mondja Mátyás megindulása fő okának.

⁵⁾ *Bonfin III. tiz. X. könyv, 386. l. Has. Ortelius Redivivus 49. l.*

A királyt szerencséje további folytatásában készületlensége gátlá; azért Nándor-Fejérváron át, hol szeptember 8-dikán mulatott ⁷⁾, Péterváradra vivé vissza győző-

6) *Epist. Math. Corv. e. h. 161. l.* — Ezen fegyvertetről *Janus Pannonius* így énekel:

Continuo hostiles transcendo letus, in agros,

It comes a tergo Luctus, et ante Pavor.

Mysorum spoliantur opes, trux omnia late

Gradivus ferro, Mulciber igne rapit.

Nusquam torvus Halis, nusquam ampla potentia Turci,

Nusquam arcu et conto vincere doctus eques.

Postquam nulla datur quaesitae copia pugnae,

Vertimus ad patrias, frena retorta, domos.

Lib. I. Eleg. VIII. v. 39. et sequ. — *Katona VII. d. 619. lap.*, ide teszi át Ali bég kettős megvertetését a két Szakolyi és később Pongrácz által, s nem különbözteti meg ezektől Mátyásnak ezen hadjáratát. Azonban *Bonfin III. tiz. X. könyv, 384. l.*, ki a két Szakolyi és Pongrácz győzödelmére nézve fő kútfőnk, ezeknek évét nem határozza ugyan meg, de jóval előbb teszi, és Mátyás bosnya hadjáratától gondosan megkülönbözteti. E mellett, bár Mátyás most idézett levelének szavai nem minden homálytól mentek, úgy még is majd kételkednünk nem lehet, hogy a kérdés alatti hadjáratban Mátyás maga vezérelte seregét. *Turóczi végre IV. rész, LXV. fejt. Schwandtnernél I. dar. 286. l.* a Szakolyiak győzödelmét a törökök ellen csak pár szóval említvén, több más eseményeket vet közbe és a mostani hadjáratról így szól: „Post haec valida militum expeditione conflata plurimam partem Serviae pervagatus est, et magna vastata terra in eadem igne et ferro edita, felix rediit.“ Ez után említi a bosnya hadjáratot, melyet Mátyás ez után rögtön megkezdett: Harum demum rerum post expeditionem, nondum equorum suorum sudore desiccato. — Ezekhez képest tanácsosabbnak véltük *Prayt, Annal. III. dar. 301. l.*, *Engelt Gesch. v. Ung. III. dar. 254. l.* és *Fesslert V. d. 114. l.* követve, ezen hadi tetteket megkülönböztetni.

7) Mátyás Blagai Antal gróf fiának Gergelynek kérésére a zágrábi káptalannak még 1440. január. 20-dikán kiadott bizonyosságlevelét, — melly szerint említett Blagai Gergely gróf, testvére Ferencz terheit is magára vállalván, Goriczai Frank özvegyének Erzsébetnek, ki a neki férje által végrendeletileg hagyott Zágráb megyei Dobruthyn helységét minden tartozandóságaival részére örökösön bevallotta, élte idejére Felső-Lesztencz nevű helységben

delmes csapatait ¹⁾, hol 25,000 főből álló seregével ²⁾, a Dunán át szándékozott szállani ³⁾). Itt erősítette meg a velencei fejedelemmel Mauro Kristóffal kötött támadó és oltalmazó szövetséget, mellyet ez követe Emmo János által ajánlott, és a melly szerint a velenceiek 40 gályával és a Peloponnézoszban illendő szárazföldi sereggel lépnek fel az ozmánok ellen, míg a király egész erejével Bosniában nyomul elő; egyik fél sem lépend a közös ellenséggel a másik nélkül fegyverszünetre, vagy békére; a határok a két hatalmasság közt megmaradnak mostani állapotjokban, egyiknek sem szabad azokat a másiknak kárával terjesz-

19 jobbágytelek haszonvételét adományozta, vagy, ha ezekben megmaradni nem akarna, helyettök 70 arany forint fizetésére kötelezte magát, — szóról szóra megerősítvén, arra királyi megegyezését adja. Datum in Naudoralba in festo nativitatis b. Marie Virginis anno domini 1463. *Oklevéltár CCCLI. sz.*

¹⁾ *Fessler* szerint *V. dar. 115. l.* azért sietett vissza, hogy az ide kisasszony napjára szeptember 8-dikára rendelt országgyűlést megnyithassa. Erre számos főpapok, zászlósok, nemesek és a szabad királyi városok s kiváltságos községek követein és a velenceiek biztosán kívül megjelentek a Bosnyaországban még megmaradt bojárok küldöttei, Kozarics István fejedelem részéről fia Ulászló, Marnavics Tamás pedig személyesen, mindnyájan megszabadításukért esedezvén a szultán jármától, s e végett magok részéről minden segédelmet igérvén. A király terve a Bosniába teendő hadviselet iránt a rendek által itt megvizsgálatott, helyben hagyatott és a szükséges költség fejében minden öt kaputól egy arany adó ajánlatott egész Magyarországon s Erdélyben. *Fessler* mind ezekre nézve *Kovachichra* utal *Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 160. és 161. l.* Azonban itt az említett országgyűlésnek és az abban felvett tárgyaknak mi nyoma sincs. *Kovachich* emlékezik ugyan a mondott helyen egy közönséges segedelemről minden öt kapu után egy forintban, de a nélkül hogy meghatározni merné, mellyik országgyűlésen ajánlatott az. Mí azt a tolnavári gyűlésre tettük; ezen országgyűlést pedig annál kevésbé fogadhatjuk el, mivel annak más iróknál sem találjuk nyomát, *Mátyás* pedig, mint épen most a Blagai gróf részére adott oklevélből láttuk, kisasszony napján Nándor-Fejérváratt volt.

²⁾ *Chalkokondylasz X. könyv, Script. Byz. X. d. 229. l.*

³⁾ *Pray, Annal. III. d. 302. l.*

teni; minden más keresztyén királynak, vagy fejedelemnek szabadságában áll ezen szövetséghez járulni. Magyar részről mint jelen voltak említetnek ezen egyezésben Várdai István kalocsai érsek, Vitéz János nagy-váradi püspök, Ország nádor, Ujlaki Miklós erdélyi vajda, Frangepán István gróf horvátországi bán, Vitovecz János (Pannian, vagy helyesebben Pan Jan) zagóriai gróf, és Szapolyai Deák Imre főkincstartó ¹⁾. Kevéssel ez után rövid időre megfordult Mátyás Budán. September 20-dikán itt erősítette meg az erdélyi országgyűlés által a fölkelés rendezésére hozott végzéseket ²⁾. De már ugyanazon hó 28-dikán megint Péterváradon volt. Ezen napon tudósította innen a pápát az iránt, hogy akaratját Márk knimi püs-

¹⁾ Actum in Sirmio in Varadino Petri in aula serenissimi et excellentissimi D. regis predicti anno domini 1463. Indict. XI. die XII. Septembris. Ex Cod. Ms. Valliatano közli ezen szövetséget *Raynald, Annal. Eccl. XIX. dar. 136. l.*, és belőle *Pray e. h.*; Cornides kézirataiból *Müller János Joach., Collect. Dipl. I. dar. 547. l.* s belőle *Katona VII. dar. 649. l.* Már a külföldön előbb is ismeretes volt; kiadta azt *Leibnitz, Cod. Jur. Gent. I. d. 456. l.*, *Lünig, Cod. Ital. Dipl. II. dar. 199. l.* és ezek után *Dumont, Cod. Dipl. III. dar. 290. l.* — Praynál csak nyomtatási hibából áll september XXII-dike. — Ezen szövetségről igen hosszasan emlékezik *Chalkokondylasz is X. könyv, 228. és köv. l.* Előadja itt Capelli Victornak a velencei tanácsban tartott beszédét, melly által a Signoriát a magyarokkali szövetkezésre buzdítani ügyekszik a törökök ellen; elő a velencei követ beszédét, melly által Mátyásnak hazája szövetségét ajánlja, valamint Mátyásnak válaszáat erre. — Itt a szende görög írótól, kinek hazánk történetei olly számos részleteket köszönhetnek, kénytelenek vagyunk bucsút venni, miután annak munkája kevésbé ez után megszakad, úgy hogy már Mátyásnak fényes bosnya táborozásáról mitsem szól. — Ugyanazon nap erősítette meg Mátyás Jakab püspöknek áttételét a scardonai püspökségből a nonaiba, Datum in Varadino Petri XII. die mensis Septembris anno domini 1463. *Farlat IV. dar. 223. l.*

²⁾ Budae anno 1463. feria tertia proxima post dominicam Misere-re. *Kovachich, Script. Min. II. d. 384. l.* — *Engel e. h. 252. l.* hibásan teszi ezen megerősítést májusra.

pök által szóval megtudta, és arra kénytelen kinyilatkoztatni, miszerint akármit mondtak is ellene, ő még is a pápa kívánságait mindig tehetsége szerint ügyekezett előmozdítani, amint az említett püspök szóval bővebben előadandja ¹⁾).

Bosniának északi része még magyar birtokban volt. Két osztályban szálltak át a király népei a Száván; Szapolyai Imre az elővéddel a Verbász vize mellett ment fel Jaicza felé, Mátyás maga a fősereggel a Szanna mentében. Maidan, Kamengrad és Kliuts várai mindjárt megadák magokat majd minden ellentállás nélkül, s a két sereg szinte egy időben ért Jaicza alá ²⁾. A város mindjárt első rohanatra megvívott ³⁾ octoberben ⁴⁾. A várat azonban, mely nagy hegyen két víz összefolyásánál fekszik, víz és sziklák által egyaránt oltalmazva ⁵⁾, szinte három hónapig kelle megszállani ⁶⁾, a városban volt 7000

¹⁾ Ex Várad die 28. Septembris 1463. *Epist. Math. Coro. I. rész, L. levél, 117. l.*

²⁾ Mátyásnak a pápához tett tudósítása *Epist. Math. Coro. LXXIII. levél, 161. l.* némelly homályos szavai után *Fessler V. d. 116. l.*

³⁾ Mátyásnak a pápához írt most említett levele és *Bonfin e. h. 386. l.* — A török évkönyvek szerint Bratuttinál Mátyás a Száva vizén átmenvén, szándékát elfedve Zwornikot látszott fenyegetni; mi által Mahomed bosnya basa megcsalván, a jaiczai őrsereget nagy részint áttette ezen várba. Mire Mátyás ezen vár alá küldött ugyan egy csapatot annak körülszállására, de főserégével Jaicza alá robogott. Így ez az őrsereg csekélysege miatt nem tarthatta, míg az eleséggel eléggé el nem látott Zwornik az őrsereg sokasága miatt volt kénytelen feladni magát. *Engel, Gesch. v. Bosn. 423. l.*

⁴⁾ Kalendis Octobris azaz october 1-sején *Bonfin* szerint *e. h.*, mit *Fessler* is elfogad *e. h.* — Azonban Mátyás még september 28-dikán Péterváradon lévén, mint feljebb látók, ezen naphan nem nyugodhatunk meg.

⁵⁾ *Bonfin e. h.*

⁶⁾ Mátyás levele a pápához *e. h.*

főből álló Őrseregnek ¹⁾, annak megvívása alkalmával, összevagdaltakon felül megmaradt része számos kereszttyén rabszolgákkal ide vonván ²⁾, és vitézül oltalmazván magát ³⁾. Jaicza alatt csatlakozott a királyhoz seregével Ulászló szent-sebőki fejedelem, Istvánnak fia, ki már a törökök beütése alkalmával a szultán seregeinek vitézül ellentállott, később több bosnya várakat az ellenségtől visszafoglalt volt, és most Jaicza megszállásában a királyt mind tanácscsal, mind tettel segítette ⁴⁾. Mátyás azon nehézségekkel, mellyek a hely erőssége és a tél keménysége által a sikert hátráltaták, nem gondolva, szilárd akarat és tántoríthatatlan türelem által tartotta a vivó seregeket, a vezéreket s a szövetségeseket nyugtalan munkásságban. Minden vivást maga kormányozza, és az egész idő alatt Jaiczában tartózkodék ⁵⁾. Mindent elkövette, a mit akár

1) *Dlugoss XIII. könyve, 323. l.*

2) Mátyás levele a pápához *e. h.* — *Fessler* szerint *V. dar. 116. l.* csak 400 török vonult a várba számtalan rabszolgákkal, kiket vezérek a szultán szolgálatában szerzett volt magának. Azonban, mint mindjárt meglátjuk, az Őrsereg akkor, midőn megadta magát, állott 400 főből; azt pedig, hogy a kereszttyén rabszolgák kinek voltak tulajdonai és ez által miként szereztettek, kútfőink nem mondják.

3) *Dlugoss e. h.*

4) Elismeri ezt maga Mátyás a neki adott és alább említendő adománylevélben.

5) Innen, Datum in civitate nostra Jaicza in festo b. Martini Episcopi et Conf. (november 11-dikén) anno domini 1463. nevezte ki Pécsváradi Pétert a kolosmonostori kolostor apátjának. *Fridvalszky, Reges Mar. 115. l.* Csak ugyan innen hagyta meg december utolsóján Szatmár vármegyének, hogy a kamaranyereséget 1464-ben fizesse ki Kállai Pál és Jánosnak s Pallagi Györgynek, a jaiczai vár vivásában szolgáló nemeseknek, költségek pótlása fejében, Datum in Civitate nostra Jaycza sabbato proximo ante festum circumcissionis domini anno ejusdem 1463. Ex Ms. Bibl. Quinqueecl. *Katona VII. d. 661. l.* — *Szirmay, Szathmár Vármegye II. dar. 20. l.* Pallagi Györgyöt borsodi főispánnak mondja.

mesterség és fortély, akár erő tehete ¹⁾). Segítségül volt Berendi Bak Gáspár, egy csanádi nemes, ki az ágyukat és nagy parittyákat igazgatá ²⁾). De csupa bátorság nem diadalmaskodhaték a helyen, mellyet kétségbe-esés oltalmazá ³⁾). Minden vivás veszteséggel veretik vissza, mesterségnek mesterség, fortélynak fortély tétetik ellenébe, és még az erősségek öszvezuzása is sokáig nem törhető meg a megszállottak nyakas ellentállását. Végre még is átlátta Harambég, a vitéz várnagy, hogy falainak, tornyainak romai közt tovább nem tarthatja magát, alkudozásba ereszkedék, és a vár átadását is igéré, ha neki szabad elbocsátás engedtetik minden poggyászszal és foglyokkal ⁴⁾). Mátyás, bár serege a zordon téli idő sanyaruságai által nagyon meg volt rongálva ⁵⁾), ezen föltóteleket nem fogadá el a keresztyén foglyok tekintetéből ⁶⁾). „Az emberek és nem a falak miatt állunk itt, úgy mond a király a kiküldött békekövethez, s a legalábbvaló keresztyén szolgát sem hagyhatjuk urad kezében, csak se-

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Wagner, Anal. Scep. III. dar. 69. l., Katona, Hist. Reg. VIII. dar. 462. lap, Fessler V. dar. 117. lap. — Engel szerint Gesch. v. Serv. 428. lap.* Bak később szepeesi prépost, az ágyuk szekereszcsapatának (Fuhrwesen der Artillerie) volt vezére.

³⁾ *Janus Pannonius* így énekli ezen megszállást:

Admoveo illius tormenta tonantia muris,
 Sed tamen obsessos nulla machina movet.
 Quid tibi nunc memorem, quam saepe e turribus altia,
 Jactarunt crebras tela imitata nives?
 Quidve loquar quoties ausi prorumpere noctu,
 Haud parva excubiis damna dedere meis?
 Non illos validi stridens aquilonis hiatus,
 Non domat hiberno sidere triste gelu.
 Continuus donec labor et penuria lymphae,
 Infregit tandem pectora dura virum.

Janus Pannonius Lib. I. Eleg. VIII. 65. és köv. vers.

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ Maga Mátyás már feljebb említett levelében.

⁶⁾ *Bonfin e. h.*

régimen keresztül vághat utat velök, utolsó csepp vérem is készen áll megszabadításukra. Menj, és mondd meg azt neki, s ha mertek, álljatok tovább is ellent ¹⁾.” De ezt a már nagy mértékben érezhető éhség és vizbeli szükség nem engedte meg; az őrsereg kénytelen magát megadni, egyedül életének megkímélését, és azokra nézve, kik Mátyás szolgálatába kívánnának lépni, szabadságot kötven ki ²⁾. Így esett a jaiczai vár karácsony ünnepén ³⁾ Mátyás kezébe, és azzal együtt Harambég maga s 400 török fogoly ⁴⁾, kik közül később 200 a vezérrel önként fényesítette a király koronázását ⁵⁾. Ezen megszállásban különösen megkülönböztették magokat Gerendi István és Vingárti Geréb Mátyás, a király rokona. Az első egy izmos törököt, ki a királyt magát halállal fenyegette, egy jól irányzott lövés által még maga idejében földre teri-

¹⁾ *Bonfin e. h.* Has. *Fessler e. h.* és *Sacy*, *Hist. de Hongrie I. d.* 223. l.

²⁾ Mátyás levele a pápához *e. h.*, *Bonfin* és *Fessler e. h.* — Turóczi ellenben azt vitatja *e. h.*, hogy a vár erőhatalommal vívott meg.

³⁾ *Bonfin e. h.* ugyan december 16-dikára teszi a vár feladását, de több hitelt érdemel az egészen egykorú *Janus Pannonius*, ki ezt mondja:

Venerat alma dies, peperit qua Virgo salutem,

Nuntius optatae deditiois adest.

Ergo agimus laeti geminato gaudia festo,

Ac fessis nasci est, altera visa salus.

e. h. 75. és *köv. vers.* Hibásan teszi ezen egész dolgot 1464-re *Schmeck e. h.* 156. l.

⁴⁾ Mátyás feljebb említett levele a pápához, hol azt mondja rólok: *Habitus eos pro servis ad usum opportunum.* — A bolognai krónika *Muratorinál Script. rer. Ital. XVIII. dar. 751. lap*, azt mondja, hogy ekkor Mátyás az elejébe hozott foglyok közül 130 előkelőbbet összevagdaltatott; ezt alkalmasint csak a kóza hír szerint beszéli el, mert erről a többi egykorú írók hallgatnak, sőt *Turóczi* szerint *e. h.* Mátyás a foglyokkal igen kegyelmesen bánt.

⁵⁾ *Bonfin e. h.*

tette ¹⁾. A másik egy Musztafa nevű alvezérrel párviadalra szállott, és ezt legyőzte ²⁾. A magahitt ozmán ugyanis kihíván párviadalra a magyarok akármellyikét Mátyáshoz írt levelében, sokáig senki sem jelentette magát, a király ismételt buzdításai is sikertelenek maradának, míg végre Geréb Mátyás, a király unokavére, kiállott; a vita nehéz volt, az ifjú magyar bajnok sebet kapott, de ezzel nem gondolva folytatá a harczot, nagy erőlködés után győzött, a kérkedő fejét levágá, és királyi bátyja lábaihoz tévé. Ennek meglegedése, egy szép paripa, arany sarkantyú, és az egész sereg tapsa lön a fiatal deli hős jutalma ³⁾.

A főváros megvétele után több apróbb városok foglaltak el, vagy önkényt megadták magokat, főként miután sz. Ferencz szerzetesei, az egyedüli catholicus lelkészek, kiket a szultán Bosnia meghódítása után ezen tartományban megszenvedett, egy közönséges fölkelést eszközöltek a hitetlenek megölésére és a haza fölmentésére ⁴⁾. Kevés idő alatt közel 60 erősség esett Mátyás kezébe ⁵⁾, és talán az egész tartományt el lehetett volna foglalni, ha a nagy hideg hirtelen be nem áll, s némelly ellenséges csapatok éjszaki Magyarországra nem ütnek.

Ez iránt Mátyás a pápa előtt illy keserves panaszokra fakadt: „Nem kétlem, tudva van szentséged előtt, mennyi kedvetlenségeknek, mennyi fáradalmaknak valék kitéve, mióta ezen ország kormányával megbizatván, azt

¹⁾ Ezért a királytól czímeres levelet nyert. *Szirmay, Szathmár Vármegye II. d. 303. l.*

²⁾ *Dufresne 222 l.*

³⁾ *Rátkay, Mem. Reg. et Duc. 100. l.*

⁴⁾ *Wadding, Annal. Min. XIII. dar. 405. lap, Fessler V. dar. 118. l. és Schimeck 157. lap. Has. Engel, Gesch. v. Dalm. 558. l.*

⁵⁾ Maga Mátyás a pápához írt levelében *e. h.* — *Bonfin e. h.* csak 27, *Ortelius Redivivus 50. l. 24-ről* szól.

átvettem, mind azokban mik az ország helyre-állítására megkivántattak. Őszveszakgatott, zavart, elalélt és majd minden tagjaiban megbomlott állapotban szállott rám a hon. Fáradhatatlan ügykezettel munkálkodtam sebeinek meggyógyításán és romainak kiigazításán, mellyek által mind a belső egyenetlenségek miatt, mind a külső ellenségek által, nem csak megrongáltatott, hanem majdnem semmivé tétetett. Tetszett a mindenhatónak ügykezezetemet megáldani, minek következtében hosszas fáradságok és aggodalmak után előbb a belháborúk fojtattak el, később pedig az ország az idegen ellenségektől tisztított meg; úgy hogy mind a belső, mind a szomszédokkal támadott viszálykodások kiegyenlítettvén, csak azon gondokra szorítottam, mellyeket a keresztyén hit ellenségei ellen öröklöttem, és a melly örökös maradand. Minden másoktól megmenekedve ezt fogtam fel, erre adtam magamat s erre kezdém fordítani minden ügykezezetemet, minden gondomat, mint bizonyítják azok, miket ez utolsó időkbelen tettem, mellyekkel midőn elfoglalva mindent elkövetnék és a keresztyénség ellenségeit a keresztyénektől eltávolítanám, íme másfelül némelly hitesegett keresztyének az ország felső részeibe törvén, több helyeket és fészkeket foglaltak el rablásaik folytatására, s onnan az én távolléteemet használva, sok kedvetlenséget és kárt csináltak, s még most is csinálni meg nem szűnnek, úgy hogy ugyanazok, kiknek hiteért és közjaváért én a hitetlenek ellen harcolok, engem hitetlenül támadnak meg, s háborítanak ¹⁾.“ Némelly, pénzzel kielégített cseh kelyhesek Trencsénynél megállapodván, oly szín alatt, hogy a Dénes által nekik ígért öszveg nem fizettetett egészen ki, a Vág völgyét egész Nagy-Szombatig elfoglalván és némelly morvaországi szerencsevadászokkal egyesülvén, Podiebrád részvétének nem minden gyanúja nélkül, az egész

¹⁾ Mátyás többször említett levele a pápához I. rész, LXXII. levél, 161. l.

vidéket pusztítani, rablásaikkal és zsarolásaikkal fenyegetni kezdék ¹⁾.

Igy kénytelen Mátyás a további hadviselettel felhagyni, bár a velenceiek az ozmánokat a szövetség értelmében Moreában valósággal megtámadták ²⁾. Bosnyaország elfoglalt részeinek kormányzójává Szapolyai Imrét nevezték ki ³⁾, ki egyszersmind Horvát- és Dalmátország bánja is lett ⁴⁾, sőt a vranai perelység igazgatása is rá bízott, hogy annak váraiból Bosniát annál könnyebben oltalmazhassa ⁵⁾. Az újra megerősített Jaicza ⁶⁾ várnagyává Székely Jánost tette, a tartomány vég meghódítása után pedig annak királyságát Ujlaki Miklósnak ígérte ⁷⁾. Marna-

¹⁾ Pray, *Annal. III. dar. 304. l.* Has. Gebhardi, *Gesch. d. ung. Reichs II. dar. 141. l.* és Fessler V. dar. 126. l. — Kationa e. h. VII. dar. 672. l. ezen esemény elmellőzésével Felixnek, egy lengyel nemesnek, beütéseit a Szepességbe tartja Mátyás pauszai okának. Azonban hogy ezen beütés későbbben történt, és ide nem alkalmazható, alább bővebben megmutatjuk.

²⁾ *Chalkokondylasz X. könyv, 231. l.*

³⁾ *Dlugoss e. h.*

⁴⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. e. h.*; Ujlaki Miklós mellé neveztetett ki annak, *Dufresne 221. l.*; együtt neveztettek ki 1464-ben *Kerchelich, Notit. praelim. 285. l.* Egy, február. 14-dikén kelt levelében Mátyásnak, melyet alább bővebben látandunk, *Kationánál VII. dar. 676. lap,* már ezen kettős czímmel fordul elő Szapolyai, és ezután folytonosan számos más levelekben. Has. *Ungr. Magaz. I. dar. 67. lap.* — *Michovius* szerint *Pistorinál II. dar. 228. lap,* Szapolyai Deák Imre Bosnia királyának neveztetett ki.

⁵⁾ Mátyás levele a pápához, melyben ezen intézkedését a köz ügy tekintetéből nyolcz vagy kilencz esztendőre megerősíttetni kéri. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXXII. levél, 92. l.* Ezen levél alatt ugyan 1465. áll; de minden körülmények oda mutatnak, hogy annak még ezen évben kellett iratni.

⁶⁾ *Bonfin e. h.*

⁷⁾ *Fessler e. h.* — *Schimeck* szerint *160. lap,* Ujlaki Miklós ezen 1464. évben neveztetett volna ki Bosnia királyának, és ebből állítását, úgy látszik, azon kívül hogy ezen tartományt Mátyás ekkor hódította meg, Ujlakinak egy oklevelén alapítja *Kerchelich-nél Hist. Episc. Zagrab. 183. lap,* melyben magát már Bosnia

vich Tamásnak hű szolgálatait a kamengrádi határvárral és az ahhoz tartozó urodalommal jutalmazta volt meg ¹⁾). Tamás szent-sebőki herczeg fiát Lászlót, és ennek fiát a balsai grófot a magyar zászlósok sorába emelte, s megajándékozta mind azon helységekkel, mellyeket Bosniában a törököktől visszafoglalt volt, nevezetesen a presagi urodalommal a Skopia hegysor tövében és Ramával a Narenta kútfejénél, egyszersmind Magyarország minden helységeibe sőt váraiba is szabad menetet tulajdonítván. Ezen adománylevél szoros köteleességökké teszi a magyar királyok, mint véduraik iránti hűségök megtartását, valamint azt is hogy a magyar korona ellenségének ellenségei, barátinak baráti legyenek, minden ellenségei ellen, kivévén a velenceieket, fegyvert fogjanak, még pedig személyesen, ha maga a király, vagy egy a magyar zászlósok közül, — vezéreik által, ha valamely kisebb magyar úr vezetné a királyi seregeket ²⁾).

Az esztendő utolsó napjait a király még Jaiczában töltötte ³⁾). A mindenható iránt háládatossággal eltelve ⁴⁾, az

királyának nevezi, és a melly hihetőleg 1464-ben kelt. Azonban Kerchelich azon levél keltének évét nem határozza meg; igaz ugyan, hogy azt Gerai Jónak egy 1464-ben kelt levele mellett említi, de ebből még mitsem következtethetünk. E mellett Szapolyai Imrének Bosnia kormányzójává neveztetése, melly oklevelesen be van bizonyítva, arra mutat, hogy Mátyás ekkor még királyt nem nevezett.

¹⁾ *Fessler e. h.* — Mint zwarniki starost különböztette meg magát, és így nyerte ezen megkülönböztetést. *Kerchelich, Notit. prael. 294. l., Engel, Gesch. v. Serv. 430. l.*

²⁾ Datum in civitate nostra Jaiczae in festo b. Nicolai episcopi et conf. (december 6-dikán) anno domini 1463. *Pray, Hier. II. dar. 436. l. és de Bosnia, Servia etc. 67. lap, Katona VII. dar. 657. l.*

³⁾ Még december utolsó napján innen rendelkezett a Szatmár megyei kamaranyereség felett a két Kállai és Pallagi részére, mint annak idejében láttuk. *Katona e. h. VII. d. 661. l.* — Ezen évben (1463.) István moldovai vajda, kit *Péczeli II. d. 308. l. és*

örvendetes áhítatosságnak szentelt időt tisztelve, bajosan indult meg haza felé téli tanyájára a vizkeresztet követő vasárnap előtt. Januárus 27-dikéről tudósította a pápát Domborról Tótországnban környülállásosan a bosnya hadviselet szerencsés kimeneteléről, tőle a hitetlen szomszédok ellen, kik az országot éjszak felé pogányul nyugtalanítják, oltalmat, és a hit ellenségei ellen szerencsésen elkezdett munka folytatására, bevégzésére tetteges segedelmet sürgetvén ⁵⁾. Ugyanonnan ugyanaz nap meghívó leveleket küldött az ország minden hatóságához ⁶⁾ Székes-Fejérvárra, hol ő a körülte lévő főpapokkal, zászlósokkal és más tanácsnokaival egyetértőleg virág-vasárnapja körül a szent koronát mellyre építi a nemzet gondolkodása a királyi hatalom érvényességét szinte kikötőleg ⁷⁾, ünnepelesen kívánja magának föltétetni: az okosság kényszeríté őt a nemzeti véleménynek hódolni. Februárus köze-

több helyen Bogdanovicsnak is nevez, Erdélybe ütött és annak egy részét elpusztította. *Engel, Gesch. d. Mold. u. Wal. II. dar. 134. l.*

⁴⁾ Redii ex Bosna spe priori felix, re praesenti multo felicior, sed ad illam opportunitate quadam et diligentia rerum gendarum incitatus eram; hanc vero divina propitiatione consecutus sum. Így szól maga a vallásos király a pápához irtlevelében.

⁵⁾ Januárus 27-dikéről Mátyásnak már sok izben említett levele.

⁶⁾ A Pozsony városához szólott Cornides irományaiból töredékesen közli *Katona VII. dar. 675. l.*, valamennyire kiegészítve de nem egész pontossággal *Korachich, Suppl. ad Vest. Comil. II. dar. 163. l.*, nekünk alkalmunk van azt magából az eredetiből egész kiterjedésében közölni. *Oklevéltár CCCLV. ss.* Ennek kelte így áll: Datum in Oppido Dombro Regni Slavonie sabbato proximo ante festam purificationis beate Marie Virginis anno domini 1464. — Mind *Katona e. h.*, mind *Fessler V. dar. 120. l.* helytelenül teszik ezt januárus 28-dikára; mert ezen évben a gyertyaszentelő előtti szombat ugyanazon hó 27-dikére esett.

⁷⁾ In qua totius pene dignitatis Regiae virtus quaedam et summa consistit. Így szól maga Mátyás, az épen most említett királyi meghívó levélében.

pén jött mint győzödelmes Budára ¹⁾, hol nagy örömmel és fénnel fogadtatott. ²⁾.

A király távolléte alatt halt meg felesége, a különben is száraz betegségben sinlődő Podiebrád Katalin szerenosétlen szülés következtében ³⁾.

Bosniának ezen hirtelen meghódítása a húsz éves bajnokfinak, ki ezen alkalommal nem csak személyes bátorsága által tünteté ki magát, hanem vezéri tehetségeinek első bámulatos példáját adá, hírét és nevét egész Európában elterjeszté. Ennek következtében a közelgető koro-

¹⁾ Februárius 11. 14-dike közt. *Fessler. V. dar. 120. l.* — Már februárius 14-dikén Budáról hagyta meg idősb Kállai Jánosnak, hogy azon 2000 forintot, mellyeket Szapolyai Imre Bosnia kormányzója s Dalmát-, Horvát- és Tóthországok bánja nála letett s többszöri felszólítások után is visszafizetni vonakodik, az ő embereinek, ezen levele előmutatóinak, rögtön adja által, Datum Bude in festo b. Valentini M. anno domini 1464. Mathias Rex propria manu. A pécsi püspökség könyvtárából *Katona VII. dar. 676. l.* — Hibáz *Bonfin e. h.*, azt állítván hogy Mátyás karácsonkor 1463. tartá itt fényes bemenetét. — Mátyásnak feljebb említett levelében előforduló ezen szavaiból: „Ex quibus prope quadringentos in vita servatos bellatores quidem robustos et armis adsvetos mecum adduxi, habíturus eos pro servis ad usum opportunum,“ azt gyanítja *Fessler ugyanott*, hogy Harambég és 400 török bajtársa a király első bajnok tettének bizonyosságai, a jövődőknek pedig kezesei, fényesíték bementét Budára.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Dlugoss, Hist. Pol. XIII. könyv, 323. l., Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 254. l.*, — kevés napokkal a király megérkezése után *Fessler V. dar. 120 l.*, — épen négy héttel a koronázás előtt *Pessina, Mars. Morav. 742. l.*, martius 8-dikán *Lupacius Pessinánál. e. h.*, ki szerint száraz betegségben holt és Zsigmond egyházában temettetett el; az utolsót *Bonfin* is mondja *e. h.* — Jankowich azon srt, melly a sz. György-tere kiegyenlítésekor 1827. január. 13-dikán Budán találtatott egy asszonyi tetemmel és több drágaságokkal, Katalin sárjának tartja. *Tud. Gyűjt. 1827: II. füz. 59. lap.* Ezen értekezés német nyelven is kijött, *Böhm. Monatschr. III. év. 245. és köv. l.*

názását több hatalmasságok tisztelik meg követségeikkel ¹⁾. A velencei köztársaság részéről Justiniano patri-
cius egy más társával jelent meg ²⁾. Nevezetesebb ennél XI. Lajos francia király követsége, melly tulajdonkép Podiebrádkhoz vala küldve, és csak melleleg Mátyáshoz. Azért utját is Csehország felé vevén, többféle nyilatkozatásokat tett, mellyek egyenesen Podiebrádtól vették eredetöket; de most mind a francia, mind a cseh király nevében terjesztettek elő. A király tüstént tisztában volt eredetök iránt, és azért csodálkozását jelenté ki az iránt, hogy Podiebrád javaslatait miért nem adta elő saját követsége által.

Egyébiránt a követnek, ki úgy látszik azzal is dicsekedék, hogy a keresztyén fejedelmek közt a törökök ellen szerzendő szövetség eszközésében már több évektől fogva fáradozik, az ajánlás pontjait egyenként vevén fel, — annak előleges megjegyzése mellett, hogy ezen fáradozásait nagy megelégedéssel vette, de azoknak még jobban örülne, azokat még inkább magasztalná, ha ezen ügyeketeknek sikerét is tapasztalhatná, — egy tanácsosa által ³⁾ a közetkezendő feleletet adta, mellyekből a pontok magok is kitetszenek:

Hogy a cseh király már előbb általa nem csak magának, hanem vejének Mátyásnak nevében is, de ennek tudta és megegyezése nélkül szövetséget ajánlott a francia királynak a törökök ellen; ez pedig azt olly föltétel alatt fogadta el, hogy a többi keresztyén fejedelmek is teljes hatalommal felruházott követeket küldjenek egy bizonyos helyre, és ezek azután ott végezzenek ezen közön-

¹⁾ Pray. *Annal.* III. d. 305. l. és Katona VII. d. 704. l.

²⁾ Mátyás megköszöni a velencei dogénak, hogy koronázására követséget küldött Justinianus és társa személyében. *Epist. Math. Corv. I. rész, XCII. levél, 205. l.*

³⁾ Várdai István főcancellár által. *Fessler V. dar. 121. l.* Ezt gyanítani lehet, de adat nincs rá.

séges hadviselet többi föltételei iránt ¹⁾: egyfelül örömmel, de másfelül megütközéssel értette. Kivánatos ugyan, hogy minden kereszttyén fejedelmek végre a nemzeti gyűlölségről és háborgásról lemondván, egy testben egyesüljenek. Csak ez által lehet a pogányság erejét megtörni, a kereszttyénségre új fényt deríteni. De még is a cseh királynak ezen ajánlása előtte njság, és ettől megvárhatta volna, hogy, mielőtt nevében efféléket teszen, a dolgot vele közölje; mert, bár neki veje és őt mint atyját tiszteli, úgy még is egyszersmind egy szabad, egy önállásu országnak fejedelme. A francia királylyal egyébiránt, kit tisztel is becsül is, barátságot, szövetséget kötni kész; de mielőtt azt tenné, kénytelen az egész tárgyat tanácsosaival, később szövetségeseivel, különösen a velenczeikkel, és mindenek felett a kereszttyénség fejeivel, a pápával s a császárral közleni. Eddig is minden ügyekezetei a pogányság ellen valának fordítva, csak ezt tekintette, csak azt tekinti még most is ellenségeinek. Ha több kereszttyén fejedelmek, mint ezt méltán meg leheete várni, ügyekeztek volna őt segíteni: rég meg lett volna törve az ozmánok hatalma. Nem csak magokért, nem csak hazájokért, nem csak határaik épsége mellett harczolnak a magyarok; törekedéseiket csak erre szorítva, rég csendet s bátorságot szerezhettek volna magoknak hasznos egyesség által, és most már más nemzetek, más országok éreznék a török fegyverek súlyát. Az egész kereszttyénségért harczolnak ők főként, azért készek ők minden órában az ellenséggel megvívni. A köz ügyet tartja a király maga is szem előtt, nem szükség őt arra unszolni, mit ő különben is megtész, bár a többi fejedelmek is tennének már valamit, de nem csak szóval, hanem tettel is. Helytelenül hírleltetik az is, hogy neki segédfegyverekre nincs szüksége, s azért az ajánltakat sem fogadta el; már régtől fogva sürgeti ő

¹⁾ Engel e. h. 256. l. hibásan következteti ebből azt, hogy a szövetség Francia- és Csehország közt meg volt kötve.

ezeket sikertelen; és az adandókat igen jól tudná használni a köz ügy előmozdítására. A pápa, a burgundi fejedelem és a velenceiek készen állanak. Valóban a sok alkudozások helyett jobb volna mindjárt a nagy munkához fogni.

Azon tanácsa uradnak, hogy a király a Hunyadi-ház előbbeni ellenségei iránt engedékenységet mutasson, s a mult bántalmakat felejtse el, rég teljesedésbe ment, és urunknak az engesztelhetetlenség épen nem hibája. Még ő egyik ellenségén sem állott bosszút; senki sem vádolhatja őt azzal, hogy valakit száműzött, vagy elkergetett volna. Ezen országban még a nyilvánságos felségsértők is a törvény szokott útján büntettetnek meg. Egyébiránt közelebb megesendő koronázása alkalmával elődei szokása szerint kegyelmét mindenekkel ujabban éreztetendi, a multak elfelejtésének ígéretét megújítván.

Hogy királytok azon rágalmazóknak, különösen a fejedelmek közül, kik urunkat és annak hős apját piszkokkal illetni, a trón elrablásával vádolni, a másokat illető örökséget bátorzkodnak említeni, hitelt nem ad, az igen szép és helyes. Ezért köszönetét jelenti királyunk XI. Lajosnak, de egyszersmind kénytelen azt is kinyilatkoztatni, miként ezen koronának, mellyet egy szabad nemzet fejedelmi háza magvaszakadtával a fiúágon, önkénytesen és egyértelmű választása által fejére tett, megtartására elég erőt s akaratot érez magában, és miként dicső atyjának tiszta emléke minden alacsony rágalmon felüláll.

A német fejedelmek egy közönséges concilium összehívása iránt tett ajánlásának az azzal öszveköttve lévő akadályok miatti el nem fogadásában a király tiszteli uratok mély belátását és alapos bölcseségét. A közönséges zsinatok összehívása a szentegyház ügyeinek elintézésével a pápát illeti, kinek kezeire bízott az isten országának kormányja. De különben is a multakból merített tapasztalás bizonyossága szerint az illy egyházi gyűlések többnyire csak új szakadásokra, egyenetlenségekre és zavarakra adtak alkalmat, mellyek a keresztyénség mos-

tani veszélyes állásában igen káros következményük lehetnének.

A mi az új házasság iránti ajánlást illeti, az illendőség és tisztaletet érdemlő szokás nem engedik meg, hogy még most felelhessen a király. Az isteni szent végzés özvegyiséggel látogatván még, kész abban még darabig megmaradni, és csak idő teltével, fájdalom enyhültével veheti azt fontolóra, mi lehetne e részben tanácsosabb ¹⁾. — Így tudta a király feleletében mind azt gondosan elkerülni, mi őt a pápa és ipja közt fenforgó kedvetlenségekbe keverhette volna.

Szerette volna Mátyás a koronázást magát is elhalasztani, míg a gyász hónapok eltelték ²⁾; de az előkelő időknek sokasága, melly az ünnepélyre megjelent ³⁾, a már összevegyült rendek ⁴⁾ unszolásai rá bírák őt, hogy a köz kívánságnak engedjen ⁵⁾. Így véghez ment az martius

¹⁾ Ezen levél ugyan még 1463-ról szól, de már a királyné haláláról is lévén abban említés, ennél előbb nem tehetjük. Megvan az *Math. Corv. Epist. I. rész, LXII. levél, 129. l.* Innen közlik *Pray, Annal. III. dar. 305. l.* és *Katona VII. dar. 704. l.*, kivonatban *Engel e. h. III. dar. 256. l.*, s *Fessler e. h. V. dar. 121. l.*; de mind a négyen hibáznak, itt egy rendes francia követség nyomát keresvén. Még jobban hibáz a *Hist. Hung. synopt. deducta* írója 423. l., azt állítván, hogy a francia király tulajdon leányával kínálta meg Mátyást. Az is Engelnek csak gyanításai közé tartozik, hogy az utolsó pontban Podiebrád második leányára lett volna célzás, mit *Schells, Gesch. v. Oesterr. VII. d. 146. l.* mindjárt valóságnak fogad el.

²⁾ *Fessler V. d. 123. l.*

³⁾ Justiniano velencei és a francia követen kívül számos cseh nemesek Podiebrád részéről, és 600 előkelő német lovag Fridrik császár által küldve. *Pray, Annal. III. d. 308. l.*

⁴⁾ Hibásan állítja *Bonfin*, hogy Mátyás Szapolyai Imrét Jaicza megszállásának felbontására viaszaküldötte volna; erre még ekkor nem volt szükség. De különben is hogy Szapolyai a koronázáson és az azt követő országgyűlésen jelen volt, még pedig mint Bosnia kormányzója, bizonyították a Fridrikkel kötött béke több rendbeli megerősítő levelei.

⁵⁾ *Pray e. h. és Fessler V. d. 123. l.*

29-dikén 1464. ¹⁾ igen ünnepélyesen a számos jelen volt sokaság örömjaja közt Dénes esztergomi érsek és bsbornok által ²⁾, ki már a negyedik királyt koronázta meg, sírva s megilletődéssel ³⁾. Még a fényes cselekvény előtt megesküdt a király az ország szabadságaira és azoknak szent megtartására ⁴⁾, az után pedig a nép közé bőven vettet-

¹⁾ *Bonfin* ugyan *e. h. IV. tiz. I. könyv, 388. l.* és utána *Bak-sai 924. l.* a koronázást nagy-péntekre, és így martius 30-dikára teszik; de a többi írók mind egy nappal előbb. Így *Turóczi IV. rész, LXVI. fejt. 287. l.*, *Ranzan, Ind. XXX. Schwandtnernél I. dar. 396. lap, Verböczi II. 14. §. 47.*, *Naclerus, Gener. 49.*, *Spondanus II. dar. 365. l.* nagy-csötörtökre (in caena domini); am helligen Ablasstag *Haug, Ungr. Chron. 58. l.*; *Gualter is II. dar. 958. l.* nagy-csötörtökről szól, de ezt hibásan martius 18-dikára teszi, és megjegyzi egyszersmind, hogy mások szerint husvét napján történt. — Egyenesen martius 29-dikén történtnek állítják a löcsei templom felirata *Wagnernél Anal. Scyp. II. dar. 348. l.*, *Oláh, Bélnél Adparat. 38. l.*, *Chron. rerum sub Math. Kovachichnál Script. min. II. dar. 10. lap, Breviarium secundum usum almae ecclesiae Strigoniensis 1524. editum Venetiis in aedibus Petri Lichtenstein procurante Michaelo Poschwicz Librario Budensi, qui ex inde mandavit, Kaprinai II. dar. 476. lap; hasonl. I. dar. 451. l.*, *Theobald, Hussitenkrieg II. dar. 79. l.* helytelenül teszi azt 1463. évre még pedig vagy martius 29-dikére, vagy április 8-dikára. Mindjárt választatása után történt az egy más, nem a szent, koronával a III. Cillei krónika szerint *Annal. Styriae III. dar. 157. l.* Ezt elfogadja és ezen koronázást 1459-re teszi *Buccelinus I. dar. 123. l.*, azt állítván, hogy a koronázás másodszor a szent koronával 1464. történt meg *124. l.* — *Turóczi, Bonfin e. h.* és *Mosóczi Mátyás* életírásában a törvénytárban, hibásan teszik a koronázást uralkodásának hatodik évébe; helyesebben maga Mátyás a végzemény befejezésében a hetedikre. — *Ranzannál e. h.* csak hibából, de nem nyomtatásiból, mint állítja *God. Schwarz, Recensio Epitom. Ranzan. 9. l.*, áll hat esztendő helyett hat hónap; mert ezt találjuk több más kiadásában is.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Pray, Annal. III. d. 308. l.*

⁴⁾ Még pedig nem csak országlása kezdetével mint kitétik az 1458-diki végzemény LV. cikkéből *Kovachich, nál, Vest. Comit*

vén pénzt, számos előkelő férfiakat ütött lovagokká s ajándékozott meg arany sarkantyúval ¹⁾). Ugyanaz nap királyi székében ülve ajándékozta meg kedvenczét, Vitéz János váradi püspököt a gazdag és nevezetes bihari főispánysággal ²⁾). Követék mind ezt a lovagjátékok, vadá-

328. l., hanem most ujabban koronázása előtt is, minek nyoma van azon oklevélben, mellyet Fridrik császár némelly magyarországi váraknak birtokában leendő hagyása végett még 1463-ban adott ki, *Kollár, in Auctario Dipl. 234. l., Katona VII. dar. 598. lap, és Oklevéltár CCCXLIX. sz.* Különösen azt hogy II. András törvénykönyvének megtartására esküdt meg, méltán következtetni lehet, Verbócziból II. rész, 14. czim, 12. §. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 162. l.* — Az ékes tollú *Fessler V. dar. 124. l.* ezen egész ünnepegyt, Bonfinra utalva, kinél azonban mind azt sikeresen keressük, így írja le: „A fejevári székes egyházban, a hajdani magyar királyok sírjánál, emelte fel a tisztos bíbornok-primás Szécsi Dénes szavát, a királyt az igazság és törvény megtartására, erőre, szelídségre s egyenességre intvén az uralkodásban. Mélyen megilletődve tette Mátyás kezét az evangéliomra, és megesküdt az ország alkotmányának sértetlen megtartására, a törvények hűséges teljesítésére, a karok szabadságainak megkímélésére s védelmére. Egyházi régiségök a egyszerűségök által emelt imák közt öltöztetett fel a királyi ékességekre és avattatott be kenet által. A tisztos aggastyán érsek maga kötötte fel hatalmának s kötelességeinek jelét, a magyarok első királyának kardját, és miután a nádor háromszori kérdésére „akarjátok-e Hunyadi Mátyást királyotoknak?“ a szívek nagyobb részének mélyéből és minden ajkáról a hangos „akarjuk“ ugyanannyiszor hallatszott volna, Dénes a nemzet becses szentségét fejére tette.“

¹⁾ *Bonfin e. h.* — *Pray e. h.* egy osztrákhoni kézirat szerint számukat 204-re határozza.

²⁾ *Bonfin e. h.* — Maga a Bihar vármegyei örökös főispányságról szóló oklevél nem csak Vitéz János, hanem általa minden utódjai részére is, mellyben egyszersmind az eskü személyes letételétől mind ő, mind utódjai fölmentetnek, csak később június 7-dikén Budán adatott ki, Datum Budae octava die festi Sacratissimi Corporis Christi anno domini 1464. Kiadta azt *Pray, Hier. II. dar. 154. l.* és utána *Katona VII. dar. 682. l., Batthyányi, Leges Eccl. III. dar. 521. l.* Itt főként a korona kiváltásakor szerzett érdemei emeltetnek ki. — *Gánóczi, Episc. Varad. I. dar. 376. l.*, ki ezen oklevelet még nem látta volt, hosszasan kívánja

szatok és mindenféle bajnokjátékok s mulatságok, amazokban a király mindig személyesen részt vett, és magát férfias magatartása s ügyessége által tüntette ki. Folytak ezek Bonfin szerint még Budán is, hova a király átment minden vendégeivel, egész nyáron, közben a király a peres tárgyak elítélésével is foglalatoskodván ¹⁾).

A koronázás után Mátyás az országgyűlési tanácskozásokat folytatta. Mindenek előtt a korona átvétele alkalmával tett határozatok következtében a Mátyás és Fridrik közt kötött békepontok erősítették meg. Előbb ugyan a kiküldött biztosok, István kalocsai érsek, János váradi püspök, Szapolyai Imre már ekkor bosnyaországi kormányzó, valamint dalmát-, horvát- és tótországi bán, Ujlaki Miklós erdélyi vajda, macsói és tótországi bán, s Palóczyi László országbíró által április 3-dikán ²⁾, ugyanaz nap Dénes bíbornok és esztergomi érsek, Hedervári László egri, Cesinge János pécsi, Miklós erdélyi s Albert csanádi püspökök, Gúthi Ország Mihály nádor, Pongrácz János erdélyi vajda, Rozgonyi János tárnok, Garai Jób, Perényi István, Maróthi Lajos, Csáki Ferencz s a többi magyarországi főpapok, zászlósok, nemesek és előkelők által ³⁾. Mátyásnak magának mint megkoroná-

mutogatni, hogy Mátyás nem csak az örökös főispánysággal, hanem az egész megye birtokával is megajándékozta őt. Megjegyzésre méltó hogy ő sehol, még az ezen évben kelt törvénykönyvben sem fordul elő ezen czímmel.

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ Datum in Alba regali in congregatione nostra generali die tertia mensis aprilis anno domini 1464. Ex authentico *Kollár, Auct. Dipl. ad Velium 234. l.* és innen több újabb íróink.

³⁾ Datum in Alba regali in congregatione nostra generali die tertia mensis aprilis anno domini 1464. Ex authentico *Kollár e. h.*, egy a kamarai levéltárban levő eredeti után készült és vele Pray által közölt másolat után *Koller, Hist. Episc. Quinque Ecel. IV. dar. 107. l.* — *Fessler e. h. V. dar. 126. l.* azt véli, hogy azok kis számú nagyok és urak mellett, kik ezen levélben név szerint soroltatnak elő, az utánok vetett rekeszték (s a többi főpapok, zász-

zett királynak megerősítése csak három héttel később Budán kelt, a Fridrik örököséről megint mi említés sem történtén¹⁾. Ezen tárgy, a mennyire a rendeket illette, bevégeztetvén, április 6-dikán egy beavatási egyezséget írt alá a király az 1458-diktól szélesebben kiterjedőt. II. András arany-bullája, I. Lajos és Zsigmond megerősítő levelei vétettek alapúl; e szerint tartozik s fogja a király az országot szabadadalmában és szokásaiban megtartani²⁾. Egy külön cikkely kiterjeszti ezen ígéretet Erdélyre és Tótországra is. Némelly különösebb meghatározások³⁾ a következő pontokból állottak: — 1-ször. A krownának, ezen oly drágán visszaszerzett nemzeti kincsnek, gondos őrzésére a király, az egyházi és világi nagyok s a nemesek javaslatára alkalmas személyeket nevezzen. — 2-ször. A királyi hatalom törvényes dolgokban megszorított, és a király lemondott az 1462-ben nyert jogáról, a bűnhősöket rövid határidőre törvényzékbe elejébe idéztetni. A négy törvényes időszakok valamint a szokott idézés az ország rendes bírái egyikének pecsété alatt megmaradnak.

lósok, nemesek és előkelők Magyarországon) nem jelentették az egész országgyűlést. Mi azonban ezen véleményben nem osztohatunk, mintán ezen kis számú nagyok és urak az előbbi oklevélben említett biztosokkal az országnak szinét alkották.

¹⁾ Datum Bude in festo beati Georgii Martyris (április 24-dikén) anno domini 1464. regni nostri anno septimo coronationis vero primo. *Kollár e. h.* 237. l. Itt Mátyás mind a kalocsai érseket, mind a váradi püspököt fő és titkos koraftnokainak (summi et secretarii Cancellarii nostri) mondja.

²⁾ Az említett királyok törvénykönyveinek megerősítése magában a végzeményben, különösen annak bevezetésében, foglaltatik, melly törvénytárunkban is előfordul, Datum (Alba Regati) anno domini 1464. 8. idus Aprilis. Ennek eredetije megvan az országos levéltárban *Kovackich József, Lect. Var. 20. l.* — Azon körülmény, hogy Mátyás a Lajos, Zsigmond és II. András törvényének megerősítését az első törvényes cikkben is igéri, bár a bevezetés szerit az már valósággal megtörtént volt, oda mutat, hogy ezen törvényes cikk még a koronázás előtt készült.

³⁾ Ezek 27 törvényes cikket foglalnak el.

Felségsértés esetében köteles a király törvényszékébe meghívni minden egyházi és világi nagyokat. A vétkesek megbüntetése a kikiáltott vármegye-gyűlésekben az ország rendes bírónak egyike által megint megállapított az elharapódzott gonoszságok ellen a legsikeresebb eszköz gyanánt. A király minden követeléseit épen úgy a törvény rendes útján tartozik keresni mint akárki más. — 3-szor. A királyi jogok meghatározottak; a pénzre nézve elhatározott, hogy annak régi lába, 100 fillér és 200 batka számítottván egy aranyra, úgy állapították meg mint Zsigmond idejében volt. — 4-szer. A belső csend helyreállítása tekintetéből elvégeztetett, hogy minden hatalmaskodások miatt támadott panaszok a közelebbi törvényszakon vétessenek fel, és egyedül a háborúban, a végvárak oltalmában, vagy külső követségekben távol lévő honfiak kedvéért halasztassanak el, de ekkor is legfeljebb harmadik törvényszakig. Minden, Albert idejétől fogva felállított rabló várak rontassanak el pünkösdig; minden, ezen időtől fogva elfoglalt jószágok pedig adattassanak vissza tulajdonosaiknak. De másfelül az ok nélkül és az őket nem illető jószágok iránt pörlekedők is büntetessenek meg. — 5-ször. László királynak, sőt magának Mátyásnak is minden adományai, mellyek által királyi jövedelmek idegenftettek el, érvénytelenek, ha esztendő alatt nem erősíttetnek meg ¹⁾. Ezen végzés következtében különösen

¹⁾ Ezen rendelet egyenes értelme ellen több adományleveleket erősített meg Mátyás, mellyek már az év elteltével nyújtattak a végeztet be. Igy nevezetesen azon adománylevelét, melly mellett június 13-dikán (Datum Bude feria quarta proxima post festum b. Barnabe apostoli) 1459. Zwzi Mihálynak és Tamásnak adományosta volt Zwz pusztáját s Cheker pusztájának fele részét Fejér vármegyében. Ezen megerősítő levelében maga azt mondja: Non obstanto Decreto in Alba Regali tempore felicis coronationis nostre edito, in quo declaratur, quod infra lapsum unius anni integri omnes literae Serenissimi quondam D. Ladislai Regis Hungariae immediati praedecessoris nostri, similiterque nostrae ante coronationem nostram datae confirmari debuissent, alioquin viribus carituae

azon jószágok voltak visszaveendők, mellyeket László király Cillei Ulrik özvegyének, ez pedig a maidburgi gróf-

relinquerentur. Anno domini 1465. IV. nonas martij. Hajdóczy József kézirataiból említi *Korachich*, *Suppl. ad Vcst. Comit. II. d. 169. lap.* Itt a napban hibának kell lenni, mert martius 4-dikén még nem telt volt el a törvényesen kitűzött év. — Továbbá azon levelében Mátyásnak, melly mellett Frangepán Duim zengi, vegliai és modrusi gróf részére a többiek közt megerősíti a koimi káptalan-nak július 22-dikén 1464. kelt s hozzá intézett tudósítását az újvári várba igatásáról, s a mellyet csak ugyan *Korachich e. h. 170. l.* említi, hasonló példa fordul elő. Itt is így szól a király: Non obstante Decreto in Alba Regali tempore coronationis edito, in quo declaratur, quod infra lapsum unius integri anni (donationes) Ladislai Regis et Mathie ante coronationem datae confirmari debuissent, alioquin viribus cariturae, supplendo omnem defectum, si quis propter lapsum dicti unius anni objici posset, ac auctoritate regia decernimus, ut praesens privilegium simul cum donatione et statutione confirmatis in suo vigore permaneat perinde, ac si ante lapsum unius anni reportatae fuissent. Datum die 3. augusti 1465. — Harmadik példa van Mátyás levelében, melly által a lipcseieknek szabadalmait megerősíti, és a mellyet *Katona e. h. VIII. dar. 151. l.* töredékesen közöl. Ebben is e szavakat olvassuk: Non obstante Decreto nuper in Alba Regali edito, ubi declaratur, quod litterae Serenissimi quondam D. Ladislai, immediati praedecessoris nostri, atque nostrae ante coronationem nostram datae, infra lapsum unius integri anni confirmari debuissent, alioquin sine vigore manerent. Datum anno domini 1466. nono kal. aprilis (martius 24-dikén). Ezekhez adhatunk még két későbbi példát saját Oklevéltárunkból. Az elsőben Mátyás Német-Lipcse helységének aprilis 25-dikéről (Datum Bude die dominico proximo post festum beati Georgii martyris) 1459. adott szabadalomlevelét september 13-dikán 1469. illy megjegyzéssel erősíti meg, szóról szóra átfelván: Non obstante decreto pridem in Alba Regali tempore coronationis nostre edito, in quo declaratur, quod omnes Litterae condam serenissimi principis Domini Ladislai regis, immediati praedecessoris nostri, atque Nostre ante coronationem Nostram date, infra lapsum unius anni integri confirmari debuissent, alioquin viribus cariture relinquerentur, ex certa nostra scientia et de potestate nostra Regia innovando perpetuo valituras confirmamus, supplendo omnem defectum si quis propter lapsum dicti unius anni unquam objici posset, quin imo volumus et auctoritate Regia decernimus, ut praesens privilegium in suo vigore permaneat e

nak és másoknak engedett st. — 6-szor. A királyi jövedelem csonkításának gátlása tekintetéből minden idegen ső behozatala megtiltatott. — Hogy ezen országgyűlésen a törökök ellen is határozottatott segedelem, igen hihető ¹⁾. Még Fejérvári mulatása alatt kiterjesztette Mátyás kegyelmét az erdélyi szászokra is, nekik megengedvén hogy ispánjokat magok választthassák ²⁾.

perduret ac si ante lapsum dicti unius anni ad confirmationem reportatum fuisset stb. Datum per manus Reverendissimi stb anno domini 1469. in idibus Septembris. *Oklevéltár CDXCIII. sz.* — A másodikban a Dolhai Ambruzs részére Kusnicza s Kereczke Beregh megyei helységek iránt február 26-dikán 1463. kelt adománylevelét (Datum Bude die sabbati ante dominicam invocavit) február 28-dikán 1471. illy hozzáadással erősíti meg: Non obstante decreto pridem tempore felicitis coronationis nostre Alba regali edito, in quo declaratur, quod omnes littere condam Serenissimi principis domini Ladislai Regis Hungarie immediati predecessoris nostri, atque nostre ante coronationem nostram date infra lapsum unius integri anni confirmari debuissent, alioquin viribus cariture relinquerentur, ex certa nostra scientia et de potestate nostra regia innovando, perpetuo valituras confirmamus supplentes omnem defectum, si quis propter lapsum dicti unius anni unquam objici posset, quin immo volumus et auctoritate regia decernimus, ut praesens privilegium simul cum donatione et statutione desuper facta in suo vigore permaneat et perduret perinde ac si ante lapsum dicti unius anni ad confirmationem reportate fuissent — — — Datum per manus stb. anno domini 1471. pridie Kalendas Martij. *Oklevéltár DXV. sz.*

¹⁾ A Ileszi convent levéltárában N. fasc. 5. actorum anni 1464. Lit. M. Nro. 41. vagyon Mátyásnak egy parancsolata a Kassa környéki vármegyékhez a törökök elleni segedelem iránt. *Kovachich e. h. 169. l.*

²⁾ Datum in Alba Regali feria VI. proxima post festum Paschae Domini anno 1464. *Kurz, Magaz. II. d. 2. füz. 167. l.*

XXXVIII.

1 4 6 4. 1 4 6 5.

Mátyás az országgyűlésnek eloszlásával Budára érven, első gondjának látá Podiebráddal a jó egyetértést helyre állítani. Ez ugyanis mindjárt Fantinnak hirtelenkedve rendelt elfogatása után írt a pápának, Mátyásnak és Fridriknek, amattól engedelmet kérve ¹⁾, ezeket közbenjárásuk iránt szólítva fel a curiánál. Mátyás még a bosnya háború kezdete előtti közönséges kifejezésekben megígérte volt neki, hogy azon dolgokra nézve, mellyek ellene Rómában folyamatba tételnek, nem csak ír, hanem követeket is küld a szent-székhöz, és mindent elkövet, mit ajánlása által s becsületsértés nélkül tehet, egyszersmind megjegyzevén, hogy a köztök fenforgó tárgyakra nézve bővebben fog akkor felelni, midőn isten segedelmével Budára ér ²⁾. Kevéssel ezután szükségesnek látta Podie-

¹⁾ Ezen levél martius 3-dikáról 1463. megvan *Cochlaeusnál* 434. l., *Goldastnál in Append.* 200. l., és *Lünignél Cod. Germ. Dipl. I. d. 1495. l.*

²⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LVIII. levél, 125. l.* Ezen levél mását a király egy más levelében egy főpappal is közli, olly megjegyzéssel, hogy serege a Száván már átment, azok kik ezzel menendők holnap töle elválnak; ő pedig, ha tovább nem lesz szük-

brádhhoz ezen tárgyakban követet küldeni udvarmestere személyében ¹⁾). Később Katalin halála után ujabban írt Podiebrád ²⁾ Mátyásnak, kérvén, hogy, bár leánya megholt, a barátságot ne bontsa fel, aminthogy ő maga jó indulatának jeléül koronázására kész lesz követeket küldeni. Ezek meg is jelentek, és mint gyanítani lehet, olly utasítással, hogy Mátyással a szövetséget megújítsák, s azon kedvetlenségeket, mellyek a két fejedelem közt némelly csehek s morvák által Magyarország szomszédos részeiben folytonosan elkövetett rablások és zsarolások miatt, mint feljebb előadók, támadtak volt, s már most a fenyegetett magyar részek öszve csoportozása és ellentállása által egy állandó háborúba mentek át, kiegyenlítsék. Mátyás is igen ohajtotta ezen kedvetlen állapot elintézését, hogy, míg ő a török háború miatt kénytelen lesz távol lenni, ezen rablók alattvalóit tovább ne sanyargassák. Így megkészült az egyesség Mátyás és Podiebrád közt aprilis 14-dikén 1464. ³⁾ olly föltétel alatt, hogy az illy pártütők és

ség reá, Budára siet, és ott a dologról személyesen bővebben értekezendik. *Ugyanott LIX. levél, 127. l.*

¹⁾ Maga mondja ezt Mátyás Podiebrádhhoz intézett azon levelében, mellyben ezen követe számára szabad menetet kér. *Epist. Math. Corv. LXI. levél, 128. l.*

²⁾ Podiebrád ezen idő tájban a pénz javításával foglalatoskodott. Csehországba ugyanis Fridrik császár neve alatt sok rossz pénz jött által Osztrákhouból, mellyben majd semmi ezüst sem volt, és a mellyet azért a csehek *fekete* pénznek is neveztek. A pénzverők nyereségvadászatzból a régibb jobb pénzt mind beváltották, s abból megint illy rossz pénzt vertek. Így a jó pénz napról napra inkább megfogyott, a rossz pedig az egész országot elárasztotta. Ebből előbb nagy drágaság, majd zúgolódás és nyilvános békételenség támadott. Podiebrád tehát ennek elejét veendő, a sok rossz pénzt tetemes kárával mind beváltotta s 1460-tól kezdve új jobb értékű pénzt veretett, sőt a Kázmérral kötött szövetségben ezt is rászorította, hogy csak jó, tökéletes értékű pénzt veressen országában, így a bajnak jövendőre elejét vette. *Pessina, Mars Morav. 716. l.*

³⁾ Ezen oklevél maga, Datum Budae in festo bb. Tiburtii et

rablók az egyező felek birtokában menedéket ne találjanak; azon fél, mellynek jobbágyai mind e mellett a másik birtokában hasonlókat elkövetni, vagy élesztetni merészelnének, azokat a sértett fél sürgetésére megbüntesse, ennek illendő elégtételt szerezzen; továbbá a határszéleken épített rabló várak rontassanak le, s végre az eddig elkövetett efféle tettek elintézésé tekintetéből a felek keresztelő szent János napján Szakolczán jöjenek öszve.

Igy a jó egyetértés helyre volt állítva Mátyás és Podiebrád közt, de még is annak, hogy amaz e mellett valamit tett volna a pápánál, nincs nyoma. Több sikerét tapasztalta a cseh király a császárhoz tett folyamodásának, bár közbevetésével ez is elkészt. A szent-anya ugyanis Podiebrád levelére, mellyben a Fantinnal történt izetlenséget ezen elbizott pap szemtelenségével mentegeté, neki magának mitsem felelt ¹⁾, hanem a nyakas boroszlóiakat azon ünnepélyes ígéretöktől, hogy három év mulva hűséget fognak Podiebrádnak fogadni, feloldozta, őket különös pártfogása alá vette, és egyházi kirekesztés büntetése alatt minden keresztyénnek megtiltotta, miként az eretnekeket ellenök segíteni ne merészelje ²⁾. Podiebrád épen ekkor

Valeriani martyrum 1464. megvan *Diplom. Bohemo-Silesit. Sommersbergnél I. dar. 1045. l.*, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1511. l.* Innen közli azt *Pray, Annal. III. d. 131. l.*, és ebből *Katona, Hist. Crit. VII. d. 712. l.*

¹⁾ *Pubitschka e. h. 111. l.*

²⁾ Ezen levél de dato IV. Calendas Aprilis vagy martius 29-dikéről 1463. megvan *Aeneas Sylviusnál Epist. CCCCI. 933. lap*, *Cochlaeusnál 431. l.*, *Goldastnál Append. 196. l.*, *Raynaldnál XIX. dar. 145. l.*, *Lünignél Cod. Germ. Dipl. 1495. l.*, német fordításban *Eschenloernél I. d. 205. l.* Egyébiránt kiterjed az a nameslaviakra is, kik ugyanazon állásban voltak a boroszlóiakkal. *Fessler V. d. 178. l.* ezen levél keltét hibásan teszi martius 5-dikára. — Említést tesznek a dologról *Curaeus, Annal. Siles. I. dar. 302. l.*, *Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 286. lap*, *Pessina, Mars Morav. 733. l.* és *Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 344. l.*

Boroszló alatt állott seregével és éhséggel akará a nyakas várost engedelmességre s hódolásra szorítani ¹⁾). Ezzel még nem elégedék meg a felbosszantott főpap, hanem ugyanaz nap öt eretneknek is nyilatkozattáta ²⁾). Már ezen bullájában egyenesen kijelenti a pápa azon erőltetéstől épen nem ment, és később annyiszor ismételt elvet, hogy a compacták az úr-vacsorájával két alakbani éleést csak azoknak személyére szorították, kik már azelőtt is így vették azt; ezek pedig azóta már alkalmasint mind kihalván, a compacták ereje magában elenyészett ³⁾). Illy helyzetben volt a dolog, midőn a császár közbe veté magát Rómában. A pápa erre adott feleletében mindenek előtt Podiebrádnak vak engedelmességre és arra bírását sürgette, hogy a boroszlóiak irányában minden erőszakot félre tegyen, mivel különben neki nem engedhet meg, s kénytelen lesz ezeket egész egyházi erejével oltalmazni ⁴⁾). Nem soká még tovább ment, és 1464. június 15-dikén kelt bullájában őt mint a keresztyén vallás ellenségét 180 nap alatt maga elejébe idézte, cselekedeteinek okát adandót ⁵⁾). Az idéző

¹⁾ *Pubitschka, Gesch. v. Böhm. IX. d. 114. l.* — *Curaeus* állítása szerint *e. h.* Podiebrád a boroszlóiakat egy négy éves fegyverszünettel és haladékkal kínálta meg; de ezek hatalmas pártfogójokban elbizakodva, ezt nem fogadták el. Hasonl. *Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 344. l.*

²⁾ *Balbin, Epitome 528. l.* — *Fessler* szerint is *V. d. 178. l.* a levél martius 29-dikéről szól, és a pápa a királyt benne csak hitesegettnak nevezi. A pápa haragjának a boroszlóiak megtámadása volt titkos oka *Pubitschka* szerint *e. h.*

³⁾ „Papst Pius wollte den Gebrauch des Kelches den Böhmen, die er doch schon gut kannte, nicht länger gestatten; durch elende Spitzfindigkeiten sollte der Beschluss des Basler Conciliums entkräftet, und die Compactaten aufgehoben werden“ azt mondja *Kurz Ferencz* sz. floráni népész Bécsben 1812. kijött munkájában, *Gesch. Fried. IV. II. d. 88. l.*

⁴⁾ *Pubitschka e. h. IX. d. 111. l.* A pápa ezen felelete a császárhoz megvan május 16-dikáról 1463. *Cochlaeusnál 436. l.* és *Goldastnál Append. 111. l.*

⁵⁾ *Balbin e. h.* és *Pessina, Mars Morav. 734. lap.* — *Est*

levél Péter egyháza ajtajára mindjárt ki is szegeztetett ¹⁾. Ezen erőszakos lépések Podiebrádot is elidegenítették eddigi alázatos közlékeny magaviseletétől. Erőszaknak erőszakot akara már most ellenébe tenni, és így jogainak tetteles oltalmáról kezd gondoskodni. Ennek tulajdoníthatjuk újabb ügyekezeteit a külső szövetségek kötésében. A keresztyén fejedelmeknek egy öszvejövelele iránt, melly minden uralkodók közti ügyek, különösen pedig az ő viszálykodásai iránt a pápával ítéletet hozzon, melly szép eszmét felszólítására állítólag már előbb Mátyás magyar és Kazmér lengyel királyok is elfogadtak volt, Postupiczi Kostka Albert lausitzi főnök s igen meghitt emberének vezérlete alatt s a minden európai udvaroknál ismeretes Gracioli Murino Antal tanácsnoka, egy olasz születésű nemes, kíséretében fényes küldöttséget küldött XI. Lajos francia királyhoz ²⁾. Fő célját ugyan nem érte el, de még is szövetség készült a két fejedelem közt ³⁾. A pfalzi grófnak is barátságos ajánlásokat tett némelly régibb kedvetlenségek elintézése iránt; az egyezés azonban csak július 14-dikén 1465. köttetett meg ⁴⁾. Mátyás ipjának

Engel e. h. 260. lap, hibásan teszi június 17-dikére. — A Dok. Gesch. v. Bresslau szerint III. dar. 277. l. ezen idéző levél Pius pápa halálakor augustus 14-dikén készen állott, de nem volt megpecsételve és kiadva.

¹⁾ *Pessina e. h.*

²⁾ Ehhez tartozott, mint Kostkának apródja, egy bizonyos Jaroslav is, ki ennek utját cseh nyelven leírta; ezen csinos munkáskának kivonata megvan a *Böhm. Zeitschr. I. év, 3. füz. 44. l.*

³⁾ E szerint: *Erant fratres, amici et colligati perpetuis temporibus, tum pro bono, utilitate et honestate regnorum, personarumque suarum quam fidei catholicae et totius reipublicae Christianae. A szövetséglevél kelt in villa de Dieppe 18. Julij 1464. Goldast, Append. 113. l., Balbin, Miscell. I. tiz. VIII. könyv, a levelek közt I. rész, LXXV. levél, 93. l., Lünig, Reichs-Archiv. Pars Spec. Cont. I. Abschnitt I. Absatz 1. 85. l., Dumont, Corps Dipl. III. d. 1. rész, 315. l.*

⁴⁾ *Lünig, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. 2. Fortsets. I. Abth. 1. 1410. l.*

ezen lépéseit épen nem hagyta helyben, kivált mivel a francia királylyal már elébb is kéz alatt tett értekezéseiben a pápa és közte fenforgó kedvetlenségek tekintetéből egy új közönséges concilium tartását is szóba hozta, mint ezt már a koronázására érkezett követ előadásából hallá. Így már ekkor el vala hintve annak magva, mi Magyar- és Csehország között véres háborút volt szüendő; bár most még a jó egyetértés a két fél közt helyre állott, és ez Mátyásnak időt engedett a keleti ügyek szemmel tartására.

Mahomed igen nehezen szívelte Bosnia nagyobb részének elvesztését, annak rögtöni visszavételével kíváná megszégyenítése kínos érzetét enyhíteni. E miatt igen nagy-szerű készüléteket tön. Minet bég tetemes és jól felkészült sereggel már a megindulásra készen álla olly utasítással, hogy a magyarok által egész Jaiczáig megerősített s minden szükségesekkel bőven ellátott várakat vívja meg, rontsa le, az őrseregeket s lakosokat minden kimé-
lés nélkül vagdalja öszve. Azalatt maga a szultán új falrontó erőműveket készíttetett, nagy idomtalan, a Nándor-Fejérvár alatt elvesztettekhez hasonló ágyukat öntetett, ezekkel s egy más, az előbbeninél még nagyobb sereggel szándékozván ennek mozgásait gyámolítani s a nagy munkát egy csapással béfejezni. Ezen rendkívüli készülétek, mellyek az egész kelet erejét központosták, mint méltán gyanítani leheté, Bosnyaországon kívül még több más keresztyén tartományokat is érdekeltek, mellyeket a nagy hódító bosszúja és dicsvágya martalékaul jelelt ki.

A király Budán tartózkodott, az ország kormányát illető tárgyakkal ¹⁾ s az országgyűlési végzésék végrehaj-

¹⁾ A zágrábi domokosoknak az iránt, hogy nekik akárki is jószágot adhasson ajándékban, innen adott engedelmet, Datum Budae in festo beati Georgii martyris (aprilis 24-dikén) 1464. *Farlat, Illyr. Sacr. V. dar. 488. lap.* Egy más levelét, Datum Budae feria sexta post festum SS. Tiburtii et Valeria-

tásával elfoglalva, midőn ezen nagy készülletekről hivatalosan tudósítatik. Valamint ennek következtében maga részéről minden ellenkészületeket megtett, ágyuk öntéséről, lőpor készítéséről gondoskodott ¹⁾, seregeit összehívta, új csapatokkal növelte, mire a beszerceiek által a határukon még Hunyadi János által épített várért ajánlott 6000 forint ²⁾ igen kedves segedelem volt; úgy

ni (ápril 13 - dikán) 1464. említi *Kerchelich, Notit. prael. 286. lap.*

¹⁾ Június 27-dikén Szeben városának Erdélyben a legszorosabban megparancsolja, hogy a lőpor és ágyuk készítésével éjjel nappal dolgoztatva siessen, és azokat Bájoni Lőrincznek, a szebeni pénzverő ház ispánjának, kezeihez szolgáltatassa, Datum Bude in festo b. Regis Ladislai anno domini 1464. *Oklevéltár CCCLIX. sz.* — Ebből következtetnünk lehet, hogy a királynak június 8-dikán kelt levele, mely által Zólyom megyei Pojnók helységének Zsigmond király által 1405-ben kelt, Dávid, Albensi Márton fia, Zólyom megyei főispán által adott szabadalomlevelét megerősítő s egyszersmind a pojnoki polgároknak és lakosoknak a korponai polgárokéival egyenlő kiváltságokat engedő levelét, — szóról szóra átirván megerősíti, Datum anno domini 1464. sexto Idus Junij, *Oklevéltár CCCLVIII. sz.*, csak ugyan Budán kelt.

²⁾ A beszerceiek az ide tett várnagyok által különbözőképp hurczoltatván, örömet megfizették ezen összeget csupán a várért minden tartozandóságai nélkül, csak hogy ezektől menekülhessenek. Mátyás még e mellett Pridie nonas Junij (június 4-dikén) 1464. kelt levele által, mely megvan *Edernél in Append. ad Schesaeum 244. l.*, olly föltétel alatt adta át nekik, hogy azt kötelesek legyenek mindig jó védelmezhető állapotban tartani. Augustus 14-dikén saját alsírása alatt kelt levelében megparancsolja Szobi Péternek, hogy a beszercei várat ezen adománya következtében minden abban lévő hadi szerekkel együtt az említett polgároknak bocsássa át, Datum in Zond in vigilia festi Assumptionis beate Marie Virginis anno domini 1464. *Oklevéltár CCCLXI. sz.* Későbbre azonban, Bude Sabbatho proximo post festum b. Marci evangeliste (mártius 27-dikén) 1465. kelt levele mellett *Eder e. h.* ezen terhes kötelességtől fölmentette őket, sőt megengedte nekik, hogy ezen még atyja által épített várat egészen leronthassák és az innen nyerendő kövekkel magát a várost falazhassák körül, egyszersmind a beszercei grófi czímet egészen eltörölvén, s a városnak

másfelül tüstént tudósította a pápát a közelgető veszélyről. Ez maga részéről mindjárt írt is a keresztyén fejedelmeknek buzdító leveleket ¹⁾, egyszersmind Mátyásnak tudtál adta, hogy a hajóssereg június elején Anconából kiinduland, és azért czélszerű volna az ellenség megtámadását addig a szárazon is elhalasztani ²⁾.

Ennek következtében a király szép számmal összevgyült seregével augustus közepe táján ³⁾ Futaknál szálla tábor-

régi szabadságait visszaadván. Végre tíz év mulva egy harmadik levelében, Datum feria proxima post Dominicam invocavit (ápril 28-dikán) 1474. *Eder e. h.*, arról is biztosította a lakosokat, hogy őket sem ő maga sem utódai soha sem fogják elidegeníteni, elajándékozni; a dolog nagyobb erejére azon esetre, hogyha ez még is megtörténnék, engedelmet adott annak, kinek átengedtetnének, erőhatalommal is ellentállani, a nélkül hogy ezen tettökért hűtelenséggel vádoltathatnának.

¹⁾ A pápa levele ezen tárgyban, Datum VIII. Calendas Aprilis, a burgundi fejedelemhez megvan *Epist. Aeneae Sycii CCCLXXXII. levél*, *Opera 856. l.* Hasoul. *Raynald XIX. dar. 153. l.* és *Müller, Reichstags-Theater II. dar. 380. l.*, ki szerint a levél Sienában kelt. Philelphus is egy igen hosszú levelében buzdítja Mauro Kristóf velencei fejedelmet a török háborúra, Datum Mediolani idibus martij 1464. *Epist. Philelphi XXI. könyv, 143. l.*

²⁾ *Engel e. h. 260. lap.* — *Fessler V. dar. 128. l.* a hajóssereg kiindulásának határnapját egyenesen június 5-dikére határozza.

³⁾ Még július 18-dikán Budáról parancsolta meg Pozsony városának, hogy János és Zsigmond Bazini és Szentgyörgyi grófokhoz, kiket ő az ellene bizonyos adósságot követelő Slezter Gáspár ügyében bírakül nevezett ki, küldjön némelly tekintélyes férfiakat, kik az említett grófokkal együtt Slezter Gáspárnak követeléseit vizsgálják meg, mellyek ha érvényeseknek találtnak, eleget tenni kész lesz; ellenkező esetben tilták le őt embereinek háborgatásától, minden esetre pedig eljárásuk eredményéről neki tudósítást tegyenek. Datum Bude feria quarta proxima post festum divisionis apostolorum anno domini 1464. *Ohlevéltár CCCLX. sz.* Még július 22-dikén is Budáról adott Teresztyánfalvai János részére királyi levelet, mint megjegyzi *Katona VII. dar. 731. l.* Már augustus 14-dikén Zondon (a mai Szonta helységben Bácsban a Duna mel-

ba, várván a hajóssereg megindulásáról ígért további tudósítást; bár azalatt az ozmán elősereg Minet bég vezérése alatt Bosnyaországot elborítá, sőt már Jaiczát is kezdé vívni. Futakon vevé a király azon kedvetlen jelentést, hogy némelly osztrák vazallok, mint gyanftható, Fridrik tudtával, sőt talán késztetésére is, többféle kicsapongásokat vittek véghez; több pusztításokat tettek, sőt végre Sopront magát is megtámadván, külvárosait felgyújtották. Innen a királynak a pápa előtti keserves panasza, hogy a keresztyén fejedelmek őt nem csak nem segítik, hanem őt megtámadván, erejének megosztására szorítják, mint ezt most Fridrik emberei tették; bár ő a császárral elejétől fogva a legjobb egyetértésben kívánt lenni, mint ennek nyilván jelét adta akkor, midőn győztes seregei uralkodása kezdetével annak tartományaiiba nyomultak, és ő ezeket az akkori pápai követnek egyszerű felszólítására mindjárt visszahivta ¹⁾). Török Ambruzs soproni ispán és kapitány ezen rablókat megtámadván, közölök sokat elfogott, mit Fridrik mihelyt megtuda, őket mindjárt megbüntetésök végett magának kiadatni kívánta, Mátyást meghatalmazván, hogy az általok elfoglalt várat visszavehesse. Erre a király így felele: „Török Ambruzs mind ezeket tudta, és híre nélkül tette; azonban az említett rablók már egyszer fogva lévén, gondja lesz, nehogy megfontolás nélkül szabadon bocsáttassanak; valamint arra is, hogy azon várral, mellynek megvétele és lerontását sürgeti, az

lett) rendelkezett a beszercezi vár átadása iránt Szobi Péternek. *Oklevéltár CCCLXI. sz.*

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXII. levél, 159. l.* — Irt ez iránt György portuai püspöknek és bíbornoknak is, keservesen panaszkodván, hogy, míg ő a hit ügyében nagy fáradsággal a költséggel dolgozik, szomszédai nem csak nem segítik, hanem így háborgatják őt; mire nézve kénytelen kinyilatkoztatni, hogy, ha békés indulata ellenére is kihívatra és megsértve, valamit kénytelen lesz saját oltalmára tenni, ez nem neki, hanem annak leendő tulajdonftható, ki a viszályra alkalmat nyújt. Kelet nélkül, *Oklevéltár CCCLXVII. sz.*

történjék, mit a közjó hoz magával.“ Ezek mellett tudósítja arról, hogy a szultán már 30 naptól fogva körülszállotta és keményen vívja Jaiczát s a többi bosnya várakat. Rémitő nagyságu ágyukat öntetett, és azokkal 20 naptól fogva löveti a vár falait, mellyeket e mellett minái is rongálnak. Azon sereggel tehát, mellyet hirtelen összevegyűjthetett, ezen nevezetes erősség megmentésére siet, minden külső segedelem nélkül, de a nagy istenben bízva ¹⁾).

Az ozmánok ugyanis Bosnyaországot mind inkább és inkább szorongatván, s a pápa tudósítása a hajóssereg ígért kiindulása iránt mind nem érkezvén, Mátyás újra írt a pápának sürgető levelet, mellyben értésére adja, hogy ő mind eddig az ellenséggel nem szállott szembe, azon segedelemre, mellynek a hatalmas ellenség két felőli megtámadása végett június végén kellett volna Anconából megindulni, várván, bár ő a szükséges készületeket megtette és serege együtt van hosszabb idő óta. A sok készületek által figyelmessé tett szultán Bosniát, a kereszttyén birodalmak kulcsát, temérdek sokaságával elborította, és az ott lévő várakat keményen szorongatja. Ezek ugyan annyira meg vagynak erősítve, mennyire olly hirtelen lehetett; de még is sokáig ellent nem állhatnak, ha elegendő segítség nem érkezik, minek küldésére a magyarok egészen magokra hagyatva elégtelenek. Ha tehát van valamely segedelem Olaszországban együtt, azt minél előbb megindíttatni, és így az elmulasztottakat kipótolni szükséges ²⁾). Hason értelmű levelet intézett a szent-angyal bsbornokához, a már netalán kész segedelem minél előbbi elküldésének eszközzésére szólítván fel őt ³⁾). Egyszer-

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXV. levél, 176. l.*

²⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXIV. levél, 173. l.*

³⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXVIII. levél, 183. l.* — Még mielőtt a veszély illy nagy lett volna, írt Mátyás a bsbornokoknak, a törökök ellen segedelem eszközzését kérvén, ezen tekintetből küldött követét ajánlván, és főként azt sürgetvén, hogy a se-

smind seregének egy részét Rozgonyi János tárnok- és Thúsz János fődvarmester vezérlése alatt előre küldvén, várnagyainak meghagyja, hogy addig, míg ezek megérkeznek, minden készüléteket serényen és hűségesen megtegyenek ¹⁾). Azonban mind ezek mellett is a várt segedelem nem érkezett meg, kivéven a velencei segédpénzeket ²⁾, az ozmánok előnyomulásai pedig mind aggasztóbbak lettek; azért a király új követet küldött Rómába, olly utasítással, hogy nem csak a szent-széknél, hanem egész Olaszországban sürgessen segílyt ³⁾, egyszersmind

gedelem inkább szárazon harczoló katonaságban adassék, és az elenség főként szárazon támadtassék meg. *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXVI. levél, 179. l.*

¹⁾ Ugyanott *LXXXI. levél, 190. l.* — *Pray, Annal. III. d. 312. l.* és utána *Fessler V. dar. 128. l.* azt állítják, hogy Szapolyai Imrét küldötte Mátyás seregeivel előre, a nagyobbbal magassan követvén őt, a hajósseregnek kifutására időt engedendő. Az utolsó azonban ezen dolgot valamivel előbb teszi, azt állítván, hogy Szapolyai Minet béget valósággal sokáig tartóztatta is, míg végre maga Mahomed is a Bosnya vizén átszállani készülvén, így a nyilvános ellentállásra elégtelen lett; amikor azután magát a legjobb rendben visszavonta, a várakba új órseregeket vetett, maga pedig hadának fő erejével a jaiczai sziklavárba vonta magát, itt a szultánt a király megérkeztéig tartóztatandó. De ez nem lehet, mert ezen előreküldésnek minden számítás szerint június végén vagy július elején kellett történni; már pedig Szapolyai Imre július 4-dikén Késmárkon engedett el ezen városnak évenként 100 forintot négy esztendőre királyi béréből. Datum in dicta Civitate nostra Kesmark feria quarta proxima post festum Visitationis beate Marie Virginis anno Domini 1464. *Wagner, Anal. Scep. III. d. 219. l.*

²⁾ A velenceziek ezen évben *Sanuto (Duchi di Venezia, Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. dar. 1181. l.)*, és *Bonfin* szerint *IV. tíz. I. könyv, 389. l.* hatvan, *Sabellino* szerint *III. tíz. VIII. könyv, negyvenöt*, *Schmith* szerint *Imp. Ottom. I: dar. 28. lap*, ki egyébiránt e részben helytelenül hivatkozik *Chalkondylaszra*, húszezer arany segédpénzeket fizettek a törökök ellen.

³⁾ Hogy Mátyásnak már előbb is volt követe Rómában, kiteszik egy várnagnak ehhez írt leveléből, melyben tudósítja őt.

a nápolyi királyt is, ki követének vigyázatlan beszéde által azon gyanúba esett, hogy a szultánnal egy házassági összeköttetésen épült szövetség és ennek következtében Bosnia átadása iránt van alkuban ¹⁾, felkérte az ozmánok ellen annak követe által ²⁾.

Mind ezen sürgetős felszólításokra Pius pápa nem felelhetett, a halál által akadályoztatva. Kevéssel, miután a kölni főiskolához írt bullájában ³⁾ mind azt, mit a baseli közönséges zsinat és szabadelvű határozatai védelmére,

hogy a segedelmek elhanyagolása miatt a király, kinek pénze nincs, a szükséges készületeket nem teheti meg, bár a törökök nagyon készülnek, és alkalmasint Bosniát vették célba. *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXXII. levél, 191. l.* — Új követét tanácsadás és utasítás végett különösen ajánlotta Mátyás a velencei fejedelemnek, *Ugyanott LXXXIII. levél, 192. l.*; az általa ajánlott tárgyakat szívökre kötötte a ferráraiaknak és firenzeieknek, *Ugyanott LXXXV. levél, 194. l.*; iránta kikérte kegyelmét a pápának, *Ugyanott LXXXVI. levél, 195. lap*, a bíbornokok collegyomának *Ugyanott LXXXVII. levél, 196. l.*, különösen pedig a portuai bíbornoknak, kihez különös bizodalommal viseltetett. *Ugyanott LXXXVIII. levél, 197. l.*

¹⁾ A nápolyi király követe ugyanis, ki Bosnyaországban tartózkodék, bár sok szép ígéretekkel tett, még is alattomban István herczeg fainak a magyar követ jelenlétében fölfedezte, hogy a török császár urával sógoraságra akar lépni és Bosnyaország átadását sürgeti menyasszonyi ajándékul; minthogy pedig urának semmi birtoka sincs, honnan Bosniát elfoglalhatná, annak nevében fejedelmi lakuk átadását kívánta, ígervén hogy, mihelyt Bosnyaországot átveheti, ezen várat visszaadja, addig is pedig bátorságokul Nápolyban késs négy várat kezökre bocsátani. Mind ez Mátyás tudtára esvén, ezen körülményekről tudósította a bíbornokok egyikét, a nápolyi király csalfa ígéreteire megjegyvezvén, bár mind azt, mit akar, tehetné; mit pedig tehet, akarná. *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXIX. levél, 186. l.*

²⁾ A nápolyi király tanácsosa és követe Cornelius Benedeknek írt levelében örömét jelenti ki az iránt, hogy ura az ozmánok ellen folytatandó háborúban részt kíván venni, mire nézve őt felszólítja, hogy királyát szándékában erősítse meg. *Ugyanott LXXX. levél, 188. l.*

³⁾ Aprílis 26-dikán 1463., megvan *L'Abbé, Collect. Concil.*

Tyroter J. mecz.

II. PIUS PÁPA.

(Aeneas Sylvius).

mint maga mondja, tapasztalatlan és vigyázatlan ifjúságában ¹⁾ írt volt, mint tévelygéseket visszavonta; másfelül pedig a buzgóságban lankadni kezdő burgundi fejedelmet az ozmánok elleni készülletekre újabban serkentette ²⁾, és Anconában készülő hajósseregének vezérlését Miklós sz. Cecilia bñbornokára bízta volna ³⁾, — olly reményben, hogy a keresztyén fejedelmek és minden más hivek nem fognak elmaradni egyházi fejöktől, főpásztorunktól, — június 18-dikán megindult Rómából Anconába ⁴⁾. Már ekkor érzé halálát, és elérzékenyedve a várostól örök búcsút vett ⁵⁾. Szombaton apostolok-oszlása után érkezett meg az említett kikötőbe. Itt nem találta a genuai szállító hajókat, nem a velenceiek hajósseregeit; itt tudósítatott, hogy Fülöp burgundi fejedelem készakarva késik készülleteivel, min mély fájdalom fogá el a szent-atyát ⁶⁾. Ellenben sokkal több kereszteseket talált, mint a menynyire számított, tőle mind tartást, mind zsoldot sürgetőket ⁷⁾. Igen kevesen hoztak volt magokkal annyit, a meny-

XIII. dar. 1407. l., Fessler e. h. V. dar. 129. l.; közli azt Raynald is XIX. d. 150. l.

¹⁾ Ekkor 30—33 éves és nevezetes tudós volt.

²⁾ Datum Senis VIII. Kal. Aprilis (martius 25-dikén) 1464. *Raynaldnál XIX. d. 158. l.*

³⁾ Datum Senis III. nonas maij (május 13-dikán) 1464. *Raynaldnál e. h. 159. l.* — *Theobald* szerint *Hussitenkrieg III. d. 127. l.* a szárazra küldendő keresztesek vezérlését a sorvadásban szenvedő Skanderbégre szándékozott bñzni.

⁴⁾ *Raynald e. h. 161. l.* — Ezen utját bőven leírja Ammanati Jakab páviai bñbornok *Comment. Lib. I. Muratori, Annali XIII. d. 509. l.*

⁵⁾ *Campanus, Vita Pii II. Muratorinál Script. Rer. Ital. III. d. 2. rész, 989. l.*

⁶⁾ *Campanus, Vita Pii II. e. h. és Raynald XIX. d. 161. l.*

⁷⁾ Még sokkal nagyobb volt azoknak száma, kik Európa különböző részeiben a keresztet fölvettek, de nem mentek Anconába, hanem otthon követtek el mint a vallás katonái különböző kihágásokat. Igy Lengyelországban 12,000 keresztes gyűlt össze; de, a

nyivel hat hónapig beérték volna; se pénz sem élelem nem volt elégséges, a zavar napról napra növekedék. A nagy tömeget a szükségeseikkel ellátni nem lehetett. Sokan minden napi élelmők miatt kénytelenek valának fegyvereiket eladni, és így a hadakozásra alkalmatlanok lettek. Ezeket, valamint a vagyontalanokat, végre is maga a pápa bocsátotta haza, békétlenségök megszüntetésére bűnbocsánattal és áldásával ajándékozván meg. A többieknek gályákra kellett volna szállani, de ezek még nem voltak ott; mikorra pedig megérkeztek, már a fegyveresek nagy részint elszéledtek volt ¹⁾, gúnynyal vegyes felindulással, látván hogy testi szükségüket egyházi ajándékokkal kívánják kielégíteni ²⁾. Hosszas várakozás után végre a hajóssereggel megérkezett Mauro Kristóf velencei doge, kinek mint aggott öregnek nem igen volt kedve hajóra szállani; de erre honfitársai által kenyszerítettet ³⁾. Így a legfőbb akadály el lett volna hártva az előkészületeiben olly nagyszerű hadjárat megindításában, de a szent-anya ezen vigasztalás élvezésétől meg vala már fosztva testi gyengesége által. „Eddig, úgy mond ő ellágyulva, hajóssereg hiányzott, már most a hajósseregnél én fogok hiányzani ⁴⁾.” Az aggodalmak, szokatlan fáradal-

helyett hogy a törökök ellen ment volna, a krakói zsidókat vette czélba, házaikat feldúlta, elpusztította, harminczat közölök leölt. *Cromer, Hist. Pol. XXV. könyv, 575. l.*

¹⁾ *Machiavelli, Istor. Fior. VII. könyv, Opere II. d. 19. l., Naclerus II. d. XLIX. Gen. 969. l., Theobald e. h.*

²⁾ *Simonita, in Vita Francisci Sfortiae XXX. könyv, Muratorinál Script. Rer. Ital. XXI. dar. 764. l. és Sismondi X. d. 221. l.*

³⁾ „Ha herczegségednek nincs kedve hajóra önkényt szállani, azt mondá neki Capello Victor, majdan erőszakosan is felviszszük; mert inkább fekszik szívéünkön a közjő és hazánk becsülete, mint kegyed élete.“ *Marino Sanuto, Vite dei Duchi di Venezia Muratorinál e. h. XXII. d. 1174. l.*

⁴⁾ *Campanus, Vita Pii II. Muratorinál Script. Rer. Ital. III. d. II. köt. 90. l. és in Oper. Select. 488. l.*

mak által élesztett forró láz életét veszélyezé, s közelgő halálát érezve, szándékának el nem érhetése miatti búroncsolta testi erejét végkép megtöré. Utolsó órájában is a körulte lévő bñbornokokat az elkezdett munka buzgó folytatására szólítja fel, és minden, a kikötőben lévő hajók átadását a velenceieknek s a már készen álló mintegy 40,000 forint átküldését Mátyásnak a velencei herczegre bízza ¹⁾. Augustus 14-dike vctett véget életének ²⁾, melly-

1) *Campanus e. h.* — Utolsó intő beszédét a bñbornokokhoz előadja *Campanus in Vita Pii II.*, valamint Bessarion feleletét *Raynald XIX. dar. 162. lap.* — A pénz 50,000 forint volt, és Mátyásnak mindjárt át is küldetett, *Comm. Jacobi Card. Pap. Lib. I. 362. l., Raynald e. h. 165. l.* — A többi írók, mint *Platina, Campanus e. h., Sanuto, Duchi di Venezia Muratorinál e. h. 1181. l.* és mások csak 40,000-re, maga Pál pápa Mátyáshoz május 26-dikán írt levelében, *Oklevéltár CCCLXXV. sz.*, mellyről alább bővebben szólunk, mintegy 42,500-ra teszik.

2) A *Cron. di Bologna Muratorinál Script. Rer. Ital. XVIII. dar. 358. l., Soldo, Istoria Bresc. Ugyanott XXI. dar. 900. l., Dlugoss XIII. könyv, 338. l., és Fessler V. dar. 130. lap;* — augustus 14-dikén, vagy is in vigilia assumptionis b. Mariae semper virginis holt meg, *Tritthem, Chron. Hirsaug. II. dar. 457. l.;* aug. 14-dikén két óraker éjtél után *Infessura, Diario Muratorinál e. h. III. dar. II. köt. 1139. l.;* ugyanaz nap reggeli négy óraker *Chron. Engubinum Muratorinál Script. Rer. Ital. XXI. dar. 1008. l.;* XIX. Kal. Sept., mi egyre megy, *Spondanus II. dar. 367. l.;* aug. 14. és 15-dike közti éjjel *Platina in Vita Pii II., és Campanus, Vita Pii s Muratori, Annali XIII. dar. 509. l.* — XIX. kal. Sept. azaz aug. 14-dikén holt meg a mölki évirat szerint is, de ez az évet hibásan 1463-ra teszi. *Annal. Styriae III. dar. 521. l.;* Idus Augustira azaz aug. 15-dikára teszi halálát *Thomasini, Hist. Sen. Muratorinál Script. Rer. Ital. XX. dar. 61. lap,* és *Sanuto, Duchi di Venezia Muratorinál e. h. XXII. dar. 1180. lap;* — augst. 24-dikére de alkalmasint csak nyomtatási hibából, *Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 261. l.* — Betegségét és halálát bőven leírja *Campanus, Vita Pii II. in Oper. Select. 484. és köv. l.* — I. Miksa császár 1508-ban 3. kal. Jun. Meiningenben a neki háborút izenő Velence követség adott feleletében azt állítja, hogy Piust a velenceiek ölették meg, a törököknek kedveskedni akarván. *Manlius, Hoffmannál I. dar.*

ben fáradhatatlanul ügyekezett polgári állásához képest változó céljait előmozdítani, az eszközök használásában nem lévén kényes. A római szék azon jogait és kiváltságait, melyeknek elragadásában oly munkás volt, mint a baseli zsinat jegyzője, elméje szép tehetségeinek megfeszítésével ügyekezett visszaszerezni, mint pápa. Fridriket, kinek jogait oly tüzzel oltalmazta a magyarok ellen, mint annak szolgálója, kész volt, mint pápa, feláldozni Mátyásért, kinek erélyes jellemét szándékainak előmozdítására inkább használhatni reménylé. Határtalan hiúságának ezen szüleményeiben nem kevésbé segítő lángesze, fáradhatatlan munkássága, mély tudománya és azon simaság, mely magaviseletét bélyegzi. Nagyobb célja utáni törekedése gátlá a tudóst, kora jellemének lelkes de nem mindig részrehajlatlan festőjét, abban, hogy mint a tudományok és tudósok pártolója lépjen fel; bár még mint az egyház feje sem szűnt meg a tudományokkal tettelegesen foglalatkoskodni, és írói pályáját csak halálával rekeszté be ¹⁾. Kevéssel halála után a bsbornokok oda hagyták Anconát, és Rómába mentek. Itt köz megegyezésből meg kellett mindegyiknek külön esküdni, hogy, ha pápának elválasztatik, a török háborút folytatja, több társai megegyezése nélkül a curiát nem utaztatja, három év eltélese előtt közönséges conciliumot tart, a bsbornokok számát 24-en felül nem emeli, rokonai közül csak egyet nevez ki, olyat pedig semmi esetre sem ajándékoz meg e tiszttel, ki törvényt nem tud, és 30 évet nem haladott meg;

I. köt. 377. l. A köz hír már halálakor szólott megéteetéséről, Diarii Senesi Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. dar. 771. l.; Janus Pannonius különösen megénekelte halálát, Epigr. I. könyve, 603. l.

¹⁾ Platina szerint Gobelinus commentárjait is ő írta, mások egy bolognai vicariust mondanak szerzőjöknek. Nem lehetlen, hogy ennek ő dictálta; mert még pápa korában is, nem állván ellent köszvényes fájdalma!, az írásban gyönyörködött. Európáját és Ázsiáját ekkor írta, mint mondja *Spondanus II. d. 331. l.*

az egyház birtokait gondosan megőrzi, a bsbornokok tudta és megegyezése nélkül háborút nem izen, velök mindig fenszóval tanácskozik s nem suttogva, hogy a többség nyilvánosan tudva legyen, a bullákba és egyéb oklevelekbe ez mindig igazságosan menjen be; végre ezen föltételeket minden évben kétszer felolvastatja, hogy tudni és megvizsgálni lehessen, mennyiben tartattak meg ¹⁾. Ennek megállapítása után augustus 30-dikán ²⁾ elválasztatott 21 bsbornok szavazata által a 48 éves Barbo Péter szent Márk kardinálja ³⁾ III. Pál nevezete alatt ⁴⁾, azelőtt borkereskedő ⁵⁾, egy szép természetű, bátor, világ-

¹⁾ *Jacobi Papiensis Cardinalis Comment. II. könyv, 366. l., Raynald XIX. d. 165. l., Sismondi e. h. X. d. 226. l.*

²⁾ Szent János fővétele napján azaz augustus 29-dikén *Fessler V. d. e. h.*; augustus 30-dikán *Infessura, Diario Muratorinál Script. Rer. Ital. III. dar. 2. köt. 1140. l., Cronica di Bologna Ugyanott XVIII. köt. 758. l., Raynald e. h. 166. l.*; pridie Calendae Septembris azaz augustus 31-dikén *Platina, Vita Pii II. és Naclerus Gen. XLIX. 969. l., Tritthem, Chron. Hirsaug. II. dar. 158. l.*; augustus 30- vagy 31-dikén *Muratorii, Annali XIII. dar. 510. l.*; september 16-dikán *Sismondi e. h.*; in die exaltationis crucis azaz september 14-dikén avattatott be *Dlugoss e. h.*, september 16-dikán *Infessura és Raynald e. h.*

³⁾ *Platina, Dlugoss, Tritthem és Naclerus e. h.* — Nagyanya, Condolmiere Beriola, anyja volt XII. Gergely pápának és testvére IV. Jenőnek, *Daru II. d. 153. l.* Apját Barbo Miklósnak, anyját Condolmiere Polixenának IV. Jenő pápa hugának mondja *Viterbis, in vita ejus Muratorinál Script. Rer. Ital. III. dar. 2. köt. 995. l.*, Jenő unokaöccsének mondja *Infessura is e. h.* Használ. *Tritthem e. h.*

⁴⁾ Előbb Formosus nevet vett, de tartván hogy szépsége miatt ezért hiúsággal fog vádoltatni, azt Márkra, végre Pálra változtattia *Spondanus II. d. 369. l., Raynald XIX. d. 166. l., Sismondi e. h.* Választatását a keresztyénségnek mindjárt tudtúl adta; levele, Datum Romae III. Septembris, megvan *Raynaldnál e. h.*

⁵⁾ *Kelcz in Observ. ad Epist. Math. Corv. II. dar. 102. l.*; csak élemedett korában lett pappá és magával vitte előbbi életmódjából a tudományok s tudósok gyűlöletét. *Roscoe, Lorenzo di Medici I. d. 186. l.*

bölcsességü férfi, inkább a fény s öröm, mint a tudományok barátja, de munkás és szilárd, azért kevés által szeretettve, többek előtt gyűlölség és félelem tárgya ¹⁾; később nagy de szomorú nevezetességet nyert a tudósok üldözése által ²⁾. Ez a megholttal folytonos ellenségeskődésben élt, és azért annak minden intézkedéseit megváltoztatta ³⁾. Megválasztatása után hit alatt kötelezte magát mind azoknak teljesítésére, miket azelőtt a conclaveban a bñbornokok határoztak volt; de ezen esküt nem soká megsemmisítette ⁴⁾, kivévén annak a török háborúra vonatkozó pontját. Pál e részben a legnagyobb készséget fejtette ki ⁵⁾. Három, általa kinevezett bñbornok tanácskozott saját elnöklete alatt Olászsország fejedelmeinek követivel a szükséges kotanaságnak kiállítása, vagy az erre megkivántató költség előteremtése felett. Erre a pápa saját kincstárából évenként 100,000 arany forintot ajánlott, és ezen szép áldozatnál fogva meghatalmazva érezte magát a kinevezett biztosság a többi hatalmasságok aránylagos megrovására. Ferdinánd nápolyi királyra e szerint 80-, a velenceiekre 100-, a milanói fejedelemre 70-, Firenzére 50-, a modénai herczegre 20-, a mantuaaira 10-, a sienaiakra 15-, a luccai fejedelemre 8-, a montferrati határgrófra végre 5- ezer arany forint esett évenként. Ezen tetemes 458,000 forintnyi öszveget a magyar királynak kellett volna átadni, miután tőle annak czélszerű használatát méltán meg lehet várni. Azonban a jelen volt követek kényteleneknek érzék magokat sajnosan kijelenteni, hogy ők illy tetemes áldozatok elvállolására nincsenek felhatalmazva. Magoknak a hatalmasságoknak

¹⁾ *Fessler e. h.*

²⁾ *Sismondi e. h. X. d. 226. l.* Különösen üldözte Pomponius Laetust és Platinát, *Calvisius 800. l.*; a kardináloknak 6 adott veres ruhát és kalapot. *Calvisius e. h.*

³⁾ *Platina e. h.*

⁴⁾ *Raynald XIX. d. 167. l., Sismondi e. h.*

⁵⁾ *Kelcs e. h.*

sem volt ahhoz kedvök; némellyek azonban még is a buzgó és elhatározott akaratú pápát némiképen s látszólag kielégítendők, tettek némelly ígéretek. Így Ferdinánd nápolyi király 60,000 forint fizetésére, 500 gyalog és ugyanannyi lovag kiállítására készségét ajánlá, de olly föltétel alatt, hogy a pápát illető adójának maradványa engedtessek el. A velenceiek is ígérék 100,000 forintnak a magyar király kezébe küldését, ha az egyházat illető tized, valamint a zsidók vagyonának huszad, és a világiak jövedelmének tized része a köztársaság birtokai-
ban ennek engedtetik. Ugyanezen föltételek alatt vállalá el a milanói herczeg 2000 lovag és 1000 gyalog kiállítását. A firenzeiek szabad választást engedének 1000 lovag és 500 gyalog, vagy évenkénti 2000 arany közt. A többiek a hozzájuk küldött felszólítást egészen felelet nélkül hagyák. Az elsőb-
bek ígérétei is kettős, vagy hármass nyereségen épültek, és még is egyik sem teljesítette ígéréteit a pápán kívül, ki Mátyásnak, mint annak idejében bővebben előadjuk, némelly segedelempénzeket küldött. Ily környü-
lállások közt Mátyás megint önerejére hagyatva maradt ¹⁾; mi annyival sajnosabban esett neki, mivel Pius pápa halála után, kivel igen jól volt, elkezdődtek kedvet-
lenségei a szent-székkal ²⁾.

Mátyás, ki a segéd hajóssereg kiindulása iránti tudósítást várva, eddig csak lassan haladt seregével előre, és időről időre az ország-
lás tekintetéből többször megfordult Budán is ³⁾, még mielőtt erről tudósíttatott volna, Jaicza

¹⁾ *Comment. Card. Papensis II. dar. 371. l., Raynald XIX. dar. 167. l., Sismondí e. h. X. dar. 229. l. és Fessler V. dar. 131. lap,* ki egyébiránt a kivetett öszvegekre nézve némileg különbözik.

²⁾ *Kerchelich, Notit. prael. 296. l.*

³⁾ September 8-dikán Pongrácz Jánost Budán ajándékozta meg Szabadka helységével, melly Szilágyi Mihály magvaszakadtával szállott a koronára, Datum Budae in vigilia festi nativitatis b. Virginis Mariae anno dñmni 1464. Cornides irományaiból közli *Katona*

növekedő veszélyének hallására villámsebességgel ¹⁾ megindult ²⁾, mint arról tudósította a raguzaiakat ³⁾. Emme

VII. d. 731. l. — September 14-dikén már megint Ujlakról parancsolja meg Pozsony városa panasza következtében Gáji Horváth Gergely budai várnagyának, hogy a pozsonyi polgárokat, kik től az általa is megerősített királyi kiváltságuk s e tárgyban többször kiadott parancsai ellenére Dénes esztergomi érsek Komáromban és más helyeken nagy vámot csikartatott ki, ha az említett érsek most ujabban eltítva ezt tenni meg nem szünnék, minden lehető károsításai ellen oltalmazni kötelességének tartsa. Datum in Uylak in festo exaltationis S. crucis Anno domini 1464. *Oklevéltár CCCLXII. sz.* — October 18-dikén újra Székes-Fejérvárról, alkalmasint egy Budára tett utjából a sereghez sietve, Werchovinai Demeter fiának Mártonnak panaszos kérelmére Szapolyai Imre Bosnyaország kormányzójának, Dalmát-, Horvát- és Tótország bánjának s minden utódainak a bánóságban megparancsolja, hogy a Werchovinai nemes nemzetséget, melyet a magyar királyoktól nyert nemesi kiváltságaik ellenére Zsigmond és Albert királyok halála után Frangepán Márton zengi, vegliai és modrusi gróf erőszakkal hatalma alá vetvén, krupai várának szolgálatára kényszerített, törvényes jogaiban kiváltságlevele értelme szerint megtartani és minden megtámadók, különösen az említett Frangepán ellen oltalmazni kötelességöknek tartásák. Datum in Alba Regali feria quinta proxima post festum b. Ambrosii Confessoris anno domini 1464. *Oklevéltár CCCLXIII. sz.*

¹⁾ Még october 18-dikén Székes-Fejérvárt volt, mint épen most látók, és november 9-dikén már Zvornik alatt találjuk egy mindjárt említendő oklevél szerint.

²⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 261. l., Fessler V. dar. 132. l. — Bonfin III. tiz. X. könyv, 382. l.*, ki a bosnya hadjáratot legbővebben írja le, két beütéséről szól Mátyás seregének ezen tartományba. Az első az ő állítása szerint nem a király személyes, hanem Szapolyai vezérleése alatt történt még pedig Mátyás koronázása előtt, és az ozmán megszálló sereg megfutamodásával s Jaicza megszállásának felbomlásával végződött. Követik őt ebben *Pethő 81. l. és Ortelius Redirivus 50. l.*, az utolsó azt adván még hozzá, hogy Szapolyai két ezreddel jelent meg. Miért nem találjuk mi azt elfogadhatónak, már feljebb 379. l. bővebben kifejtettük. A második beütés késő ősszel történt s ennek czélja Srebernik, Zvornik megvívása és Bosnyaország vég meghódítása volt. *Turócsi* ellenben *IV. rész, LXVI. fej. 287. l. és Ransan, Ind.*

Jánosnak, a velencei köztársaság követének, ki az említett évenkénti segedelem ajánlásával, melly több esztendőn keresztül rendszeren is fizettetett, ekkor jött hozzá s három évig maradt nála, — társaságában ⁴⁾ Jaicza felé sietett seregével, melly számos keresztésekkel is szaporodott, minthogy a pápa bűnbocsánatot ígért mind azoknak, kik ezen háborúban részt vesznek ⁵⁾). Midőn Gradiskánál a vizen átmént, Jaicza már hosszab megszállást állott volt ki, és több véres vívásokat vert vissza ⁶⁾), még a nőszemélyek s gyermekek is részt vettek oltalmában. A nagy ágyuk, a sok faltörő erőművek szüntelen zúzák a vár falait, és ezek végre engedni s dűledezni kezdének; már több rézs mutatkozik, a berohanásra alkalmas. A szultán tehát közönséges vívást rendel, számnélküli seregét több csapatokra osztja, hogy a vívás minden megakadás nélkül mehessen, és az egymást felváltó katonái még is magokat időről időre kipihenhessék. Ezután harmad napig kihevertetvén őket, a véres csatát egyszerre indítja meg minden felől. Az első rohanatra némelly bátrabb özmánok minden akadályokon áttörve a várba hatnak, sőt a legvakmerőbbek a királyi zászló helyett, melly a legmagasabb tornyon loboga, a szultánét akarják már kiszé-

XXXII. 231. l., kik mind ketten a dolgot röviden adják elő, azt állítják, hogy csak egy hadiselet volt, mellynek eleje szerencsésen, vége szerencsétlenül folyt.

⁸⁾ Mátyás a raguzaiakat értesítvén, hogy egyenesen megy Bosnyországba, Jaicza várát a török szultán megszállása alól felszabadítandó, meghagyja annak, hogy az azon részeken előforduló eseményekről őt ezután is mint eddigelő időről időre tudósítsa
Datum — — — — *Oklevéltár CCCLXVI. sz.* Sajnálatos, hogy ezen érdekes levelecske keltének helye és ideje nincs kitéve.

⁴⁾ *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 389. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h.*

⁶⁾ *Fessler e. h.* hász napi megszállást említ; azonban Mátyás már akkor, midőn Fridrik császárnak a Sopronban történtek iránt írt, *Epist. Math. Corv. LXXV. levél, 176. l.*, mi jóval előbb történhetett, Jaiczának 20 napi megszállásáról szól.

gezni, mint a kivított győzedelem jelét ¹⁾). Ősztön volt ez a vívottaknak utolsó erejük megfeszítésére. A csata megújul, a vakmerők közül többen öszvevagdaltatnak, a várba berontott csapatok végre nagy erőlködés után kihajtatnak, és a vár fölmentetik. Igen nagy volt mind két részről a vérontás, a sánczok holt tetemekkel telve voltak, s a vívottak közül csak kevés került el a sebet ²⁾). Ez volt a várbeliek utolsó hő napja, mert Mátyás seregével két napi járásra közelgetvén, ennek hírére páni félelem fogta el a muzulmánokat; a szultán a nándorfejérvári napról megemlékezve, és a Hunyadiak szerencsejétől tartva, a megszállást felbontja, ágyuit, vivó erőműveit s poggyászát részint vízbe meríti, részint hátra hagyja s a legnagyobb sietséggel elvonul ³⁾). Mátyás darabig üldözte őt, de igen messze menni nem tartá tanácsosnak; mert a visszavonuló

¹⁾ *Bonfin e. h.*, ki azt beszéli, hogy egy illy vakmerő ozmánt a vele küzdő magyar visszanyomni; később pedig zászlójától megfosztani nem tudván, vele együtt a mélységbe vetette magát. Hasonló eseményt adtunk mi elő feljebb Nándor-Fejérvár vivásánál 1456-ban csak ugyan utána. — *Budai Ferencz II. dar. 290. l.* ezen eseményt egészen ide teszi át, és Belgrád vivásánál arról nem szól; *Schmith* ellenben *Imp. Ott. I. dar. 19. és 29. l.*, *Pécseli II. dar. 302. l.* és *Döbrentei, Tud. Gyűjt. 1824. VIII. fűs. 27. l.* mind a kettőt elfogadják. Azonban tekintve a két esemény részleteiuek azonságát, mi mind a kettőt elfogadhatónak nem véltük, Nándor-Fejérvár vivásánál azért említvén azt, mivel ott Bonfin előadását oklevelek is támogatják.

²⁾ *Bonfin e. h. 387. l.*

³⁾ *Bonfin, Turóczi*, és *Ranzan e. h.* Hasonl. *Hageck e. h. 813. l.*, *Curacus e. h. 334. l.* és *Fessler V. dar. 132. lap.* — Ide látszik tartozni *Heltai* azon előadása *II. dar. 265. l.*, hogy Mátyás a török szultánnal szembe szállván, az ellenséges táborát kikémlendő, paraszt ruhában mint árpaárus oda ment s minden háborítás nélkül egész napot töltött ott épen a szultán sátra előtt; más nap maga tudósította a szultánt a dologról, állását pontosan leírván s előadása bizonyításául még az ételek számát is megmondván, mellyek jelenlétében sátrába vitettek. Ezen annyira megijedt a szultán, hogy táborát tüstént felbontva visszavonult. Nem merjük tagadni, hogy ezen előadás némileg valóságon alapulhat; de az

török sereg rémitő pusztításai szükség, éhség és nyavalyával fenyegeté seregét ¹⁾).

Igy kénytelen volt a király, ki most a belső csend helyreállítása, a csehek korlátok közé szorítása s két fő ellensége, a császár és szultán, legyőzése után uralkodásának egyik legszebb fénypontján áll, — egész tervét megváltoztatni. A kalocsai érseket serege egy részével a Szávához küldé, általa öszveköttetését Magyarországgal fentartandó, szükség esetében pedig visszavonulását fedezendő. Szapolyai Imrére egy más csapattal Strebernik megvívását bizza ²⁾, maga pedig főseregével Zvornikot szállja körül ³⁾, ezen sziklavárban akarván magának jövődöben ráczországi hadi működéseire nézve biztos álláspontot alkotni. Szapolyai a rá bizottakban csakhamar és szerencsésen eljár, Streberniket fegyveres kézzel megvívta, a gazdag ezüstbányákat jutalmúl a katonák zsákmányozására bocsátotta s igen gazdag ragadományyal tért a királyhoz, ki már hosszasabb ideig folytatá Zvornik megszállását, a nélkül hogy állhatatossága az örsereg nyakas ellentállását legkevéssbbé is gyengíthette volna, sőt katonái közt egy veszélyes békételenség mutatkozik, a megszállás sanyaruságai által élesztve. Növekedék az, miután Szapolyai Imre egy szerencsétlen nyíllövés által szeme körül kínos sebet kapott, mellynek következtében szeme világát is szinte elveszté ⁴⁾. Rosz jóslatot látott ebben a

annyira el van fordítve mesés hozzáadásokkal, hogy a valót a költeménytől megkülönböztetni nem tudjuk.

¹⁾ *Fessler e. h.* és *Pray, Annal. III. dar. 314. l.*; az utolsó szerint ütközetre is kívánta szorítani, de sikertelen.

²⁾ *Bonfin* szerint *e. h.* Streverinchum, *Engel* és *Hammer* szerint (az utolsó *Gesch. d. Osm. II. dar. 79. l.*) Strebenik, *Fessler* szerint *V. d. 133. l.* Szrebernik.

³⁾ *Engel e. h. 261. l.* és *Pray, Annal. III. d. 314. l.*, *Bonfin* után Zvoyniknak, *Hammer* és *Fessler e. h.* Zvorniknak nevezik.

⁴⁾ *Bonfin e. h.* — *Pray e. h.* és utána *Fessler e. h.* azt állítják, hogy egyik szemét valósággal el is veszítette.

babonás hitű katonaság, s fenhangon nyugodalmat és csendet sürgetett, kivált miután közönségesen elterjedt egy 40,000 főből álló ozmán sereg közelgetésének híre¹⁾, mely csakhamar meg is valósodott. Mahomed basa ugyanis, a nagyvezér, Zvornik vivását, veszélyét és dicsó oltalmát megtudván, az őrseregnek még maga idejében tudtára adja, hogy a segítséggel nem késendik; s valóban Omár bég, Isa bég és Ali bég alvezéreket magához vonván, csakhamar elő is nyomúla. Már mutatkoznak a vár környékében Ali bég könnyű lovasainak csapatai²⁾, midőn Mátyás szándéka mellett a vár megvételében állhatatosan megmaradván, új vivás iránt parancsát kiadja. Hiába kívánja maga Szapolyai a királyt a fenyegető veszélyről meggyőzni, ez a kiadott rendelet mellett megmarad; azonban a népség nagyobb része egyenesen megtagadja az engedelmisséget. Már most az okosság és szükség egyaránt parancsolák a visszavonulást, mely a fenytéknek a seregbeni megbomlása miatt, a legvadabb rendtelenségben történt meg, az idő rosszasága miatt minden poggyásznak s az egész tábornak hátrahagyásával³⁾.

1) *Bonfin e. h.*

2) *Hammer e. h.*

3) Hazai íróink közül csak *Bonfin* emlékezik *e. h.* ezen csúfos megfutásról, és ezért azt *Katona e. h. VII. dar. 734. l. és VIII. dar. 5. l.* kétségbe is látszik hozni. *Hammerből Gesch. d. Osm. II. dar. 79. és 552. l.* látjuk, hogy két keleti író, Nesri és Seadeddin is említést tesznek róla, s előadásukban a Bonfinéval megegyeznek, csak hogy czeek Mátyás megfutamodását a török vitézségtől félelemnek tulajdonítják. Maga Mátyás is elismeri ezt a velenceiek dogéjához Emmo János mellett írt levelében, *Epist. Math. Corv. II. dar. XIV. levél, 48. l.*, melyet *Katona* is közül *VIII. dar. 6. l.*, a dolog rosz menetelét a téli idő keménységének tulajdonítván. Végre említi azt Hadsai Chalfa is, de a dolgot 1465-re teszi *Hammer e. h.* — Mátyás november 9-dikén Zvornik alatti táborából Kanissai László főlovászmester hű szolgálatait, melyeket előbb atyjának a kormányzónak és a szent koronának, később pedig neki magának tőn, méltányolva, Döbrente várát a hozzá tartozó Döbrente, Arda, Jákó és Toca (Tozsok) helységeivel, valamiat

A fegyver nélkül győztes nagyvezér ez alkalommal sok foglyokat csinált, s a királyt egész a Száváig üldözte ¹⁾. Ez pedig a dolog menetele által megszegyenülve és felindulva, Bosnyaországban a vezérlést Szapolyai Imre elmelölésével, kit ezen túl majdnem egyedül polgári dolgokban használt, s most ezen hátrátételének vigasztalásául szepesi örökös grófnak nevezett ki ²⁾, Ujlaki Miklósrabizsa. Azután megbomlott seregével egész Bácsig von-

Pápa helységét s a sárodői részjószágot Veszprém, — továbbá Keszi, Megyer, Szerdahely, Dezics, Gutorfölségségeit Zala, — Káld és Gulács helységét Vas, — és végre Remetét Temes vármegyékben, — mellyek Döbrentei Tamás nyitrai püspök, Miklós és Lőrincz Döbrentei Him fiainak, valamint Pápai György és Balázsnak hűtlensége által, miután ezek, míg ő Zvornik várát vértá, a szentmártoni és döbrentei várakba cseh s idegen zsoldosokat fogadva, az országban raboltak és gyujtogattak, s némelly levelekről a királyi pecsétet levéven, s hamis levelekre függesztvén, ezeket pereikben használták, törvényesen a koronára szállottak, — a nevezett hűtleneknek általjában minden országban levő jószágaikkal együtt említett Kanizsai Lászlónak adományozza, Datum in descensu nostro exercituali sub dicto castro Zwoynik feria sexta proxima post festum Emerici ducis anno domini 1464. Ezen adománylevelet említi Gyurikovicz Pápa városának leírásában, *Tud. Gyűjt. 1824. VIII. füz. 89. l.*, mi pedig egész kiterjedésében adjuk *Oklevéltár CCCLXIV. sz.* Ezen több tekintelben nevezetes oklevél bizonyossá tesz bennünket azon időről, mellyben Zvornik várának megszállása történt, minek meghatározása *Katonának e. h. 733. l.* anynyi aggodalmat okozott. Egyszersmind pedig több oklevelekkel összehasonlítva, meggyőz arról, hogy ezen megszállás nem tarthatott két hónapig, mint ezt *Bonfin e. h.* állítja; mert Szapolyai Imréhez a Werchovinaiak ügyében kelt parancsa szerint a király october 18-dikán, mint feljebb látók, még Székes-Fejérvárt lévén, az november kezdete előtt nem igen indulhatott meg; november 26-dikán pedig alább említendő oklevél szerint őt már Bácsban találván, annak november utolsó felében kellett felbonatnia.

1) Nesri 217. l. *Hammernél e. h. 552. l.*

2) Az erről szóló levelet, Datum — — — — 1464. közli *Wagner, Anal. Scep. IV. dar. 2. l.* és innen *Bárdossy, Mold. Dec. 151. l.*

ván magát vissza, itt ¹⁾ az engedetlenség szerzői felett szoros törvényszéket tart, a bűnösöket keményen megfenyíteti ²⁾, egyszersmind ezen eseten okulva, seregénél főként a helyes és szoros fenyték behozásán, a hadi mesterség öregbítésén ügyekszik, a katonaság időről időre gyakorlásáról rendeléseket tévén.

E mellett fő gondja volt a királynak a bosnyaországi kedvetlen dolgot a világ és alattvalói előtt egy fényes hadi tettel a törökök ellen elfelejtetni. E végett hívott össze egy nagy országos tanácsot Szegedre ³⁾. Innen két követ

¹⁾ *Fessler e. h.* egyenesen mondja, hogy Mátyás ezen ítéletet Bácsban hozta, mi igen hihető, miután Mátyásnak itteni megfordulása ezen időtájban oklevelesen is bizonyíttatik. November 26-dikán innen parancsolta meg a kolozsmonostori conventnek, hogy Dengelegi Pongrácz János erdélyi vajdát s ennek testvérét Pongrácz Andrást, a felső részek kapitányát és trencsényi főispánt, Erdélyben Fejér vármegyében eső Szász-Sebes királyi városba s az ahhoz tartozó megnevezett helységekre, mellyeket az említett testvéreknek iránta királyi választatása óta tett hű szolgálataikért 20,000 arany forintban átfirt és elzálogosított, igtassa be, Datum Bachie feria secunda proxima post festum b. Catherine Virginis et martyris, anno domini 1464. *Oklevéltár CCCLXV. sz.* — Közöljük ennek folytatában a kolozsmonostori convent bizonyáglevelét is a heiglatásnak minden ellentmondás nélküli végbeviteléről, aprilis 5-dikéről (Datum quintodecimo die diei Introductionis, martius 22-dikétől — feria sexta proxima ante dominicam Laetare, — számítva) anno domini 1465. *Oklevéltár CCCLXX. sz.* Hasonl. *Eder, Observ. in Felmer 247. l.*, hol úgy adatik elő a dolog, egyenesen ezen levelekre utalva, mintha a két Pongrácz testvér Szász-Sebest erőhatalommal foglalta volna el.

²⁾ *Pray, Engel és Fessler e. h.*; az utolsó minden különösebb alap nélkül állítja, hogy némellyek halállal, mások becsstelenséggel és számüzéssel büntetettek.

³⁾ Ezen országos tanácsról *Bonfin* is emlékezik *IV. tis. l. könyve, 389. l.*, azt állítván, hogy itt jelen voltak Dénes érsek és bíbornok, János pécsi püspök, Ország Mihály nádor, őt királyszolgája, Garai utódja. Emlékezik erről *Baksai, Chron. Reg. Hung. ad h. a.*, hibásan azt állítván, hogy Ország itt választott nádornak. Ezt erősíti *Heltai is Magy. Krón. II. dar. 71. l.* Emlékezik végre róla maga a király egy levelében *Epist. Math. Corv.*

küldetett Rómába az új pápának némely ajándékok, nevezetesen az ellenségtől elvett ló és kard, valamint egy más ló és öltöny átadása mellett ¹⁾, főlemeltetéséhez szerencsét kívánni ²⁾, egyszersmind pedig pénzbeli segédelmet eszközölni: az ékes szavú Janus Pannonius pécsi püspök, és az uralkodások viszonyaiban jártas Rozgonyi János ³⁾ tárnokmester ⁴⁾. Ezen utolsó czélnak, mely a királynak különösen szívéen feküdt, sikeresítésére tanácsosnak látták az öszvegyült főpapok és zászlosok, hogy Emmo János már két esztendőttől fogva velencei követ Magyarországon, — ki Mátyást mindenütt még a háborúban is követte, tanácsával, tettével segítette, mindeneket tud, mindeneket szemével látott, és így mint nagy tekintetű kedvelt férfit az ország veszélyeiről s a király ügyekezeteiről hiteles bizonytságot tehet, — a magyar követéséget Olaszországba kísérje el ⁵⁾.

II. rész, XIV. levél, 45. l., úgy hogy ennek valóságos tartásán kételkednünk nem lehet; bár azt másfelül országgyűlésnek épen nem tarthatjuk, hanem csak országos tanácsnak. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 171. lap.* Nyilván bizonyítják azt mind Bonfinnak mind magának Mátyásnak kifejezései az említett helyeken. — Nagyobb kérdés lehet annak tartása ideje felett. — *Engel e. h. III. d. 261. l.* és utána *Fessler e. h.* decemberre 1464., *Katona* ellenben *VIII. dar. 6. l.* januárus elejére 1465. teszük. Ha maradott is Mátyásnak még 1464-ben ideje annak elkezdésére, úgy még is annyi bizonyos, hogy ez még a következő januárusban is tartott.

¹⁾ A pápának megköszönő levele május 26-dikáról 1465. *Ohle-céltár CCCLXXIV. sz.*, melyre alább bővebben visszajövünk.

²⁾ Mátyás a velencei doge által tudósítottott Barbónak választásáról, és mindjárt válaszában szerencsét kívánt egy velencei születésűnek a legmagasabb egyházi méltóságra lett emeltetéséhez, egyszersmind pedig reményét jelentette ki, hogy a magyarokhoz jó indulattal fog viseltetni, olly köztársaságban születvén, mely Magyarországgal szoros barátságban van, s hazája tanácsára hajván. *Epist. Math. Corv. II. rész, XL. levél, 102. l.*

³⁾ *Bonfin e. h.* és Mátyás több levelei.

⁴⁾ Illy minőségben fordul elő az 1464-dik évi végzeményben.

⁵⁾ Mátyás a velencei dogéhoz ez iránt írt levelében Emmót

Ezek mellett némely mellékes tárgyak is bizattak a követség elintézésére. Így Margit, IV. Béla király leánya és Nynlak-szigetebeli apátasszony, szentté-tétele ¹⁾, melyet Mátyás már Pius pápánál is sürgetett volt még az előbbi évben Márk knimi püspök által ²⁾. Továbbá Várdai István kalocsai érseknek bíbornokká neveztetése, melyet nem csak jóval előbb — hanem most közelebről is sürgetett volt Mátyás Piusnál ³⁾, kit csupán hirtelen halála akadályoztatott ezen kérés teljesítésében ⁴⁾. Alig holt meg Pius, még mielőtt Pál elválasztatását megtudta volna, ujabban írt ezen tárgyban a velencei hercegnek, kérvén őt, hogy azt az új pápának, ki már alkalmasint el

ezen felül igen megdicséri, tudtára adván, hogy ez Bosnyaországból történt visszajövetelével jelentette hazamenő szándékát, de mind e mellett őt, később parancsot vévén további Magyarországon maradása iránt, nem bocsátotta volna el, ha a szükség nem kívánná római követének elkísérését; azért régeu tapasztalt szivességében bízva most elküldi, olly ígéretet nyervén tőle, hogy megint visszajön hozzája, ha a herceg kívánja. Datum 16. Jan. 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, XIV. levél, 45. l.* Ezen levélről emlékezik *Bonfin* is *IV. tiz. I. könyv, 390. l.* Mátyás követeit, kiknek utjokat Velence felé kelle venni, különösen is ajánlotta az oda való fejedelemnek. *Ugyanott XXXVIII. levél, 100. l.*, mind őket mind Emmót a pápának *Ugyanott XXX. levél*, amazokat a bíbornokok kollegiomának *Ugyanott XXXIX. levél, 101. l.*, és az egyes bíbornokoknak. *Ugyanott XXXVII. levél, 99. l.*

¹⁾ *Engel e. h.*

²⁾ Mátyás levele Pius pápához ezen tárgyban megvan *Ferrara de R. H. P. O. P. 360. l.*; azonban nem bizonyos, ezen levél életben találta-e Pius vagy sem? Az év ugyan itt kitéve nincs, de *Pray, Vita Margaritae 239. l.* és *Bél, Notit. Nov. Hung. I. dar 505. l.*, minden kétségen felül megmutatják, hogy az valóban 1464-dik évben kelt. *Katona VII. d. 750. l.*

³⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, LXXI. levél, 156. l.*; ez, úgy látszik, az év elejéről szól.

⁴⁾ Kitészik ez a páviai bíbornok Piccoleminai Pálnak az érsekhez írt leveléből. *Koller, Hist. Episc. Quinqueecl. IV. dar. 117. l.*

lesz választva, ajánlja ¹⁾. Ugy látszik, Pál örömet is hajlott volna a király kérésére, ha még elválasztása előtt bíbornok társaival együtt el nem határozza, miszerint a bíbornokok számát nem szaporítja ²⁾; bár a kalocsai érsek egy zágrábi kanonok miatt, kit ő letett, a szent-szék pedig az esztergomi érsek által megint visszahelyheztetni rendelt, a pápával némi kedvetlenségbe jött volt, melly tárgyban Mátyás a szent-angyal bíbornokának, egy spanyol eredetű, 70 esztendő, de még igen eleven férfinak ³⁾ keményebbecskén írt ⁴⁾. Az esztergomi érsekkel, a tisztos, de háza ellen mindig ellenséges indulattal viseltett Szécsi Dénessel, szinte egy időben érezte kedvetlenségét. Azon levelét, mellyben csodálkozását jelenti ki az iránt, hogy az ország lakosait a legtávolabbi vidékekből polgári ügyekben, vagy apróságokért, mellyek alig mennek egy vagy másfél aranyra, maga elejébe számtalan, mind írásban, mind szóval tett felszólításai megvetésével személyesen idézni meg nem szűnik, így fejezi be: „Ezen eljárás, ha némellyeknek pénzbeli hasznot hajt is, törvényhatóságának nem szolgál öregbitésére, sőt az ő és az érsekség becsületének kisebbségét nem kis mértékben mozdtja elő; az illy tulságoktól és féktelenségektől jövő dőre tartózkodjék, s mind őt mind magát kímélje meg azon számtalan panaszoktól, mellyek e miatt az egész országban emeltettek; különben kénytelen lesz más célra vezető módokról gondoskodni ⁵⁾.” Végre ezen követségre bízta a király a zágrábi püspökség ügyének elintézését s egy főiskola felállításának megengedését, mellynek Vitéz János mint cancellár legyen igazgatója.

¹⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, CXI. levél, 203. l.*

²⁾ *Katona Hist. Eccl. Coloc. I. d. 439. l.*

³⁾ *Contin. Fleury XXIX. d. 130. l.*

⁴⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, 183. l.*

⁵⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, XC. levél, 201. l.* — Rómában is történtek illy idézések; ez iránt is írt a király a pápának, de igen csinos kifejezésekben. *Ugyanott LXX. levél, 155. l.*

Már ezen gyűlés alatt nyilvánosult a császár ingadékony hűsége s egyenessége az egyességek teljesítésében; mire talán nem kis befolyással lehetett a bécsiek meghunyászkodása, kik követeket küldvén hozzá, Bécs-Ujvárosban térden állva kértek s nyertek tőle engedelmet ¹⁾. A bécs-ujvárosi egyezések következtében Magyarországnak Fridrik kezében maradt része, különösen Kőszeg, Rohoncz, Kobold és Fraknó köteles volt a hitetlenek ellen országosan rendelt adózásokban részt venni ²⁾; azonban ők ebben, valószínűleg Fridrik tudtával késedelmesek voltak. Azért a soproni várnagy, kire volt bízva ezeknek beszédése, kénytelen volt az utolsó országgyűlés által rendelt segedelem behajtása alkalmával keményebben bánni, kivált miután őt a kőszegi várnagy durva megbántásokkal illette. A késedelmeskedőket megzálogolta; Fridriket pedig keményebb módokhoz nyúlással fenyegette, ha jobbágyait kötelességeik teljesítésére nem szorítja, és nekik gyakori rablásaitak meg nem tiltja ³⁾. Ezen tárgy iránt két rendbeli vádlevele érkezett Fridriknek a szegedi országos tanács elejébe tele nagyításokkal és helytelen előadásokkal, hogy a soproni várnagy török adó színe alatt, magyarországi alattvalóitól lábas marháikat erőhatalommal elfoglalta; még a kőszegieket is ezen adóra kívánja szorítani, holott ezek szabadalmi leveleiknél fogva minden nemű adózástól, s így a törökök ellen rendelt segedelemtől is mentek, mint erről már a királynak tulajdon titoknoka

¹⁾ A császár további kegyelmét és pártfogását olly mértékben ígérte, hogy elődei közül egyik által sem engedendi magát felülmúlni. *Hist. Rer. Austr. Rauchnál 156. l., Kurz, Gesch. Fried. IV. II. d. 65. l.*

²⁾ *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 395. l.* azt mondja, hogy ezen adózásokat Mátyás a császár és császárné kedveért gyakran elengedte, de ezt ez uttal tenni nem akarta. Azonban a kérdéses ozmán elleni segedelem első lévén a béke megkötése óta, Bonfin előadása el nem fogadható.

³⁾ *Bonfin e. h.* és Mátyásnak említendő válasza.

Szőllösi Pál, kinek a kiváltságlevél megmutattatott, meggyőződve, az adó további behajtásától elállott; s végre hogy az említett várnagy még olly merészségre is vetemedett, miszerint neki egy hadizenő kihívó levelet is küldött. Mátyás szívében is maradt volt némi bizodalmatlanság és keserűség Fridrik irányában ¹⁾, mellyet nem kevéssé növelt a soproni eljárás s a császár terjeszkedési törekvése Tótországban, mellynek úgy is nagy részét bírta ²⁾. Ezen körülménynek lehet tulajdonítani azon élességet, melly a királynak kevéssel ezután Fridriknek adott válaszából imitt-amott kitör. Ebben a császár panaszainak az országos tanácsávali szoros megvizsgálása után őt meg kívánta arról győzni, hogy a köztök fennálló egyesség szerint magyar alattvalói a török adóval tartoznak, és így a soproni várnagy annak megadását méltán kívánhatta még a kőszegiektől is, mert olly kiterjedésű szabadsága, mi-

¹⁾ Csupor Demetert azért nem akarta Mátyás zágrábi püspöknek elismerni, és Osvátot azért tette ellenébe, mivel azon gyanúba esett volt, hogy inkább szít a császárhoz. *Katona VIII. dar. 95. lap.*

²⁾ Ezt kívánja bizonyítani *K. shelich, Notit. prael. 122. lap.* Hochburger Kristóf zágrábi kapitánynak ezen évben június 3-dikán (feria secunda pentecostes) írt leveléből. Mint nem alap nélkül gyanítja Kerchelich, ezen birtok azon átírásokból vehette eredetét, mellyeket Zsigmond király a Cillei grófok részére adott. Illy elidegenítéseket tett László király is a Cilleiek részére. Így nevezetesen a csáktornyai és strigói urodalmak jövedelme fele részét Cillei Ulrik özvegyének ajándékozta élte idejére, mellyet ez később Mihály maydburgi grófnak idegenített el. Mire nézve a király még 1464-ben meghagyta volt Lamberger Fridrik és János csáktornyai kapitányoknak, hogy, mivel ezen adomány természeténél fogva személyhez kötött volt s így Cillei grófnának nem lehetett joga azt elidegeníteni, de különben is az említett grófnának magaviseletét az ország irányában hűtelenség bélyegezte, ezen jövedelmeket az említett várakhoz visszafoglalni szoros köteleességöknek tartásák. *Epist. Math. Coro. I. rész, XLIII. levél, 103. lap.* Ez bizonyítja, hogy Csáktornya ekkor Mátyás birtokában volt, és így hibáz *Kerchelich*, midőn *e. h. 287. l.* ezen Lamberger Fridriket és Jánost a császár kapitányainak mondja.

ként minden adózástól, még a szükség legnagyobb idejében is ment legyen, egy városnak sem lehet; maga az említett titoknok is jól állalláta, hogy az előmutatott kiváltságlevelek a jelen esetre épen nem alkalmazhatók, és csupán azért állott el az adó további beszédétől, mivel erőszakoskodni nem akart. Ha azonban mind e mellett bízik az említett város leveleiben, kísértse meg a törvény rendes utját, jelenjen meg a királyi törvényszék, a főpapok és zászlósok, az ország rendes birái előtt, mutassa ott elő leveleit, s ha azok a jelen esetre is illenek, az igazság neki bizonyosan kiszolgáltatandik. A mi végre illeti a soproni kapitány által a császárhoz írt és most neki átküldött levelet, ezt ő kihívásnak nem tekintheti, hanem pusztá fenyegetődzéseknek. A dolog érdemére nézve ő tehát a soproni kapitányt hibásnak nem tekintheti; a mennyiben mindazáltal a külső alakban hibázott volna, a jó egyetértés fentartása tekintetéből szorosán megparancsolta neki, hogy hibáját jóvá tegye; de épen ezért méltán megvárhatja a császártól is, hogy a békepontok teljesítésében alattvalóit ne akadályoztassa, rablásaikat gátolja. „Ha, úgy mond végre, oly nehezen esik a maga jobbágyainak az engedelmet a Magyarországra teendő rablásra megtagadni: úgy kénytelen maga részéről azt hinni, hogy ezen nehézség nem annyira a dolog természetéből, mint saját akaratából foly; mert sok eddig történtek nyilván bizonyítják, melly könnyen engedte magát rá vétetni eddigelő is az illy engedelemadásra, s mennyivel nehezebb az illy engedelmet visszavonni, mint kiadását megtagadni¹⁾.” A következmény megmutatta, milly helyes volt a király gyanúja.

1) Nos quiddam diversum hac in parte sentire videmur, non esse videlicet nunc opus Serenitatem Vestram hac difficultate petitae indulgentiae laborare. Ostenderunt enim jam pridem subditi nonnulli Serenitatis Vestrae per multas injurias nobis illatas, non esse novum quod ab eis Serenitas Vestra pro hac indulgentia rogata sit, imo est jam facile exorata. Unde putamus majorem

Ezen gyűlésen, úgy látszik, tanácskozás alá vétettek a Lengyelországgal támadott kedvetlenségek is. Némelly, többnyire lengyelekből álló zsoldos csapatok ugyanis egy bizonyos Felix nevű lengyel nemes vezérlete alatt ¹⁾, oly állítás mellett, hogy zsoldjok Mátyás által rendesen nem fizettetett ki, némelly helyeket a felső vidéken elfoglalván, és megerősítvén, az egész környéket messze földre szorongatták rablásaikkal, zsarolásaikkal, sőt végre azt rendes adó alá vetették, így akarván hátralevő zsoldjaikra nézve elégtételt szerezni ²⁾. Szapolyai István ³⁾,

difficultatem futuram Serenitati Vestrae, si revocare voluerit indulgentiam praestitam, quam tollerare ne de novo praestetur, Mátyás két levele januárius 16. és 18-dikáról 1465. Epist. Math. Corv. XLII. és XLI. levél, 107. és 104. lap. Ezen levelek kéttének helye nincs kitéve; de, mint mindjárt meglátjuk, Mátyásnak Szegedről eltávozása után irattak.

¹⁾ Ezen Felix nevű vezér előfordul egy más oklevélben is, hol magát Panyowi Felixnek nevezi, és Merowi Basta Jáuossal, mint a bussói erősségben (a Poprád mellett Szepességen) kapitány társával szabadmeneti levelet ad Úzai Antal és Kalnási Mátyás makkoviczai várnagyoknak, melly mellett nyolcz lóval és ugyanannyi személylyel Busso várába jöhessenek, ott dolgaikat végezvén, megint haza mehessenek minden bántódás nélkül, Datum Busso feria — infra octavas Corporis Christi (és így június elején) anno domini 1464. *Wagner, Dipl. Com. Sáros. 71. l.* és innen *Katona e. h. VII. d. 673. l.*

²⁾ Így adja elő a dolgot *Dlugoss e. h. XIII. könyv, 344. lap.* — *Cromer* szerint *Hist. Pol. XXV. könyv, 579. l.* ezen rablók a Pius pápa által felkért s öszve csoportozott keresztések voltak, kik a pápa halála után eloszlásuk előtt tették ezen kihágásokat. Mí Dlugossnak mint egészen egykorúnak több hitelt adhatni gondoltunk. — *Katona VII. dar. 674. l.* és utána *Engel e. h. III. dar. 264. l.* ezen lengyel zsoldos csapatokat öszve kívánják kötni azon kelyhes csehekkal, kik Talafuz, Korbel, Perona, Bustyán és Zelenka vezérlése alatt Nowitargból Magyarországra csaptak, és a kik ellen Szapolyai István június 1-sejéjé (Datum Kesmark feria IV. proxima post pentecosten anno domini) 1463., mint feljebb látók, felkérte a bártaikat. *Wagner, Annal. Scepi. IV. dar. 20. lap.* De ezek se vezéreik nevére sem az időre nézve, mellyben pusztításaikat elkövették, ide nem alkalmazhatók. Ezen Panyowi

mint a felső részeken Mátyás kapitánya, őket több ízben megtámadta; de általok megverettetett. Mire ezt megbosszulandó, és az egész dolgot a lengyeleknek tulajdonítván, egy kis csapattal a lengyel kézben lévő szepesi városokra üt, és tőlök 7000 forint adót zsarol. Ezért Przlans lublói kapitány fegyverrel akart elégtételt szerezni; de a többi előjárók a mostani körülmények közt nem akarák ez által a békét a két barátságban élő ország közt felbontani, és inkább alkudozás útján kívánának ezen kedvetlenségeknek véget vetni ⁴⁾. Azért Dumbinsky Jakab

Felix pusztításait ugyanis 1464-nek vége felé követte el; mondja azt nyilván *Cromer e. h.*, és bizonyítja arra vonatkozó okleveleink. Azért is hibáz *Katona e. h.*, midőn azokat 1463. végére teszi, s azt állítja, hogy Mátyás ezek miatt volt kénytelen első szerencsés bosnya hadviseletét félbe szakasztani. Hibáznak azonban *Pray is Annal. IV. dar. 21. lap*, és utána *Fessler e. h. V. dar. 142: l.*, még jobban *Engel e. h.*, azokat a két első 1465. elejére, az utolsó pedig ugyan ezen év végére tévén. *Prayt*, úgy látszik, *Dlugoss* hozta tévedésbe, ki ezen kedvetlenséget Magyar- és Lengyelország közt a mondott évben adja elő. Azonban *Dlugoss* szorosabban megvizsgálván, minden kétségen kívül tétetik, hogy ő ezen kedvetlenségek elintézését teszi át 1465-re, azoknak eredetét pedig csak ennek magyarázatául beszéli el itten; bár nyilván elismeri, hogy ezen beütések még 1464-ben történtek, határozottan mondván hogy ekkor Mátyás Bosnyaországban volt elfoglalva, mit *Cromer* is ismételi *e. h.* — *Pray e. h.* azt állítja, hogy Dombno vagy helyesebben Dumbinsky Jakab lengyel tárnok segítette ezen rablókat. Honnan vette *Pray* ezen állítását, megmondani nem tudjuk; de ezen *Dumbinsky* ajánlván Mátyásnak először békét, ez nem igen hihető.

³⁾ *Dlugoss* és *Cromer e. h.* csak Szapolyai Istvánt nevezik, az első még azt is utána vetvén, hogy ez Szapolyai Imrének, kit helytelenül mond Magyarország kormányzójának, volt testvére. *Fessler* azonban *V. dar. 142. l.* azt állítja, hogy ezen beütésnél Szapolyai Imre is jelen volt, még pedig mint fővezér; mivel Mátyás a lengyelek beütésének meghallására őt mint a fegyverekben rettentőt mindjárt szepesi grófnak nevezte ki. Azonban Szapolyai Imre, mint feljebb látók, az egész bosnya háború alatt, midőn történtek ezen dolgok, folytonosan Mátyással volt, és szepesi gróffá neveztetése csak későbbben történt.

lengyel tárnok külön levelében szólította fel Mátyást az ügynek békés elintézése végett, mire Mátyás feleletében hajlandónak is nyilatkozott ⁴⁾).

⁴⁾ *Dlugoss és Cromer e. h.*

⁵⁾ Mátyásnak későbbi válasza némelly lengyel nagyok hasonló ajánlatára, melyről alább bővebben.

XXXIX.

1 4 6 5.

A szegedi országos tanács béfejezésével még januárius első napjaiban innen elindult Mátyás, és Tolnán keresztül ¹⁾, hol valószínűleg megint gyülekezni kezdő sergeit kívánta meg szemlélni, Budára ment, itt várván elküldött követségei sikerét ²⁾, s ezalatt maga részéről a szükséges

1) Mindjárt említendjük Mátyásnak egy levelét, melyet a pápához a zágrábi püspökség iránt írt, melly Tolnán és január 10-dikén kelt.

2) Mennyi időt töltött Mátyás ezen utjában, és mikor ért Budára, meghatározni bizonyosan nem tudjuk. A már felebb említett, a császárhoz intézett és januárius 16-dikán s 18-dikán írt levelein kívül vagynak még egy pár más leveleink is az év két első hónapjáról, mellyek e részben felvilágosítást adhatnak; de mind ezekben a kelet helye hiányzik. Az egyikben januárius 26-dikán megerősíti elődének V. László királynak a győri káptalan részére 1455-ben adott levelét, mellyben Károly és Kún László királyoknak ezen káptalan népei részére adott kiváltságlevelei erősítettnek meg, szóról szóra átírván megerősíti, Datum per manus etc. anno domini 1465. VII. Kalendas Februarii. *Oklevéltár CCCLXVIII. sz.* A másokban Imre királynak, valamint Bélának 1239. 1256. és 1270-ben s István királynak 1272-ben az esztergomi érsekség részére adott kiváltság- és adományleveleit szóról szóra átírván, mindenkiben megerősíti, Datum anno domini 1465. XIV. Kal. Martij (febr. 16-dikán). *Oklevéltár CCCLXIX. sz.* — Legelső ismeretes, Budán

rendeléseket megtévén egy új, az előbbeninél nagyobb hadviseletre a törökök ellen. A szultán tartván a keresztyén nemzetek szövetkezésétől, főként annak elosztatásán ügyekezett, s e végből megkínálta Ferdinándot, a nápolyi királyt, egész Olaszország birtokával, ha vele szövetkezik. Ez az ajánlást azonban magától eltaszítván, sőt az egész dolgot a pápával közölvén ¹⁾, Mátyást kívánta békére bírni, erre igen különböző mellékes utakat használva, egyszersem pedig a velenceieket kínálta meg békével igen kedvező föltételek alatt. Mihelyt ezt megtudta a király, azonnal írt Mauro Kristóf dogénak. „Azt hallám, így fejezi ki magát többek közt ezen levelében, herczegséged követjétől Emmótól, ki a pápához küldött s herczegségednél is megfordulandó követséggel főpapjaim és zászlócsapjaim tanácsára Olaszországba már megindult, hogy a törökök herczegségedet békével kínálták meg; de ez úgy látszik csalfaság. Az utolsó hét esztendőben, kivált mióta a szövetség köztünk megkötöttet, nekem is tettek ők hasonló ajánlatokat majd az oláhországi vajda, majd a rác despotá által (Vukot, Brankovics György unokáját érti, ki ezen idő tájban jelent meg Mátyásnál némelly szerbekkel) ²⁾, a határszéleken kormányzó nagyokat is (valószínűleg Szapolyai Imrét, mint Bosnia kormányzóját) felszólították, lennének közbenjárók ezen dologban, sőt most közelebbről az ország széleire valósággal küldöttek is követeket, kik a szükséges bátorságleveleket várak a továbbmehetésre. De még is mindemellett, mint megbízott kémeim által hitelesen tudósítottam, egész erejükből készültek a háborúhoz. Csak meghasonlást kívánnak ők eszközölni a keresztyének közt, hogy annál bizonyosb legyen

kelt levele az, melyet febr. 18-dikán a velencei dogénak írt, és mellyről mindjárt bővebben szólunk.

¹⁾ *Raynald XIX. d. 170. l.*

²⁾ Ez *Fessler* szerint *V. dar. 140. lap*, szökevénynek színelte magát, de a szultán által meg volt bízva, hogy Mátyásnak elbeszélje nagy készületeit; mind e mellett azonban békés szándékát.

diadaluk. Én mind ezt jól átlátván, rájok nem hallgatam; reményelem, herczegséged is hasonlót tesz ¹⁾.”

Kevéssel ezután vette Mátyás némelly Krakkóban összegyűlt lengyel nagyoknak, nevezetesen János krakkói, Jakab ladislawi püspököknek, Tanczin János krakkói bánnak, Rithváni Deslaw sandomiri nádornak és kapitánynak, Rithváni János udvari marsallnak, Dumbinsky Jakab tárnokmester s krakkói kapitánynak, Jossensky Pál chelmi várnagynak stb ²⁾ ajánlatait a két ország közt a Felix beütései miatt fenforgó kedvetlenségeknek barátságos elintézése s e végett egy özvejevétel tartása iránt. Mátyás előtt az ajánlat az ozmán háború tekintetéből, mellyre ezen évben is újra készült, kedves volt; azért feleletében kinyilatkoztatta, hogy valamint már előbb Dumbinsky Jakab tárnoknak tudtára adta volt, ő kész a lengyelekkel a barátságos szomszédságot fentartani s a közbejött viszálykodások elenyésztetését egy özvejevételben megkísérteni. Mire nézve a kitűzött helyre és napra két tanácsnokot küldend az előkelőbbek közül ³⁾. Kik voltak ezen tanácsnokok, adatok hiányában meg nem mondhatjuk; de való-

¹⁾ Datum Budae 18. die mensis Februarii 1465. *Epist. Math. Corv. II. dar. XLVII. levél, 124. l.* — Hogy a törökök Velenczébe küldöttek követeket béke végett, hogy a szultán Mátyást is megkínálta ezzel kedvező föltételek alatt, mondja *Bonfin is IV. tiz. I. könyv, 393. l.*

²⁾ Mátyás felelete ezekhez van intézve illy hozzáadással: *Cae-terisque Praelatis et Baronibus qui fuerunt in Conventione Cracoviae habita congregati.* — *Fessler V. dar. 142. l.* azt állítja, hogy ezen nagyok az ország határszélein a krakkói országgyűlés nevében jöttek össze, mivel a lengyel király Mátyást még nem ismerte el. De állításának első része egyenesen ellenkezik Mátyás feleletével, mert e szerint ezen nagyok Krakkóban voltak összegyűlve; a második nem lehetetlen, de nincs adaton alapítva. *Dlugoss, és Cromer* szerint Kázmér ekkor a burkus háborúval volt elfoglalva; tehát az is meglehet, hogy távolléte miatt nem elegyedhetett személyesen ezen ügybe.

³⁾ De dato 26. Febr. 1465. *Epist. Math. Corv. II. dar. IV. levél, 12. l.*

szinüleg a két Szapolyai. Imréről legalább bizonyos, hogy épen ezen időben a király rendeletéből a felső vidéken országos dolgokkal volt elfoglalva ¹⁾. A békebiztosok mind két részről Bártfán jöttek össze ²⁾, és maga Mátyás is felment Beszterczebányára, hogy közelebb legyen az alkudozásokhoz ³⁾. Mit végeztek itt, nem tudjuk; de alkalmasint az egyességet megkötötték, legalább annak nincs nyoma, hogy Mátyásnak e miatt több baja lett volna ⁴⁾.

Beszterczei mulatása alatt tudósíttatott még a király az ozmánok nagy készülteiről és Mahomednek a profétára tett esküjéről, hogy az élet minden örömeiről lemond mind addig, míg Belgrádot és Jaiczát meg nem vívja, innen szándékozvan Magyar-, Cseh- és Lengyelországot, onnan Dalmátországot, Istriát és Németföldet seregeivel elbortítani ⁵⁾. Mind ezekről tudósította Mátyás Velenczében lévő követjét olly megjegyzéssel, hogy már ennek következtében a szultán némelly csapatokat előre is küldött, miszerint Alsó-Magyarországot feldulják, Nándor-Fejérvárt körül fogják; ezek közül némellyek már Szendrő körül valósággal mutatkoztak, maga pedig fiával Bajaziddal és a fősereggel később szándékozik jönni Nándor-Fejérvár vívása végett. „A veszély, így folytatja előadását, nagy, bár a két vár oltalmára a szükséges rendelkezések megvannak téve; Bosnyaországba ennek eddigi kormányzója Imre helyét, ki más felé vagyon most elfoglalva, ügyes kapitányok foglalták el, és ő maga is Budát csak azért hagyta el s jött a felföldre, hogy a csehekkal támadott kedvet-

¹⁾ Mondja ezt maga Mátyás velencei követéhez Beszterczebányáról martius 30-dikán írt és mindjárt idézendő levelében.

²⁾ Bardoviense Oppidum. *Dlugoss e. h.*

³⁾ Hogy ezen alkudozások miatt ment a felföldre, maga mondja velencei követéhez írt és most említett levelében.

⁴⁾ *Pray, Annal. IV. d. 21. l.*

⁵⁾ *Fessler V. dar. 143. l. és Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 265. l.* állítása szerint mind ezt bosszújában tette a miatt, hogy Mátyás követeit meghallgatás nélkül utasította el.

lenségeknél véget vessen s katonaságot gyűjtsön.“ Végre meghagyja követének, hogy mind ezeket adja a dogénak tudtára s a vele végzendőkről tegyen jelentést még ezen alkalom által ¹⁾).

Még ez után is töltött a király néhány napot a felső vidékeken; nevezetesen április 7-dikén Zólyomban volt ²⁾. De már ezen hó 24-dikén megint Budán találjuk őt ³⁾, hol ezután huzamosabb ideig tartózkodott ⁴⁾.

1) Datum in Novisolio die penultima martij 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, 1. l.*

2) Innen újította meg ez nap Libetbánya részére, ennek részint a csehok ellen, részint a bányák művelésében tett hű szolgálatai tekintetéből az előbbi magyar királyoktól nyert azon kiváltságát, melly szerint polgárai s két falujának Zeilendorfnak és Sajbának jobbágyalakosai a kamaranyereség fizetésétől fölmentettek; miután levelei a cseh rablók pusztításai alkalmával részint elégték, részint elraboltattak; egyszersmind a Zólyom megyei kamaranyereség szedőinek e rendelet megtartását komolyan meghagyván, Datum in Zolio in dominica ramis palmarum anno domini 1465. *Oklevéltár CCCLXXI. 33.*

3) Ezen nap már innen szabályozta a vizaknai királybiróságot, Datum Bude feria quinta proxima post festum resurrectionis domini, anno ejusdem 1465. *Schuller, Umriss der Gesch. von Siebenb. I. dar. Urkundenb. 25. lap.* — Gróf Kemény József *Kurznál Magazin III. dar. 226. és köv. l.* megtámadja a Schuller által itt kiadott okleveleket, s nevezetesen a most említettet is. Bár sok igazság van a gróf észrevételeiben, úgy még is ezek nem dönthetik meg ezen levél hitelességét, nem a szorgalmatos szerző érdemeit.

4) Bizonyítják ezt számos itt kelt levelei, az alább említendő-kön kívül e következők: Április 24-dikén megengedi a zágrábi domokosok kolostorának, hogy annak akárki is mind életében mind végrendeletileg adományozhasson fekvő jószágot, Datum Bude in festo Georgii martyris anno domini 1465. *Farlat e. h. V. dar. 88. l.*, és innen *Batthyáni, Leges Eccl. III. dar. 520. l.* — Május 2-dikán megparancsolja a leleszi conventnek, hogy anyját Erzsébetet Bereg megyei Dolha, Zadnya, Bronka, Kusnyicza, Kerécske és Lizsicza, valamint Mármaros megyei Szurdok, Rozalya, Polyána és Sajó helységeibe, mellyek Dolhai Ambrázsról, ki rokonát Szarvaszói Osztást a Tiszába ölte, a koronára szálltak, s általa külön

Itt kevéssel megérkezte után vette a doge nyilatkozatát mind a törökök által ajánlott béke, mind a magyarokkal fentartandó barátság iránt, mellyel Mátyás annyira meg volt elégedve, hogy jó indulatának bizonyoságuil örömet ajánlott török foglyaiból annyit, a mennyivel egy Kalamatánál elfogott olasz nagy urat, a mantuai herczegnek igen kedves emberét, ki lehessen váltani ¹⁾. Nem soká ezen levele után a velenceiekkal némi kedvetlenségbe jött a raguzaloknak meggátolt kereskedése és némelly Boszniában elfoglalt helyek miatt. Az elsőre nézve Kamuti Péter titoknoka által írt levelében panaszt tesz a

levele mellett anyjának adományoztattak, annak rendje szerint igtassa be, Datum Bude feria quinta proxima ante festum Inventionis S. Crucis anno domini 1465. *Oklevéltár CCCLXXII. sz.* Ezen parancsra van jegyezve a beigtatásról szóló bizonyoságlevele is az említett conventnek, melly szerint ez június 25-dikén (feria tertia proxima post festum nativitatis beati Joannis Baptiste) kísértetett meg, de annak Dolhai Ambruza ellene mondván, ez e miatt sz. Jakab apostol nyolczadára a királyi személyes jelenlét elejébe idéztetett, Datum tertio die evocationis antedictae (június 27-dikén) anno domini supradicto. — Május 9-dikén Pozsony városának megparancsolja, hogy a királyi só számára, mellyet az idegen só kirekesztésével, valamint másutt, úgy ott is árultatni akar, kebelében raktárnak helyet és házat jeleljen ki s idegen sóval ne éljen; ellenkező esetben ugyanis sókamarsait és azoknak embereit felhatalmazza, hogy, ha a városban idegen sót akárhol találnak, azt a pozsonyi várnagy és városi tanács segítségével, mellyet jelen levele által azoknak az utolsó részéről megadatni parancsol, foglalják le, s az e tekintetben vétőket rendelése teljesítésére minden nemű terheltetésekkel szorítsák, Datum Bude feria quinta proxima post festum inventionis S. Crucis, anno domini 1465. *Oklevéltár CCCLXXIII. sz.* — Július 6-dikén azon két harmad rész bírói illetőséget, melly őt mint bírót Perényi István minden birtokaiból az ellene hozott főbenjáró ítélet erejénél fogva az ország régi törvényes szokása szerint illeti, annak kiváltandásáig anyjának Erzsébetnek adományozza, Datum Bude Sabbato proximo post festum visitationis beate Marie Virginis, anno domini 1465. *Oklevéltár CCCLXXVII. sz.*

¹⁾ Budae 27. Aprilis 1465. *Epist. Math. Corv. II. dar. III. levél, 8. l.*

doge előtt olly megjegyzéssel, hogy Ragusa az adriai tengerben szenvedett akadályok s kereskedésének elnyomása miatt már gabonában is szükségét szenved. Mivel pedig ezen város egyike a legszélsőbb magyar városoknak, és az anyaországtól olly távol fekszik, hogy annak segedelmére nem mindig s annál kevésbbé számíthat maga idejében, következőleg már az éhség miatt is könnyen a vad ellenség kezébe eshetik; kéri a herceget, hogy annak kereskedési szabadságát megint állítsa helyre ¹⁾. Bosniában némelly helyeknek a velencei vezérek általi elfoglalása miatt emel egy későbbi levelében panaszt a király a velencei fejedelem előtt keményebb kifejezésekben, és meginti őt, hogy jövődre az illy kihágásokat gátolja, a szövetséget tartsa meg, valamint ő maga részéről azt megtartani kész, a becsületnek az ideiglenes hasznót, a közjónak magános nyereséget soha elejébe nem tesz ²⁾. Úgy látszik azonban, hogy ezen apróságok nem zavarták meg a jó egyetértést a két hatalmasság közt; legalább ezen idő tájban kérte fel a király a velencei dogét egy más levele által, hogy azon nagy hadviseletre, mellyet egész erővel akar tenni az ozmánok ellen, segítse őt, valamint az iránt már a pápához is küldött követeket, hogy így egyszer valahára egyesült erővel támadhassák meg a hitetleneket ³⁾.

A francia királylyal is voltak Mátyásnak ezen időben levelezései a török háború ügyében. Első levelében tudósítja őt arról, hogy Marini Antal tanácsnoka ⁴⁾ és

¹⁾ Datum Budae die 4. Julij 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, XI. levél, 31. l.*

²⁾ Datum in castris exercitus nostri in vado fluvii Drave secundo die Octobris anno domini nostri 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, XX. levél, 69. l.*

³⁾ Kelet nélkül *Epist. Math. Corv. II. rész, XXVIII. levél, 84. l.*

⁴⁾ Ezen Marini által egy hónappal előbb írt volt Mátyás a francia királynak e tárgyban.

lengyel követje által írt levelére adott válaszából örömmel értette, miszerint a török háborúra kész; kéri tehát szándéka melletti megmaradását s annak végrehajtását a keresztyén fejedelmeknek egyeztetése által ezen célra, igérvén, hogy ő maga részéről addig mindent elkövet s örömeztőbb kiteszi magát az ellenség haragjának, mint megvetésének ¹⁾. A másodikban újra tudtára adja, mely örömmel értette irántai szivességét s a hitnek az ozmánok elleni védelmében kijelentett készségét György lovag által, ki az európai fejedelmeket ezen célból megkeresvén, most nála is megfordult s innen haza szándékozik; egyéb-iránt őt hasonló indulatokról maga részéről is bizonyossá teszi ²⁾.

E szerint Mátyás budai mulatása alatt szinte folytonosan az ozmán háborúra szerzendő idegen segedelemmel foglalatoskodék; de nem mulatta el a belső segédeszközök kiállításáról is gondoskodni. Mindenek előtt Vukot, György rácز fejedelem unokáját, ki úgy látszik meggyőződve arról, hogy a szultán által soha sem fog ősi tartományaiba visszahelyeztetni, ennek megbizását a béke eszközlése végett közte s a magyar király közt olly föltétellel fogadta volt el, hogy többé vissza nem tér, kit e mellett számos, családjához hű s a török járomra únt ráczok követtek, és kiben a rettenthetetlen bajnokot éles szemeivel mindjárt kiismerte volt ³⁾, szolgálatába vette, s ráczaival Szalan-

¹⁾ *Epist. Math. Coro. II. rész, VI. levél, 8. l.*

²⁾ Budae 2. Decembris esztendő nélkül. *Epist. Math. Coro. II. rész, XXXVI. levél, 98. l.* — A francia királyt II. Pál pápa is ügyekezett török háborúra tüzelni, *Dufresne, Illyr. 123. l.* A pápa levele megvan *D'Acherynél, Spicil. III. dar. 824. l.* Ennek kelte ugyan így áll: 1464. Octavo Idus Januarij Pontificatus nostri anno primo; de Pál ekkor még nem volt pápa, és így az évet át kell tennünk 1465-re.

³⁾ Nagy bátorsága miatt nemzetbeliél őt Zmai deszpot Vuknak, Sárkány Vuk deszpotnak, nevezték. *Engel, Gesch. von Servien, 444. l.*

kemen vidékén telepítette meg ¹⁾. Minthogy Szapolyai Imre a Szepességen volt elfoglalva, ügyes vezérekre bízta Bosnyaország oltalmát, Nándor-Fejérvár megerősítésére nagy mennyiségű gerendát szállíttatott le ²⁾, s a magyar rendeket június elejére országgyűlésre hívta meg ³⁾. Itt a

¹⁾ *Engel e. h.*, ki szerint ezen Vuk későbbre Protanosz János nagy-váradi püspök nővérét vette feleségül.

²⁾ *Epist. Math. Corv. II. rész, I. levél, 1. l.*

³⁾ Egy második ezen évben tartott gyűlésről emlékezik Mátyás közönségesen azon levelében, melyet a két Lambergernek, mint csáktornyai kapitányainak, a Maydburgi gróf dolgában írt, és a mellyről már felebb melleleg emlékeztünk, *Epist. Math. Corv. I. rész, XLIII. levél, 103. lap*; hogy pedig ez Budán tartatott, mondja ugyanő a milanói fejedelemhez írt levelében. *Epist. Math. Corv. II. rész, X. levél, 29. l.* Említést teszen egy ilyen ezen évben tartatott gyűlésről egy püspök is. *Epist. Math. Corv. II. rész, L. levél, 144. l.* — *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 173. l.* nyomát keresi még Mátyásnak Fridrik császárhoz intézett azon levelében, mellyben a soproni kapitányuk eljárását a császár magyarországi jobbágysági irányában igazolni kívánja, *Epist. Math. Corv. II. rész, XLII. levél, 107. l.*; de ezen levél, mint annak idejében látók, januárius 16-dikán kelvén, ide nem alkalmazható. Kérdés támad az iránt, vajjon országos tanács, vagy valóságos országgyűlés volt-e ez? Mátyás a Lambergerekhez intézett levelében azt mondja: Ideo nos de Consilio Praelatorum Baronum et omnium regnicolarum nostrorum in hac congregatione decernimus. A nevezetlen püspök is említett levelében így fejezi ki magát: Nunc sumus hic in congregatione generali et tractamus nonnulla ad tranquillitatem et defensionem regni pertinentia. Ellenben a milanói fejedelemhez intézett levelében maga Mátyás megint így szól: Fuit apud nos egregius Ambrosius doctor medicinae, Orator vester, qui ex parte Frat. V. tractavit apud nos rem quamdam, et ut fateamur, dum illam nobis proposuit, novi quiddam videbatur, et quia non parvi erat momenti, distuleramus illam usque Praelatorum et Procerum nostrorum conventum, quem hic Budaë mandato nostro tunc proxime erant habituri sibi. Tekintvén azt, hogy a Mátyás utolsó levelében előforduló kifejezés nem ronthatja meg a más két levél tiszta szavait, ezt valóságos országgyűlésnek tartjuk Katonával és Fesslerrel, bár Kovachichnak ez iránt némelly kétségei vannak. A milanói fejedelemhez intézett levelére nézve Mátyásnak meg kell jegyeznünk, hogy abban a fejedelem ré-

bosnya háborúnak egész hathatósággal folytatása határozottatott el, valamint az is, hogy a tótországi nemesség szükség esetében személyesen is fölkeljen, s mindegyik huszadik jobbágyát fölfegyverkezve vigye magával ¹⁾). Mátyás még több más készüléteket is tett a törökök ellen, és a német fejedelmekkel ezeket buzdításuk végett tudatta ²⁾).

Még mielőtt Mátyás fényes követsége Rómába érkezett volna, hozzá visszajött onnan Márk knimi püspök ³⁾, ki

széről követe által szóba hozott tárgy nincs említve, és így más adatunk arra nézve nem lévén, azt meghatározni nem is tudjuk; csak annyit mondhatunk maga a levél szerint, hogy a király a hit dolgában lévő nagy elfoglaltsága miatt és némely más okokból abba bővebben érezkedni nem akart. Ezen országgyűlés tartásának ideje iránt sem vagyunk egészen tisztában. A milanói herceghez szóló levél június 21-dikén 1465. kelt (a más kettőnek nincs kelet ideje), ez egyetlen adatunk, mellyre valamit építhetünk, s e szerint tettük annak határidejét június elejére. *Fessler V. dar. 144. l.*, ki hasonlólag csak ezen kútforrásokat használta, a megjelenés napját határozottan pünkösdre teszi, melly ezen évben június 2-dikára esett.

1) *Kerchelich, Hist. Eccl. Zagrab. 181. l.* — *Katona VIII. dar. 124. l.* ezen határozatot a magyar, *Kovachich e. h. 175. l.* a tótországi országgyűlésre teszi; *Fessler* pedig *e. h.* azt kiterjeszti egész Magyarországra. Mi ennyire nem megyünk; de még is a nevezetlen püspök említett levelének azon szavaiból, hogy a karok és rendek az ország csendességét s oltalmát illető tárgyakról tanácskoztak, méltán következtetjük, miszerint egész Magyarországra nézve is történtek hasonló rendeletek.

2) Ezen levelet június 12-dikéről 1465. kivonatban közli *Fugger, Ehrenspiegel*, és onnan *Hahn, Alt- und Neu-Pannonia 198. l.* E szerint Bosnyából 4000, Moldvából 8000, Oláhországból 7000, Magyarországból 70,000 ember lett volna kiállítandó; e mellett készen állott 663 hajó a szükségesek leszállítására, 12 nagy ágyu, 200 fertályágyu, 300 taraczk, 3000 nagyobb, 2000 kisebb puska stb.

3) Klini Dalmátországban vagy Tinni a Bosnya szélén, *Kelcznek jegyzete ad Epist. Math. Corv. II. rész, V. levél.* Azonban Knim helység Dalmátországban a Kerka folyó mellett, a carlopagói végezed és Hercegovina határához igen közel még ma is megvan.

az új pápa buzgalmát a török háború előmozdításában magasztalva említé, sőt a szent-atyától az iránt levelet is hozza magával. A király szükségesnek látta ennek következtében a szent-anya jó indulatát megköszönni, további ügyekezeteit az ozmánok ellen a maga részéről ígérni; segédelmét a hitetlenek ellen, melyet előbbeni és már eddig alkalmasint megérkezett követsége által kért volt, sürgetni. Ezeknek tekintetéből Márk püspököt küldötte vissza Rómába, ki egyszersmind II. Pált az újabb időkben történekről szóval is tudósítsa ¹⁾). A velencei doge Mátyás követeit igen jól, sőt megkülönböztetéssel fogadta, és tanácsával is segítette, mit ő különös levelében megköszönt neki ²⁾). Ezen idő tájban Jeromos krétai érsek, ki már második ízben jelent volt meg Mátyásnál mint a pápa követe s mind kétszer nem csak a köz ügyekbeni ügyessége, hanem magánviselete által is a köz elismerés szerint, mind az apostoli szék, mind saját becsületét különösen emelte, bizonyos okokból haza menni kívánván, a király ebben nem csak megegyezett, ohajtván hogy a szent-anya a magyarhoni dolgokról bizodalmas és tekintélyes emberei által tudósíttassék, hanem ennek kijelentése mellett őt, mint egyikét legérdemdúsabb alattvalóinak, a pápa különös figyelmébe s kegyelmébe is ajánlotta ³⁾).

— Constantinos Porphyrogenitos a X. században *Τερήν*-nek trja, mire Bandurius megjegyzi: Tinninium Slave Knin.

¹⁾ Datum Budae die penultima Aprilis anno 1465. *Epist. Math. Corv. II. réss, V. levél, 14. lap.* Ezen újabb követét ajánlotta mind a szent-angyal bíbornokának (Datum Budae die penultima Aprilis anno 1465. *Epist. Math. Corv. II. réss, VII. levél, 21. l.*), mind a reggiói bíbornoknak (Datum Budae ultima aprilis anno 1465. *Ugyanott XVI. levél, 51. l.*). Az elsőben megjegyzi, hogyha el késett is szerencsekívánásával az új pápánál, mint ezzel vádoltatik, úgy még is kipótolja ezen késedelmét a követség fényessége.

²⁾ Budáról május 14-dikén 1465. *Epist. Math. Corv. II. dar. XV. levél, 49. l.*

A pápa azalatt Mátyás nagy követségét a küldött ajándékok átvétele mellett a legnagyobb kitérítéssel fogadta előbb egy közönséges, később egy különös hallgatmányban. Az első alkalommal tartott igen hosszas és nem minden dagálytól ment beszédben a pécsi püspök a pápa fölemeltetéséhez szerencsét kívánván, a magyar király és nemzet folytonos tiszteletét adá elő a szent-szék iránt Atilától fogva, ki pogány létére Rómát megkimélte, Olaszországot elhagyta, egész a hitért megholt Hunyadi Jánosig. Ezek tekintetéből a pápa kegyelmébe jövendőre is ajánlotta mind a királyt, mind a nemzetet. Azután átmenne a király fáradhatatlan ügyekezeteire a hit, a keresztység ellenségei ellen, kiknek az utolsó két esztendőben minden külső segély nélkül is maga erejével dicsőben állott ellent, és beszédét azon kéréssel fejezé be, hogy most, midőn az egész nemzet királyával a legjobb egyetértésben van, midőn bátorsága újabb győzödelmei által csak növekedett, az ellenség pedig veszteségei által megszégyenült, adjon a szent-atyá hathatós segedelmet ⁴⁾. A magán hallgatmányban az utolsó kérést megújítja oly hozzáadással, hogy ezen segedelmet küldje egyenesen Magyarországra, mivel az ellenséget innen legkönnyebben s legsikeresebben lehet megtámadni ⁵⁾.

A pápa nem csak szóval felelt a követségnek, hanem két rendbeli, Mátyáshoz intézett levelében is kifejtette gondolkozását. Az elsőben értesíti a királyt, hogy a kö-

³⁾ *Epist. Math. Corv. II. rész, XXV. levél, 79. l.*

⁴⁾ Ezen beszéd megvan *Epist. Math. Corv. I. rész, XLVIII. levél, 129. l.* Változtatással adja elő egy régi kézirat szerint *Koller, Hist. Episc. Quinqueecl. IV. d. 134. l.* Egy hasonló beszéd áll *Bonfinnál is e. h. 391. l.*

⁵⁾ *Epist. Math. Corv. I. rész, XLIX. levél, 140. l.* — *Janus Pannonius munkáiból II. dar. 58. l.* azt kellene gyanítani, hogy mind a két hallgatmány csak júniusban adatott; azonban Pál pápa mindjárt említendő két leveléből és a követségnek a felvett segédpénzekről nyugtatványából kitetszik, hogy ez még májusban történt.

vetei által küldött ajándékait, bár másoktól efféleket elfogadni nem szokott, atyai indulata bizonyoságraül szivesen vette, egyszersmind azokat viszonzandó, az ő számára követeinek átadott egy gyöngyökkel kirakott arany keresztet, mellyben Kristus kereszt-fájának egy darabja s némelly szentek ereklyéi foglaltnak, és a mellyet viselve, a szent-kereszt jegye alatt s a szentek által segítettve, a hit ellenségein diadalmaskodhassék. E mellett azon 500 bárányalakból is, mellyeket a pápák fölemeltetésük első évében husvétkor meg szoktak szentelni s a mellyeknek zivatarok, mennykövek és gonosz lelkek elüzésére csodás erejük van, küld néhányat udvarában leendő kiosztás végett, különösen pedig kettőt aranyba foglalva az ő és anyja számára, hogy azt illendő tisztelettel hordván, a királyok királyának színe előtt a bölcsesség legnagyobb fényével tündököljék, és a báránynak titokteljes megszenteltetése által a mennyei kegyelem oltalma alatt a látható ellenségek megrohanásai s a láthatatlanak lesei ellen védelmeztessék ¹⁾. A másodikban tudósítja a királyt, hogy követeinek mind az ő mind az egész nemzet nevében tett hódolatát, mint olly nemzetét, melly hitbuzgóságának minden alkalommal magasztos jeleit adta, s ez által a szent-szék megkülönböztetett kedvezéseit más nemzetek felett kivívta magának, nagy meglepéssel fogadta. E mellett sajnálkozva említi, hogy az ozmán háborúra kért segedelemre nézve nem tehet annyit, mennyit ohajtana; minthogy a keresztyén fejedelmekben a hit ügye iránti buzgóság meghűlt, és nagy részint belzavargásaik s egy más elleni törekedéseik által gátoltnak a hitről gondoskodni. Azonban még is azon egyedül a pápai birtokokból a török hadjáratra gyűlt mintegy 42,500 aranyhoz, mellyeket Pius pápa halálával a bíbornokok, s köz-

¹⁾ Datum Romae apud S. Petrum die 26. maji 1463. anno primo. *Oklevéltár CCCLXXIV. sz.* Hogy itt hibából áll 1465. helyett 1463., nyilvánosságos, miután Pál pápa csak augusztus 30-dikán 1464. ült szent Péter székébe.

tők ő is, a szent-szék legszorosabb szükségeit nem tekintve, már előbb elküldtek volt, most újabban a szent-szék erején túl 7500 aranyat tévén, adatott által követeinek kézbesítés végett, minél többet, a kincstárt választatásakor kiürülve, sőt tetemes adósságokkal terhelve vévén át, nem tehet, annyival kevésbbé, mivel az általa régebben vett 100,000 aranyon kívül a szent-szék másoknak ugyanezen ügyben 40,000-et adott ki; egyébiránt mihelyt kincstárának állapota megengedi, vagy a keresztyén fejedelmekhez bocsátott buzdításainak sikere mutatkozik, többet is kész leend küldeni. Ezek után megjegyezvén, hogy a hitnél nincs erősebb fegyver, hogy abban bízva, kevés erő is sokat tehet, Mátyást, a keresztyénség reményeinek kitünő oszlopát, ki eddig sem tekintette az ellenség erejét, az adott segedelem csekélységét, lelkesült s igen hizelgő szavakban atyja dicső és rá nézve buzdító példáját is említve, felszólítja, hogy országának harezra kész s a török háborúban megedzett erős vitézeivel, kik mint az egész keresztyénség védői vérüket a hitért ontani nem rettegnek, haladjon a bajnok atyja által kimutatott erény pályáján, igérvén, hogy az ő s nemzete győzdelméért buzgó imákat és esdekléseket fog a mindenek urához bocsátani. Végre követeinek kérelmére a török szultánnak az apostoli széknél a hitben növekedett testvérét, a hit ügyében általa tétetendő szolgálatok végett, neki átengedi ¹⁾. Ennek értelmében a magyar követek a segédpénzeket valósággal át is vették ²⁾.

¹⁾ Datum Romae apud S. Petrum 26. majj 1463 (helyesen 1465.) *Oklevéltár CCCLXXV. sz.* — *Gaspar Veron. de Paulo II. Muratorinál Script. Rer. Ital. III. dar. 2. köt. 128. l.* a pápa által küldött segédpénzeket helytelenül teszi 60.000 forintra. Még kevésbbé áll *Allegretti* előadása *Muratorinál, Script. Rer. Ital. XXIII. dar. 771. l.*, melly szerint a pápa az általa most átküldött 57,000 aranyon kívül augustusára megint 500,000-nek átküldését ígérte. De *Bonfin* előadása sem áll *e. h.*, hogy a pápa évenként 50,000 arany forint segedelmet ígért.

²⁾ *Koller, Hist. Episc. Quinqueecl. IV. dar. 142. lap, közli*

Mátyást ezen készülétei az ozmánok ellen nem akadályoztaták abban, hogy az egyházi kormány jobb elintézéséről és a tudományokról országában gondoskodjék. Még február 1-sején megholt volt az esztergomi érsek Szécsi Dénes ¹⁾). Ritka becsületesség, bő tudomány, egyházi kötelességeinek lelkiüsméretes teljesítése bélyegzi ez ősz egyház-szolgát; azonban jellemének ingadékonysága mint államembert azon 26 zivataros év alatt, mellyekben mint a magyar egyház feje, hazájának polgári történeteire na-

János pécsi püspöknek és Rozgonyi Jánosnak mint Mátyás király Rómába a pápához küldött követeinek nyugtatványát, melly által megismerik, hogy a pápa rendeletéből fölvettek 55,200 velencei vagy magyar aranyat, melly 57,500 pápai arany forintot tesz, még pedig 30,200 aranyat kész pénzben s egy Velenczében kifizetendő váltót 25,000 aranyról, olly föltétel alatt, hogy ezen összeget magokkal elviszik Magyarországra s ott a pápai követnek, a krétai érseknek, átadják, ki Mátyással egyetértőleg azt legjobb móddal fogja az ozmán háborúra fordítani. Rome apud S. Petrum in palatio apostolico in logia supra Viridarium, anno a nativitate Domini 1465. Ind. 13. die 24. mensis Maij. Itt ugyan az összeg nem üt össze a pápai levélben említetttel; de alkalmasint ebben foglaltatik a Pius pápa halála után a török háborúra rendelt összeg is, mellyet maga Pál pápa mintegy 42,500 aranyra teszen.

¹⁾ Szécsi Dénes halálát ezen esztendőre teszi *Bonfin* is *IV. tíz. I. könyv, 390. lap.* Egyenesen február 1-sejére teszik azt *Oláh, Chron. Bélnél, Adpar. 38. l., Chron. Rer. sub Mathia Corc. Kocachichnál Script. min. II. dar. 10. l., Breviarium Strigon. in Bibl. Vind. csak ugyan Kocachichnál e. h. 282. l.*; bizonyítja ezt Dénesnek sfirata is, melly még most is megvan Esztergomban Bakacs kápolnájában. *Katona VIII. dar. 70. lap.* Igy Szécsi Dénes előbb holt meg, mint Pál pápa engedelmé az academia végett kijött volna; hibáz tehát Pray, midőn ennek felállítását neki tulajdonítja. — Dénes született mintegy 1400-ban, Bécsben tanult, előbb nyitrai, később egri püspök lett, 1439. vége felé Erzsébet alatt esztergomi érsek, és kevéssel azután ugyanazon évi december 18-dikán bíbornok, és mint ilyen három pápa választásában vett részt. *Budai Ferencz III. dar. 340. lap.* Meghalván, 8000 arany forintot hagyott az esztergomi egyház fölépítésére, mellyet Mátyás *Bonfin* szerint *e. h.* a török háborúra fordított.

gyobb befolyást gyakorlott, sok olly lépésre bírák, mellyek rá némi árnyékot vetnek; miért is az utolsó időkben elveszté ifjú királyának kegyeit, és a korlátnoktságtól megfosztott ¹⁾. Helyébe érsekül ez mindjárt Vitéz Jánost, hajdani oktatóját s uralkodása kezdete óta hű barátját és tanácsnokát nevezte ki ²⁾. A főpapok és zászlósok tanácsára őt, mint ollyan férfit, kinek erénye s érdemei sokkal isméretesebbek, hogysen azokat felszámolni szükséges volna, kinek kinevezése által inkább az egyház mint a személy nyercendő, mindjárt megerősítés végett ajánlotta a pápának, a várakat és jószágokat az ő számára tüstént átadatni rendelvén ³⁾. Ez a megerősítéssel nem is késett soká, s azt május 15-dikén kiadta ⁴⁾. István katonás kalocsai érseket, kit még Szécsi idejében bñbornoknak ajánlott volt ⁵⁾, azzal nyugtatta meg, hogy

¹⁾ *Schmith* szerint *Archiepisc. Strig. I. dar. 262. lap*, Dénes bñbornokot némelylek árulkodásai következtében már 1464-ben megfosztotta volt a cancellárságtól, és azt István kalocsai érseknek adta; de Pius pápa őt megintvén, hogy ezen hivatalt Dénesnek adja vissza, Istvánt pedig hogy azt tegye le, mind a kettő engedelmeskedett. Ő ezen előadására nézve régi oklevelekre (*monumenta antiqua*) hivatkozik, de ezeket nem adja elő; a következmény pedig ellenkezőt bizonyít.

²⁾ Hogy Vitéz ezen esztendőben neveztetett ki esztergomi érseknek, mellyben a szegedi gyűlés tartatott, nyilván mondja *Bonfin e. h.* Az idő azonban bizonytalan. Hamar kellett ennek Szécsi halála után történni, mert Mátyásnak már februárius 16-dikán kelt két levelében, mellyek egyikében az esztergomi káptalan részére Zsigmond királynak egy adományát s Albert király határjáró levelét bizonyos falu iránt átírván, helyben hagyja, a másikkban az esztergomi szentegyházat Esztergom megyei Barmoth helységének és Hont megyei Tóth-Miklóstelke pusztájának birtokában megerősíti, Vitéz már mint *postulatus Archiepiscopus Strigonicensis* fordul elő. *Schmith, Archiepisc. Strig. I. d. 266. l. és Ugyand, Episc. Agr. I. d. 78. l.*

³⁾ *Tamquam patronus et Dominus Fundi. Epist. Math. Corz. II. rész, XXXIV. levél, 94. l.*

⁴⁾ Ezt bebizonyítja *Pray, Spec. Hierarch. II. dar. 82. lap*, a szent-szék jegyzeteiből.

⁵⁾ *Epist. Math. I. rész, LXXI. levél, 156. l.*

alföldi seregei vezérlését rábizván, a bíbornokkalap megszerzését ígérte; aminthogy e tekintetből három levelet írt ezen évben a pápának. Az elsőben, melly válasz volt a pápára és a mellyet a knimi püspök küldött el, tudtára adja leveléből annak megértését, hogy a kalocsai érseknek bíbornokká neveztetését csak a dolog nevezetessége miatt, melly annak bővebb megfontolását igényli, halasztotta el. Mire nézve megjegyzi, hogy ezen tárgy neki különösen szíven fekszik, hogy az ajánlott személy mind tudományra és egyenességre, mind az egyházi s polgári ügyekbeni jartasságára, mind végre erényeinek tisztaságára nézve, mellynek tekintetéből az elsőséget senkinek sem engedi át, ezen kitüntetésre igen is érdemes, végre hogy ez által a nemzet tekintélye növekedik: mert bár a magyar egyházi rend szerénységében ezen megkülönböztetést ritkábban kereste, mint a többi nemzeteké ¹⁾; úgy még is abban időről időre különös kitüntetését szemlélte; mire annyival nagyobb szükség van; mivel Magyarországon a főpapok magára a polgári kormányra is nagy befolyást gyakorolnak. Ezekre nézve ujabban esdeklik, ne halasztaná továbbra ezen kinevezést, melly bizonyosan az egyház javára, az ország dicsérete, a köz ügy előmozdítására szolgáland, s a mellyet ő maga úgy tekintend, mint az eddig reá halmozott apostoli kegyelmek legfőbbikét ²⁾. A másodikban előadja, hogy ő ugyan a kalocsai érseknek bíbornokká neveztetésére nézve tökéletesen bízik a pápa igazságszeretetében s irántai jó indulatában, és így kéréseit nem azért újítja annyiszor meg, mintha ebben ké-

¹⁾ Cognovimus etiam praelatos regni hujus hunc gradum rarius ceteris appetivisse. Quippe dum contenti simplicitate temporis et sufficienti honore status sui, non enitebantur in fastigium, quo pro necessitate rerum non egebant.

²⁾ Datum Budaë ultima Aprilis 1465. *Epist. Math. Corv. II. d. VIII. levél, 23. l.*

telkednék, hanem mivel a mostani körülmények közt a dolog sürgetőssé vált. Nem kívánja ő számos, ez iránt már több ízben felhozott indokait hosszasan ismételni; annyit azonban még is kénytelen megjegyezni, hogy Magyarországon a főpapok egyházi dolgokban bírák és pártfogók, a világiakban pedig s a polgári kormányban nem csak részt vesznek, hanem annak oszlopai is; következőleg igen kívánatos, hogy tekintélyök mind inkább inkább növelkedjék. Különösen áll ez a kalocsai érsekre nézve, kire bízta most Nándor-Fejérvár környéke oltalmát az ozmánok ellen, és a ki különben is szép tudományú s tapasztalt férfiú, s nemzetségének díszeré nézve is tekintetet érdemel. Mind ezen okoknál fogva őt újabban is ajánlja a pápa kegyeibe előbbi levelei következtében ¹⁾. A harmadik levélben csak röviden sürgeti a dolgot, azon egyet jegyezvén meg, hogy minél készebben hajlik a szent-anya kérései teljesítésére, annál inkább lekötelezi őt s övéit a szent-szék irányában ²⁾. A váradi püspökséget egy német születésű Flans, vagy Beckenschlöer János nevű férfi nyerte el. Ennek megerősítését külön levélben sürgette a pápánál, megjegyezvén, hogy ő idegen ugyan, de több magyar előkelő család udvarában növekedett, igen alkalmas egyén s eddig pécsi prépost volt ³⁾. Ennek megerősítése sem késett, és három nappal a Vitéz Jánosé után május 17-dikén adatott ki ⁴⁾. — Több ne-

¹⁾ Datum in Castris exercitus nostri prope oppidum Sexard die 18-a Septembris anno domini 1465. *Epist. Math. Corv. II. dar. XVII. levél, 54. l.*

²⁾ 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXIV. levél, 78. l.*

³⁾ Datum Budae 7. Martij 1467. *Epist. Math. Corv. II. rész, XI. levél, 6. l.* Itt az esztendőben hiba van, mint már Kelcz megjegyzette; mert Allemanus, közönségesen e néven fordul elő, már 1466-ban valósaágos váradi püspök volt.

⁴⁾ A római jegyzetekben ez áll: Joannes vulgo Alemannus dictus electus XVI. Kal. Jan. obtulitque 2000 florenos com. serv. Pray, *Spec. Hierarch. II. d. 182. l.*

hézség adta elő magát a zágrábi püspökségre nézve, melly élénkebb levelezésre adott alkalmat Mátyás és a pápa közt; mellyből azonban, mint sajnálnunk kell, csak Mátyás leveleit birjuk, mi által a dolog folyamára nézve némelly elháríthatatlan homályok mutatkoznak. Első levelében a király ezen püspökségnek siralmas állapotját festi előbbi, e tárgyban írt levelei következtében, megjegyezvén miként utolsó zivataros állapota alatt jövedelmeiben annyira megfogyott, hogy legszükségesebb kötelességeinek viselésére is alkalmatlan, nem csak előbbi fényének helyrehozására, hanem még saját fentartására is szinte elégtelen; mire nézve ezzel a pécsváradi apátság-
nak öszveköttetését ajánlja ¹⁾). Egy későbbi levelében a zágrábi püspökségnek zavart állásából kihozatalát és csendes kormányzás alá helyheztetését sürgető papának felszólítására megjegyzi, hogy erre eddig is mindig különös figyelmét fordította s mindenfélekép ügyekezett ennek eszközlésére czélszerű módot találni, de mindig új meg új akadályok mutatkoztak. A váradi püspök, ki erre meg volt híva, idő közben más rendeltetést nyervén, Döbrentei Tamás még néhai Pius pápa kívánságára a nyitrai püspökségbe tétetvén át, most már egyedül Csupor Demeter, Tamás versenytársa, volna még kérdés alatt. De erre ezen zavaros időkben, nem csak saját, hanem minden tanácsosainak egyező ítéllete szerint, a püspökség várait, mellyeket a törökök ellen oltalmazni kell, és a püspökség jószágait, mellyeket rendbe hozni szükséges, bízni nem lehet. Azért ezt a püspökségről lemondásra birandó, magához rendelte s a bosnya püspökség czímével kínálta meg, melly neki a magyar főpapok közt díszes állást biztosít,

¹⁾ In Tholna in festo Pauli Heremitae (júnuár 10-dikén) 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXXIII. levél, 93. l.* A tudós kiadó kételkedik, hogy ezen levél nem átteendő-e a következő 1466-dik évre, aminthogy *Koller, Hist. Episc. Quinque Eccl. IV. d. 148. l.* valósággal át is teszi. Aazonban a körülmények azt mutatják, hogy az inkább ide való.

melléje adván még a pécsváradi apátságot, mellynél jövedelmesebb és csendesebb az egész országban nincs. Azonban ő ezt elfogadni semmikép sem akarta. Így végre hosszabb alkudozások után abban történt köztök a megállapodás, hogy Demeter tartsa meg a zágrábi püspöki címet, s kormányozza az egyházi tárgyakat az egész püspöki megyében; a püspökség várainak egyike adassék birtokába minden tartozandóságaival, valamint a püspöki lak is Zágrábban 1000 forint évenkénti jövedelemmel. Miben maga Demeter is megnyugodván, a püspökség több várainak és a püspökség világi dolgainak kormányára Szent-Lászlói Osvát Veszprém megyei áldozó papot, ki előkelő nemes szülöktől származott, a tudományokban eléggé jártas, erkölceire s magaviseletére nézve kitűnő, s kinek hűségébe, bölcsességébe és szemességébe tökéletes bizodalmit helybezteti, választotta. Hogy pedig az ezzel járó tetemes terheket annál könnyebben viselhesse, a várak fenntartásáról s oltalmáról illően gondoskodhassék: neki szánta a pécsváradi apátságot is, és ennek birtokába adását mindjárt el is rendeli. Mind ezekről Márk knini püspök a szent-atyát bővebben tudósítandja; ezen rendelkezéseit tehát helybe hagyatni kéri ¹⁾. De ezen javaslat, bár azt a király kevéssel ezután, maga Demeter is ezen egyesség helyben-hagyása végett a pápához folyamodván, megújít-

¹⁾ Datum Budae die 6-o mensis maij 1465. *Épist. Math. Coro. II. dar. XIII. levél, 39. l.* A tudós kiadó azt véli, hogy itt az évben hiba van, s azt egy évvel előbb kell tenni, még Pius pápa idejére. Azonban, miután abban Pius pápáról mint megholtól van szó, s a váradi püspökről az mondatik, hogy más rendeltetést kapott, min csak esztergomi érsekké neveztetését lehet érteni, ezen vélemény magában megdől. *Katona VIII. dar. 89. l. — Koller, Hist. Episc. Quinque Eccl. IV. dar. 149. l.* egy régi kézirat után ezen levelet illy kelettel adja: Datum Budae die 2. mensis maij 1467.; azonban maga elismeri, hogy itt az évben hibának kell lenni, miután Osvát, mint annak idejében meglátjuk, már aprillis 28-dikán 1466. a pápa által ki volt nevezve zágrábi püspöknek.

totta ¹⁾, a szent-szék által, mint gyanúsani lehet, keményebb, a király által nehezteléssel vett kifejezésekben utasítottatott vissza. Mire a király egy későbbi illendő, de nem minden élesség nélkül írt levelében előre bocsátja, hogy ezen indítványától nem mintha annak tiszta s elégséges indokokból származását, vagy az által királyi jogainak túlfeszítését elismerte volna, hanem csupán fiúi tiszteletből a pápa akaratja iránt állott el. De miután Demeter, bár becsületességét egyenesen kétségbe vonni nem kívánja, ezen nevezetes püspökség kormányára elégtelen, és annak a mostani időkben különös tekintetet érdemlő várai annyival kevésbé bízathatnak gyenge kezeire, mivel e mellett hűsége is sok tekintetektől gyanús: épen azon tanakodott, miként lehessen mind a szent-szék akaratának, mind az országnak, mind végre a kérdéses egyháznak s a személyeknek eleget tenni; midőn maga a kérdéses főpap, ki úgy látszik ezen nevezetes egyházi javadalom kormányzásairai alkalmatlanságát végre maga is elismeri, előtte személyesen megjelenvén, a zágrábi püspökségről nyilvánosan a pápai követ jelenlétében lemondott, és megelégedését nyilvánította azzal, ha némely költségei megtéríttetnek, a bosnya püspökség címével neki a bélai apátság, melly ősi jószágaihoz közel fekszik, átadatik, és e felett ő mind addig, míg valamely javedelmesebb javadalmat nyerhet, évenként 1000 arany fizetése iránt biztosíttatik. E szerint a zágrábi püspökség valóban megürülvén, arra nem mint az egyháznak, melyeket mindig inkább öregbíteni, mint elnyommi ügyekhez, makacs megrohanója, hanem mint törvényes pártfogó Szent-Lászlói Osvátot, mint erre minden tekintetben alkalmas és hűséges egyént nevezi ki, s ajánlja a pápának. Nem lehet azt rossz neven venni, ha a fejedelmek az érdemesbeket a kevésbé érdemesbeknek elejébe teszik,

¹⁾ Datum Budae 8-a majj 1465. *Epist. Math. Corc. II. rész. IX. levél, 28. l.*

és az egyházi javadalmak iránti intézkedésekben a magok bátorságára s alattvalóik csöndességére is tekintettel vannak. Ezeknél fogva egyedül sürgeti ő a pápát Osvát megerősítése iránt, mintán már most minden akadályok elvágynak hártva ¹⁾. Egyszersmind tudósítja a zágrábi káptalant arról, hogy Csupor Demeter a püspökségről végkép lemondott; ennek következtében felszólítván, hogy a püspökség egyházi kormányáról gondoskodjanak addig, míg új püspökök azt átveszi ²⁾.

Nem kevesebb figyelmét fordította Mátyás a tudományokra. Pozsonyban egy főiskola felállításának helybenhagyását sürgette a pápánál.

A törökök ellen várt segedelem mind nem érkezett, a király pedig velök egész erővel összeütni nem tartá tanácsosnak; azért megindulásával késett, annyival inkább mivel egyfelül a szultán Szanderbéggel volt elfoglalva, és általa sergei két ízben verettek meg tetemesen ³⁾, másfelül őt később némelly kedvetlenségei Ázsiába szőlíták s így most annak megtámadásától tartani nem lehet. Végre még is, hogy a kedvező időpontot használja, és szövetségeseinek, a velenceieknek, kiknek vezére Capilli Moreában az ozmánok ellen két ütközetet vesztett el ⁴⁾, segítséget nyújtson, seregeit mozgásba tette, annyival

¹⁾ 1465. *Math. Corc. Epist. XXII. levél, 72. lap.* Keltének napja és helye nincs kitéve, de hihetőleg november 7-dikén Maszlinczon kelt, mint a mindjárt említendő, mellyel szoros kapcsolatban áll.

²⁾ Datum in descensu exercituali prope villam Maszlincz feria quinta proxima post festum Omnium Sanctorum, anno domini 1465. *Pray, Spec. Hier. II. d. 353. l.*

³⁾ Kevéssel Pius halála után előbb Balabánt verte meg, egész seregét, melly 20,000 lovasból és 4000 gyalogból állott, sammivé tette, kevés menekedett meg futással, a többi mind összevagdaltott vagy elfogatott; azután Juszup arnaut basán dőfalmaskodott, 24,000 ozmán maradt a csatatéren és 4000 fogatott el. *Barlettus XI. könyv, 344. és 350. l.*

⁴⁾ *Schmitt, Imp. Ottom. I. d. 30. l.*

is inkább mivel újabb gondok érték Tótországban némely nagyok nyakas ellentállása miatt, melyek személyes jelenlétét fegyveres erővel szükségessé tévők, s így út közben ezen célzt is elérhette ¹⁾. September 10-dikén Té-

¹⁾ Hogy Mátyás koronázása után a második évben Horvátország felé indult, mondja *Bonfin IV. tis. I. könyv, 390. l.*, azt vetvén utána, hogy ezen utjának indoka nem tudatik, de közvélemény szerint a Frangepánok, Zeng, Modrus és más dalmát mezővárosok hírtokosai, ellen ment, kik azon vidéket rablások és zenebonákkal töltötték el. *Katona* azonban *VIII. dar. 122. lap*, igen helyesen jegyzi meg, hogy Mátyás több eddig említett leveleiben egyenesen mondja, miként seregével az ozmánok ellen indult meg; minél fogva ő az egész előadást Mátyásnak horvátországi bajai miatt kétségbe hozza. Ezt mi elfogadni nem merjük; Bonfin a dologról olly határozottan szólván, tanácsosabbnak láttuk Bonfin állítására is tekintettel lenni, s a horvátországi zavarokat mint megindulásának mellékes okát felhozni. Miből állottak ezen zavarok, bajosabb meghatározni. Bonfin, mint látók, ebben maga is kétségeskedik, s a közvéleményre hivatkozva állítja, mikép Mátyás a Frangepánok ellen szállott volna táborba. Ezt *Katona e. h.* már azért is kétségbe hozza, mivel Mátyás ezen családot épen ezen évben új kegyelmekkel tetézte, Frangepán Duimot, mint Ritter állítja, *Kerchelichnél, Notit. prael. 216. l.*, némely a zengi és vegliai grófsághoz tartozó helységek, valamint a Horvátországban eső Szluin, Osztrovicza, Novigrod, és Ledanicz várak birtokában megerősítvén. Azonban itt az adomány napja nem lévén kitéve, annak idejét meghatározni nem tudjuk; könnyen megeshetik, hogy Duim meghallván Mátyás közelgetését, megalázta magát, kegyelembe fogadtatott, és ennek jeléül az év utolsó napjaiban nyerte ezen új adományt. A dolgot valószínűvé teszi még az is, hogy Horvátország nagyobb része s azzal a Frangepán-család is a Mátyás és Fridrik közti versengésben az utolsóval tartott; mint ezt megint *Kerchelich* mondja *e. h. 290. l.*, olly megjegyzéssel, hogy Frangepán Mártont csak 1464-ben fogadta vissza a király kegyelmébe, neki a kruppai vár eltartóztatása mellett a kosztinczai, sztenichniaki és lipoveczi királyi várakat tartozandóságaikkal élete idejére visszaadván, s kevéssel ez után Szrad, Busin, Cladossa, Osztrovicza váraira, Gradecz és Komogovina erősségeire, valamint Kreschich, Pervin s Molonja helységeire nézve új adománylevelet adván. — Ezen Frangepán Márton akkor bírta a topuszkai apátságot a zágrábi megyében hatalmas elfoglalás következtében. Est Mátyás

tényben volt ¹⁾; Székes-Fejérvárt több napot mulatott és szabad óráit harczjátékokkal vidította fel ²⁾, előre küldött

tőle elvette, s a pápának egy Eustach nevezetű domokos-barátot ajánlott apátul 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXXI. levél, 90. l.* — Engel szerint *e. h. 262. l.* Mátyás abban foglalatoskodott, hogy Vitovecz János halála után Zágrábot, Csáktornyát, Strigót s más várakat, mellyeket Cillei Ulrik Tótországbán bírt volt, és a mellyek halála után özvegyére s a Maydburgokra, ezekről pedig Vitoveczre szállottak, elfoglalja. Fessler mind a két véleményt elfogadja *e. h.*, de az Engelét olly különbséggel, hogy Vitovecz, Zagóriának ura, még élt, és csak késett a Cillei Ulrik özvegyétől pénzen vásárlott várak átadásában; Hochburger Kristóf a császárnak kapitánya pedig egyenesen megtagadta a zágrábi várnak kézbesítését. Azonban Engel állításának még Fessler módosításával sincs semmi bizonyos alapja; mert Mátyás rendelete a csáktornyai váruagyokhoz ezen és a strigói vár jövedelmeinek a Maydburgi grófoktól visszaserzése iránt, mellyre látszik Fessler czélozni s mellyről mi feljebb szólánk, épen olly kevésé alkalmazható Vitoveczre, mint Hochburger Kristóf makacssága, mellyről feljebb hasonlólag bővebben volt szó.

¹⁾ Mikor hagyta el Mátyás a fővárost, egész bizonyossággal meghatározni nem tudjuk. *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 390. l.* csak közönségesen mondja, hogy september elején indult meg, s ennyit bizonyítanak az oklevelek is. Utolsó ismeretes, Budán kelt levele az, melly által augustus 29-dikén anyja Erzsébet kérelmére s az ország és lakosai hasznára annak Szabolcs megyei Balmaz-Ujváros nevű helysége részére szabadalmat ad évenként háromszor, Illés próféta, sz. Mihály megjelenése és Erzsébet királyné ünnepén országos, s minden csőtörtőkön heti-vásárok tarthatására, még pedig mind azon kiváltságokkal, mellyek a szabad királyi városoknál gyakorlatban vannak, Datum Bude in festo decollationis S. Johannis Baptiste anno domini 1465. *Tud.-tár, Új folyam VI. dar. 43. l.* — Már september 10-dikén Tétényben parancsolja meg Brassó városának s az egész Bárczaságnak az erdélyi hét száz szék panasza következtében, hogy a panaszló székek kebelében, azoknak régi szabadalmi ellenére posztót, vásznat rőtönként, más árúkat fon-tonként s kicsiben, e mellett bort és mézet árulni, mit valamelly levelők erejében bízva ujabban megkisértettek volt, ne merészellenek; valamint viszont a hét száz szék sem gyakorolta és gyakorolhatja az ő kebelökben a fentebb említett kereskedést, Datum in Theten feria tertia proxima post festum nativitatis b. Marie Virginis anno domini 1465. *Oklevéltár CCCLXXXI. sz.*

seregét Szekszárdnál september 18-dikán érte el ²⁾; october elején a Dráva mellett táborozott ³⁾; még november 7-dikén is Tótországban Maszlineczon tartózkodott seregével ⁴⁾.

Több kedvetlen hírek érték őt ezen táborozása alatt ⁶⁾, különösen hogy a császár emberei Magyarországot zaklatni mind nem szűnnek meg. Némelly osztrákok ugyanis a kőszegiakkal, rohonciakkal és fraknóiakkal, kik a soproni várnagyon bosszút akarának állani, egyesülve, ezen város alatt megjelennek, azt körül fogják, magát a várnagyot barátságos alkudozás színe alatt kicsalják, itt hitetlenül megtámadják, egy nyíllövéssel megsebesítik, kíséretét elfogják, sőt a külvárosokat is felgyújtják. Az iránt Mátyás panaszt tett a császár előtt. „Nehezen esett

²⁾ *Bonfin IV. tis. I. könyv, 390. l.*, ki azt állítja, hogy nyolcz napot mulatott itt; ennyi azonban az oklevelek öszvevetéséből nem jön ki.

³⁾ Itt kelt, még pedig már in castris exercitus nostri prope Opidum Sexard azon levele, mellyben, mint feljebb látók, a pápánál a kalocsai érseknek bíbornokká neveztetését sürgette.

⁴⁾ Innen még pedig october 2-dikán több, részint említett részint említendő levelei keltek, mint a velencei fejedelemhez intézett, némelly, Bosniában a köztársaság vezérei által elfoglalt várak iránt, *Epist. Math. Corv. II. d. XX. levél, 69. l.*; a pápához írt, mellyben az ellene tett vádak iránt magát menti, *Ugyanott XIX. levél, 61. l.*; megint az, mellyben a pápa felszólítására a cseh király ellen hozott egyházi ítéletek végrehajtására késznek nyilatkozik. *Ugyanott XXI. levél, 70. l.*

⁵⁾ Itt kelt Mátyás levele a zágrábi káptalanhoz a püspökség megüresedése iránt, mint feljebb látók. *Pray, Spec. Hier. II. d. 353. l.*

⁶⁾ *Bonfin e. h.* azt állítja, hogy a király egyenesen Zágrábba ment, s itt húzamosb ideig mulatott. Ezt elfogadják utána minden újabb íróink. Azonban meg kell jegyezniük, hogy zágrábi mulatásának nincs legkisebb okleveles nyoma; sőt tekintvén azt, hogy még november 7-dikén maszlinezi táborában volt, mint feljebb látók, s már december 2-dikán őt megint Budán találjuk, ha megfordult is Zágrábban, itt mulatása húzamosabb nem lehetett.

volna ezen eljárás akármikor, úgy mond levelében, de legnehezebben most, midőn azon részek oltalmával felhagyva, egész erőnkkel és személyesen a vallás s hit mellett fegyvert fogva, az ozmánok ellen megindultunk és nem kis megerőltetéssel s költséggel az ország szélein készen állunk, s így inkább segédelmet, mint illy akadályos bánást várhattunk volna. Kérjük tehát felségedet, hogy, ha nem is más tekintetből, legalább az idők körülményeit vévén fontolóra, rendelkezék arról, miszerint mi és a mieink az illy bosszantásoktól jövődre megkíméltessünk; különben akaratumk ellen is kénytelenek leszünk akármelly módon is gondoskodni, hogy efféle bántalmak s károsítások alattvalóinkon bosszúlatlan ne történhessenek ¹⁾.” A császár a panaszt könnyen vevé, a tett súlyát a soproniakra kíváná hárítani, s a kár csekélységével és azzal mentegeté magát, hogy ő a dolog felől mitsem tudott. Sőt idő közben megszenvedé, hogy Pottendorfer György, előbb Mátyás embere, most a császár vezére, akár személyes haragból a király iránt, akár Fridriknek magának késztetésére, újra beülssön Magyarországra, és mind Sopron mind Pozsony vidékét feldúlja, hogy Eizinger Zsigmond a magyar határookra csapván, hasonlólag a lakosokat különféle bántalmakkal illesse ²⁾; e mellett pedig maga Zsigmond bazini gróftól, kit az osztrák írók Posingernek is neveznek, Berchtoldsdorfot, melyet még öcscse Albert zálogosított volt el neki, visszakéré, s miután ez azt a rajta fekvő öszveg nélkül kibocsátani vonakodott, sőt a fősvény császár ezt helytelen ürügy alatt megtagadván, s a várat erőhatalommal elfoglalni ügyekezvén, magát abban fegyverrel oltalmazta, — azt körülfogá s megvivá, minek következtében a visszavonuló

¹⁾ *Epist. Math. Corc. II. dar. XLIV. levél, 117. l.* — *Fessler V. dar. 137. l.*, ki különben is némelly apróságokban el lát-szik távozni a levél előadásától, azt állítja, hogy a wandorfi külvá-res dűlatott fel.

²⁾ *Pray, Annal. IV. d. 7. l.* és *Fessler e. h. V. d. 138. l.*

örserég üldözése alkalmával megint új becsapások történtek Magyarországra ¹⁾. Mátyásnak ez iránt emelt panaszaira nézve a császár megint különböző ál okoskodások által kívánta magát minden beszámítástól fölmenteni. A fennálló egyességnek ezen többszöri megszegései és az az iránt felhozott mentségek gyengesége annyira felbosszanták a királyt, miszerint Fridriknek keményebben írta. „A bazini grófnak ártatlansága, úgy mond ő levelében, nyilván való, ő mind a várat mind a helységet a zálog törvényes czíme alatt bírta, az egész kérdést törvényes ítélet alá bocsátani, vagy barátságos egyezés által befejezni kész lett volna; de igazságos ajánlása elvettetett, a vár és a helység erőszakkal elfoglaltatott. De ha lett volna is felségednek oka a gróffal vitába ereszkedni és vele ezt tenni: mi szükség azért a mi alattvalóinkat, békés polgárainkat bántani? mint ez a soproniakkal, pozsonyiakkal és több határszéli lakosokkal megtörtént. Miért kellett a mi birtokainkat feldúlni, városainkat felgyújtani? Mi köze ezeknek a bazini gróf követeléseivel? Azt állítani, hogy a polgárok magok okozták a tűzvészt, képtelenség; senki sem olly csába, hogy saját hajlékát porrá égesse. Ha felséged emberei olly szín alatt vetettek tüzet ezen helyekbe, hogy saját vagyonuk van ott lerakva: úgy adják elő, melly törvény ad hatalmat a magáét gyűjtogatás fenyegetése mellett követelni. Hogy kevés és rossz házak égtek el, csak a szerencsének s a mieink erőlködésének lehet köszönni. Felséged embereinek szándéka és kívánsága szerint minden elégett volna. Igen jól tudja azt felséged, hogy az illy rossz tettek a bűn nagysága, nem pedig a következmények szerint büntetendők. Felséged lemond a nekem és országomnak ártani akarásról; ezen szándék valósága mellett, hogy oltalmazhatja, hogy mentetheti Pottendorfot, az én és országom legmerészebb,

¹⁾ *De Roo, Hist. Austr. VII. könyv, és Pray, Annal. IV. d. 15. l.*

legnyilvánosabb ellenségét, vagy miként szenvedheti meg, miszerint alattvalói, mint minapában Eizinger Zsigmond, nálunk raboljanak, vagy pusztítsanak? Az, hogy ezen Eizinger felségednek is hadat izent s azért nem büntetheti meg, olly mentség, mellyel a hatalmas római császár legkevesebbé élhet. Nálam másként van a dolog; én legszen-
tebb kötelességeim közé számítom annak akadályoztatását, hogy jobbágyaim által se idegenek, se honfiak bántást ne szenvedjenek. Legnehezebben esik nekem az, hogy épen most, midőn a keresztyén hit mellett a legbuzgóbb ügye-
kezettel működöm, hátban támadtatom meg, s a megér-
demlett segedelem helyett csak akadályt szenvedek, és utol-
jára még azzal is vádoltatom, hogy a törökök ellen nekem ajánlott pénzt Zsigmond gróffal felséged megtámadására fecsérlettem el. Mind e mellett tántoríthatatlan akaratom a keresztyénség köz ügyéért személyemet s vagyonomat kockáznai, míg mások által nem kényszeríttetem fegyve-
reimet ellenök fordítani, mellyeket örömeztobb fordítottam volna oltalmukra ¹⁾.“ Mind ezekről szükségesnek látta mindenek felett a pápát is barátai által, minden bal be-
nyomások akadályoztatására, tudósítani. A szent-angyal bíbornokához írt levelében előre bocsátván, hogy az, mi-
ről most írni kénytelen, bizonyosan nem az, mit tőle vár-
nak, hogy, habár annak most nincs is nagy nevezetes-
sége, úgy még is a jövő eseményekre számíthatatlan befolyással bírhat, előtte mint különös pártfogója előtt panaszolja, hogy nekie, ki nem kis áldozatokkal van sze-
mélyesen a hit ügyében elfoglalva, keresztyén szomszédai nem csak segedelmet nem adnak, hanem mindenfélekép akadályoztatják működéseiben; így közelebbről a császár emberei tartományaiába ütvén, neki és alattvalóinak tete-
mes kárt tettek. Ha tehát már most kénytelen lesz országa oltalmára, s az okozott károk és bosszantások orvoslása te-
kintetéből valamelly kísérleteket tenni: ezeknek, mint ma-

¹⁾ *Epist. Math. Corv. II. rész, XLV. levél, 119. l.*

ga a bsbornok átlátandja, nem ő hanem azok lesznek okai, kik őt nem csak igazságtalanul, hanem hitetlenül támadták meg ¹⁾. Egészen hasonló értelemben írt a velencei fejedelemnek is ²⁾. Miután pedig panaszai, intései a császárnál sikertelenül hangzottak el, Baumkircher András pozsonyi grófnak, ki Magyarországon Szalonaki előnévvel élt, ezen tisztet már 1464. is viselte ³⁾, s néha Grofniczer név alatt is előfordul, meghagyja, hogy Monyorokeréki Elderbach Berchtolddal minden további halasztás nélkül Pottendorfer Györgynek, nem csak azért, hogy a pozsonyi polgárokat zaklatja, portékáiktól vámot kíván, hanem azért is, mivel ellene minden alkalommal illetlen kifejezésekkel él, hadat izenjen, elégséges hadi erővel várait, birtokait támadja meg, urodalmait dúlja fel, és őt annyira rontsa meg, hogy örökre alkalmatlan s tehetetlen legyen a magyarországi lakosoknak kárt tenni ⁴⁾. Már alkalmasint ekkor kiűtött volna a két szomszéd fejedelem közt a háború, ha Rudolf lavanti püspök, a pápának Csehországba a Podiebrád s a boroszlóiak közt támadott kedvetlenségek elintézése végett küldött követe ⁵⁾, maga idejében nem érkezik meg, s a felek közt egyességet nem eszközöl ⁶⁾. Erre Fridriket alkalmasint az bírta, hogy Osztrákhonban az öszve csoportozott testvérek ezen évben is, mint mindjárt bővebben meglátjuk, több pusztításokat tévének ⁷⁾.

¹⁾ *Epist. Math. Corv. II. rész, XLIII. levél, 115. l.*

²⁾ *Ugyanott XVIII. levél, 59. l.*

³⁾ *Gyurikovics, Tud. Gyűjt. 1841. év, VII. köt. 55. l.*

⁴⁾ *Epist. Math. Corv. II. rész, XLVI. levél, 122. l.*

⁵⁾ Ein Deutscher mit Welscher List und Behendigkeit gefüttert, mint *Schicksfuss I. d. 131. l.* mondja.

⁶⁾ *Engel e. h. 263. l.* Ezen dolgot említi *Pray is Annal. IV. d. 20. l.*, de csak úgy, mint igen hihetőt.

⁷⁾ Így a seytzensteini monostort elfoglalák, a mülki apát emberreit megverék. *Chron. Monast. Mellic. Pecz Jeromosnál I. dar. 260. l.*

Nem kevesebb gondot adának a királynak azon kedvetlen levelek, mellyeket Romából a szent-atyától vett. A szegedi országgyűlésből kiküldött követei, a pécsi püspök és Rozgonyi János, nem hozának valamely tetemes segedelmet; azonban a legszebb remények közt a pápa jó indulatát magasztalva térének meg ¹⁾. De a király kevéssel ezután roszakaról által, alkalmasint Bécs-Ujvárosból ²⁾, elvádoltatott, hogy a török háborút elég tüzzel nem viszi, a segélypénzekkel illendő mérséklettel nem bánik, sőt azokat más czélokra fordítja. A pápa tehát a knimi püspök által írt levelében előre bocsátván, miként a mondott püspök által elejébe terjesztett kívánságait, a mennyire lehet, teljesíteni kívánta, szemére hányja, hogy a szultán már tavasszal kiállítá seregeit s pusztítva üte Bosnya-és Illyrországba, ő pedig még most is békével ül oda haza; bár őt a szent-szék segedelméről biztosította. „Nem annyiban a fenyegető veszély félelme, hanem a reményeinkben és várakozásainkbani megcsalattatás szomoríta el bennünket,“ úgy mond a szent-anya, „mert jól tudod, szeretett fiam, hogy minden keresztyének reményei, reád mint a hit győzhetetlen bajnokára vagynak függesztve, benned keresik ők a legbiztosabb menedéket, a legerősebb csatárt

¹⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. III. dar. 365. lap*, ezen követség visszajövetelét május végére teszi; azonban, mint feljebb látók, az csak ekkor bocsátatott a pápa elejébe, s mint *Allegretti, Muratorinál Script. Ber. Ital. XXIII. dar. 771. l.* mondja, viztató útjában június 1-sején volt Sienában. Azért hihetőbb *Fessler* előadása, ki azt *V. dar. 145. l.* őszre teszi a Dnyeláról vett tudósítás elejébe; de azt vetvén utána, hogy épen ekkor történt, midőn csapataival Légrádnál állott, a Dráván át akarván menni, alkalmasint csak hozzávetőleg határozza meg a dolgot; mert annak, hogy Mátyás épen Légrádnál szándékozott volna a Dráván átmenni, semmi alapja sincs.

²⁾ *Fessler V. d. 145. l.* Ez igen hihető nem csak azon kedvetlenség miatt, mellyek Fridrik és Mátyás közt ezen idő tájban támadtak, hanem azon szemrehányás miatt is, mellyet Mátyás ezen vád iránt Fridriknek melleleg tett feljebb említett levelében. *Epist. Math. Corc. II. d. XLV. levél, 119. l.*

a hit ellenségeinek nem csak tartóztatására, hanem megtámadására s legyőzésére is. Mindenben de főként a harc mesterségében veszélyhozó a késedelmeskedés; ebben ugyanis az ellenség ügyekezeteit megelőzni, szándékait megghiúsítani szükséges, a háborúban a meglepetés legcsúfosabb." Ez után meginti őt, hogy atyjának s önmagának erényeiről megemlékezve, minél előbb induljon meg, jól tudván, hogy valamely dolognak nem megkezdése, hanem bevégezése adja a dicsőséget. „Serkentsenek téged,“ így folytatja levelét, „a keresztyén hit veszélye, a rabszolgaságra vitetett igazhivők sohaja, tüzeljen a szövetségesek növekedő aggodalma, buzdítson családodnak dicsősége, éleszsen az egész keresztyénség várakozása. A szent-szék adott erejéhez mérséklett segélypénzeket, minden keresztyén fejedelmeket felszólított. Mindnyájan meghidegülnek, minden reményekkel felhagynak, ha értésükre esik, hogy te tétlenül otthon ülve, és mintegy erődre nézve kétségbe esve, a Krisztus ellenségei győzdelmeskednek, a keresztyénség határain benyomulnak, s a múlt évek hódításait rövid idő alatt visszaveszik; a szent-szék pedig kénytelen volna bizonyosággal hívni az istent és embereket, hogy az nem hagyott el téged, hanem te magad hagytad el magadat." Ugyanezen levelében az egyház belügyeire áttérve, a királynak nem csak a kisebb, hanem a nagyobb egyházi haszonvételek osztogatásában gyakorlott eljárását, mint állítólagos visszaélést, mely által az egyház szabadságai, a szent-szék jogai korlátoztatnak, számos egyházi törvények felhozása mellett kárhoytatván, és az eddigi gyakorlatot, mint az egyháznak elveivel ellenkezőt, erőtlennek nyilvánítván, a szent-széknek ez ügybeni régibb ítéleteire hivatkozva, komolyan inti őt, ne hallgasson némely tanácsosai szavaira, kik a magyar királyok e jogát régi szokáson és a pápák engedményein alapulónak hízelve állítják; mivel lelki ügyekben a gyakorlatnak tiszta egyházi törvények ellenében ereje, az elidősülésnek helye nem lehet; a pápáknak Magyarország iránt a hit megállapításakor adott engedményei pedig annak meggyö-

kereztével és a jelen változott viszonyok közt az egyházi zsinatok végzései szerint is érvénytelenekké váltak. „Azért igen vallásos fiám,“ így rekeszté be hosszú, mesterségesen alkotott levelét, „téged levelünk béfejezésében szent Ambruzs híres hittudósnak szavaival intünk meg, mellyeket ő Valentinian császárhoz intézett. Ne bízd el magadat; hanem ha tovább is uralkodni akarsz, légy az isten jobbágya; meg van írva: adassék meg az istennek mi az istené, a császárnak mi a császáre; a királyt illetik a paloták, a papokat az egyházak; a polgári falak joga van reád bízva, nem az egyházaké. Ezen dologban egyéb-iránt a mondott knimi püspökre bíztuk némelly titkosabb észrevételeink előterjesztését, mellyeket úgy fogadj, mint az isten akaratjából annak helyettese és főpapja által nyilvántottakat ¹⁾.“ A pápának a török háborúnál, úgy lát-szik, sokkal inkább szívében feküdt levelének második része, melly a szent-szék hatalmának a magyar királyok pártfogói jogainak megszorításávali terjesztésére volt szá-mítva. Annak előmozdítását és ez által a szentegyházak szabadságainak s jogainak helyre-állítását mind az ujonnan kinevezett esztergomi ²⁾, mind a kalocsai ³⁾ érsekeknek különösen ajánlotta, megjegyezvén hogy ezen szabadsá-gokra s jogokra felügyelni a püspököknek múlhatatlan kö-telességök, s hogy egyedül az eddigi püspökök hanyagsá-ga, mellyen eléggé csodálkozni nem tud, okozta Magyar-országgon azoknak megromlását. Ügyekezzenek tehát a ki-rályt ezen tárgyban felvilágosítani. A kalocsai érsekek

1) Datum Rome apud Sanctum Petrum XIV. Kal. Augusti (július 19-dikén) anno 1463—1467 (határozottabban 1465.) anno primo. *Oklevéltár CCCLXXVIII. sz.* Hogy a levél ezen évre való, bizonyítják nem csak a körülmények, hanem Pál pápasága első évének említése is.

2) Datum Rome 1455. (helyesben 1456.) XIII. Kal. Augusti anno primo. *Oklevéltár CCCLXXIX. sz.*

3) Datum Rome apud Sanctum Petrum XIII. Kal. Augusti 1463 (helyesben 1465.) anno primo. *Oklevéltár CCCLXXX. sz.*

különösen a szent-széktől eddig vett kitüntetésein felül még nagyobbak elérésére is nyúlt reménységet.

Mátyás az ozmán háborúbani hanyagság iránt felhozott vádat, bár az hizelgő észrevételekkel volt vegyítve, nem csak annak igazságtalanságára, hanem az előadás módjára nézve is igen nehezen vette, s abban becsületének kisebbítését látta; nem kevésbbé sértették őt az egyházi javadalmak osztogatásabani önkényesség iránt felhozottak. De még most mérséklettel kívánt a szent-atyának felelni, és különösen az első vád alaptalanságát megmutatni. A knimi püspök által vett levélben, mint a király válaszában megjegyzi, két különböző vád foglaltatik, mindkettő az ő éles megfeddését czélozza. Az egyházi javadalmak iránt felhozott vádra nézve tanácsosabbnak látja valamivel később követe által felelni; mi illeti az ozmán háborúban neki tulajdonított hanyagságot, erre nézve előadja: Ő az ellenséghez közelebb lévén és kémei által annak minden lépéseiről gondosan tudósíttatván, jó lélekkel állíthatja, hogy a szultán ezen évben mind eddig egy lépést sem tett ki Konstantinápolyból, s egy kis csapatockskát sem küldött birodalma határain túl. Boszniában nines más török, csak az ott megtelepedett; Szerbországban pedig egyetlen egy sincs a foglyokon kívül. Tőle a szent-szék mindig hitelesebb tudósításokat nyer, mint Dalmátországból és Epiroszból, hol a sok henyélők beszédessége a helytelen balga hírek terjesztésében gyönyörködik. Lassúságára nézve tulajdon lelkiösmérete és ügyekezeteinek sikere minden beszámítástól fölmentik; még eddig mitsem vesztett, sőt még mindig nyert. A határokat, mellyek nincsenek mindenütt hegyek és folyók által védelmezve, minden egyes rablások, vagy apróbb beütések ellen oltalmazni, nem áll hatalmában. Ha ő azonban másfelül az epirosziak szokása szerint ¹⁾, az ellenséges földre

¹⁾ Ez az albániaiakra vitétik, kiknek fejedelmét Castriot Györgyöt a szent-szék annyiszor részesíttette segedelmeiben. — Mivel Kalliszt, Pius és Pál pápák a nehezen gyűjtött segélypénzekkel min-

tett minden legkisebb beütéssel dicsekednék, s minden alkalommal felszámítani akarná, hány ellenséges falut gyűjtöttek fel, hány személyt raboltak, hány marhát hajtottak el emberei: akkor kitetszenék, hogy ezen esztendőben sem henyélt, s fegyveres ereje még akkor is ellenséges földön volt, midőn ő maga fővárosában tartózkodott. Illetlennek tetszett neki minden legkisebb sereget személyesen vezérelni, s minden ellenséges csoporttal személyesen öszvecsapni. A katonai dolgokban is sokat nyom a közvélemény, és királyi tekintete sokat vesztene, ha maga az ellenség megbecsültetésnek nem tartaná vele szembe szállani, s a király személyével vitázni.

Az esztendő elején osztrákhoni, később cseh és lengyel rablókat kelle megaláznia; ezután a fölkelést rendelte el, az elővédet elküldötte, s a fősereggel most maga is megindult. Saját jövedelmeit sem kimélte a szükséges készületek megtételében, s azokból jóval többet fordított a közügy előmozdítására, mint az idegen segedelemből. Az előbb küldött pápai segélypénzek egészen czélszerűen katonafogadásra, hadi készületekre, vivő eszközökre s más tábori munkálatokra fordítottak, a most küldötteket még szemei nem látták, azokhoz még kezei nem nyúltak, miről a pápai pénztárnok bizonyosságot tehet. Kénytelen e mellett megkérni a szent-atyát, hogy közepszerű segedelemtől igen nagy eredményt ne várjon, hogy akárminő segélypénzekkel mindjárt a Haemoszon és a rhodopéi hegyeken átmenjen, s az ellenséget a Fekete-tenger partján keresse fel; sőt magának az apostoli széknak kellene őt tartóztatni, ha valamit ereje felett kívánna tenni; mivel annak szerencsétlen kimenetele vele együtt az egész kereszténységet érné, és ekkor felkiáltani: ki hitte volna? veszélyesebb, mint csúfos volna.

denült segíteni akartak és épen azért sehol sem segíthettek sikerrel, sőt még e felett a rossz gazdálkodás gyanujába is estek, erre kívánta Mátyás észrevétele által a pápát figyelmeztetni. *Fessler V. dar. 148. l.*

Midőn ideje van, midőn sikerreménnyel és dicsőséggel lehet valami nagyot kezdeni; ő igen könnyen rá veszi magát, ő ki mindig azon volt, hogy az apróbb egyoldalú becsapások mellőzésével az ellenség egyesült erővel tartományai szívében támadtassék meg, egy nagy elhatározó ütközet által vettessék vége a hosszú vitának. Ezt most is ohajtva kívánja; ezért mindig kész saját és alattvalóinak vagyonát, sőt fejedelmi életét is minden órában feláldozni. Most is azonban mindent elkövet, mi tehetségében áll; ügyekezeteinek eredményét tudja a mindenható, megmutatja a következmény. A következő évben szándéka, isten segítségével a szultánt a Helleszpontnál felkeresni, ha különben az apostoli szék s a többi keresztyén fejedelmek s hatalmasságok illy nagy működésre elégséges és illendő segélyeszközöket nyújtanak; másként ő is isten és emberek előtt bizonyosságot teszen, hogy nem rajta, hanem másokon múlt, mikép a törökök tökéletes megsemmisítése s eltöröltetésével a keresztyének istenöket és megváltóikat békében nem dicsőítik ¹⁾).

Kevéssel ezután szükségesnek látá Mátyás új követet küldeni a pápához, ki a segedelem iránti vég feleletét a közelebbi karácsonyig halasztotta volt el. Erre György pécsi prépostot, a szabad mesterségek és jogtan tudorát jelelte ki, kit a pápának egy különös levelében ajánlott olly kéréssel, hogy feleletét a kívánt segedelem iránt adja ki minél előbb; mivel csak így foghat az ozmánok ellen valami nevezetesebbhez, csak így támadhatja meg őket sikeresen tulajdon lakaikban ²⁾).

Alig intézte el ezeket a király, már megint új vád érkezett ellene Rómába, mintha a törökökkel békét kívánna kötni. A pápa ez iránt írt levelében csodálkozását fejezi

¹⁾ Datum in castris exercitus nostri in vado Drave 2. Oct. 1465. *Epist. Math. Coro. II. d. XIX. levél, 61. l.*

²⁾ *Epist. Math. Coro. II. d. XXIII. levél, 76. l.* — Ugyanott egy közönséges megbízó levél is fordul elő *XXVII. levél, 83. l.* alkalmasint ezen György részére.

ki az íránt, hogy ő, mint neki ez levélben jelentetett, a velencei követ tanácsára a törökökkel kötendő békére hajlandó volna. Ő ugyan róla, a keresztyénség bajnokáról, a törökök ellen annyit küzdött dicső apa fiáról, ki a mindenható akaratából olly csodásan emeltetett a királyi méltóságra, nem tudja, nem akarja föltenni, hogy a magas atyja dicsőségéről ennyire megfelejtkezett, s ezt ennyire bepiszkolhatta volna; de mind e mellett kötelességének tartja őt figyelmeztetni, hogy a hitetlenekkel, eretnekekkel öszveköttetésbe lépni a szent zsinatok rendeletei szerint már magában is kárhozatos; annyival kárhozatosabb volna a keresztyénség szent ügyében a hit legmakacsabb ellensége ellen, melly minden igazhivőket kifrtani vagy rabszolgákká tenni, a Krisztus szent vallását megsemmisíteni ügyekszik úntalan, kezdett háborúban, mellyet több pápák hirdettek s mellyben minden kiegyezkedést megátkoztak, békét kötni. Erre egy keresztyén fejedelem sincs feljogosítva; ő pedig annál kevésbbé, mivel ennek viselésére s az isten bosszujának végrehajtására a szent-széknek, melly őt mind eddig segíteni meg nem szűnt, sőt most is erején túl segíti, magát ünnepeylesen lekötölte volt. Az illy szövetséget megszegni még polgári ügyekben is tilos, annyival inkább ott, hol az magával az egyház fejével egyenesen a hit szent ügyében kötöttetett. Ez után hosszasan adja elő a törököknek, különösen pedig a mostani szultánnak kegyetlenkedéseit a keresztyének ellen ¹⁾). Ezen vád is nehezen esett a királynak, s annak valóságát hallgatással elfogadni nem akarta; azért a pápa előtt egy újabb levelében kinyilatkoztatá, hogy, bár neki a hit ellensége által béke valósággal ajánlatott s a föltételek országára nézve elfogadhatók voltak: ő még is az egész keresztyénség javának tekintetéből azokat nem fogadta el, és a szent-szék híre s tudta nélkül nem is békéllne meg a hitetlenekkel. Ezeknek ellensége, a keresztyénségnek vé-

¹⁾ Ezen több mint egy tekintetben érdekes levelet kelet nélkül és csak töredékesen adhatjuk. *Oklevéltár CCCLXXXIV. 31.*

delmezője kíván lenni és maradni, ha a többi igaz hitű hatalmasságok őt el nem hagyják s így az ellentállásra alkalmatlanná tétetvén, megbékélni akarátja ellen is kénytelen nem lesz ¹⁾).

Némi megnyugtatóására szolgált Mátyásnak, hogy ezen idő tájban a pápa csak ugyan reá szorúlt. Podiebrád ugyan is egész bizodalommal reménylé II. Pius pápával támadott kedvetlenségeinek megszüntét ennek halálával, és azt, hogy az új pápa minden további üldözésekkel felhagy; azért szükségesnek nem is látá ennél a maga igazolására lépéseket tenni. De egy, magában csekély történet reményeinek egyszerre véget vete. Egy Lichtenberg Hinkó nevezetű nemes ²⁾ s morvaországi birtokos, midőn sok és nevezetes rablásai miatt Podiebrád által kérdőre vonatnék, fejedelme ellen nyilván pártot ütött. Ez az illy nemű tárgyak elintézésében se késedelmes, sem engedékeny nem vala. Azért parancsára fia Victorin tüstént helyt terem a megalázásra elégséges sereggel, a lázitót mindenfelül visszanyomja, s végre Kornstein várába ³⁾ zárja, itt megszállva hathatósan szorongatja. Hinkó a megszálló sereg őreit reá szedvén, a várból kiszökik, egyenesen Rómába siet és ott Podiebrádot elvádolja, hogy a régi hithez ragaszkodókat üldözi, őt is csak hűségeért vallásához támadta meg, minden jószágától megfosztani készül, és Kornstein várát illy szándékból már körül is szállotta. Ez és több más beszédei II. Pált, a vallására nézve különben is gyanús cseh király ellen annyira felingerlik, hogy Rudolf lavanti püspökre, mint ezen részekben kijelelt kö-

¹⁾ *Epist. Math. Corv. II. rész, XXVI. levél, 81. l.*

²⁾ Leuchtenbergi és Wetawi Henriknek nevezi *Fessler, Gesch. d. Ung. V. d. 179. l.*

³⁾ Czornstein mind *Dok. Gesch. v. Bresslau III. dar. 331. l.*, mind *Fesslernél e. h.* — Ezen megszállást *Theobald, Hussitenkrieg III. d. 89. l.* hibásan teszi 1466-ra, *Hageck II. d. 174. l.* és *Balbin e. h.* helyesebben 1465-re. — *Fessler* szerint *e. h.* Podiebrád önkénye adott mind erre alkalmat, a régihitűeket el akarván nyomni.

vetére, bizza minden további vizsgálat nélkül a dolog tüsténti elintézését. Ez parancsára az olműczi püspökhöz írt levelében az igazhitűeket minden részvételtől eltiltja Kornstein további szorongatásában ¹⁾, és ezen szigorú parancsot utjában Neustadtból martius 18-dikán megújítja Csehország rendeihez írt levelében ²⁾.

Mindjárt az első levél megérkezéttével szükségesnek látá Podiebrád magát a szent-anya előtt mentegeetni. Ugyanazon levelében tehát, mellyben fölemeltetéséhez szerencsét kíván, és a mellyet külön követsége által küld Rómába, Hinkónak hamis vádjait, helytelen előadását megczáfolja, megmutatván hogy öellene pártot ütött, s egyedül azért, nem pedig vallásaért vettetett büntetés alá. Hasonló levelet írt a közelgető követnek is. Amazt martius 7-dikén, ezt aprilisnek 1-sején. A király előadásának valóságáról bizonytságot tett az olműczi püspök martius 27-dikén ³⁾.

De ezen lépéseknek nem vala sikere sem a követ, sem a pápa előtt. Amaz azon építvén okoskodását, hogy Hinkó a II. Pius pápától vett utasítás szerint nem tartozott engedelmesködni Podiebrádnak, ki a szentegyház rendeleteit megvetette, és így pártütőnek nem tekintethetik, előbbi parancsait megújítja ⁴⁾. Emez pedig az által, hogy Podiebrád Kornstein megszállásával nem hagyott fel, sőt végre azt megvívta és elpusztította ⁵⁾, felbosszantva s Hinkó zaklatásai által ingerelve, Podiebrádot Pius példája szerint egy augustus 2-dikán kelt bullájában 180 nap alatt Rómába idézé ⁶⁾, az általa ügyének elítélésére rendelt bíróság elejébe, melly Bessarion bíbornok, Frascatti János

¹⁾ Die b. Agnetis Virginis (január 21-dikén) 1465. *Pessina, Mars Morav. 737. l.*

²⁾ *Pessina e. h.*

³⁾ *Ugyanő ugyanott.*

⁴⁾ Feria III. Paschae 1465. *Pessina e. h.*

⁵⁾ *Ugyanő ugyanott.*

⁶⁾ *Pessina e. h. 744. l.*

bíbornok portoi püspökből és Bernát bíbornokból állott. Ezek nem tudván, miként szolgáltatassák az idéző levelet Podiebrád kezébe, azt a salzburgi, passauai, bambergi, meissenai, és regensburgi püspökökhöz küldötték megyéjükben leendő kihirdetés végett ¹⁾.

A pápa azonban nem bizék egészen egyházi fegyverei sikerében, azért szükségesnek látta jó előre gondoskodni világi segedelemről. Egy barátságos levelében, melly mellett utolsó bulláját megküldötte ²⁾, felszólítja tehát Mátyást, mennyiben volna kész a Podiebrád ellen hozott ítéleteket, ha a szükség úgy hozná magával, erőhatalommal is végre hajtani. Mátyás sietett készségét nyilvánítani: „Én magamat országgal együtt, úgy mond ő válaszában, egészen a római szent-székek és szent atyaságoknak ajánlottam fel. Az istennek földi helyettese s általa maga az isten semmi oly nehezet, oly veszélyest nem parancsolhat, mit elvállalni szentnek s üdvözítőnek ne találnék, mit

¹⁾ Ex Cod. Ms. Altonad. *Pubitschka IX. d. 138. l.*

²⁾ Ezen bullát Mátyás az esztergomi érseknek küldötte át, megengedvén neki hogy, a mennyiben szükségesnek látja, azt az oltmüzi püspökkel közölhesse. Ezt Vitéz, mint látszik, nem minden alap nélkül egyenes parancsnak vévén, annak párját mindjárt át is küldötte Protasznak; bár nem kételkedett benne, hogy annak tartalma más úton is tudomására jutott. A bulla kedvetlen tartalmából alkalmat vesz magának, valószínűleg királyának tudtával, sajnálkozását kijelenteni az iránt, hogy György király, ki a kormányt uralkodása elején annyi méltósággal tudá megragadni, jó barátainak, különösen pedig az ő tanácsára, midőn Prágában, később pedig Morvaországban nála megfordult, mitsem hajtván, tévútra engedte magát vezetetni, s ennek következtében illy lealacsonyító, kisebbítő ítéletekre adott alkalmat. Végre kijelenti, hogy, ha a cseh király megint régi eljárására térne, ő maga részéről kész lenne ügyekezettel, tanácsosal és tettel munkálkodni királyi méltóságának helyreállításán, melly, ha a megkezdett úton tovább is megmarad, örökre el lesz veszve, s nincs hatalom, melly a szennyet róla s maradékairól lemossa. „Bizodalmasan írjuk mind ezeket, — így fejezé be levelét, — te pedig mondj és csinálj annyit, mennyit legjobbnak látsz.“ Ex Sirigonio die XVII. mensis Octobris anno domini 1465. *Oklevéltár CCCLXXXII. sz.*

félelem nélkül meg ne kísértének, kivált midőn a szent hit megerősítéséről s a hitetlenek árulásainak megfékezéséről van szó. Nem tartóztatnak engem e részben a körülmények szerint kötött régibb szövetségek, mellyeket az apostoli szék, mint jól tudom, hatalmánál fogva könnyen feloldhat; még kevésbbé ijeszthet el akárminő nagy hatalom. Sokkal erősebb ellenségekkel, mint a csehek, szállottam én szembe szentségednek és elődjének intésére. Akár a csehek, akár a török ellen van szükség, készen áll Mátyás és Magyarország. Akármelly messze terjedjen az én s országom ereje, az mindenek felett a szent-széknek és szent atyaságodnak van s lesz örökké szentelve ¹⁾.”

Mátyásnak nagyon szíven feküdt a szent-szék jó indulatának megtartása. Minden hatalmasságok közt ez egyedül mutatott iránta királyiyá választatásától fogva folytonos őszinte pártfogást, jövődjére is csak ez által reménylhetette rossz indulatú szomszédjai egyenes romlására intézett mesterkedéseinek meghiúsítását. Sok roszakarói alattomos vádjaik által már megkezdték volt ingatni ezen gyámolát is, azt tehát megerősíteni igen ohajtá. Ennek kell azért tulajdonítanunk amaz alázatos és vak készséget, melly ezen válaszából kitűnik s melly önálló jellemével nem igen fér össze ²⁾. De volt erre némi befolyással azon sok

¹⁾ Datum in Castris in vado fluvii Dravae die 2. Octobris 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXI. levél, 70. l.*

²⁾ Engel szerint e. h. Mátyás, mielőtt felelt volna a pápának, a felszólítást közölte az országos tanácsossal, melly azt vélte, hogy ez ügyben minden lépést megfontolva s vigyázattal kell tenni, és mind az ozmánok mind a császár ellenében mindenek előtt szükséges a hazát bátorságba helyeztetni, a mennyiben Csehország is része a német birodalomnak; e mellett tanácsos a pápának további magaviseletét Podiebrád iránt szemmel tartani. Ennek következtében a király igérvén válaszában, hogy György letételét nagyobb tüzzel eszközölnödi, mint akár a császár, akár a német rendek; azonban attól függ minden, minő hasznokat reménylhet ő, melly intézetek tétettek a dolognak titokban tartására mind addig, míg ő szükségeses eszközeit megteheti; másoda szövetségesekre tarthat

háborgatás is, melyet Podiebrád birtokaiból némely egyes rablók által szenvednie kellett; még pedig a cseh király titkos pártolásának nem minden gyanúja nélkül, mint kitetszik némely morvai nagyokhoz intézett leveléből. Ebben panaszkodik, hogy Zwethlo erősségét a testvérek társaságának átengedvén, megszenvedik, miként ezek innen Magyarországra csapjanak, s itt rémitő pusztításokat te gyenek. Állttatik ugyan, hogy az utolsók ezen várat zálogkép birják; de ezek azért soha mitsem fizettek, sőt nem titok, miszerint a várnagy még most is a mondott morva nagyok embere, és számos magyar foglyokat őriztet igazságtalanúl. Mivel pedig mind ezek a közte s a cseh király közt fennálló szövetségek és barátságos egyességek ellenére történnek; felszólítja őket, hogy a mondott várat a testvérektől, az ő s országa legnagyobb ellenségeitől, vegyék vissza, ezeket a magyar vidékek pusztításaitól hatályosan tiltsák el, és a magyar foglyok szabadon bocsátásáról gondoskodjanak; mert különben kénytelen lesz ő maga az effélék orvoslásáról gondoskodni. Egyszersmind inti őket, hogy a budai és pesti polgároknak birtokaikban igazságtalanúl letartóztatott vagyonát késedelem nélkül adják vissza; mert szakolczai kapitányának megparáncsolta, hogy, ha ezt tenni elmulasztaná, őket akármi módon is szorítsa reá ¹⁾).

Magának a pápának is igen szíven feküdt Mátyásnak megnyerése; azért minden ellene támasztott vádak mellett irántai bizodalmának s jó indulatának több jeleit adta. Így megengedte neki, hogy egy főiskolát állíthasson fel a bolognai mintájára, hol tanult volt Vitéz János maga is, minden osztályzatokkal, mellyek az intézet cancellárjától függjenek ²⁾). Legnagyobb, legnyilvánosabb jele volt

számot s lehetséges-e eszközölni, hogy Podiebrád saját jobbágyai kérjék meg őt királyuk letétele iránt. Mind ennek sem a levélben magában, sem az íróknál mi nyoma sincs.

¹⁾ 1465. *Epist. Math. Corv. II. rész, LI. levél, 146. l.*

²⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 365. l. — Pray, Annal. III. dar. 315. l.* a pápa feleletét előadván a főiskolára nézve, azt

a pápa kegyelmének egy szentelt kard, mellyet Mátyásnak küldött s a mellyet ez neki igen szépen meg is köszönt ¹⁾.

Az ezen évi táborozás alatt érkezett kedvetlen hírek közt leginkább aggasztotta a királyt egy kedves cseh eredetű vezérének, Svelának vagy Svolának pártütése s a felföldön megindított pusztításai. Ez még a király megindulásakor Sz.-Fejérváron részt vett a harczjátékokban, és különösen kitüntette magát. Kevéssel ezután mintegy három mérföldre a várostól egy falu mellett ²⁾ elbocsátását sürgeté a királynál, vagy elmaradott zsoldjának kifizetését keményebb kifejezésekben. Társaságában voltak ekkor Batulezky György ³⁾ morva, s egy bizonyos Ferencz cseh eredetű kapitánytársai ⁴⁾. Miután ők magokat minden alkalommal vitézül viselték, de bőven meg is jutalmaztattak; a király őket nem örömezt bocsátá el, s tartóztatásukra magát feljogosítva érzé. De mind e mellett a király akarata ellen is eltávoztak ⁵⁾. A felső vidékekre érvén, magokhoz vonták a testvéreket ⁶⁾, vagy, mint

annak kelte szerint még 1464-re teszi; de egyszersmind megjegyzi, hogy azon környülállás, miszerint júniusban, midőn ezen oklevél Pál pápa neve alatt kelt, ez még nem volt pápa, arra látszik mutatni, hogy a datumban hiba van.

¹⁾ *Epist. Math. Corv. II. d. XXX. levél, 87. l.*

²⁾ *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 391. lap.* — Engel szerint *e. h. 264. l.* ez még Fejérvárnál történt, Fessler szerint *e. h. V. d. 144. l.* Szekszárd alatt. Valamint Engel állítása helytelen, úgy Fessler megállapítása is hozzávetésen alapúl.

³⁾ Fessler őt *e. h.* Pototetzkynek nevezi.

⁴⁾ *Pethő 81. l.* és Engel szerint *e. h.* ez még az előbbeni, *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 392. l.* és Fessler szerint *e. h.* ezen évben történt. De Pethő szerint is Mátyás Horvátországba volt menendő, midőn ez történt, s így minden esetre ide való.

⁵⁾ *Bonfin* és Fessler *e. h.* — Engel szerint ellenben *e. h.* a király őket mindjárt elbocsátatta.

⁶⁾ *Fratres Bonfin e. h.,* bratrik Schels, *Gesch. v. Oestr. VII. d. 135. l.*

néha neveztetnek, *koldusok*-at ¹⁾), kik azelőtt Albert osztrák herczeg szolgálatában voltak, később Podiebrádot segítették a boroszlóiak ellen; most pedig szolgálat nélkül maradtak ²⁾). Mintegy 7000 illy kőboriával sok rablást vivének véghez Osztrákhonban és kivált Magyarországon; zsákmányukat a bratrik által már előbb is bírt, és Mátyás által némelly morva nagyokhoz intézett levelében is említett Zwethlo nevezetű morva várba szállíták eleinte; később azonban rabló vállalataik bátrabb vitele végett Magyarországon Kosztolány várát jelelék ki középpontúl; ezt az első rohanatra megvívják s mindjárt megerősítik. Innen zsákmányozásaikat, üldökléseiket, pusztításait minden tartózkodás nélkül folytatják. A szerencse hiú vágyaikat tovább terjeszti. Nagy-Szombatot veszik célba. Azonban Pozsony alól ³⁾ erre nyomulván Podmaniczky Balázs, sikertleníti ügyekezeteiket. Ez előbb közöttök szolgált és rablásaikban részt vett; azonban honérszéből Magyarországon velök rabolni nem akart. „Küldjete, úgy mond ő, midőn Nagy-Szombat megvívására felkérétt, a hova tetszik, Lengyelországba vagy Osztrákhonba, minden ellenzés nélkül elmegyek; de hazám ellen fegyvert fogni megtiltják a becsület és a kötelesség. Vagy hagyjatok fel e szándékkal, vagy bocsássatok el magatoktól.“ Az utolsó meg is történt; mire ő mindjárt maga elmegy Nagy-Szombatba, a lakosokat tudósítja az őket fenyegető veszélyről, a szükséges oltalomkészületekben, sőt magában a védelemben is tetteges részt vesz, s így mintegy tulajdon tekintete által ijeszté el hajdani pajtásait ⁴⁾).

¹⁾ Zsibrák *Engel és Fessler e. h., Schels e. h.*

²⁾ *Fessler e. h.*

³⁾ *Fessler V. dar. 149. lap*, azt állítja, hogy ők Pozsonyt is megszállták; de ennek megvételeben is Podmaniczky ellentmondása mind addig akadályozta őket, míg Baumkircher András Potendorf megfenyítése után 600 lovaggal a város segítségére roghatott.

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

A királyt Svela pártütése kényszeríté a török táborozással, melly úgy is a téli idő beállása miatt lehetetlenné vált, felhagyni. Seregének egy részét az ország határai oltalmára hátra hagyván, némelly csapatokat a felföld felé megindított, s maga a főváros felé sietett. Utjában Tolnaváratt nagy országos tanácsot tartott, mellyben mind a török háború folytatása, mind az ország nyugati részében támadott zavarok tanácskozás alá vétettek, s e végett országgyűlés összehívása rendeltetett ¹⁾. December 22-dikén a király már Budán volt ²⁾. Itt a tolnavári országos tanács határozata következtében január 23-dikán a jövő nyáron megújítandó török hadjárat iránti tanácskozások végett a főpapokat, az ország nagyait személyesen, s a megyéket követeik által Budára a közelebbi február 23-dikára meghívá ³⁾. Ezen országgyűlésen, melylyen 60 megye követei voltak jelen, rövid ideig tartott tanácskozás után egy közönséges fölkelés rendeltetett, mellyen minden nemes a régi szokás szerint személyesen lovas és gyalog fegyvereseivel tartozik megjelenni, mihelyt a király felszólítja akár az ozmánok, akár a hazának más ellenségei ellen ⁴⁾. Ezen országgyűlésen a pénzügy is tanácskozás alá vétetett, és a pénz a régi lábra állíttatni rendeltetett, úgy hogy 100 ezüst fillér és 200 batka tegyen egy forintot ⁵⁾. A király valószínűleg azért is idő-

¹⁾ Kitetszik ez Mátyás király leveléből, melly mellett az országgyűlést összehívja, és mellyről mindjárt bővebben szólunk.

²⁾ Ezen nap s itt kelt Mátyás második levele a francia királyhoz. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXXVII. levél, 89. l.*

³⁾ A Heves megyéhez érkezett meghívó levél, melly szerint neki négy követet kelle küldeni, megvan *Kovachichnál Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 176. l.* Megvan az Székely Sámuel gyűjteményében, melly mindenekben megegyezik azzal, mellyet Kovachich a Batthiányi bsbornok könyvtára kéziratából közöl.

⁴⁾ Kitetszik ez Mátyás királynak apríl 12-dikén 1466. Győr megyéhez intézett leveléből. *Oklevéltár CCCLXXXVI. sz.*, mellyről alább bővebben szólándunk.

⁵⁾ Müller, *Appendix 235. l.* és Engel *e. h.*

zött hosszash ideig Budán, mivel tartott attól, hogy Podiebrád abbeli bosszujában, mivel tavalyi ajánlásainak egyikét sem fogadta el, Svelát s a vele egyesült cseheket az 1464-ben aprilis 14-dikén kötött egyezés ellenére is titkon segíti; és így készületeit úgy kíváná megtenni, hogy szükség esetében ezen nagyobb ellenséggel is szembe szállhasson; másfeül pedig reménylén, hogy már személyes közelgetésének híre Svelát minden további lépéstől tartóztatni fogja, s így nem lesz kénytelen hajdani kapitányával, ki oldala mellett eddig hűségesen harczolt, fegyverrel föllépni. De reményeiben csalatkozott; Svella nem volt az az ember, ki szándékával olly könnyen felhagyjon. Azért martius elején 1466. megindult Budáról ¹⁾, haragját a nyakasokkal egész mértékben éreztetendő. Magával vitte Magyar Balázst is ²⁾. Esztergomnál találta már öszvegyült seregeit ³⁾; Pozsonynál egyesült Pottendorfferrel, ki a testvéreket Osztrákhonban üldözőbe vevén, fő oka volt annak, hogy Svelával egyesültek, és most Mátyásnál 600 osztrák lovaggal jelent meg ⁴⁾, tőle előbbeni tetteért engedelmet nyerendő ⁵⁾. Így a király

¹⁾ Pray, *Annal IV. dar. 31. lap*, ezen hadviseletet 1466-dik év telére, Engel *e. h.* martius elejére 1465., Fessler *V. dar. 150. lap*, ugyanezen év végére teszi; Pessina ellenben *Mars Morav. 786. lap* azt állítja, hogy ezen dolog 1466. végén s 1467. elején történt Mátyásnak egy kezei közt lévő, és sub fortalitio Kosztolány 22. Januarij 1467. kelt levelére utalva. De valamint Pray, Engel és Fessler állítása, úgy Pessináé is ellenkezik a dolgok menetelével.

²⁾ Engel szerint *e. h.* Kosztolány megszállását Magyar Balázs vezérelte; Bonfin szerint ellenben *e. h.* ezt maga a király tette. Hasonlót mond Fessler *e. h.*, azt adván hozzá, hogy a rablókra mondott ítélet végrehajtását bizta említett vezérére.

³⁾ Bonfin *e. h.*

⁴⁾ De Roo, *Hist. Austr. VII. könyv, 290. l.*, De Linck, *Annal. Claravall. II. dar. 225. l.*, ki szerint Svella is Osztrákhonból jött ide, Pray, *Annal. e. h.*, Schels, *Gesch. v. Oesterr. VII. d. 115. l.*, ki szerint Pottendorffer mint a császár vezére jelent itt meg.

⁵⁾ Fessler *V. d. 151. l.*

Kosztolány alá érvén, Svelának mindenek előtt kegyelmet ajánla, ha önkényt letévén fegyvereit, megadja magát; ellenkező esetben kötélléli csúfos halállal fenyegeté, melyet nyakassága esetében úgy sem kerülhet el a dolgok mostani állásában ¹⁾. A hely erősségében s a testvérek mindennel daczó vitézségében elbizott vezér a feladásról mitsem akara tudni, s a fenyegetett vívást férfias elszánással várá. Azonban Mátyás a hely állását jól ismervén, s a vért, a mennyire lehet, kimélni ügyekezvén, a várt vívás helyett az erősség körülszállását, szoros bérekesztését s éhség általi feladásra szorítását határozza el ²⁾. Erre Svela nem volt elkészülve, így bezárt népének sokasága s az eleség hiánya miatt soká nem tarthatá magát. Ezt látva, seregének nagyobb részével a megszálló seregen keresztülúgvá szándékozá menekedni. Parancsára egy 300 főből álló csapat az erősség déli kapujánál ütött ki nagy robajjal, a magyarok figyelmét ide vonandó; míg ő maga az őrsereg többi részével egy, különösen e végre készült igen könnyű s az árok éjszaki részére eresztett hídon megszökik. A király, mihelyt ez értésére esett, utána küldi könnyű lovagait. Ezek a lassabban mozgó gyalogságot csakhamar elérik, megtámadják, s a csehek rablásai által felingerelt, és már most mindenfelül fegyvert ragadott földnépétől segítettve, tökéletesen megverik, elszélesztik. Két ezernél több vagdaltatott öszve, veretett agyon, vagy hajtattott szélyel, 250 esett fogságba s ezek között maga Svela is, ki az éhség és fáradalom által egészen ellankadva, magát lován már tartani alig tudva, egy favágónak juta kezébe. A király részint a csendháborítókát jövendőre elijesztendő, részint a magokat még mindig vakmerően oltalmazó várbeliek nyakasságát megtörendő, a foglyokat egy dombon a vár előtt az őrsereg szeme lát-

¹⁾ Svelának születésétől fogva két foga hibázott; ebből azt jóslták neki, hogy akasztófán szárad el. Ez tudva volt mind övéinél, mind a magyar táborban.

²⁾ *Fessler e. h.*

tára sorban akasztatta fel, legmagasabban a jobb sorsra érdemes vezért magát, mellette kelyhes papját s igen kedves apródját ¹⁾). Ezen elijesztő látvány megtörte a már csak mintegy 300 főre apadott őrsereg bátorságát, és az kegyelemre megadta magát. A szerencsétlen várbelieket a király Budára küldötte ²⁾, hol a várnagy Czobor Mihály ³⁾ kegyetlensége miatt ⁴⁾ igen kevés idő alatt mind elvesztek ⁵⁾, mint a nemzeti gyűlölség és vallásos vakbuzgóság szerencsétlen áldozatai ⁶⁾). Ezen győzelem után sem szakadott vége a csehekkeli bajlakodásoknak. Mátyás ezt Podiebrád alattomos buzdításainak tulajdonfá, s nem akarván a mostani körülmények közt még tettelesen fellépni, Zsoldos András udvarnokát küldötte a cseh királyhoz; míg másfelül Vitéz János esztergomi érsek Prothasz olmüezi püspökkel tanácskozott Nagy-Szombaton Podiebrád viszonyai iránt a pápával. Zsoldos küldetésének, valamint a nagy-szombati tanácskozásoknak eredményéről mitsem

1) *Bonfin e. h.* — *De Roo* szerint *e. h.* csak 100 akasztott fel.

2) A fegyvereseken felül *Heltai* szerint *Magyar Krón. I. dar. 77. l.*, kit e részben *Fessler* is követ *e. h.*, a várban 300 asszony is volt, mint ez állítja, igen szép termetű, és különböző alkalommal elrablott, kiket Mátyás a Szerémségbe, a kiessége miatt magyar Olaszföldnek nevezettbe küldött, hogy az ide telepített rácokkal azt megnépesítsék.

3) *Heltai* és *Fessler e. h.*

4) Czobor egyenes, de a kezére bízott bűnösök iránt kelleténél szigorúbb, sőt kegyetlen volt, a király előtt nagy kedvességben állott s a csonka-torony várnagyává neveztetett ki; ez, miután ezen sok nép igen nagy terhére volt, azt csapatonként a Dunába fulasztatta. *Fessler V. d. 152. l.*

5) *Bonfin e. h.* — Röviden említi a dolgot *Turóczi* is *IV. rész, LXVI. fejt. 287. l.*, megjegyezvén, hogy Kosztolányt Szent-Vidnek is nevezték.

6) Hogy ezen csehok Huss tanítványai és tanításainak követői voltak, kitetszik *Bonfin* előadásából is; de még nyilvánabban mondja azt egy főpap egy bíbornokhoz írt levelében, *Epist. Math. Core. II. rész, L. levél, 144. l.*, hol azoknak egész vesztességét megölettek, felakasztottak és elfogottakban öszvesen 2000-re teszi.

tudunk. A kedvetlenség folytonos növekedése Mátyás és ipja közt arra mutat, hogy a kísérlet ezeknek barátságos elintézése iránt siker nélkül maradt; a nagy-szombati tanácskozások következtében Vitéz frt Mátyás nevében a szent-angyal bíbornokának, de mi értelemben: megmondani nem tudjuk, miután a levél nem szállott réánk ¹⁾).

1) Mind e két tárgyra nézve egyedüli kútfőnk Vitéznek egy február 28-dikán Podiebrádkhoz frt levele, Datum Bude feria sexta proxima post festum b. Mathiae apostoli anno domini 1466. *Oklevéltár CCCLXXXV. sz.* Ebben Podiebrádnak egyenes felszólítására jelenti neki Zsoldos kiküldetését közönségesen, valamint azt, hogy ő a szent-angyal bíbornokának Mátyás parancsából s nevében egészen azon értelemben frt, mint az közte és az olmüczyi püspök közt Nagy-Szombaton el volt határozva. Azonban ezen levélnek mását nem küldheti meg, mivel azt őcsacse, a pécsi püspök, Pécssett hagyta.

XI.

1 4 6 6.

Még mielőtt Mátyás a felső vidékeket tökéletesen lecsöndesítette volna; a törökök nagy készületeiről, mozgalmairól kedvetlen és aggasztó tudósításokat vón. Egy basa futó csapataival Rácországba ütött, Szendrőt véletlenül meglepte, majd minden ellentállás nélkül megvívta, s ott magát megfészkelte ¹⁾. Erre kénytelen volt győzödelmeinek folytatásával felhagyni, s az alföldre sietni. A fővárosban nagy országos tanácsot ült, mellyben elhatározott, hogy a törökök nagyobb szerű hadi készületei s azon veszély tekintetéből, melly Nándor-Fejérvárt és több más végvárakat fenyeget, az utolsó országgyűlés határozatának némi módosításával a közönséges fölkelés ne a régi mód szerint, hanem úgy állíttassék ki, miszerint minden nemes ne csak személyesen jelenjen meg, hanem a birtokosok minden húsz jobbágy után hozzanak egy fegyverest, hogy így az, kinek nagyobb birtoka van, többed, a kisebb birtokos pedig kevesebbed magával jelenjen meg, mindnyájan jól legyenek fölfegyverkezve, még pedig láncsával, karddal és paizzsával. A ki a király, vagy valamelly főpap,

¹⁾ *Engel, Gesch. v. Serv. 429. l. és Gesch. v. Ung. III. dar. 264. l.*

zászlós úr, vagy nemes zsoldjában jelen meg, tartozik maga helyett mást, vagy birtokához képesti számu fegyverest állítani a fölkeléshez. Minden, ki kevesebbed magával jelen meg, mint birtoka szerint kellene, úgy tekintetik, mintha elmaradott volna, feje és jószágai elvesztésével lakol. Ennek következtében a király már aprilis 12-dikén Budáról minden hatóságnak megparancsolja, miként ezekhez képest készen tartsák magokat, hogy első parancsára sergeiket hozzá küldhessék, miután ő személyesen szándékozik a fenyegető ellenség elejébe menni ¹⁾. Egy pár nappal később april 17-dikén, miután a kémek által jelentetett volna, hogy a szultán egész hatalmával a zsófia mezőkön tanyáz, Magyarországot megtámadandó, meghagyta a király az ország minden törvényhatóságának, hogy a sergeket legfeljebb tizenötöd napra sz. György nap után indítsák meg és küldjék hozzá, mivel ő már május 3-dikán saját erejével Nándor-Fejérvár felé megindulni szándékozik, fejk s vagyonuk elvesztésével fenyegetvén mind azokat, kik e parancsának eleget nem tesznek ²⁾. Podiebrád, kinek a mostani körülmények köz t

¹⁾ Datum Bude Sabbatho proximo ante Dominicam Quasimodo, anno domini 1466. A Győr vármegyéhez szóló levelet Lakiich György gyűjteményéből közli *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 277. l.* némelly hézagokkal, némileg kiegészítve adjuk mi egy másolat után az országos levéltárból *Oklevéltár CCCLXXXVI. sz.* Helyesen jegyzi meg *Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 268. l.*, hogy a levélben a jobbagyok száma, mely után egy fegyverest állítani kellett, nincs kitéve, ezen helyen az oklevélben hézag lévén. Áll ez nem csak Kovachich másolatára hanem a mienkre nézve is. A jobbagyok ezen számát mi Engellel hozzátétőleg vettük fel. — *Kovachich e. h. 180. l.* emlékezik egy levélről, mely a közönséges fölkelés tárgyában Zemplin vármegyéhez szól, s megváp a leleszi convent levéltárában N. fasc. 45. actor. anni 1466. Lit. Z. Nro. 108.; azonban nem meri elhatározni, mennyiben egyezik az meg a Győr vármegyéhez intézettel. Minden esetre igen valószínű, hogy a Győr megyéhez intézetthez hasonló parancsok mentek az ország több megyéihez is.

²⁾ Datum Bude feria quinta proxima ante dictum festum beati

igen ezivén feküdt a Mátyássali barátságos viszonyok fenntartása, mihelyt azon veszélyről tudósították, melly ezt az ozmánok részéről fenyegeti, fiának Victorinnak megparancsolá, küldene neki segítséget. Ez tüstént megindíta 2000 gyalogot s 800 lovatogot Haugvitz János és Bubna János vezérlete alatt. Ezek azonban az utak rozszasága miatt igen lassan haladtak, és már csak akkor érkeztek a királyhoz, midőn ez az ozmánok elleni táborozást felfüggesztette volt ¹⁾.

Nem soká ugyanis Mátyás erélyesebb készülleteinek megtétele után, hiteles tudósítás érkezék az iránt, hogy a szultán egész hatalmával Magyarországot elkertülve Albániára csapott, Skanderbégen a miatt, hogy a múlt évben őt nem csak Croja megszállásának felbontására szorította ²⁾, hanem vezérét Balaban Buderát megverte volt ³⁾, véres bosszút állandó. A nagy hős, ki rendkívüli testi erőt nagy lelki tehetséggel, szinte vakmerőségig emelt bátorságot kiténő vezéri tulajdonokkal tudá párosítani, és megmutatá, mennyire növelheti egyes ember hatalmát az elszánt, és az akadályoktól vissza nem rettenő akarat, a jellemi szilardság, — már ekkor Crojában, fényes tetteinek olly gyakori színhelyén, vég elgyengülésben sínlődött, mellyet nem soká halál is követett ⁴⁾. Mahomed ezen

Georgii martiris anno domini 1466. *Kovachich e. h. 179. l.* Ez is megvan az országos levéltárban szóról szóra úgy, mint azt Kovachich Lakich György írásaiból közli.

¹⁾ *Pessina, Mars Morav. 757. l.* — A pernsteyni évirat szerint ezek az esős idő és a nagy sarak miatt érkeztek Mátyáshoz a magyarok megveretése után. Azonban ezen győzödelméről az ozmánoknak, sőt még arról is, hogy ezen idő tájban a két fél öszvecsapott volna, a többi írők egy áltájjában hallgatnak, és így e részben nem fogadhatjuk el a mondott évirat előadását.

²⁾ *Farlat VIII. dar. 426. l.* — A mondott 1465. évben az ozmánok Skuttarit is megszállták volt, de minden siker nélkül. A nevezetes városnak ezen megmentését a velencei köztársaság, mint annak birtokosa, külön emlék által kívánta dicsőíteni.

³⁾ *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 173. l.*

⁴⁾ Már 1465-ban rosszul érzé magát az albániai hős fejedelem;

körülményt használva, most is ezen várat tűzte ki czé-
lül¹⁾, és azt egész erejével körülfogá. Croja erejét jól is-
mervén Mátyás, meggyőződött, hogy már most az ozmá-
noktól jó darab ideig mitsem tarthat. Arra hogy támadó-
lag viselje a háborút, hogy maga keresse föl a szultánt
tartományaiban, magára hagyatva, annyival kevésbé volt
elégséges, mivel erejének fő részét a fölkelés alkotta, mely-
lyet a hon törvényei szerint az ország határain túl nem
használhata, de a melly különben is természeténél fogva a
támadó háborúra nem volt alkalmas; külső segedelemre
pedig Európa zavaros állapotában, mellyet a pápa és Po-
diebrád közt mind inkább növekedő kedvetlenségek idéz-
tek elő, számot nem tarthata. Növelte a támadó haború
nehézségeit még az is, hogy Kozarics István szent-se-
bőki fejedelem, kinek segedelmére némileg számíthatott
volna, ezen idő tájban meghalálozván, két fia (a harmadik,

1466-ban nyavalyája annyira súlyosodott, hogy már szinte haldok-
lott, midőn a törökök váratlanul Croja alatt teremnek, hol ő utolsó
óráját érezve, érzékeny bucsút vett barátaitól. A háború nesze új
erőt látszék adni a haldoklónak, sergét mindjárt az ozmánok ele-
bébe küldi, és midőn ezek győztesen visszatértek, még élt s a köz-
römbben gyengesége daczára is élénk részt vett. De már január
17-dikén 1467. bevégezte dicső palyáját *Marinus Barlettus XIII.*
könyv, 370. l., Sismondí X. dar. 254. l., Raynald e. h. XIX.
dar. 179. l., Farlat VII. dar. 429. l., Ziegler, Schauptatz der
Zeit I. dar. 35. l.; januárus 27-dikére teszi halálát Spondanus
e. h. II. dar. 380. lap; februárus 17-dikére ugyanazon évben
Schels, Gesch. d. südöstl. Europa II. dar. 58. l., még 1463-ra
olasz életirója (Fatti di Skanderbeg) *Dufresnenél e. h. 137. l.* —
Huszonkétyszer diadalmaskodott az ozmánokon, 2000 hitelent ölt
meg saját kezével, s valahányszor útközetbe ment, a harcsvágy
annyira fölhevítte egész valóját, hogy szája vérrel tölt el. *Barlet-*
tus e. h. VIII. könyv, 229. l., Lonicerus, Annal. Turc. I. dar.
35. lap. — Legbiztosabb tudósításokat ad élete felől *Spondanus*
II. d. 353. 362. 376. és 380. l.

¹⁾ *Farlat e. h. VII. dar. 428. lap.* — Barlettus Marinus is
Crojának két megszállásáról szól két egymásra következő évben,
mind kétszer Mahomed által és ennek visszanyomásával; *Sismon-*
dí azonban *X. dar. 250. l.* azt gyanítja, hogy itt ugyanazon dolgot
kétszer beszéli el.

István, Mahomed vallását vette föl, s Törökországban tartózkodott) magok közt az országot feloszták, a felső részt Ulászló, az alsót Wlatko nyerte el, és ez által erejüket gyengítették ¹⁾. Így a király a felkelő sereget újabb parancsaiban vagy otthon-maradásra utasítá, vagy mindjárt összevgyülése után haza bocsátá, maga pedig Budára vonta magát. Itt szemmel tartván a cseh dolgok további kifejlődését, és várva várva a német országgyűlés eredményeit, honnan segedelem jöhet, s a szent-szék által kihirdetett bűnbocsánat következményeit, nem csak a folyó közigazgatási dolgokkal foglalkodék ²⁾, hanem a püspökségek

¹⁾ *Engel és Dufresne e. h.* — A szultánnak kedve lett volna őket tartományaiktól megfosztani, de másutti elfoglaltatásai miatt ezt most még nem teheté, s megelégedett azzal, hogy mind a két testvért adófizetésre szorította, *Dufresne és Engel e. h.* Későbbre azonban az egész tartomány a törökök martaléka lett, s Ulászló Magyarországra vonta magát. *Dufresne e. h.*

²⁾ Bizonyítják ezt több, itt kiadott parancsai. Így aprilis 27-dikén Veresmarti Geréb Péter szebeni polgármesternek és Henlyn László tanácsnoknak az erdélyi szászok nevében előterjesztett panasza következtében, hogy régi szabadságaik ellenére, mely szerint kidolgozatlan nyers bőrt Erdélyből kivinni tilalmas volt, most közelebbről némelly magyarországi, moldovai s havasalföldi kereskedők azt nagy mennyiségben vásárolják össze és szállítják külföldre, — megparancsolja Magyarország, Moldova s Havasalföld minden kereskedőinek, hogy többé a nyers bőrt Erdélyből kivinni ne merjék, felhatalmazván Erdély bármely városának előjáróit ennek meggátolására, s ezen parancsát a vásároknak és más köz helyeken kihirdettetni rendelvén. Datum Bude feria tertia proxima ante festum beati Georgii Martiris anno domini 1466. *Oklevéltár CCCLXXXVII. sz.* — Május 9-dikén az ország minden hatóságának szoroson megparancsolja, hogy az ország régi szokása szerint mind azon jobbágyokat, kik engedelemmel a szokott földűj és más tartozásaik lefizetése után Palóczy László országbíró bármely birtokaiba áttérpedni akarnak, minden javaikkal szabadon bocsássák, ellenkező esetben a vármegyei fő- s alispánokat és szolgabirákat oda utasítván, hogy a nem engedelmességek az illy esetekben szokásos büntetésekkel szorítsák e parancs teljesítésére, Datum Bude secundo die festi adparitionis beati Michaelis Archangeli, anno domini 1466. *Oklevéltár CCCLXXXVIII. sz.* — Má-

rendbe-szedésével és az országos hivatalok új betöltésével is.

Igy különösen mi illeti a zágrábi püspökséget, ennek vég rendbehozását könnyítette Ágoston győri püspök közbe jött halála. Ennek következtében Mátyás mindjárt helyébe győri püspöknek kinevezte Csupor Demetert, a püspökség jószágait és várait neki mindjárt átadatni rendelvén. Egyszersmind pedig ezen kinevezésének helybenhagyását a pápánál egy hosszú, nem minden keserűségtől ment levelében szorgalmazta. Sajnálkozva kelle tapasztalnia, azt jegyzi meg itt a többek közt, hogy minden ügyekezetei a zágrábi egyház rendbehozására nézve egészen siker nélkül maradtak, mivel sokan több tekintettel lévén a személyekre, mint a közügyre s az egyházak javára, minden legczélszerűbb javaslatait gyanúsították s megghiúsították. E részben a pápa jó indulatával inkább öszvefért volna, hogy felőle jobb véleménynyel legyen, s győződjék meg, miként ő sokkal inkább hordotta szivén az egyházak javát, mint azok, kik ellene szöloáltak. Nem tett ő semmit is helytelenül, nem kívánta ő az egyházi jogokat

jus 17-dikén Pozsony városát értesíti, miszerint a harminczadok iránti levelét vette, s mi emlegetett abbeli szabadalmát illeti, hogy tudniillik polgárainak árúikat, mellyek a királyi harminczadokra vitetnek, a város saját harminczadosainak bemutatni elégséges legyen, tudatja a várossal, miként illy nemű ügyekben hasonló szabadság alapján más városok is gyakran pörlekedtek már előtte; de az ország nagyai több ízben ítéltek azt, hogy kiki tartozzék minden árúit, mellyek a királyi harminczadokra vitetnek, egyenesen a királyi harminczadosoknak bemutatni, nehogy különben idegenek jószágainak becsempészése által a király és harminczadosai károsíttassanak; azért a várost ezen ítéletek megtartására utasítja. Azon panaszát illetőleg pedig, miszerint Barowi János az ország határain belül több pozsonyi polgárokat kirabolt, tudósítja a várost, hogy János és Zsigmond bazini és szentgyörgyi grófoknak, mint erdélyi vajdákknak már itt ez ügyben s a városnak bármelly rablók elleni védelmezését szivökre köthötte. Datum Bude Sabbato proximo post festum ascensionis domini, anno eiusdem 1466. *Oklevéltár CCCLXXXIX. sz.*

kisebbiteni; egyedül azon ügyekezett, miként az egyházak olly móddal töltsenek be, hogy egyszersmind az ő bátorsága és alattvalói csöndessége eszközöltessék. Már most minden akadály megszűnt Demeternek áttétele által a győri püspökségbe, hol ő több nyugodalmat és becsületet várhat; neki pedig kevesebb okot szolgáltat a gyanakodásra s aggodalomra. Értésére esett ugyan, hogy Szent-Lászlói Osvát ellen némellyek ifjúsága miatt tesznek kifogást; azonban az nem szolgálhat akadályúl, miután ő az ez iránt tett szoros vizsgálat után több őt ismerő rokonainak és jó embereinek egyező vallomása szerint a közelebbi július hónapban 28-dik évét töltendi be. Ezekhez képest mind Demeternek a győri, mind Osvátnak a zágrábi püspökségbeni megerősítését sürgeti ¹⁾. Ez nem sokára meg

¹⁾ *Epist. Math. Corv. II. rész, XII. levél, 83. l.* Ezen levél alatt a kelet így áll: Datum Bude penultima aprilis 1465. De itt mind az évben mind a napban hiba van; mert Ágoston még az egész 1465. évben mint győri püspök fordul elő. Még a lipcseiek szabadalmi iránt kiadott levelében is Mátyásnak, melyről alább bővebben lesz szó, martius 24-dikén 1466. mind a két püspökség mint üres említetik; de már az országbirónak egy martius 31-dikén hozott ítéletében Demetert mint győri püspököt találjuk. *Katona e. h. VIII. dar. 168. lap*; Osvát pedig, mint mindjárt meglátjuk, már aprilis 15-dikén erősítetett meg a pápa által. Helytelenül teszi *Engel, Gesch. v. Dalm., Croat. und Slav. 591. l.* mind Demeter, mind Osvát kinevezését 1467-re, ugyanazon évre, mellyben Thuz János lett bán, Gereben László pedig albán. Osvát kinevezését *Kerchelich is Hist. Eccl. Zagrab. 181. l.* ezen 1466. évre teszi, de hibásan állítja, mint ezt *Katona e. h. 175. l.* megjegyzi, hogy világiból lett püspök; mert Mátyás őt két levelében *II. rész, XIII. és XXII. szám* alatt egyenesen Veszprém megyei áldozó papnak mondja. Több valószínűsége van anoak, mit *Fariat e. h. V. dar. 488. lap* állít, hogy tudniillik kevés napok alatt ment vala az egyházi tisztek minden fokozatain keresztül egész a püspökségig. Sokan, és ezek közt *Rátkai 95. lap*, ezen Thuz Lászlót, Thuz János későbbi bán testvérének tartják. *Kerchelich e. h.* ezt nem meri állítani, mivel az Szent-Lászlói, ez pedig Laki előnévvel élt. Azonban helyesen jegyzi meg *Katona e. h. 175. l.*, hogy ezen korban az előnevek nagy részint a személyek

is történt. A pápa nem csak megerősítette Demetert a győri ¹⁾ és Osvátot a zágrábi püspökségekben, az utolsót a kor hiányától fölmentvén ²⁾, hanem ezt különösen ajánlotta mind a kalocsai érseknek, mint az ő érseki hatóságához tartozót ³⁾, mind magának a királynak is ⁴⁾; sőt kevéssel ezután Mátyásnak már előbb kijelentett ohajtása szerint őt kinevezte a pécsváradi apátság kormányzójának élte idejére ⁵⁾. Ugyanekkor lett Szakolyi János, a vitéz Péternek fia, csanádi püspök ⁶⁾.

A pápának kedvező felelete a kolocsai érsek bíbornokká nevezése iránt még mindig késvén ⁷⁾, Mátyás czélsze-

valóságos lakóhelyeire vitetnek. Ha nem voltak is testvérek, mire bizonyos adatunk nincs, úgy még is egy családunk tagjai lehettek, sőt valószínűleg voltak is.

¹⁾ Demeter megerősítésének az előbbi jegyzetben mondottak szerint mártius 24. és 31-dike közt kellett történni.

²⁾ A római jegyzetek szerint ezen megerősítés aprilis 17-dikén (XV. Kal. Majj) adatott ki. *Kerchelich e. h. és Pray, Spec. Hier. II. d. 353. l.*

³⁾ Datum Romae apud S. Marcum anno incarn. dominicae 1466. XVI. Kal. majj (aprilis 16-dikán) *Farlat e. h. V. dar. 489. lap.* Megjegyzésre méltó, hogy e szerint ezen ajánló levél egy nappal előbb kelt, mint a megerősítés valósággal kiadatott; hihetőleg valamellyik keltének napjában hiba lappang. Hibáz *Kerchelich e. h.*, midőn a napokat így adja elő és még is azt vátatja, hogy Pál pápa ajánló levele a megerősítés utáni nap kelt.

⁴⁾ Ugyanazon napról. *Katona e. h. 173. l.*

⁵⁾ Pál pápának ez iránt Osvát püspökhöz, a pécsváradi monostorhoz, annak jobbjághoz s végre magához a királyhoz intézett leveleit, mind a négyet Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice 1466. quarto Kalendas Majj azaz aprilis 28-dikán, közli *Koller, Episc. Quinque Eccl. IV. d. 152. l.*

⁶⁾ *Budai Ferencz II. d. 360. l.*

⁷⁾ *Fleurynek folytatója XXIX. dar. CXII. könyv, CXIII. §* hibásan nevezi a kalocsai érseket Varas Istvánnak, s épen oll. hibásan teszi bíbornokká neveztetését még 1464-re; mert az oklevelkben még 1465. és 1466-ban sem fordul elő ezen czímmel, é. Mátyás mind a két évben sürgette a bíbornokságot. *Katona, Hist. Eccl. Coloc. I. dar. 444. l., Ugyanő, Hist. Crit. stirpis miztae VIII. d. 167. l.*

rűnek látta a dolgot újra megpendíteni Rómában. Felszólította mindenekelőtt a bsbornokok collegiumát, vetné magát közbe ez ügyre nézve a pápánál, annyival inkább, mivel most Magyarországon bsbornok nincs, bár az illy megkülönböztetés nem csak az egyházi rend tekintélyét emeli, hanem az országra magára is fényt hárít. Ezen tekintetből és azon barátságból, mellyel ezen főpap iránt kitűnő tehetségei s nagy érdemei miatt viseltetik, óhajtotta ő már annyi idő óta ezen kitüntetést; mert Várdai maga sokkal szerényebb, hogysem ezt ohajtaná, sőt sokáig azon lépésekről, mellyek e részben tétettek, mitsem tudott ¹⁾. Külön írt ezen tárgyban a velencei dogénak, — kivel ezen idő tájban Justiniani Ferencz követének bal esete által, mellynek következtében ez Magyarországon latartóztatott minden holmijával együtt, s csak a király erőlyes parancsa következtében nyerte vissza mind szabadságát, mind elfoglalt holmiját ²⁾, szinte kedvetlenségbe jött volt, — őt, kinek olly nagy befolyása van mind a pápánál, mind a bsbornokoknál, megkérvén, vetné magát ujabban

¹⁾ 1466. *Epist. Math. Corc. III. rész, I. levél, 1. l.*

²⁾ Mátyás a dogéhoz ez iránt írt levelében őt bizonyossá teszi, hogy ezen kedvetlen esetet ő épen olly nehezen vette miat maga a herczeg; mire nézve, mihelyt az neki értésére esett, megtette a czélszerű rendeleteket, mellyeknek következtében Justiniani szabadságát és letartóztatott poggyászát mindjárt visszanyerte, még mielőtt a doge levele és ennek következtében Péter nevű követe megérkezett. Ennek kiküldetését annál sajnosabban vette, mivel ez fonák eljárása s magaviselete által a dolgot könnyen egészen megronthatta volna, ha előbb érkezik meg; e mellett pedig ezen kiküldetés azt bizonyítja, hogy iránta bizodalmatlansággal viseltetik, 1466. *Epist. Math. Corc. III. rész, III. levél, 4. lap.* — Szinte egy időben vetette közbe magát a király a dogénál Bani Miklós paduai polgár ügyében, ki egy történetes gyilkosság miatt száműzetett, s kit ő most a maga s országa ügyeiben használni kívánna, de a ki a rá bizandókban nem járhat el, mielőtt hazamenne. Mire nézve megkéri őt, hogy ezen szerencsétlenség megkegyelmezvén, neki a hazamenetelt az ő kedvéért engodná meg. Év nélkül, *Epist. Math. Corc. e. h. IV. levél, 7. l.*

is közbe, hogy e részben valahára czélt érjen, mind azon okokat ismételve, mellyeket a bíbornokokhoz intézett levelében felhozott volt ¹⁾).

Vitéz esztergomi érsekről sem felejtkezett meg a király. Külön, még ez évi budai első mulatása alatt kelt levele által megengedte neki, hogy nagy-váradai püspök korában nyert kiváltságához képest, az eskü személyes letételére soha se szoríttathassék, hanem azt más tehesse le érvényesen nevében. Ezen szabadalmat egyszersmind kiterjesztette minden utódjaira is az esztergomi érsekségben, ez által egyszersmind ennek fényét s tekintélyét növelendő ²⁾. Ekkor a főcancellárság a két érsek közt, kik egyaránt birták Mátyás bizodalmit, fel volt osztva, úgy hogy fél évenként felváltva vitte mindegyik annak kötelességeit, ide értvén a királyi pecsét őrzését is ³⁾. Az öreg Szécsi

¹⁾ 1466. *Epist. Math. Corv. e. h. III. levél, 4. l.*

²⁾ Datum Budae feria quinta proxima ante festum b. Priscæ virginis (januar. 16-dikén) anno domini 1466. *Pray, Hier. II. dar. 153. l., Katona e. h. VIII. dar. 153. l., Batthyányi, Leges Eccl. III. dar. 523. l., Keresztúri, Hist. Episc. M. Varad. I. dar. 224. l.* Mivel épen ekkor a kettős királyi pecsét, mellyel ezen oklevél hitelesített, Vitéz kezében volt, a király rendeletéből, mint maga az oklevél mondja, minden bal magyarázat elkerülésére a nádornak, Ország Mihálynak, pecsété is az oklevélre nyomtatott.

³⁾ *Bonfin IV. tis. I. könyv, 397. lap.* — Palóczy László országbirónak egy ítéletében, Datum Budae septimo die termini prænnotati videlicet feria secunda proxima post dominicam Ramis palmarum (martius 31-dikén) anno domini 1466., mellyet *Katona e. h. 157. l.* Hevenessy kézírataiból közöl, mind a két érseknek megadatik a főkorlátnoki czím. Az esztergomi érsekségnek az eskü letételéről adott szabadalmi levélben, mint épen most látók, egyenesen Vitézről mint esztergomi érsekről mondatik, hogy a királyi kettős pecsét az ő őrzése alatt van. Másfelül a lipcseiek szabadalmainak megerősítéséről kiadott, és alább bővebben említendő levélben martius 24-dikéről Mátyás maga egyedül a kalocsai érseknek adja meg a főcancellári czímet. *Katona e. h. 152. lap.* Maga Vitéz sem mindig élt azzal; így nevezetesen azon levelében elhagyta azt, mellyben Bach Gáspár szepesi prépostnak megengedi,

Dénes iránti bizodalmatlanságból bizta volt Mátyás a korlátnoksági hivatal tisztjét a kalocsai érsekre, mint annak idejében láttuk, most pedig Várdait attól egészen megfosztani nem akarta ¹⁾).

A polgári főhivatalokban ezen időben tetemes változások történtek. Így nevezetesen Szapolyai Imre, ki még mindig a felső vidékeken volt elfoglalva a csend helyreállításával, mind a bosnya kormányzóságtól, mind a dalmát-, horvát- és tótországi bánaságtól fölmentetett ²⁾); helyébe nevezettek ki Ráma, Dalmát- és Horvátország bánjainak Szobi Péter és Disznós László ³⁾), valamivel később

hogy a préposti laktelken épített kápolnát az egri püspöki helyettes, vagy akármely más püspök által felszenteltethesse, Datum Strigonii 26. die mensis aprilis anno 1466. *Wagner, Anal. Scep. I. dar. 342. l.* Ki volt ekkor az egri püspök helyettese, megmondani nem tudjuk. Hedervári László minden öregsége mellett nem adta volt át helyettesének minden megyéjét illető ügyek tárgyalását, mint kitetszik annak leveléből, melly által Nyársardai Györgyöt nevezi ki szebeni népésznek, Datum in Solymos die prima novembris anno domini 1466. *Wagner, Dipl. Com. Sáros. 481. lap.* Miklós erdélyi püspöknek helyettese volt ezen időben János moldovai püspök, mint bizonyítja ennek egy levele, mellyet *Benkő* közöl *Milkovia I. d. 144. l.*

¹⁾ *Timon, Epit. Chron. 147. l.* és utána *Katona e. h. 158. l.* azzal kívánja ezen két főkorlátnok kinevezését indokolni, hogy Mátyás, részint udvara fényének öregbitésére, részint hogy annál többeket lekötélvezhessen, némelly hivatalokat megkettőztetett. Azonban annak idejében bővebben megmutatjuk, miszerint a főhivatalok kettőztetése nem volt Mátyás találmánya, hanem elődeitől örökölte azt.

²⁾ Mikor mentetett föl Szapolyai Imre végképen ezen hivataloktól, bizonyosan meghatározni nem tudjuk. Még számos, 1465. elején kelt oklevelekben fordul elő ezen címezzel, *Katona VIII. dar. 72. és köv. l.* De már azon levelében Mátyásnak, melly által a lipcseiek régi szabadalmait megerősíti, Datum per manus R. in C. P. D. Stephani ecclesiarum Colocensis et Bachiensis Archiepiscopi, Aulae nostrae summi Cancellarii dilecti et fidelis nostri anno domini 1466. nono Kal. Aprilis (martius 24-dikén), kihagyatik Szapolyai Imre a zászlósok sorából.

³⁾ A lipcseieknek adott és épen most említett szabadságlevél-

melléjük adatott a dalmát, horvát és bosnya bánságokban Laki Túsz János, ki egyszersmind János zagóriai gróffal tótországi bán is lett ¹⁾. Ujlaki Miklós az erdélyi vajdaságtól, mellyet úgy is mint látszik csak név szerint viselt, fölmentetvén, Dengelegi Pongrácz János pedig a szörényi bánságba tétetvén át ²⁾, a már előbb vajdának nevezett János Bazini és Szentgyörgyi gróf mellé vajdának nevezettek testvére Zsigmond és Monyorókeréki Elderbach Berchthold ³⁾. Ujlaki Miklós mellé macsói bánnak neveztetett ki Szakolyi Péter, megmaradván egyszersmind a temesi főispánságban ⁴⁾. Baumkircher András végre, mi okból, megmondani nem tudjuk, megszűnt pozsonyi főispán lenni ⁵⁾.

Azalatt a pápa idéző levele elterjede Csehországban. Podiebrád arra egy alázatos irásában felele, mellyben a szent-szék iránti engedelmes készséget jelenti ki, a római

ben *Katonánál e. h.* ezek így fordulnak elő: Petrus Zob et Ladislaus de Disznos regnorum nostrorum Ramae Dalmatiae et Croatiae bani.

¹⁾ Hogy a zágrábi püspökség irományai szerint Laki Túsz János ezen évben lett Dalmát-, Horvát-, Bosnya- és Tótország bánja, melléje adatván a tótországi bánságban János zagóriai gróf, nyilván mondja *Kerchelich*, *Notit. prael.* 287. l. Azonban Túsz János a lipcseiek részére adott szabadalomlevélben még mint főajtónálló mester fordul elő.

²⁾ Mind Ujlaki Miklós, mind Pongrácz János, még az 1465-diki oklevelekben mint erdélyi vajdák fordulnak elő; de már a lipcseiek szabadalmáról szólóban Ujlaki ezen cím nélkül, Pongrácz pedig mint szörényi bán jelen meg.

³⁾ A lipcseiek részére adott szabadalomlevél. Elderbach azelőtt főlovászmester volt.

⁴⁾ Még az 1465-diki oklevelek egyikében, melly által Mátyás király az esztergomi egyház részére megerősíti László király adománylevelét Kovácsi helység iránt, Szakolyi Péter egyedül mint temesi főispán, a lipcseiek szabadalomlevelében azonban már e mellett mint macsói bán is előfordul.

⁵⁾ Még az 1465-diki oklevelekben említetik mint pozsonyi főispán, már a lipcsei szabadalomlevélben a pozsonyi főispánság üresnek mondatik.

cath. vallás iránti érdemeit bővebben előadja, a compactatáskhozi ragaszkodását ügyekszik igazolni, s menté-
gének bővebb kifejtésére készségét ajánlja, és csak azon kegyelemért esedezik, hogy egy Csehországhoz közel levő hely jeleltessék ki, hol ő a három bíbornok előtt védel-
mének előterjesztése végett megjelenhessen, mivel tarto-
mányainak kormányzása nem engedi meg azoktól hossz-
zasabb időre eltávozását ¹⁾). Fridrik császár, a branden-
burgi határgróf, s a bajor fejedelem is írtak a pápának,
kérvén őt, hogy bánása módját Podiebrád iránt enyhít-
se ²⁾). De mind ez mitsem használt. A pápát az általa ke-
ményebben szorongatott boroszlóiak és pilseniek újabb pa-
naszai felhevíték ³⁾); Podiebrád felelete, bármelly aláza-
tos volt is, őszintesége által csak hosszantá ⁴⁾), Mátyás
készsége pedig az ajánlott végrehajtás elfogadásában más-
felül bátorságát növelé. Azért a helyett, hogy a fejedel-
mek kérésére hajtott volna, december 8-dikán és így 53
nappal az idézés határnapja előtt kelt bullájában ⁵⁾ őt

¹⁾ Ex Cod. Ms. Altonad. *Pessina* 745. l. és utána *Balbin*, *Epi-
tome* 537. lap. Mind a keuo Podiebrádnak ezen levelét 1466-ra
teszi, de hibásan, mert arra a pápa már 1466-diki január elején
felelt. *Pubitschka e. h. IX. dar. 142. l.* October 21-dikére 1465.
teszi azt *Fessler V. dar. 182. lap*; ugyanazon napról közli azt
Eschenloer e. h. I. dar. 267. l. és ebből *Dok. Gesch. v. Breslau*
III. d. 346. l.

²⁾ *Pubitschka e. h. 143. l.*

³⁾ *Pessina, Mars Morav. 744. l.*

⁴⁾ *Pubitschka e. h. 145. l.* — Geroslav vitte a levelet Rómá-
ba, s advent harmadik vasárnapján hatott be azon szobákba, mely-
lyekben a pápa fel szokott öltözni, midőn misét mond. Itt térde
esve és ezen szavakkal: „Szentiséged legengedelmesobb szolgálja-
tól, az én uramtól, a csehok királyától“ adta azt által; de felhe-
vülve vetette azt lábaihoz vissza a szent-anya, mondván: „Hogy
mered fenevad (bestia) azt jelenlétünkben királynak nevezni, kit-
mint jól tudod, a római szent-egyház mint eretneket kárhoztatott.
Az akasztófa alá veled és eretnek uraddal.“ *Dok. Gesch. v. Bress-
lau* 352. l. — *Fessler* szerint azonban *V. d. 181. l.* később még
is elfogadta a levelet, mivel felelt rá.

⁵⁾ V. Idus Dec. *Pessina e. h. Ms. Cod. Altonad.* Hibásan teszi

mint makacsot minden tisztjeitől megfosztja, alattvalóit a nekie adott eskü alól feloldozza; a fejedelmeket, kik a vele kötött szövetségben megmaradnak, bűnösöknek nyilvánítja¹⁾. Egy más irományában január 12-dikéről 1466. a cseh királynak említett levelére igen keményen felel²⁾; míg azalatt Boroszlóba érkezett követe ezen város lakosait az engedelmességtől királyuk iránt egyenesen eltiltja³⁾. A pápának ezen keménysége a keresztyénség által közönségesen helyben nem hagyott. Pilsent és Boroszlót kivéve, a pápa bullái Csehországban s a hozzá tartozó tartományokban köz hírré nem tétettek; ezt a szomszéd fejedelmek sem engedék meg birodalmaikban⁴⁾. Igaz ugyan, hogy Sternberg Zdenkónak, a király régi személyes ellenségének⁵⁾, vezérlése alatt némelly római catholicus nagyok már november 25-dikén 1465. szövetséget kötöt-

tehát *Henel, Excerpt. ex Chron. Münsterb.* november 8-dikára, *Pubitschka e. h.* — Az Eschenloernél lévő levelek szerint, melyeket a boroszlóiak Rómából kaptak, Péter és Pál napja előtt határozottatott el a consistoriumban Podiebrádnak eretnekké nyilatkoztatása. *Pol, Bressl. Annal. 185. l.* és *Henel, Annal. Siles. 170. l. Curaeus után (Annal. Siles. I. d. 305. l.)* azt mondják, hogy már augusztus 5-dikén a bulla kihirdetett Boroszlóban, *Dok. Gesch. v. Bresslau III. d. 338. l.* — *Cochlaeus* szerint 429. l. Pál pápa őt 1464-től kezdve Coena Domini bullájában minden esztendőben kirekesztettnek nyilatkoztatta.

1) *Pessina e. h.* — II. Pál pápa levele, mellyben felszólítja Adolf maynzi érseket, hogy a Podiebrád ellen hozott ítéleteket megyéjében hírdesse ki, 1465-ről megvan *Gadenusnál Cod. Dipl. IV. d. 378. l.*

2) *Pubitschka e. h. 146. l.*

3) *Balbin, Epitome Rerum Boh. 531. l.*

4) *Pessina e. h.*

5) A versengés közöttök már mint kormányzó társak közt megkezdődött volt; később Sternberg, mint a méhben-hagyott László által mátkája után küldött követségnek feje, a cseh király halála után megígérven VII. Károlynak, hogy fia követeléseit a cseh korona iránt előmozdítsa, és ezt meg is tévén, gyanússá lett Podiebrád előtt s azért általa mint király által elmellőztetett, kivált miután ellenségei azt hírlélék felőle, hogy Fridrik császár-

tek Podiebrád ellen ¹⁾; de a többség még a régihitűek közt is megmaradt mellette, s nevezetesen több püspök is. Így boroszlói Józsa mind a pápának, mind követjének írt az ő mentségére ²⁾; az olműczi Protasz pedig személyesen támadta meg az utolsót Boroszlóban ³⁾. A felbosszantott pápa Podiebrádot leveleiben egyenesen eretneknek, az eretnokségbe visszaesettnek nevezi ⁴⁾.

A pápai követ Cschországban ezeknek következtében Podiebrád ellen új lépéseket tett. Április 21-dikén s május 9-dikén Olműczben több morva és schlesieni nemesek közt szövetséget eszközle ellene ⁵⁾. Különösen a pilsenieket, kik királyuk seregének vitézül ellent állottak, a pápa különös pártfogása alá vevé, s megkülönböztetés jeléül a szent-széknél czímerének bővítését két őszveköttöt kulccsal, melly a pápák saját czímere volt, és egy fegyveres, jobb kezében félsast tartó esatárral, tántoríthatatlan hőségének jelével, eszközölte ⁶⁾. Maga a pápa is fenyítkeiben tovább ment; martius 13-dikán kelt levelében minden cseh városnak s nagyoknak megtiltja az engedelmeskedést Podiebrád iránt, és Sternberg Zdenkót nevezi ki

ral alkudozik a trón felett. *Stranssky, Staat v. Böhm. III. dar. 525. l.*

¹⁾ *Tanner, Gesch. der Helden v. Sternberg 327. lap, és Pubitschka e. h. 144. l.* Az egyezőlevél zu Grünberg 1465. am Donnerstag vor St. Andreaetag megvan *Tannernél e. h. 319. l.*

²⁾ *Ex Cod. Epist. Reg. Georgii Balbin, Epitome 533. lap. Pubitschka e. h. 148. l.*

³⁾ *Balbin e. h. Pubitschkánál e. h.* — Még a királynak a franczia királyhoz intézett levelét is, mellyről alább szolandunk, egy premontréi barát a hradistyei kolostorból Olműcz mellett vitte át. *Stranssky e. h. 529. l.*

⁴⁾ *Balbin, Epitome 57. l.* szerint különösen a bajor herceghez Lajoshoz VIII. Idus Februarij 1466. intézett levelében.

⁵⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 268. l.*

⁶⁾ *Pubitschka, Gesch. v. Böhm. IX. dar. 156. l.* Maga a pápai bulla 9. júniusról 1466. német fordításban megvan *Tannernél, Gesch. d. Sternberge, 329. l.*

az igazhítt seregek vezérének ¹⁾; s már június 28-dikán ²⁾ Podiebrádot eretneknek, s azért a királyi székre alkalmatlannak nyilvánítja.

Sikeretlenek voltak a cseh királynak minden ügyekezetei a fenyegető egyházi csapások elkerülésében. Hiába újította meg július 2-dikán azon kérését, hogy védelmét egy, e végett Csehországhoz közel tartandó őszvejevetelen a kinevezett bsbornokok előtt adhassa elő, addig pedig minden további lépések függesztessenek fel ³⁾; hiába küldött egy, e végett az esztendő közepén tartott országgyűlésből követséget Rómába Wrabli Fluxa János, Malovecz János és Tettauer János személyeiben, kérvén az apostoli széket, hogy az ország veszélyeit tekintve, ítéletét függeszse fel, tartson közönséges conciliumot, vagy rendeljen Csehországhoz közel vizsgáló biztosságot ⁴⁾.

Hogy a szent-atyát annál bizonyosabban birhassa engedékenységre, több sejedelmeknek írt; de egyiknek sem adta elő panaszait a pápa ellen olly terjedelmesen, mint Mátyásnak, tőle tartván leginkább, és őt még mind vejenek tekintvén ⁵⁾. Ehhez intézett levelében, — mellyet

¹⁾ *Balbin, Epitome 532. l.*

²⁾ *Engel e. h.* ezen bullát hibásan teszi még 1465-re; mert az egyenesen ide való, mint megjegyzi *Balbin e. h. és Pray, Annal. IV. d. 28. l.* Háromszor függesztette fel annak kiadását a császár kérésére, ki a cseh király megtérését ígérte, inkább kedveskedésből mint reménynyel, *Epist. Card. Papien. Raynaldnál. Annal. Eccl. XIX. dar. 183. l. Has. Schmidt, Gesch. d. Deutschen VI. d. 211. l.*

³⁾ *Feria quarta post festum S. Galli. Balbin e. h.*

⁴⁾ *Pessina, Mars Morav. 761. l.* és *Ms. Balbin. Pubitschka e. h.* — Lajos bajor herczeg is ajánlotta a pápának, hogy Podiebrádot ne erőszakkal, ne keménységgel, hanem inkább kegyelemmel ügyekezék megtérteni, átküldvén annak ohajtásait VIII. Idus Februarii 1465. Ezekből kitetszik, hogy Podiebrád kívánta a konstantinápolyi császári czímet és azt, hogy a compactaták tartassanak meg, fia prágai érseknek, ő maga pedig a törökök ellen fővezérnek neveztessek ki. *Eschenloer I. d. 274. l.*

⁵⁾ Podiebrádnak Mátyáshoz szóló levelét a tudós benczés *D'Achery* tartotta meg. *Spicil. III. dar. 830. lap*; de itt az esztendő

a pápa ellen gyakori föllépéséről elhíresedett Heimburg György, ki most Podiebrádnál tartózkodott, de egyszerűsmind Mátyás zsoldjában is volt ¹⁾, tett fel ²⁾, — elő-

hibásan van 1468-ra téve, mert oda épen nem illik. *Pubitschka e. h. 160. lap.* — Helyesebben van annak kelte kitéve *Dobnernél Diplom. Hung. Monumenta II. dar. 418. lap.* Glacv V. Kalendas Augusti (július 28-dikán) 1466. — *Engel e. h.* hibásan augustus 1-sejére teszi, és azt állítja, hogy Podiebrád meghallván Mátyás kézalatti készülleteit ellene, úgy írta ezen levelet. De helyesebb *Pessina és Pray* állítása *e. h.*, kik egyedül a pápa kemény bullájának tulajdonítják azt. — *Eschenloer 316. l.* Podiebrád ezen levelét német fordításban is közli csak ugyan Glaczból, és július 28-dikáról.

¹⁾ Kitészik ez a mondott mindkét jog tudorának János esztergomi érsekhez intézett leveléből, mellyben a cseh királynak a pápához viszonyáról és Mátyás királynak a szent-széknél ez ügyben sikertelen közbenjárásáról emlékeztvén, annak okait még a régibb időkben Fridrik császár s a szent-szék közt a IV. Jenő elismerése iránt pénzben kötött szerződésből fejtegeti és ajánlja, hogy a magyar király, kinek a szent-szék előtt a francia, angol stb. királyokénál nagyobb tekintélye van, írjon keményen ez ügyben a pápához s a velenceiekhöz; egyszerűsmind emlékeztetbe hozza, hogy Mátyás király neki harminadfél évi díjjal tartozik, Datum Prage die 5. Julij 1466. *Oklevéltár CCCXCI. sz.* — Ezen Heimburg György, vagy, mint néha neveztetik, Gergely (ezen két név föleserélése a középkorban szokásos volt) Würtzburgban született, ő maga Heropolitanusnak mondja magát. *Horn, Samml. zur sächs. Gesch. I. dar. 389. lap.* Már igen korán ellenzésbe tette magát a szent-székkal. A német választók által 1446. a kölni és trieri érsek letétele miatt Jenő pápához küldött fenyegetődző követségnek ő volt szónoka. *Aeneas Sylvius, Hist. Frid. III. Kolárnál Anal. Vind. 120. l.* Az osztrák rendek 1452. a pápa által átokba tételvén, a közönséges zsinatra felhívó igen erőlyes levelök készítésében részt vett. Ezután Albert osztrák fejedelem szolgálataiba lépven, ennek a szent-székkal támadott viszátkodásaiban őt bátor tanácsával, erőteljes tollával segítette. Ennek halálával Podiebráddhoz vonúlt, és e mellett lépett föl szilárd jellemével, mint ezt alkalmunk lesz további előadásunkban megemlíteni. II. Pál pápa alatt 1468., mint annak idejében meglátjuk, másodszor átkoztatott meg, de ez sem tudá jelleme erejét megtörni. Tovább is folytatta kemény föllépését az apostoli szék ellen, míg végre főpártfogói, Rokyczána és Podiebrád halála után aggott vénségében 1472.

adja, miként kívánta ő mindig főként Csehország boldogságát előmozdítani, melly tekintetből egyedül vállalta el annak csiklandós kormányát. Ügyekezetei nem valának sikeretlenek. A belső csend helyre volt állítva, a makacsok megalázkodtak, és az ország a szomszédok előtt is megint tekintetbe kezdte jönni. Így újra fölelevenedék a kereskedelem, mozgásba jöve a bányászság, és helyre állt a száműzött igazság kiszolgáltatása. Főként ezen tekintetből kívánta a compactaták további megalapítását is, s azon ügyekezettel, mellyet ő arra fordított, hogy ezek gondosan megtartassanak, s alattvalói semmiben se távozzanak el azoktól, mit ezek rendelnek, megczáfolhatja azon régi és új rágalmakat, mellyeket egyedül őt eretneknek tenni akaró ellenségei terjesztenek ellene. Sokaknak a megállapított csend, a helyre állott rend nem volt ínyök szerint, s mindent elkövettek a régi zavar fölelevenítésére. Örvtül szolgálja ezeknek az, mintha ő a catholicusokat nyomta, a szent-szék iránti engedelmességet felmondotta, ettől az illő tiszteletet megtagadta volna; holott ő a pápának hű fia maradni szándékozott, az ő uralkodása alatt a catholicusok vallása virágzik, ő a legelső hivatalokat olly férfiakra bízta, kik a római szék hívei. Csodálni eléggé nem lehet, miként nyerhettek az illy hamis vádak hitelt

kénytelen volt a pápai kegyelmet esdve elfogadni. Az átok-, valamint a megkegyelmező levelet közli *Horn e. h. 385. lap.* Megholt még ezen évben augusztában. *Horn e. h. 394. l.* Magasnak, kopasznak és szépnek, eleven, vidám és sokat mondó tekintetűnek írja őt *Baluz, Misc. VII. dar.*, igen ékesszólásúnak, tudósúnak, a nemesek közt legtudósabbnak, de szabadelvűnek, önállásúnak, a szent-egyház fejével nem gondolónak festi *Aeneas Sylvius, Hist. Frid. III. e. h.* és *Frehernél II. dar. 175. lap.* Életéről becses adatokat találni *Frehernél Script. rer. germ. II. 172.—176. lap.* *Joh. Alb. Fabriciusnál, Bibl. lat. med. et inf. aetat. III. dar. 286—288. lap.* és főként *Jos. Ara. Ballenstadiusnál, Nar. vitae Greg. Heimburg Jur. Doct. et Reip. Norimb. Consiliarii. Helmstadii, 1737. 4-ed rétt.*

²⁾ *Eschenloer e. h.*

a pápa előtt; de a dolog még is így van. Böven fejtegeti; miért nem lehet a compactatáskhozi ragaszkodást eretnek-ségnek mondani. Ez után pedig megjegyzi, hogy a pápa egy Eingab nevű ügyész s hitvéd által fölingerelve, neki mint az eretnokségbe visszaesettnek ügyét a szent-angyal és a spálatrői bíbornokokra bízta még 1465-ben, s ezek őt minden további vizsgálat, minden kihallgatás nélkül 180-ad napra magok elejébe idézték, egyszersmind már idéző levelökben a nekie mások által megadott királyi czímet is megtagadták, és így már őt előre kárhoztatták. Erre lehetetlen volt megjelennie, mert ez által elismerte volna, hogy nem törvényes király, s már azelőtt is eretnek volt. De a pápa még tovább is ment igazságtalanságában, a kiszabott határidőt nem várta meg, s már december 8-dikán jobbágysait a nekie adott hittől feloldozta, őt pedig az ország további használatától egyenesen eltiltotta. Mind ezen igazságtalanságok mellett is ő ártatlanságának érzetében a pápához folyamodott, szoros vizsgálatot s igazság-kiszolgáltatást sürgetett, sőt, a mennyiben a szent-szék akaratára s tudta nélkül tiszteletlen szavai, balra magyarázott tette által megsértette volna, magát azoknak visszavonására, ennek helyre-hozására őszintén ajánlotta, csak hogy ügyének elítélése részrehajlatlan bírákra bízattassék. Ezen kérés, mellyet legutolsó jobbágysa méltán sürgethetett volna, megtagadtatott tőle, ki nagy segéggel készült a törökök ellen, meg olly nemzet fejtől, mellynek egyes tagjai már Hunyadi és Mátyás alatt vitézkedtek a hit ellenségei ellen, és a mellyet jövődöre egyesült erejében még jobban lehetne használni a kereszténység ügyében. Ezen bánásmód helytelen, mert az 1465-dik évi augusztus 2-dikáról kelt idéző levélben nekie, mint már megjegyeztetett, a királyi czím nem adatott meg; ettől pedig őt egy tollvonással, minden kihallgatása nélkül, megfosztani nem lehet. A megjelenésre engedett 180 nap előtt tett lépéseit a pápa azzal kívánja ugyan mentetgetni, hogy a rosszat jobb maga idejében megelőzni, mint a szükséges orvossággal elkészni; mintha

szabad volna akárkit is keresett ürügy alatt a maga jogai-
ból kivetkőztetni! Maga a nagy, mindentudó isten, Kain
és Sodoma dolgában azt mondá: *Descendam et videbo.*
Ez minden világi s egyházi törvényekkel ellenkezik, és
kedvetlenséget szül. Azt állítja ugyan a szent-atyá ja-
nuárius 12-dikén kelt kemény válaszában, hogy ő nyil-
vános eretnek; hogy maga nyilvánította egy közönséges
gyűlés alkalmával Prágában, miszerint ezen eretnekség-
ben háznépestül együtt egész haláláig meg akar maradni;
hogy Fantin személyében megsértette a követek bánthatlan-
ságát, és azt erősíteni merészelte, miszerint az úrvacsorá-
jának két alakban vétele a világiakra nézve is szükséges.
De mind ez nem így van. Ki hihetné el valakiről, misze-
rint maga magát eretneknek vallja; de ha ezt tenné is,
még ez nem volna elég kárhoztatására; mindennek még
a bünt is magáról írásban, vagy törvényes bírása előtt
kell elismerni, csak így lehet a dolognak tökéletes hitelt
adni. Az úrvacsorájának két alakban vételét megengedik a
baseli compactaták minden élemedett embernek, s így
neki is, ki azzal gyermekkorától fogva élt; ebben csak
atyjának nyomdokait követte. Fantint ő még hajdan Pius
pápához küldötte volt pénzekkel, ott némelly dolgokat
eszközleendő; de ő nem csak megbizásának nem tett ele-
get, hanem ellene egyenesen követséget vállalt fel, és
Prágában egy közönséges gyűlésben ellene igen illetlenül
kikelt. Ennek alaptalan vádjaira mondotta ő neki, hogy
az úrvacsorájával két alakban egész családjával eddig is
élt, s ezután is élend. Ezt az egyháznak nyilvános en-
gedelmével mondotta és mondhatta, azért még nem eret-
nek. Ezen vakmerő papot, mint hitéről megfelejtkezett
követét, el is fogatta; de a bajor fejedelem kérésére nem
csak illendően tartotta, hanem később szabadon is boesá-
totta, megérdemlett megfenyítését saját lelkiösmeretére bíz-
ván. Az ellene intézett vádak újabb és szorosb megvizs-
gálását olly szín alatt is tagadja meg a pápa, hogy az
egyszer már zsinat által is kárhoztatott eretnekséget, az
egyházi gyűlés tekintetének veszedelmeztetése nélkül, újra

nem lehet vizsgálat alá vetni. De ő ezt nem is kívánta, és most is csak azt ohajtja, hogy a csehországi egyházi dolgok egy fényesb gyülekezetben a császár és több világi fejedelmek jelenlétében hoztassanak tisztába. A pápa ellenben azt kívánja, hogy azok előtt jelenjen meg, azok ítélete alá vesse magát, kik tőle a királyi czímet megtagadták. Mit várhat ő ezektől? Reménylheti-e saját tettöknek és a pápáénak megváltoztatását? Ez valóban annyit tesz mint: tedd le a királyságot, vedd el fegyveredet s paizsodat, menj meztelen és oltalom nélkül a vesztőhelyre, ott megöletendő. Megelőzte maga a pápa a bírák kötelességét, a végrehajtáson kezdvén az ügyet. Ezekre nézve atyafiságosan kéri Mátyást, hogy a pápánál a többi fejedelmekkel egyesítse kérését, eszközölje parancsainak visszavonását, őneki az említett helyen és módon kihallgattatását, a dolognak ezen útoni bevégzését.

Hasonló de rövidebb leveleket küldött a császárnak, a dán királynak, Sforza Ferencz milanói, Lajos bajor és a szász fejedelmeknek, Fridrik és Vilmos brandenburgi háttárgrofoknak, Ruprecht kölni érseknek, a schlesieni hercegeknek, s végre mind a francia mind a lengyel királyoknak ¹⁾. Mátyás és Fridrik, kik ezen idő tájban egymáshoz közelíteni kezdének ²⁾, Podiebrád levelét el-

¹⁾ *Pessina*, *Pubitschka e. h.* — A többi fejedelmeknek szóló levél Glacj július 28-dikáról megvan *Eschenloer-e. h.* 327. l., a francia királyé september 8-dikáról *Pessina-e. h.*, a schlesieni fejedelmeké november 9-dikéről *Eschenloernél e. h.*, ki azt közli is. A Vilmos szász fejedelemhez szóló olvasható *Müllernél Reichstags-Theat. II. d. 250. l.*

²⁾ Erre mutat János montforti grófnak és Bregentz urának nyilatkozata, melly szerint, miután ura Fridrik császár Mátyás királyi kibékéllett s neki megparancsolta, hogy a magyar király ellen többé a háborút ne folytassa, ő a császárnak hitét adta, és magát ezen levelének erejével kötelezi, hogy jövő szent Mihály naphoz esztendeig Magyarország ellen sem maga, sem mások által háborút folytatni nem fog, hogy továbbá Rorau várát is Brandorfer Györgynek a mondott időre olly föltétel alatt adta át, mikép ez idő alatt sem Magyarország, sem a császár tartományai ellen nem

küldötték a pápának olly kérelemmel, hogy annak a maga mentsége előterjesztésére új határidőt adjon ¹⁾. A többi fejedelmek semmi erőszakos lépést tenni nem akarának, de közbenjárásukat ígérék, és valósággal a pápának ajánlólag s élénkebb kifejezésekben írának is ²⁾, nevezetesen a választó fejedelmek együtt ³⁾, Erneszt szász herczeg külön is. Ez komolyabb szerkezetű levelében a pápa eljárását ingerlő keménységnek nevezi, s őt szelídségre inti, a brandenburi gróf pedig minden hideg vérrel ítélők előtt bámulatos bűnnek. Szelídebb modorú a francia király levele, annál keményebb a schlesieni fejedelmeké. Ezek unszolták a pápát, hogy a helytelen rágalmazóknak ne higyen, a legkegyesebb király ellen indított pert semmisítse meg; vagy helyet, időt rendeljen a fejedelmi gyűlésnek, hol az ügy maga rendén vétessék fel, egyenesen kinyilatkoztatván, hogy, ha ezt nem teszi, ők királyuknak adott hitükről megemlékezve, ezt nem csak nem

fog ellenségeskedni; ezen várát pedig, ha idő közben Mátyás királyal meg találna békélni, azonnal, az említett határidő elteltével pedig minden esetre visszaadja, minek nagyobb bizonyosságára nagybátyja Haugeri Montfort gróf pecsétjét is a magáé mellé függesztette, Geben zu der Newnstat am Phincztag nach Sand Veittag (június 10-dikén) nach Christi geburde im 1466. Jare. *Oklecektár CCCXC. sz.*

¹⁾ *Eschenloer I. dar. 327. l.* Hibáz tehát *Pubitschka e. h.*, azt mondván, hogy nem tudatik, mit csinált Mátyás és Fridrik czen levelekkel. *Fessler* szerint *V. dar. 188. l.* Podiebrád levele nagy benyomást tett Mátyásra, s ő a cseh királynak koronázás előtt a magyar püspökök kezébe letett hitéről szóló bizonyáslevelet Rómába küldötte somorjai táborából olly megjegyzéssel, hogy egy fejedelemnek fellázadt alattvalói s tartományai ellen használt keményebb lépéseit nem lehet hitszegésnek tekinteni. De az említett bizonyáslevél átküldése csak későbbben, november 10-dikén történt, mint mindjárt meglátjuk, a Mátyás által állítólag e mellett tett megjegyzésnek nincs az egykorú íróknál, vagy oklevelekben nyoma.

²⁾ *Pessina és Eschenloer e. h.*

³⁾ *Feria IV. post Francisci (october 8-dikén). 1466. Pessina e. h.*

hagyják el, hanem mint hű védjobbágyokhoz illik, segítenek is. Ezen előadásukat később (september 1-sején 1466.) megújították. Még maga a boroszlói püspök Rosenberg Józsa is írt királya mellett, kérvén a pápát, hogy a Podiebrád ellen megindított pert függeszsze fel, míg a catholicus rendek különös követségek által bővebben és hitelesebben nem tudósítják őt az egész dolog állásáról. „Nem engedetlenség szüli ezen kérést, ugy mond bátran de illendőséggel az érdemes főpap; hanem nem eléggé értesített szentségedtől a bővebben értesítendőhöz történik alázatos folyamodás.“ Végre a Podiebrád mellett megmaradt számos catholicus rendek is írtak a pápának, sürgetvén, hogy királyuk hallgattassék ki, e mellett még azt is nyilvánítván, hogy, ha kérésök sikertelen maradand, fejedelmeket, kinek hűséget esküdtek, nem hagyják el, neki halálukig engedelmesküdnek, és a pártütők megzabolázásában bátran segítenek őt továbbra is ¹⁾. Mind ezen közbevetésekre a pápa csak igen röviden felelt, kinyilatkoztatván a fejedelmeknek, hogy a dolgok mostani állásában ohajtásaik teljesítése nem áll hatalmában ²⁾. Azalatt Protasz olműczi püspökhöz, s a morva városokhoz új brevék érkeztek, amannak meghagyatott, hogy az úrvacsorát két alakban osztogatni ne merje; ezeknek, hogy Györgyöt az igazhitű pilseniek ellen ne segítsék, letett esküjük elent nem állván, mellynek azon kívül is, mint eretnek részére adottnak, kötelező ereje nincs ³⁾. A püspök aláza-

1) *Pessina e. h.* — Ez a többi fejedelmekhez szóló leveleket vette ex Cod. Litt. R. Georgii, a francia királyét ex Coll. Altonad, a schlesieni fejedelmekét ex Coll. Mas. — Az utolsó *Pohlusnál* is megvan *Annal. Wratisl. Ms.*, de 1467-ről; *Pubitschka* példányában, mint maga mondja *IX. d. 164. l.*, 1465. áll.

2) *Eschenloer e. h.* 327. l., ki a császárnak és Mátyásnak szóló válaszokat közli is.

3) *Quoniam eorumdem (juramentorum quippe) praetextu perſido homini fidei catholicae, ac sedi apostolicae adversanti nulla censemini ratione teneri.* Az olműciekhez írt levél kelt VII. Kalendas Junij vagy május 27-dikén 1466.

tos válaszában megkérte a pápát, állana el parancsaitól; mivel az erőszaknak illy esetekben jó következménye úgy sem lehet. A városok feleletökben Podiebrád türelmes-ségét magasztalák, és megjegyzék, hogy maga a megváltó a pogány császároknak megadni rendelé azt, mi az övék. A catholicus morva nagyok hevesen keltek ki a pil-seniek türelmetlensége ellen, kik a kelyheseket üldözik, őket, sőt még magát a királyt is csufuságnak teszik ki, és őt ez által magok ellen méltán felingerelték ¹⁾.

Mátyás a Podiebrád és a pápa közt támadott veteke-désben közelebb befolyást venni semmikép sem akara, fő-ként azért is mivel a közte és a cseh király közt lappan-gó kedvetlenségek ezen idő tájban tettekben is kiütöttek ²⁾. Egyfelül Lippai Henrik Csehország főmarsallja és Stern-berg Máté ³⁾, — az utolsó, mint Fessler állítja, Podma-niczky iránt viseltető ellenséges indulatból s a testvérek kiirtását vérrel megbosszúlandó ⁴⁾, — Magyarországra ütöttek és itt sok pusztításokat vittek véghez, két várat építettek, innen az egész vidéket feldúlták, a templomo-kat kirabolták, se nemnek, sem időnek nem kegyelmez-tek, törökök- és pogányokként a lakosokat is magokkal

¹⁾ Ezen levelek kivonatát közli *Pessina, Mars Morav. 756. l.*

²⁾ Hogy Katalin királyné halála után, különösen ezen idő táj-ban, sok kedvetlenség támadott a két király közt a morvaiak és csehek rablásai miatt, kiket Podiebrád zabolán nem tartott, mondja *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 393. l.*

³⁾ *Engel* szerint *Gesch. d. ungr. Reichs III. dar. 268. l.* Mátyás a pápától az iránt biztatást nyervén, miszerint Podiebrád el-len Német- és Lengyelország fellázított és a fővezérség ezen ügyben reá fog biztatni, ennek feljebb említett levelére alkalma-sint nem felelt, és azért Podiebrád Morvaországot kormányzó fiá-nak Victorinnak tudtára adta, hogy két morva jobbágy Sternberg és Lippai által Magyarországot nyugtalanítsa. Azonban Podiebrád-nak minden tetteből kitetsző ekkori hő kívánsága Mátyással a jó egyetértést fentartani, nem engedi azt hianünk, hogy ezen be-ütések Podiebrád tudtával vagy épen egyenes parancsára történ-tek volna.

⁴⁾ *Fessler V. d. 155. l.*

vitték rabszolgaságra¹⁾. Másfelül Ledniczi György és Podmaniczky Balázs Morvaországot látogatták meg futó csapataikkal, és ott kényők szerint dúltak, különösen az első a wizowiczi monostorban sok kárt tett²⁾. Ezen történetek sok élesebb levelezésekre adtak alkalmat, kivált miután Morvaországban némelly pusztító magyarok elfogatván, Mátyás azoknak szabadon bocsáttatását sikertelen sürgette³⁾. Mátyás ugyanis értesítettvén ezen eseményekről, mindjárt panaszt tett Podiebrád előtt, elégtételt és jövedőre az illy sértések előleges eltávolítását sürgetvén. Egyszersmind pedig, hogy súlyt adjon ezen föllépésének, még mielőtt kielégítő választ nyert volna, egy kis sereggel megindult a hely színe felé⁴⁾. Podiebrád előtt, ki kétes

1) *Balbin e. h.* és Mátyás alább említendő levele Victorinhoz Simon-Judást megelőző napról, azaz october 27-dikéről 1466. *Tanner, Die Sternberge 332. l. és Oklevéltár CCCXCVII. sz.*

2) János a smilheimi másként wizowiczi monostor apátja elismeri, hogy a magyarok által elpusztított és minden élelmi szerekben megfogyatkozott monostorának szükségére Péter szerzetes társától 10 arany forintot kölcsön vett, melly jó tettéért neki a lesznai egyház kormányát 10 évre olly föltétel alatt engedi át, hogy annak jövedelme fejében évenként egy forint számíttassék le ezen adósságból; ha pedig ezen haszonvételben gátoltnék, az apát tartozék a kölcsönt megtéríteni, s ha ez azt megtagadná, Péter azt a világi törvény útján is kereshesse, Datum in nostro monasterio supradicto anno domini 1466. XII. Oct. *Oklevéltár CCCXCV. sz.*

3) *Balbin e. h.*

4) Még september 16-dikáról Budáról hagyta meg a győri káptalan panasza következtében, — melly szerint a közelebbi zavaros időkben a győri püspökséghez tartozó Kis-Bajcs helységbeli egyházi nemesek a káptalan birtokában lévő csak ugyan Győr megyei Vámos helység határából nagy darab szántóföldet és a halászatot erőhatalommal elfoglalták s Kis-Bajcs-hoz csatolták — a pozsonyi káptalannak, hogy a kinevezett királyi emberrel törvényes vizsgálatot tegyen és annak eredményéről személyenként tudósítsa, Datum Bude feria tertia proxima post festum exaltationis Sancte crucis anno domini 1466. *Oklevéltár CCCXCIII. sz.* — Egyébiránt a nyár nagyobb részét Budán töltötte, mint kitetszik több eddig említett leveleiből. Június 27-dikén innen adott egy keményebb parancsot a püspöki dézmák rendes fizetése iránt, Datum Bude in

állásában nem kívánt újabb ellenségeket támasztani, az egész dolog igen kedvetlen volt, s azért mindjárt october elsejére öszvehívja Brünnbe a morvaországi rendeket, és megparancsolja fiának Victorinnak, kire volt bízva Morvaország kormánya, hogy ezekkel azon módokról tanácskozzék, mellyek segítségével ezen ellenséges beütéseket a két barátságos tartomány közt gátolni lehetne. Mind maga Podiebrád, mind fia Victorin erről mindjárt tudósították Mátyást; az utolsó pedig kevéssel ezután egy, Brünnben october 6-dikán kelt levelében értesíti őt, miként az öszvegyült morva rendek abban állapotok meg, hogy Sternberg Mátét megintik az illy beütések további elmellőzésére, és ha ő erre nem hajtana, fegyverrel is szoríttják engedelmességre, így bebizonyítandók hogy minden, mit ez tett, az ő tudtok és híruk nélkül történt ¹⁾. Hasonló értelemben írtak magok a rendek is ²⁾. Mátyás ezen válaszszal nem volt megelégedve, részint mivel a brünni végzés csak közönséges kifejezésekben volt közölve, s annak eredményéről újabb tudósítás nem érkezett, részint mivel azokban csak Sternberg Mátéről volt szó; mások ellen tett panaszai pedig egészen hallgatással mellőztettek. Azért egy, october 27-dikén Esztergomból, és így már utjában, Victorin münsterbergi herczeghez, glaczi grófhhoz és morvaországi főkapitányhoz intézett levelében mind atyja, a cseh király, mind saját levelének vételét elismervén, mintán a kérdéses brünni országgyűlés végzései előtte nem ismeretesek, azokat magával minél előbb és körülményesen közölni kéri, s egyszersmind ohajtja azt is, hogy leveleinek minden pontjára világosan és egyenként felel-

festo Sancti Ladislai Regis et Confessoris, anno domini 1466. *Batthiányi, Leges Eccl. III. d. 526. l.*

¹⁾ Kivonathan közli *Pessina e. h. 774. l.*, német fordításban *Tanner, Die Sternberge 329. l.*; azonban az utolsó annak keltét october 1-sejére teszi.

²⁾ Kelet napja nélkül, de valószínűleg, mint az előbbi, october 6-dikáról. *Oklevéltár CCCXCIV. ss.*

jenek; mert nem csak Máté, hanem a cseh király többi alattvalói ellen is van panasza, kik minden igaz ok nélkül az országot rabolva, gyilkolva, elpusztítják, sőt a pogány törökök módjára embereket és gyermekeket rabolnak s elhurczolnak. Inti őt ezen isteni és emberi jogok átkodott tapodói ellen erélyes intézkedésre a fennálló szövetség értelmében, mellyet atyja, a cseh király, még legközelebbi levelében is szentül megtartani ígért; ellenkező esetben az istenre s a világra hivatkozik igazságtalan háborgattása iránt ¹⁾. Még mielőtt Victorin ezen levelet vehette volna, Sternberg ügye Brünnben más fordulatot vett. Ő az országgyűlés elejébe híva, nem jelent meg; később azonban látván Victorinnak e miatti haragját, Wiszkovban tartandó személyes öszvejövetelt ajánlott ²⁾, hol főként Protasz olműczi püspök, Wlassin Károly és Ludanicz Hinko közbenvetésére october 23-dikán barátságos egyezés kötött vele ³⁾, melly szerint ő a Nagyszombat melletti két várát, az őrseregnek szabad kimenevelt kötvén ki, mindjárt átadja Victorinnak, ki azokat vagy elrontathatja, vagy Mátyásnak átadathatja; négy választott bíró, nevezetesen Magyarország részéről Vitéz esztergomi érsek és Ország Mihály nádor ⁴⁾, Morvaország részéről Protasz olműczi püspök s Lippai Henrik, vagy ha ez nem tetszenék a magyaroknak, Cymburg János, mint megbízott bírák vizsgálják meg az ügyet, a felek követeléseit, s ítélik el végkép; ezeknek határozatában nyugodják meg mindenik fél, és a tárgy e szerinti vég elintézéséig egyik fél se tartozzék a foglyokat szabadon bocsátani. Victorin ezen egyességgel annyira meg volt elé-

¹⁾ Datum Strigonii in vigilia Apostolorum Simonis et Jude anno domini 1466. *Oklevéltár CCCXCVII. sz. — Tanner e. h. 331. l.* adja ezen levelet német fordításban.

²⁾ *Pessina e. h. 744. l.*

³⁾ Az egyességlevél megvan cseh nyelven *Pessinánál e. h. 776. l.*

⁴⁾ A nádor itt cseh nyelven Nadisspannak nevezetik.

gedve, hogy Sternberg Mátét kegyelmébe visszafogadta, Brünnbe meghivta, és asztalához ülteté ¹⁾. E mellett külön levelében az esztergomi érseket az egyességlevél közlése mellett a történetekről tudósítván, kéri őt, hogy ennek megerősítését Mátyásnál eszközölje, minek megérkezéssel Máté neki, vagy helyettesének Ludanicz Hinkónak, ki parancsából e végett Magyar-Bródban várakozik, azonnal átadandja a Nagy-Szombat mellett épített két új várat, mellyet ő vagy a magyar királynak kézbesít, vagy leromboltat, vagy leégettet ²⁾. Hason értelmű leveleket írt a nádorhoz, s némelly felső-magyarországi tisztviselőkhöz is ³⁾. Kevéssel ezután vévén Victorin Mátyásnak Esztergomból írt levelét, ennek következtében tudósította őt arról, hogy e levelet keményebb kifejezései miatt atyjával tanácsosabbnak látta nem közölni; hogy azonban idő közben az esztergomi érseket körülményesen tudósította a brünni országgyűlés eljárásáról Máté dolgában, s így nem kételkedik, miszerint az előtte már tudva van, s a kötött egyesség az ő helybenhagyását is megnyerte. Kéri egyébiránt a királyt, gondoskodnék maga részéről is arról, miszerint Magyarországról se háboríttassék Morvaország és Schlesien, mint most közelebről ezt Bielikről értette ⁴⁾. Mátyás az egész eljárással nem volt megelégedve, a Mátéval kötött egyességről mitsem akart tudni, egy, Victo-

¹⁾ *Pessina e. h.* 775. l.

²⁾ Datum hely, nap és év nélkül. *Oklevéltár CCCXCVI. sz.* Ezen levelet kivonatban adja *Pessina e. h.* illy kelettel: Datum Brune 16. Oct. 1466. Azonban itt a napban hiba van, miután maga az egyező levél, melly itt közöltetik, *Pessina* elismerése szerint is, mint feljebb látók, october 23-dikán köttetett meg. Helyesebben teszi ezen levél keltét *Tanner e. h.* 331. l., ki azt német fordításban közli a hely említése nélkül, october 26 dikára.

³⁾ Kitetszik ez Mátyásnak mindjárt említendő válaszából.

⁴⁾ Datum in Spielberg, év és nap nélkül. *Oklevéltár CD. sz.*, Datum in Spielenberg Prid. Cal. Novembris *Pessinánál e. h.*, ki azt kivonatban, — november elejéről *Tannernél*, ki azt *e. h.* 333. l. német fordításban közli.

rinhoz november 9-dikén Somorjáról intézett levelében ¹⁾ tekintélyével meg nem egyezőnek állítván, hogy rablók-
kal, gyűjtogatókkal alkudozásba ereszkedjék; előbb eze-
ket be kell fogni, meg kell büntetni, azután tanácskozhat-
nak arról, miként kelljen jövendőre az illy rendtelensé-
geket gátolni. Máté igen jól tudja, hányszor veretett Ma-
gyarországról csúfosan vissza; annyival csodálatosb tehát,
hogy most ott ajánl büszkén és vakmerően egyezést, hol
meghunnyászkodva kegyelemért kellene esdekelnie. Mind
ezeken felül a magyarok nem egyedül Sternberg ellen pa-
naszolnak, hanem több más morva jobbágyok ellen is,
kik minden ok és alkalomadás nélkül az országba ütnek, s a
meddig előnyomulhatnak, tüzzel vassal rabolva s öldököl-
ve dühöngenek. Somorjai mulatása alatt mindjárt más
nap küldött a szent-széknek bizonyosságlevelet arról, hogy
György cseh király még 1458-dik évben megkoronázta-
tása végett tőle püspököket kérvén, ő ezeket ugyan egy
pár zászlós úrral, mint bizonyságokat, elküldötte, de olly
nyilvános utasítással, hogy az új cseh királyt mind addig
ne koronázzák meg, míg ő a szent-széknek hűséget nem
esküszik, mi annak rende szerint megtörtént, mint a hi-
teles másban ide mellékelt esküalak s az annak letételé-
ről szóló ünnepélyes bizonyítvány mutatja, és így azután
megesett maga a koronázás is a római hit minden sérelme
nélkül ²⁾. Kevéssel ezután Mátyás felment Pozsonyba;

¹⁾ Datum in Oppido Samarie die dominico ante festum b. Mar-
tini Confessoris anno domini 1466. *Oklevéltár CCCXCIX. sz.* Igen
rövid kivonatban közli *Pessina e. h. 777. lap*, német fordításban
Tanner e. h.

²⁾ Ezen bizonyítványt közlik *Raynald e. h. 514. lap*, *Lünig*,
Cod. Germ. Dipl. I. dar. 1471. l. és Cornides irományaiból *Ka-
tona e. h. VII. dar. 124. l.* Mind ezen helyeken a kelet így áll:
Datum in descensu nostro exercituali in Oppido nostro Samaria de-
cima die mensis novembris anno domini 1458. regni nostri anno
primo, coronationis vero primo. A koronázás évének ezen említése
a kelet ideje iránt némi kétseget támaszt, melly *Katonát e. h. 126.*
lap. azon egyenesen kijelenteni nem mert gyanúra fakasztá, hogy

már november 17-dikén itt volt ¹⁾). Mindjárt más nap Victorinnak november elejéről írt levelére válaszolván, értesíti őt, hogy köszönettel fogadja azon gondoskodását, miszerint utolsó levelét atyjával némelly keményebb kifejezései miatt, mint örömet fölteszi, jó indulatból, nem kívánta közölni, nehogy ez által a barátságos egyetértés közöttök felbontassék, újabb viszálykodásokra adassék alkalom. Azonban kénytelen megjegyezni, miszerint ő kérdéses levelét érett megfontolással írta, és nem emlékezik, hogy abban valami foglaltatnék, mi illy aggodalomra okot szolgáltatathatna. Igaz ugyan hogy ő panaszait, kívánságait őszintén s a kifejezések aggodalmas keresgélése nélkül adta elő, mint ez barátok- és rokonokhoz illik; de szavai a tárgy valóságához voltak mérsékelve. Ha ő nem annyira hízelve, mint igazán írt, ezt neki rosz neven vehetik. Neki nem csak keménységet és igazságtalanságot, hanem zsarnokságot s undokságot kellett szenvedni; hogy lehet tehát tőle gyengéd és szelíd kifejezéseket követelni.

talán Mátyás valamely más koronával már előbb is megkoronáztatta magát. Azonban maga ezen okmánynak eleje (Memoriae commendamus, quod cum in anno domini 1458. Dominus Georgius Rex stb.) arra mutat, hogy az nem 1458-ban, hanem valamely későbbi évben kelt. Ehhez járúl, hogy maga Katona mellesleg mondja, miszerint a római kéziratokban az év így áll: anno domini 1466. regni nono, Coronationis tertio. Mit mi annál biztosabban gondoltunk elfogadhatni, mivel épen ezen idő tájban Mátyás Somorján tartózkodott; annak pedig semmi nyoma sincs, hogy 1458-ban ezen vidéken, még pedig sereggel fordúlt volna meg.

¹⁾ Benedek, András fia, csentefalvai, — Lukács, Péter fia, egyházas-pákai, — Egyed, János fia, nagy-lucsa, — Biró János és János, Mihály fia, gellei — János, Imre fia, benke-patonyi, és Balázs, Máté fia, bodefalvai lakosok kérelmére, melyet ezek nem csak a mondott helységek hanem több más Pozsony megyei csallóközi és a pozsonyi várhoz a gellei székhez tartozó helységek összes lakosainak nevében előterjesztettek, azoknak némelly régi kiváltságait, melyekről szóló irományaik a múlt zavaros időkben erőszakosan elraboltattak és elvesztek, megerősíti, Datum Posonii feria secunda proxima ante festum b. Elisabethe vidue anno domini 1466. *Oklevéltár CDI. sz.*

Ő tettel sértetett meg, hogy lehet tehát valamivel keményebb szavait sértésnek tekinteni. Mind ezeknél fogva felhatalmazza, sőt kéri a hercezet, hogy ne csak előbbi, hanem ezen levelét is közölje atyjával. Egyébiránt újabban is tudatja vele, hogy a Sternberg Mátéval kötött egyezményt, mint hecsületével, a köz igazsággal s az idők körülményeivel ellenkezőt, nem fogadhatja el, és szerzőjéhez visszautasítja; azt azonban annak idejében az iránt illően megkeresetve, elfogadni kész lesz ¹⁾.

Még mielőtt Victorin ezen levelére felelhetett volna. Podiebrád, ki ekkor épen Glaczban mulatott, megtudván, hogy Mátyás Pozsonyban tartózkodik, Rosenberg Jánost küldötte hozzá, őt felszólítandót, hogy a köztök fenforgó kedvetlenségek czélszerűbb elintézése végett Brünnebe, hol maga is pár nap mulva megjelenni szándékozik, jöjjön fel maga személyesen, vagy küldje fel teljes meghatalmazással az esztergomi érseket ²⁾. Azonban a dolgok újabb összevonyolódása az elméket nem csak megint és még jobban felhevítette, hanem Mátyást kényszerítette, hogy segérével Nagy-Szombat felé siessen. Podiebrád ugyanis egy levelében Eizinger Istvánt, ki még a múlt évben Mátyást erőszakoskodásai által megsértette volt, nem csak morvai születésnek hanem udvarnokának vallotta, s így mellette magát közbe vetette. Másfelül Ország Mihály nádor, ki nek jobbjai a morvaiak beütései által sokat szenvedtek volt, huszárjainak egy csapatját, Mátyás elnézése mellett ³⁾, Morvaországba küldötte, és ott Lippai Henrik csehországi főmarsall jószágait feldúlatta. Végre pedig Ledeniczi Bielik is újra beütött Morvaországba, ott rémitő

1) Datum Posonii octavo die festi beati Martini anno domini 1466. *Oklevéltár CDII. sz.* Ezen levelet kivonathban közli *Pessina e. h. 777. l.*, német fordításban pedig *Tanner e. h. 335. l.*

2) *Pessina e. h. 779. l.*

3) *Engel e. h. 269. lap.*, azt állítja, hogy Mátyás küldötte ezen csapatokat Ország vezérlése alatt Morvaországba; de ezt sem egykorú írók, sem oklevelek után állítani nem merjük.

pusztításokat tett; de visszamenet Sternberg Máté és Albert, Kunstatti Kuna János és Haugvicz János egyesült seregei által megtámadtatván, nem csak tökéletesen megverettetett, hanem gazdag zsákmányától is megfosztatott. A győztes morvaiak ezzel meg nem elégedve, Magyarországra is becsaptak, Bielik jószágait Trencsény felett a Vág mentében feldúlták, s nagy zsákmánnyal, számos foglyokkal tértek meg¹⁾. Ez bírta Mátyást arra, hogy a Nagy-Szombat melletti rabló várak megvívásával az illy merényteteknek véget vessen; ez akadályoztatta őt, hogy személyesen Brünnebe menjen, az utak ebből származott bátortalansága, hogy Vitézt oda küldhesse. Új, nagy elkeseredéssel folytatott levelezések által a dolog inkább rontatott, mint orvosoltatott. Mátyás már Nagy-Szombathból december 3-dikán György cseh királynak azon levelére, mellyben előtte Eizinger István ügyében közbenjárólag lép fel, és a mellyet csak az előbbi nap vett volt, annak előre bocsátása mellett, hogy ezen kedvetlen s időn kívül megpendített ügyben csak röviden kívánt felelni; de, mivel a cseh király maga elismeri, hogy a dolog előtte ismeretlen, szükségesnek látja őt bővebben felvilágosítani. — Mindenek előtt előadja Eizinger elleni méltó neheztelésének okát. A múlt évben ugyanis, midőn ő az ozmán háborúra szükséges nyilak megszerzése végett egy emberét Németországba küldötte, ez mindenütt menet-jövet szívesen fogadtatott; csak Eizinger István, mintha a keresztyénség ellenségeivel lépett volna szövetségre, a 200,000 nyillal visszatérőt megrohanván, hajóit elrabolta s magát megbizottját vasra verette, minden igaz ok, sőt minden törvényes követelés nyilvánítása nélkül, és e sérelemért, mellyet tőle annyival kevésbbé várt volna, mivel atyja Eizinger Ulrikkal hajdan jó barátságban élt s ő maga is ezen tekintetből István iránt jó indulattal viseltetett, általa s országa nagyai által elégtételre szólíttatván fel, azt egyenesen megtagadta, sőt válaszaiban sértő kifejezések-

¹⁾ *Pessina c. h. 781. l.*

kel élt. Csodálkozását jelenti ki továbbá, hogy ezen esemény híre, melly egész Némethonban, az olasz földön, sőt magok az ozmánok közt is mindjárt akkor elterjedt volt, egyedül az ő füleibe csak mostanában jutott, és meg van győződve, hogy az ügy iránt kellőleg felvilágosítva, Eizingertől pártolását elvonta volna. Nem kevesebb csodálkozással értette a cseh király leveléből, hogy Eizinger morvaországi születésű; mert e szerint ő Bajor- vagy Osztrákhonban születvén, Morvaországban újra kellett volna születnie. Előtte ez épen olly kevésbé volt tudva, mint az, hogy ezen Eizinger nekie nem csak szolgája hanem meghitt embere is; azért követeléseit ellene Osztrákhonban indította meg. Most már megértvén, milly viszonyban áll hozzá, ezennel felszólítja őt, hogy Eizingert elégtételre szorítsa, igérvén hogy, a mennyiben ennek igazságos követelése volnának, ezeknek eleget tenni maga részéről kész leend. Végre felszólítja őt, hogy barátságos viszonyaiknál fogva ezen ügy elintézésében becsületére tekintettel legyen, épen úgy mintha saját ügyében, saját becsületéről volna kérdés ¹⁾).

Élénkebb levelezésre adott alkalmat Ország nádor embe-
reinek beütése Morvaországba. Lippai Henrik csehországi főmarsall az ezen alkalommal szenvedett sérelmei iránt egyenesen Mátyás előtt emelt panaszt, kárainak tökéletes megtérítését sürgetvén. A király a levelet még Pozsonyban vette volt; de arra a levelet hozott hírnök eltávozása miatt nem felelhetett előbb december 4-dikénél Nagy-Szombathól. E válaszában megjegyzi, hogy alattvalói az ő akaratjából és parancsából Cseh- vagy Morvaországot soha sem bántották, de azt sem teheti fel rólok, miként magok fejből tettek volna illyesmit, a nélkül hogy arra előbb sérelmek által unszoltassanak; a mi történt, bizonyosan visszatorlásból történhetett. A köz tapasztalás

¹⁾ Datum Tyrnavie 3. dec. 1466. *Oklevéltár CDIV. sz. Haa. Bonfin IV. tiz. I. könyv, 398. l. és Chron. Monast. Mellic. Pen Jeromosnál I. d. 261. l.*

bizonyítja, hogy a sértők legkészebbek panaszra fakadni, mikélyt tettök megbosszulóra talál. Magyarországot a csehek és morvák minden nap pusztítják, öldöklések közt zsarolják; és még is ezek panasznak leginkább, mintha a magyaroknak mindent béketűrőssel kellene elszenvedni, s a kölcsönt visszaadni nem volna szabad. Az osztó igazság azt kívánja, hogy a bántalmak a kezdőknek számíttassanak be; így tétetik elég a békepontoknak is. Ezek értelmében ő kész a nádor és emberei által elkövetett sérelmeket, ha annak rende szerint bebizonyíttatnak, orvosolni, csak hogy Lippai is a maga s emberei által elkövetett bántalmakra nézve tegyen eleget; mert ő mitsem ohajt inkább, mint a békének és jó egyetértésnek mind két részről fentartását ¹⁾). Mátyás felelete valamennyire késvén, Lippai nyugtalankodva panaszait megújítja. Mire Mátyás december 11-dikén Nagy-Szombatból kelt levelében tudatja vele, hogy levelére, valamivel későbbre ugyan, minek azonban okát is adta, de még is pontonként felelt, és ezen újabb levele következtében megegyez abban, hogy a nádor s emberei által állítólag szenvedett sérelmei elintézésére nézve hely és idő tűzessék ki; de azt kívánja, hogy itt és ekkor minden kölcsönös sérelmek vizsgáltassanak meg a kiküldendők által, és a felek tökéletes kihallgatásával tétessék elég a sérelmet szenvedettnek. Ő ugyan levele végén azt állítja, hogy őellene és emberei ellen semmi panasz nem tétetett s nem is tétethetik; de meg lehet győződve, hogy ellene is fognak annak idejében és helyén nem egészen alaptalan vádak előadatni. Egyébiránt neki a béke mindenekkel igen szívéen fekszik, és nincs buzgóbb ohajtása, mint fegyverét egyedül a hitetlenek ellen használni ²⁾). Lippai Mátyás ezen javaslatával

¹⁾ Datum Tyrnavie in festo S. Barbare anno domini 1466. *Oklevéltár CDV. sz.* Ezen levél rövid tartalmát adja *Pessina* is *e. h. 780. l.*

²⁾ Datum Tyrnavie XI. Dec. 1466. *Oklevéltár CDVII. sz.* Ezt *Pessina e. h.* csak említi.

nem volt megelégedve, s kármentesítését ujabban és, mint látszik, koményebb kifejezésekben sürgette. Mátyás végre ezen szentelen nyugtalanságot megúnván, ez úttal az egész dolgot december 23-dikán Nagy-Szombatról írt levelében fölfedezte a cseh király előtt, megjegyezvén, hogy Lippai, nem tekintvén, vagy tekintetbe venni nem akarván, hogy ő maga s emberei a szövetség ellenére mit műveltek Magyarországon, némelly csekély sérelmekért, mellyeket állítólag a nádor népei jószágaiban elkövettek, már harmadszor emelt panaszt, bár maga azzal dicsekszik, hogy ezen sérelmek fő szerzőit börtönben tartja. Mire nézve kéri őt, hogy Lippait, kinek ő már két ízben kielégítőleg felelt, de ki követeléseit minden igazságon túlfeszíti, hívassa maga elejébe, szorítsa őt leveleinek előadására, s ha még az azokban foglaltakhoz valamit adandónak vél, azt közölje vele; mivel ő a béke fentartása tekintetéből minden áldozatra kész; csak az egyet kötvén ki, miként alattvalói illy panaszos ügyekben kihallgatatlanul ne marasztaltassanak el ¹⁾). Ugyanaz nap ezen lépéséről tudósította Lippait is ²⁾.

Idő közben vette Mátyás Victorin válaszát, mellyben őt tudósítja, hogy két levelét, az utolsóban nyilvánított kívánságához képest, azonnal átküldte atyjának, a cseh királynak, ki, mint meg van győződve, a béke fentartására mindent el fog követni, és hogy addig is Morvaországnak egyházi s világi nagyait öszvehívta, ezen nevezetes tárgyat velök tanácskozás alá veendő ³⁾). Mátyás Nagy-Szombaton dec. 11-dikén kelt feleletében kinyilatkoztatja, miszerint jobban szeretné, ha a morva rendek öszvehívásával s ezek tanácskozásaival az idő hasztalanul nem

¹⁾ Datum Tyrnavie 23 Dec. 1466. *Oklevéltár CDXI. sz.*

²⁾ Datum Tyrnavie 23. Dec. 1466., *Oklevéltár CDXII. sz.* Ennek rövid kinyomatát adja *Pessina e. h.*

³⁾ Kelet nélkül *Oklevéltár CDIII. sz.* — *Tanner e. h.*, ki ezen levelet német fordításban, és *Pessina e. h.*, ki azt kinyomatban adja, annak keltét Katalin napjára teszi.

töltetnék el; többször sürgette ő, hogy a fennálló békekötés és szövetség értelmében intéztessék el az ügy, mellyben minden halogatás veszélyes lehet; azért újra inti őt, kire a cseh király ezen tárgy elintézését bízta, miszerint minden további tanácskozást mellőzve, a mondott szerződések értelmében keljen vele együtt fel a köz béke s a jó egyetértés megrontói és azok minden társai s pártfogói ellen, maga részéről hasonló esetekben viszonzosságot ajánlván; válaszat rövid időre elvárja, mert ha az elmarad, azt is feleletül tekintendi ¹⁾. Podiebrád idő közben, alkalmasint a vele közlött levelek következtében, Gicsinszky Jánost küldötte mint követét Mátyáshoz, kit ez jól fogadott, békés indulatáról biztosított, és tőle előbbi ohajtásai következtében a békerontók megfenyítését sürgette. Erről az esztergomi érsek a cseh királyt olly hozzáadással kívánta tudósítani, hogy, bár e szerint királya szándékát ezen követétől bővebben meg fogja érteni, úgy még is a béke és jó egyetértés fentartásának őszinte ohajtásától ösztönöztetve, kötelességének érzi a cseh királyt némelylyekre figyelmeztetni. Királya mindig mindent elkövetett a fennálló kötések megtartására; ha alattvalói tudta nélkül és akarata ellen követtek volna el ezek ellen némelly kihágásokat: ezek iránt a meghatározandó időben és helyen, a felek kihallgatása után, elégtételt szolgáltatni kész. Azonban a morva és cseh alattvalók minden esetre nagyobb mértékben szegték meg a kötések szentségét; ők már nem egyes beütésekkel károsítják Magyarország lakosait, hanem nyílt háborút folytatnak az ország és a király ellen, még azzal is dicsekedvén némellyek, hogy mind ezt fejedelmök késztetésére teszik. Ennek valóságát nem vitatja ugyan, de még is őt kötelességei teljesítésére inti; mivel csak úgy gátolhatja királya testvéri indulatának elvesztését, ha ezen istent és embert nem féltő gonosztevéket nem pártolja, hanem komolyan a csend megtartására utasítja, és

¹⁾ Datum Tyrnavie die 11. Dec. 1466. *Oklevéltár CDVI. sz.* Német fordításban adja *Tanner c. h. 338. l.*

illően megbünteti. Ez esetben biztosítja őt, miszerint maga részéről ő is mindent megtesz, a köz béke és kölcsönös testvériség fentartására, oly kérelemmel fejezvé be levelét, hogy, ha kelletténél többet talált volna mondani, ezt ne rossz akaratának, hanem az irántai jó indulatnak tulajdonítsa ¹⁾.

György király, még mielőtt e levelet vette volna, egy igen hosszú és nem minden sértő kifejezésektől ment levelében magát minden kétszínűség, vagy épen hitetlenség gyanúja ellen mentegelve megjegyzi, hogy ő sem gyanúsítja Mátyást, midőn a több cseh kereskedőkön Magyarországon ejtett sérélmekért tőle mindjárt elégtételt nem nyert, sőt a jó egyetértés fentartásának kívánságától vezéreltetve, a sértett feleket megnyugtanni ügykezett, s a tárgynak barátságos útoni elintézéseig türelmes várakozásra intette. Ezután a Sternberg Máté ügyébeni eljárására átmenvén, hosszasan előadja, hogy ennek Magyarországbai beütéseire Ledeniczi Bieliknek pusztításai Morvaországban adtak alkalmat; hogy ő, mihelyest a dologról értesítettett, fiára Victorinra bízta annak elintézését, ki a Brünmben öszvegyült rendekkel tartott tanácskozás következtében Sternberget megintette, és ennek sikere nem lévén, ellene erélyes hadi készüléteket tett; mire ez meghunyaszkodva, Magyarországon épített két erősségének Victorin kezébe szolgáltatására, s az általa vagy ellene tett követeléseknek egy vegyes, a két ország nagyaiból alkotandó, bizottmány általi elítélésére állott, és így továbbbi nyugtalanságaival felhagyásra szorított. Mátyás azonban a dolog ezen igazságos elintézését nem fogadván el, ő egy, Brünmben ez ügyben tartandó értekezésre az esztergomi érseket meghívta, ki meg is indult; de út közben menté magát, miként hozzá-jövetelét kénytelen másorra halasztani. A mi illeti Mátyás állítását, hogy Má-

¹⁾ Datum Tyrnavie 19. die decembris anno domini 1466. *Oklevéltár CDVIII. sz.* Ezen levelet *Pessina e. h. 784. l.* csak töredékesen adja.

tét nem egyességre bírni, hanem merészségét megtörni kellett volna, megjegyzi, hogy őt az általa tett minden tekintetből elfogadható békeajánlat után haddal támadván meg, ez mind két részről alattvalóikban könnyen azon gyanút gerjeszthette volna, miként ő és Mátyás király a csend fentartásának színe alatt jobbágyaik elnyomására esküdtek össze. Egyébiránt reményli s egész bizodalommal várja, hogy az esztergomi érsek ezen kedvetlen ügybeni tanácskozássra végre hozzá jövend, midőn szóbeli értekezés útján az egész tárgy könnyen bevégeztethetik; addig tanácsosabb volna levelezéseikkel felhagyni, miután ez már úgy is némi elkeseredéssel indult meg; mert, ha minden egyes szavaikat fontolgatni, ezek igazságán, vagy durvaságán tovább is vitatkozni fognának, igen féltő, hogy Mátyás ifjú heves vére az ő komoly természetét is arra bírja, miszerint sértő kifejezéseit visszatörölje. Egy, ezen levélhez mellékelt kis czédulán Mátyásnak levelére válaszólag még azt jegyzé meg Podiebrád, hogy, ha a Sternberg Mátén kívül említett békerontókon, mint hiszi, a testvérek társasága értendő, kénytelen őt figyelmeztetni, mikép ezeken, bár nagy részint cseh és morva eredetűek s nyelvűek, mi hatalma sincs; és közönségesen tudva van, hogy ezek az ő saját alattvalóit, nevezetesen Eizinger Istvánt is bántották, míg őket fia Victorin fegyverrel el nem űzte ¹⁾. Podiebrád írt az esztergomi érseknek is, neki tudtúl adván, hogy mind az, mit Mátyásnak írt, a legszorosabb igazságon alapúl; hogy a dolgok bizonyosan ennyire nem mentek volna, ha első meghívására megjelenhet Brünnben; most ugyan már az elkeseredés mind két részről messze ment, de talán még egy személyes értekezésben vele orvosolható, azért felszólítja őt, jöjjön minél

¹⁾ Kelet ideje nélkül *Oklevéltár CDIX. szám.* Mind *Pessina- e. h. 781. lap*, ki azt töredékesen, mind *Tannernél e. h. 339. lap*, ki azt német fordításban közli, a kelet napjaul csak közönségesen december áll. Palacky azt december 22. dikiére teszi.

előbb hozzá¹⁾). Mátyás Podiebrádnak ezen sértő levelére ugyanazon modorban felelt. „Nem gondoljuk, úgy mond ő itt a többek közt, hogy szavakkal lehessen olly tárgyat elvégezni, mellyben tettekre van szükség; az irányunkbani kötelességet vitázó irományok által nem lehet teljesíteni, a rokonok és különösen az apa s fiú közti kényes viszony csak a jó indulatban, szeretetben, becsületben és a kötelességekbeni versenygést szenvedí meg.“ Ezek után átmegy a levél egyes pontjaira, s különösen mi illeti az esztergomi érsek meg-nem-jelenését Brünnben, megjegyzi hogy ezt nem neki, hanem Podiebrád embereinek lehet tulajdonítani, kik minden igazság és jog ellen segyveresen állották utját. Sternberg Máté ajánlatát, hogy követeléseit vegyes biztosság ítélje meg, nem fogadhatta el, miután ő magának saját hatalma által kívánt eleget tenni; neki a törvény utját megkísérteni előbb kellett volna, mint rabolni; már most késő azt vizsgálgatni, kinek és mennyiben van igazsága. A testvérek társaságára nézve tanácsosabb lett volna velök a hatalom súlyát éreztetni, mint azt tagadni, hogy a cseh király hatalma alatt állanak; mert mindenek előtt tudva van, miszerint ők mind eddig szabadon és bátorságosan vonták magokat a cseh tartományokba, ott várakat, erősségeket építettek, azokban biztos menedéket találtak; és azokból rabló kiütéseiket Magyarországra minden akadály nélkül teheték. Egyébiránt igéri, hogy az esztergomi érsek a meghatározandó helyen és időben meg fog jelenni, mihelyest illendő bátorságlevellet, s az iránt biztosítást nyer, hogy nem fogják megint utját állani. „A mi végre illeti,“ így fejezi be levelét, „felségednek azon aggodalmát, hogy végre ifjúságunk tüze megindíthatná folséged komolyságát, illendőbb lett volna ezt egészen hallgatással mellőzni; mert, a mennyiben itt a királyi méltóság komolyságáról lehet szó, azt

¹⁾ Kelet nélkül. *Oklevéltár CDX. sz.* Kivonatban adja ezt is *Pessina e. h. 782. lap, Tanner pedig e. h. 343. lap* német fordításban.

a mi ifjúságunkban sem szabad megvetni ¹⁾.” Szinte egy időben Vitéz esztergomi érsek, válaszul György királynak azon levelére, mellyben őt arról, hogy Mátyásnak felelt a Victorinhoz küldött s ez által vele közölt levelére, értesíti, — tudatja vele, miként a cseh királynak ezen levele királyának tanácsában hosszasan tárgyalatott, és ennek következtében Mátyás arra felelt is; az hogy Brünnben Máté és Bielik ügyének elintézésére s a két ország hékéje iránti értekezésre meg nem jelent, épen nem rajta mult; ő már útnak indult és bizonyosan oda el is ment volna, ha a cseh királynak saját emberei utját nem állják, és cselekket meg nem rakják. De ezen úttól még most sem vonakodik, miután ura, királya oda menetelét megengedte, és így reményli, hogy e szerint a két ország alattvalói közt támadott viszályok kiegyenlíttethetnek. Kéri végre őt, hogy, ha már mennie kell, útja bátorságáról erélyesen intézkedjék, miután saját jobbágysai közt sokan vannak, kik bátorságlevelét mibe sem veszik, és így könnyen megint kényteleníttethetnék utjából visszatérni, mint ez előbb is megtörtént; e mellett pedig az öszvejövetelre valamely, Magyarország határaihoz közelebb eső helyet jelöljen ki ²⁾. Némelly kevésbbé nevezetes tárgyakban volt ugyan már egy öszvejövetel rendelve a két király tanácsnokai közt vízkereszt napjára, úgy hogy a magyarok Szakolczán, a csehek Gödingben jöjjenek öszve ³⁾; de Podiebrád egyedül az esztergomi érsekkeli személyes öszvejöveteltől várta a kedvetlenségek elintézését közte és Mátyás közt. Azért az év utolsó napján ezt ujabban sürgette mind maga az esztergomi érsekhez intézett levelében ⁴⁾,

¹⁾ Datum Tyrnavie die penultima Decembris 1466. Töredékesen adja *Pessina e. h. 783. lap*, német fordításban *Tanner e. h. 344. l.*

²⁾ Datum Tyrnavie ultima Dec. 1466. *Oklevéltár CDXIV. sz.* Töredékesen megvan *Pessinánál e. h. 783. l.*

³⁾ Kitészik ez Podiebrádnak az esztergomi érsekhez dec. 31-dikén írt és mindjárt bővebben említendő leveléből.

⁴⁾ Datum Prage ultima decembris anno domini 1466. *Oklevél-*

mind Protasz olmücsi püspök által, ki az iránt megint a mondott érseknek írt ¹⁾). Így telt el az egész 1466-dik év, a nélkül hogy ezen kedvetlen tárgy a két fejedelem közt bevégeztetett volna.

Mennyiben voltak a morvaországi pusztító csapatokkal öszveköttetésben a Felső-Magyarországot dúlásaikkal sanyargató csehek, bizonyosan nem tudjuk ²⁾). Annyi kétséget nem szenved, hogy Szapolyai Imre Komorovszky Péter és Dwosywecz Preszlaus lublói kapitányokkal egyesülve, ellenök harczolt és őket megverte ³⁾).

A pápa egész ügyekezete oda ment, hogy Podiebrádót minél előbb semmivé tegye. Követe, Rudolf lavanti püspök, meghagyásából ezen tekintetből a lengyel király és a német rend közt Burkusország miatt már 13 évtől fogva folyt háborúnak october 19-dikén 1466. közbenjárása által véget vetett ⁴⁾), reménylven hogy így Kázmért megnyeri, és könnyebben bírhatja részvétre Podiebrád ellen.

tár CDXIII. sz. Töredékesen megvan *Pessinánál is c. h. 784. l.* Ez válasz Vitéznek dec. 19-dikén kelt és feljebb említett levelére. Ebben röviden ismétli Podiebrád mind azt, mit a maga igazolására Mátyásnak, mind Sternberg Máté, mind a testvérek társaságának ügyében terjedelmesen előadott volt, megint nem egészen minden élesség nélkül.

¹⁾ Datum in castro Wyssaw ultima Decembris 1466. *Oklevéltár CDXV. sz.* Ebben Protasz tudósítja az érseket arról, hogy királya György Prágából eltávoztakor a tartandó országgyűlés miatt nem tudta a kérdéses személyes öszvejövetel helyét meghatározni; azonban későbbre erre nézve Brünnt jelelte ki, mit neki olly utasítással adott tudtára, hogy erről az érseket értesítse és szólítsa fel, miként a napot ő határozza meg s adja azt neki tudtára.

²⁾ Ezen rablásokról emlékezik Szapolyai Imre a bártsaiakhoz írt levelében, Datum in Civitate Kesmark die proximo ante festum bb. Fabiani et Sebastiani martyrum (január 19-dikén) 1467. *Wagner. Anal. Scepus. IV. d. 15. l.*

³⁾ *Wagner, Anal. Scepus. c. h.*

⁴⁾ Az egyező levél kelt Torunii die Solis oct. 16. *Dogiel IV. d. 163. l.*, october 19-dikén *Dumont, III. dar. 348. l.* *Hasonl. Curacus I. d. 306. l.*

Sikeresebb buzdítására Schlesien és Lausitz oda-engedésére is reménységet nyújtja, s ezen felül még pápai segédelmet is ajánla. De minden ügyekezet sikertelen maradt. Kázmér országát illy nevezetes bajba keverni nem akará; de még is, hogy a keresztyénség fejét meg ne sértse, azzal mentegeté magát, hogy ezen annyira kényes tárgyban elhatározó lépést nem tehet, bizonyos feleletet nem adhat, míg azt a közelebbi országgyűlésen a karokkal és rendekkel bővebb tanácskozás alá nem veszi ¹⁾).

Többet várt a pápa a nürnbergi országgyűléstől. Ezt a törökök ellen teendő készülétek tekintetéből és színe alatt hirdette ki a császár ²⁾), s ez gyűléseit november 13-dikán kezdé meg ³⁾). A pápa, ki már előbb buzdította volt a fejedelmeket az ozmánok ellen ⁴⁾), Mátyásnak ezen czélra 100,000 forintból álló segédelmet ajánlott ⁵⁾), és ezen országgyűlésen követe által megjelenni készült, egész készséget nyilvánítván ezen ügy előmozdításában. Minden régebben adott bűnbocsánatot három évre erejétől megfoszta, és minden igazhitűt, ki állásához illő tartási költségének egy hétre eső részét a törökök ellen rendelt perselybe tette, a jubilaeumi bűnbocsánat hatályával ajándékoza meg. Podiebrád is egy igen fényes követséget küldött ezen országgyűlésre Kostka Albert és Veitmüller Benedek ⁶⁾ vezérlése alatt, melly által egész erejével ígérte

¹⁾ *Dlugoss XIII. könyv, 385. l., Cromer XXVI. könyv, 595. l.* — *Engel* azonban *Gesch. v. Ung. III. dar. 269. l.* azt állítja, hogy a részvételt mindjárt egyeneqen megtagadta. Ezen dolgot említi *Balbin is Epitome 543. l.*, mondván hogy az 1465. 1466. vagy 1467-ben történt.

²⁾ *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 216. l.*

³⁾ *Pubitschka, Gesch. v. Böhm. IX. d. 173. l.*

⁴⁾ A pápának a burgundi fejedelemez és Erneszt szász választóhoz Rómából július 2-dikán (VI. Idus Julij) 1466. ez iránt írt levele megvan *Müllernél, Reichstags-Theat. II. dar. 212. és 214. l.*

⁵⁾ *Ugyand, ugyanott 216. l.*

⁶⁾ *Weitmüller Benedek. Fessler o. h. 186. l.*

megindulását a törökök ellen ¹⁾. A pápának bűnbocsánat iránti bullája s a cseh király ajánlása közönséges tapsal fogadtatott ²⁾. Erre kevés vitatás után elhatároztatott, hogy a következő évben egy 20,000 főből, nevezetesen 14,000 gyalog és 6000 lovagból álló országos sereg báró Grafaneck Ulrik vezérlése alatt gyűljön össze, s menjen Magyarországra a hitetlenek ellen; ennek bátorságosabb megindulhatására pedig öt esztendeig az ország kebelében minden háboruzás megszűnjék. Egyszersmind végzésbe ment, hogy ezen sereghez Mátyás adjon 5000 embert, ez is a fővezér alatt álljon; e mellett a magyar király az egész sereg nagyobb bátorságára adja által Szalánkemen, Belgrád, Szörény, Orsova várait a német vezéreknek ³⁾. Végre az is rendeltetett, hogy a bűnbocsánatból bejövendő pénzt se a pápa, se a császár ne vegye által, hanem mind egyik helység előjárósága, melly egyszersmind annak czélszerű használatáról is gondoskodik ⁴⁾. Míg a magyar vá-
rak átadása iránti határozat Mátyást idegenítette el, bár ő valószínűleg ezen végzés papiroson maradását reménylve

¹⁾ *Dlugoss XIII. könyv, 396. l.*

²⁾ *Balbin, Epitome 541. l.* — *Dlugoss* szerint ellenben *e. h.* a cseh követség Fantinnak unszolására elejétől fogva megvetéssel fogadtatott, úgy hogy azzal jóformán senki sem akart még csak szóba is állani. *Müller* szerint pedig *Reichstags-Theat. II. dar. 259. l.* az nem bocsátatott az országgyűlés elejébe, sem mint kérelmes, sem mint tanácskozó tag.

³⁾ Az ez iránt kelt határozat am *Mondtag nach Andreae* (dec. 1-sején) megvan *Goldastnál Constit. Imp. 213. l.* és *Müllernél e. h. 224. l.* Az öt esztendő országos békét, melly iránt már előbb Ulmban gyertyaszentelőkor, az után Nordlingenben Laetare vasárnapon folytak a német rendek közt némelly tanácskozások, de minden siker nélkül, *Müller e. h. 197. és 206. l.*, megerősítette Fridrik császár pünkösd napján 1467. Ezen levelet közli *Goldast, Reichstags-Satzungen 182. l.*

⁴⁾ *Müller e. h. 229. l.* — *Fessler* szerint *V. dar. 153. l.* az országos béke elhatározása a következő országgyűlésre halasztatott, mellyet a császár Kilián napjára (július 8-dikára) hívott össze csak ugyan Nürnbergbe.

az ellen nem kelt ki, sőt, mint alább meglátjuk, maga részéről elfogadta; addig a pénz-kezelése iránt tett intézkedés az egész bűnbocsánati jövedelmet sikertelen elfecsérésnek tette ki. De még magán az országgyűlésen más akadályok is merültek fel.

De Valle Fantin ugyanis, a pápa követe, tanácskozások közben igen keményen kikelt Podiebrád ellen, és azt ügyekezett megmutatni, hogy őt, mint a keresztyén-ség legveszélyesebb ellenségét, még előbb kell semmivé tenni, mint a törököket. Segítették ebben őt Sternberg Zdenkó követei, kik a római hitű csehek nevében az igaz-hitű gyűléstől segédelmet kértek az eretnek ellen ¹⁾. A császári biztos, Grafaneck Ulrik és társai, alkalmasint a Fridriktől vett utasítás nyomán, egész készséggel fogadák az indítványt ²⁾; de az a többi német fejedelmek és követeik közt igen nagy zudulást idézett elő. Ezek Fantint, ki azt bátorkodott kinyilatkoztatni, hogy ő a pápa által van kiküldve Podiebrád megítélésére ennek minden további kihallgatása nélkül, meghatalmazásának előadására unszolva szólíták fel; mit azonban ez tenni nem akart, vagy nem tudott ³⁾. Ez által a többséget maga ellen fölhevítvén, e mellett a német fejedelmek a császár ellen éles kifejezésekben kelvén ki, hogy török laború ürve alatt illy célra hívta őket öszve ⁴⁾, és Podiebrád ellen fegyvert fogni nem akarván, a gyűlés minden siker nélkül

¹⁾ *Balbin e. h.* — *Pessina* szerint *Mars Morar. 772. l.* Fantin egyenesen azt sürgette, hogy most a törökök zabolázását Mátyásra bízva, mindnyájan egyesült erővel támadjanak Podiebrád ellen.

²⁾ *Balbin e. h.*

³⁾ Kitészik ez a német rendek által ezen országgyűlésből a pápához küldött követség terjedelmes beszédéből, melyet II. Pál pápához tartott. *Pessina e. h. 767. l.* és *Pubitschka e. h. 170. l.*

⁴⁾ *Balbin e. h.* — *Pessina* azt állítja *e. h.*, hogy Aventinus szerint Annal. Boj. Lajos bajor fejedelem azt is kívánta eszközölni, hogy Fridriket tehetetlensége miatt letévén, Podiebrádot válasszák császárnak, ki ezen esetre Konstantinápoly visszavételét ígerte, melyet, mint *Pessina* megjegyzi, II. Pál pápától már előbb is sürgetett volt.

oszlott széllyel; még az eddig hozott határozatok is, bár azok külön levél által köz hírré tétettek ¹⁾, csak papiroson maradtak ²⁾, és a gyűlés egy külön követséget küldött Rómába a cseh király mellett ³⁾.

Podiebrád a császárnak ezen alkalommal magaviseletén elkeseredve, ezt kemény kifejezésekben lobbantá szemére ⁴⁾; a bécsi megszállás felbontása alkalmával szerzett érdemeiért ígért öszveg már három évtől elmaradt hátralékainak kifizetését unszolva sürgeté ⁵⁾, a barátságot és békét egyenesen felmondá ⁶⁾. „György király, úgy mond ő hozzá írt levelében, nem veend sem ételt, sem italt örömmel magához, nem esendik neki jól a csendes nyugalom édessége, míg az igazságtalan álnokságot nem bünteti meg ⁷⁾.” A fenyegetést rögtön követte annak teljesítése, még pedig annál hathatósabban, mivel némelly felső-osztrák nemesek, mint Puchheim Vilmos, Stein György, és Eizinger István a császárral egyenetlenségbe jöven, Podiebrádot segítségül szólították fel ⁸⁾. Ezekkel egyesülve Victorin ⁹⁾, tetemes sereggel Osztrákhonba üt, az egészen véletlenül meglepett Fridriket Bécsbe szoroson bezárja. Ez

¹⁾ Nürnberg dec. 30-dikán 1466. *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 230. l.*

²⁾ Illy értelemben kell venni, midőn *Dlugoss, Balbin* és *Pubitschka e. h.* azt állítják, hogy a gyűlés siker nélkül oszlott szét; mert, hogy a feljebb említett rendeletek valósággal hozattak, kétséget nem szenved.

³⁾ *Pessina e. h. 762. l.*

⁴⁾ *Balbin e. h.*

⁵⁾ Ez iránt külön követeket küldött volt a linzi országgyűlésre. *Hist. Austr. 169. l., Kurznál Gesch. Friedr. IV. II. dar. 80. lap.*

⁶⁾ *Pessina, Mars Morav. 786. l.*

⁷⁾ A levél Pragae in Dec. megvan *Pessinánál e. h. 771. l.* és *Lünignél, Cod. Germ. Dipl. Nro. 405. 1572. l.*

⁸⁾ *Kurz e. h. II. d. 84. l.*

⁹⁾ Ez is írt volt a császárnak, szemére hányván háládatlanságát atyja jótéteményei iránt. A levél megvan *Müllernél e. h. 313. l., Kurz e. h.*

nem tudván magán másként segíteni, Mátyáshoz folyamodik ¹⁾, sőt ijedségében neki a csehországi királyságra roményt nyújt, ha most rajta segít, s őt a megszállás alól felmenti ²⁾. A király minden késedelem nélkül meg is jelen egy tetemes sereggel; de a csehek vele megmérkőzni nem akarának, vagy nem merének, és visszavonák magokat. Így menté meg ez a császárt és Osztrákhont ³⁾, bár a nürnbergi gyűlés menetelével ő sem volt semmikép megelégedve ⁴⁾; és azért itt volt követjét, egyik kapitányát, György pécsi préposttal Rómába küldé a pápát mindenekről tudósítani ⁵⁾.

A nürnbergi történetek és az innen hozzá küldött követség fáradozásai a pápát keményebb lépései folytatásától Podiebrád ellen nem tartózták. Rudolf lavanti püspöknek, ki minden mérsékletesebb akkori római catholicusok ítélete szerint is oktalan keménységet fejtett ki ezen tárgyban ⁶⁾, sürgetésére ⁷⁾ a Bessarion bíbornok és bírótársai által hozott ítéletet december 23-dikán 1466. megerősíti, Podiebrádot mint eretneket, eretnekek pártfogóját, hitszegőt és istenkáromlót átokba teszi, tőle minden tartományait elítéli, alattvalóit a neki adott hittől feloldozza, és minden vele kötött egyességet megsemmisít ⁸⁾.

¹⁾ Ranzan, *Ind. XXXVIII. 25. lap*, Balbin *e. h.*, *De Roo, Hist. Austr. VIII. könyv*, Linck, *Annal. Claravall. II. rész*, Pray, *Annal IV. d. 38. l.*

²⁾ Az említett írók, Ranzant kivéve.

³⁾ Ranzan *e. h.*

⁴⁾ Mátyást magok a német rendek tudósították a gyűlés végzéseiről; kísérelve leveleket Cornides kézírataiból közli *Katona VIII. d. 178. l.*, magát a tudósítást nem bírjuk.

⁵⁾ Mátyásnak ez iránt a pápához martius 17-dikéről (Datum Budeferia tertia ante Palmarum anno Domini 1467.) intézett levele megvan *Kollernél Hist. Episc. Quinque Eccl. IV. d. 157. l.*

⁶⁾ Pessina, *Mars Morav. 768. l.*

⁷⁾ Pubitschka *IX. d. 174. l.*

⁸⁾ Az erről szóló bulla megvan *Dlugoss XIII. könyv, 406. l.*, Pessina *e. h.*, Lünig, *Cod. Germ. Dipl. I. d. 1518. l.* és Müller-nél *Reichstags-Theater, II. d. 263. l.*

A bíbornokok gyűlésében, hol ezen tárgy tanácskozás alá vétetett, eleintén nagyon megakasztotta a határozatot azon megjegyzés, hogy még nincs, ki ezen ítéletet végre hajtja, s így nem is tanácsos azt újra kimondani. De Carvajal János bíbornok azt állítá, hogy ezen szent ügyben nem az emberek, hanem az isten segédelmére kell támaszkodni, és elragadó ékesszólása az egész gyűlést részére hajtá ¹⁾. Nem használt semmit is Podiebrádnak, hogy most a picardok szigorú üldözése által (egy Chalava Jakab nevezetűt meg is ögettetett) kívánta bebizonyítani, miszerint az eretnekségnek nem barátja, sőt egy új követséget is küldött a pápához concilium kérése végett. Ez már az úton meghallotta az ítélet újabb kimondását, és azután Rómában mire sem tudta menni ²⁾. Még az ítélet hozatalának napján mindenfelé elküldetett az közretétel végett; karácsonykor pedig a szent Péter egyházában ünnepélyesen kihirdettetett ³⁾, a császárbán, a magyar királyban, a schlesieni és morvai pártütőkben bizakodván a szent-szék ⁴⁾.

¹⁾ Ezt írja Piccolomini Jakab bíbornok mint jelen volt tanú 265-dik levelében. *Fessler V. d. 188. l.*

²⁾ *Pessina e. h.*

³⁾ Az olmücsi püspökhöz és Brünn városához e miatt intézett leveleit közli *Pessina e. h.*; az elsőt *Lünig is Cod. Germ. Dipl. I. d. 1514. l.* A császárhoz Rómából január. 1-sején 1467. intézett levelében meghagyja II. Pál pápa, hogy a György király ellen kimondott és az oda mellékelt bullában foglalt egyházi átkot hirdettesse ki, a szent-egyházat oltalmazza, Györgyöt többé királynak ne nevezze. Említi ezt *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 91. l.* és megvan az a titkos levéltárban *Chmel, Reg. 493. l.* — Józsa botorszlói püspök már előbb kívánta Podiebrádot arra bírni, hogy a csend kedvéért álljon el a compactáktól.

⁴⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 270. l.*

XII.

1 4 6 7. 1 4 6 8.

Mátyás ezen közben, addig is még Podiebráddal a béke iránti alkudozások megtörténhetvén, eredményre vezérelhetnének, legalább saját tartományait a cseh rablóktól megtisztítani és fészkeiknek, azon két erősségnek, mellyeket Sternberg Nagy-Szombat közelében, az egyiket megint Kosztolányon, épített volt, megvivása által további bejöveteleket gátolni akarván, még az 1466-dik év végével sergeit ellenök mozgásba tette, s maga is kevéssel ezután utánok ment. Januárus 1-sején 1467. parancsolta meg a kosztolányi erősség alatti táborából Pozsony városának, hogy az ágyuihoz tartozó s ott hátrahagyott eslgákat minden időhaladék nélkül küldje utána ¹⁾). Maga kevéssel ezután megint átment Nagy-Szombatba. Már január 4-dikén innen adott Konzstorffer János és Stadler Lőrinez körmöczi kamara ispánjainak nyugtatványt 4490 arany forintról, mellyeket ezen kamara jövedelméből kezéhez szolgáltatnak ²⁾),

¹⁾ Datum in descensu nostro exercituali sub fortalio Kostholyan in festo circumcissionis Domini anno ejusdem 1467. *Oklevéltár CDXVI. sz.*

²⁾ Datum Thieravie, die dominico proximo ante festum epiphanie domini anno ejusdem 1467. *Pez Bernát, Anecd. Dipl. III. d. 398. l. és innen Katona e. h. VIII. d. 203. l.*

és január 8-dikán csakugyan innen rendelkezett némelly pozsonyi polgároknak a helybeli zsidóknál levő adósságairól, azok valóságának megvizsgálását egy vegyes küldöttségre bízván ¹⁾. Nem soká azonban megint visszament táborához, s már január 10-dikén Kosztolány alól tudósítja a németországi karokat és rondeket arról, hogy az utolsó nürnbergi országgyűlésen hozott végzéseik őt illető részét elfogadja; de egyszersemind reményét fejezi ki az iránt, hogy ők is magok részéről annak eleget teendének, és közelebbi pünkösdi körül tartandó országgyűlésükön annak foganatot szerzendének ²⁾. Ezen idő tájban vette a király Podiebrádnak két, igen illendő modorban írt, s a köztök fenforgó kérdések barátságos elintézésének őszinte kívánságát tanusító levelét, mellyekre alkalmasint a pápának újabb lépései adhattak alkalmat. Az egyikben tudósítja a cseh király Mátyást, miszerint Eizinger István ügyében február 25-dikét tűzte ki határnapul s ekkor kész a közöttöki szövetség értelmében alattvalója felett igazságot szolgáltatni, ha addig megegyezésével az ügyet barátságosan el nem intézheti. Egyébiránt ha a király más fontos dolgai miatt más alkalmasabb határidőt kívánna kitűzteni, erre is rááll ³⁾. A másikban értesíti őt, hogy a

¹⁾ Mátyás király előre bocsátván, miszerint ő Pozsony városa kérelmére különös kegyelemből azon összeg pénznek és kamatainak lefizetésére, mellyel némelly pozsonyi polgárok a pozsonyi zsidóknak tartoznak, e levele keltétől számítandó fél esztendeig azoknak haladékat engedett, úgy azonban, hogy azalatt a város két polgárt, a zsidóság kebeléből két egyént válasszozanak, kik a kérdéses adósságnak mind tőkéjét mind kamatját lelkiösméretesen határozzák el, — meghagyja Alsó-Lendvai Bánfi Miklós pozsonyi grófnak és Pozsony vára alvárnagyainak, valamint Pehem Tamás pozsonyi zsidó bírónak, miszerint ezen ügy miatt az említett polgárokat ezen elhalasztó és szabályozó rendelete ellenére háborgatni ne merjék, Datum Tyrnavie feria quarta proxima post festum Epiphaniarum domini, anno ejusdem 1467. *Oklevéltár CDXVII. sz.*

²⁾ Geben in unserem Velt vor Gosdulam, am montag nach Sant Antonientag 1467., német fordításban közli *Müller, Reichstags-Th. 231. l.*

kölcsönös kötelezetéseket gyakran említő, de nem minden keménységtől ment levelét vette és jó szívvvel fogadta, mivel azt jó szívből eredettnek hiszi. A levelében kifejezett azon kívánságára nézve, hogy egymással ne csak szavakban hanem jó tettekben is versenyezzenek, vele egyetért; de megütközött az e tekintetben iránta nyilvánított kételkedésén. Ő ugyanis, ha rég őszinte indulattal nem viseltett volna iránta, az előtte is kedvességben lévő Baumkircher András javaslatára bizonyosan nem hagyja magát arra vétetni, hogy követeit országa határszélére küldje, a királynak Magyarország szélére küldött követével értekezendőkét. Egyébiránt a Mátyás levelében eligazítandónak nyilvánított minden kérdésre nézve teljesen meghatalmazott követei a magyar követekkel, mint hiszi, az ő tiszta szándékát bebizonyítólag fognak intézkedni. De mind e mellett igen ohajtja barátját, az esztergomi érseket, magához küldetni; mivel vele, mint reményli, legbiztosabban végezhetne el mindeneket személyesen. Ennek útja biztosítására maga is kész lett volna Morvaországig eljébe menni, ha az ország halaszthatatlan ügyei, mellyekkel egész februárban és azután is a bőjt majdnem fele idejében foglalkodnia kell, ezt megengednék; meghagyta azonban fiának Victorinnak, hogy személyesen menjen országa szélére, s innen vezesse maga hozzá az érseket, kit biztosan visszakísértetni is ígér és kivel bizalmasan értekezve, minden, eddig netalán általa mellőzötteknek látszott kérdésekre nézve felelni fog ⁴⁾). Majdnem hasonló értelemben írt az esztergomi érseknek magának is, őt igen hizelgő kifejezésekben híván meg magához Prágába ⁵⁾). Ezzel még nem elégedett meg, hanem Postupiczki Kostka Albert igen meghitt emberét küldötte Mátyáshoz, mint

³⁾ Kelet nélkül, de kétségen kívül ezen hónapban. *Oklevéltár CDXXI. sz.*

⁴⁾ Datum Prage decima Januarii 1467. *Oklevéltár CDXVIII. sz.*

⁵⁾ Datum Prage decima Januarii, anno domini 1467. *Oklevéltár CDXIX. sz.*

ezt maga utolsó, Victorinhoz csak ugyan a Kosztolány alatti táborból január 22-dikén írt, levelében nyilván mondja ¹⁾. Mátyás Kostkának személyes öszvejövetelt ajánlott közte és a cseh király közt mind ezen tárgyak barátságos elintézésére, mit Podiebrád is elfogadott ²⁾.

1) Mátyás ezen levelében azon reményét, hogy Victorin utolsó levelében tett ígéretekhez képest, mint morvaországi kapitány, nem fogja megengedni, hogy a testvérek társasága innen többet Magyarországra üssön, fejezvéni ki, egyezersmind pedig nyilvánítván, hogy magát az ily becsapások ellen védni fogja, s az iránt tiltakozván, miként ő maga részéről: mitsem mulasztott el a kölcsönös barátság fentartására, a herczeg azon javaslatára, hogy küldene Szakolezára egy követet, ki a herczeg oda küldendő megbizottjával a testvérek dolgában értekezék, tudatja vele, miként ő a cseh királynak hozzá küldött követével már mindent elvégzett, Datum in descensu nostro exercituali sub fortalio Kostelan in festo b. Vincentii martyris anno domini 1467. *Ohlsvéltár CDXX. sz.* Említi ezen levelet *Pesina c. h. 787. l.*

2) Ez iránt három levelet van alkalmunk közleni. Az elsőben György cseh király Kostka eddigi fáradozásait méltányolván, egyezersmind pedig örömet fejezvéni ki az iránt, hogy Mátyás egy személyes öszvejövetelt indítványozott, meghagyja neki, hogy ő maga, ki a közben eső helyek fekvését és ily öszvejövetelre alkalmas voltát legjobban ismeri, javasoljon Mátyásnak helyet, a határidőre nézve pedig tartsa magát a körülményekhez, mellyek előtte tudva vagnak, és a mellyeket ezen tekintetből hallgatással mellőz. A másodikban Kostka, ki úgy látszik betegsége miatt nem jelenhetett meg Mátyás előtt személyesen, közli királyának épen most említt levelét, olly hozzáadással, hogy az öszvejövetel határidejére meg kell jegyeznie, miként a király a most bekövetkező februárban némelly országnagyokkal fog értekezni, miben, mint hiszi, ezen hónap első része eltelik, azután pedig az ország régi szokása szerint az ország ügyeivel kell foglalkodnia, úgy hogy bőjt közepe előtt nem lehet ideje az öszvejövetelre, mit a határidő meghatározásánál tekintetbe kér vétetni; egyébiránt a hely kijelelésébe sem kíván avatkozni, ezt is a királyra bízva, de kéri abban arra figyelemmel lenni, miként őt az isten ifjúsággal, jó egészséggel és kívánt testi erővel áldotta meg. A harmadikban György király tudósítja az esztergomi érseket, hogy Kostka tudósításából értésére esett, minő buzgósággal mozdította elő Mátyásnál egy személyes öszvejövetel eszméjét, mit neki szívesen megköszönvén, őt falakó-

Azonban ebből olly kevésbé lett valami, mint az esztergomi érsek Prágába meneteléből; mi okból, bizonyosan megmondani nem tudjuk. Eleintén Podiebrád elfoglalása vetett gátat ¹⁾, később valószínűleg a körülmények mind két részről kifejlődése akadályoztatta azt. Mátyást a Podiebráddal alkudozások nem gátolták abban, hogy a Sternberg emberei és a vele egyesült testvérek elleni működéseit folytassa; ezeket Nagy-Szombat körül megtámadja, megveri ²⁾, azután két erősséget megvívja ³⁾; így sokakat öszvekonczolván, némelyeket elfogván, a testvérek egész társaságát Magyarországon semmivé teszi ⁴⁾. Mátyás erről tudósította Victorint olly megjegyzéssel, hogy

lsta, hogy ezen öszvejövetelről ő se maradjon el, mivel az ő jelenléte az ügy kiegyenlítésére kedvező hatással leend. *Oklevéltár CDXXII. CDXXIII. és CDXXIV. sz.* Ezen érdekes levelekben hiányzik a kelet ideje; azonban ezen levelek másodikik Mátyásnak Victorinhoz január 22-dikéről írt levelével öszvehasználtva, bizonyítja, hogy azokat január utolsó felébe kell tennünk.

¹⁾ Kitészik ez Mátyásnak Kostkához intézett, és az előbbi jegyzékben említett leveléből.

²⁾ Heimbürg Gergelynek február 19. és 20-dikán kelt levelei; az elsőről mindjárt bővebben szólandunk, a másodikról említést tesz *Pessina e. h. 786. l.*

³⁾ Heimbürgnek július 25-dikén kelt levele, mellyről alább bővebben. *Oklevéltár CDXLII. sz.*

⁴⁾ Ezen győzdelemről emlékezik Podiebrád is két, február 22-dikén kelt, Mátyáshoz és az esztergomi érsekhez intézett, levelében, mellyekről mindjárt bővebben. *Pessina e. h.* főként Mátyás feljebb említett levele által indítatva, melly január 22-dikén a Kosztolány alatti táborban kelt, Svela pedig Kosztolányban szalattott meg, mind ezen eseményeket öszveköti Svela megverettetésével és elfogatásával, azt ide téven át. Mi ezt elfogadhatónak nem véltük; mivel Bonfin, ki egyébiránt Sternberg Mátyáról, a mostani háborúzás fő előidézőjéről, említést nem tesz, Svela történeteit, mint feljebb látók, sokkal előbbre teszi; azon levelezésekben pedig, mellyek a most kérdéses győzdelemre vonatkoznak, Sveláról mi emlékezet sincs; e mellett Bonfin Svelának csak egy erősségről, Kosztolányról szól, míg itt minden levelben két, Sternberg Máty által épített és általa bírt erősség említetik.

azok, kik Morvaországból Magyarországot háborították, már kezeibe kerültek; minek következtében felszólítja őt, hogy némelly alattvalóit, kik méltatlanul fogva tartatnak Morvaországban, minden díjízetés nélkül bocsássa szabadon, Morvaországban tartózkodó ellenségeit pedig ne pártolja; mert ezeket ő kénytelen lesz végre ott és akárhol egyebütt felkeresni, bár mennyire kívánja is a békét a cseh királylyal és vele egyébiránt sértetlenül fentartani¹⁾. Victorin erre csakhamar válaszolt, Mátyást tudósítván, hogy levelét atyjának mindjárt átküldötte, további utasítását kikérvén; a csend, béke és jó egyetértés iránti őszinte ohajtásának bizonyoságaúl azonban addig is kész a morvaországi rendeket őszvehívni, velők az erre vezető módokról tanácskozni, és mind azokat, kik magyar alattvalókat minden igaz ok nélkül letartóztatnak és Mátyásnak ellenségei, ezen gyűlés elejébe idézni, és ügyöket itten tárgyalás alá venni. Mire nézve kéri ezeknek neveit minél előbb magával közölnetni. Végzetül felszólítja, hogy addig minden újabb tetteges lépéstől tartózkodjék; mivel ez által az ügy sokkal rosszabb állásba jöhetne, miután a sértést, ha annak visszatörlesztésében módja van, senki sem szenvedni örömet²⁾. Azonban Mátyás győzödelme a két nemzet közti elkeseredést nem kevésbé növelte. A magyarok közül sokan úgy tekinték azt, mint a cseh királyon nyert diadalt, mit György igen nehezen vett, és az iránt február 21-dikén írt mind Mátyásnak magának mind az esztergomi érseknek. Az elsőt figyelmeztette, hogy³⁾ az illy oktalan beszédek által nem csak ő sértetik meg, hanem a tőle elpártolt hitszegő alattvalóinak merészsége is növeltetik; mire nézve felszólítja a királyt, hogy az illy haszontalan fecsegők rágalmait ne tűrje tovább, azokat tekintélyével zabolázza, s e kérelme iránti gondolko-

¹⁾ Datum Tyrnavie in Purificatione beate Marie Virginis anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXV. sz.*

²⁾ Datum feria quarta capitis jejunii (febr. 10-dikén) anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXVI. sz.*

zásáról őt tudósítsa ¹⁾). Hasonló értelemben írt az esztergomi érseknek is, őt együttmunkálkodásra szólította fel az iránt, hogy a két ország alattvalói királyaik példája szerint egymást szeretni tanulják, és kölcsönösen a nyelv különbsége miatt ne gyanúsítsák. Ohajtaná azért a magyar királylyali személyes őszvejövetelét; a mennyiben azonban ez nem sikerülne, kéri az érseket, legyen azon, miként legalább ő jöhessen személyesen hozzá ²⁾). Ezen levelek Mátyást már nem találták a felső vidékeken. Itt ugyanis a belső csendet helyre állítván, a fővárosba sietett ³⁾, messze terjedő terveinek kivitelére a szükséges előkészületeket megteendő.

¹⁾ Datum Prage die 21. Februarii anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXVIII. sz.*

²⁾ Datum Prage die 21. Februarii anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXIX. sz.* — Heimburg Gergely külön is írt e tárgyban az esztergomi érseknek. Ezen levelében a Magyar- és Csehország közötti béke fentartása iránti nézeteit s tekintetbeni ügyekezeteit terjedelmesen adván elő, s a cseh testvérek szövetkezéseit kárhözátván, figyelmezteti az érseket, ügyekezzen eszközölni, nehogy Mátyás királynak győzödelme, mellyen egyébiránt örömét fejezi ki, a magyarokban elbizakodást szüljön, sőt inkább fontolják meg ezek, hogy azt nagy részint a cseh királynak köszönhetik, ki a vad orosz lányokat, midőn társaik segítségére kívántak robogni, féken tartotta. Tudósítja őt továbbá, hogy György király Mátyás királynak őszintén írt ez iránt, nehogy rajta valaki szennyet gondolhasson, és hasztalan fecsegésekkel jelleme ne mocskoltassék, miként hasonló ügyben már előbb a lengyel királynak is írt, ki a cseh királyhoz küldött követe Ostrorog János zámbi püspök által magát azon gyanú alól, mintha annak ellenségeit segítette volna, megtisztította, most pedig újabbán más követe által e tekintetben, ha szükséges lenne, újabb részletes szerződésre is ajánkozott. Végre jelenti neki, mennyire örülne őt megint személyesen meglátogatni, és minő meglelégedésére szolgálna azon fejedelmet trónján ülve szemlélni, kivel hajdan az érsek asztalánál együtt ebédelt, kit később Bécsben mint foglyot látott, és kinek magát, ha alkalom adatik, ajánlatni kéri, Datum Prage 19. Februarii anno domini 1467. Ezen levél kis töredékét adja *Pessina e. h. 786. l.*, mi pedig azt egész kiterjedésében közöljük *Oklevéltár CDXXVII. sz.*

³⁾ Már február 22-dikén Budán volt, és Korpona városa bírája-

Igen jól látta Mátyás, hogy a háború Podiebráddal kikerülhetetlen, ha nem a pápa felszólítása következtében, úgy a köztök támadott kedvetlenségek miatt, mellyek napról napra komolyabb fordulatot vettek; de látta azt is, hogy erre mindemek előtt kincstárát kell jó rendbe hozni. A háborúnak Podiebrád ellen támadólag kelle folyni; erre a fölkelés, sőt a hirtelen összevegyűjtött magános dandárok használhatók nem valának, de különben is azoknak az ország határain túlmenetelét, a kiszabott időn felüli együttmaradását nem igen lehet reményleni. A királyi dandárokkal és zsoldosokkal kelle tehát annak súlyát viseltetni. A pápa ajánlott ugyan pénzbeli segedelmet, de ez elég nem vala; és Mátyás saját tapasztalásából tudá, minő lassan érkeznek az apostoli segédpénzek. A német rendektől mit lehet várni, bizonyítá a nürnbergi gyűlés. E szerint jól érzette, hogy a háború egész súlya reá fog utoljára is nehezedni, és így kincstára rendbe hozása végett országgyűlést hírdete ki bőjtre 1467. ¹⁾

Ez egyike a legnevezetesbeknek nem csak ezen időszakban, hanem az egész középkorból; de végzései még csak töredékekben vagynak fölfedezve. A király, a nélkül hogy a cseh háború titkait, mellyekbe azonban még is sok egyházi és világi nagyok voltak avatva, az egész nemzet

nak Rudwesi Györgynek a Maneman Máténak, ugyanazon város jegyzőjének, előterjesztésére, — miszerint városuknak polgárai Béla király által minden nemű királyi, királynői és más vámektől mentesekké tétettek, de es iránti kiváltságlevelök a múlt zavaros időkben, midőn a cseh rablók az országot tüzzel vassal pusztították a városuk egyháza körül is erőseget emeltek, elraboltatott és elveszett, — az említett város lakosait, leginkább azért is, hogy a rabló csehok általi rongáltatásából fölépülheessen, minden nemű vámalól újra fölmenti, Datum Bude Dominica Reminiscere anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXX. sz.*

¹⁾ Erről emlékezik az 1468-diki 4-dik törvénycsikk is *Kocchich, Suppl. ad Vestig. Comit. II. d. 193. l.* — Azt csak mellesleg említik *Katona VIII. d. 206. l.* és *Fessler V. d. 155. t.* — Hogy az országgyűlés bőjten tartatott, kitészik Mátyásnak Eperjes városához írt, alább említendő leveléből.

előtt fölfedezte volna, elejébe terjeszté a gyűlésnek, hogy az országnak minden ellenség elleni védelmére, mellyet a trón méltósága, az ország java megkíván, a rendek szabadságainak sértetlen fentartása pedig hathatósan parancsol, a királyi jövedelmek minden tekintetben elégtelenek, mint az eddigi tapasztalás nyilván bizonyítja. Ennek következtében felszólítja a karokat és rendeket, hogy ezeknek tárgyában a szükséges rendelkezéseket tennék meg. A király által kívánt intézkedések főként a kamaranyereséget és a harminczadot illeték.

A mi illeti az elsőt, azt adta elő a fejedelem, hogy ez természetében egészen elfajult, jövedelmekre nézve egészen elmecevesedett főként azon mentesítések által, melyeket némelly egyházi és világi nagyok, sőt több más nemesek is tudtak magoknak jobbágyaikra nézve szerezni. Ezen tekintetből a következők határozottak: — 1-ször. A kamaranyereség és a királyi bér nevezet alatt eddig divatban volt adózás egészen és különösen nevére nézve is megszűnik; de helyébe jön egy új, királyi kincstári adó nevezete alatt. 2-ször. Ez áll minden kaputól 20 ezüst nagyobb pénzből, vagy öt kapu után egy forintból. 3-szor. Egy kapun lakó két, vagy három paraszt másfél, — négy két kapu helyett fizet; az olly földműves pedig, ki több házhelyet bír, külön adóz. 4-szer. Ettől minden közvetlen nemesek, kik királyi adomány mellett lettek azokká és még most is birtokosok, nemesi birtokaikra nézve jövendőre is mentek maradnak. Ellenben — 5-ször. Ezen adó alá vagynak vetve: a) A királynak, az egyházi rendnek, nemességnek minden jobbágjai és parasztjai, minden tekintet nélkül a kamaranyereségtől eddig volt fölmentetésükre, a mennyiben tudniük földet művelnek; és így a nemesség szolgái, a mesteremberek és a földetlen szellérek kivételvék. — b) Minden vár-nemesek (nobiles castrenses), kiknek magoknak nincsenek jobbágyaik. — c) Minden papnemesek, kik kiváltságukat nem magától a királytól bírják. — d) A szabad királyi városok polgárai, kik kiváltságaiknál fogva a

kamaranyereségtől fölmentve voltak, és a helyett egy, az egész városra kivetett adót fizettek, királyi bér nevezete alatt. Ez tehát most eltöröltetvén, elhatároztatott, hogy a polgárok is minden kaputól fizessenek 20 pénzt. — e) A kúnok és jászok, az oroszok és tatárok, valamint az oláhok is, kiknek nagyobb része eddig ment volt a kamaranyereségtől. — 6-szor. Az erdélyi 6-hitű oláhok, kik eddig a catholicus papságnak dézmát nem adtak és a kamaranyereségtől is mentek voltak s csak egy ötvenedet fizettek, ezentúl minden más adózások helyett dézmát tartozzanak adni, még pedig a királyi kincstár részére. 7-szer. Némelly helyeken a fejedelmek a kamaranyereséget zálogba vetvén, az illy sérelmes elzálogosítások és egyeségek felbontatnak, s az erre kinevezett egyházi és világi nagyok által a kárpótlás meg lesz határozandó. 8-szor. Azon egyházi személyek közül, kiknek jobbágyai dandáraik könnyebb kiállítására tekintetből mentettek föl a kamaranyereségtől, hasonló módon meghatározandó kárpótlást nyerne; de jobbágyaik kötelesek az új adót fizetni. 9-szer. Minden év első napjaiban kötelesek az adószedők az egyes helységeket egy szolgabíró társaságában megjárni, hogy a kapuk valóságos számát kitanulhassák, hitess vallomások segítségével, ha másként nem lehetne. Ezek ilyenkor a bírónál szállásolnak, magok és lovaik számára ételmet kapnak egy egész napra a bírótól, ki ezért az adótól ment, ezen felül fáradozásukért minden kaputól két pénzzel jutalmaztatnak. Ha az adó egyszer ki van vetve: az adószedő a vármegye közép helyén megállapodik, és onnan 15 nap alatt az adót behajtja az egész megyéből. Az adó-megterhelhetésbeli panaszt a vármegye törvényszéke itéli el két hét alatt. Ha egy faluban több bírák vagynak (egy tíz kapusban csak egy lehet): az adószedő tartásának terhe és az adótól fölmentés aránylag oszlik meg köztök ¹⁾).

¹⁾ Az ezen országgyűlésben hozott végzemény töredékét, mely egyedül a királyi kincstár-adóra vonatkozik, de ezt sem látszik kime-

A mi a harminczadot illeti, ez is azért csökkent anynyira jövedelmeiben, mivel sok bel- és külföldi polgárok az alól lassan lassan egészen fölmentettek. Most ezen adózás, hogy e fölmentéseket jó módjával el lehessen kerülni, név szerint egészen eltöröltetett, s helyébe más hozatott be koronavám (vectigal coronae) neve alatt, de kisebb lábra szállítva, mint I. Lajos idejében. Erre nézve még a következő elvek állapították meg: — 1-ször. Egyedül a nemesség ment ezen vámtól. 2-szor. Minden más lakos, valamint az idegenek is, fizetik azt a meghatározott díjszabály szerint minden portékától, úgy lovaktól, szarvas-marhaktól, mellyek az országba, vagy innen kivitetnek, vagy hajtatnak. 3-szor. Ezen jövedelem senkinek sem ajándékozathatik, senkinek sem adathatik át, azt egyedül a király veheti. 4-szer. A vámhelyek most mind-

rítani, közli *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 182. l.* Ebből még az sem tetszik ki, hogy ezen új adó a kamaranyereség helyett hozatott be; ezen hiányt azonban pótolja Mátyás levele Pozsony vármegyéhez, mellyben ennek tudtára adja, hogy az ország rendei (Praelati, Barones, et nobiles Regni) jövedelmei hiányosságának pótlására s az ország oltalmának könnyebbitésére a királyi jövedelmekben változásokat tettek, különösen a kamaranyereség eltörlésével új adót királyi kincstári adó (tributum fisci regalis) nevezete alatt hoztak be, Datum Budae feria IV. proxima post festum resurrectionis Domini (april 1-sején) anno ejusdem 1467. *Pray, Prior. Auranae 52. l.* és utána *Katona VIII. dar. 208. lap,* valamint *Batthiányi, Leges Eccl. I. dar. 506. lap,* és utána *Kovachich, Vest. Comit. 377. l.* Ehhez van alkalmunk adhatni Mátyás királynak Kassa városához intézett levelét, mellyben meghagyja annak, hogy az utolsó országgyűlése által a királyi kincstári adónak a kamaranyereség helyetti behozása iránt hozott határozata következtében, mellyet az Abauj megyéhez intézett és említett megyei adó kivetésére nézve kiküldött biztosa kezén lévő leveléből bővebben megérthet, ezen biztos által az őszveirást kebelében megtéetni engedje, s az annak kivetése szerint reá eső adót mindjárt kezéhez fizesse le, miután ő is minden birtokával ezen megyéhez tartozik, Datum feria sexta proxima post festum Tiburtii et Valeriani martirum (april 17-dikén) anno Domini 1467. *Oklevéltár CDXXXIV. sz.*

járt megalapítottak; de azoknak további meghatározására a királynak is hatalom engedtetett. 5-ször. A királyi szabad városok vám dolgában egyedül a királytól függnek. 6-szor. Egy különös gondviselő rendeltetett a harminczad dolgában Erneszt János, másként Hampo, egy sváb nemes személyében, ki már hosszabb időtől fogva tartózkodott az udvarnál¹⁾, és ezen tárgyra nézve a kincstartó Szapolyai Imrétől egészen független volt, a mi ennek nehezen is esett²⁾.

A király ohajtásai olly készséggel fogadtattak el, hogy már mártius 25-dikén ki lehele mind ezen végzéseket hirdetni³⁾. Nyoma van annak is, hogy a korona jószágai el nem idegeníthetése s az elidegenítettek visszavétele iránt szigorú és czélszerű rendelkezések tétettek. Azt leg-

¹⁾ A jóval később élt Thurnschwamb János azt állítja ezen Erneszt Jánosról, hogy keresztelt zsidó volt: Bey obstehenden König Mathiasen Zeiten ist sein Schatzmeister (oder Kincstarto) der so viel als ein Schatzhalter gewest, ein getaufter Jud, hat Hans Ernst geheissen. Mit Koller is elfogad, *Hist. Episc. Quinque Eccl. X. dar. 362. l.* Azonban az egykorú írók ezen körülményről hallgatnak, mi az előadást gyanússá teszi, annyival is inkább mivel Erneszt János ezen kinevezéskor, mint maga Mátyás levelében mondja, udvari katona (miles aulicus) volt, melly udvari tiszt a nemeség részére volt fentartva. Azért mi tanácsosabbnak véltük *Engelt* követni, ki őt *Gesch. v. Ung. III. dar. 275. l.* szegény nemes eredetűnek mondja. Hogy Sváberszágból szakadt hazánkba és a magyarok őt Hampónak is nevezték, *Istvánfiból tanuljuk I. könyv, 11. l.* Az íróknál és oklevelekben hol Ernsi, hol Ernest, hol Ernust név alatt fordul elő; mi a legmagyarosabban hangzó Erneszt nevet fogadjuk el, mivel a fia, Zsigmond, pécsi püspök, által épített pécsi vár felsíratán, melly még ma is olvasható, hasonlólag így áll, bár Kollerrel igen valószínűnek tartjuk, hogy ősi hazájában Ernstnek neveztetett.

²⁾ Mátyás levelét ezen tárgyban az eperjesiekhöz, Datum Budaie in festo annunciationis beatissimae Virginis (mártius 25-dikén) anno Domini 1467. közli *Wagner, Dipl. Comit. Sáros. 236. lap.* és utána *Katona, Korackich e. h. és Batthianyí, Leges Eccl. I. d. 505. l.*

³⁾ Az eperjesiekhöz intézett levél, mint láttak, ez nap keft.

alább bizonyosan tudjuk, hogy ezen országgyűlésen határozatba ment, hogy a fogarasi, omlási és radnai uroalmak mostani birtokosaiktól visszavétessenek, később a király vagy utódjai által a magyar korona iránti hűségök miatt elkergetett moldovai vajdának adantandók sorsuknak könnyebbitése végett visszahelyheztesöikig ¹⁾. Ezen kevésből is, mit ezen országgyűlésről tudunk, kitetszik Mátyásnak ujító szelleme s emberekkeli ügyes bánása, melly által illy nevezetes változások felfogására képes vala, és azokat országgyűlésen is keresztül tudá vinni. A török háborúért talán ennyit soha sem tettek volna a magyarok; de a vallási háború az eretnekség ellen annyira elfogta az akkori idő szellemét, Cseh- és Morvaországok, Schlesien és Lausitz elnyerésének reménye annyira csiklándoztatta a titokba avatott magyar nagyok hiúságát, hogy minden áldozatra készek valának. Sokan ezek közül még is ezen változásokkal nem voltak megelégedve, és közöttök már ekkor nagy párt keletkezett a király ellen; mellyben azonban a polgárság és jobbágyosság, bár reá nehezedett ezen új teher fő súlya, részt nem vett, sőt egyenesen a királyhoz csatlakozott.

Mátyás az országgyűlés bevezésével húzamosabb ideig tartózkodott Budán ²⁾ az országgyűlési végzések végre-

¹⁾ Mátyás levele az erdélyi vajdához, mellyben ezen végzést tudásra adván, meghagyja neki, hogy az említett uroalmakból azt, mi idegen kézben van, tüstént foglalja vissza. *Epist. Math. Corv. III. rész, VI. level, 11. l.*

²⁾ Bizonyítják ezt számos itt kelt levelei; az eddig felhozottakon és ezután említendőkön kívül még a következők is. Martius 5-dikén a székesfejérvári keresztesek conventjének megparancsolja, hogy néhai Gerencsi Pál fiait, Pétert, Gált és Jánost, továbbá Szabó Istvánt és néhai Dádi István deák fiait, Zsigmondot és Albertet, valamint Brigittát, Szabó István nejét, és Katalint néhai Dádi Bálint leányát Veszprém megyei Dád helységbe, — mellynek azok és eleik békés birtokában voltak s vagynak még most is, és a mellyet az említett férfiak hű szolgálataiért a netalán ezen helységben lappangó királyi joggal együtt nekik új adományul adott, — törvényesen igtassa be, Datum Bude feria quinta proxima ante

hajtásával¹⁾, sőt e mellett a kormányzás részleteivel is elfoglalva, nevezetesen Pest és Pilis vármegyék részéről,

dominicam Letare, anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXXI. sz.* — April 1-sején előadja Győri Nagy Gál panaszát, miszerint ő bizonyos vagyonait Nyék (Nyeny) városában lakó és most Fridrik császár keze alatt lévő polgároknak eladván, miután ők saját bírái általi elmarasztaltatásuk után is fizetni nem akartak, s a bíróság rajtok az ítéletet végrehajtani vonakodott, ő a király bizonyos levele értelmében a császár némelly alattvalóinak néhány vég postóját Pozsonyban a városi tanács által letartóztatta; azonban, bár Fridriknek ezen alattvalói többszöri idézés után is nem jelentek meg, a városi tanács neki ezen elfoglalt vagyomból eleget tenni nem akar, — minek következtében komolyan meghagyja Pozsony városának, hogy ezen lefoglalt javakból az említett panaszos félnek teljes elégtételt szolgáltatasson, Bude feria quarta proxima post festum Pasce Domini anno ejusdem 1467. *Oklevéltár CDXXXII. sz.* — April 14-dikén meghagyja a közügyigazgatónak, hogy a pálosokat minden ügyeikben oltalmazza, Datum Bude in festo bb. Tiburtii et Valeriani anno domini 1467. *Egerer 320. l.* — Május 9-dikén megerősíti még az styja által a kolozsvári minorita kolostornak 50 forint áru sóban rendelt évenkénti adományát, Datum Budae feria sexta proxima post festum ascensionis domini, anno ejusdem 1467. *Fridvalszky, Miner. 165. l.*

¹⁾ Bizonyítják ezt Pozsony vármegyéhez, Eperjes és Kassa városaihoz intézett és feljebb említett levelei. Nem soká ezután az erdélyi hét és két száz szék, valamint Brassó és Besztercze városai és kerületei panaszt emeltek az iránt, hogy, bár ők régi szabadalmaiknál fogva a harminczadtól mentesek volnának, de az országgyűlésnek közelebbi végzeménye szerint is a harminczad csak az országból kiviendő, vagy abba hozandó áruktól volna fizetendő, tőlök több helyeken magának az országnak kebelében az új koronavámot zsarolják. Ennek következtében meghagyja Mátyás május 30-dikán Erneszt János említett koronavám főigazgatójának, az ő helyetteseinek és minden tisztviselőinek, kik a koronavámot Erdélyben kezelik, hogy a panaszt tevő százsoktól olly áruikra nézve, mellyeket az országban vesznek és annak kebelében vásárokon vagy egyebütt adnak el, koronavámot ne szedjenek, s ezt csak olly áruiktól kívánják meg, mellyeket idegen földről hoznak be, vagy oda visznek ki, és ezt is csak egyszer, így magokat szorosán az ország ez iránti határozatához alkalmazván, Datum Bude tertio die festi Sacratissimi Corporis Christi, anno ejusdem 1467. *Oklevéltár CDXXXVII. sz.*

mi ekkor már nem igen történt meg, Pest mellett saját előktele alatt több héten átvonuló közgyűlést tartva ¹⁾. Innen egyfelől a törököket, kik a királyhoz érkezett, de későbbben nem valósult hírek szerint megint mozogni kezdetek, egyenesen Magyarországot fenyegetve ²⁾, másfelől

¹⁾ Egy, ezen gyűlésből ápril 13-dikán kelt levelében bizonyágot tesz arról, hogy a Pilis megyei szolgabíráknak és eskütt úrnóknak a gyűlés színe előtt hit alatt tett vallomása szerint a budai káptalan Pilis megyei Szempte helységében egy udvarházat, hat jobbágytelket, szántóföldeket, réteket, szőlőket, erdőket és cseplyéket csendesen és háborítatlanul bír. Datum Tricesimo nono die congregationis antedictae, — martius 5-dikéről (feria quinta proxima ante Dominicam letare), midőn a gyűlés megnyitott, számítva, — in loco memorato anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXXIII. sz.*

²⁾ Mátyás király egy, május 18-dikán kelt levelében értesíti a hét és két száz székelt, hogy a török szultán nagy sereggel s készülettel közelget az ország felé és már Szerbország határainál áll; s hogy az ellen Budáról személyesen szándékozik nemsokára seregeivel megindulni; mire nézve megparancsolja, hogy ezen levele vételével rögtön fejenként úgy készüljenek fel, hogy, mihelyest ez iránt újabb parancsát veendik, a kijelölendő helyre azonnal megindulhassanak, s máskori szokásuk szerint a készülétekben hanyagok, vagy az elindulásban rétek ne legyenek; mert ez esetben elengedhetetlen fenytésül minden javaik elvesztésétől tarthatnak, sőt még súlyosabb büntetést is vonhatnak magokra, Datum Bude secundo die festi Penthecosten, anno domini 1467. *Oklevéltár CDXXXV. sz.* Ugyanazon nap egy, szóról szóra hasonló levelet írt Szeben városának is. *Oklevéltár CDXXXVI. sz.* Ezen ozmán mozgalmaknak csupán ezen két levélben és Podiebrádnak egy alább bővebben említendő, az esztergomi érsekhez intézett levelében *Oklevéltár CDXLIII. sz.* találjuk nyomát; de különben is ezen rendeletek következményeiről mitsem tudván, igen valószínű hogy az egész vak híren alapult, annyival inkább mivel a szultán ezen évben Croja megszállásával volt elfoglalva, mellyet Castriota György halála után fia János a velenceieknek adott volt által, *Schmitt, Imp. Orient. I. dar. 31. l.* — *Dufresne* ugyan *Illyricum vetus et novum 124. l.* azt állítja, hogy ezen évben a bosnyák, különösen a jaiczaiak párttűtést forralván, a török őrizetet megölték s mészakát Mátyás pártfogása alá vetették. De ő ebbeli állítását Waddinggal kívánja támogatni, ennél pedig ad annum. 1467. XIII. dar.

a cseh ügy kifejlődését kívánta szemmel tartani ¹⁾. Ezen utolsó kedvetlen fordulást látszott venni az által, hogy némelly morvaiak újabban is becsaptak Magyarországra; ennek következtében pedig kevéssel ezután Podmaniczky Balázs is némelly békételen morvakkal szövetségbe, újra megindította pusztításait. Azonban mind a két fél a körülmények által szorítva, még most békés uton ügyekezett ezen tárgyat elintézni. Valamint egyfelől Mátyás Victorinhoz írt levelében, mellyben egy bizonyos Lasitzky beütését tartományaiába adja elő panaszképen, ennek elégtételadás végetti felszólítását s elfogott jobbágyainak szabadon bocsátását sürgeti, és azt igéri, hogy, ha ezen nyugtalan embernek vannak ellene igazságos követelései, min kétkedik, azok iránt akármely becsületes ember, s nevezetesen atyja, a cseh király bíróságának örömet alája veti magát ²⁾; úgy másfelől Podiebrád is mind magához Mátyáshoz, mind az esztergomi érsekhez intézett leveleiben Podmaniczky Balázssra nézve csak azt sürgette, hogy ő a két fejedelem közt fennálló szerződés értelmében rögtön hívassék vissza Magyarországra ³⁾. E mellett

405. l. csak egy levele fordul elő Pál pápának, mellyben a dologról mint valamely régebben történetről emlékezik, úgy hogy az még 1463. vagy 1464-re Jaiczának ekkori megszállására látszik tartozni. *Katona VIII. d. 217. l.*

¹⁾ *Dubrav, Hist. Boh. XXX. könyv, 287. l.* a Mátyás és Podiebrád közti ellenségeskődésnek kezdetét már ezen évre teszi, azt állítván, hogy, míg Podiebrád a nyakas schlesieniek ellen harczolt, Mátyás Graditiát kezdette megszállani nevezetes sereggel, de Podiebrád ellene küldötte fiát Victorint 5000 lovaggal, ki a várbeliek segítségével egész Brodig visszanyomta a magyarokat. Ezután lépett fel Mátyás nyilvánosan Podiebrád ellen. Ez mindazáltal a többi íròkkal ellenkezik.

²⁾ Martius 3-dikáról 1467. *Epist. Math. Corv. III. rész, V. levél, 8. l.*

³⁾ Mátyáshoz intézett levele, Datum Prage die 25. Julij (1467). *Oklevéltár CDXL. sz., az érsekhez szóló magint Datum Prage 25. Julij 1467. Oklevéltár CDXLI. sz.* Erről emlékezik és annak némely töredékeit adja *Peasina c. h. 808. l.*, de helyét

az utolsó mindenkép sürgette az esztergomi érseknek, ki éppen ekkor Mátyás részéről a németországi nürnbergi országgyűlésre volt menendő, értekezés végetti hozzá jövetelét, igérvén hogy bátorságáról mind menet, mind jövet gondoskodni fog ¹⁾. Heimbürg által az esztergomi érse-

július 24-dikére teszi. — Heimbürg Gergely külön is írt ezen tárgyban, Podmaniczky visszahívását annyival is inkább sürgetvén, mivel akkor, midőn Mátyás a Nagy-Szombat melletti erősségeket meggyfta, mint erről saját tapasztalásából tehet bizonynágot, bár mennyire sürgették királyát az úgy nevezett testvérek társaságai, mellyek még Lengyel- s Poroszországból is készek lettek volna saját költségökön és saját vezényökkel Cseh- s Morvaországon keresztül felekezetöknek Magyarországon segítésére robogni, tőlök erre ő az engedelmet szilárdul megtagadta, így Mátyásnak a győzdelmet könnyítette, melly tekintetből viszonyos jó indulatot érdemel, Datum 23. Julij anno 1467. Ezen érdekes levélről emlékezik *Pessina, Mars Morav. 786. l.*, mi pedig egész kiterjedésében adjak azt, *Oklevéltár CDXLII. sz.* Ezekből kitetszik Lupacz és Theobald botlása, midőn azt állítják, hogy a tetlleges ellenségesküddő Mátyás és Podiebrád közt még ezen évben elkezdődött; ezt már *Balbin* megosztolta *s. h. 541. l.*

¹⁾ Egy, kelet ideje nélküli, de a körülményekhez képest valószínűleg július közepe körül írt levelében tudósítván Vitézt, miszerint elhajtotta volna őt már előbb is megkérni hogy jelen útjában jövet, vagy menet hozzá fordulna el; de a törökökkel bajoskodó magyar király dolgainak jelen állásában, nem merte az érseket, ki maga is nem csak az ország, hanem saját ügyével is annyira el van foglalva, erre felszólítani. Miatán azonban Mátyás király Postapiczki Kosta Albertnek Budáról június 29-dikén kelt levelében az érsek elküldésére, ha útja biztosíttatnék, hajlandónak nyilatkozott, ebben bítva megkér, vegye útját hazafelé Prágának a köz ügy feletti értekezletre, mellynek legjobb sikerét reményli, biztosítván őt, hogy személyének bátorsága iránt mind hozzá jövet mind visszamentésben Magyarország szélég a legkikeresebben fog gondoskodni, Datum — — — *Oklevéltár CDXLIII. szám.* Itt arról, hogy Vitéz ekkor éppen a nürnbergi országgyűlésre szándékozott, és onnan visszatérésben kellett volna neki Prágába menni, és nincs; de Heimbürgnak egy későbbi levele, mellyre annak idejében visszajövének, bizonyítja, hogy Vitéz itt említett útján a nürnbergit kell értenünk. *Oklevéltár CDLI. sz.* — Podiebrád azon feljebb említett levelében, mellyet az esztergomi érseknek Podmaniczky

ket és általa Mátyást a pápa eljárásának helytelenségéről meggyőzni törekedett ¹⁾, csak ugyan általa később szövetséget a törökök ellen és személyes öszvejövetelt közte s Mátyás közt indítványoztatott ²⁾; végre pedig fia

Balázs beütése miatt írt, megújítja abbéli kérését, hogy jöjön tanácskozás végett minél előbb Prágába, itt is asintón igérvén gondoskodását személyes bátorságáról mind jövet, mind menet.

¹⁾ Ezen levelében hosszasan fejtegeti a római pápának királya ellen némelly árulói ösztönzésére hozott ítélete súlyos voltát, melly szerint több mint 100,000 ártatlan lélek kénytelenítették hazáját, vagyonát, életmét elhagyni s idegen földön koldulni, és mellynek igazságos alapja nincs. Előadja különösen, miszerint a cseh királyt, míg a császárnak mindent kedvére tett, annyira, hogy ez a király hatalmával bárki ellen is visszaélhetni reménylhetett, mind a császár, mind a pápa megbecsülték; de hogy annak ereje nőtt, a császár tőle félni kezdte és őt gyűlölsége tárgyává tevő. Az ország nagyai is, látván a király hatalma gyarapodását, tőle a tiszteletet megtagadva, rá irigykedni indulának, testvérségekbe szövethesének, őt körükbe visszaalázandók, s ellene mindenféle ál híreket koholának; panaszkodtak hogy a királyi tanácsot nem az ország nagyából, hanem nagy részint mindenféle külföldi emberekből alkotta, a koronát nem a szokott helyen őrizteti, est és a várakat nem az országnagyok őrsésére bízza, a honi törvények ellenére ítélt, méltatlan adót ró reájok, rossz pénzt veret, urodalmi földeket hűbérül oast ki, vagy saját birtokához csatol, vagy pénzért ad el. Illy vádakot terjesztettek számos leveleikben a külföldi udvaroknál az árulkodók, kiket a szent-anya pártolása alá vett és rágalmaiknak emberi gyarló természeténél fogva hitelt adott, ellene ítéletet hozott s megtagadta azt, mi az utolsó vádlottnak is meg szokott adatni, hogy ügye a hely színén, vagy ahhoz közel, hol ártatlanságát tanúk által bizonyíthatja be, vételessék fel, és így őt kihallgatatlannúl s még a védelemessközöktől is megfosztva kárhóztatta. Neki magának is el kellene urát hagyni az ítéletek értelmében, de ő ezt nem teheti; sőt kötelességének érzi királya iránti hűségét megtartva, őt a rá fogott vádaktól szerényen ugyan, de tehetsége szerint fölmenteni; mert ő maga részéről nem tudja megfogni, miként lehessen valakit arra szorítani, hogy hitét másnak bírálata alá vesse; de különben is azt, mi a cseh királyban ma kárhóztatik, több mint tíz év előtt és azóta a pápa és más fejedelmek által helyeselve látta, Datum Prage 14. Julij 1467. *Ohleceitár CDXXXVIII. sz.*

Victorin által a fölső szakasztott levelezést igen barátságos és bizodalmas modorban újította meg ¹⁾; sőt, miután

2) Birunk egy, kelet ideje nélküli levelet, melly alatt Heimburg neve nem fordul ugyan elő, de a mellynek egész tartalma nyilván bizonyítja, hogy általa iratott az esztergomi érsekhez. Ebben előadja nézetét az ő királya és Mátyás magyar király közti béke iránt, mellyet leghatalmasabb eszköznek hitt Csehországnak a pápávali illendő egyeztetésére. Reménylette ugyanis, hogy a pápa minden buzgalmit a keresztyenség köz ellensége a törökök ellen fordítandja, annál inkább, mivel ő velencei eredetű s így Moreának a velenceiek általi meghódítása őt érdekelni fogja; meg volt győződve, hogy a cseh király segélye akármelly keresztyén fejedelemséél hasznosabb és sikeresebb lévén, ennek megnyerhetése végett elnézendi azt, mit a baseli zsinat érett fontolás után maga állapított meg; mit maga a római egyház megalapítása után mintegy ezer évig minden botránynélkül gyakorlott; e részben a magyar király közbenjárását tartván legsikeresebbnek. Most azonban sajnosan tapasztalja, hogy csalatkozott, s az egész világ a cseh király ellen készül. Ezután említi, hogy Mátyás király a nürnbergi országgyűlésen, hol Fridrik tekintélye tökéletesen megsemmisített, segélyt sürgetett a német rendektől a törökök ellen; miben azonban a császár ismert gyávaasága miatt nem boldogult. A császártól és Németországtól e szerint mi segedelem sem lévén várható, a magyar király szövetségeseül a törökök ellen a cseh királyt ajánlja. Megemlíti továbbá, hogy mind két királynak alattvalói közül többen vannak, kik azzal dicsekednek, miszerint a két fejedelem közt a barátság csak színellet; hogy a magyar nagyok és főtisztviselők a királytól az érseknek Nürnbergből történt visszajövele után elpártoltak, mivel Mátyás a cseh király ellen fegyvert fogni vonakodott. Itt név szerint említi a bazini és szakolczai grófokat, Országot, Pál és Miklós erdélyi vajdákat, miből nyilvános, hogy az Erdélyben később tettelesen kiűtött zendülést érti; de sem ennek oka, sem az abban szerepelt személyek felől kellőleg nem volt értesítve. Mind ezeknél fogva, és mivel Magyarországon az igazságok a csehek s morvák ellen nem akarnak szólni, szükségeseznek véli a két fejedelemnek személyes, vagy ha az nem történhetnék meg, meghitt emberek általi összejöveteletét. Datum — — — *Oklevéltár CDLI. sz.*

¹⁾ Victorin fejedelem Mátyás királyhoz intésett levelében előre becsátván hogy a közöltöki levelezés jó darab idő óta a miatt szűnt meg, mivel atya parancsából a pártútok ellen kellett harcolnia, kik már részint kardra hányattak, részint fogvák és csak kevesen

értésére esett volna, hogy magának Mátyásnak meggyódt baja némelly fellázadt alattvalóival, az év vége felé neki ezek ellen 1000 lovagot ajánlatott saját megkisértett zsoldosai közül ¹⁾).

Mind Mátyás, mind Podiebrád el volt foglalva a csend helyre-állításával saját tartományaiban, és így egymás ellen még tettelegesen nem léphettek föl. Még a testvéreknek, mint állítatik, Eyzinger István által eszközölt újabb beütése, mellyel Pozsonyt vették célba — de sikertelenül, még mielőtt e várost elérték volna, Mátyás seregei által megveretvén és semmivé tétetvén ²⁾ — sem volt képes ezt eszközölni.

szöktek meg, — Mátyást egykor levelében tett kérdésére, miért nem kér tőle lovat, vagy más ajándékot, emlékeztetve megjegyzi, hogy akkor béke idejében erre szüksége nem volt, és így azt hallgatással mellőste el; most azonban ezen háborús időkben megkéri őt, küldene neki két gyakorlott hadi paripát, melly ajándékért a király viszonti kérésének teljesítésére készen ajánlkozik, Datum — — — *Oklevéltár CDLII. szám.* Bár ezen oklevélnek kelte nincs, úgy még is annak egész tartalma mutatja, hogy ezen idő tájra való.

¹⁾ Victorin herczeg tudósítja Mátyás királyt, miszerint a múlt napokban atyja parancsából az ellene pártoskodókkal harcolt, kiknek megfenyítése után mintegy két hónapi fegyverszünetet szent Jakab napjától Pál fordulása napjáig kötött a lengyel király követelnek közbenjárására. E szerint már most irántai jó indulatának tetteleges behizonyítására érvén, miután mind kősből, mind a királynak atyjához írt leveléből megértette, hogy Magyarország némelly nagyai ellene pártütést forralnak, ezen veszedelmes példánál szolgálható mozgalom elfojtására, mellynek tekintetéből tanácsolta nem kis részben atyjának az említett fegyverszünet elfogadását is, csak ugyan atyja engedelméből annak seregéből 500-tól 1000-ig való lovag zsoldost, a király által ízetendőt, ajánlkozik neki segítségül küldeni; mit ha elfogadna, kéri magát minél előbb tudósíttatni arról, hova és mikor indítsa meg azokat, Datum — — — *Oklevéltár CDXLVIII. sz.* Ezen levélnek sincs kelte; de annak tartalmából lehet következtetni, hogy november végén vagy december elején íratott. Aminthogy *Pessina c. h. 816. lap,* ki azt hiánosan adja, december 4-dikére teszi, Datum Brunae in festo S. Clementis anno 1467.

A belső háború ugyanis idő közben Csehországban kitört volt. A pápa új bullákat s az előbbieknél még keményebbeket adott ki Podiebrád ellen ²⁾, s azokat a lavanti püspökhöz küldötte oly utasítással, hogy mind azokat átokba tegye, kik Podiebrádot tüsténtől nem hagyják. Ezen bullákat ő Boroszlóban és Pilsenben minden haladék nélkül ki is hirdette ³⁾. Más helyeken azonban ez sok akadályokkal volt öszveköttve, bár ő a püspököknek ez iránt különösen írt s ezeket egyházi fenytékek terhe alatt sürgette, s némelyeket, nevezetesen Protasz olmüezi püspököt, hűségökben meg is tántorított ⁴⁾. A Podiebrád ellen újabban szórt fenytékek híre különböző benyomást tett; sokan a catholicusok közül őt elhagyták, kivált Morvaországban, és Sternberg Zdenkóhoz csatlakoztak ⁵⁾; mások ellenben mindemellett tovább is megmaradtak hűségében. Emlékezetes e részben Risenburg ⁶⁾ vagy Ssvihow ⁷⁾ Vilmosnak az apostoli követhoz küldött

²⁾ *Chron. Mon. Mellic. Pz Jeromosnál I. d. 261. l.*

³⁾ Az ezen évben kelt s az átkot megújító bullákat közli *Raynald XIX. dar. 185. lap.* Az elsőben, Romae VII. Kal. Aprilis (martius 26-dikán), megerősíti az előde által ez iránt kiadott bullát; a másodikban, Pridie idus maij (május 14-dikén) Podiebrád alattvalóit feloldozza a neki adott hűségtől, és őt mint eretneket leteszi királyságából. A második Raynaldból megvan *Lünignél is Cod. Germ. Dipl. II. dar. 1522. lap.* — Valamivel előbb, XIII. Kal. Aprilis (martius 20-dikán) a császárt is felkérte, hogy hasonlót tegyen, *Raynald e. h.*; végre magokat a fejedelmeket is feloldozta a vele kötött szövetségek megtartásától, Datum Romae idibus maij (május 15-dikén) 1467. *Raynald XIX. dar. 186. l., Lünig, Cod. Germ. Dipl. II. d. 1522. l.* Hasonl. *Pubitschka, Gesch. v. Böhm. IX. d. 178. l.*

⁴⁾ Boroszlón a kihirdetés martius 20-dikán történt. *Balbin, Epitome 538. l.*

⁵⁾ *Pessina, Mars Morav. 812. l.* Itt megvan a lavanti püspöknek ez iránt az olmücziehez s az odaváló egyházhoz aprilis 24-dikén és május 1-sején kelt két levele.

⁶⁾ *Pessina e. h.*

⁷⁾ *Pubitschka IX. d. 181. l.*

⁸⁾ *Pessina e. h.*

és erőteljes levele. „Én, úgy mond itt a bátor cseh, a pápának igaz tisztelője vagyok, az úrvacsorával mindig csak egy alakban éltem; de mindemellett nem fogadhatom el hitemtől és királyomnak esküdt hűségemtől feloldoztatásomat; mert jól tudom, meddig terjed az egyház hatalma, jól emlékezem a nagy megváltó ezen szavaira: „Adjátok meg a császárnak, mi a császáré.“ — A király nem hallgattatott ki; bírái, az ítélet helye nem adattak nekie tudtára, hogy magát menthesse. Illy eljárás mellett, ezen módon nem tartatik fel a szent-szék tekintélye, dicsősége. Sok százezer igazhitű cseh keresi a király pártfogása alatt kezei munkájával mind maga, mind felelő háza népe élelmét; ezek az országból kivándorolni kényszerítettvén, éhhez halnak el, ennek magokat nem tehetik ki, így sikertelen őket egyházi fenytékeknek kitenni, és ez annyit tesz, mint ezt lealacsonyítani, megvetésnek kitenni stb.“¹⁾

Mihelyt a pápának ezen újabb lépései Podiebrádnak tudtára estek, Rokyczána és Heimbürg György vagy Gergely tanácsára²⁾ országgyűlést hítt össze aprilis 14-dikére Prágába, s itt a bajor Lajos császár és Zsigmond osztrák herczeg újabb példáját követve, a pápa ítéletét feljebb vitte a helyesben értesítendő apostoli szék, vagy egy közönséges zsinat elébe. Az innen aprilis 14-dikén kiadott nyílt levele mély keserűséget árul el, de tisztelettel és erővel teljes³⁾.

Podiebrád, — bár ellenségeit jól ismerte és a már nyilván fölléptekre nézve igen jól tudta, hogy egy része

1) *Pessina e. h.* és *Pubitschka c. h.* 181. l. ex Coll. Altonad.

2) *Pessina e. h.*

3) Német fordításban megvan *Eschenloernel II. dar. 12. lap.* Hasonl. *Pessina e. h.* és *Balbin, Epitome 538. lap.* Az utolsó e mellett szól egy június 3-dikán 1467. kibocsátott nyílt levélről is, mellyben tetteit mentegetni kívánja. A boroszlói pápai követ a feljebbviteli írományt pontra pontra ügykezett megczáfolni, és ezen czáfolatát megküldé mind Mátyásnak, mind Kázmérnak. *Dok. Gesch. v. Bresslau III. d. 437. l.*

erő, a másik akarat, mindnyája köz értelem nélkül van, — ezzel nem elegendék meg, hanem egyföltű külső barátokat kíváná magának szerezni, másfelül belső ellenségeit hirtelen ügyekezék fegyverrel semmivé tenni, így az ingadozókat mind alattvalói, mind a fejedelmek közt minden további lépéstől elijesztendő. Az első tekintetből már valamivel előbb fiának, az idősb Henriknek, házasságát végre hajtotta Orsolyával, Albert brandenburgi határgróf leányával, Égerben februariusban 1467. nagy fénynyel és számos német fejedelmek jelenlétében. A pápa sikertelen ügyekezett Albertet ezen házasság felbontására bírni; a szilárd fejedelmet misem bírhatá egyszer adott szavának visszavonására ¹⁾. A másodikra nézve, még mielőtt ellenségei jó formán elkészültek volna, ő már három sereggel lépett fel ellenök. Az első, 5000 főből állót Victorin, a másodikat 8000 fegyveressel Henrik fia vezérlette, a harmadikkal, melly 2000 válogatott csatárt számlált, tartalék gyanánt maga foglalt helyet a két másik közt. ²⁾ ~~Henrik kezdé meg a háboruzást.~~ Sternberg Zdenko, a catholicus cseheknek a pápa által kinevezett feje, Gattenstein Burjánnal és a lausitziakkal egyesülve ³⁾, nagy készületeket tett, és miután a pápa a catholicusoknak, hogy őt ismerjék vezéröknek mind addig, míg új királyuk megválasztatik, megparancsolta ⁴⁾, Rudolf pápai követ pedig a lausitziakat ⁵⁾ és znaimiakat ⁶⁾ hogy őt segítsék,

¹⁾ *Pessina, Mars Morav. 790. l.*

²⁾ *Pessina e. h.*

³⁾ Egy egyezés a cseh és morva catholicusok, valamint a boroszlói püspök közt Podiebrád ellen kelet nélkül van *Eschenloernél II. dar. 24. l.*; június 9-dikén (Dienstag nach dem Sonntag Jubilate 1467.) állott ahhoz Boroszló városa is. *Ugyanő, ugyanott 30. l.*

⁴⁾ A pápa bullája martius 20-dikáról 1467. megvan Lünignél, *Cod. Germ. Dipl. Nro. 406., Pubitschka IX. d. 192. l.*

⁵⁾ Martius 20-dikáról, ex Coll. Alton. *Pubitschka e. h.*

⁶⁾ Martius 24-dikéről ex Coll. Altonad. *Ugyanő ugyanott.*

fenyegetve megintette, sőt a király ellen az igazhivők közt keresztáldozást is rendelt volna ¹⁾, igen sok nagyok és nemesek gyülekeztek össze zászlói alá ²⁾. Ezeket kelle tehát mindenek előtt további czéljokban gátolni. Villámsebességgel csapott atyja parancsára az ütközetre kész Henrik Trzka Burján és Rosenberg társaságában a pártosok fejeinek jószágaira, tüzzel vassal pusztította azokat ³⁾. Az utolsó Sternberg és Neuhaus Henriket el is fogja Neuhausban, ha a pápai követ őt átokkal fenyegetve nem szorítja rövid fegyverszünetre ⁴⁾. Zdenko szorongattatásai között a császárhoz folyamodik, és tőle némelly biztatásokat is nyer, a köz hír szerint olly ígéret mellett, hogy a csehek fiát, Miksát, elfogadják királyuknak ⁵⁾. Azonban Fridrik szokása szerint elkésett. Azalatt Boskovics János morva úr, Protasz olműezi püspök testvére, kit Capistranoi elragadó ékecsenzólásával Huss tanításaitól elvont volt, 3000 emberrel megtámadta Brünnt, és bár valóságos czélját, hogy a várost némelly egyetértő polgárok segítségével hatalma alá hajtsa, nem érte el, Spiegelberg mellett megfészkelte magát s innon a várost fenyegetni és zaklatni kezdé. Ez kényszeríté Victorint Morvaországba menetelre. Itt a merészen elejébe robogó Boskovicsot megveri, seregeit semmivé teszi ⁶⁾, míg másfelül Czimburgi és Tovaczovi Ktibor az olműezi püspöknek 12,000 em-

¹⁾ *Raynald e. h. 186. l.*

²⁾ *Pubitschka e. h.*

³⁾ *Ugyanő ugyanott.* — *Pessina* szerint *e. h.* maga Podiebrád is jelen volt ezen hadjáratban; *Balbin* pedig 538. l. a veséért nem említi.

⁴⁾ *Balbin e. h.*, ki ezen előadását a *Hist. Ros. Ms.*-ből vette, és *Pessina e. h. 802. l.*

⁵⁾ *Pubitschka e. h.* — *Pessina* szerint *e. h.* a császár, kit az Iglóban összevgyült catholicus rendek a koronával megkínáltak, válasszát halogatta.

⁶⁾ *Pubitschka e. h.* — Hasonlót mond *Pessina*, csakhogy állítása szerint Boskovics Victorin jövetelének hírére a hegyek közé onult, honnan őt ez ügyes fordulásaival csalta le.

berét, kiket testvére segítségére küldött, elszéleszti ¹⁾). Azalatt a Podiebrád ellen egyesült schlesieniek is föllépnek a csatatéren és Münsterberget s Frankensteint elfoglalják ²⁾). Azért kénytelen volt a király második fiát Henriket ³⁾ feljebb említett győzdelmei után, még mielőtt azokat befejezte volna, Morvaországból ide rendelni. Ez a szász és magdeburgi fejedelmek segédseregeit magához vonván, nem csak ezen várakat visszaveszi, hanem a büszke boroszlóiakat az utolsó alatt két ízben megveri, június 15-dikén, midőn a lovasság mindjárt az ütközet elejével megszaladván, a gyalogság minden ágyuival megadta magát ⁴⁾, és július 24-dikén, midőn 4000-et vagdalt össze ⁵⁾. Itt a háborúzás oly dühös kegyetlenséggel ment mind két részről, hogy a schlesieniek az elfogott cseheknek egy kelyhet, ezek pedig amazoknak, midőn hatalmukba kerültek, egy keresztet sütöttek homlokaikra ⁶⁾.

Ily körülmények közt nyílt meg Nürnbergben a török háború tekintetéből, de e mellett az országos béke és a cseh királlyal támadott kedvetlenségek miatt a császár által meghívott országgyűlés ⁷⁾, de a mellyre a pápa

¹⁾ *Pubitschka e. h.*

²⁾ *Eschenloer II. dar. 38. l., Henel, Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. dar. 191. l., Curaeus I. dar. 307. l. és Schickfuss I. d. 133. l.* A két utolsó szerint május 15-dikén indult ki Boroszlóbból a sereg.

³⁾ *Pubitschka e. h. IX. dar. 208. l.* hibásan nevezi itt Victorint.

⁴⁾ *Henel e. h. és Annal. Silés. Sommersbergnél II. d. 346. l., Schickfuss e. h. és Balbin e. h. 538. l.*

⁵⁾ *Balbin e. h., Dlugoss XIII. könyve, 406. lap, Schickfuss e. h., Cromer, Hist. Pol. XXVII. 595. l. és Henel, Annal. Silés. e. h. — Eschenloer II. d. 45. l. és Curaeus I. dar. 308. l.* csak az első ütközetről emlékeznek sz. Vida napján azaz június 15-dikén.

⁶⁾ *Eschenloer II. d. 38. l., Pubitschka e. h.*

⁷⁾ A császár meghívó levele megvan *Müllernél, Reichstags-Theater II. d. 260. l.*

is felszólítá a rendeket ¹⁾. Az utolsó részéről Robvorella Lőrincz ferrárai püspök, Mátyás részéről Vitéz esztergomi érsek, Sternberg Zdenko részéről Koczovsky János és Hilarius prágai dékán jelentek meg ²⁾. A pápai követ mindjárt a gyűlés megnyitásával Podiebrád ügyét hozta kérdésbe olly kinyilatkoztatással, hogy ez a keresztyénségre nézve veszedelmesebb mint a törökök, s így inkább ellene fordítsák fegyvereiket ³⁾. Az együtt volt rendek a pápa által Györgyre nézve magának tulajdonított jogokat elismerni nem akarván ⁴⁾, annak most tett nyilvánítására nézve azt jelenték ki, hogy, ha a vallás tárgyában összeveszett a csehekkel, igazítsa el maga a dolgot. Az egész gyűlés inkább szíttott Podiebrádhoz és ellene tettelesen fellépni nem akart; azért Sternberg Zdenko is követsége által oda utasított, hogy folyamodjék ezen ügyben a pápához ⁵⁾; sőt György bajor fejedelem, mintegy a szent-szék daczára, azt indítványozta, hogy a tehetetlen császárt letévén, a compactatak szilárd oltalmazóját tegyék helyébe ⁶⁾. Nem kevesebb tüzzel folytak a tanácskozások a törökök ellen adandó segedelem iránt; sokan azt víttatták, hogy e részben Podiebrád nélkül semmit nem tehetnek ⁷⁾. Végre azonban még is meg-

¹⁾ A pápa felszólító levele *ugyanannál 261. l.* Mivel Podiebrád a császár némelly jobbágyait is felzaklatta, a pápa ezek ellen is felkérte a rendeket. — Adolf maynzi érseket és választót előre megintette volt, hogy ezen országgyűlésen megjelenván, ügyekes-zék annak helybenhagyását eszközölni, mi az előbbi országgyűlésen az ozmánokra nézve határozottat, Gravenek Ulrikot mint a törökök ellen menendő sereg fővezérét különösen ajánlván, 1467. *Gu-denus, Cod. Dipl. IV. d. 399. l.*

²⁾ *Pessina e. h. 809. l., Tanner, Die Sternberge 355. l.*

³⁾ *Tanner e. h., Pubitschka IX. d. 199. l.*

⁴⁾ *Epist. Papensis Cardinalis ad Fr. Bertinum Lucensem Episcopum. Müller e. h.*

⁵⁾ *Pubitschka e. h.*

⁶⁾ *Müller, Reichstags-Th. Vorst. IV. cap. 43. 313. l., Fessler V. d. 195. l.*

⁷⁾ *Pubitschka e. h.*

állapodtak abban, hogy 20,000 ember állíttassék ki a törökök ellen és azt mindjárt tudtára is adták a magyar követségnek, melly azt jegyzé meg, hogy a múlt évi országgyűlés végzésének elfogadására meg vagyon ugyan hatalmazva; a mennyiben azonban a mostani amattól különbözik, kénytelen azt a királynak megírni. Mire az lett a felelet, hogy a király megegyezése még nem elég, hanem a magyar rendeké is megkivántatik; de egyébiránt a mostani végzés csak a múlt évinek lévén folyadéka, attól a király nem léphet vissza, és ez reá nézve is kötelező erővel bír ¹⁾. Csak ugyan az ozmán háború tekintetéből egy országos béke is rendeltetett ²⁾; de erre senki sem hajtott, épen olly kevéssé, mint az előbbi illy nemű határozatokra. Így ezen gyűlés végzései ³⁾ is eredmény nélkül maradtak.

Nagyobb foganatja volt a kereszties háború iránti bulának, mellyet Rudolf bsbornokkövet főként a városokhoz küldött el Németországon. Sok gyűlevész nép sereglett ezekre öszve, magának könnyű szerrel zsákmányt és üdvösséget szerzendő. Minden rend és fenyték nélkül ronta két idomtalan csoportban Csehországba. Az isten dicsőítésére mindenütt pusztíta, gyűjtogata, éktelenül kegyetlenkedék, végre Wettow Henrik vezérlése alatt Rysenburg váránál egyesüle és könnyű győzödelem reménye alatt táborba szálla. De a rablók ellen felingerelt földnépe Podiebrád némelly katonáival egyesülvé, itt a Rysenburg tövében Klattaunál megtámadja őket, egy napi öldöklés után megveri, elszéleszti, semmivé teszi az egész sereget (september 22-dikén 1467.) ⁴⁾. Ezen nagy tö-

¹⁾ Müller e. h. 282. l.

²⁾ Ugyanezen 1467. évben IV. nonas Febr. a pápa Olaszországban is kihirdette az országos békét. Lünig, Cod. Ital. Dipl. III. dar. 34. l.

³⁾ Ezen országgyűlési végzések töredékeit közli Lünig, Reichs-Archiv, Pars Gen. Conf. II. d. 263. l.

⁴⁾ Pubitschka e. h. IX. dar. 201. l. és rövidebben Pessina e.

megnek csak némelly szomoró maradványa hatott a várba és később haza. A hely még ma is Krajsowite (keresztel jelölt) nevet visel ¹⁾. Így mindenfelé győződelmeskedtek Podiebrád fegyverei, de még is napról napra növekedett a tőle elpártoló catholicusok száma, kik magok közt Protasz olmüezi püspök közbevetésére szövetséget is kötöttek ²⁾.

Nem csodálhatni tehát, hogy ő mind ezen győződelmel mellett is mindenkép ügykezett a pápát meggyerni. Azért a francia királylyal régi szövetségét megújítja, és ez a pápánál közbenjárását ígéré is ³⁾; másfelül Hisnitzky vezérlése alatt követséget küldött Kázmér lengyel királyhoz, ki épen ekkor Pietrikoven országgyűlést tartá, őt a glogani egyességre emlékeztetvén és barátságát kikérvén ⁴⁾. De a pápa engesztelhetetlen maradt, Podiebrád barátait megtántorítani, neki ellenségeket támasztani meg nem szűnt. Így a száz fejedelmeket különösen felszólí-

h. — *Lupacz* és utána *Fabricius* a *Theobald* a dolgot esztendővel előbb teszik; valamint *Balbin* is, *Epitome* 532. l., még pedig olly hozzáadással, hogy ezen keresztések tulajdonképen a törökök ellen voltak összegyűjtve, és csak úgy küldettek Csehországba; továbbá *Strancky*, *Staat v. Böh. III. dar. 538. lap*, azt vetvén utána, hogy a pápa ezután új átokbullát adott ki, melybe Podiebrád minden maradékát is foglalta, s végre *Pelczel*, ki l. d. 462. l. azt is mondja, hogy itt a sok elesetk véréből a patakok is veresre festettek. *Balbin* és utána *Pelczel e. h.* a keresztéseknek egy más megverettetéséről is szól ugyanazon 1466-dik évben július 2-dikán Neirakonál (Neuern). Azonban a kőniggrázi és prágai névtelen évkönyvek a keresztések vég megverettetését egyenesen ezen esztendőre teszik, aminthogy annak nincs is nyoma, miszerint az előbbi esztendőben keresztés bulla hírdettetett volna ki. *Pubitschka e. h.*

¹⁾ *Pubitschka e. h.*, — Krzizovay (keresztés mesé) *Balbin* szerint *Epitome* 532. l.

²⁾ Ezen szövetséget 1468 elején megújították. *Pessina e. h.*

³⁾ *Pessina, Mars Morav. 809. l.*

⁴⁾ *Dlugoss XIII. könyv, 399. lap, és Cromer XXVII. könyv, 598. l.*

totta ellene. Podiebrádot itt igen fekete színekkel festi. A többek közt megjegyzi róla, hogy ő ugyan most mindeket ígér, de neki hinni nem lehet, e mellett oly jutalmakat sürget, mellyek nem teljesíthetők, nevezetesen hogy fiat, ki még nincs 20 éves és e mellett eretnek, prágai érseknek nevezze ki, hogy a compactatákat erősítse meg; holott azoknak elejétől fogva nem volt oly érvényességök, mint most követeltetik, mivel ezek csak az akkor már megölemedetteknek engedték meg a két alak alatti úrvacsorát; hogy konstantinápolyi császárnak nevezze ki, bár az utolsónak fiai még életben vagynak; hogy a keresztység főkapitányságát bizza reá, mintha illenék, miszerint keresztényeket eretnek vezéreljen ¹⁾. Egyszersmind Veronai Gábor nagy-inquisitort és Ereleus Péter aacheni dékánt küldötte a Podiebrád ellen szövötközött cseh rendekhez oly javaslattal, hogy Kázmért hívják meg királyuknak. Ezek a tanácsot elfogadták, és e végből tüstént követséget is küldöttek Lengyelországba két levéllel, mellyek közül az egyik a királyhoz, másik a lengyel rendekhez volt intézve. Ezekben a György király által letett hit mintája s az ellene hozott egyházi ítélet közlése mellett kérték fel Kázmért Podiebrád ellen, miután gyermekei az ország törvényes örökösei ²⁾. Rudolf, pápai követ, a királynénak is írt; őt a szent-írás minden buzgó asszonyainak példájával kívánta buzdítani, hogy férjét az ajánlás elfogadására bírja ³⁾. Hosszabb tanácskozások után

¹⁾ Romae VI. idus Augusti 1467. *Pessina, Mars Morae. 816. lap.* Ernest szász fejedelem erre azt felelte, hogy nem fogja magát kivonni, mihelyt országos háború rendeltetik ellene. *Gudenus IV. d. Nro. 177. 378. l., Lünig, Cod. Germ. Dipl. 1489. és köv. l.*

²⁾ Mind a két levél, Datum de Domo nova Sabatho post Sanctorum Philippi et Jacobi Apostolorum (május 2-dikán) 1467. megvan *Dogielnél, Cod. Pol. Dipl. I. dar. 20. lap.* Közli azokat *Sommersberg is Script. Siles. II. dar, Mantissa Dipl. 86. l.,* de helytelenül teszi 1462-re.

³⁾ *Fessler V. d. 190. l.*

a király ezen választ adá a követeknek, hogy ügyelmőket szivesen megköszöni; de a már eloszlott ország rendei tanácsa nélkül mitsem tehet ¹⁾. A Podiebráddal Glogauban kötött szövetség és a német renddel Burkusország miatt folytatott háborúban kifáradása volt ezen halogató válasz valóságos oka.

Kevésel ezután megérkezett Krakkóba Rudolf pápai követ Veronai Gábornak és Ereleus Péter aacheni dékán társaságában, Kázmért a pápa nevében felszólítandó fia választásának elfogadására. Ezek augusztus 1-sején egy ünnepélyes hallgatmányban terjeszték elő most említett kérésöket a választó oklevél előmutatása mellett, egyszerűs mind pedig felszólíták Kázmért a Podiebrád ellen hozott elmarasztaló pápai ítélet és a keresztes bulla kihirdetése iránt tartományaiban. Kázmér sem a pápát megsérteni, sem Podiebráddal nyilvános háborúba keveredni nem akarván, tanácsnokaival hosszabb ideig értekezett e tárgyra nézve, és csak augusztus 28-dikán adá ki közlő feleletét, mellyre nem kis befolyással volt azon körülmény is, hogy a pápai követ meg volt ugyan hatalmazva II. Pál által, mind a porosz renddel kötött békének megerősítésére, mind a rendtől elpártolt porosz alattvalók ellen szórt, a királyt magát illető, és V. Miklós s III. Sixtus pápák bullája következtében, az által hogy a porosz rendet megtámadta, magára vont egyházi fenytékek feloldozására; de az utolsóra csak úgy, ha a király a felszólításnak enged ²⁾. Kázmér a pápai követségnek nyilvánítá, miként ő köszönettel veszi ugyan, hogy a csehek fiát olly koronával kínálják meg, melly különben is őt illeti; azonban a tárgy sokkal nevezetesebb, hogysen az országos karok és rendek kihallgatása nélkül, kiktől várhatja a segedelmet a

¹⁾ *Dlugoss XIII. könyve, 405. l. és Cromer e. h.*

²⁾ *Dlugoss e. h. 408. l. — Hasonl. Eschenloert e. h. II. dar. 92. és köv. l., ki német fordításban közli a pápának két bulláját az egyházi fenytékektől feloldozás iránt, Datum Romae ad Sanctum Marcum idibus maij 1467.*

szent-szék kívánságainak teljesítésére, elhatározólag felelhessen. Addig is mindazáltal, míg ez megtörténhetnék, kész, követeket küldeni Csehországba, kik a cseh király kedvetlenségének barátságos útoni elintézését megkisérték; de idő közben mind a szent-szék ítéletének, mind a keresztes bullának kihirdetését tartományaiban kénytelen felfüggeszteni ¹⁾. Ennek következtetésében Kázmér nem soká küldte is követtséget Csehországba, nevezetesen Ostrorog Szaniszló kalisi nádort, Dubna Jakab krakkói kapitányt és Dlugoss történetírót ²⁾. Ez által a lengyel király tudósítá Podiebrádot, hogy a pápa őt ellene felkérte átok alatt; de ő szövetségéről megemlékezve, ezen felszólítást nem fogadta el, és szövetségök értelméhez képest ajánlá magát a pápával támadott kellemetlenségének barátságos elintézésére ³⁾. Podiebrád az ajánlást elfogadá, s az ellene felkelt csehek tetteinek ellefejtését ígéré; de egyszerűs mind a compactatákhozi szoros ragaszkodását jelenté ki ⁴⁾. A követtség ezen reményt nyújtó választ tüstént közlé Sternberggel, és az alkudozások akadály nélküli folytatására mindenek előtt fegyverszünetet eszközle Pál fordulása napjáig a következő évben ⁵⁾, olly föltétel alatt, hogy decemberben a két fél közt ítéljen el minden kérdéseket a lengyel király ⁶⁾. De a december 13-dikán összegyült catholicus rendek ennek bíróságát nem fogadják el, mivel állításuk szerint a pápa parancsolatára fogván fegyvert, ennek híre és tudta nélkül illy nevezetes lépést nem

1) *Dlugoss e. h. 409. l., Cromer e. h. 598. l.*

2) *Dlugoss e. h. 409. l., Tanner, Die Sternberge 378. l.*

3) *Pessina e. h.*

4) *Pessina e. h., Dlugoss e. h. 411. l., october 21-dikén Balbin, Epitome 544. l.*

5) *Dlugoss és Pessina e. h.* Hasonl. Victorin feljebb említett levelét *Oklevéltár CDXLVIII. szám.* — A fegyverszünet egy egész évre lett volna kötve, mint *Pubitschka e. h. 210. l.* hibásan állítja.

6) *Dlugoss és Balbin e. h.*

tehetnek ¹⁾). Mire nézve a fegyverszünet kiterjesztését sürgeték április 24-dikéig. Podiebrád őket engedékenysége által megnyerendő, egész áldozó-csödtörtökig azaz május 26-dikáig adá meg azt ²⁾).

Fridrik császár, — ki ezen évben september 1-szén veszté el szeretett feleségét Eleonórárt 33 éves korában ³⁾, — tartományaiban Victorin által sok pusztításokat szenvedvén, Mátyást nagyon készttette Podiebrád ellen ⁴⁾. De ennek most még más gondjai támadtak saját tartományaiban a felbomlott belső csend miatt, melly őt nem kevésbbé foglalta el, mint Podiebrádot számos, a szent-szék által felbujtott catholicus alattvalói támadása.

Az utolsó országgyűlés határozatainak végrehajtásában ugyanis sok akadály adá elő magát. Némellyek a vármegyék közül, nevezetesen Szala, az új adót kivetni, a harminczad új rendszerét elfogadni vonakodának. A király ennek következtében egy kikiáltott gyűlést rendelt ide, mellyen maga „vagy a nádor elnöksége alatt a nyakasok megzaboláztassanak, megbüntettessenek.“ Erre megtörődött Szala vármegye, s nem csak az országgyűlési végzések és határozatok szoros megtartását, hanem a halasztás által okozott kár megtérítését is ígérte. Ezután a király a vármegyének megengede, de úgy hogy a megsértett adószedőknek és harminczadosoknak is eleget tegyen, egyszersmind azt az annyi rettegéssel tekintett királyi, vagy nádori törvényszéktől őt esztendőre fölmenté ⁵⁾).

¹⁾ *Dlugoss e. h. 414. l.*

²⁾ *Ex Cod. Litt. Reg. Georgii Pessina, Mars Morav. 815. l.*

³⁾ *Hormayr, Wien IV. dar. 1. füz. 13. l. — Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. dar. 85. l. és Julius Caesar VI. dar. 214. l., az utolsó Annal. Ducum Styriae 525. és 529. lap, utalva, september 5-dikára teszik Neustadtba; ex nimia abstinentia, vagy gyomra természetes hibája következtében. Grünbeck, Hist. Fridr. IV. et Max. I. Chmel, Geschichtsforsch. I. d. 1. füz. 68. l.*

⁴⁾ *Pessina, Mars Morav. 816. l.*

Más akadály fejlődött ki az akkori Tót-, mostani Horvátországban. Itt az országgyűlési végzések szerint a zágrábi püspök nemesei a kincstár adójának fizetésére kötelesek voltak, és az adószedők által szorítottak is. De ők püspököket a tőle birt jószág fejében zászlója alatt a háborúba követni köteleztetvén, azzal mentetették magokat, hogy ők kiváltságleveleik szerint, mellyeket azonban az utolsó zavaros időkben elvesztettek, a többi országos nemességgel egészen egy lábra volnának tétetve; és így miután ezek az utolsó országgyűlési végzések által az új adótól fel vagynak mentve, őket sem lehet annak fizetésére szorítani. Minthogy ezen idő tájban a tótországi rendek Körözsön országgyűlést voltak különben is tartandók, a király tanácsnokainak javaslatára ezen egész tárgyat attól függesztette fel, mit fognak ezek azon kérdésére felelni: vajjon tehetnek-e a papnemesek épen úgy bizonyoságot, mint az országosak, és bizonyoságtételeik birnak-e azon érvényességgel mint ezekéi. A királynak ez iránt kelt levelére a gyűlés részint köz tudomásból, részint némelly jelen voltak hiteles bizonyítása után igennel felelt ⁵⁾, és a király a papnemeseket az új adótól föl-

⁵⁾ Az erről szóló és június 28-dikán kelt igen nevezetes oklevelet, Datum Bude die Dominica proxima ante festum bb. Petri et Pauli Apostolorum, anno domini 1467. Cornides kézírataiból III. dar. 145. lap, közli *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 193. l.*

⁶⁾ Mátyás levelét a tótországi rendekhez, Datum Budae in festo b. Margarethae virginis (június 10-dikén) anno domini 1467., valamint ezeknek feleletét, Datum Crisii, sexto die Octavarum praedictarum festi S. Jacobi Apostoli praenotati (július 31-dikén), anno domini 1467., közli *Kerchelich, Hist. Eccl. Zagrab. 48. lap*, és innen *Katona VIII. dar. 211. lap*, valamint *Kovachich is Suppl. ad Vest. Comit. II. dar. 188. l.*, olly megjegyzéssel, hogy ez által is hitelességet nyer az 1467-diki végzések második czikkelye, hol a nemességre nézve a fizetésben különbség állapított meg. — Ezen évben Osvát zágrábi püspök megyéje helységeinek előjáróit öszvehíván, több rendeleteket tett a püspökség múlt károsodásainak orvoslására s a jövőknek megelőzésére; *Kerchelich*

mentette, sőt négy esztendővel későbbre kiváltságokat is megerősített¹⁾.

Míg a király a kincstár iránti ujtításainak sikeresítésével e szerint volt elfoglalva, Vitéz János június hónapban abban fáradozott, hogy a pápa engedelmének következtében Pozsonyban felállított főiskolát beavathassa; melly végre a prépostság által keletre szenteltetett egy alkalmas épület. Azon magas de népszerű és közhasznú eszme: előbb a köznép kimívelését sorsához képest falusi nép-, a tudományos alapos kiképzést jó alsó, készítő, és csak az után felsőbb tanodák által eszközölni, az akkori időszak előtt még egészen ismeretlen volt. Pozsony az akkori tudós világban Istropolisnak nevezetett, Vitéz az új egyetem korlátnokája volt, Lomberg György pozsonyi prépost akkorlátnokája, az első tanítók pedig Regiomontanus János a mennyiségtanban és csillagászatban, melly utolsó kedvenc tanulmánya volt Vitéz Jánosnak, Brandolini Aurél Firenzéből az ékesszolásban, Kochdorfi Thoringer Péter a szép tudományokban, Polonus Márton a hittanban; későbbre 1469. Krombach Lőrincz és Maidlingi Gruber Mátyás, előbb a héber, görög nyelv és a szentírás-magyarázat tanárai Bécsben²⁾.

Azon elégedetlenség azonban, mellyet az utolsó országgyűlési végzések e szerint Magyar- és Tótországban élesztettek, nem volt hasonlítható azon tűzhöz, melly ugyanezen okból Erdélyben vetett lobbot³⁾, épen azon

e. h. 182. l. és Katona e. h. 216. l. a püspök körlevelének csak elejét közlik.

¹⁾ Kerchelich, Katona és Kovachich e. h.

²⁾ Erről annak idejében részletesebben értekezünk. Regiomontanus János az igazgatásról és előmenetelről szóló tábláit (tabulae directionum perfectionumque) ezen esztendőben ajánlotta Vitéz Jánosnak. Schier, Acad. Istropol. 41. l., Katona VIII. dar. 221. l.

³⁾ Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 278. lap, azt állítja, hogy Rodiebrád Kázmér segítségével gerjesztette ezen lázadást, miszerint így Mátyásnak, kitől egyedül tarthatott, miután a pápa mind Né-

tartományban, mellyben a király született és a mellyet ez mindig megkülönböztetett.

Az épen olly nagyravagyó, mint gyenge erdélyi vajda, János bazini és szentgyörgyi gróf ¹⁾, egy nagy tekintetű, gazdag, de, mint gyanítani lehet, a koronajószágok visszavétele által megkárosodott erdélyi nemes, Farnosi Vörös Benedek ²⁾ és némelly társai, Zsuki László s mások

met- mind Lengyelországot sikertelen ügyekezett ellene fölfegyverkeztetni, munkát, foglalalosságot adjon. Ennek azonban nincs nyoma a történeti maradványokban; sőt Victorin feljebb említett levele, mellyben Mátyásnak lovasságából 500 vagy 1000 embert segítségül ajánl, ellenkezőre mutat. Ezt Mátyás már Erdélyben vette. *Pessina, Mars Morav. 818. l.* — Ezen egész lázadásra nézve fő kútfőnk *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 393. és 394. lap.* — *Turóczi IV. rész, LXVI. fej. 288. lap.*, az egészet csak egy-két szóval említi; a mőlki monostor évkönyve pedig *Pez Jeromosnál I. dar. 261. l.* csak azt mondja: „Pannoniae Rex septemcastrensibus dirigit litteras ut more solito Hungariae subsint, quas opprimunt optimates, Rex ob hoc personaliter veniens et pro tribunali sedens potissimos quosque jugulat.“ — *Pethő, Magyar Krónika 82. l. és Pray, Annal. IV. dar. 33. lap.*, a dolog kezdetét esztendővel elébb teszik, de az utolsó azt állítja, hogy az előbbeni országgyűlési végzések és az azokból eredett elégedetlenség okozta azt; már pedig az előbbeni országgyűlésben 1466-ban, mint *Palma, Notit. Rer. Hung. II. dar. 375. l.* helyesen jegyzi meg, mi ollyas sem fordul elő, mi az erdélyieket különösen érdekelte volna; azonban ez is egészen bizonytalanul alapra építi véleményét, midőn azt állítja, hogy az erdélyiek, kik vajdáik alatt tartoztak katonáskodni, — Mátyás II. törvényk. 13. cikkje, — most folyvásti katonáskodásra szorítottak, és ez okozta békétlenségöket. Minden kérdés megszűnik, ha az egész dolgot tudós időszámílóknak *Timon* szerint *Építome 73. lap.*, ezen évre tesszük által. — *Ortelius*, ki 1464-re, és a *Kalender-Kronik*, melly alkalmasint csak írásbeli hibából 1476-ra teszi, *Hamer e. k.*, figyelmünket nem érdemlik meg.

¹⁾ *Gebhardi, Gesch. v. Ung. II. d. 157. l.* az erdélyi vajdát Johann Groff Graf von St. Georgennek nevezi.

²⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 279. l.* — *Fessler* ellenben *V. d. 157. l.* öt Roth Benedeknek, a szász nemzet közönsége szebni ispánjának, mondja.

által feltüzelve, magát egészen függetlennek nyilatkoz-
tatta. Egy hirdetmény által tudtára adaték Erdély lako-
sainak, hogy az utolsó országgyűlési végzések által Má-
tyás tartományainak pénz- és emberbeli erejét mind inkább
inkább ki akarja szívni telhetetlen háborúszomjának kielé-
gítésére. Erdély nem köteles a magyarok ezen zsarnoká-
nak engedelmeskedni, sőt épen nincs szüksége egy közös
úrra Magyarországgal, termékenysége mellett magában is
fennállhat. Mostani vajdája jogai védlésére, szabadalmi
örzésére, függetlensége fentartására elég akarattal bír. Szin-
te az egész nemesség a vajda részére állott, mivel job-
bágyaira az utolsó országgyűlési végzések új terhet róttak.
Az oláhok, kik eddigelé minden tizedtől mentek voltak és
most annak megadására szorítottak, könnyen vétettek a
lázasbanani részvétre ¹⁾. De a szászok is, nevezetesen a
szebeniek és beszterczeiek, amazok királybirájok Vörös-
marthi Geréb Péter által ²⁾ elámítva, ezek megrögzött
gyülölségből a Hunyadi-ház iránt, a vajda mellett fegy-
vert fogtak, mivel nekik is az eddig fizetett szakmányos
adó helyett az új adót kapuk száma szerint kellett fizetni.
A brassaiak egy derék lelkész által esküvéssel lekötött hű-
ségökre emlékeztetve, a pártütés ellen voltak ³⁾, és ki-
rályukhoz bizonyított ragaszkodásukért többféle alkalmat-
lanságokat is szenvedtek.

A király mind ezen mozgásokról még maga idejében
tudósítva, saját zsoldosaival és némelly püspökök és zász-
lósok dandáraival, együtt 8000 lovaggal és 4000 gyalog-
gal, villámsebességgel Erdélybe ront ⁴⁾, még mielőtt a las-

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ Peter Graf von Rothberg, mint *Fessler e. h.* nevezi, őt pol-
gármesternek mondván.

³⁾ *Heltai II. d. 81. l.*

⁴⁾ *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 394. lap, és utána Heltai e. h. 182. lap. — Pray, Annal. IV. dar. 34. lap, a lengyel írók kü-
lönösen Cromer szerint, a sereg számát 40,000-re teszi, és azt állítja, hogy a király 1467. kezdetével mindjárt az erdélyi ked-*

sú pártosok a határszéleken levő hegynyilások elfoglalásáról s oltalmáról gondoskodtak volna ¹⁾, Kolozsvárnál, a király születése helyénél, melly város erről és azonsok jótéteményekről, mellyekben a király azt részeafette, megfélelvezve, a köz felhevülés által el engedé magát ragadtatni ²⁾, tartózkodván. Mátyás és serege közelgetésének hírére a pártütöket nagy és közönséges félelem fogja el. A nemesség nagyobb része a gyenge vajdára támad, éles kifejezésekben szemére hányja, hogy nekie nem

vetlenségek miatt Szentfalván Pest mellett országgyűlést tartott; azután pedig olly szándékkal indult meg, hogy Erdély lecsöndesítése után Moldvába út, hol István Pétert és Berendeiust elkergetvén, s a törökökkel szövetséget kötve, ez Mátyáshoz, amaz pedig a lengyel királyhoz folyamodott. De mind ennek a többi írónál mi nyoma sincs; a háború megindítása ideje iránt az előadás az oklevelekkel egyenesen ellenkezik; a sereg számára nézve pedig a lengyel írók állítása igen gyanús. — Még augustus 17-dikén Budáról hagyta meg Mátyás Pozsony városának örökös hűtlenség büntetése alatt, hogy a külvárosban lévő királyi nagy ágyut levele vételével rögtön a városba vitesse és annak kapuira állíttassa fel, Datum Bude feria secunda post festum assumptionis beate Marie Virginis, anno domini 1467. *Oklevéltár CDXLIV.* sz. Mi okozta ezen rendelkezést, megmondani nem tudjuk, talán a testvérek társaságának Eizinger István által eszközölt beütése, melly, mint feljebb látók, épen Pozsony vidékét fenyegette. Már augustus 31-dikén Debreczenben erősítette meg a Sulyok, Markathi és Sámbocki családok örököségi egyezkedését, Datum in Oppido Debrechen feria secunda proxima post festum decollationis Joannis Bap. 1467. *Tudománytár, Uj folyam VIII. d. 64. l.*

¹⁾ *Bonfin e. h.* — *Ransan, Ind. XXXIII. 233. l.* azt állítja, hogy az erdélyiek a hegynyilásokat valósággal elállották, de Mátyás rajtok keresztültört; *Fessler* pedig *V. dar. 158. lap.* azt, hogy a partütő sereg egy része a Meszes hegyéhez volt küldve; de megtudván, miszerint a király másfelé már a Keresztesmezőig nyomult, rendtelenségben vonult vissza.

²⁾ Ezt nyilván mondja maga a király januárius 19-dikén 1468. kelt és alább bővebben említendő levelében. *Oklevéltár CDLIV.* sz. Megczáfoltatik ez által *Engel* azon állítása *Gesch. v. Ung. III. d. 280. l.*, hogy ezen város a király kúségében tántoríthatatlanná megmaradt.

volt szándéka a király ellen támadólag fogni fegyvert, hanem őt csak szabadságai helyreállítására s megtartására kívánta bírni. Ezzel minden további ellentállással felhagyva, eloszlik és haza megy. Ez megtörte a legnyakassabbak bátorságát is. Az egész sereg felbomlik, a bűnösök a megérdemlett fenyítéktől félve megszöknek. A hiú várakozásaiban megcsalattatott és elhagyattatott vajda a főispánok s főtisztok nagyobb részével meghunyaszkodva méne a király elébe, kegyelmet esdeklendő. Mátyás nekies a többi bánatosoknak megengede ¹⁾; de a nyakas megszökötteket, fő tanyáját mindjárt Kolozsvárra téven át ²⁾, üldözőbe vevé, sokat közölkék elfogata. A fő bűnösök ezek közül, nevezetesen Zsuki Mihály, Vörösmarthy Geréb Péter, Szeben városa bírása, és Charius János rész szerint Kolozsvárt, rész szerint Szebenben tüzes vasfogókkal csipve, kerékbe törve, nyársba vonva, négyfelé vágva,

¹⁾ *Bonfin e. h.*, ki egy igen hosszú és mesterséges beszédet ad a vajda szájába. *Janus Pannonius, Epigramm. I. könyv, 57. szám, így éneklé meg ezen pártütést:*

Castorum septem crudelis et impia tellus,
 Quid Dominum contra, perfida colla levas?
 Oblita es famulam, saltem te agnosce parentem.
 Hic tibi, ni Princeps esset, alumnus erat.
 Divitiisne tumes? Cecidit Campania dives.
 An populo? Marathon millia quanta premit?
 Sed tibi forte animos perjurus proditor auget,
 Aspice quam stultum, stulta, sequere ducem!
 Sit licet ille ferox, et sit bellare peritus,
 Sit licet ille potens; improba causa sua est.
 Vincitur ut causa, pariter vincetur et armis,
 Bella placeant justo, nonnisi justa, Deo.

²⁾ Minő sebességgel történt ez, kitetszik onnan hogy, bár sereggel, mint feljebb látók, augusztus 31-dikén még Debreczenben volt, már szeptember 28-dikán Kolozsvárról hagyja meg Szeben városának, hogy a szepesi gróf embereit, kiket ez hír szerint hozzája lázítás végett küld, fogja el, és leveleivel együtt küldje hozzá, Datum Kolosvar feria secunda proxima post festum beatorum Coame et Damiani martirum anno domini 1467. *Oklevéltár CDXLV. sz.*

vagy másként kínozva végezték életüket ¹⁾; több elfogott kevésbé bűnös nemesek nemességük elvesztésével büntetettek, és jobbágyokká tétettek ²⁾; mind azon nemesek, sőt Erdélynek minden lakosai, kik ezen zendülésben részt vettek, a hűségtelenség bélyegében marasztaltattak el ³⁾, s mintegy az egész erdélyi nemességet lealacsonyító büntetésül a megölt erdélyi nemes vérdíja 200 forintról leszállítottatott 66-ra, úgy hogy a nemtelenekénél csak kevéssel tegyen többet ⁴⁾. E mellett a pártütők együtt véve 400,000 arany büntetést tartoztak fizetni ⁵⁾. Azon szökevényekről, kik szerencsésen átkaphattak Lengyelországba, mint maga Veres Benedek ⁶⁾, testvére János, Zsuki László stb. lajstromok készültek, és azok a tordai országgyűlés elébe idéztettek.

A királynak ezen keménységét a kor divatozó elvein kívül ifjúságával, az esemény váratlanságával, és azzal lehet csak menteni, hogy a pártütők épen azon időt választották, midőn ő másként vala elfoglalva, és ezen példa által több más illy zendüléseket kívánt Magyarorszá-

1) Wrancsics levele *Katonánál XX. dar. 1459. l.* és *Eder, Observ. ad Felmer. 153. l.* — Bonfin ellenben azt állítja, hogy Mátyás a pártütőknek megengedvén, a fő bűnösöket száműzéssel bünteté. Ezek közül azonban némelyek a király tekintetének megvetésével mindemellett Erdélyben maradván, midőn a király Szebenbe ért, nyolczat közülök lenyakaztatott, és ezek közt az általunk név szerint említettek. Ezt követi *Fessler is V. dar. 158. l.*

2) *Turóczi IV. rész, LXVI. fej. 288. l.*

3) Kitészik ez Mátyásnak némelyek részére adott megkegyelmező leveléből, mint mindjárt meglátjuk.

4) *Verbóczi III. rész, 3. czím.* — Ut aliquanto tamen, úgy mond Wrancsics, — proximores effecti rusticis desinetis in principes vestros machinari. *Katona e. h.*

5) *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 394. lap, Dlugoss XIII. könyv, 418. l.*

6) *Bonfin e. h.*, ki szerint ezen Veres Benedek Lengyelországban is halt meg.

gon megelőzni. Úgy látszik, azt ő nem soká maga is megbánta és több nagyszerű megkegyelmezések által kívánta büntetésének súlyát enyhíteni; mŕg a hűségében megmaradtakat kegyelmében részesítette. Így csak kevés napok mulva a kolozsi nemességnek a hűtelenség büntetését egy külön kegyelemlevél által engedte el ¹⁾; a következő évben ezt kiterjesztette Kolozs, Torda, Fejér, Doboka, Küllő és Belső-Szolnok vármegyék minden lakosára ²⁾. A hűségökben megtántorított kolozsváriakat kegyelmébe visszafogadta ³⁾; a medgyesi szászoknak, kik a vajda által kényszerítve vettek csak részt a pártütésben, könnyen megengedett ⁴⁾; a hűségben megmaradt brassaiakat pedig új szabadalmakkal ajándékozta meg ⁵⁾. Ezután erdélyi vajdáknak Csupor Miklóst és ujabban Pongrácz Jánost nevezvén ki ⁶⁾, Tordára ment országgyűlést tartani ⁷⁾. Ez

¹⁾ Ezen levelet, Datum in Thorda Sabbatho proximo post festum h. Michaelis Archangeli (october 3-dikán) anno domini 1467. ex Ms. Hist. Transilv. Andreae Huszti közli *Pray e. h.*, és innen *Katona VIII. d. 228. l.*

²⁾ *Eder, Observ. ad Felmer. 153. l.*

³⁾ Kitétszik ez Mátyásnak január 19-dikén 1468. kelt, már feljebb érintett és alább bővebben említendő leveléből. *Oklevéltár CDLV. sz.*

⁴⁾ Némelly, Medgyes városa levéltárában lévő 1467-diki levelek után *Eder e. h.*

⁵⁾ A királynak 1467-ben kelt levele. *Siebenbürgische Quartalschrift VII. dar. 287. lap.* Hasonl. *Eder, Observ. in Felmer 154. l.*

⁶⁾ *Bonfin e. h. 397. l.* már őket nevezi erdélyi vajdáknak. Hasonl. *Engel e. h. 281. l.* és *Fessler e. h.* — *Pray* szerint *e. h. 34. l.* György szentgyörgyi gróf, az előbbennek testvére, és Elderbach Berchthold, *Felmer* szerint *Hist. Transilv.* Zsigmond szentgyörgyi gróf és csak ugyan Elderbach Berchthold lettek erdélyi vajdák. Azonban, mint feljebb *Katona* után *VIII. dar. 152. l.* láttuk, hiteles oklevél szerint Zsigmond szentgyörgyi gróf és Monyorókeréki Elderbach Berchthold már az előbbi évben János szentgyörgyi gróffal együtt voltak erdélyi vajdák.

⁷⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. dar. 252. lap,* ezen országgyű-

rég időtől fogva első volt, melly Erdélyben a király személyes jelenlétében, és így, mint Turóczi mondja, ujság kedveért tartatott ¹⁾. Itt a király a lázadók közül többeknek megkegyelmezett; azokat, kik makacsúl meg nem jelentek, örökös számüzéssel fenytette ²⁾.

Innen egész seregével ³⁾ Moldovába készült, István vajdát megfenyítendő ⁴⁾. Ez nem csak a magyar pártfogás alatt álló Pétert elkergette ⁵⁾, hanem a magyar felsőséget sem akarta elismerni, az erdélyi pártütöket, mint nem minden alap nélkül leheté gyanítani, alattomosan segítség ígéréttel felbujtatta ⁶⁾; már előbb az oláh vajdát II. Drakulát megtámadta, és tőle Kiliát elfoglalta ⁷⁾, sőt Erdély szélein is tett némelly foglalásokat ⁸⁾. Hirtelen meglepésre számítva ⁹⁾, csak october végén indult meg ¹⁰⁾ Ország Mihály nádor, Csupor Miklós, Pon-

lést későbbre, 1468. elejére teszi; azonban *Bonfin e. h. 396. lap*, valamint *Pray, Annal. IV. dar. 34. l.*, *Katona e. h. VIII. dar. 228. l.* és *Fessler V. dar. 159. l.* azt a moldovai táborozás elejébe, és így 1467-re teszik. Az utolsó, szokása szerint minden bizonyos alap nélkül, kezdetének napját is megállapítja szombatra, szent Mihály nap után, vagyis, mint ő állítja, october 4-dikére; bár ezen szombat ezen évben october 3-dikára esett.

¹⁾ *Turóczi e. h.*

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Cromer, Hist. Pol. XXVII. könyv, 600. l.* a sereg számát itt is 40,000-re, *Gebhardi, Gesch. v. Ung. IV. dar. 593. l.* csak 12,000-re teszi.

⁴⁾ *Fessler V. dar. 157. l.* Bogdanovics Istvánnak nevezi; *Ens Gáspár 152. lap*, helytelenül mondja őt erdélyi vajdának, melly hibájában megmarad még akkor is, midőn az ellene folyt háborút írja le.

⁵⁾ *Pray, Annal. IV. dar. 31. l.* — Aaron Péternek nevezi őt *Engel e. h.*, Bendejusnak *Cromer e. h.*, Berende-nek *Gebhardi e. h.*

⁶⁾ *Bonfin e. h. 396. l.*

⁷⁾ *Gebhardi e. h. IV. d. 332. l.*

⁸⁾ Sigler Bélnél. *Gebhardi IV. d. 593. l.*

⁹⁾ *Engel, Gesch. d. Mold. II. d. 135. l.*

¹⁰⁾ Katalin napján, azaz november 25-dikén. *Bonfin e. h.* —

grácz János, Báthori István, Bánfi Miklós és több előkelő vezérei társaságában ¹⁾), követvén őt János pécsi püspök is ²⁾).

october közepén *Dlugoss e. h. 418. lap*, és *Cromer e. h.* — november végén *Engel, Gesch. v. Ung. e. h.* és *Gebhardi e. h.* — November 2-dikén Segesvárról paranosolja meg Mármaros megye fő- vagy alispánjának és szolgabiráinak, hogy Dolhai Ambrúzat, kit minden törvényes birtokával és jogaival együtt különös oltalma alá vett s maga nevében az ő oltalmokba ajánl, minden birtoka és jogaira nézve minden törvénytelen megtámadó ellen pártolni s védelmezni köteleességöknek tartásák. Datum in Segeswar feria secunda proxima post festum omnium sanctorum, anno domini 1467. *Oklevéltár CDXLVI. sz.* — November 4-dikén Szász-Kézdről hagyja meg Erdély minden nemesének és bármely állású birtokosának, hogy mind azon jobbágyokat, kik engedelem mellett a törvényes földbér s más tartozásaik lefizetése után Besztercze városába és vidékébe akarnak átköltözni, szabadon bocsássák; ezen parancsa kényszerítésseli végrehajtását szükség esetében Daróczy János székely ispánra bízván, Datum in Szaszkezd feria quarta proxima post festum omnium Sanctorum anno domini 1467. *Oklevéltár CDXLVII. sz.*

¹⁾ *Bonfin e. h.* és *Pethő, Krónika 88. lap.* — *Dlugoss* a nádoron kívül név szerint említi János pécsi püspököt, Garai Jóbót, Kanizsai Lászlót, Valkói Lajost, Csupor Andrást, Daróczy Jánost s Giskra Jánost, ki mindeneiket rendezett. Hasonl. *Cromer e. h.*

²⁾ *Janus Pannonius*, mint maga mondja, nem harczolni hanem a harczot énekelni ment a sereggel:

Belligeri proceres, me regia castra sequentem,
 Ne frustra ignavi, carpite quaequo, metus,
 Quod nunquam adversos decurro armatus in hostes,
 Scando non obsessi, moenia celsa, loci,
 Sed spectator iners aliena pericula miror,
 Non timor hoc, vestri, credite, cura jubet.
 Gloria nempe, viri, petitur longissima vobis,
 Haec faciles plagas, funera grata facit.
 Quodsi pugnantem, rapiat sors ulla, poetam,
 Quis nostras mortes, funera vestra, canet?

Epigramm. Lib. I. Nro. 12. — *Pray* szerint *e. h. 35. l.* Szapolyai Imre ekkor veszett össze a királyival, s ekkor hagyta el őt sereg-

István vajda mindemellett a király szándékáról értesítette, az Erdélyből menő ojtosi és gimesi hegyútakat favágatokkal rekesztette el, s leseket állított ki ¹⁾. Mátyás ellenben ezen akadályokat könnyű móddal elhárítandó, a sivatag erdőket meggyújtatja, azokat a favágatokkal együtt leégetteti, a leseket visszanyomja és úgy nyit utat seregének ²⁾. Tűzzel vassal pusztított mindenfelé, Bákó, Románvásár, Nyemicz városait porrá égetteti ³⁾. Már Románvásárnál ajánlott István békét; az alkudozások megindultak, de Mátyás látván, hogy a vajda ajánlataiban nem őszinte, azokat félbe szakasztá ⁴⁾. Cotrucznál érte el Istvánt; de ez katonáiban nem bízva, az ütközetet elkerülte, és visszavonult ⁵⁾.

E szerint minden akadály nélkül eljut a sereg Moldova-Bánya városáig ⁶⁾. Itt a hitetlen vajda megkinálta a

vel; de hogy Szapolyai Imre előbb veszett öszve, és a seregnél Erdélyben nem is volt, meglátjuk alább.

1) Lengyel zsoldosokkal. *Fessler V. d. 161. l.*

2) *Bonfin e. h.* és utána *Pray e. h.*

3) *Cromer* és *Dlugoss e. h.* — *Bonfin e. h.* csak Romanum forumot (a lengyel frók ezt Romanovtarnak nevezik) említi ezen városok közül, melly állítása szerint a magyarok által Románvásárnak neveztetik, és a Szeret vize mellett fekszik. Ennek erőseit megvívta a király.

4) *Bonfin e. h.*

5) *Dlugoss* és *Cromer e. h.*

6) *Sigler, Bélnél Adpar. 60. l.* és *Baksai, Chron. Reg. ad h. a.* — A többi frók, mint *Cromer, Dlugoss* és *Bonfin e. h.*, valamint *Ranzan, Ind. XXXIV.* és *Turóczi, Chron. IV. rész, LXVI. fej. 288. lap,* a helyet csak Bányának nevezik, melly *Gebhardi* szerint *IV. dar. 593. l.* csak annyit tesz, mint város, és így a helyet még eléggé nem határozza meg. Mire nézve ő azt gondolja, hogy Bákó volt ezen város, mivel *Bonfin* előadása szerint ezen városban, mellyről szó van, püspök lakott, s Mátyás egyenesen ennek lakában szállván meg, ennek alkalmasint catholicus püspököknek kellett lenni; már pedig amint tudva van, Mária, a vajda felesége, Bákóban állapított egy catholicus püspökséget, valamint Tatroson egy ferenczes szerzetbeli monostort. Azonban

A győzdelmet mind a két fél magának tulajdonítja ¹⁾; annyi bizonyos, hogy Mátyás Moldovát mindjárt az ütkö-

veszté életét. — *A brassai egyház felirata e. h. 1474-re, Sigler pedig e. h. 1477-re tesszik ezen hadjáratot.*

†) A lengyel írók, *Dlugoss, Cromer, Rer. Pol. XXVII. könyv*, és *Michovius e. h.* egyenesen az oláhoknak tulajdonítják a győzdelmet. Követik ezeket *Hageck 803. l., Schickfuss I. dar. 133. l., Dubrav XXX. könyv, 783. l.* Mátyásról azt mondván: quod eidem nunquam antea contigerat, és *Spondanus, Hist. Eccl. II. d. 382. l.*, Bonfin ellen illetlen kifejezésekben kelvén ki. — *Istvánfi is IV. könyv, 32. l.* azt mondja, hogy Mátyást István vajda megverte inkább család mint vitézség által. Követik őt az újabbak közül *Podlusányi 346. l., Haner, Königl. Siebenbürgen 216. l.* — Azonban *Bonfin, Turóczi e. h., a budai évkönyv, 355. lap* és *Ranzan e. h. Ind. XXXIV. 237. lap*, valamint *Heltai e. h., Pethő 82. l., Székely, Krón. 218. lap, Haug, Ungr. Chron. 58. l., Chron. Fuchs. I. dar. 40. lap*, tökéletesnek állítják Mátyás győzdelmét; Bonfin és utána Heltai még azt is utána vetvéni hogy 4000 oláh szaladt el és 7000 maradt a csatatéren; Turóczi és a budai évkönyv s utána Bonfin pedig azt, hogy sok ellenségs zászlót hozott Mátyás magával, mellyek Budán a sz. Márton egyházában függesztettek fel s ott sokáig láthatók voltak. A brassai egyház felirata *Schwandtnernél I. dar. 886. lap* azt mondja: Mathias proficiscitur in Moldaviam post festum Sancti Martini et eandem Hungariae subjecit. Hasonlót mond *Sigler is Bélnél 62. lap*; sőt *Janus Pannonius* ezen győzdelemre e következő költeményt készítette:

Matthiae gemini simul accessere triumphii,

Una simul fixit, bina tropaea, manus.

Nam Transylvanae, subit en! Moldavia, palmae,

Non tam astu, ferro quam superata gravi.

Succubuere duae, diversis artibus, orae,

Hanc virtus, illam contudit ingenium.

Pugnavit nullo solers sibi sanguine Pallas,

Hic Bellona suos, percudit ipsa, Getas.

Quid nunc sancte, tuis optemus, Iane, calendis?

Talibus auspiciis proximus annus eat!

Epigrammata I. könyv, 457. l. — *Sacy* még tovább megy *Hist. de Hongrie I. dar. 226. lap*, azt mondván, hogy István csúfosan szaladt meg, s nem vitt magával egyebet egy haszontalan árulás szégyenénél. A magyaroknak tulajdonítják a győzdelmet *Katona*

ret után elhagyá ¹⁾; de másfelül István őt nem merte többé megtámadni, s mindjárt a következő évben meghódolt Mátyásnak, mint annak idejében bővebben meglátjuk. Mind a két félnek több ellenségi zászlók jutottak kezébe; István vajda ezeknek egy részét a lengyel királynak küldé ²⁾, Mátyás pedig a magáéit Budán a szent-szűs egyházában állította fel ³⁾.

Erdélybe érvén a király, a ká Brassóban hosszabb ideig mulatott, itt töltötte a karácsonyi ünnepeket ⁴⁾, az ő-év végét ⁵⁾, és az új kezdetét. Itt a város és a Bár-

e. h. VIII. dar. 243. l., Pécsi, Magy. Hist. II. dar. 309. lap, Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. II. dar. 135. l., ez még azt is utána vetvén, hogy Miron, oláh író szerint Mátyás katonái mind meg voltak részegedve és 10,000 ember esett el közülök; hogy az oláhok kezébe jutottak eleintén némely zászlók is, s hogy Péter Aaron, kit Mátyás István helyébe akart tenni, megezőkött, István pedig a székely földet feldúlta. Ugyanő, Gesch. v. Ung. e. h. az az egész táborozást kalandosnak mondja. Pray végre Annot. IV. dar. 38. l., kit követ Fessler is V. dar. 165. l., azzal kívánja a dolgot közleni, hogy eleintén a meglepett Mátyás megveretett, de azután a rendet helyre állítván, diadalmaskodott.

¹⁾ Az említett lengyel írók szerint minden poggyásza és egész táborra hátrahagyásával szaladt meg Mátyás, az oláhok által egész a havasokig üldöztetve, hol útja megint favágatokkal és lesekkal volt nehezítve; mellyre nézve, hogy magát könnyebben megmenthesse, szekereit sok poggyászzal elégette, s 500 ágyut szegeztetett be, sgy is csak bajjal és egy oláh segítségével ál utakon tudta megmenekedni. *Bonfin, Turóczi és Ransan* szerint *e. h.* bántatlan ért Erdélybe. Sebei miatt egy gyalogkocsiban vitette magát. *Dlugoss, Michorius, Curaeus, Cromer, Sigler és Ortelius e. h.*

²⁾ *Dlugoss és Cromer e. h.*

³⁾ *Janus Pannonius, Epigramm. X. I. könyv, 458. l., Turóczi, Ransan és a budai étkönyv e. h.*

⁴⁾ *Bonfin IV. tiz. I. könyv, 397. l. és Heltai Krónikája II. d. 91. l.*

⁵⁾ Innen parancsolta meg december 30-dikán az ország minden hatóságának, hogy az ország régi törvénye és szokása szerint minden nemes és birtokos ember jobbágyait és birtoktalan cse-

czaság hű ragaszkodásának és szolgálatainak jutalmául különösen azért, hogy a közelebbi erdélyi támadás alkalmával hűségében állhatatosan megmaradt és a pártosoknak erélyesen ellenszegült, moldovai hadjárataiban pedig költségét nem kimélve s vérét ontva, mellette mind végig hiven megmaradott, addig is, míg Váradon az ország nagyival e részben bővebben határozhatna, a koronaadó fizetésétől fölmenti ¹⁾. Itt éreztette kegyelmét Besztercze városával, minden szabadalmait és szokásait, mellyekkel az őt megelőző magyar királyok és atyja idejében élt, de a mélyekben az újabb időkben gyakran háborgattatott, különösen pedig közelebbről már koronáztatása után tőle nyert kiváltságlevelét általánosságban megerősítvén, és azok szoros megtartását és megtarttatását az erdélyi vajdákknak, a székely ispánoknak, helyetteseiknek, valamint minden királyi ügyek igazgatóinak és tiszteknek szorosan köteleességökké tévén ²⁾. De itt a királyt

lédeit, büntények kivételével, minden más ügyben maga ítélhetvén el, Dolhai Ambrúzs jobbágysait és cselédeit, a büntényi ügyeket ide nem érve, senki folyamodására megidézni, elítélni és személyeikben, vagy vagyonaikban letartóztatni ne merjék s az ezek ellen követelőket Dolhai Ambrúzs, vagy tisztje elejébe utasítsák, ki, ha az igazság kiszolgáltatásában hanyag találna lenni, nem jobbágysai, vagy cselédei, kik ellen a követelés tétetik, hanem ő-maga vagy tisztje idéztessék a király, vagy valamely más rendes bíró elébe; ezen rendeletének kényszerítésseli végrehajtását minden annak nem engedelmeskedő ellen az illető megyék fő- vagy alispánjainak és szolgabiráinak köteleességökké tévén, Datum Brassovie feria quarta proxima post festum nativitatis domini anno ejusdem 1467. *Oklevéltár CDXLIX. szám.* — Az év utolsó napján csak ugyan onnan parancsolja meg Kinfzsi Pál Mármaros megyei főispánnak (első okleveles nyoma a nevezetes hősnek), hogy Dolhai Ambrúzsot, kit minden törvényes birtokára s jogaira nézve különös pártfogása alá vett, minden törvénytelen megtámadó ellen oltalmazza és védelmezza, Datum Brassovie in festo beati Sylvestri pape, anno domini 1467. *Oklevéltár CDL. sz.*

¹⁾ Datum Brassovie die dominico proximo post festum circumsionis domini (január 3-dikán) anno ejusdem 1468. *Oklevéltár CDLIII. sz.*

némi kedvetlenség is érte. Némellyek a megszökött és száműzött pártütők közül a király távollétét használva, az országba visszajöttek és itt elfogattattak. Ezek közül Mihályt, a havasalföldi vajdák ivadékát, Vizaknai Aladárt és Mihályt Kolozsvárra küldötte, s ott úgy mint a többit kivégeztette ²⁾. Azután maga is átment szülőtte helyére, s itt is mulatott több ideig. A kolozsvári polgárok panaszait favágó ruhában vizsgálta meg ³⁾, és a városnak magának, mellynek már előbb az erdélyi lázadásában tett kihágásaiért megkegyelmezett volt, minden régi szokásait, szabadságait általánosságban megerősítette ⁴⁾. Ezen idő tájban erdélyi mulatása alatt vett az iránt is tudósítást, hogy a pápa végre számtalan unszolásai következtében a kalocsai érseket bíbornokul nevezte ⁵⁾.

²⁾ Datum Brassovie feria secunda proxima post festum Circumcisionis domini (január 4-dikén) anno ejusdem 1468. *Oklevéltár CDLIV. sz.*

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Heltai, Mátyás történeteinek végén.*

⁵⁾ Datum in Coloswar feria tertia proxima post festum beate Anthonij confessoris (január 19-dikén) anno domini 1468. *Oklevéltár CDLV. sz.*

⁶⁾ September 18-dikára teszi kineveztetését *Timon*, *Purpura Pannoniae* 73. l. és *Pray, Specimen Hier. II. dar. 7. lap*, ki szerint 88. Nerei et Achillei Cardinal lett. — *Schmidt, Archiep. Strig. I. dar. 268. l.* és az *Archiep. Strig.* szerzője 86. lap, azt állítják elégséges alap nélkül, hogy Vitéz esztergomi érsek már esztendővel előbb lett volna azzá, de bíborral és bíbornoki czímmel soha sem élt.

Nevezetesebb nyomtatási hibák.

12. l. 8. s. a. Vitesinum helyett olv. Vitesium.
18. l. 17. s. a. találna is olv. találna.
77. l. 17. s. a. 25. olv. 24.
77. l. 16. s. a. 25. olv. 24.
118. l. 20. s. a. korzi olv. kerzi.
153. l. 3. s. a. hen elyegyszerre olv. helyen egyszerre.
169. l. 6. s. f. pápát olv. pápait.
241. l. 19. s. a. Szebekléb olv. Szebeléb.
280. l. 15. s. a. *Scriptl.* olv. *Script.*
280. l. 17. s. a. e. olv. el-
355. l. 2. s. f. jutalmazta volt meg olv. jutalmazta meg.
385. l. 10. s. f. III. Pál olv. II. Pál.
457. l. 4. s. a. itt olv. frt.
469. l. 9. s. a. nemesek olv. németek.
490. l. 8. s. f. versenygést olv. versenyzést.
524. l. 1. s. f. Robvorella olv. Roberella.
528. l. 18. s. f. dekán olv. dekánnak.
335. l. 21. s. a. kapuin olv. kapuin belől.
-

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine is incurred by retaining it
beyond the specified time.

Please return promptly.

AR 1973

4127031

3 2044 100 888 270